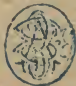

Fuchsij opera
in Fol.
edit. fuit
Basileae
MDXLII

De historia stirpium
commentarij insignes maximis
impensis et vigilijs elaborati
adiectis earundem vivis
plusquam quingentis imagi
nibus nunquam antea ad
naturae imitationem artificio
sius effictis, et expressis
à Leonardo Fuchsio
medico hac nostra etate
doctissimo

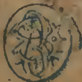

Lugduni Batav.
A Arnoletum
— 1551 - uel 1596 —

TYPOGRAPHUS LECTORI.

El hac vna [redacted] commentariorũ editione, quam ſuperiori adiungimus Lector beneuole, teſtatam habueris, & comprobatã noſtram, in noſtrorũ Ciuium, ſtudijs, aut prouehendis rationem, aut iuuandis ſtudiũ: à quo me hercule, vt dicam quod quidem ingenuè poſſum, quod res eſt, labor depulſauit me nunquã, nunquã me ſumptus diſtraxit. Quod & ex priori deprehendi potuerat, quam nos eò ita cœgeramus, vt vili magis cõparari, facilè magis ad quotidianos, & pene horarios vſus circunferri poſſet: adeò vt apud omnes ad vnum ſtudioſos, præſtabiles etiam, & principes viros melius audierit multo, quàm ea, quã, vel qui opus cõgeſſit, digeſſerat. Iã naſcitur tibi, æditio plane noua, vt quæ ſuã, habeat cuilibet plantæ gallicam nomenclationem, ſuam annexam figuram quam auſim dicere, ſi exemplar germanicũ, magnitudine nõ æquet, ſuis non concedere numeris. Id enim curauimus ſedulo vt quæ contractior eſſet, abſoluta minus videri nõ poſſet. Effeci ſaltem vt in eo mecum quis expoſtulare iure nõ poſsit: quin fateatur ingenuè illã Gallorũ quæ dicebatur aut lãgueſcere, aut obmuteſcere induſtriam reuixiſſe propemodũ, vel certe aliquando

tandem respirasse. Cæterum hoc te scire voluimus annotationes illas, quas vir quispiam non indoctus singulis capitibus præfixerat, nos idem in priore exemplari, nos ad calcem remisisse. Mirum enim, mirũ inquam videri debuerat, vt qui quod aut probandũ aut comprobandum suscepisset, id statim in ipsa quasi prothasi, confutaret, & improbaret. Adde, quod et te scire oportuit, nos Indicẽ Græcũ substraxisse, vt qui mole sua impediret plurimum, prodesset nihil: quum singula græca suo ordine, nimirum alphabetico, digesta reperire sit, adeò vt ordo ille constanter, & perpetuò obseruatus, Indicis græci tollat necessitatem. Porrò recipimus nos quem Latinũ damus commentarium, gallicũ factũ, primo quoq; tempore daturos, & eũ (vt absit inuidia) horridum fortassis, non magis & incultum quam qui tibi prima fœtura, vel ex ipsius autoris gremio prodijt. Quod quantum conferre possit, aliorum fuerit iudicium: Id ego, hac ratione, omnes arabum, Græcorum omnes thesauros, quos sibi vel peculiariter arrogabant, ciuibus nostris non minus eleganter, quã fideliter reclusum iri, constanter affirmarim. Id tibi si polliceare, experiere tandem aliquando neque tua te expectatione, neque mea fide & pollicitatione falsum. Bene Vale.

ILLVSTRISSIMO ET CHRISTIANISSIMO

Principi ac Domino, Domino Ioachimo, Sacri Romani imperii electori, Marchioni Brandenburgensi, Stetinæ, Pomeraniæ, Cassuborũ, Sclauorumq́; Duci, Burggrauio Norinbergensi, necnon Rugiæ Principi, Domino suo longè clementißi[redacted] medicus. S.P.D.

QVANQVAM vniuersa medicina nullis non seculis gloriosa & diuina sit habita, Illustrisime ac generosisime Princeps, tamen in hoc eius summo splendore semper plus laudis admirationis ac ponderis, ea illius pars quæ naturas stirpium vestigat rimaturque obtinuit: idquè partim quòd vetustate, cuius Maxima semper apud omnes autoritas & veneratio fuit, esset antiquisima: partim etiam quò iucunda, vtilis & necessaria eius esset cognitio. Nam cum reliquæ propemodum omnes artes, simulatque à Deo opt. maxi. creatus est homo, inuentæ sint, ac subinde multorum industria auctæ: solæ herbæ post condita statim elementa, nulloque adhuc existente homine, vnà cum diuinis suis viribus, ita iubente Deo, è terræ latebris eruperunt. Vt hoc nomine nullius rei aut artis inuentio verius quàm medicinæ & stirpium Deo asignetur. Cuius rei Moses in sua Genesi testis, omnium qui aliquid scripserunt vetustisimus: & nõ minus profanis quàm nostris admirabilis atque venerandus. Testes item sunt poetæ Græcorum antiquisimi, Orpheus, Musæus in Polij laudibus, Hesiodus in ijsdem, & Maluæ & Asphodeli viribus, Homerus in Nepenthe, Lo

to, Moly herba Mercurio inuenta, Latinis autem Ouidius dum medicinæ inuentionem Appollini tribuit: Vergilius, dum paſsim Dictamni & aliarum herbarum naturam miſcet. Plantas autem atque adeò plantarũ ipſarum vires omnes, tum à primis qualitatibus profectas, tum quas tota ipſarum ſubſtantia occultas tegit, methodo experientiaque pernouiſſe, quàm ſit non iucundum modò, ſed etiam vtile ac neceſſarium, ad ſanitatem (qua nihil homini prius & optatius eſſe poſsit) vel præſentem tutandã, vel abſentem reuocandam, abundè prodit veterum etiam regũ in eam rem ſtudium nobile ac ſtrenuum, quo horum quiſque tũ de poſteris bene mereri, tũ nomen ſuũ apud eos immortale reddere conatus eſt, ſuo nomine plãtis à ſe inuentis impertito. Hinc Gentiana, Lyſimachia, Mithridatia herba, Scordium etiam dicta, à potentiſsimis regibus, Illyriorum Gentio, Macedonum, Lyſimacho, Ponti & Bithinię Mithridate appellatæ ſunt, vt à Teucro Teucrium, ab Achillæ Achilleia, à Chirone Centauro Centauriũ, ab Artemiſia Cariæ regina, Artemiſia: & aliæ ab alijs plurimæ & inuentæ & dictæ fuerint. Quin & Mithridates idem, Attalus Pergami, Salomon Iudæorum, Euax Arabum, Iuba Mauritaniæ rex plãtarum noſcendarum non ſtudioſi modò fuerunt, ſed horũ plærique de his accuratè quædam ſcripſerunt, alij compoſita ex his non pauca medicamenta miſcuerunt, magno mortalium cõmodo. Adde quòd Romani Reges pariter ac Imperatores in multis regionibus herbarios magno ſumptu alebant, vt ſimplicium medicamentorum, ſed optimorum notitia & ſibi eſſet vſui, & ad poſteros vſque permaneret. Idem quoque ſtudium Philoſophos tenuiſſe, his colligas licet, quòd Pythagoras Bulbos, Chryſippus Braſsicam, Zeno Capparim, Ariſtoteles rem herbariam volumine iuſto celebrauit. Quàm vellem huius ætatis Reges ac Principes alios in idem ſtudium incumbere, vel ſaltem viros bonos rei plantarię ſtudioſos ſumptu iuſto iuuare. Quàm vellem quoque huius tempeſtatis medicos hanc medicinæ partem diligentiùs tractare, neque totam Pharmacopolis & ruſticis mulierculis permittere. Iam enim & morbis

ratio

ratione certa mederi scirent: iam medicamenta methodo componere, iam compositorum vires expendere, iam compositis rectè vti profectò possent. Quem verò lapidem nō mouerunt Theophrastus, Dioscorides, Galenus, vt plantarum non modò historiam, sed vniuersam quoque naturam nobis exprimerent? Quo, Deus bone, studio Hermolaus Barbarus & Ioannes Ruellius Plinij exemplo ex varijs veterum libris rem plantariam restituere conati sunt? Vt eo nomine vterq; hac ætate doctissimus de posteris pręclarè sit meritus, vt etiam me non pudeat apertè fateri, Ruellii commentarios multùm mihi profuisse, vt idem de Hermolai, & Marcelli, & Othonis Brunfelsij, Euricij Cordi, Hieronymi Tragi scriptis pollicear. Quorum longè doctissimorum virorum studium imitatus, hos de historia stirpium commentarios maximis cum vigilijs, tum sumptibus confeci. Primum vniuersam cuiusque stirpis historiam breuiter & ordine optimo complexus. Deinde singularū imagines viuis proximas, quàm cæteri omnes artificiosiùs expressi, vt etiam vulgares quasdam nō prætermittēdas censuerim, ne olim à posteris ignorentur, quomodo plurimæ Dioscoridis seculo notiores, quàm vt eas putarit describendas: hodie etiam doctissimis & diligētissimis ignorarētur. Addidimus quoque vulnerarias præsertim plurimis chirurgis vsu quotidiano cognitissimas, quas ineptis nominibus exprimere quàm tacere maluimus, dum quod nomen apud Græcos, aut Latinos germanū sunt sortitæ, si tamen sunt sortitæ, ignoretur. Appinximus & arbores aliquot, id ꝙ ad earum folia sæpius Dioscorides herbarum quoque folia comparat. Quas porrò plantarum vires ex Dioscoride, Galeno, Aetio, Paulo, Simeone, Plinio recensemus, si vno ore ab omnibus confirmantur, suscipiēdæ: Si in his dissentitur, Galenus tibi præter cæteros imitandus, vt qui methodo inuentas plantarum facultates experientia longa comprobarit. In his autem describendis, Galenū, Aetium, Paulum sequutus, literarū Græcarum ordinem tenui, nō cum Dioscoride cōgeneres passim herbas cōnexui, quòd hæ in idem tempus nō incidant perfectæ, quales nobis ad viuas reprę-

 senta

ſentare in animo fuit, ob id vmbris pictorum libidini conſuetis abſtinere voluimus, ne veram plantæ formam obſcu rarent. Quum verò vſitato more patronum aliquem ijs noſtris commentarijs quærerem, nobilitate & virtutum ſplendore excellentem, nemo omnium cui iuſtiùs quàm tibi, Illuſtriſsime Princeps Ioachime, clariſsimo heroi, hos dedicãdos eſſe putarem occurrebat. Nam ſi generis tui vetuſtatẽ atq; nobilitatem ſpecto, nemo te hodie Principum aut melior, aut præſtantior, vtpote cuius maiores à Guelfis (qua vix vlla in Germania vetuſtior eſt nobilitas) ortos eſſe cõſtat. Quòd ſi eorundem virtutes expendo, nullam prorſus virtutem magnis et bonis Principibus dignam illis defuiſſe video. Proinde cùm in ſpem certiſsimam adduceremur, noſtras has vigilias non vulgarem gratiam ex ampliſsimi nominis tui inſcriptione apud candidos & æquos inituras, foréq; vt eam ob cauſam maledicorum conuiciatorum petulantia perfringeretur: te quidem in tanto ornatiſsimorum Principum numero mihi delegi, cui potiſsimum has ipſas conſecrarem. Quare cùm eas ſuſcipies, illuſtriſs. Princeps, commendari tibi defenſionem & cõſecrationem huius partis medecinæ quæ ſtirpiũ naturas inquirit, ſtatues. Quam vt cupidè & libenter in te recipias, multa, ſcio, monebunt: potiſsimum verò hoc ipſum, quòd vix ex vlla alia re magis diuina præſentia & benignitas eluceat, quam ex tam varia ſtirpium tum forma, tum natura: dum ſcilicet omnes illas ad vſum hominis conditas à Deo ipſo perpẽdimus. Si quid igitur aliud, herbarum certè diligens contemplatio exſuſcitat, imò confirmat in animis noſtris opinionem hãc, quòd homines Deo curæ ſint, qui tam anxiè laborauit in ijs iuuandis ac tuendis: dum tot elegantiſsimis, atque præſtantiſsimis ſtirpibus quibus illi tam varios morbos propulſare poſſunt, terram exornauit. Non parum etiam ad eam ſuſcipiendam curam te præclariſsimorum tum Regum tũ Principum exempla, quæ ſuprà recitauimus, hortabuntur. Sed omnium maximè immenſa commoditas quæ ex iſtius partis medicinæ conſecratione ad vniuerſos perueniet. Ad herbariæ denique medicinæ tum amorem tum defenſionem,

mira

mira quoque iucunditas, quæ in contemplandis tot herbarum generibus animum subibit tuū, inuitabit. Quid enim iucundius quid delectabilius quàm intueri stirpes, quas Deus opti. maxi. tot, tamq; varijs pinxit coloribus, tot elegantissimis redimiuit floribus, quorum colorem nullus vnquam pictor satis exprimere potuit: tot denique seminibus & fructibus, quorum & in culina & in medicina vsus est maximus, ornauit? Verùm non est cur te pluribus in admirationem huius partis medicinæ pertrahere coner, vtpote qui antea studio & amore eius sic tenearis, vt vix sit aliud quod te magis delectet. Nunquam enim in extruendis hortis tot arboribus atque herbis consitis, tantum operæ & impensarum poneres, si non illuc te rei iucunditas ac singularis amor pertraheret. Reliquum nūc est illustris. Princeps, vt pro tua excellēti humanitate, quæ vestrę familiæ cognata est, munus hoc nostrum tanquam specimen & testē mei erga C. T. amoris & obseruantiæ exporrecta lætáq; fronte accipias, atque me tuo fauore complectaris, & autoritate ab inuidorū calumnijs defendas. Bona autem spes est hūc hortum quem donamus C. T. fore longè gratissimū, non tantum quòd in eo omnis ferè generis herbas elegantissimè pictas reperire queas, verum etiam quòd inde ad quæuis morborum genera remedia decerpere liceat. Deus opti. maxi. te, tuámque ditionem incolumem seruet, vt Reip. Christianæ atq; literis diutissimè prodesse possis. Tubingæ, Calendis Martijs, Anno à nato Christo.

M. D. XLII.

aa v LATI

LATINARVM AP-PELLATIONVM INDEX.

Beta

Labrum

Tußila

INDEX APPELLATIONVM QVIBVS PHARMACOPOLAE, & vulgus vtuntur.

A

Porrũ

FINIS.

INDICE DES NOMS FRANCOYS.

C

D

E

Espi-

Mou

Stipol

PLANTARVM HISTOR[redacted]A PICTVRIS elegantibus expressa [redacted] Medico Autore.

De Absinthio. Cap. I.

NOMINA.

Ἀψίνθιον Græcè, Absinthium Latinè appellatur. In officinis suam appellationem retinuit. Germanicè [Gemeiner vuermuot Eltz] Gallicè, *Aloyne, Absince, ou Fort*, quasi prohibens hilaritatem & alacritatem, ob immensam suam amaritudinem, nominatur. Nomen hoc Græci ab ἅψασθαι, id est contrectãdo: per ἀντίφρασιν deflexerũt quod nullũ animal, ob eximiam amaritudinem, hanc herbam attingat. Veteres Græci Comici ἀπίνθιον quoque conformi etymo, quasi impotabilem dixerunt, quod hanc nemo, propter insignem amarorem, bibere poßit. *Absinthiũ vnde dictum.*

GENERA.

Absinthij genera sunt tria, Galeno & Dioscoride testibus. Vnum quod Romanũ, vulgare, seu commune vocãt: & est id quod paßim in Germania nascitur: quod Allobroges retẽto nomine vocant, *la Romanie.*. Officinis etiam absinthiũ Romanum dicitur. Huius generis est quod à Põto regione, in qua nascitur, Ponticum cognominatur: éstque cæteris multò pręstãtius. Alterum genus est marinũ, quod Seriphium nominãt. Tertium Santonicum, à Santonibus Galliæ populis, apud quos plurimũ gignitur, dictum est. Hinc nõnulli eius semen corrupta voce Sanctũ. quoniam Sanctonicum dicẽdum esset, appellant. Nisi id nominis ob insignem eius efficaciã, quam in necãdis lumbricis obtinet, illi imposuerint. Hodie semẽ lumbricorum nuncupant Gallicè *Mort de vers, ou Barbotine.*

Vulgare Absinthium. *Ponticum* *Seriphiũ.* *Sãtonicũ.*

Absinthium ponticum.

Absinthium vulgare.

Absinthium vulgare, herba est caule ramoso, folijs incanis, multipliciter sectis aureo flore, semine rotũdo, racematim cohærente.

Absinthiũ ponticũ siue Romanũ ex Galeno xj. methodi medendi, est tum folio tum flore lõge quàm cætera Absinthia minore: odor quoque hüic nõ modo insuauis verũ etiã aromaticũ qd preferẽs reliquis oĩbus planè est fœdus.

Seriphiũ vero herba est prætenues ramos cirrósve habens minori similis Abrotono, exiguis referta seminibus, subamara & graui odore. Siquidẽ herba est tenuibus cirris, Abrotono fœminæ similis semine iñ siliqs paruo, grauiter odorata, & subamara Santonicum simile est Absinthio, sed non adeò copioso semine scatens, & subamarũ.

LOCVS.

Nascitur, Oribasio & Apuleio autoribus, locis cultis, montosis & saxosis: plurimum aũt pstãtißimũque, in Põto, Cappadocia: & Tauro mõte. Seriphiũ paßim circa itinera,

nera, maccrias vinearũ & sepes prouenit: vt verũ sit quod à Plinio dictũ est, plerasque herbas pedibus cõculcamus, quarũ si nobis virtus perspecta esset, eas in cœlũ laudibus ferremus. Sãtonicũ in Gallia vt diximus: copiosè gignitur.

TEMPVS.

Colligendum in fine Iulij mensis, ac in vmbra exsiccãdum: quo etiam tempore floribus & semine prægnãs est.

TEMPERAMENTVM.

Põticum minus calefacit, quòd astrictionis multæ sit particeps. Minus etiã cæteris generibus extenuat, nõ minus tamẽ resiccat. Galeno itaque autore calidũ in primo gradu & siccum in tertio statuitur. Succus aũt eius longè quàm herba ipsa calidior est. Vulgare qdẽ astrictoriã amaram & acrem qualitatem obtinet, haud secus atque Ponticum. In hoc tamen ab eo differre videtur, quod in illo maior sit amaritudo, quàm adstrictio. Quanuis neque Põticũ modicè amarũ sit, qđ Ouidius satis ijs innuit versibus:

Turpia deformes gignunt Absinthia campi,
Terráque de fructu quam sit amara docet.

Loquitur aũt de Põto. Seriphium ipsum Abrotono minus est calidum, verum Absinthio calidius. Santonicum in extenuando, & calefaciendo, desiccãdóve, Seriphio paulo imbecilius.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Absinthium calfacit, adstringit, bilémque stomacho & vẽtri inhærentẽ expurgat. Vrinas cit. Crapulã ꝑsumptũ arcet inflationibus, vẽtrisq; & stomachi doloribus, cũ Seseli & Nardo Gallico potũ ꝓdest. Fastidia discutit. Morbo regio correptos, dilutũ aut decoctũ eius ꝑ singulos dies cyathis tribus haustũ sanat. Menses cũ melle sumptũ aut appositũ euocat. Strãgulationibus fungorũ ex aceto potum subuenit. Ixiæ, cicutæ, muris aranei morsibus, & draconi marino cũ vino aduersatur. Anginis cũ melle et nitro inungitur. Contra epynictidas ex aqua, sugillata vero & oculorũ caligines cũ melle, similiter auribus ex qbus manat sanies, illinitur. Decocti eius vapor suffitúsve, dẽtium auriumq; dolores lenit. Decoctũ cũ passo dolẽtibus oculis oblinitur. Hypochondrijs, iecinori, & stomachó dolenti,

ac longo tempore affecto,cũ cerato Cyprino tritum illinitur.Stomacho autem cum rosaceo subactum.Cum ficis nitro,& farina loliacea,aquę inter cutem,lienosis que subuenit.Præterea vestiarijs arcisq; inditũ Absinthiũ, vestes ab erodentium iniurijs seruat. Culices,cum oleo perũctũ à corporibus abigit & arcet. Atramentum librariũ ex diluto eius temperatum, literas à murium erosione tuetur. Par est etiam succum hæc omnia facere, attamẽ in potionibus improbatur,stomacho enim obest,& capitis dolores adfert.Seriphiũ verò per se,vel cum oriza decoctum,& cum melle sumptum, ascaridas & rotundos lumbricos necat,aluum simul leuiter subducens.Eadem potest pręstare cum Sapa aut lenticula decoctum. Santonicũ eadem quæ Seriphium potest.

EX GALENO.

Absinthiũ adstrictoriã,amarã, & acrem simul qualitatem possidet,excalfaciens pariter & extergẽs,roborans & desiccans.Proinde biliosos ventris humores per egestionẽ infernã propellit, ac per vrinã euacuat. Magis verò quod in venis est biliosum per vrinas expurgat.Ideo contẽtam in vẽtre pituitam,sumptũ nihil iuuat.Sic neque sit in thorace aut pulmone contineatur:nã adstringẽs in eo facultas, quàm amara,valentior est.

ABSINTHII PONTICI VIRES.

Ex eodem.xj.Methodi medendi.

Cũ aũt duplex in omni Absinthio facultas & qualitas sit,veluti in libris de medicamentis est traditũ,vtiq; in Põtico adstringendi facultas non parua est.In reliquis omnibus amara quidem qualitas est vehementissima,adstrictio verò (quàm saltem gustu agnoscas)aut planè obscura,aut prorsus nulla sentitur.Proinde Ponticum ad iocinoris & ventris phlegmonas eligi præstat.

EX PLINIO.

Stomachũ corroborat,& ob hoc sapor eius in vina trãsfertur.Bibitur decoctum in aqua,& postea nocte & die refrigeratum sub dio,decoctis sex drachmis foliorũ cum ramis suis in cœlestis aquæ sextarijs tribus. Oportet & salẽ addi

addi. Tritum, vt aiũt, raro in vsu est, sicut & succus expressus. Bibitur & madefacti dilutũ. Exprimitur autem cùm primũ semẽ turgescit, madefactũ aqua triduo, recẽs, aut sic cum septem diebus, deinde coctum in æreo vase ad tertias decem heminis, in aquę sextarijs quadraginta quinque, iterúmque percolatum, herba eiecta: lętè coquitur ad crassitudinẽ mellis, qualiter ex minore Cẽtaurio quæritur succus. Sed hic Absinthij succus inutilis stomacho capitique est, cũ (vt tradunt) sit illud decoctũ saluberrimũ: nam stomachum adstringit, bilémq; detrahit, vrinam cit, aluum emollit, & in dolore sanat, vẽtris animalia pellit. Malaciã stomachi & inflationes cũ exiguo Sili & Nardo Gallico, addito aceto discutit. Fastidia abstergit, cõcoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere, & sale. Antiqui purgationis gratia dabãt cũ marinæ aquæ veteris sextario, seminis sex drachmis, cum tribus salis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale. Quidam in polenta dedére supra dictum põdus addito Pulegio. Alij cõtra paralysin. Alij pueris folia in ficǫ, sic vt amaritudinem fallerent. Facilè thoracem purgat cũ Iride sumptum. In regio morbo crudum bibitur cum Apio, aut Adianto. Aduersus inflationes calidũ paulatim sorbetur, ex aqua, iecinoris caussa cum Gallico Nardo, lienis cum aceto, aut fico sumitur. Aduersatur fungis ex aceto. Item visco, cicute ex vino, & muris aranei morsibus, draconi marino scorpionibus. Oculorum claritati multum confert. Epiphoris cũ passo imponitur sigillatis cum melle. Aures eius decoctum vaporis suffitu sanat: aut si manat sanies, cum melle tritum. Vrinã ac menses ciunt tres quatuor ve ramuli, cum Gallici nardi radice vna, cyatis aquæ 6. menses priuatim cũ melle sumptũ, & in vellere appositum. Anginis subuenit cũ melle & nitro. Epinyctidas ex aqua sanat: vulnera recentia, priusquã aqua tangãtur impositum: pręterea que capitis vlcera peculiariter illbus imponitur cũ cypria cera, aut cũ fico. Sanat & pruritus. Nõ est dãdũ in febri. Nauseas maris arcet in nauigationibus potũ: inguinũ tumorẽ in ventrali habitum. Somnos allicit olfactũ, aut in scio sub capite positũ.

Vestibus insertum tineas arcet. Culices ex oleo perūctis abigit, & fumo si vratur. Atramētū librariū ex diluto eius temperatū, literas à musculis tuetur. Capillū denigrat Absinthij cinis, vnguēto rosaceóq; permixtus. Marinū, quod quidam Seriphium vocāt stomacho inimicū, Aluū mollit pellitq; animalia interaneorū. Bibitur cū oleo & sale, aut in farinæ trimestris sorbitione dilutum. Coquitur quātū manus capiat, in aquæ sextario ad dimidias.

VINI ABSINTHITIS VIRES, EX DIOSCORIDE.

Absinthites vinum stomacho accōmodatum est, vrinā cit. Tardè concoquētibus vtile: iecinorosis itidem, nephriticis & regio correptis morbo. Cibū non appetentibus, & stomacho male affectis, & longis præcordiorū distensionibus ac inflationibus, rotūdis lumbricis, & suppresis mensibus auxiliatur. Cōtra ixiæ venena hausta, copiosius potum, & vomitionibus redditum prodest.

CONFECTIO.

Variæ vini absintithis sunt confectiones, vt ex Dioscoride cōstāre potest. Optimum tamen fit, si tusæ Pōtici absinthij drachmæ octo, linteo raro ligatæ, in amphorā vini conijciuntur. Mustum deinde mittitur, relicto vno vasis spiraculo ne efferuescens foras exiliat.

APPENDIX.

Semē lumbricorum. Santonici, quod vt commemoratum est, hodie semē lūbricorum vocant, præcipuus hoc tempore ad lūbricos ex corpore pellēdos & enecandos vsus est. Et si genuinū est, magna efficacia cū melle assumitur tā à pueris, quàm adultis. *Mors vermium.* Seriphium quoq; aduersus lumbricos à multis cōmēdatur, eóque nomine Mors vermiū appellatur. Sūt etiam qui lumbricorum semen nominent.

ADNOTATIO.

Absinthium officinis Romanum idem cum Pontico rectè sentis à vulgari antem id esse diuersissimum ex Galeni Methodo abundè probatur. Santonicū à Santonia regione prope Burdegalam albius Romano est, folio non multo latiore. Vtrúmque enim & Seriphium est tenui folium, cum vulgare sit latifolium Aloine nobis dictum ab insigni Aloes amaritudine.

DE

De Abrotono. Cap. II.

NOMINA.

Ἀβρότονον Græcis, Abrotonum Latinis nominatur. Officinæ antiquum nomẽ retinuerũt Gallis. *Aurõne, ou garde robbe* appellatur. Hoc autem nomẽ ſibi vſurpauit vt Nicandri teſtatur interpres, διὰ τὸ πρὸς ὄψιν ἁβρὸν καὶ ἁπαλὸν φαίνεσθαι ἄλλωσι καὶ διὰ τὸ δύσπνουν εἶναι hóc eſt, quod conſpectu tenerũ, molle & delicatum appareat, aut quod grauem, acrémve & difficilem halitum proſpiret.

GENERA.

Abrotonum duorum eſt generum, veterum & recẽtiorum omniũ ſententia, mas & fœmina. Plinius lib. xxj cap. xxj. Marẽ quidem campeſtre vocat Abrotonum, fœminã vero montanum. Vulgus, ſylueſtre cypreſſum, à ſimilitudine & odore foliorum eiuſdem nomenclaturæ herbæ fruticoſæ vocat. Gallicè *Cypres.*

Abrotonum mas.

FORMA.

Abrotonum, quod maſculum appellamus, ſarmẽtoſum, minutis folijs, minus albũ quàm fœmina: tenui ſemine ac numeroſo vti Abſinthium. Semẽ aũt nõ quouis tẽpore ꝑducit, ſed ad ſeptẽbris dũtaxat mẽſis initia quo ſi diligẽter obſeruabis tempore, ſemine ꝑ̃gnãs eſſe cõperies. Rectè igitur λεπτόκαρπον in Dioſcoride legitur, huic lectioni non ſolum veterum codicum fide, verum etiam ſenſu ſuffragante.

Fœmina frutex est,arboris speciem habens, cadicātibus folijs,Seriphij modo minutim circū ramulos īncisis,floribus refertus, in summo auri fulgore comantes, corimbos obtinens,odoratus etiam cum grauitate quadā. Huius figuram.in cap.de camæcyparisso inuenies.

LOCVS.

Mas passim apud Germanos in hortis,& in campestribus nascitur,fœmina vero in collibus & montibus sua spōte prouenit.

TEMPVS.

Floret vtrumque Augusto. Colligitur autem in autūno,potissimum Septembri mēse, hoc enim tempore semē vt diximus profert.

TEMPERAMENTVM.

Abrotonum calidū & siccum, inq; tertio ordine seu recessu post media situm est,id quod amaritudo eius, quam gustu præ se fert facilè monstrat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vtriusque Abrotoni semē feruefactū, & crudum tritū cum aqua potum,non nisi recta ceruice spirātibus ruptis, cōuulsis,ischiadicis,vrinæ difficultatibus,& suppressis mēsibus auxiliatur.Potum in vino exitialium venenorū antidotum est.Cum oleo rigentibus illinitur.Serpētes lecto instratum & suffitum fugat.Cū vino potum aduersus eorundem morsus,peculiariter autem scorpionum & phalāgiorum, prodest,Oculorum inflāmationibus cum cotoneo cocto,aut panè illitum subuenit. Tritum cum farina hordeacea decoctūque tubercula discutit.Admiscetur irino vnguento.

EX GALENO.

Non instrenuè excalfacit & desiccat. Nā siue comā cū floribus(reliqua enim eius palea inutilis est)cōtusam vlceri puro illinas,mordax & irritās videbitur:siue eo in oleo macerato,caput aut ventrē perfūdere voles,admodū calefacere reperies. Quin & si qui per circuitū rigoribus capiuntur,eos ante inuasionem rigorum hoc voles cōfricare, minus vtique rigore cōcutientur,imò & sensus confestim vbi ad

vbi admodũ fuerit ipsum calefacere percipit. Porrò quod lumbricos interimat par est, nimirum quum sit amarum. Protinus vero quòd & digerẽdi & incidendi vim habeat scies. Preterea Abrotonũ vstum calidum & siccum facultate est, magis etiã quàm cucurbita sicca vsta & anethi radix. Illa enim vlceribus humidis simul & citra phlegmonẽ callo in duratis prosunt, ac proinde maximè vlceribus ijs quę in pudendorũ præputijs sunt, competere videntur at cinis Abrotoni vlceribus omnibus mordax est, ac ideirco cum oleo tenuium parcium, Cicino scilicet, aut Raphanino aut Sycionio veteri, potissimum Sabino, adalopecias confert. Barbam etiam segnius tardiúsque enascentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: sed nec minus illis lentiscino maceratum. Rarefaciendi enim vim, eò quòd tenuium est partum, verum inimicum stomacho existit.

EX PLINIO.

Vsus est folijs, sed maior semine, ad calefaciẽdum, ideo neruis vtile, tussi, ortonoipsis, vrinæ, torminibus, cõuulsis, ruptis, lumbis. Datur bibẽdum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyatis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ põdere. Prodest & vuluæ. Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflãmationibus illinitur cotoneo malo concocto. Serpentes fugat. Contra ictus eorum bibitur in vino, illinitur q; Efficacissimum contra ea quorũ veneno tremores & frigus accidunt, vt scorpionum & phalangiorum, & cõtra alia venena. Prodest quoquo modo algẽtibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit interaneorum mala. Ramo eius si subijciatur puluino, venerẽ stimulari tradunt: efficacissimámque herbam esse contra omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur.

ADNOTATIO.

Pro fœmina abrotono Absinthium Romanum videris pictura exprimere, quamquam id vulgo syluestrẽ cypressum à similitudine & odore foliorum eiusdem appellari scribis. Quam postea ex Plinio chamecypressum pingis, quibusdam videtur Abrotonum fœmina.

De Asaro. Cap. III.

NOMINA.

Ἄσαρον Græcè, Asarum latinè dicitur. Offinis hodie nomé retinet Corruptè autem Asara Bacchara, vulgago Germanicè[hasel vvurtz] Gallicè *du Cabaret*, Asarũ autem dictum est, quod in ornatum nõ veniat, vel vt Plinius lib.xxj.cap.vj.inquit, quoniam in coronas atq; serta nõ addatur: vel quòd manualibus scopis, quę odori gracia gestantur, minimè solitum sit inseri.

FORMA.

Asarum.

Folia hædere similia habet longè tamen molliora, rotundioràque, Flores inter folia ad radicem purpureos, odoratos Hyosciami cytino similes, in quo semen acino non dissimilè. Radices multas, geniculatas tenues, obliquas, grauamini persimiles, longè tamen graciliores, odoratas, calefaciẽtes, & linguã admodum erodentes. Cęterum hic admonendum esse lectorem duximus omnia Dioscoridis exemplaria hoc in loco deprauata esse preperàque habere vel πυκνότερα vel μικρότερα, cum potius scribẽdum sit, μαλακώτερα id quod ptim Plinij testimonio, partĩ etiã iudice sensu ipso cõprobari põt. Plinius siquidẽ li.xij.ca.xiij. Asarũ sic depingit: Est hederæ folijs rotũdioribus tãtũ, molliori

lioribúsque. Si quis verò ea de re ad iudicē sensum referat, Asarúque cùm hedera cōferat, Asari certè folia neque densiora, neq; minora heredæ folijs esse comperiet, quū Asari folia maiora multò sint quàm hederæ. Proinde cùm folia hederæ illorum comparatiōe multo minora sint, euidentissimum est pro μικρότερα legendum esse μαλακώτερα, huic nimirum lectioni ad stipulantibus Plinio & sensus iudicio, vt dictum est: ad tactum enim, huius folia lōgè sunt hederæ molliora. Accedit quòd ab vna dictione in aliā facilis fit transitus. His itaque rationibus motus. Asari folia μαλακώτερα, hoc est, molliora hederæ folijs esse dixi, vt reuera etiam sunt.

LOCVS.

Nascitur in vmbrosis locis, mōtibus potissimum & syluis, aspera enim macráve & sicca loca amat.

TEMPVS.

Bis anno, vere nimirum & autumno floret. Colligēdū in fine Augusti, à die videlicet decimoquinto eius mensis vsque ad octauum Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Asarum in calefaciendo & exciccando ordinis tertij existit, radices potissimùm eius.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radices Asari calefaciunt & vrinam mouent. Hidropicis & ischiadicis diuturnis prosunt. Ducūt menses pondere drachmarum sex cum mulso potæ. Purgāt ellebori albi modo. Ruptis præterea, conuulsis, tussi veteri, difficultati spirandi, & vrinæ conferunt. Cum vino potæ ferarū morsibus salutares. Folia adstringunt. Illita capitis doloribus, oculorum inflammationibus, ægilopis incipientibus mammis à partu tumētibus, ignibusq; sacris prosunt. Coma somnum etiam conciliat. Sic Crateias herbarius de Asaro proditum reliquit.

EX GALENO.

Asari radices vtiles sunt facultate similes radicibus Acori, intensiores tamen. Itaq; ex ijs, quæ de illis prodita sunt hic facienda coniectura.

EX

EX PLINIO.

Nardi vim habet Asarum, quod & ipsum aliqui syluestre Nardum appellant.

EX MARCO AEMYLYO.

Est Asaron Græce Vulgago dicta Latinè.
Hæc calida & sicca virtutis dicitur esse.
Tertius est illi gradus, vt dicunt, in vtroque.
Prouocat vrinam, potatáque menstrua purgat.
Hócque modo iecoris medicatur sumpta dolori,
Hydropicósque iuuat, schiasim fugat hausta frequenter.
Et vuluæ morbis decoctio subuenit eius.
Dicitur ictericum potata repellere morbum.
Elleboriq; modo vomitu præcordia purgat.
Sed non est huius purgatio tam violenta,
Nec metuenda quidem, si fiat taliter illa:
De folijs eius triginta recentia tollens,
Adde mori tantum quo poßint cuncta recondi.
Tota nocte mero facias macerentur in illo,
Mane terens, vino quo sunt macerata resolue.
Tunc olus excoctum cum pingui carne recenti
Porcina, prius ægroto da sufficienter.
Et sumat vini vult quantum fortis & albi.
Sic Asari succum colatum trade bibendum.
Fortibus & magnis est hic numerus foliorum
Sufficiens, reliquis, vt diximus, est minuendus
Iuxta quod vires, ætas, & cætera poscunt.

APPENDIX.

Lixiuium in quo Asarum decoctũ est, si eo caput lauetur, cerebrum roborat, & memoriam. Succus etiam eius cũ Pompholyge, caligantibus oculis confert.

ADNOTATIO.

Asarum seu baccar nobis per methatesin Cabaret.

De Acoro. Cap. III.

NOMINA.

Ἄκορον Græcè. Acorum Latinè appellatur, Officinis nomen retinet. Germanice, [Geel Schvvertel.] Gallicè *Flãme bastarde ou glaieul de Riuiere, ou de mare* vocatur.

Aco

Acoron aphrodisiam quasi venereã Græci etiam vocant. Apuleius, quicunque ille fuerit, in cõmentario quod de aliquot herbis scriptum à se reliquit. Piper apium dictam fuisse hanc herbam testatur, quòd ea in alueariis suspensa, nũquam diffugiant apes.

FORMA.

Acorum gladiolus luteus.

Folia Iridis habet, angustiora tamen. Radices non dissimiles, implicatas, neque in rectum enatas, sed obliquas & in superficie existẽtes: geniculis seu internodijs distinctas, subalbas, gustu acres, odore non ingratas. Præstat densum, candidum, non cariosum, plenum & odoratum, cuiusmodi est in Colchide & Galatia. Ex qua sanè Dioscoridis descriptione satis liquet, Acorum nostrum, quo hodie officinæ vtuntur, etsi non verum sit, tamen aliquã saltem Acori speciem esse. Iridis enim folia obtinet, angustiora tamen. Radices quoque similes, implicatas & inuicem adnatas, non in rectum, sed in oblicum tẽdẽtes: non in profundo delitescentes, sed in superficie existentes, & modico cespite tectas: denique geniculis seu internodijs interceptas. Neque etiam in colore ab eo quem Dioscorides pingit, variare videtur: nostrum enim Acorum nõ raro ὑπολεύκους hoc est, subalbas seu candicantes radices habere conspicitur. Accidit autem vt & rubentes intus habeat radices, quæ tamen cum candicantes passim intercur

ren

rentes venas obtineant, rectè ſubalbæ dici poſſunt, quòd nimirum neque vere rubeſcant, neque candidum etiam prorſus colorem referant, ſed eum potius qui ex rubro & candido mixtus ſit. Cæterum radices Acori quæ intus cãdicant, foris vt plurimum ſubrubent. Hinc eſt quod Serapion in Acori deſcriptione Dioſcoridis verba referens, ὑπολεύκους dictionem ita vertere voluit: Et color radicũ exterior tendit ad rubedinem. Proinde qui hac ſola ratione, quòd Acori radix intus interdũ rubeſcat, mouentur: vt diuerſum noſtrum prorſus à Dioſcoridis credant, ij non vtũtur argumẽto quod tanti momenti ſit, vt quod conantur perſuadere alijs poſsint. Cum enim Dioſcorides Acori radices ὑπολεύκους hoc eſt, albicantes faciat, noſter certè nunquam non tales habere deprehenditur: vel enim verè cãdicantes ſunt, vel ſubrubẽtes, quas etiam ὑπολεύκους rectè dici poſſe iam oſtendimus. Porrò quamuis odoratæ nõ ſint eius radices, tamen nihil obſtare poſſet odor, quò minus noſtrum verum eſſe putaremus Acorum, quum abũdè cõſtet illum haud aliter quàm colorem, ſecũdum diuerſas regiones in eadẽ ſæpe herba mutari: ſi non eſſet aliud, quod vt diuerſum certo crederemus nos vrgeret: hoc nẽpe, quod noſtri Acori radices guſtu acres non ſint, quod tamen oẽs veteres vno ore de Acoro affirmant, ſed potius adſtringẽtes. Quapropter & ſi tota ferè diſcriptio illi reſpondere videatur, tamen quia acris non eſt, vires eas quas vero Acoro tribuũt veteres, habere non poteſt: vt hoc nomine vehementer errent qui à ſolis deſcriptionibus tantum pẽdent. Nec minus hallucinantur officinæ quæ ad vrinas mouẽdas, aut menſes euocandos, lienéſve minuendos eo vtũtur Perperam etiam Diacori compoſitionem ex eodem conficiunt. Curet itaq; vt verum Acorũ habeãt, quod iã in multis Galliæ officinis proſtare puto. Nã radix illa quæ à non nullis ſeplaſiarijs nũc ſub nomine maioris Galangæ vẽditur, ſi cętera etiã reſpondeãt, haud dubie radix veri Acori eſt. Et debẽt ſeplaſiarij ea vti, quoties in compoſitionibus medicamẽtorũ Acori ſit mẽtio, præcipuæ aũt in Diacori compoſitione apparanda, quòd hæc calefaciẽdo cõcoctionem

nẽ ſtomachi ſupra modũ iuuet. Et hoc eò cõfidẽtius faciẽdum eſſe hortor, quod Galangã maiorem veri Acori radicem eſſe exiſtimẽ geniculis enim ſcatet, foris ſubrubra, intus ſubalba guſtu acris: odore non ingrata, vt hoc nomine illa tutò & ſine errore officinæ pro Acoro vti queant.

LOCVS.

Apuleius locis cultis, pratis ac hortis naſci, ratãq; inuẽtu herbam hanc tradit. Noſtrum Acorum iuxta omnes, & paſsim in aquoſis & paluſtribus locis prouenit.

TEMPVS.

Legitur radix Acori æſtatis initio, & ſiccatur in vmbra digitalibus fruſtis.

TEMPERAMENTVM.

In calefaciendo & deſiccando tertij eſt ordinis. Noſtrũ quidem deſiccat, at citra calefactionem.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Acori radix calefaciẽdi vim habet. Decoctũ eius potũ. vrinã cit. Prodeſt lateris, thoracis & iecoris doloribus: torminibus, ruptis, cõuulſis. Lienes minuit. Vrinæ ſtilicidio, & venenatorũ morſibus ſubuenit. Inceſſu, quemadmodũ Iris, ad muliebria vtilis eſt. Succus radicis caligines oculorum diſcutit. Antidotis præterea radix vtiliter miſcetur.

EX GALENO.

Acori vtimur radice, quę guſtu acris eſt, & modice amara, odoréq; non iniucunda. Hinc manifeſtũ eſt hanc facultate calidam, & conſiſtẽtia tenuium partium eſſe. Huic cõſentaneum eſt, vt vrinã moueat, & lienes induratos iuuet, tum corneæ mẽbranæ craſſitiẽ detergeat ſimul atq; extenuet. Ad hoc autem melior eſt ipſius ſuccus. Omnino verò ſiccificum eſſe clarum eſt.

EX PLINIO.

Vis ei eſt ad calefaciẽdum extenuandúmq; efficax, contra ſuffuſiones & caligines oculorum ſucco eiuſdem poto: contraq; ſerpentes. Pectoris doloribus ſubuenit, & ideo antidotis miſcetur. Iecinori medetur, thoraci quoque & præcordijs. Vrinam cit eius decoctum, & omnia veſicæ vitia ſanat. Teſtium tumores radix decocta in vino, tritáq;

& il

& illita mitè discutit. Duritias & collectiones omnes sanat, decocto huius herbæ fouentibus. Contusis & euersis pota duobus obolis in mulsi cyatis tribus radix prodest. Acoron quoque vtile est interioribus fœminarum morbis.

ACORI OFFICINARVM VIRES.

Gustus abundè monstrat eius radicem immensam adstringendi facultatem obtinere. Hinc est quod diuersam planè à veri Acori radice vim sortita sit. Nam vt hæc tenuium est partium & facultate calida, atque adeò detergit extenuat atque discutit: ita illa consistētia crassarum partium, at facultate frigida constringit, dēsat, cogit & contrahit. Quare vrinam non cit, vt verum Acorum, nec mēses euocat, sed potius supprimit. Sanguinem etiam vndecunq; manantem cohibet. Proinde rectè Pandectarum autor scribit, eum qui secū Acori radicem gestet, à nullo sanguinis profluuio corripi. Et ex recentioribus aliqui hanc facultatem Acori nostri obseruarunt, atque hinc adeò tradunt eius succum igne expressum, menses nimium promanantes cōstringere posse, id quod certè de Acoro vero affirmare vanissimum erit. Ex ijs itaq; intelligent iam seplasiarij, quis vsus nostri etiam in medicina sit Acori nec cōmittent, vt fanatici cuiusdam (qui nuper Morophrasti impudentis hominis pestilentissimas nugas & ineptias tegere, atque adeò epistola aliqua operi illius temerè præfixa commendare, ac præ illo monstro reliquos omnes medicos, si dijs placet contemnere ausus est) consilio obsecuti, hoc prorsus abijciant, cum illius immensa sit abstringendi, quod demonstrauimus, facultas.

Acori adulterini facultates.

ADNOTATIO.

Acorus officinarum gladiolus aquæ vulgo dicitur flore luteo non vtendus, sed indicus, vulgo galanga maior, quæ verus esse Dioscoridi Acorus videtur.

De

De Althæa. Cap. V.

NOMINA.

Ἀλθαία, ἢ ἰβίσκος, ἢ ἰβίσκος Græcè: Althęa, Ebiſcus, Ibiſcus Latinè dicitur Officinæ, q̃ vt plurimũ barbaris voci- *Biſmalua*
bus gaudent, Biſmaluam, Maluiſcum, & ſimpliciter Eui- *Maluauiſ*
ſcum nominãt. Maluauiſci autẽ vox corrupta eſt, ex mal- *ca.*
ua nimirum & euiſco cõpoſita, quaſi dicat aliquis Malua ebiſcus, hoc nomine illam ab alijs maluis, quæ ſanè multę ſunt ſegregãs. Germanice, [Eibiſch.] Gallicè *Guymaulues.* *Althæa*
Althæa vero à multiplici remediorũ poteſtate & vſu, vel *vnde di-*
vt Plinius ait, ab excellẽtia effectus nominata eſt. Siquidẽ *cta.*
ἀλθαία Græcis idem valet, ac ſi à medendo medicam ſimpliciter dicas. Nam ἀλθαίνειν illis mederi ſignificat, ἄλθος vero remedium & medicinam.

Althæa.

FORMA.

Syluestris Maluæ genus eſt, cui folia vt Cyclamino rotunda: lanuginoſa, flos roſaceus, caulis cubitorum binum, radix lenta viscoſaque, intus candida.

LOCVS.

Locis humẽtibus, pinguibúſque gaudet.

TEMPVS.

Radices, vt reliquarũ ferè herbarum omniũ inter autũni initia, hoc eſt, in fine Auguſti, & Septẽbris mẽſis princi-

pio,legendæ. Folia verò & semen in æstate. Floret Iulio & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia & flores calidi & sicci primo excessu seu ordine Radices verò in principio secundi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix in aqua mulsa aut vino cocta,aut per se pota,ad vulnera,parotidas,strumas,abscessus,mammarum inflammationes,sedis contusiones,inflationes,neruorum distentiones,efficax est.Si quidem discutit & maturat,aut rūpit & ad cicatricem perducit.Cocta quo dictum est modo,& cū adipe anserino aut suillo,vel therebinthina subacta,ad vteri inflāmationes & præclusiones vtiliter admouetur. Decoctum eius idem præstat,secundásq; à partu relictas educit.Decoctū radicis cum vino potum, vrinę difficultati,calculosorū cruditati,dysentericis, ischiadicis, tremulis & ruptis succurrit.Dentium mitigat dolorem cū aceto decocta,colluto inde ore.Semen aūt viride siccúmq; tritum, cum aceto in sole perunctum alphos extergit.Cum aceto & oleo inunctum,à venenatorū morsibus præseruat. Valet ad dysenteriam,sanguinis reiectionem & alui fluores. Seminis decoctū in posca aut vino,contra omnes apum & minutarum ferarum ictus bibitur.Folia cum exiguo oleo morsibus & ambustis illinuntur.Addensat aquam sub dio radix trita & admixta.

EX GALENO.

Digerendi,laxandi,phlegmone leuandi,mitigandi, cō coquendi coctu difficilia tubercula facultatē obtinet. Porrò radix eius & semen cætera quidē pari herbę viridi modo agunt,verùm tenniorum partium,magísque exiccatoriam,ad hæc magis extersoriam quàm illa facultatem ostēdunt, vt & alphos detergant,& semen renum calculos cōfringat.Radicis autem decoctum dysenterię,alui profluuio & sanguinis reiectioni vtile est,nempe cum astringentem quandam facultatem possideat.

EX

EX PLINIO.

Altheæ contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, præcipuè scorpionum, vesparum, similiúmq;, & muris aranei. Quin & trita cum oleo, hac perũcti ante, vel habentes eã, non feriuntur. Eius radix præcipuè conuulsis ruptísq; efficax est. Cocta in aqua aluum sistit. Ex vino albo strumas & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in vino folia decocta & illita tollũt. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet perniciosæ tussi citissimè medentur. Hippocrates vulneratis, sitientibúsq; defectu sanguinis, radicis decoctę succum bibendum dedit. Et eam vulneribus cum melle & resina, item conuulsis, luxatis, tumentibus, & musculis, neruis, articulis imposuit. Et astmaticis ac dysentericis in vino bibendam dedit. Mirum, aquam radice ea addita addensari sub dio, atque elactescere. Efficacior autem quò recentior.

EX THEOPHRASTO.

Vsus eius ad rupta, & tusses è vino dulci, & ad vlcera in oleo. Alias si carnibus concoquas, in idem aggregare, ac veluti conglutinare posse affirmant.

De Anagallide. Cap. VI.

NOMINA.

Ἀναγαλλὶς Græcè, Anagallis Latinè, Officinis inusitata, Germanicè [Gauchheyl, oder Colmarkraut.] Gallicè *Mouron*. Hoc nominis fortè à Germanis inditũ est, quod Anagallis in limine vestibuli suspensa, maleficiorũ introitum pellere credita sit. Errãt qui morsum gallinæ seu Passerinam vulgo dictam herbam, Anagallida putant, haud secus atque ij, qui Auriculam muris pro Anagallide depictam ostendunt herbarij.

GENERA.

Duo duntaxat Anagallidis esse genera, veterum omnium testimonio constat, marem scilicet & fœminam quę sanè nullo nisi florum discrimine distant. Mas enim puniceo, Gallicè. *Mouron rouge*, Fœmina vero cæruleo flore

conſpicitur. Gallicè *Mouron violet*. Proinde hallucinari iuniores ac barbaros medicos euidentiſsimum eſt, qui plura duobus Anagallidis genera conſtituunt.

FORMA.

Anagallis mas. *Anagallis fœmina.*

Frutices ſunt Anagallidis parui, in terra iacentes, folia in quadrangulis caulibus puſilla habentes, & modicè rotũda ad Helxines ſimilitudinem. Semen gerunt rotundum. Non quicquam ſanè certius hac ſcriptorum pictura reſpõdet: cum duplex ſit in flore color, puniceus nimirum & cœruleus, quadranguli caules per terram ſparſi, folia nõ toto ambitu rotunda, & ſemen coriandro nõ diſsimile circinatum. Non eſt tamen quod ſic humi proſtratos hos frutices intelligas, vt prorſus non ſuppullulent. Nam in altum etiã

ſurgunt,

surgunt non tamen altius,quam ipsa tibi examussim pictura monstrat.

LOCVS.

Pedibus in aruis vineisque vbique calcatur, neq; quicquã nunc Anagallide despectius est,cum tamen in antiqua medicina multus eius fuerit vsus.Licet autem vbiq; ferè proueniat,in vliginosis tamen lætior.

TEMPVS.

Per æstatem vtriusque prouentus maximus est,potissimum autem mense Augusto.Florent autem à Maio mense vsque in Autumnum.

TEMPERAMENTVM.

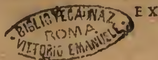
Anagallidis vterque sexus calidam & siccã facultatem obtinet,quod scilicet extergere possint. Mulieres namque quæ asperiorem & decolorem à natura cutem acceperũt, ad læuorem nitorémq; vultus, harum succo vtuntur, vt hac ratione errare necesse sit,qui Anagallidas frigidas & humidas esse statuunt. *Error quorũdã detegitur*

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vtraque mitigandi facultatem habẽt,inflammationes arcent,surculos extrahunt,vlcera serpentia cõpescũt.Succus earum gargarissatus pituitã capitis purgat. Per nares infusus dolorem dentiũ lenit, si in contrariam narẽ injiciatur. Argema cum Attico melle emendat,& oculorum caligines iuuat. Cõtra viperarum morsus, renum & iecinoris vitia,ex vino potus prodest.Tradunt nonnulli eam, quæ cœruleum florem habet,prociduam sedem reprimere:quæ vero puniceum,illitu euocare.

EX GALENO.

Anagallis vtraque,tam ea quæ florem parit cœruleum, quàm ea quæ puniceum, admodum extergendi facultatẽ obtinent. Quendam etiam calorem attractorium possident,ita vt impactos corpori refigant aculeos. Succus earum ex naribus purgat eadem de causa. Et vt summatim dicatur, exiccatoriam citra mordicationem facultatem habent, quamobrem vulnera glutinant, & putrida adiuuant.

EX

EX PLINIO.

Vtriusque succus oculorũ caliginem discutit cum melle & ex ictu cruorẽ,& argema rubens,magis cum attico melle inũctus.Pupillas dilatat, & ideo hoc inunguntur antè, quibus paracentesis fit:iumentorũ quoq; oculis medẽtur. Succus caput purgat per nares infusus,ita vt deindevino colluatur.Bibitur & cõtra angues succi drachma in vino Mirum,quod fœminã pecora vitant.at si decepta similitudine(flore enim tantùm distant)degustauere,statim eã q̃ Asyla vocatur,in remedio quærũt.Ea à nostris ferus oculus nuncupatur.Præcipiunt aliqui effossuris,ante solis ortum priusquam quicquã aliquid loquantur, ter salutare eã tũc sublatã exprimere,ita pręcipuas esse vires.Vrinã cient Anagallides, Iecinori mirè prosunt, cohibẽt quas nomas vocãt.Vtiles & recentibus plagis præcipuè fenum corpori.Ad recẽtia quóquevulnera tanta traditur vis,vt saniem ossibus extrahant.Anagallis cœrulea procidentia sedis retro agit,è diuerso rubens proritat.

ADNOTATIO.

Anagallis vtraque in hortis frequens, paruula arboris tamen habitu, caule quadratò. Mouron petit & quarré nobis dicitur.

De Alsine Cap. VII.

NOMINA.

Αλσινη Græcè, Auricula muris Latinè, Morsus gallinæ vulgò appellatur.Pauerina Italicè,quod paueris id est,iunioribus anseribus gratũ pabulum subministret. Auiculas caueis inclusas,cum fastidiunt escã, aucupes hac herba recreare solent.Germanicè [Hounerderm.] Gallicè *Mouron* alijs *Morgeline*.vocatur. Alsine autem dicta est,q̃ lucos,quæ Græci ἄλση nominant, nemorosaq; & vmbrosa loca amet.Auricula verò muris,quòd musculorum auribus folia similia habeat.

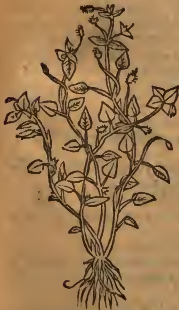
GENERA.

Quamuis Dioscorides & alij vnã tantũ Alsinen faciũt

no-

nos tamen tria eiusdem genera, licet plura adhuc inueniantur, damus. Primum genus Alsinen maiorem vocauimus, quod scilicet vera sit Alsine, & alijs maior. Gallicè *Mouron* nominatur. Alterius generis plantam Alsinē mediam appellauimus, Gallicè *moyen Mouron ou bastard*. Hæc quòd ad flores attinet, qui cœrulei sunt, à descriptione variat: eiusdem tamen cum priore facultatis. Tertij generis herbam, Alsinen minorem vocauimus. Hæc quidem, vt prima pulchrè descriptioni respondet, Gallicè *petit ou menu Mouron* nuncupatur.

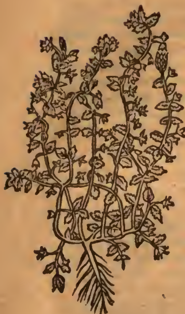
FORMA.

Alsines primum genus.

Cauliculis serpit rotundis, è quorum geniculis exiles ramuli prosiliunt, folijs Helxines minoribus minúsque hirsutis, flore exiguo, candido, foris herbaceo. Hæc cum teritur, cucumeris odorem refert. Non autem illam Peponis maturi iucunditatem, sed herbaceum cucumeris odorem, subolet. Porro cùm Dioscorides Helxine similem esse Alsinen tradit, non de ea Helxine, quæ vulgò Parietaria, sed ea potius quæ alio nomine Cissampelos dicitur, intelligas oportet: hæc enim folia Hederæ haud dissimilia obtinet. Adeò vt liquidò iam constet, Alsinen esse eam herbam, quam passim hodie Morsum gallinæ appellant. Huc accedit quòd facultates

FORMA.

Alsines alterum genus

Alsines tertium genus.

vt ex sequentibus patebit, quas vulgus Morsui gallinæ tribuit, ab Alsines viribus nihil varient.

LOCVS.

Nascitur in lucis, hortis, & maximè in parientibus, maceriis, opacisque locis.

TEMPVS.

Incipit à media hyeme: arescit autem æstate media. Cũ prorepit, musculorum aures imitatur folijs.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerantem & humectantem haud secus quàm Helxine obtinet facultatem: est ei in aqueæ essentiæ frigidæ que: quare & circa adstrictionem refrigerat.

Alsi

VIRES EX DIOSCORIDE.

Alfine refrigerandi facultatem obtinet. Oculorum inflammationibus cum polenta illita conuenit. Succus eius auriũ doloribus instillatus prodest. In vniuersum eadem quæ Helxine potest.

EX GALENO.

Ad feruentes phlegmonas, & mediocria erysipelata competit.

EX PLINIO.

Vsus eius ad collectiones inflammationésq;. Quin emendat omnia quæ Helxine, sed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item verendis vlceribúsque cũ farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur.

APPENDIX.

Easdem facultates herbis quas Morsus gallinæ vulgò nominant, nostri temporis herbarij tribuunt, quod scilicet ad feruentes inflammationes, ac erysipelata prosint. Omnes enimvt dictum est, refrigerant atque humectant. Hinc est quod minorem aliqui Germanorum [Fiebercraut] vocent, quia scilicet febribus accommoda & vtilis sit.

ADNOTATIO.

Alsine omnis Mouron nobis dicitur, à baccarum similitudine cum solano.

De *Anthemide*. Cap. VIII.

NOMINA.

ΑΝθεμις, ἢ χαμαίμηλον Grecè, Anthemis, Chamæmelō Latinè, Officinis corrupto nomine Camomilla dicitur, Germanicè [Camillē] Gallicè *Camomille*: Chamæmelō quoniam odorem habeat mali, appellat, id quod de primo genere potissimum intelligendum venit.

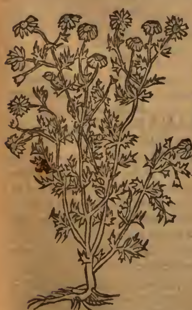
GENERA.

Tria eius genera, floribus tantũ distantia, inueniũtur. Hi enim etsi intus aurei sint, tamen foris per ambitum il-

lis adiacent folia aut cādida, aut lutea, aut purpurea. Quæ foris in orbem candida folia obtinet, ea est quæ à Dioscoride propriè λευκάνθεμον, & vulgò hodie Camomilla vocatur. Gallicè *Camomille blanche*. Quæ vero luteis per ambitū folijs cōstat ea haud dubiè est, quā priuatim Dioscorides à suis floribus χρυσάνθεμον nominat, Germani autem pulchrè ad Græcā appellationē alludētes, [Goldtblumē, Gelcamillen, Streichbloumē,] appellāt Gal. *Camomille iaune*, & herba sanctę Mariæ nūcupatur vulgò. Tertia species chamæmeli, quæ nimirum purpurea per orbem folia habet, nulla alia est nisi ea quam hodie vulgus medicorum, Consolidam regalem, Germani autem à similitudine calcaris, cui respondet flosculus eius herbæ, & à colore lepido regióque, qui aspectari nūquā satis potest, [Rittersporn] vocant, Dioscorides peculiariter ἠράνθεμον, eo quod vere floreat dici tradit. Tria itaque in vniuersum Anthemidis seu Chamæmeli genera sunt: quorum sanè primum Chamæmelon leucanthemon, alterum Chamæmelon chrisanthemon, tertium Chamæmelon Eranthemon Dioscoridi nominatur. De duobus primis generibus neminem dubitare, quin vera & legitima sint, arbitramur quod nihil in ijs sit quod Dioscoridis descriptioni, quam mox subijciemus, nō respondeat. Tertium fortè nonnullis, qui morosius omnia obseruant, minimè genuinum Chamæmeli genus esse videbitur, ideóque quibus simus argumentis & coniecturis impulsi, vt tertium Anthemidis esse genus credamus, necesse erit ostendere. Potissimum [illegible]em quod nos in hanc sententiam pertraxit, est, quod singula in Dioscoridis descriptione illi congruāt: rami scilicet palmum nón excedentes, fruticosi, multas alas habentes parui & exigui, capitula rotunda, aurea, foris purpureis folijs magnitudine in nullo alio genere Rutæ folijs magis similibus circundata. Deinde sententiā hanc nostram confirmauit antiquissimus codex manuscriptus, in quo pictura exquisitissimè Regalem dictam consolidam refert, quam ijs sanè verbis describit. [Herba est quam quidā Monachellam siue Capuciariam vocant (à cucullo haud dubiè monachorum quem flores illius herbæ referunt, nomen imponen

rentes) Dioscorides Eranthemon appellat, & est vna spe cies Anthemidis, quæ folia instar Camomillæ habet, nigriora tamen: florem autem violæ similem. Hæc ille. Quibus omnibus illud etiam accedit, nostram de hac herba sententiam mirificè corroborans, quod vulgus hodie medicorum Cõsolidam regalem calculosis, & oculis prodesse tradat, adeò vt illius etiam conspectum multos ex oculis laborantes sanasse dicant. Atque hinc fit vt studiosi passim eam herbam in suis museis suspensam habeant, oculis hac ratione consulere volentes. Has autem omnes facultates, vt ex sequentibus patebit, Eranthemo suo Dioscorides etiam adscribit. Quamobrem nihil certius est, quàm Cõsolidam regalem tertium esse Anthemidis genus, id quod argumenta nostra iam adducta palàm euincunt.

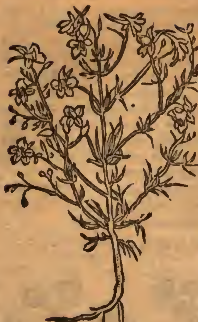
FORMA.

Chamamelon Leucãthemon

Chamamelon Aureũ.

Consolida Regalis.

Rami palmum non excedunt, frequentes alas habentes parui, tenues & multi, capitulis rotundis. Flores intus aureos continent, foris verò per ambitum candidos, aut luteos, aut purpureos, foliorum Rutæ magnitudine.

LOCVS.

Naſcuntur in aſpero ſicco macróque ſolo, & iuxta ſemitas atque itinera.

TEMPVS.

Colliguntur verè in calidis potiſsimùm regionibus, in noſtris inter æſtatis initia, hoc eſt Iunio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & deſiccant in primo ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habēt radices, flores, & herba calefaciendi, extenuandíque. Potu & inceſsione menſes, fœtus, calculos, & vrinam pellunt. Aduerſus inflationes, & tenuis inteſtini, dolores bibuntur. Bile ſuffuſos expurgant, & iecinoroſis medentur. Decocto earum veſicæ vitia fouentur. Efficacius ex omnibus generibus eſt, quod florem fert purpureum, cæteríſque maius exiſtit, idque propriè Eranthemon vocatur. Quod verò Leucanthemon & Chryſanthemon cognominant, vehementius vrinam ciunt. Aegilopijs illitæ medentur. Commanducata oris vlcera ſanant. Nonnulli in clyſteribus ex oleo vtuntur, terentes ipſas ad pellendos febrium circuitus. Folia & flores re

poni

poni debent, & separatim contusa in pastillos conformari. Radix quoque siccatur, & vsu poscente interim partes duas herbæ, floris aut radicis modò vnam interim contra floris duas, & herbæ vnam alternis diebus duplicantes pondus, dare conuenit. Bibere autem oportet in vino diluto mulso.

EX GALENO.

Tenuium est partium, quamobrem digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatem obtinet. Est itaque Chamæmelon tenuitate Rosæ persimile, calore verò ad olei facultates magis accedit, animali familiares, & temperatas. Quapropter lassitudinibus, vt si quid aliud, confert, doloresque mitigat. Præterea tensa remittit & laxat, quæque mediocriter dura sunt, emollit, quæque cõstipata condensatave sunt, rarefacit. Ad hæc febres quæ citra visceris alicuius inflammationem infestant, dissoluit, præsertim quæ ex humoribus biliosis, aut cutis densitate consistunt. Qua de re & ab Aegyptiorum sapientissimis Soli consecrata est, febriúmque omnium remedium putatur. Verùm hac quidem in re à veritate aberrant: solas enim quas diximus febres sanare potest, eásque quæ iam concoctæ sunt. Iuuat autem pulchrè reliquas etiam omnes quæ melancholicæ sunt, aut pituitosæ, aut ex visceris inflammatione prognatæ: nam & harum remedium Chamæmelum vel strenuissimum est, vbi iam concoctis adhibetur: quapropter & hypochondrijs, vt si quid aliud, gratum existit.

EX PLINIO.

Medici vere folia tusa in pastillos digerunt, item florem & radicem. Dātur omnia mixta drachmæ vnius pondere contra serpentum ictus. Pellit mortuos partus, item menstrua in potu, & vrinam, calculósque, inflationes, iecinorum vitia, bilem suffusam ægilopia. Commanducata, vlcerum manantes in ore eruptiones sanat. Ex omnibus in generibus ad calculos efficacissima est quæ florem purpureum, habet, cuius & foliorum, & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc propriè quidam Eranthemon vocant.

AD

ADNOTATIO.

Chamæmelum leucanthemum nomen nobis retinet, Chrisanthemum quod pingis, mihi quòd sciam non est visum. Eranthemum, quia verè floret in calcariis effigiem, in ambitu purpureum, cornueta nobis dicta pingitur, quæ tamen floret mesibus.

De Anetho. Cap. IX.

NOMINA.

Ἄνηθον Græcè, Anethum Latinè appellatur. Nomen in officinis genuinum retinet. Germani. [Dyllen, & Hochkraut, (Gallicè *Anet* nominatur.

FORMA.

Anethum.

Anethum sesquicubitali proceritate assurgit, multicaule ramosum, exilitate folij in staminis penè modum extenuata, luteolo flosculo, semine lato & quasi foliato, radice lignosa, neque adeo prolixa, vmbella fœniculi, cui cognatum quasi genus, propter similitudinem videri potest.

LOCVS.

In hortis seritur: interdum & sponte fœniculi modo, prouenit.

TEMPVS.

Floret in æstate, Iunio & Iulio mensibus.

TEM

TEMPERAMENTVM.

Anethum adeò calefacit, vt habendum sit aut secundi ordinis intensi, aut tertij remissi. Exsiccantium verò ordinis est secundi incipientis, aut primi finientis. Vstum autem tertij tum calefacientium, tum desiccantiũ ordinis fit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Anethi aridi comæ seminísque decoctum potum lac euocat. Tormina & inflationes sedat. Aluum leuésque vomitiones sistit. Vrinam cit. Singultus lenit. Oculos hebetat;& genituram assiduè potum extinguit. Decoctum eius mulieribus præfocatione vuluæ laborantibus ad insidendum vtile. Semen eiusdem vstum & illitum condylomata tollit.

EX GALENO.

Anethum in oleo decoctum digerit, sedat dolores, somnum conciliat, crudos & incoctos humores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cuius propinqua fit temperies pus mouentibus, & maturantibus vocatis medicamentis, nisi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partiũ est, atque adeò digerendi facultate præditum. Vstum vlceribus admodum humidis illitum prodest, potissimùm ijs quæ in pudendo cõsistunt. Quæ autem in præputio sunt inueterata, ijs probè cicatricem inducit. Cæterùm viride humidius est, & minus calidum, itaque magis concoquit sicco, & somnum conciliat, sed minus digerit. Idcirco mihi videntur veteres coronis ex eo concinnatis in sympo sijs vsi esse.

EX PLINIO.

Anethum ructus mouet, & tormina sedat, Aluũ sistit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua vel vino. Singultus cohibet semen feruens olfactum. Sumptum ex aqua sedat cruditates. Cinis eius vuam in faucibus leuat, oculos & genituram hebetat.

EX SIMEONE SETHI.

Ad crassorum humorum inflationes prodest. Quidam sanè ipsum stomacho bonum esse, alij, verò minimè, dixerunt

xerunt. Illi quidem ad eius caliditatem, & facultatem quæ humiditatem concoquit, & flatus qui sunt in ventriculo discutit, respexerunt: ij verò ad substantiam eius, quæ crassarum est partium, concoctu difficilis, & nauseosa. Oleo incoctum discutit, & somnum conciliat. Inunctum tumores crudos concoquit. Inflationes quoque quæ in ventriculo generantur, digerit. Corpus ex immodico labore defatigatum curat. Renes verò, vt quidam aiunt, lædit.

De Aizoo. Cap. X.

NOMINA.

Ἀείζωον Græcè: Aizoon, Sedum, Semperuiuum Latinè nominatur. Postremum nomen officinæ obtinuerunt. Vulgò Iouis barba. Germanicè [grosz hausz vvrtz] Gallicè *de la Ioubarbe* dicitur, quòd scilicet nonnullis locis plebis animos iam pridem inuaserit opinio, non feriri fulmine domum in cuius tegulis vireat Sedum. Porro Aizoon & Semperuiuum appellant, quod perpetuo, tam æstate quàm hyeme virescat, nec vllis frigoribus, aut cœli iniuria quantumuis frigida emoriatur.

GENERA.

Aizoon maius. *Aizoon minus.* *Vermicularis.* *Crassula minor.* *Tertium genus.* *Aizoi,*

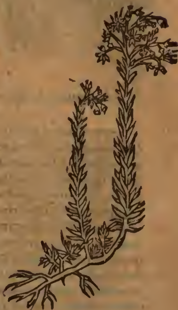
Dioscoridem sequentes tria eius genera statuimus. Primum Aizoon seu Sedum maius, quòd folia latiora habeat. Alterum Sedum minus, quod Græcis etiam τρίθαλις, quia ter floreat in anno, vocatur. Vulgò Vermicularis, à similitudine foliorum, quæ rotunda sunt, & figuræ oualis, vt vermiculos putes, & Crassula minor nominatur. Huius iterum duo sunt genera: alterum enim mas est, quod nimirum floribus luteis spectatur, & (Gallis *Triquemadame, Ioubarbe, & Rabauit* appellatur.) Alterum fœmina, quod pallidis seu candidis conspicitur floribus. (*Ioubarbe à petite fueille*) Tertium genus est quod Aizoon syluestre. Gallicè. (*Couille de prestre.*) Ab alijs, Portulaca syluestris, aut Illecebra minus rectè & impropriè dicitur. Nam Portulaca syluestris diuersa ab hoc tertio sedi genere herba est, vt suo dicemus loco

loco. Illecebræ autem nomen alij debetur herbæ, quæ Telephion vocatur, vt in eiusdem historia docebimus. Nomina verò hæc generi illi indiderunt, seducti errore eorum qui portulacam syluestrem cum tertio Aizoo apud Dioscoridem confunderũt, atque adeò quæ debentur Portulacæ & Telephio nomina, Aizoo temerè asignarunt. Vt enim viribus diuersa est Portulaca syluestris ab hoc genere tertio Aizoi, ita etiam nomine & forma. Quare meritò reprehendendi sunt qui duo hæc capita sic sibi temerè miscuerunt. Vulgares herbarij Vermicularem minorem vocant. Galli *Pain d'Oyseau*.

FORMA.

Sedum maius.

Sedum minus mas.

Sedum minus fœmina. *Sedi tertium genus.*

Sempervivum maius caules profert cubitales, interdum etiam maiores, pollicis crassitudine, pingues, egregiè virentes, incisuras Characiæ Tithymalli instar habentes. Folia pinguia, pollicis magnitudine, in cacumine linguę similia, alia in terram resupinata, alia in capite inuicem contracta circulo oculi figuram circunscribunt. Minus Aizoon caules ab vna radice exeuntes multos habet, tenues, folijs plenos, rotundis, pinguibus, paruis, in summo acuminatis. Emittit autem è medio caulem palmi altitudine, vmbellã & flores pallidos luteósve sustinentem. χλωρὰ enim hoc loco, vt aliàs sæpe, pro ὠχρὰ accipitur, id quod ex Serapione etiam abundè constare potest, qui hunc Dioscoridis locũ ita reddidit. Et habet virgam in medio longam, circa longitudinem palmi, super quã est capitellum, in quo est flos

citri

citrinus, ſubtilis. Eam autem Semperuiui minoris ſpeciem quæ floſculis luteolis ſpectatur, dilucidioris doctrinæ, gratia, marem appellanimus, Alteram verò quæ candidos obtinet flores, fœminam. Tertium ſemperuiui genus ſylueſtre dictum, foliola habet pinguiora, ad Portulacæ figuram accedentia, & hirſuta, breuiorique cacumine. His verbis exquiſitè admodum Dioſcorides & Plinius tertium Aizoi genus, quod vermicularem minorem hodie appellant, delinearunt. Habet enim pinguia admodum foliola, ad Portulacæ ſylueſtris formam nonnihil accedentia, hirſuta, & breuiori quàm in Aizoo minori cacumine. Reliqua quæ ſequuntur in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus, manifeſtè adulterina ſunt. Neque ijs plura habet Aldinum exemplar, & alia quæ paulò ſunt caſtigatiora.

LOCVS.

Maius naſcitur in montanis & teſteis. Nonnulli autem in tectis domorum conſerunt. Minus Aizoon in muris & petris, macerijs vinearum, parietibúſque prouenit. Tertium in petroſis locis, ſepulchris vmbroſis, oppidorúmque foſsis.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio menſibus maius & minus. Tertium autem genus in Maio tantùm floribus ornatur luteis.

TEMPERAMENTVM.

Aizoon vtrunque, tam maius quàm minus, deſiccãt modicè, vehementer autem refrigerant: ſunt enim ex tertio ordine & receſſu refrigerantium. Tertium genus calidum eſſe, Dioſcoridis & omnium veterum teſtimonio conſtat. Guſtus etiã minimè reclamat: ſi enim guſtaueris, linguam vehementer vrit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Maius vim obtinet refrigerandi & abſtringendi. Conferunt ad eryſipelata, herpetas, nomas, oculorum inflammationes, ambuſta, podagras, folia per ſe, & cum polenta illita. Succus verò cum polenta & roſaceo, capiti in doloribus infunditur. Datur à phalangio morſis in potu, diar-

rhœa laborantibus, dysentericisque. Teretes lumbricos cum vino potus excutit. Subditus in pesso, muliebres fluxiones sistit. Succus etiam lippientibus à sanguine vtiliter inungitur. Minoris folia antedicto eandem facultatem habent. Tertium genus calefaciendi vim habet, acrem & exulcerantem. Cum axungia illitum strumas discutit.

EX GALENO.

Semperuiuum vtrunque tam maius quàm minus desiccat quidem modicè, quandoquidem & mediocriter adstringat omnis alterius vehementis qualitatis expers: quare in eo aquea essentia abundat. Refrigerat nō mediocriter, ideóque ad erysipelata, herpetas, & à fluxione natas phlegmonas prodest.

EX PLINIO.

Vtriusque vis eadem, perfrigerare & adstringere. Medentur epiphoris folia imposita, vel succus inunctus. Purgant enim vlcera oculorum, explēntque, & ad cicatricem perducunt. Palpebras deglutinant. Eadem capitis doloribus medentur, succo vel folio temporibus illitis. Aduersantur phalangiorum ictibus, aconito verò, maius Aizoon præcipuè. A scorpionibus quoque feriri id habentem negant. Medentur & aurium dolori.

APPENDIX.

Errat non parum hodie magna medicorum pars, qui Sedi genus tertium refrigerare, asserere haud verentur. Et mirum sanè cur ab eo errore illos Dioscorides non reuocet, qui disertè ait, hoc ipsum calefaciendi, & exulcerandi facultatem habere. Sed fortè non magnopere laborant, quid de hac planta Dioscorides tradat. Debuisset tamen erroris huius admonuisse eos saltem Germanica eius plantæ nomenclatura. Neque enim alia ratione [Maurpfeffer] nostris Germanis dicta est, nisi quòd in muris proueniat, gustúq; acris, vt piper, admodum sit.

ADNOTATIO.

Sedum maius nobis Iouis barba, minus mas Triquemadame, hortense est acetarijs expetitum: alia duo siluestria quorum posteriore

rius vermicularis nobis dicitur, calida multum herba, non autem teneo aliud.

De Arnoglosso. Cap. XI.

NOMINA.

Ἀρνόγλωσσον Græcis: Arnoglossum, Plãtago Latinis nominatur. Nomen latinum Plantaginis officinæ retinuerunt. Gallicè, *Du Plantain*, Germanicè [Vvegrich Scafzungen] quod nomen Græco pulchrè respondet, dicitur. Arnoglossum, quòd eius folia agninæ linguæ similima sint, appellarunt Græci. Latini autem Plantaginem, ducto à planta vocabulo, nuncuparunt. Sunt tamen qui à multitudine neruorum, quibus quasi costis in dorso per longitudinem folia eius distincta sunt, Polyneuron vocant.

GENERA.

Duo Plantaginis sunt genera, veterum omnium sententia, maior & minor. Maior, quam peculiariter à septenis quæ in folijs apparent costis, Græcè ἑπτάπλευρον, id est, Septineruiam vocant Germanis nostris à foliorum latitudine. [Grosser oder breyter vvegrich] nominatur. Gallicè *Grand Plantain.*] Minor, eo quòd eius folia fibris quinque tanquam neruis distincta sunt, πεντάνευρον, id est, Quinqueneruia dicitur. Officinæ, quoniam folium arctius desinit in acumen, & velut in lanceæ mucronem fastigiatur, Lanceolatam, vulgus autem Lanceolam appellat. Germa. [Klein oder spitziger vvegrich] quia scilicet acuminatior & longior est & ab equinæ costæ similitudine, [Roszripp] vocatur, Gallicè *Plantain petit.*

ſcriptiones hæ Dioſcoridis pulchrè picturæ reſpondent. Antiquus etiam herbarius eaſdem pro maiori & minori Plantagine herbas exhibet.

FORMA.

Lanceolata.

ADNOTATIO.

Quam pingit Fuchſius Plantaginem minorem nos mediam putamus, eandemque quinqueneruiam, officinis autem Arnogloſſam ſed corruptè: Minoris autem plãtaginis, quam nos Lanceolatam dici putamus, nunc primum figuram damus.

LOCVS.

Maior in paluſtribus potiſsimùm naſcitur. Vtraque autem circum ſepes, aggeres, prata, & lacunoſa loca.

TEMPVS.

Herba & flores in æſtatis initio. Maio & Iunio menſibus, ſemen verò Auguſto carpitur menſe.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ eſt temperaturæ Plantago, habet enim quiddã aqueum frigidum: habet verò & auſterum quiddã, id quod terreum eſt, ſiccum, frigidum. Itaque refrigerat ſimul & deſiccat, & in vtroque ſecundi receſſus à medijs eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habent folia exiccatoriam & adſtringentem, ideò ad omnia vlcera maligna, elephantica, quæ humore ſcatẽt

& sordida, conferunt. Eruptiones sanguinis, nomas, carbũculos, herpetas, epinyctidásque cohibent, Vlcera vetera & inæqualia cicatrice obducunt. Medentur & ijs quæ Chironia nuncupantur. Sinus glutinant. Morsibus canis, ambustis, inflammationibus, parotidi, panis prosunt. Strumis & ægilopis cum sale illita conferunt. Olus coctũ cum aceto & sale dysentericis & cœliacis sumptum subuenit. Datur & in locum Betæ cum lenticula coctum. In leucophlegmatia post aridas epulas in medio herba decocta datur Comitialibus & asthmaticis data proficit. Foliorum succus oris vlcera continua collutione purgat. Cum cretacimolia & cerusa ignibus sacris medetur. Fistulas infusus sanat. Auriũ doloribus & lippitudinibus succus instillatus & collyrijs additus prodest. Gingiuis sanguinolentis, & sanguinem reijcientibus potus confert. Dysentericis subter per aluum inijcitur. Bibitur contra tabem. Aduersus vteri strangulationes in lana apponitur: item vuluæ fluxiones. Semen cũ vino potum alui fluxiones, & sanguinis excreatiões sistit. Radix decocta collutione. & commanducata, dentium dolores sedat, Eadem cum folijs in passo ad vesicæ renúmq; vlcera præbetur. Ferunt tres radices cum tribus vini cyathis, & pari aquę potas, tertianis auxiliari, & quatuor quartanis. Sunt qui radice è collo suspensa ad strumas discutiendas vtantur.

EX GALENO.

Quæcunque medicamenta cum hoc quòd refrigerant vnà etiã adstringunt, ea & ad vlcera maligna omnia, & ad fluxiones, & putredines prosunt, atque adeò etiam ad dysenterias: nam & sanguinis eruptiones sistunt, & si quid aduratur refrigerant. Sinus quoque glutinant, & alia vlcera recentia simul & vetera. In omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli secundũ est Arnoglossum, idque temparaturæ symmetria. Nam siccitatem obtinet morsus expertem, & frigiditatem quæ nondum obstupefaciat, Semen eius & radix similis sunt facultatis, attamen sicciores, & minus frigidæ. Semen etiam subtilium est partium, radices autem crassiorum Et huius herbæ folia

exsiccata subtilioris & minus frigidæ facultatis fiunt, nempe difflato ex eo ac digesto excremento aqueo. Hac ratione radicibus vtuntur ad dentium dolores, tum manducantes, tum collationibus incoquentes. Præterea ad iecinoris & renũ obstructiones non has tantùm adhibent, sed folia quoque & multo magis semen: hæc enim quandam abstergendi in se facultatem habent, quã & in herba viridi inesse satis conijci potest, verùm ab humiditatis copia vinci.

EX PLINIO.

Vis mira in siccando densandóq; corpore, cauterij vicẽ obtinens. Nulla res æque sistit fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant. Stomachum corroborat Plantago per se sumpta in cibo cum lentæ alicæúe sorbitione. Strumis medetur. Semen eius in vino tritum, vel ipsa ex aceto cocta, aut alica ex succo eius sumpta dysentericis datur. Lichenis fœdo malo medetur trita. Vitia sedis & attritus celerrimè sanat. Ex aqua mulsa duabus horis ante accessionem pota duabus drachmis, tertianas leniores facit, vel succus radicis madefactæ vel tusæ, vel ipsa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidam ternas radices in tribus cyathis aquæ dederunt. Iidem in quartanis quaternas fecerunt. Hydropicos sanat in cibo cùm prius panem siccum comederint sine potu. Folia podagras refrigerant, & in primo impetu podagræ rubentis, hoc est, calidæ, conueniunt. Oris vlcera succus emendat, & folia radicésque commanducata, vel si rheumatismo laboret os. Vitio reiectionis sanguinis idem medetur. Phthisim sanat si bibatur, & ipsa decocta in vino cum sale & oleo à somno matutino refrigerat. Luxatis dolores & tumores tollunt folia tusa, addito sale modico. Fistulis infusus succus auxilio est. Sanguinis profluuium sistit semen, si ore reijciatur, siue aluo fluat siue fœminarum vtero. Succus vomentibus sanguinem datur. Cõtusis, euersis omnibus modis ipsa sumitur. Medetur omnium generum vlceribus, peculiariter fœminarum, senum, & infantium, igne mollita, melior & cum cerato.

ADNOTATIO.

Plantago hæc triplex omnibus nota, & quæ speciatim præter

has Arnoglossum dicitur, rotundioribus folijs, Lanuginosis, sessilibus, vsu frequentissimo officinarum celebris.

De Alismate. Cap. XII.

NOMINA.

Ἄλισμα, ἢ δαμασώνιον Græcè: Alisma, Damasonium Latinè nominatur. Sunt qui eam herbam esse putent, quam herbarij & vulgus nominant Barbam syluanam, & Plantaginem aquaticam, nonnulli verò eam, quam multi pastoralem fistulã vocant, prior Germanis{ Vasser Vuegrich, & Froschloffel, Gallicè *Plantain aquatique*. ꝙ scilicet in palustribus nascatur, vbi frequentes sunt ranæ. Altera vero ijsdẽ{ Hirteupfeiff} nominatur Offici. fistula pastoris Plantaginem autem aquatiquam ob natales & similitudinem quæ illi cum vera Plantagine est, dixerũt: quemadmodum fistulam pastoralem, quòd singulari scapo rudis fistulæ & lõgitudinem & effigiem quandam videatur imitari. Quæ verò nostra de ijs sit sententia, paulò post indicabimus.

Alisma, siue Plantago aquatiqua.

FORMA.

Alisma folia Plantagini similia habet, angustiora tamen & in terram reflexa, demissáque, Caulis illi est tenuis simplex, altitudine cubitum excedente, Thyrso similis, capitula habens. Flores tenues candidos

didos & aliquatenus pallidos obtinet. Radices vt Ellebori nigri tenues, odoratas, acres, modicéque pingues, Ex qua quidem delineatione satis constat, neutram herbarum quarum picturas damus, esse Alisma. Nam herba quam hodie Plantaginem aquaticam vocant, non per omnia historiæ respondet. Vt enim alia præteream, radix eius neque odorata, neque acris est. Alterius autem, quam pastoralem fistulam nominauimus, & si radix odorata sit, minimè tamen acris existit, Quicquid tamen sit, hæc potius quam altera pro Alismate vtendum esse censeo. Eius effigiem suo loco dabimus.

LOCVS.

Aquosa amat loca, in quibus passim nascitur.

TEMPVS.

In æstate colligi potest tum enim floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calidam esse hanc herbam satis monstrãt radices, quas acres esse constat. Abstersoriam etiam quandam in se facultatem obtinent.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix vnius aut alterius drachmæ pondere cum vino pota, his qui leporem marinum deuorarunt, prodest: & quos rubeta rana momorderit, quique opium hauserunt. Torminibus & dysenteriæ per se, aut cum Dauco pari pondere pota confert. Conuulsis itidem & vteri strangulationibus. Herba sistit aluum, menses ducit, & œdemata illita lenit.

EX GALENO

Damasonium aut Alisma. De hac herba in tertio libro tradit Dioscorides, quòd radix eius epota dysenterias sanet & aluum sistat, atque œdemata mitiget. Nos verò ea experti non sumus. Quòd autem constitutos in renibus calculos aqua in qua decocta fuerit, pota comminuat, casu experti sumus. Ex quo liquet, quod abstersoriam quandã facultatem obtinet.

EX

EX PLINIO.

Vſus in radice aduerſus ranas & lepores marinos. Lepori marino aduerſatur in vino potũ. Strumis imponitur ex aqua cœleſti folium tritum, vel radix cum axungia tuſa, ita vt impoſita folio ſuo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores, tumoréſque quacunque in parte.

De Arthemiſia. Cap. XIII

NOMINA.

Ἀρτεμισία Græcis, Artemiſia Latinis, Germanis [Beyfouſz. Bucken, S. Iohãs, gurtel Sonnenuuend gurtel oder, Groſſer reinfarn] Gallicè *Armoiſe, Arſemiſe, ou l'herbe de ſainct Iehan* appellatur. Officinæ veterem appellationẽ retinent. Nomen herbæ inditum putant ab artemiſia vxore Mauſoli regis, quæ ſibi hanc herbam adoptauit, cum ante Parthenis, id eſt virginalis, quòd virgo dea illi nomẽ dederit, vocaretur. Non deſunt qui ab Artemide cognominatam arbitrentur, quòd priuatim fœminarum malis, quibus Ἄρτεμις, hoc eſt, Diana præeſt, medeatur. Nomen Germanicum [S. Iohans gourtel.] quaſi diuis Ioannis zonã dicas à ſuperſtitioſulis nonnullis monachis & mulierculis herbę huic impoſitum eſt. Nam fuerunt qui non coronas duntaxat, ſed etiam zonas ex iſta herba confecerunt, quas tãdem in ignem, qui in die diuo Ioanni baptiſtæ ſacro, in ſingulis plateis vrbium ſuccendebatur, neſcio in quem euẽtum, proiecerunt, haud dubiè hac herba in deſerto diuum Ioannem cinctum fuiſſe ſomniati.

Artemiſia vnde dicta.

GENERA.

Tres ſunt, Dioſcoride teſte, Artemiſiæ ſpecies, quæ etiã hodie apud nos paſsim reperiuntur. Prima πλατύφυλλος. Latinè Artemiſia latifolia dici poteſt. Ea autem eſt quę ſimpliciter hodie Artemiſia vocatur. Huius iterũ duo ſunt genera colore duntaxat diſtantia: vnum caule & floribus rubens, Germanis [Rotbucken, vel Rotbeyfuſz] dicitur Alterum candicans caule, floribus verò flauis, Germanicè [Vueiſzbucken] appellatur. Altera Græcè λεπτόφυλλος, Latinè vero Tenuifolia nominatur: quod quidem genus vulgus hodie

Artemiſia latifolia.
Artemiſia tenuifolia.
Matricaria.

hodie Matricariam Germani [Muterkraut & Mettram,] Gallicè *de l'Espargoutte*. quòd vteri quem matricem vocant morbis medeatur. Tertia species Artemisia monoclonos dicitur, Tanacetum corrupto nomine pro Tagetem hodie nominant, Germani [Reinfarn,] quòd filicis ferè speciē referat, & in aquarum ripis nascatur, alio nomine [Vvurm kraut,] quoniam lumbricos è ventre pellat. Esse verò hanc herbam aliquam artemisiæ speciem, vel hinc etiam constare potest. quòd primam speciem, vt diximus, nonnulli Germanicè [Grossen reinfarn] vocant hac enim nomenclatura manifestè docent & eam, quam Tagetem appellant. Artemisiæ esse congenerem, quòd scilicet eandem habeat appellationem. Huius haud dubiè generis est herba, quæ elegantissimos profert flores, garyophillos Indos vocatos. Nulla enim in re nisi floribus, qui sunt elegantiores & longè maiores, ab hac nostra distat: odore tamen nostram hāc etiam vincit. Hinc est quòd Tagetem indicam appellauerimus. Germanicè antem [Indianisch negelen .] His autem herbis tribus conuenire Dioscoridis descriptiones facilè vnusquisque ex ijs quæ paulò post dicemus, cognoscet. Esse autem Artemisiæ genera ex manuscripto codice, quem ob vetustatem lubens cito, manifestè colligi potest. Is enim pictas ordine tres iam commemoratas herbas ita ob oculos ponit, vt nemo qui illas vel semel saltem viderit, nō agnoscat. Picturæ accedunt descriptiones, & nomenclaturæ hodie etiam vsitatæ. Primam enim Artemisiam, alteram Leptophyllon & Matricariam, tertiam verò Tagetem, quo nomine Apuleius vsus est, & Tanacetum appellat, ita vt nemo deinceps quin vera sint Artemisiæ genera dubitare debeat, aut meritò possit.

Artemisia monoclonos.

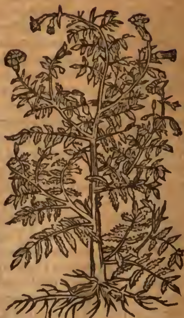
Tanacetum.

FOR

FORMA.

Artemisia latifolia.

Artemisia tenuifolia.

Prima species quæ priuatim Artemisia dicitur, fruticosa est herba, Absinthio similis, maiora tamen & pinguiora folia habet quæ supernè ex nigro virescunt, subter autē candicant, crebrò etiam resecta sunt. Flos illi tenuis, & semen rotundum. Altera, folia tenuiora obtinet, flores exiguos, tenues, albos, & grauiter olentes. Porrò Sampsuchi odorem confricata eius folia & flores referunt. Quę vtique descriptio ita matricariam vulgò dictam herbam exprimit vt nemo non nisi talpa cæcior sit, hanc esse alteram Artemisiæ speciem videat. Fruticosa enim herba est Matricaria, folijs quàm sit Artemisia propriè dicta gracilioribus, floribus tenuioribus, per ambitum albis, (intus enim lutei existunt) grauiter cum vniuersa herba olentibus. Hallucinan

FORMA.

Artemiſia Monoclonos.

Tagetes Indianus.

nantur itaque qui Serapionis interpretem ſecuti, Dioſcori dis Parthenium eſſe putant, vt ſuo loco abũdè demonſtrabimus. Tertia μονοκλωνος, hoc eſt, vnicaulis dicta, ſimplici caule conſurgit, folijs minutim ſciſsis. Caulis in ſummo floribus luteis & tenuibus abundat. Hæc odoris iucunditate priorem vincit. Quæ ſanè deſcriptio pulchrè herbam Tanacetum appellatam hodiè, delineat, ita vt tertiam eſſe Artemiſiæ ſpeciem nemo dubitare debeat, aut ſaltem iure queat. Tagetes Indica caule exurgit rubeſcente, ramulis multis brachiato, folijs tenuibus, minutim ſciſsis, & grauiter odoratis, floribus in ſummo caule luteis, & croci ferè colorem referentibus, elegantia nulli alteri cedentibus.

LOCVS.

Prima nascitur in aquosis,incultis,asperisq́; locis. Altera in hortis,locis, siccis & lapidosis. Tertia in aquarum ripis atque vinearum aggeribus passim prouenit vnde Germanicè apposito vocabulo[Reinfarn]vocatur. Indica Tagetes non nisi sata prouenit in Germania.

TEMPVS.

Singula genera tria æstate, potissimum cum vua maturescit, tunc enim abundant floribus, colliguntur. Indica paulò tardius in nostra regione floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & modicè deficcant,& sunt,quòd ad calefactionem attinet, ordinis secundi: quòd verò ad reficcationem,aut primi intensi, aut secundi remissi. Sunt etiam modicè tenuium partium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Excalfaciunt & extenuāt. Feruefactæ prosunt ad incessus muliebres,ducēdos mēses,secundas, & fœtus. Vteri pręclusionem atq; inflammationem iuuant, lapides frangūt, & vrinæ suppressionē tollunt. Herba ipsa imo ventri illata copiosa mēses mouet. Succus eius cū myrrha subactus & admotus, ex vtero elicit quæcunque & insessio. Bibitur etiam coma trium drachmarum pondere,eorundem ducendorum gratia. Si quis stomacho laborans Artemisiam leptophyllon contuderit probè cum oleo amygdalino, & veluti malagma confecerit,stomachòque imposuerit,sanabitur. Neruorum quoque dolore si quis affectus fuerit, ac succum eius cum oleo rosaceo miscens inūxerit,curabitur.

EX GALENO.

Ad renum calculos mediocriter,& ad vteri fomentationes prosunt.

EX PLINIO.

Artemisia priuatim fœminarum malis medetur. Eandem quoque secum habentibus,negant nocere mala medicamenta, bestiámve vllam, ne solem quidem. Bibitur & hæc ex vino aduersus opium. Alligata priuatim potens traditur potáve aduersus ranas. Alligatam qui habet viator, negatur lassitudinem sentire.

APPENDIX.

Præter dictas facultates vsu compertū est, flores Tanaceti ueris ex vino vel lacte datos, mirificè ex ventre lumbricos pellere, ideóque Germanis herba lumbricorum, vt paulò ante diximus, appellata est hæc Artemisiæ species.

ADNOTATIO.

Artemisia vulgaris, nobis nomen retinet. Tenuifoliam pingui quam matricariam vulgò vocamus. Monoclonum verò Tanacetum seu Athanasiam vulgò dictam, Tagetem verò quem oculum Indicum vocamus.

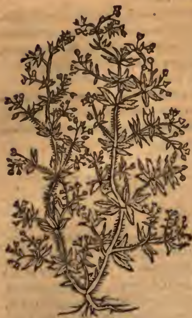
De Aparine. Cap. XIIII.

NOMINA.

Ἀπαρίνη, ἢ ὀμφαλόκαρπος, ἢ φιλάνθρωπος Græcè, Aparine Latinè, [Klebkraut] German. Gallicè *Riebles ou Grateron*, nominatur. Omphalocarpos ab vmbilici similitudine quam semen eius refert, rectè dicta est. Philāthropos autem vox humanitatis, amoris & comitatus illi imposita est, quòd blanda, comis, & hospitalis herba sit, nec aliter prætereuntium vestes apprehendat, quàm solent amici & hospitaliores à se discedentes comprehensa veste retinere, aut si id nequeant, aliquandiu sequi. Quam appellationem pulchrè Germani exprimentes, [Klebkraut] nominant. Est enim illis [Kleben,] quod Latinis tenaciter adhærere. Officinæ & herbarij nonnulli Aspergulam hodie vocāt, rectius tamen vna detrita litera nominarent Asperulam, quòd asperitate sua attingentium vestimentis pertinaciter hæreat.

ADNOTATIO.

Errant qui putant legendum esse ὀμφαλόκαρπος, nam Dioscoridis & Pauli exemplaria castigatiora omnia habent ὀμφαλόκαρπος, Cui sanè lectioni & ratio ipsa subscribit, cum sic nominata sit ab vmbilici specie, quā fructus eius refert. Quare cùm altera lectio ratione omni destituta sit, immeritò ab Orosio Hispano Hermolaus, Marcellus, & Ruellius Dioscoridis interpretes ὀμφαλόκαρπος legentes, taxantur.

Apparine.

FORMA.

Ramulos habet Aparine multos, exiguos, quadrãgulos,& aſperos. Folia per ambitum orbémve Rubię modo per interualla circumpoſita. Flores albos. Semen durum, candidum, rotundum, à medio, vmbilici modo, leniter cõcauum. Ipſa herba veſtibus adhæreſcit.

LOCVS.

Naſcitur in frumentario agro, aut hortis circa ſepes & maceries.

TEMPVS.

Colligitur æſtate dum ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Aparine modicè extergit & deſiccat, habétque nõnihil tenuium partium: vnde ſatis conſtat hanc aliquã etiam caloris in ſe portionem habere.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Aperines ſeminis, caulium & foliorum ſuccus cum vino potus phalangiorum & viperarum morſibus auxiliatur. Infuſus doloribus aurium medetur. Herba ipſa cum axungia trita coacta, ſtrumas diſcutit.

EX

EX PLINIO.

Efficax Aparine contra serpentes, semine poto ex vino drachma: & contra phalãgia. Sanguinis abundantiã ex vulneribus reprimunt folia ĩposita. Succus auribus infũditur.

ADNOTATIO.

Aparine Rebulus.

De Acantho. Cap. XV.

NOMINA.

Ἄκανθος, ἢ ἄκανθα Græcis, Acanthus siue Acantha Latinis dicitur. Officinæ à similitudine, quam eius folia cum anterioribus vrsorum pedibus habent, Brancam vrsinam vocant. Gal. *Branche vrsine.* Ad quam etiam similitudinem respicientes Germani. [Bernclavv, oder Berntatz] nominant. Illud non prætereũdum esse putaui, hanc herbam olim etiam Romanis Marmorariam esse dictam: quæ vox in omnibus Dioscoridis exemplaribus deprauata est, ac in Mamolariam detorta: quòd eius folia columnarum maximè Corinthiarum capitulis insculpebantur, quarum identidem tam scapi quàm vertices marmore splendebant. Antiqui etiam Acantho pateras pingebant.

GENERA.

Duo Acanthi genera damus. Primum quidem legitimã Acanthũ nominauimus, quòd scilicet descriptioni per omnia respondeat. Germanis dicitur [Vuelsch bernklaun.] Alterum Germanicam, quòd nimirum in Germania officinę omnes pro Acantho hanc vsurpẽt herbam. Germanis simpliciter [Bernclavv] vocatur. Gal. *Branche vrsine sauuage.*

FORMA.

Folia habet multò quàm Lactuca latiora, & longiora, Erucæ modo incisuris diuisa, nigricantia, pinguia, læuia. Caulem lęuem, binum cubitorum, digitali crassitudine, ex interuallis sub ipsum vsque verticem foliolis quibusdam oblongis veluti nucamentis, aculeatis, ex quibus candidus promitur flos. Semen illi est oblongũ, luteum, caput thyrsi specie. Radices subsunt glutinosę, mucosę, rubentes, longę. Hactenus Dioscorides. Si autem veri Acanthi picturã diligenter spectare volueris, huic descriptioni prorsus qua

FORMA.

Acanthus uera.

Acanthus germanica.

drare videbis, ita vt nulla sit nota quæ illi non ad amussim respondeat. Neque impedit quòd Acantha spinam significet, spinosa enim & hæc quidem herba est, sed mollibus duntaxat spinis prædita, ideóque à Vergilio mollis Acanthus dicitur. Germanicam tamen Acanthum ad Dioscoridis picturam non penitus accedere, est euidentissimũ. Potest tamen in prioris inopia, huius etiam commodus esse vsus, vt ex ijs quæ paulò post dicemus, patebit.

LOCVS.

Nascitur vera in hortis, petrosis & humẽtibus locis: Germanica in hortis & pratis vndique.

TEMPVS.

Colligitur in æstate dum floribus & semine abũdat, Iunio præcipuè & Iulio mensibus.

TEM

TEMPERAMENTVM.

Folia Acanthi mediocriter digerentem facultatem obtinent. At radix exsiccatoria est, & leuiter incisoria, & tenuium partium. Hanc vim Acantho etiam Germanico inesse gustus abundè monstrat. Folia enim eius modicè amara, radix autem subacris est.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Acanthi radices vstis & luxatis illitæ prosunt. Potæ vrinam mouent, & aluum sistunt. Tabidis, ruptis, conuulsis, mire vtiles sunt.

EX PLINIO.

Radices Acanthi vstis luxatisque mirè prosunt. Item ruptis, conuulsis, & phthisin metuentibus incoctæ cibo, maximè ptisana. Podagris quoque illinuntur tritæ & calefactæ calidis.

APPENDIX.

Etsi nostræ Brancæ vrsinæ facies picturæ Acanthi non vndequáque respondeat, tamen eius radicem eandem habere cum Acanthi veri radice facultatem est euidentissimum. Cùm enim gustu subacris sit necesse est vt exsiccet, incidat, & tenuium sit partium. Errāt itaque nostræ ætatis medici, qui neglecta prorsus radice, folijs tantum vtūtur, quæ quidem mediocriter discutere valent.

ADNOTATIO.

Acanthus Brancha vrsina. Acanthus Germanica nobis non visa.

De Spina alba. Cap. XVI.

NOMINA.

Ἄκανθα λευκὴ Græcè, Spina alba Carduus mariæ Latinè, Officinæ Bedegarim seu Bedeguar Pœno nomine appellatur, Germanis [Vveiszdistel oder Gtechkraut.] Gall. *Chardon ou laict de nostre Dame, ou Chardon argentin, ou Artichaut sauuage.* Nomen herba hæc ab albis folijs seu lacteis maculis, quibus folia consperſa sunt, accepit.

GENERA.

Quamuis Dioscorides spinę albæ duntaxat vnum faciat genus,tamen cùm plures inueniantur apud nos herbæ quæ descriptioni respondent,plura etiam vt illius statuamus genera necesse est.Vnũ itaque genus est,quod hodie vulgò Carduus Mariæ dicitur, Germanis verò. [Mariendistel, oder Frauuendistel.] Galliceè vero, *Chardon, ou laict de nostre Dame, ou chardon argentin.* nominatur.Nos spinam albam hortẽsem,quòd nimirum in hortis tantùm proueniat, appellauimus. Alterum genus syluestre est,proximè ad Dioscoridis delineationem accedens, ideóque à Germanis [Vveisz vvegdistel,] gallis autem, *Artichaut sauuage,ou chardon commun* vocatur. Cæterùm vidimus herbam peregrinam siccam,quæ haud dubiè vera spina alba erat,& descriptioni prorsus conueniebat. Picturam eius, quòd viridi destituebamur,dare non potuimus.

FORMA.

Folia albo Chamæleonti similia habet, angustiora tamen & candidiora,subdẽsa,subasperáve,& aculeata. Caulem binos cubitos excedentem; digiti magni aut minoris crassitudine,subalbum,intus cauum.In cacumine eius caput est aculeatum,Echino marino non absimile,minus tamen & oblongum.Flores purpureos,in quibus semen Cnici forma,sed rotundius.Quæ descriptio in vniuersum quadrare videtur herbæ quæ vulgo Carduus Mariæ appellatur.Folia siquidem Chamæleonti non dissimilia,angustiora,candidioráque (albis enim maculis vndique conspersa, vnde tam Græcum quam Latinum,adde etiam Germanicum nomen[Vueisz distel,]vt diximus,illi impositum est) subdensa,subasperáve,& minimè mollia,& mirum in modum aculeata sunt,ita vt contrectata immodiceè pungant. Caulis eidem supra bina cubita altus,digiti maioris aut minoris crassitudine,& inanis.In summo vertice Echino marino haud dissimile caput aculeatum obtinet. Flores denique

Spina alba hortensis.

Spina alba syluestris.

nique purpureos, in quibus semen Cnico simile, sed rotundius habet, id quod ex vtriusque seminis collatione pulchrè deprehendes. His accedit, quòd facultates quas albæ Spinæ Dioscorides tribuit, similes sint ijs quæ Carduo Mariæ à nostris hodie herbarijs assignantur, vt ex sequẽtibus innotescet clàrius. Syluestri sic quadrat descriptio vt nihil magis. Nam, vt cætera omittam, radix desiccatoria est, & modicè astringens, atque adeò genuinas Spinæ albæ facultates obtinet.

LOCVS.

Nascitur in montibus & syluosis locis. Hodie in hortis

passim etiam plantatur, vt alia quædam Carduorum genera Syluestre in locis incultis & arenosis prouenit.

TEMPVS.

Colligenda est herba in æstate dum semine prægnans est. Floret autem Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius desiccatoria est, & modicè adstringens, Semen verò tenuis essentiæ, & calidæ facultatis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix huius pota, sanguinem excreantibus, stomachicis & cœliacis prodest. Vrinam cit. Oedematis illinitur. Decocto eius dentes in dolore colluuntur. Semen potum conuulsis infantibus, & à serpente demorsis auxiliatur. Ferunt etiam quòd amuletum ex eo venenātas bestias abigat.

EX GALENO.

Radix, cœliacis & stomachicis succurrit. Sanguinis reiectiones cohibet, & œdemata illita contrahit, ac dentes dolentes iuuat, si decocto eius colluantur. Semen potum ijs qui conuelluntur, prodest.

ADNOTATIO.

Spina alba hortensis Carduus beatæ Mariæ, Syluestris, palatiū leporis.

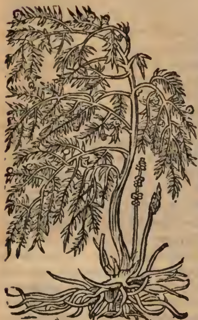
De Asparago. Cap. XVII.

NOMINA.

Ἀσπάραγος Græce, Asparagus Latinè vocatur. Officinæ extrita priore litera Sparagum nominant, Germani [Spargen] Gallicè *Asparge, ou Esparge*. Sic autem potissimum altilis satiúsque, de quo nobis hic sermo est, nominatur, eò quòd cauliculos hos, qui prima germinatiōe prodeunt è terra, præcipuos habeat.

For

FORMA.

Asparagus.

E radiculis Thyrsus primum exilit, cacumine in torulos turbinato, quod tandem increscens explicatur in prægrãdes ramos quibus insunt folia cappillamenti modo & vt Fœniculi tenuata, quæ per vetustatem occullescunt in spinulasq́. Florem fundit paruulũ, quo decusso baccæ depẽdent primũ virides, quæ tandem maturitate rubescunt, seminibus refertæ. Radices spongiosæ, longæ & rotundæ.

LOCVS.

In hortis seritur & plantatur, inq́ue nonnullis locis lapidosis spõtè prouenit.

TEMPVS.

Thyrso primum cùm ver appetit emicante viret, spica tum cibis expetita. Recentes hos thyrsulos in voluptatem gulæ verterunt belluones. Hodie decoctus in iure Asparagus, aceto, sale, & oleo consperfus, magno gulæ delectamẽto comeditur, & in principum delitijs est. Semen suo legitur tempore, nimirum æstate.

TEMPERAMENTVM.

Abstergendi facultatem habet Asparagus, idq́ue citra manifestam aut caliditatem, aut frigiditatem.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Aſparagi cauliculi cocti & comeſti aluum molliunt, & vrinam mouent. Radicum verò decoctum, difficultati vrinæ, regio morbo correptis, nephriticis, iſchiadicis: cum vino autem idem decoctum phalangiorum morſibus auxiliatur. Si decoctum ſuper dente retineatur, eius dolori medetur. Facit ad eadem omnia ſemen etiam potum. Ferunt mori canes decoctum eius bibentes.

EX GALENO.

Renes ac iecur infractu liberat Aſparagus, & maximè herbæ ipſius radices & ſemen. Quin & dentium dolores ſanat ſiccitatis nomine, quam vel maximè dentes requirunt.

EX PLINIO.

Vtiliſsimus ſtomacho cibus, vt traditur. Aſparagi. Cumino quidem addito inflammationes ſtomachi coliq; diſcutiunt. Iidem oculis claritatem adferunt. Ventrem leniter molliunt, Pectoris & ſpinæ doloribus, inteſtinorúmque vitijs proſunt. Vino cum coquũtur addito, lumborum & renum dolores mitigant. Venerem ſtimulant. Vrinam cient vtiliſsimè, præterquam quòd veſicam exulcerant. Radix quoque plurimorum prædicatiõe trita, & in vino albo pota, calculos exturbat. Quidam ad vuluæ dolorem, radicem cum vino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiam proficit. Aſparago trito cum oleo perũctum pungi ab apibus negant.

EX SIMEONE SETHI.

Aſparagus olerum omnium maximè nittit. Proinde ſi quis dicat eius naturam poſitam eſſe mediam inter olera & carnes nõn procul à vero aberrabit, propter nutriendi facultatem plantarũ & carnium, quæ ſimiliter ſe habet. Vrinam quoque cit, & obſtructiones iecoris & renum aperit: id quod manifeſtum ex eo quòd vrinæ odorem in ſuum trãſmutat, vt hunc qui aliquantulum eius ederint, ſentiãt. Neque quiſpiam admiretur illum ſtatim vrinæ ſuam qualitatem inderemam & rubea tinctorum ſi manibus contineatur, vrinam in ſuum colorem transmutat: quod paradoxum etiam eſſe videtur, vt extrinſecus impoſitum vrinam

tingat. Asparagi colicis & renum affectibus, qui à pituita proueniunt, auxiliantur, semen genitale augent, & celerius quàm reliqua olera in sanguinem mutantur. Menses ciunt. Cordis palpitationibus succurrũt: dentibus prosunt sed non semper stomacho boni sunt, propterea garo & oleo conditis, cùm mediocriter cocti sunt, ijs vti oportet.

De Anone. Cap. XVIII.

NOMINA.

Ἀνωνὶς ἢ ὀνωνὶς Græcis. Anonis & Ononis Latinis appellatur: Vulgus herbariorum Restam bouis, quòd in opere arantes boues subinde sistat, nominare solet. Nõnulli Remoram aratri, quòd altis & duris radicibus in agris aratrum remoretur, appellant. Sunt qui Acutellam vocét, quòd suis scilicet spinis ingredientium pedes pungat & offendat: Germanis [Hanvvechel] nuncupatur, & [Ochsenbrech,] quia crebris inter folia aculeis: haud secus ac instrumentum hoc quo mulieres linum carminant, & à crassiore purgant stuppa, horreat: vel quòd ligone ad aculeatam hanc herbam eruendam & extirpandam cum in altũ agitur, & sese propagat, opus fit. Gallicè *Bugraues ou Arreste bœuf* nũcupatur. Equites Germani [Stalkraut,] eò quòd decoctum eius meiere nequeuntibus equis offeratur, vocãt. Binominis autem antiquis est scriptoribus, vna tantum litera mutata. Sunt enim qui Ononim, vt Theophrastus & Galenus: sunt etiam qui Anonim, veluti Dioscorides & Plinius, nominent. Anonis hauddubiè à non iuuando, quòd nullo iuuamine polleat, dicta est. Siquidem aratoribus inimica est, viuaxque nimis fruges opprimit, suisque aculeis nocet. Ononis verò quòd asinos, quos Græci ὄνους vocant, sese terentes ad illam scabentesque inuet. Complures quoque Graij herbam sic appellare prodiderunt, quod in ea se volutantes, spinis eius dorsum libenter affricent & scabant. Officinis prorsus ignota. & inusitata.

FOR

FORMA.

Anonis.

Ramos habet palmares, aut maiores, fruticosos, frequentibus geniculis cinctos, cauis alarum multis, capitula rotunda. Folia exigua, tenuia ceu Lentis, ad Rutæ, aut fœnarij Loti figuram accedentia, subhirsuta, odorata, nec iniucundè olentia. Ramuli acutas spinas, spiculis acuminatis similes, solidásque gerunt. Radice candida nititur. Theophrastus toto caule folia tam esse tradit, vt veluti coronam ex interuallis tota species repræsentet. Florem quoque illi esse minutulum, & in siliqua non vndiq́ue septum scribit. Quæ sanè singula pulchrè picturæ respondent, & Anonim esse hanc herbam, quam Restam bouis hodie herbarij nominant, euidenter, nulla reclamante nota, ostendũt. Nam hæc ramos spargit fruticosos, palmo longiores, frequentibus cinctos articulis à quibus alæ funduntur. Capitula exerit orbiculata, folia Lentis parua, ad Rutæ vel pratensis Loti figuram accedentia, hirsuta iucundum odorem expirantia, inter quæ nocentiores, & mucronatæ cuspidis aculei quasi spicula subrigun tur. Flos ferè Pisi dilutiore micat purpura, in siliqua non vndiquaque septus. Radix in nigro candicans.

LOCVS.

Nascitur culto solo, pingui, & glutinoso, præcipuè autẽ in segetibus & aruis, inimica agricolis, viuaxq́ue supra modum. Cum enim altam lætámve nacta tellurem fuerit, protinus

tinus in altum agitur, & singulis annis, surculis in latus emissis, rursus anno postero deorsum versus acta pluribus ramis luxuriat, ideóque runcanda & radicitus extirpanda venit.

TEMPVS.

Aestate germinare incipit, à frugibus perficitur, autumno sui incrementi finem faciens. Floret autem Iulio mense, & Augusto.

TEMPERAMENTVM.

Ononis radix tertio quadamtenus ordine excalfacit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Antequam spinosa sit sale conditur, & est cibis gratissima. Radix eius calefacit, & extenuat, cuius cortex cum vino potus vrinam ciet, calculos rumpit, crustásque abstergit. Decocta radix in posca, dentium dolorem collutione mitigat, Huius decoctum potum, hæmorrhoidas sanare creditur.

EX GALENO

Radicis cortex maximè vtilis est, habens quippiam abstersorium & incisorium. Proinde non tantum vrinas ducit, sed & lapides confringit. Eadem facultate & crustas confestim detrahit. Vtuntur quoque ea ad dentium dolores in posca decoquentes, & collui decocto eius iubentes.

EX PLINIO.

Radix decoquitur in posca dolori dentium. Eadem cũ melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oximelite, decocta ad dimidias.

ADNOTATIO.

Anonis, Bubus grauis & Arresta bouis dicitur.

De Aniso. Cap. XIX.

NOMINA.

Ἄνισον Græcè, anisum Latinè vocatur. Officinis nomen genuinum retinuit, Germanicè [Anisz] Gallicè *Anis*, appellatur.

FORMA.

Anisum.

Figura hac locũ præcedentis Capitis sibi uendicat, & uicissim altera huius.

Anisum caule, folio flore, Apio par esse videtur. Caulem nanque tenuiter striatum, rotundum, multisque ramulis brachiatum obtinet. Folium vbi primum enascitur, rotundum sed deinceps Apij modo diffectum. Florem candidũ, muscarium Fœniculi. Tota herba, haud aliter quàm semen, odorata est.

LOCVS.

Ex Syria originem habet, iam autem pasim satum in Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Iunio ac Iulio mensibus floret, seminéque prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deficcat in tertio ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Anisum in vniuersum calefacit, exsiccat, εὔπνουν rectius mea sententia interpretabitur pro eo quod est, facilè spirare facit. Oris halitum iucundiorem facit. Anodinum est, dolorémve leuat. Vrinam cit. Diffundit. Hydropicis potum sitim arcet. Prodest ad venenata animalia, & inflationes,

Aluum & album fœminarum profluuium sistit. Lac ad mã mas elicit, & venerem stimulat. Suffitum naribus capitis dolorem sedat. Tritum, cumque rosaceo instillatum, auriũ medetur rupturis.

EX GALENO.

Anisi semen maximè vtile est, acre & subamarũ, vt pro pè ad vrentium accedat caliditatem. Proinde & vrinam cit & digerit, atque ventris inflationes sedat.

EX PLINIO.

Anisum aduersus scorpiones ex vino bibitur, à Pythagora inter pauca laudatum, siue crudum, siue decoctum. Item viride aridúmve, omnibus quæ condiuntur, quæque intinguntur desideratum. Panis etiam crustis inferioribus subditum. Saccis quoque additur. Cum amaris nucibus vina commendat. Quin ipsum oris halitum iucundiorem facit, fœtorémque tollit manducatum matutinis cum Smyrneo & melle exiguo. Mox vino collutum, vultum iunioré præstat. Insomnia leuat suspensum in puluino, vt dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præstat. Dolores capitis leuat suffitum naribus. Epiphoris oculorum radicem eius tusam imponit Iollas: ipsum cum croco pari modo & vino, & per se tritum cum polenta, ad magnas fluxiones, extrahendaque si qua in oculos inciderint. Narium quoque carcinodes cõsumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & Hysopo ex aceto gargarizatum. Auribus infunditur cũ rosaceo. Thoracis pituitas purgat tostum, cũ melle sumptum melius. Cum acetabulo Anisi nuces amaras quinquaginta purgatas tere in melle ad tussim. Præcipuũ autem est ad ructus, ideo inflationibus stomachi & intestinorũ torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactũ decoctũ potũq; inhibet. Potũ somnũ concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorum vitijs, neruis quoque quibus succinctum est corpus, vtilissimum. Prodest eius & capitis doloribus instillari succũ cum oleo decocti. Non aliud vtilius ventri & intestinis putant, ideo dysentericis & tenuasmis daturtostũ. Daliõ herbarius dedit bibendũ cũ anetho parturientibus. Phreneticis quoque

que illinunt recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale vitium aut contractionem sentientibus. Pythagoras quidem non corripi vitio comitiali in manu habentes, ideoq; quàmplurimum domi ferendum. Parere quoque facilius olfactantes. Sosimenes contra omnes durities ex aceto vsus est. Semine eius poto, lassitudinis auxilium viatoribus spopondit. Strangulationes vuluæ, si manducetur & linatur calidum, vel si bibatur cū castoreo in aceto & melle, sedat. Vertigines à partu cum semine cucumeris & lini pari mensura trium digitorum, vini albi tribus cyathis, discutit. Vrinam ciet. Venerem stimulat. Cum vino sudorem leniter præstat. Vestes quoque à tineis defendit.

EX SIMEONE SETHI.

Prodest ad vetustos ex frigore iecoris affectus, & ad spirandi difficultatem quæ ex pituita proficiscitur. Flatus qui in ventriculo sunt digerit. Obstructiones tollit, & lactis copiam facit.

De Acte. Cap. XX.

NOMINA.

Ἀκτὴ Græcis, Latinis Sambucus nominatur. Reliqua nomina dicemus paulò post, vbi huius genera indicabimus. Sābucus porrò videtur ab authore appellata, cui nomen Sambix fuit: vel à sabuca musico instrumēto, quod alij pectida nominant, ali, magadin. Atque hinc est quòd Sabucus potius quàm Sambucus, si Serenio Quinto credimus, scribendum sit.

GENERA.

Duo eius genera. Vnum arborescit, quod priuatim officinæ Sambucum, Germani [Golder] à concauitate vocāt Gallicè *Sureau, Seu Suyer*. Alterum Græcis χαμαιάκτη, quasi humilis, & coactæ breuitatis Acte nominatur, Latinis Ebulus Germanis [Attich, vel niderer holder,] Gallis *Hyeble*.

FOR

FORMA.

Sambucus.

Ebulus.

Sambucus in arborem assurgit, virgis harundinum modò rotundis, subcauis, candicantibus, proceris. Folia tria, aut quatuor, aut quinque, aut sex, aut septem per interualla circa virgas obtinet, nucis iuglandis similitudine, grauecolentia, pluribus incisuris, in summis ramis siue caulibus vmbellas rotundas ferentia. Flores albos, fructum acinúmve Terebinthi in nigro purpureum, racemosum, succosum, & vinosum.

Ebulus humilis minórque est, herbaceo generi propinus accedens, quadrangulo caule, densis geniculis. Folia ex interuallis circa singulos geniculos Amygdalæ similia alæ instar expanduntur, per ambitum serrata, longiora grauecolentia. Vmbellam in summo fert Sambuco similem, flores itidem & fructum. Radice nititur longa, digitali crassitudine.

LOCVS.

Vtrunque genus in opacis, asperisque potissimum locis, & iuxta aquas emicat. Ebulus verò in agris etiam quibusdam prouenit.

TEMPVS.

Parum ante Solstitium æstiuũ floret Sãbucus. Tardius autem Ebulus, Iunio nimirum & Iulio mensibus. In Augusto vero baccas suas profert.

TEMPERAMENTVM.

Sambucus vterque calefaciendi ac desiccandi facultatem habet, id quod amaritudo, & adstrictio modica abũdè mõstrant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eadem vtriusque facultas, & par vsus, exiccans scilicet aquam educens, stomacho nocẽs. Folia olerum modo decocta, pituitam & bilem purgãt. Quinetiam teneri caules in olla cocti, eadem præstant. Radix in vino decocta & in cibis data hydropicis auxiliatur. Eodem modo pota viperarum morsibus subuenit. Vuluas emollit & aperit, & quę circa eas sunt affectiones, decocta cum aqua insessione corrigit. Fructus cum vino potus eadem efficit. Illitus capillos denigrat. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflãmationes mittigant. Ambustis etiam, & canis morsibus illita succurrunt. Profunda & quæ in cauernas dehiscunt vlcera agglutinant. Podagricis, cum taurino hircinóve adipe illita, auxiliantur.

EX GALENO.

Vtraque Sambucus, & arborescens & herbacea, exiccãdi, conglutinandi, modicéque digerendi facultatẽ obtinet.

Paulus Aegineta hæc adijcit: Potæ & manducatæ aquã per aluum educunt.

EX PLINIO.

Vtriusque decoctũ in vino veteri foliorũ, vel seminis, vel radicis, ad cyathos binos potum stomacho inutile est, aluo detrahens aquã. Refrigerat etiã inflammationem, maximè recentis ambusti: & canis morsum cũ polenta, mollissimis foliorũ illitis. Succus cerebri collectiones, priuatimq; membranę

branæ quæ circa cerebrũ est lenit infusus. Acini eius infirmiores quàm reliqua: tingunt capillum: poti acetabuli mensura, vrinam mouent. Foliorũ molissima ex oleo & sale eduntur ad pituitam bilémque detrahẽdã. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in vino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt, vuluas emoliunt foliorũ decocto incidentiũ. Caules teneri minoris Sambuci in patinis cocti, aluum soluunt. Resistunt folia serpẽtum ictibus in vino pota. Podagris cum seuo hircino vehementer prosunt cauliculi illiti. Iidémque in aqua macerãtur, vt ea sparsa pulices necentur. Foliorum decocto si locus spargatur, muscæ necantur. Boa appellatur morbus papularum, cum cubẽt corpora, Sambuci ramo verberatur. Cortex interior tritus, ex vino albo potus, aluum soluit. Ebuli fumo fugãtur serpentes. Tenerum cum folijs tritum ex vino potum, calculos pellit. impositũ testes sanat.

Ammi.

De Ammi.

Cap. XXI.

NOMINA.

Ἄμμι Græcis, Ammi Latinis, Ameos officinis corruptè, Germanis [Amey] appellari potest.

FORMA.

Ammi caule rotũdo & herbaceo cõstat, surculis multis & exiguis:

EX PLINIO.

Inflationes & tormina discutit. Vrinā & menstrua ciet. Sugillata & oculorum epiphorās mitigat. Cum lini semine scorpionum ictus in vinó potum drachmis duabus: priuatimq; cerastarum cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum vua passa, aut resina, vuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum.

ADNOTATIO.

Ammi in hortis parisiorum paßim luxuriat.

De Aro. Cap. XXII.

NOMINA.

Ἄρον, ἢ ἀρίσαρον Græcè, Aron & Aris Latinè dicitur. Officinæ corrupto, vt solent, vocabulo, Iarum appellant. Quidā, quòd folium effigie bubuli vestigij prodeat, Pedem vituli vocarunt. Galli. *Pied de veau.* Alij, quòd dracunculum æmulatur, sola magnitudine discrepans, Serpentariam minorem appellant, neque id sane temerè. Videtur enim Aron esse Dracunculus minor, cui Dioscorides folia κισσοειδῆ, hoc est, Hederæ similia esse dicit, quæ prorsus Ari sunt, nisi quòd paulò sint longiora. Plinius etiam Aro eas facultates tribuit, quas Dioscorides Dracūculo minori. Vt hinc conijcere liceat, Arum cum Dracunculo minori miscuisse veteres. Vulgus, quòd pistillum promit exerti ferè genitalis effigie, Sacerdotis virile nominat. Id quod & Germani nostri faciunt, qui sua lingua [Pfaffenpint,] Gall. *Vit de prestre, vit de chien, ou Chicotrin* nuncupant. Alias Aron, & ob vehementem acrimoniam, [teuschen ingber] vocant.

FORMA.

Folia emittit Dracūculo similia, sed longiora & minus maculata, caulem dodrātalem, purpurascentem, pistilli figura, à quo croci colore fructus exit. Radix illi candida, Dracunculo similis, quę quòd minore acrimonia est, cocta comeditur. Hæ vtique delineationes ad amussim, nulla reclamāte nota, nostro Aro conueniunt. Siquidem folia pro

Aron, & Aris.

mit Dracunculi, lon giora, & paucioribus maculis respsa, caulem dodrantem altum, in purpuram leniter tendentem. Ante seminis partũ, sagaci naturæ artificio dignum, erumpit innolucrum & cuculũ, quod mucronata in turbinem vaginula pistillum cõplectitur, & suo fouet sinu. Verùm vbi fructu prægnans fatiscit in hiatum, solida pistilli facies diluti ore purpura rutilãs emergit, & anfractu penitus tandem patente, primum viridia dein crocea spectãtur semina, quę in coronæ modum concinnè contexta, imam eius partẽ ambiunt. Radicem etiam obtinet albam, ad Dracunculi radicem accedentem, vt pictura graphicè monstrat. Neque obstat quòd Galenus radicem Ari elixam mandi scribat, nostri autem tam acris sit, vt vix gustari ob miras & diutinas, quas in lingua ac palato excitat puncturas posit, tantùm abest, vt edendo esse queat. Siquidem Galeno libro secundo de alimentorum facultatibus teste, non parem in omnibus regionibus acrimoniam obtinet, sed in nonnullis minimam, vt Cyrenis. Et Plinio quoque lib. xix. cap. v. teste, in Aegypto Aron nascitur radice mollioris naturæ, quę etiã cruda editur. In quibusdã, vt Germania nostra, maximã. Verba Galeni paulò pòst in facultatum commemoratione citabimus. Hinc discẽdum erit, multa nobis in scriptoribus

rei

rei herbariæ, primo ſtatim obtutu pugnantia videri, quæ ſi ad cœli regionúmque diuerſitatem reſpexerimus, nihil prorſus pugnātiæ aut abſurditatis habebunt. Quod niſi diligenter animaduertas, multas genuinas herbas pro adulterinis abijcias neceſſe erit. His accedit quòd Galenus non ſimpliciter dicat mandi Ari radicem, ſed elixam. Non eſt autem mirum ſi acria etiam edendo fiant, ſi elixentur. Bis enim aut ter in aqua decocta, Galeno lib. ij. de alimēt. facul. cap. vltimo teſte, acrimonia ſpoliātur. Porrò ſi iſta ſciolis quibuſdam haud ſatisfecerint, dicendum planè erit Arū Germaniæ noſtrę eſſe Ariſaron, quod guſtu, Dioſcoride & Galeno autoribus, acrius eſt. Quanuis ego cum Ruellio diligentiſsimo earum rerum inquiſitore Ariſarō ab Aro differre haud putem, quòd ſcilicet forma vtriuſque eadem ſit. Cuius etiam rei fidem facit ipſa nomenclatura, quæ vtriuſque retinuit appellationem: duobus tandem vocabulis in vnum coaleſcentibus, dici cœpit Ariſarō. Apud veterrimos enim Aris primum dein poſterioribus, copulatis vnà nominibus, Ariſaron confictum eſt nomen.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis, locis vmbroſis, humidis & frigidis.

TEMPVS.

Folia ſtatim in Martio, inter primas herbas veris exiliūt, in Iunio diſpereunt, ita vt haud facilè hoc nomine herba ipſa reperiri queat. Semen Iulio & Auguſto menſibus reperitur, primùm, vt diximus, viride, mox croceum.

TEMPERAMENTVM.

Arum Galenus in calefaciendo & deſiccando primi ordinis eſſe ſtatuit. Et locutus eſt de Aro, quod nō vehemēti acrimonia pollet. Noſtrū haud dubiè in tertio ordine calidū & ſiccum eſt, ob multam, qua preditum, eſt acrimoniā.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix, ſemen, & folia Ari eaſdē cū Dracūculo vires habent. Radix priuatim cum ſimo bubulo illita podagricis prodeſt. Dracunculi more reponitur. In totum, ob mitiorem eius acrimoniam edendo eſt.

EX GALENO.

Arum terrena essentia constat, sed calida, proinde exter gendi facultatem possidet, verùm nõ valentem, sicut Dracontium. Radices eius maximè sunt vtiles. Siquidem comesæ crassitiem humorum mediocriter incidunt, adeo vt excreationibus ex pectore idoneæ sint: sed magis tamen aptum est Dracontium. Et in libro secundo de alimentorũ facultatibus, sic de Aro scribit: Ari radix rapi modo manditur. Quibusdam autem in regionibus acrior nascitur, vt Dracontio ferè similis sit. Dum rectè parare voles, prioris decoctionis aqua effusa, repentè in alteram calidam inijcere oportet, vt in Brassica & Lente dictum est, Cyrenis contrà quam in nostra regione planta se habet: nam illic minimum medicamentosi, minimumque acrimoniæ habet, adeò vt vel rapis vtilior reputetur: idcirco radicem quoque in Italiam comportant: vt quæ absq; vt putrescat aut regerminet, longo tempore perdurare possit. Perspicuũ vero est alendis corporibus hanc accommodatiorem esse. Si quis autem in thorace ac pulmone collectos crassos lentosque humores extussire studeat, acrior ac mendicamẽtosior magis conueniet. In aqua elixa estur cum sinapi aut aceto ex oleo & garo, Quinetiã cum opsonijs, & sale, & ijs quæ caseo constant, sumitur. Haud verò obscurum est, succum eius, qui in iecur ac vniuersum corpus diffunditur, quo vno animal nutritur, crassiorem esse, idque maximè quum radix, quem admodum sunt quæ Cyrenis aduehuntur, medica vi caruerit. Apud nos nanque in Asia, pleræque Ari radices acriores sunt, & medicamentosam iam vim obtinẽt.

EX PLINIO.

Arum miris laudibus extulere Græci, primum in cibis †fœminarum præferẽtes, quoniam mas dulcior esset. & in coquendo lẽtior, pectoris que vitia expurgaret: aridum in potione inspersum, aut ecligmate, vrinam & menses cieret. Sic & in oxymelite potum, stomacho, interaneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum, ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere. Alij coxere in lacte, vt decoctum biberetur.

† *Alias fæminam.*

Epip

Epiphoris elixum imposuere: item sugillatis, tonsillis. Ex oleo hemorroidum vitio infundere, lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra venena, pleuriticis, peripneumonicis quoque & tussientibus. Semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens, aurium dolori Dieuches, Cleophantus tussientibus, aut suspitiosis & orthopnoicis, & purulenta excreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit. Diodotus phthisicis è melle ecligmate, & pulmonis vitijs, ossibus etiam fractis imposuit. Partus omnium animalium extrahit naturæ circũlitum. Succus radicis cũ melle Attico, oculorum caligines, ac stomachi vitia discutit. Tussim decocti ius cum melle vlcera omnium generum, siue phagedænæ sint, siue carcinomata siue serpant, siue polypi in naribus, succus mirè sanat. Folia ambustis prosunt ex vino & oleo cocta. Aluũ inaniunt ex salle & aceto sumpta. Etiam luxatis cocta cum melle prosunt. Item articulis podagricis cum salle, recentia vel sicca. Hippocrates ad collectiones cum melle imposuit. Ad menses trahendos seminis vel radicis drachmæ duæ in vini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio, si à partu non purgãtur, & secundas trahit. Hippocrates & radicem ipsam appo suit. Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis. Ebrietatem discutit. Serpentes nidore cùm crematur, priuatimq; aspides fugat, aut inebriat, ita vt torpentes inueniãtur. Perunctos quoque Aro, vt laureo oleo fugiunt, ideo & contra ictus dari potu in vino nigro putant vtile. In foliis Ari caseus optimè seruari traditur.

Posteriores medici Aron discutiendi, extenuandi, extergendíque facultatem habere tradunt: ideóque tumoribus aurium ficubus, strumis, scirrhisque mederi, faciei deformitatem cunctisque auferre, eius denique radicem in puluerem redactam supercrescentem in vulneribus carnem minuere scribunt. Id autem posse præstare, acrimonia ipsa vehemens quæ gustu sese exerit, abundè monstrat. Dioscorides etiam Arisaron acrimonia haud exigua præditum scribit, ideoque illitum nomas sistere, collyriaque efficacissima ex eo contra fistulas fieri. Denique radicem cuiuscun- *Recẽtiores quas facultates Aro tribuãt*

que animalis pudendo impoſitam, id corrumpere tradit. Plinius quoque Ariſarum vlceribus mederi manantibus, item combuſtis & fiſtulis ſcriptum reliquit. Præterea commixtum collyrio nomas ſiſtere ait,

ADNOTATIO.

Arus canis priapus.

De Arcio. Cap. XXIII.

NOMINA.

Ἄρκιον, ἢ προσώπιον ἢ προσωπὶς Græcis, Perſonatia Latinis dicitur, Officinæ Lappam maiorem, vulgus Bardanam vocat, Germani [Groſzkletten] Gallicè *Gleterõ, ou Glouteron, ou Napolier*. Perſonatia hac quondam ad perſonas vtebantur, quoties in theatris alijſve locis qui cognoſci à populo nollent, egiſſe quidpiam volebant. Eſt enim foliorum eius tanta amplitudo, vt tota humana facies ijs tegi poſsit: atq; hinc haud dubiè tam Græci quàm Latini, nomem illi Proſopij & Perſonatię indiderũt.

Perſonatia ſiue lappa maior.

FORMA.

Perſonatia folia Cucurbitæ ſimilia habet, maiora tamẽ, duriora, nigriora & hirſuta, Caulẽ ſub cãdidum, interdum nullum. Radicem grandẽm candidam intus, foris nigram. Ex qua deſcriptione nemo non intelligit, Perſonatiam eſſe eam herbam quam hodie vulgus Bardanam vocat, quæ folio cõſtat omniũ lapparũ maximo, parte aucrſa

auersa herbido, aduersa cano, caule in purpureo albicante, grādibus lappis, quę transeuntium vestibus adhærent, in quibus flos purpureus nascitur, non euidēs, sed occultus intra se germinans, radice grandi, intus candida, foris atra.

LOCVS.

Nascitur vbique, potissimum circa margines pratorum, & agrorum.

TEMPVS.

Mense Iulio lappas cum floribus suis producit Personatia.

TEMPERAMENTVM.

Digerit simul & deficcat, sed & adstringit nonnihil.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix Personatiæ drachmæ pondere cum pineis nucibus pota, sanguinem & purulenta excreātibus auxiliatur. Articulorum quoque dolores, qui ex membrorum fractionibus collisionibúsve fiunt, trita & illita sedat. Quinetiam folia vetustis vlceribus vtiliter illinuntur.

EX GALENO.

Arcinm quod prosopida vocāt, cuiúsq; folia Cucurbitæ similima sunt, nisi quatenus tum maiora, tū duriora, discutit simul & deficcat, sed & adstringit mediocriter: quamobrem folia eius veteribus vlceribu. mederi possunt.

EX APVLEIO.

Personatiæ herbæ succus cum vino veteri in potionem datus, omnes morsus serpentium mirificè sanat. Eiusdē folijs cinges febricitantem, & statim febrem mitigat, calorémque sanat. Vulnus, etiam si cancer erit, cum aqua decoctionis foliorum eius foueto: deinde ipsam cum nitro & axungia, cum aceto tere, & in panno inducito & imponito. Ad canum rabidorum morsus, radix cum modico sale trita imponitur morsui, & statim æger liberabitur. Succus foliorum eius cum melle potui datus, vrinam prouocat, & vesicæ dolorem tollit. Puluis seminis eius eam vino optimo per quadraginta dies datus, ischiadicos mirabiliter sanat. Folia trita cum albumine oui & imposita, ambusta mirificè curant.

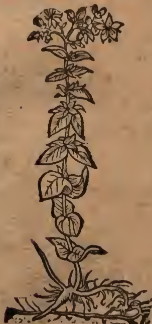
EX L. COLVMELLA.

Venena viperæ pellit super scarificationem ferro factã herba Personatia trita & cum sale imposita. Plus etiam eiusdem radix contusa prodest contra Serpentes. Ex vino bibitur duum denariorum pondere. Strumis radix eius medetur: item cum axungia operitur folio suo imposita.

De Ascyro. Cap. XXIIII.

NOMINA.

Ἄσκυρον, ἢ ἀσκυροειδὲς Græcè, Ascyron Latinè nominatur. Officinis ignotum. Germanicè [Harthoevv,] id est durum fœnum appellatur. Gallicè, *Mille pertuis*, *Trucheran*, dicitur: gallis autẽ veteribus *Iaunette*, dicta est. Græci à contrario, huic herbæ nomen imposuisse videtur σκῖρος enim illis asperitatem significat. Pulchrè igitur ad Græcam appellationem Germanica alludere videtur.

Ascyrum.

FORMA.

Hyperici species est Ascyron, magnitudine differens, maioribus ramis, fruticosius, puniceo colore rubens. Flores fert luteos, semen Hyperico simile, odore Resinæ, quòd cùm atteritur digitos ferè cruentat.

LOCVS.

Incultis & aſperis locis prouenit.

TEMPVS.

Aeſtate, potiſsimùm verò Iulio & Auguſto menſibus, floret.

TEMPERAMENTVM.

Eſſentia tenue eſt, ideoque calefacit & deſiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen Aſcyri potum in hydromelitis heminis duabus, ad iſchiadicos prodeſt dolores: biliosa enim multa excrementa ducit. Sed aſsiduè dari oportet donec conualeſcant. Præterea illitum ad ambuſta conducit.

EX GALENO.

Semen eius purgatorium. Foliorum verò facultas modicè extergens & deſiccans, vt & ambuſta ſanare credantur. Cæterùm in vino auſtero decocta, vinum ipſum magnorum vulnerum glutinatorum efficiunt.

EX PLINIO

Vſus ſeminis ad iſchiadicos, potus duabus drachmis in hydromelitis ſextario Aluum ſoluit, bilem detrahit. Illinitur & ambuſtis.

ADNOTATIO.

Aſcyron androſæmum, Hypericum, nomine poſtremo omnes vulgò appellantur.

De Androſæmo. Cap. XXV.

NOMINA.

Ανδρόσαιμον Græcis, Androſæmon pariter Latinis dicitur. Officinis incognitũ. Germanis [kunrath] quaſi Græcè dicas Thraſibula, nominatur Gallis vero, *Mille pertuys large*, vel *Trucheram large* appellatur. Dictum Androſæmon, quòd aut coma, aut floribus eius tritis, hominis ſanguinem referat. *Androſæmon vnde dictum.*

For

FORMA.

Androsæmon.

Differt ab Hyperico & Ascyro Androsemō. Frutex est prætenuibus ramis, surculosus, puniceo colore, rubentibus virgis, folijs, triplo quadruplóve maioribus quàm Rutæ, quæ contrita sanguineū succum emittunt. Alarum caua habet plura, in summo alarum auiū modo pennata expensáve, circa quas flosculi pusilli lutei. Semen in calyce, nigro papaueri simile, veluti punctis depictum distinctúmve. Coma trita resinosum odorem reddit.

LOCVS.

Locis ijsdem quibus Ascyron prouenit.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Androsæmi semen tritum, potúmque duarum drachmarum pondere, biliosa alui excrementa ducit. Ischiadicis autem potissimum medetur, sed à purgatione aquam sorbere oportet. Herba illita ambusta sanat, & sanguinem compescit.

EX GALENO.

Easdem cum Ascyro facultates obtinet.

EX PLINIO.

Vsus ad purgandam aluum tusæ cū semine, potęq; matutino, vel à cœna duabus drachmis in aqua mulsa vel vino, vel aqua pura, totius potionis sextario. Trahit bilem, prodest ischiadicis maximè. Sed postera die, capparis radicem resinę permixtam deuorare oportet drachmæ pondere, iterúmque quatridui interuallo idem facere. A purgatione autem ipsa robustiores vinum bibere, infirmiores aquā. Imponitur & podagris, & ambustis, & vulneribus, cohibēs sanguinem.

De Arceutho.

Cap. XXVI.

NOMINA.

Αρκευθος, ἢ ἀρκευθὶς Græcè, Iuniperus Latinè vocatur. Officinæ Latinam appellationem retinuerunt Germanicè [Vueckhoder kramather] id est, turdorum baccæ vocantur, quòd fructibus eius turdi pinguescant. Gallicè, *Geneure.* Iuniperus autem dici videtur, quòd iuniores & nouellos fructus pariat: sola enim ferè arborum fœtus suos in biennium prorogat, qui ne maturescunt quidem, nouis superuenientibus.

GENERA.

Iuniperus Dioscoridi duplex est, maior & minor, fola arboris & seminis magnitudine inter se differentes. Minor humidis est, sessilibus in terra ramulis, baccis minoribus, radicibus summo cespite fusis. Maior altius adolescit & in iustam arboris magnitudinem exurgit, caudice procero, cortice fragili, ligno fuluo, odorato, latioribus ramulis, aculeorum aceruo stipatis, baccis alteri similibus, maioribus tamen.

For

FORMA.

Iuniperus.

Vtriusq; facies horrida, coma virent perpetua, spinaq; potius quã folio sed herbacea vestiuntur., Cortex illis membraneus, fragilis, nec difficulter fatiscens, maceries fulua, quæ si ignibus dicatur, non iniucũdum fumũ expirat, qui odoris suauitate grassantia pestilentiæ contagia depellit. Ex ea etiam, vt recentiores Græci tradunt, æstiuis temporibus lachryma, thuris odorem atque colorem ęmulans sudat, quæ caloris officio dur..a, coeat in gummi. Arabum familia non fine magna confusione nominum. Sandaracham appellat. Officinæ verò Vernicem vocant. Baccas ferunt primùm virentes, deinde per maturitatem nigras, quæ biennio antequam maturescant in ramis pendent. Hinc sunt qui baccas in ijs esse ternas eodem tempore dicant, anni proximè exacti nondum maturas, & tertij ante præsentem iam maturas, tertias nouas & recentes. Cæterùm non desunt qui nostram, Iuniperum non genuinam putent, quòd baccæ eius ad Dioscoridis magnitudinem, quæ nucis est ponticæ aut fabæ, non accedant. Sed cogitent locum in causa esse cur minores producantur: vt plurimum enim omnia quæ in Germania proueniunt, ijs quæ in Græcia nascuntur minora sunt. Nobis etiam Iuniperi grana aliũde allata visa sunt, quę nucis auellanę quãtitaté æqua

æquabant, ob id vt magnitudinem ac formam eorundem etiam exprimeret pictor, curauimus.

LOCVS.

Amant Iuniperi mõtes, & maritima loca, in planisq; & cultis nasci recusant.

TEMPVS.

Autumno fructus Iuniperorum decerpuntur, sed ad bimatum prorogati.

TEMPERAMEMTVM.

Iuniperus calida & sicca, vtrinque tertij ordinis. At fructus similiter quidem calidus est, sed non similiter siccus, verùm in hoc primi fuerit ordinis. Vernix calefacit & exiccat secundo recessu.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Acris vtraque est, calefacit, & vrinã mouet. Incensæ suffitu serpentes fugãt. Earum fructus, hic quidem fabæ, alius vero nucis ponticę magnitudine inuenitur, rotundus, odoratus, in mandando dulcis, & subamarus. Modicè calefacit & adstringit, stomacho vtilis. Potus ad vitia thoracis, tusses inflatiões, tormina, et venenata, prodest. Vrinã cit. Cõuulsis, ruptis, & vuluæ strãgulationibus cõfert. Folia acria obtinet Iuniperus, ideoq; tam ipsa quàm eorum succum ex vino contra viperarum morsus illini & bibi prodest. Cortex præterea crematus & cum aqua illitus, lepras eximit. Ramentum verò ligni deuoratum, interficit.

EX GALENO.

Iuniperi fructus iecur renésq; expurgat, nimirum crassos & glutinosos humores extenuando, eáq; de causa salubribus medicamentis immiscetur. Perexiguum corpori humano alimetum ex eo apponitur. Affatim sumptus hic fructus stomachum mordicat, capútq; calefacit: ex quo illud quandoque implens, dolore diuexat. Alui excreméta nec retinet, nec propellit. Vrinam ciet mediocriter.

EX PLINIO.

Vtraque excalfacit & extenuat. Accẽsa serpentes fugat. Semen stomachi, pectoris, laterisqúe doloribus vtile, In-

flationes languoresq; discutit, tusses concoquit & duritias. Illitum tumores sistit: item aluum baccis ex vino nigro potis: itẽ ventris tumores illitis. Miscetur & antidotis oxypo ris. Vrinas cit. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulsis, ruptis, torminibus, vuluis, ischiadicis cum vino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis viginti in vino. Sunt & qui perungant corpus è semine eius in serpentum metu.

VERNICIS VIRES EX RECENTIORIBVS GRAECIS.

Profluentem è naribus sanguinem sistit, si ex candido oui liquore trita temporibus & fronti illinatur. Eadem vomitionem ex polline thuris & oui albo excepta supprimit. Item profluentem aluum cum eisdem illita firmat. Stomachum in biliosos vomitus effusum, deuorata in ouo sorbili poléta eius, cohibet, eructámque alui proluuiem retinet. Distillationes suspendit suffitæ nidor, arcetq; ne præcipites ad ima decumbant. Pituitam quæ in stomacho aut intestinis coijt, digerit. Humorem etiã coercet, qui pernix à cerebro deuoluitur, Tænias & cætera vẽtris animalia necat. Vliginosos fistularum sinus indita reficcat. Menstruos cõtinet fluxus. Grauedini suffitus eius auxiliatur. Hiantibus manuum & pedũ rimis illitu succurrit. Et in summa, Succini pollet viribus, sed paulò efficacioribus: quæ si desit, duplo pondere in vicem substituitur.

ADNOTATIO.

Alius est Iuniperus, idẽque spectatißimus, è monte Tauro quẽ Lugduni habemus.

De Alcea. Cap. XXVII.

NOMINA.

Ἀλκέα Græcis, Alcea Latinis vocatur. Officinis ignota: Vulgares herbarij et Empirici, Simeonis herbã, germani nostri [Sigmarskraut, oder Sigmundszvurtz: & Hochleuchthen. [Galli. *Guimauue sauuage, ou rustique.*] appellant.

FOR

FORMA.

Syluestris maluæ species est Alcea, folia verbenacæ modo secta habēs. caules ternos aut quaternos, corticem Canabi similem obtinentes, Florē exiguum Rosæ similē. Radices albas, latas quinque aut sex cubitales.

Alcea.

LOCVS.

Nascitur in pingui loco, nec sicco.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibu s.

TEMPERAMENTVM.

Ex emplasticorum medicamētorum numero esse Alceā, & folia, quæ glutinosum quid ac lentorem quendā præ se ferunt, & radix ipsa quę glutinosa: dulcis, & modicè adstringens apparet gustantibus, abundè mōstrant. Hinc satis cōstat Alceam extra omnem insignem tum caliditatem, tum frigiditatem siccare, ac plenè emplasticorum cōsistentiam obtinere. Vide Galenum lib. iiij. de simp. medi. facult. cap. iiij. & sequenti.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Alceæ radices in vino aut aqua potæ, dysentericis & ruptis medentur.

EX PAVLO.

Alcea sylucstris malnæ genus est. In vino pota dysenteriæ & rupturis medetur, potissimùm ipsius radix.

EX PLINIO.

Vsus radicis Alceæ ex vino vel ex aqua, dysentericis, aluo citæ, ruptis & conuulsis.

APPENDIX.

Celebratur ad caliginem oculorum ab Empiricis, ita vt non desint qui credant radicem Alceæ è collo suspensam, aciem oculorum supra modum acuere, & tueri posse.

ADNOTATIO.

Alcea ruri frequens, Monoclonos ferè est nõ maluæ modo fruticosa & sermentosa, flore althea.

De Adianto. Cap. XXVIII.

NOMINA.

Ἀδίαντον, ἢ πολύτριχον, ἢ καλλίτριχον, ἢ ἰβιδότριχον, Græcè, Adiantum, Polytrichum, Calitrichum, Cincinnalis, Terrę capillus, & Supercilium terrę, Latinè appellatur. Officinę hodie Capillum Veneris vocant, quo etiam nomine appellari Latinis Apuleius testatur. Germani [Fravvenhar. vel Iunckfravvenhar.] Adiantum nomen ab euentu accepit, quòd foliũ eius perfusum aqua οὐ διαίνεται, id est, non madeat, sicco semper simile, vt autor est Theophrastus libro septimo de plantarum historia, capit. xiij. Id quod nominè intelligendum erit de mersione longiore in aqua: nam diutius mersum ac irrigatum, æquè ac alię herbę madescit. Quare rectius de imbre descendente è cęlo, cuius stillicidium folijs eius non insidet, vt testis est in Theriacis Nicander, accipiendum venit. Vel quod magis arridet, ab interioribus puteorum parietibus, & fontium marginibus quas coronat, dictum est Adiantum, quòd nimirũ quasi sitiens illorum aquas, quas tamen odit & respuit, quęrat. Polytrichon autem quasi multicomum, quòd capillos multos

multos ac densos faciat, eiúsque defluuia expleat. Callitrichon verò quasi pulchricomum quòd capillos tingat, pulchriorésq; reddat. Nec alia ratione Capillus Veneris hæc herba dicta est, quàm à speciosis reddēdis capillis: nec alio nomine Veneris vox adiecta est, quàm quòd hæc pulchricoma pingatur. Hinc patefit maximus pharmacopolarum nostri temporis error, qui sub tribus nominibus, vnam & eandem duntaxat herbam significantibus, tres diuersas herbas designatas esse putant. Aliam enim Polytrichum, aliam Callitrichum, quam tamen corrupto vocabulo Gallitrichum vocāt: aliam etiam Capillum Veneris esse herbā existimant. Quales autem herbæ sint, Polytrichum, & Gallitrichum illis nominatæ, suis locis ostendemus. *Capillus Veneris cur dicta* *Pharmacopolarū error*

FORMA.

Adiantum.

Folia albicantia Coriandro similia habet, in summo incisuris diuisa. Caules ex quibus nascū tur prodeúntve, nigros, admodum tenues, dodrantales, nitentésque. Neque florem, neque semen creat. Folijs verò Coriandri iam quidem erumpentis, vel paulò antea enati, necdum caulescentis, quæ quidem in infima eius parte quodāmodo lata sunt, & in extremitatibus incisa, cōstare Adiantum sciendum erit. Ex qua nimirum descriptione manifestissimum est, eam herbam qua ferè oēs Officinæ pro Capillo Veneris

vtuntur,& quam nos à muris in quibus prouenit, Germanicè [Maurauten: & Steinrauten] vocamus, non esse verum Capillum Veneris, aut Adiantum: caules siquidẽ eius non sunt nigri, sed virides, neque admodũ tenues, sed pro herbæ quantitate crassi: neque splendentes. In summa, neque figura, neque magnitudo, neq; color, nec natales etiam respondent, quia in siccis & soli expositis muris nascitur, in humidis contra Adiantum.

LOCVS.

Locis opacis, palustribúsque, & humentibus muris, & prope fontes nascitur. In Germania tamen nostra, quod sciam, non prouenit: copiosè autem in Narbonensi Gallia, & Italia.

TEMPVS.

Aestate viret, bruma non marcescit.

TEMPERAMENTVM.

Adiantum in caliditate quidem & frigiditate symmetrũ est, verùm desiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Decoctum eius herbæ potum, asthmaticis, difficultate spirandi laborantibus, ictericis, lienosis, & vrinæ difficultatibus auxiliatur. Calculos conterit, & aluum cohibet, Venenatorum morsibus, & stomachi fluxionibus cum vino potum prodest. Menses cit & secundas. Sanguinis reiectionem sistit. Cruda herba ad venenatorum morsus illinitur, Alopecias capillis explet. Strumas disijcit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrtino & susino, aut hyssopo & vino, capillos defluentes continet. Decoctũ eius cum lixiuio & vino abstergit. Gallinaceos & coturnices cibis eorum additum pugnaciores facit. Seritur & magna vtilitate circa ouilia.

EX GALENO.

Extenuat Adiantum & discutit. Alopecias capillis vestit, strumas & abscessus digerit, lapidésque frangit epotum. Viscosorum crassorúmque ex thorace pulmonéque excreationibus non mediocriter confert, & ventris fluxiones sistit.

EX

EX PLINIO.

Vide infra caput de Trichomane.

ADNOTATIO.

Adiãtum duplex Theophr. triplex Dioscoridi, nobis quadruplex.

De Vite vinifera. Cap. XXIX.

NOMINA.

Αμπελος οἰνοφόρος καὶ ἥμερος Græcè, Vitis Vinifera & satiua, seu culta Latinè appellatur, Germanicè [Vvin reb] Gallicè *Vigne cultiuee.*] Vitis autem, quòd innitetur ad vuas pariendas, dicta esse primò videtur.

GENERA.

Innumera vitium reperiuntur genera, quæ singula persequi superuacaneum esse videtur. Si quis tamen illa disquirere desiderat, rei rusticæ scriptores, Pliniúmque lib. xiiij. naturalis historiæ, qui diligentissimè de ijs scripsit, legat.

Vitis vinifera.

FORMA.

Vitis caduca est, & nisi sit fulta, fertur ad terram. A radice eius candex vistus contortus exit qui in ramos frequentes scinditur. Multiplici cortice cingitur, rimoso, flagellis longè latéque vagantibus, quibus se quasi suis manibus erigit, & quicquid nacta est complectitur. Sarmentis folijs latis: & in extremitatibus incisis, lasciuientibus. Floribus fru-

ctum ambientibus lanugineis. Vua cõpluribus acinis accr uata, qui interdum purpureo: nõnunquam roseo, aliquando viridi colore fulgent. Seminibus tunica clausis.

LOCVS.

Paſsim & in multis Germaniæ nostrę regionibus naſci tur: & vix hortum inuenies in quo non proueniat.

TEMPVS.

Floret solſtitio vitis, autumno autem vuas maturas profert.

TEMPERAMENTVM.

Omnium partium vitis temperamẽtum ex facultatum enarratione pateſcet. Vuæ tamen immaturæ & acerbæ frigidæ & ſiccæ ſunt: maturæ verò calidæ & humidæ in primo gradu, autore quidem Simeone Sethi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vitis viniferæ folia capreolique trita & illita capitis dolores, ſtomachique inflammationes & ardorem cum polẽta mitigant. Folia etiam per ſe impoſita, vt pote quæ refrigerant & adſtringunt, Succus ex ipſis potus dyſentericis, ſanguinem expuentibus, ſtomachicis & citta laborantibus mulieribus prodeſt. Madefacti in aqua capreoli & poti eadem efficiunt. Lachryma verò eius quæ veluti gummi in caudicibus concreſcit pota cum vino calculos pellit. Illitaq; lichenas, ſcabeis & lepras ſanat. Oportet tamen locum antea nitro confricaſſe. Eadem cum oleo frequenter inuncta, pilos denudat potiſsimum ichor, aquoſúſve humor, qui ex incenſis viridibus ſarmentis exudat. Hic etiam myrmecias inunctus eijcit. Cinis ſarmentorum & vinaceorum circa ſedem quæ antea ablata amputatáve ſunt condylomata & thymia, cum aceto illitus ſanat. Confert luxatis & viperarum morſibus. Lienis inflammationibus cum roſaceo, & Ruta, & aceto illitus. Vua recens quæuis aluum turbat, & ſtomachum inflat. Minus horum particeps quæ aliquandiu decerpta pependit quòd in eo copia humoris exaruerit. Stomacho accommodata eſt, appetentiamque cibi excitat. & imbecillis conuenit. Quæ autem in vinaceis, aut è vinario vaſe ſeruatæ ſunt, ori & ſto

ſtomacho gratæ ſunt. Aluum ſiſtunt, veſicam tamen & caput tentant. Proſunt ſanguinem excreantibus, Similes ijs ſunt quæ in muſtum coniectæ ſunt. Quę vero ſapa aut muſto conditæ ſtomachum magis infeſtant. Reponuntur & cœleſti cum aqua prius paſſæ factæ, minúſque vinoſæ fiunt, ſiticuloſis, ardentibus & longis febribus vtiles. Vinacei earum reconditi, inflammatis, duris, turgētibúſque mām-mis cum ſale illinuntur. Vinaceorum decoctum dyſenteri-cis, cæliacis, & fluxui muliebri infuſū confert. Ad inceſsiones quoque ac clyſteres aſſumitur. Nuclei acinorum adſtringunt, ſtomacho grati. Toſti autem, & triti & pro farina illiti, dyſentericis, cæliacis & ſtomachore ſolutis proſūt. Vua autem paſſa alba magis †extenuat. Caro illarum comeſta, arteriæ, tuſsi, renibus ac veſicæ confert. Eſtur in dyſenteria per ſe cum nucleis. Admixta milij & hordei farinæ & ouo, ac cum me frixa, & per ſe etiam ſumpta, atque cum pipere commanducata, ad capitis pituitam purgandam valet. Teſtium inflammationes ſedat, cum fabarum & cumini farina illita. Epynictidas, carbunculos, fauos, & in articulis putredines & gangrenas, ſine nucleis trita, & cum ruta impoſita, ſanat. Podagræ cum oppopanace illita auxiliatur. Mobiles vngues illita celeriter adimit. Vini facultates tu ipſe ex Dioſcoride, Galeno, & Plinio pete: ſuperuacaneum enim, imò tædio plenum eſſet, eas in vniuerſum omnes commemorare.

Vide Galenū lib.j. de alimētorū facu. triplicem hunc ſeruandarū vuarum modū explicantē.

† Serapiō legit adſtringit.

EX GALENO.

Vitis ſatiuæ & cultæ adſimilis facultas eſt ſylueſtri, ſed ad omnia imbecillior. Vitis verò ſylueſtris racemi, extergendi vim obtinent, vt ephelus & næuos, & id genus quæcúnque in cutis ſuperficie fiunt, curare poſsint. Habent verò & adſtrictionē quandam ipſi, & extrema germina, quæ & ſale condiri aſſolent. Plura de vuis habet idem Galenus lib. 2. de Aliment. facul. cap. de vuis.

EX SIMEONE SETHI.

Vuæ plus nutriunt reliquis oporis, minus tamē ficis: neque mali ſucci ſunt, ſi maturæ fuerint exquiſitę. Tamē his non robuſta, nec denſa, ſed laxa & flaccida caro gignitur.

Maximum quidem harum bonum, ait Galenus, quòd celeriter subeunt, atque ideo si retineantur, lædunt: nec enim tunc probè concoquũtur, sed crudum gignunt humorem qui non facilè in sanguinem transmutetur. Nucleorũ natura, sicca & quodammodo adstringens est. Pertrãseũt igitur omnia intestina, non alterati. Pensiles verò vuæ, neque sistunt ventrem, neque proritant, cæteris autem facilius concoquũtur. Neque vuarũ parua est in dulcedine, & austeritate: & aciditate differentia. Dulces quidem calidiorem habẽt succum, austerę verò & acidæ, frigidũ. Aluum subducunt dulces, & maximè quãdo humidæ fuerint. Omniũ itaque tutissimus vsus est quando carnosæ fuerint & maturę, & mediocriter qs ipsas assumat. Vuę quę albę sũt, magis subducunt aluum, quàm nigræ. Omnes verò ciborum appetentiam excitant, & venerem, Conuenit cùm eduntur membranam & nucleos expuere, quòd difficulter conficiantur. Quæ immaturę sunt, ventrem sistunt, & stomacho bonæ. Caliditatẽ à flaua bile ortam sedant. Minus verò nutriunt. Oportet autẽ non solum vuas, sed etiam omnes fructus molli cortice prẽditos humidos, ante reliquos cibos apponere.

De Aconito. Cap. XXX.

NOMINA.

Ἀκόνιτον Græcis. Aconitum Latinis, Gallis autẽ *Estrãgle Liepard.* dicitur. Sic autẽ Theophrasto libro nono de plantarũ historia teste, non ἀπὸ τῶν ἀκονῶν id est, à cautibus, ab Aconis Periandynorum pago, ad Heracliam Ponti sito, vocatum est. Alij quòd vis eadem in mortem esset, quæ cotibus adferri aciem detrahendã, statimque admota velocitas sentiretur. Sunt qui aliã ob causam quã referre minimè necessarium duco, sic nominatum fuisse existiment.

GENERA.

Duo Aconiti sunt genera: vnum Græcis Pardaliãches dictum, quòd pardi eo necentur. Gallicè *Estrangle Liepard.* Vocatur etiam Scorpium, quòd radicem Scorpioni similẽ habeat. Vulgus herbariorum Vuam versam, vulpinam.

Ger

Germa. [Vvolffsbeer & Dolvvurtz]nominãt. Alterũ Lycoctonon Græcis dicitur.quoniã deuoratum lupos cõfestim interficit. Vulgus Lupariã, Germani[Vvolffs vvurtz] appellãt Gal. L'*herbe au loup, ou Estrangle loup, ou Madriettes.*

FORMA.

Aconitũ Pardalianches. *Aconitum Lycoctonõ.*

Pardalianches folia habet tria aut quatuor Cyclamino vel syluestri Cucumeri similia, minora tamẽ,& subaspera Caulem dodrantalem. Radicem scorpionis caudę similem alabastri modo nitentem . Ex hac descriptione omnibus liquidò apparet, herbam eam quam Vuam versam aliqui nominant, cuiúsque hic picturam exhibemus, primũ esse Aconiti genus: habet enim tria aut quatuor folia, eaque Cyclami

claminі ſpecie. Caulem palmi altitudine, & radicem incur-nam, ſcorpionum caudæ ſimilem, alabaſtrique modo ſplẽdentem. Quibus etiam accedit quòd manuſcriptus & vetuſtiſsimus herbarius planiſsimè eam herbam, quam hic damus pro Aconito pingat. Germanica etiam nomenclatura ſatis indicat hãc herbam ob ſuam facultatem perniciosam, eſſe Aconiti ſpeciem. Lycoctonon Platani folia habet, magis tamen inciſa diuiſave, longiora & nigriora. Caulem veluti filix, cubiti altitudine, aut maiorem: pediculum glabrum. Semen in ſiliquis aliquatenus longis. Radices cirris marinarum ſquillarum ſimiles, nigras. Vnde iterum conſtat Lupariam vulgò appellatam, eſſe alteram Aconiti ſpeciem: ea enim folia Platani, quę Cici aut Vitis folijs ſimilia ſunt, multas habentia diuiſuras, obtinet. Caulem Filici ſimilem, pediculum glabrum. Florem oblongum, luteũ, poſt quem longæ proueniunt ſiliquæ, in quibus eſt ſemen. Radices etiam nigras, vt nemo ſubinde quin verum ſit Aconitum, dubitare poſsit.

Lycocto-non.

Luparia.

LOCVS.

Primum Aconiti genus paſsim in nemoribus & collibus quibuſdam naſcitur: alterum autem in montium vallibus altiſsimis. Magna autem illius copia eſt circa montem haud vltra vnum lapidem à Tubinga ſitum, quem Germanica voce [Farrenberg] nominant.

TEMPVS.

Aconiti primum genus Maio mẽſe potiſsimùm erũpit, Alterum autem æſtate, Iunio & Iulio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Eroſione & putrefactione enecant Aconita, ideo toto genere letalia ſunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Ferũt Aconiti primi radicem ſcorpioni admotã eum reſoluere, & è diuerſo admoto elleboro excitari. Ocularibus medicamẽtis dolorem tollentibus miſcetur. Enecat pardos ſues, lupos, & feras omnes, carnibus impoſitũ & obiectum. Alterius radice ad luporum venationes vtuntur. Inſertæ carnibus crudis, & à lupis deuoratæ, eos enecant.

EX

EX GALENO.

Aconitum Pardaliâches putrefaciendi facultatem obtinet & lætale eſt, itaque in cibo potúque fugiendũ: attamẽ ad putrefaciendum colliquandúmve quędam extra corpus aut circa ſedem, idoneũ eſt. Herbę verò radix ad hæc vtilis eſt. Alterum ſimilem priori facultatem habet, ſed peculiariter lupos, ſicut illud pardos, interficere conſueuit.

EX PLINIO.

Conſtat omnium venenorum ocyſsimum eſſe Aconitum, & tactis quoque genitalibus fœminini ſexus animalium, eodem die inferre mortem. Hoc tamen in vſus humanę ſalutis vertere, ſcorpionum ictibus aduerſati experiendo, Aconitum datum in vino calido ea eſt natura vt hominem occidat, niſi inuenerit quod in homine perimat: cũ eo ſolo colluctatur, velut pari intus inuẽto. Sola hæc pugna eſt, cùm venenum in viſceribus repererit: mirúmque exitialia per ſe ambo cùm fuerint, duo venena in homine commoriuntur, vt homo ſuperſit. Imò verò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonſtrando quomodo venenata quoque ipſa ſanarentur. Torpeſcũt ſcorpiones Aconiti tactu, ſtupétque pallẽtes, & vinci ſe confitẽtur. Auxiliatur eis ellebor um album, tactu reſoluẽte: ceditque Aconitum duobus malis, ſuo & omnium. Tangunt carnes Aconito, necãt que guſtatu carũ pantheras, ob id quidam Pardalianches appellauere.

ADNOTATIO.

Aconitum Pardalianches quadrifolium, quod quidam putauerunt Aſtera, recte pingis, in ſyluis frequens.

De Ariſtolochia. Cap. XXXI.

NOMINA.

Ἀριστολοχία Græcis, Ariſtolochia Latinis, Barbaris & Officinis corrupta voce Ariſtologia. Quemadmodũ etiã Germanis [Holuurtz & Oſterlucey] Gallicè *de la Sarraſine* nominatur. Dicta autem eſt Ariſtolochia, quòd ἀρίστη ταῖς λοχοῖς, id eſt, optima puerperis ſit, vt pote quæ remora tos menſes, hærentes ſecundas, & reliquias omnes à partu expellat.

GENERA.

Ariſtolochiæ Dioſcorides & alij Græci tria eſſe genera ſtatuunt. Vna eſt quæ rotunda & fœmina dicitur. Gallicè *Sarraſine ronde*, Altera lõga & maſcula. Gal. *Sarraſine longue ou ratelou*. Tertia clematitis, quaſi dicas ſarmentaria, appellatur. Harum certè nullam præter longam officinæ Germaniæ noſtræ agnoſcunt. Nam qua ſub Ariſtolochiæ rotundæ nomine vtuntur herba, minimè genuina eſt vt paulò poſt euidentiſsmis argumentis oſtendemus. Plinius tribus ijs generibus addit quartum, ac Piſtolochiam vocat, quæ certè ea eſt, quam noſtræ officinæ Ariſtolochiam rotundam, & Germani [Runde Holvvurtz] falſò appellant vt in eius deſcriptione fuſius docebimus.

FORMA.

Ariſtolochia rotunda.

Ariſtolochia Longa.

Ariſtolo

Aristolochia rotunda folia Hederæ similia habet, cum acrimonia odorata, subrotunda, tenera, cū multis in vna radice germinibus: sarmenta illi sunt oblonga, flores candidi pileolis similes, in quibus quod rubet grauiter odoratū est. Radix illius rotunda, rapo similis. Ex ijs quidem verbis sole clarius fit, Aristolochiam rotundam officinarum, & qua communiter omnes vtuntur, non esse eam quam Dioscorides atque alij veteres pingunt. Hæc enim non Hederæ folia, sed Rutæ potius, maiora tamen habere deprehenditur. Neque etiam odorata, neque subrotūda sunt. Grauis etiā qui ex floribus exhalat odor, in nostræ Aristolochiæ floribus nusquam apparet, Radix denique etsi rotunda sit, tamen quia concaua est, globiq; formam obtinet, rapo, quod solidum est & oblongum, similis dici non potest. Nō latet tamen interdum etiam reperiri eius generis radices prorsus rotundas ac solidas, vt altera pictura monstrat, verùm cū reliquæ Dioscoridis notæ absint, legitima Aristolochia esse haud potest. His accedit, quòd manuscripti herbarij pictura planè hanc Aristolochiam Hederæ folia habere doceat, vt hinc etiam euidentissimum sit nostram non esse genuinam.

Aristolochia rotūda.

Aristolochia longa, folia quā rotunda longiora habet. Ramulos tenues, altitudine dodrātales. Florē purpureum, grauiter odoratū, qui cū defloruerit pyro similis fit. Radicē digiti crassitudine dodrantalem, aut longiorē. Tā huius verò quā prioris radix colore buxeo, gustū amaro, & odore viroso est. Hæc sane descriptio non abhorret à nostra Aristolochia, quę Hederę etiā folijs cōstat, ramulisq; tenuibus. Neque obstat quòd hæc non purpureos, sed luteos potius flores habeat: nā vt in Symphito magno vberius dicemus, non vbique terrarum, earundem etiam herbarum flores similes esse euidentissimum fit, in Boragine, & Consolida maiore hodie nominatis herbis. Quamuis autem lutei sint grauiter tamen odoratos esse constat. Dein vbi flos nostræ etiam Aristolochiæ defloruerit, tum pyro similis fit vt pictura etiam pulchrè monstrat. Sed hic obtrudet nobis quispiam Dioscoridem, qui Gentianæ radicem Aristolochiæ longæ

Aristolochia lōga.

Obiectionis dissolutio.

Earūdem etiam herbarum flores nō vbique terrarum esse similes.

longæ similem, crassamque esse scribit: huius autem nostræ nedum digiti crassitudinem obtinet, tantū abest, vt quantitate Gentianæ radici similis esse queat. Respondeo hæc quidem vera esse, sed nihil mirum esse si apud nos minor reperiatur: variatur enim in vna etiam & eadem herba iuxta regiões diuersas radicum magnitudo. Sic visa est nobis radix Aristolochiæ rotundæ multò, quam sit maximus digitus, maior & crassior. Hæc tamen in Italia prouenerat. Neque dubiū est quin nostrę etiam radix maior futura sit, vbi cultus, & terra apta admodū accesserit. Nam vt Theophrastus lib. 2. de histo. plan. cap. 5. autor est, quædam ob culturam diuersa efficiuntur, atque à sua natura discedūt. Sic Malua in altum se attollit, & arborescit, atque in longitudine & crassitudine instar hastæ grādescit. Quid multa? cùm nostra maxima etiam prædita sit amaritudine, tutò illa pro vera & genuina, nihil obstantibus floribus luteis & radice minima, vti licebit. Clematicis ramulos habet tenues, folijs subrotundis, minori Semperuiuo similibus, plenos: flores Rutæ haud dissimiles. Radices longiores, tenues, corticem crassum habentes, & odoratum. Pistolochia à Plinio lib. 25. cap. 8. ijs pingitur verbis. Est & quæ Pistolochia vocatur, quarti generis, tenuior quàm tertia, densis radicis capilamentis, iunci plenioris crassitudine. Hanc quidam Polyrhizon cognominant. Ex ijs autem verbis nemo non intelligit, Aristolochiam rotundam vulgò vocatam, esse Pistolochiam: hæc enim supra modum tenuis, vel vt apertius dicam, tenera herba est. Radix etiam multis capillamentis vestita, crassioris etiam Iunci magnitudine, atque adeò concaua, vt pictura monstrat. His accedit, quòd hæc quæ rotunda vocatur, cauis vlceribus prosit, quam etiam facultatem Pistolochiæ, vt paulo post patebit, Plinius tribuit. Et quid multis opus est verbis? Nomen ipsum abundè docet esse Pistolochiam: creditur enim, quamuis reuera nō sit, esse Aristolochia hodie quoque, haud secus quàm Plinij temporibus. Hæc, vt totam eius faciem teneas, caulem habet rotundum, læuem, folia Rutæ hortensis, latiora tamen, flores ferè Eranthemi,

pur

purpureos: illa candidos, vt pictura quę vtrosque vnà complectitur, pulchrè monstrat: quibus abeũtibus, siliquas profert refertas semine atro, lentibus haud dissimili: radices, vt ostensum est, hæc rotundam & cauam, illa verò rotundam at omni tempore solidam obtinet, colore subcroceam.

LOCVS.

Vera rotunda, quod sciam, nusquã in Germania nostra nascitur. Longa passim in vineis, ac hortis alijs prouenit. Pistolochia in syluis & locis vmbrosis.

TEMPVS.

Lõga Iunio & Iulio mẽsibus floret. Pistolochia in Martio & Aprili, quo præterito statim etiam dispcrit.

TEMPERAMENTVM.

Cùm supra modũ amarę & subacres sint Aristolochię, calidas & siccas esse in secũdo, vel quod magis credibile est, in tertio ordine rectè statuemus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Rotũda contra alia venena valet. Longa verò drachmę vnius pondere cum vino pota & illita, aduersus serpẽtes & letalia. Menses, secundas & fœtus omnes in vtero cõsistentes cum myrrha & pipere pota pellit. In pesso subdita eadẽ potest. Rotũda ad eadẽ omnia ad quę prædicta conducit: ampliusq; asthmati, singultui, rigori, lieni, ruptis, cõuulsis, laterisq; doloribus ex frigida aqua pota auxiliatur: surculos & spicula extrahit. Squamas ossium illita educit. Putrescentia excarificat, & sordida vlcera expurgat. Caua cũ Iride & melle explet. Exterit gingiuas & dentes. Creditur & Clematitis ad eadẽ prodesse, efficacia tamen prædictis minor inferiórque est.

EX GALENO,

Aristolochiæ radix ad medicationes vtilissima est, amara & subacris. Sed ex illis tenuissima est rotũda, & in omnibus efficacior. Aliarũ verò duarũ Clematitis vocata magis odorata est: ita que ea ad vnguenta vtuntur vnguentarij: sed ad sanationes infirmior. Longa verò minus quidem tenuis est quàm rotunda, sed nec ipsa inefficax, verùm ab-

De Ampelo Leuce. Cap. XXXII.

NOMINA.

Ἄμπελος λευκὴ, ἢ βρυωνία, ἢ ψιλώθρον Græcè: Vitis alba, Psilothrum Latinè appellatur. Officinis & herbarijs Bryonia. Vulgus, Viticillam nominat. Germanicè [Stickvvrtz, Schieszvvrtz, Raszvvrtzel: Hunds kurbsz: Roemischroub, Vuilder zitvvan, Teufelskirsz.] Gallicè *De la Couleuree, Feu ardant, ou Courle sauuage*.] vocatur. Vitis alba verò dicta, non quòd vitis sit, sed quòd viti similis existat. Sic etiam Viticella, Psilothrum quòd ex eius acinis coria depilari ac confici possint. Bryonia verò à βρύω fortè, quod est pullulo atq; adeò extollo, & exalto, eò quòd in adiacentes sibi frutices scandēs se exaltet atq; latè pullulet.

Vitis Alba siue Bryonia.

FORMA.

Sarmēta, folia, capreoli, satiuę viti similia sunt hirsutiora tamē omnia: Propinquis fruticibus se implicat capreolis apprehendēs. Fructum habet racemosum, rubentem, quo coria depilant. Radix alba, crassa & magna.

bibiturq; cum aqua mulſa ad eadem, pituitam ducens. Fru ctus eius ad pſoras & lepras illitus & inũctus facit. Lactis abundantiam efficit ſuccus eius fructus, ſi cum tritico decocto ſorbeatur.

EX GALENO.

Vitis albæ, quam etiam Bryoniam vocant, prima quidẽ germina ab omnibus pro more per ver eduntur: vtpote edulium ſtomacho, eò quòd adſtringat, gratum. Habent enim amaram & modicè acrem adſtrictionem, quare vrinam moderatè mouent. Radix autem abſtergentem nonnullam, deſiccantem & tenuium partium, ac moderatè calidã vim obtinet: quamobrem & lienes induratos liquefacit, tum epota, tum foris cum ficubus impoſita. Pſoram etiam ac lepram ſanat. Racemoſus eius fructus pelles tingentibus vtilis eſt.

EX PLINIO.

Bryoniæ aſparagi decocti in cibo, aluum & vrinã cient. Folia & caules exulcerant corpus: vtique vlcerum phagedænis & grãgrænis, tibiarumq; tædio cum ſale illinuntur. Semen in vua raris acinis dependet, ſucco rubente poſtea croci. Nouere id qui coria perficiunt: illo enim vtuntur. Pſoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potúmque. Radix numeroſis vtilitatibus nobilis: contra ſerpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie, varóſque & lentigines, & ſugillata emẽdat, & cicatrices. Eadémque præſtat decocta in oleo. Datur & comitialibus potus. Item mente commotis, & vertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipſa autem largior aliquanto, purgat ſenſus. Illa vis præclara, quòd oſſa infracta extrahit in aqua impoſita, vt Bryonia: quare quidam hanc albam Bryoniam vocant. Suppurationes incipiẽtes diſcutit, veteres maturat & purgat. Cit menſes & vrinam. Eclegma ex ea fit ſuſpirioſis, & contra lateris dolores, vulſis, ruptis. Splenem ternis obolis pota triginta diebus conſumit. Illinitur eadem cum fico & pterygijs digitorum. Ex vino ſecundas fœminarũ appoſita trahit: & pituitam, drachma pota ex aqua mulſa. Succus radi-

cis colligi debet ante ſeminis maturitatem: qui illitus per ſe & cum eruo, lætiore quodã colore & cutis teneritate mangonizat corpora: ſerpentes fugat. Tunditur ipſa radix cũ pingui fico, erugátque corpus, ſi ſtatim bina ſtadia ambulentur. Alias vrit, niſi frigida abluatur.

ADNOTATIO.

Bryonia nobis colubrina, quòd ſub huius vmbra denſiori ſtabulare ament colubri, alijs ignis ardens dicitur à cauſtica vi baccarum rubentium.

De Ampelo melæna. Cap. XXXIII.

NOMINA.

Ἄμπελος μέλαινα Græcis, Vitis nigra Latinis nominatur. Officinis incognita. Germanis. [Vualdreben, oder Lynen, oder Lenen.] Gallicè *Eſpece de Couleuree, ayant les racines & ſemences noire, ou viorne*, vocatur. Nigra verò vitis dicta eſt à radice nigra, & ꝙ vitis ſimilitudinem obtineat.

Vitis nigra.

FORMA.

Folia Hederæ ſimilia habet, magis tamen ad Smilacis folia accedentia, cui & caules ſimiles obtinet: maiora tamen eius folia quàm illius ſunt, Clauiculis hęc etiam arbores amplecti tur. Semen racemoſum, initio herbaceum, cum maturuit deinde nigrum. Radicem foris n gram, intus buxei colo-

ri

coloris. Ex qua delineatione omnibus constat herbam hãc cuius picturam exhibemus, esse vitem nigram. Folijs enim Hederæ, maioribus tamen, Smilaci proximioribus, caulibus quoque cognatis. Clauiculis suis arbores perinde atque adminicula comprehendit. Semen racematim cohæret, inter principia virens, post maturitatem nigrescẽs. Radix foris atra, intus buxeo colore nitet. Flores eius, quod omisit Dioscorides, sunt candidi, & odorati, quibus decidentibus semen subnascitur plumis quasi vestitum, aut barbæ canæ effigiem præbens.

LOCVS.

In frutetis & dumetis potissimùm nascitur.

TEMPVS.

Floret Iulio mense, Augusto verò semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod vitis alba temperamentum habet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius caules in prima germinatione olerum modo mãduntur, vrinæ & mensibus ducendis vtiles. Iidem lienes minuunt. Comitialibus, vertiginosis, & resolutis accommodati sunt. Radix eadem præstat quæ vitis albæ, minus efficax tamen. Folia cum vino illita ad iumentorum ceruices exulceratas conducunt. Quinetiam luxatis eodem modo imponuntur.

EX GALENO.

Viti albæ ad omnia similis, nisi quòd imbecillior.

EX PLINIO.

Asparagi eius in cibo vrinæ ciendæ, lieníque minuendo vtiles. Radix ossa infracta efficacius extrahit quàm supradicta. Cæterùm eidem peculiare est, quòd iumentorũ ceruicibus vnicè medetur. Aiunt si quis eam in villa extruxerit, fugere accipitres, tutásque fieri aues villaticas. Aliter eadem in iumento hominéque phlegma aut sanguinem qui screatur, talos circunligata sanat.

ADNOTATIO.

Tua vitis nigra videtur esse viburnum, etiam vulgo Gallorũ cum Virgilio dictum.

De Amaranto. Cap. XXXIIII.

NOMINA.

Ἀμάραντος Græcis, Amarantus Latinis dicitur, Medicis & herbarijs nostræ ętàtis ex amore & anthos dictionem componi credentibus, Flores amoris vocant. Hãc appellationem vsurpantes Germani [Floramor] nominant, aliàs [Samatbluom, & Tausentschoen] Gallicè. *Passeveelours* appellatur. Amarantus autem nõ alio nomine dici cœpit quàm quòd flos eius nunquam marcescat. Hinc est quòd puellæ hyemales sibi corollas ex eo conficiant: id quod Erfordiæ, vbi non solùm æstate, verumetiam hyeme gestant coronas, fieri potissimùm solet.

GENERA.

Duplex est Amarantus: vnus luteus, qui Dioscoridi ἑλίχρυσον Galeno Amarãtus, officinis & imperitis Stichas citrina, vel, vt ipsi loquuntur, Sticados citrinum, Gallis *Passe velours iaulne*. Germanis [Rheinbluomen], quòd in regionibus quæ Rheno adiacent, potissimum verò quæ intra Spiram & Vuormaciam sunt, proueniat: [oder Mottembluom, oder Iungling] appellatur. Helichryson dictum, quòd ad solis repercussum comantibus in orbem florum folijs, fulgorem auri præ se ferat. Alter purpureus, qui hodie. Flos amoris vulgò, & Germanis [Floramor oder Samatbluom] vocatur, vt paulò antè à nobis dictum est. Gallis autem *Passevelours rouge, Fleur D'amour, ou Ialousie* dicitur.

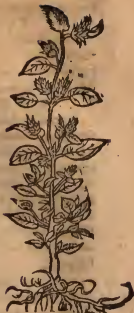
FORMA.

Amarãtus luteus qui Helichryson alio nomine dicitur, virgam habet tenuem, virentem, rectã, solidámque. Folia angusta ex interuallis, Abrotono similia. Comam orbicularem, auri modo fulgentem. Vmbellã rotundam, veluti corymbos arescentes. Radicem tenuem. Ex qua descriptione planum fit eam herbam quam hodie officinæ solœcismo vtentes, Stichada citrinam nominãt, esse Helichryson,

Est e

Amarantus luteus.

Amarantus purpureus.

Eſt enim herba ſurculoſa, exilibus ramulis, folio vt Hyſſopus anguſto, guſtu amaro, & inſtar Abrotoni albicante: coma orbiculari, auri modo ſplendente: vmbella rotunda veluti corymbos areſcentes: radice gracili. Et, vt paucis dicã, non eſt nota quæ illi nõ aptiſsimè quadret, Purpureus verò pedali altitudine ſurgit, caule purpuraſcente, folijs Ocymo ſimilibus, maioribus tamen & longioribus, ſpica purpurea verius quàm flore, inodora, qua nihil gratius aſpectu cernitur.

LOCVS.

Naſcitur in aſperis, ſabuloſis, ſiccis & conuallibus locis luteus. Alter autem in hortis & fictilibus ſeritur.

TEMPVS.

Helichryſon Iunio & Iulio menſibus floret, Amarantus

verò purpureus æstate, potissimùm autem Augusto mése.

TEMPERAMENTVM.

Luteus calidus & siccus haud dubiè est, id quòd amaritudo in gustu & facultates eius abundè demonstrant. Purpureus autem recentiorum herbariorum sententia, frigidus est & siccus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Coma Helichrysi cum vino pota difficultatibus vrinæ, serpentium ictibus, coxendicum doloribus, & ruptis auxiliatur. Mẽses ducit, & sanguinis grumos in vesica aut aluo cum oxymelite pota liquefacit, Destillationem trium obolorũ pondere cum vino diluto albo ieiuno data cõpescit. Reponitur etiam cum vestibus, quas ab erosione integras seruat. Vnde iterum colligere licebit, herbam quam [Rhein bluomen] vocãt, esse Helichrysum, quòd illam hac facultate vt vestes à tineis tueatur preditam esse, omnibus in confesso est.

EX GALENO.

Amarantus, luteus nempe, facultatis est incidentis & extenuantis. Quapropter coma eius cum vino pota menses educit, & sanguinis grumos liquare creditur, non solùm in ventre, sed & in vesica. Sed tunc potius illam cum mulso bibere conuenit. Omnes verò simpliciter fluxiones pota desiccat, stomacho tamen aduersa.

EX PLINIO.

Helichrysum ciet vrinas è vino pota, & mẽses. Duritias & inflãmationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Contra serpentium ictus & lumborum vitia bibitur. Sanguinem concretum ventris ac vesicæ absumit cum mulso. Folia eius trium obolorum pondere sistunt profluuia mulierum in vino albo. Vestes tuetur odore non ineleganti.

APPENDIX.

Recentiores purpureum Amarantum vehementer siccare tradunt, ideóque cum vino sumptũ alui fluxiones sistere scribunt: sed, vt aiunt, stomacho aduersatur. Lutei floribus in vino decoctis, ad lumbricos educendos vtuntur: & ad pediculos enecandos in lixiuio coctis.

ADNOTATIO.

Amarãtus luteus in Xantonia & Gallia Narbonensi frequens est, in officinis propè omnibus stœchadij citreæ nomine Amarantus purpureus nobis Passe velours, quòd immortali colore etiam villutum purpureum vincat.

De Aquilegia. Cap. XXXV.

NOMINA.

QVæ Aquilegia vulgò ab omnibus appellatur herba, ea Germanis. [Ackeley, Agley, & Ageley.] Gallis autem Ancolie nominatur. Quo verò nomine Græcis aut Latinis medicis vocata sit, nobis nondum constare potuit. Non esse enim Græcorum Aegilopa, vt non solùm vulgares herbarij, verumetiam magni nominis medici putant, notius est quàm vt demonstrari à me debeat. Nam nihil in vniuersa Aegilopis, quæ alterum Auenæ genus est, historia reperitur, quòd ad Aquilegiã referri queat. Neq; enim tã ab anguilla cancer, quàm Aegilops ab Aquilegia dissidet: vt hoc nomine errare toto cælo euidentissimum sit, qui Aegilopa esse Aquilegiam arbitrantur.

Aquilegia vulgaris.

FORMA.

Folia Chelidonij maioris habet, sed paulò rotundiora, ac molliora. Caulem cubitalem, & interdum proceriorem, in cuius summo flores purpurei sunt, ex caudis quibusdam veluti muliebres loculi propendentes. His decidentibus capita

pitula subnascuntur, haud secus atque in Melanthio, in quibus semen atrum est. Radix eius crassa.

LOCVS.

Nascitur passim in hortis, & pinguibus quibusdam pratis. Inuenitur etiam in montibus syluosis, & interdum in petris & muris.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

In gustu dulcedinem quandam præ se ferre videtur, vt hoc nomine mediocriter calidam esse, ac modicè digerendi vim habere verisimile sit.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Recentiores omnes, tũ herbarij, tum medici, Aquilegiæ omnes Aegilopis facultates tribuunt, at quàm rectè, ipsi viderint. Neque enim verisimile est herbæ quæ subacris non est, tantam discutiendi inesse facultatem posse. Quũ verò modicè digerat & exiccet, scabiei & fistulis, potissimùm si illi farina commisceatur triticea, conferre potest.

ADNOTATIO.

Aquilegia alijs Angelica, Ancolie vulgo Gallorum, florum omnium pulcherrimus, præsertim qui duplus est.

De Alliaria.

Cap. XXXVI.

NOMINA.

NONDVM constat quo nomine veteribus Græcis & Latinis herba hæc appellata sit. Vulgò tamen eo, quòd trita eius folia ingratum ac planè alliaceum odorem redolent, Alliaris & Alliaria nominatur. Germanicè [Knoblockraut: oder Leuchel: oder Saszkraut.] Gallicè autem *l'herbe des aulx*. Pandectarum author Pedem asininum vocat.

FOR

FORMA.

Alliaris siue Alliaria.

Folia eius cùm primū emicant subrotunda sūt violæ similitudine, aliquantulùm tamen maiora. Adulta autem in angulos exeunt. Herba ipsa bicubitali proceritate consurgit, caule tereti, folijs Vrticæ, nisi quod leniora sunt, parciùs fimbriata, & à pediculo latiora. Alij odoratu cùm teruntur, flore lacteo albóve, exili in siliquis semine, atro colore, radice oblonga, eiusdem cum folijs odoris.

LOCVS.

Pasśim propè sepes & agrorum margines prouenit.

TEMPVS.

Folia statim primo vere, atque adeò Martio ipso erumpunt. Floret autem æstate, atque deinceps semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Quum prorsus suboleat Allium, necesse est vt temperamento eodem prædita sit. Calefacit igitur haud dubiè & desiccat, non tamen perinde atque Allium in excessu quarto.

VIRES.

Easdē propè Allij facultates habere vel hinc conijci potest, quod nonnulli in iuribus tortiuisq; succis pro Allio substi

substituant. Proinde corpus calefacere, crassos humores in eo extenuare, glutinosos incidere potest. Omnia tamē hæc minori quàm Allium efficacia. Semén eius cum aceto emplastri modo mulieribus strangulatu vteri laborantibus impositum, & vulnæ admotum prodest, ac easdem excitat. Et summatim, omnia quæ Nasturtij semen, sed minori efficacia, potest.

ADNOTATIO.

Alliaria vulgò Scordotis ab odore Allij, herba qua sunt hactenus malè vsi pharmacopæi loco Scordij nunc notissimi.

De Acalyphe. Cap. XXXVII.

NOMINA.

Ἀκαλύφη, ἢ κνίδη Græcis, Vrtica Latinis nuncupatur. Officinæ Latino nomine vtūtur, Germanis [Nessel] Gallicè *Ortie* appellatur. Acalyphe verò dicta est, Athenæo autore, quòd iniucūdo sit tactu, & pruriginem cieat. Cnide autem, quòd vellicet, pungat, ac suo morsu sensum lacessat, à verbo κνίζειν, quod pungere & vellicare significat. Vrtica ab vrendo quòd pruritum pustulásque igni similes excitet.

GENERA.

Dioscórides duo facit genera. Vnā asperam, quam hodie græcam siue Romanam vocant, & est ea quam pictam damus. Huius quidem semine in officinis vtendum, non alterius que passim in sepibus ac dumetis nascitur. Germanicè [Vuelschnessel] Gallicè *Ortie griesche pour greque* appellatur. Alteram minus asperam, quam ob id mollem nominant. Hanc nondum videre potuimus. In Germania nostra præter hæc genera, alia duo inueniuntur. Vnum maius, quòd Germanicè [Heyternessel] Gallicè autem *Ortie commune* nominant, alterum minus, Germanicè [Brennessel,]

fel,] vel [Haberneffel,] quòd nimirū in auena nafcatur, appellari folet. Gallicè *Ortie grefle.* Harū etiā picturas adijcere placuit, quod non prorfus inefficaces effe putemus, quando quidem haud fecus atque Romana pungere videantur.

FORMA.

Vrtiqua Græca fiue Romana.

Vrtica maior.

Romana caule eft rotundo & afpero, fylueftrior etiam & afperior, latior & nigrior folijs, femine haud difsimili in globulis quibufdam femini lini, fed minore. Altera priori fimilis eft, nifi quod non fimiliter afpera eft, tenuiusque femen habet.

LO

LOCVS.

Vrtica minor.

Romana apud nos non nisi sata prouenit, non secus atque mollis vocata vrtica. Vulgares passim in dumetis ac sepibus gignuntur.

TEMPVS.

Semen messibus colligi oportet.

TEMPERAMENTVM.

Subtilium est partiũ, & temperaturæ siccæ, non tamen tantum habet caliditatis vt iam mordicet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vtriúsq; folia cum sale illita, canis morsibus, gangrenis, malignis vlceribus, cancris, sordidísque, luxatis, tuberculis, parotidibus, phygetlis, & abscessibus medẽtur. Lienosis cũ cerato imponuntur. Profluuia sanguinis ex naribus cũ succo trita & imposita sistunt. Cum myrrha trita & imposita menses mouent. Recentia admota vteri procidentias emendant. Semẽ cum passo potum venerem stimulat, & vuluas aperit, Cum melle linctum orthopnœas, pleuritidas, & peripneumoniã iuuat. Ea quæ in thorace sunt educit. Miscetur & excedentibus medicamentis. Folia cum conchulis decocta aluum molliunt, vrináſque mouẽt. Cum ptisana decocta ea quę in thorace sunt educunt. Decoctum foliorum cum exiguo myrrhæ potum, menses elicit. Succus gargarissatus, vuam inflammatam reprimit.

EX

EX GALENO.

Herbæ semen & folia, nã hæc potissimùm in vsum adhibentur, digerentis sunt facultatis, adeo vt tubercula & parotidas sanent. Sed & quiddam flatuosum obtinẽt, quo & Venerem extimulant, maximè vbi cum passo semen bibitur. Porrò quòd non vehementer calefaciat, sed admodum tenuium sit partium, testatur crassorum viscosorumque humorum ex thorace & pulmone eductio, tum quod partes quas contigerit, pruriant. Cæterùm flatuosum eius, cuius particeps esse dicta est, dum concoquitur, nascitur: nõ enim actu flatuosa est, sed potentia. Ventrem autem mediocriter subducit ipsa dũtaxat abstersione, ac veluti titillatione, non purgatione. Gangrænosa & cancrosa, & in totum quæ exiccari citra mordacitatem postulant, ea conuenienter sanat.

EX PINIO.

Vrtica plurimis scatet remedijs. Semen eius Cicutæ cõtrarium esse Nicander affirmat. Item fungis, & argento viuo. Apollodorus & Salamandris cum iure decoctæ testudinis. Item aduersari Hyoscyamo & serpentibus, & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax, vuas in ore, procidentésque vuluas, & infantium sedes, tactu resilire cogit. Lethargicos expergisci tactis cruribus, magisq; fronte. Eadem canis morsibus addito sale medetur. Sanguinem trita naribus indita sistit, & magis radice. Carcinomata & sordida vlcera, sale admixto: item luxata. Sanat & panos, parotidas, carnesq; ab ossibus recedentes. Semen potum cum Sapa, vuluas strangulantes aperit, & profluuia narium sistit impositum. Vomitiones in aqua mulsa sumptum à cœna, faciles prę̃stat, duobus obolis. Vno autẽ in vino poto, lassitudines recreat. Vuluę vitijs tostum, acetabuli mensura. Potum in sapa, resistit stomachi inflationibus. Orthopnoicis prodest cum melle, & thoracem purgat eodẽ eclegmate. Et lateri medetur cum semine lini, addũt hyssopum & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem ventrem tostũ cibo emollit. Hippocrates vuluam purgari poto eo pronũciat. Dolore leuari tosto acetabuli mensura dulci poto, &

impoſito cum ſucco maluę. Inteſtinorum animalia pelli cũ hydromelite & ſale. Defluuia capitis, ſemine illito cohoneſtari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo vetere, aut folia cum vrſino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tuſa cum aceto, non minus vtilis. Item lieni. Et cocta in vino diſcutit panos, cum axungia vetere ſalſa. Eadem pſilothrum exiccat, Cõdidit laudes eius Phanias phyſicus, vtiliſsimam cibis coctam conditámve profeſſus arterię, tuſsi, vẽtris deſtillationi, ſtomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo ſudorem, coctam cum conchulis ciere alnum, cum ptiſana pectus purgare, mulierúmque menſes cum ſale, vlcera quę ſerpunt cohibere. Succus quoque in vſu eſt. Expreſſus illitúſque fronti ſanguinẽ narium ſiſtit, potus vrinam ciet, calculos rumpit. Vuam gargariſſatus reprimit, Si quadrupedes fœtum non admittant, vrtica naturam fricandam monſtrant.

ADNOTATIO.

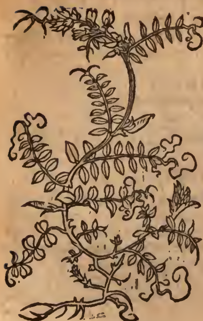
Vrtica Romana nobis mas dicitur, ſemine in globulis ceu lini ſed minori. Maior in ſepibus hortorum, minor agria nobis dicitur. Ortie grieſche.

De Aphace. Cap. XXXVIII.

NOMINA.

Aφάκη Græcis, Aphace Latinis, vulgò Syluestris Vitia & Os mundi, Germanis [Vuidvvicken: oder S. Chriſtoffelſzkraut] Gallicè *Veſſe ſauuage ou veſſeron*] vocatur. Alia eſt ab Aphaca Theophraſti, quæ ſyluestrium olerum genus eſt, de qua ſuo loco plura dicemus.

FOR

Aphace.

FORMA.

Exiguus frutex est, lēticula altior, tenuioribus folijs. Quæ nascuntur in ea siliquæ lēte maiores, terna aut quaterna semina nigriora & minora continent.

LOCVS.

In aruis sponte nascitur.

TEMPVS.

Maio mense floret, & subinde semen in siliquis producit.

TEMPERAMENTVM.

Moderati caloris est, valentius autem desiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semina adstringendi vim habent, quapropter stomachi & alui fluxiones tosta, fracta, & decocta lentis instar sistūt.

EX GALENO.

Aphace facultatem obtinet adstrictoriam, sicut & ipsa enticula. Sed & similiter vt lenticula edi solet: cæterùm ægrius quàm illa concoquitur. Aluum retinet.

EX PLINIO.

Natura ei ad ſpiſſandùm efficacior quàm lenti. Reliquo vſu eoſdem effectus habet. Stomachi aluiq; fluxiones ſiſtit ſemen decoctum.

ADNOTATIO.

Aphace vbique hic frequens.

De Andrachne Cap. XXXIX.

NOMINA.

Ἀνδράχνη Græcis, Portulaca Latinis & Officinis, Germanis [Burtzelkraut,] dicitur corrupta tamẽ voce, cũ efferendũ eſſet [Portzelkraut,] ac ſi porcellorum herbam dicerent. Aliàs [Savvbon] iiſdem appellatur. [Gallicè, *Pourpier, Pourchaille, ou Pourceline*, nuncupatur.]

GENERA.

Portulaca in duas diſtribuitur ſpecies: vnam hortenſem & alteram ſylueſtrem, quæ non eſt tertium Aizoi genus, vt aliqui ſeducti mendoſis Dioſcoridis exemplaribus credũt. Nam quòd plerique nomina harum duarum plantarum confuderint, factum ſubinde eſt vt multa adulterina, quæ ſcilicet tertij generis Aizoo debentur, capiti de Portulaca ſylueſtri inſerta ſint, quæ omnia prorſus expungenda veniunt, vt paulò poſt clarius monſtrabimus. Hortenſem Germani ſimpliciter [Burtzelkraut,] & [Galli *Pourpier ou Pourchaille*] Sylueſtrem verò Vuild oderackerburtzel.] vocant. [Galli autem, *Pourpier ou Pourchaille ſauuage*.]

FORMA

Hortenſis caules habet craſſos, pingues, teretes, in altum erectos, lentè vergentes in puniceum, folia pinguia, à tergo candida, flores exiguos, luteos, ſemina nigra in herbaceis calycibus contenta. Sylueſtris folia oleæ obtinet, minora tamen multò, numeroſiora & tenera, rubentes cauliculos ab vna radice multos in terra ſeſsiles, qui commanducati ſucco abun-

eo abun

Portulaca hortensis.

Portulaca syluestris.

eo abundant glutinosiq; , & sapore salsi sunt, Hæc est genuina apud Dioscoridem Portulacæ delineatio: reliqua verò omnia sunt adulterina, & ab imperito aliquo rerum ex capite de tertio Aizoo excerpta, & huic sine omni iudicio inserta.

LOCVS.

Prouenit in hortorum areolis, vineis, & alijs cultis locis hortensis. Cæterùm syluestris in petrosis & incultis etiam nascitur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio potissimum mensibus carpenda folia & flores: semen verò sequentibus.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat vtraque quidem in tertio ordine à tēperatis ac medijs, humectat verò in secundo. Quare viribus etiam

non distant: hinc quæ in Dioscoride leguntur, nõ sunt propriæ, sed Aizoi tertij generis, & à sciolo aliquo temerè Portulacæ syluestri attributæ.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Portulaca vim habet adstrictoriam. Cum polenta illita, capitis doloribus, oculorum inflammationibus, & aliarum partium, stomachi ardoribus, erysipelatis, & vesicæ doloribus auxiliatur. Commanducata dentium stuporem, stomachi & intestinorum æstuationem fluxionésque sedat. Renes erosos & vesicam adiuuat. Veneris impetus exoluit. Pari effectu & succus eius prodest potus, & in febribus etiam valens. Contra rotũdos lumbricos, sanguinis excreationẽ, dysenterias, hæmorrhoidas, profluuia sanguinis, percocta efficax. Contra Sepis morsus. Ocularibus medicamẽtis vtiliter commiscetur. Intestinis fluxione laborãtibus, aut vulua erosione affecta infunditur. Contra dolores capitis ex vstione cum rosaceo, aut oleo ex alto destillatur. Exanthemata in capite cum vino exterit. Vulneribus ad syderationem spectantibus ex polenta illinitur.

EX GALENO.

Portulaca frigida & aquea temperamento est, paucæ cuiusdam austeritatis particeps. Proinde fluxiones reprimit, maximè biliosas & calidas, cũ eo quòd eas mutet, & in qualitate alteret, magnopere refrigerãs. Hac ratione & estuantes, vt si quid aliud, adiuuat, tum vẽtris osculo imposita, tũ totis hypochondrijs, potissimùm in hecticis febribus. Præterea dentium stuporem sanat, nempe quæ ab acidorũ contactu asperè exiccata fuerant, leniens atque replens, vtpote cùm viscosam habeat humiditatem. Similiter verò & succus eius. Itaq; non foris modò impositus, sed epotus quoq; refrigerat. Hoc sanè & toti herbæ comesæ accidit. Quoniã autem adstringit, vtiliter dysentericis editur, & in muliebri profluuio, & sanguinis reiectionibus. Sed ad hęc multò q-dem efficacior est herbæ succus.

EX PLINIO.

Portulacæ memorabiles vsus traduntur. Sagittarum venena, & serpentium hæmorrhoidum & presterum restrin

git, pro cibo sumpta,& plagis imposita extrahit. Item hyoscyamo poto,è passoque expresso succo. Cum ipsa nõ est, semen eius simili effectu prodest. Resistit & aquarum vitijs,capitis dolori,vlceribusq; in vino tusa & imposita. Reliqua vlcera cum melle commanducata sanat. Sic & infantium cerebro imponitur,vmbilicóque prociduo. In epiphoris verò omnium, fronte temporibusq; cum polenta. Sed ipsis oculis,è lacte & melle. Eadem, si procident prodest,foliis tritis cum corticibus fabæ. Pustulis cum polenta & sale,& aceto ac cera. Et vlcera oris tumorémq; gingiuarum commãducata cruda sedat. Item dentium dolores. Tonsillarum vlcera succus decoctæ. Mobiles dentes stabilit commanducata, Cruditates sedat, vocémq; firmat, & sitim arcet. Ceruicis dolores cum Galla & Lini semine, pari mensura sedat. Mammarum vitia cum melle aut cimolia creta. Salutaris & suspiriosis, semine cum melle hausto. Stomachum in acetarijs sumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et aliàs manducata refrigerat etiam intestina. Vomitiões sistit. Dysenteriæ & vomicis datur ex aceto, vel bibitur cum Cumino. Tenasmis autem cocta,& comitialibus cibo vel potu prodest. Purgationibus mulierum, acetabuli mensura in Sapa. Podagris calidis,cũ sale illita,& sacro igni. Succus eius potus renes iuuat & vesicas. Ventris animalia pellit. Ad vulnerum dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Neruorum duritias emollit. Venerem inhibet, Venerísque somnia. Prætorij viri pater est, Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles vuæ morbos,radicem eius filo suspensam è collo gerere, præterquam in balneis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud autores, caput inde litum destillationem toto anno non sentire. Oculos tamen hebetare putatur.

ADNOTATIO.

Portulaca vtraque nobis cum Sereno pullæ pes poulle pied, corruptè pourpier dicitur.

De Asphodelo. Cap. XL.

NOMINA.

Ἀσφόδελος Græcis, Aſphodelus Latinis, Officinis corrupta voce Affodillus, Germanis [Goldvvurtz] nominatur.

GENERA.

Duo eſſe Aſphodeli genera, vtcunq; vno contentus ſit Dioſcorides, teſtatur Plinius libro xxj.cap.xvij.marē nimirum & fœminam. Mas propriè Albucus nominatur, fœmina verò Haſtula regia, quòd ſcilicet dum floret, prorſus regij ſcepteri effigiē referat, Germanicè [Goldvvurtz]. Marē depingit Dioſcorides, & radicem eius acrem atque adeo cibo inutilē eſſe tradit. Fœminæ Theophraſtus libro vij. de hiſtoria plantarum, cap.xij.& Heſiodus mentionem facere videntur, quandoquidem eius vſum in cibo quotidianum fuiſſe ſcribunt. Hoc enim de mare dici haud poſſe, radicis mirifica acrimonia facit. Galenus etiam libro ſecundo de aliment.facult. Aſphodelum fœminam cognouiſſe videtur dum ſcribit, Aſphodeli radicem Scyllæ radici, magnitudine, figura & amaritudine quadamtenus ſimilem eſſe. Hæc enim de Dioſcoridis Aſphodelo verè dici nō poſſunt, cuius quidem radix nō Scyllæ, ſed Pœoniæ potius ſimilis eſt. Denique nō eſt vt fœminæ amara, ſed acris. Neq; obſtat quòd noſtra Haſtula regia tātā amaritudinem, quātam ei Galenus tribuit, nō habeat. Nam neq; ea quā Heſiodus ſuo carmine tantópere celebrauit, tāta prædita fuit amaritudine: aliàs enim citra coƈturam multā, cuius tamen ille non meminit, cibo quotidiano idonea eſſe nō potuiſſet. Et certè vt Arō nō in omnibus regionibus parem acrimoniā obtinet, ita nec Haſtula regia parē amaritudinem omnibus in locis ſortitur. Adeò vt dubium non ſit Heſiodum de noſtra Aſphodelo, quæ fœmina eſt, loquutum eſſe. De fœmina autē loquutum eſſe Heſiodum, confirmat ꝙ alibi tradat in ſyluis naſci Aſphodelum. Quod certè de ea quam fœminam fecimus, reƈtè dici poteſt, quando rarò alibi quam in ſyluis naſcatur. Sententiam noſtram firmare videtur Apuleius ille, qui in libro ſuo de herbis inſcripto, ſeorſim & Aſphodelum, & haſtulam regiam deſcribit.

Forma

FORMA.

Asphodelus fœmina.

Asphodelus mas folia habet, Porro maiori similia. Caulē leuem in summo florem ferētem, Anthericum vocatum. Radices sublongas, rotū das, glādibus similes, gustu acres. Nos marē hac vice habere non potuimus.

Fœmina folia habet oblōga, angusta, leuiter lenta, Plantagini minori non dissimilia: caulem leuem, in summo non vnum, sed plures flores pingues retrorsum incuruos, plenos puniceis maculis: radicem itidem bulbosam, capillis Allij instar multis sub bulbo enascentibus: comatam, gustúque glutinosam.

LOCVS.

Mas non prouenit in Germania, nisi in hortis culta & plantata. Fœmina verò in mōtibus & syluis sua sponte ac copiosè nascitur.

TEMPVS.

Iunio mense florent.

TEMPERAMENTVM.

Maris radix calida & sicca est. Fœminæ folia cùm amara nōnihil sint & acria, itidem calida & sicca esse, quemadmodum etiam radicem, constat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radices Albuci vim calefaciendi obtinent, vrinas & mē

ses

ses potæ mouent. Lateris doloribus, tussibus conuulsionibus, ruptionibus, drachmæ pondere ex vino potæ medentur. Cōmādùcata astragali mensura vomitiones adiuuat. A serpente demorsis datur vtiliter triū drachmarum pōdere. Illinire autē oportet morsus folijs, radice, & floribus cū vino. Itē vlcera sordida, & depascentia. Māmarū quoque & testiū inflāmationes, tubercula & furūculos, decocta in vini fæce radice, ad recentes aūt inflammationes cum polenta. Radicis succus, adiecto vetere vino dulci, myrrha & croco simul decoctis, perquā vtile fit oculis medicamentum. Ad purulentas aures per se, & cū thure, melle, vino, & myrrha tepefactus prodest. In contrariam aurem per se infusus dētium dolorem mitigat. Cinis è radice cremata illitus alopecias capillis explet. Oleū in excauatis radicibus igni decoctum, illitum exulceratis pernionibus, & ambustis igni conducit. Dolori auriū instillatus auxiliatur. Candidā vitiliginē linteo antea perfrictā in sole, illita radix emēdat. Semē & flores in vino poti, scolopendræ & scorpionum venenis egregiè aduersantur. Aluum quoque deijciunt.

EX GALENO.

Asphodeli radix vtilis est perinde atq; Ari, Asari & Dracontij. Extergentis siquidem & discutientis facultatis. Vstę tamen cinis calidior & exiccantior, magis tenuiū partiū, & ad discutiendū potētior efficitur, propterea & alopecias sanat. Inest itaq; ei extenuādi facultas, atque obstructa demoliendi, veluti etiam Dracontio. Ideóque ipsius cauliculus arquatis tanquam summum præsidium exhibetur.

EX PLINIO.

Defectis corporibus & phthisicis constat bulbos eius cū ptisana decoctos aptissimè mederi, panémq; ex his cum farina subactum saluberrimum esse. Nicander & contra serpentes & scorpiones, vel caulem vel semen, vel bulbos dedit in vino tribus drachmis: substrauitq; somno cōtra hos metus. Datur & contra venenata marina, & cōtra scolopēdras terrestres. Folia quoque illinūtur venenatorū vulneribus ex vino. Bulbi neruis articulisque cū polēta tusi illinūtur. Prodest & concisis ex aceto lichenas fricare. Itē vlceribu-

bus putreſcẽtibus ex aqua imponere. Mãmarum quoque & teſtiũ inflãmationibus. Decocti in fęce vini, oculorum epiphoris ſuppoſito linteolo medentur. Folijs in quocunque morbo decoctis magis medici vtuntur. Item ad tetra tibiarũ vlcera, rimaſque corporum quacunque in parte, farina a refactorũ. Succus quoque ex tuſis expreſſus, aut decoctus, vtilis fit corporis dolori cum melle. Idem odorem corporis iucundũ affectãtibus, cum iri arida & ſale exiguo. Folia etiam ſupradictis medentur, & ſtrumis, panis, vlceribus in facie, decocta cũ vino. Cinis è radice alopecias emendat, & rimas pedũ. Decoctæ radicis in oleo ſuccus, perniones & ambuſta. Et ad grauitaté auriũ infunditur. A contraria aure in dolore dentium. Prodeſt & vrinæ pota modicè radix, & menſtruis, & lateris doloribus. Ité ruptis cõuulſis, tuſsibus drachmæ põdere in vino pota. Eadẽ & vomitiões adiuuat cõmanducata. Semine ſumpto turbatur vẽter. Chryſermus & Parotidas in vino decocta radice curauit. Ité ſtrumas ad mixta cachry ex vino. Quidã aiunt, ſi impoſita radice pars eius in fumo ſuſpendatur, & quarta die ſoluatur, vnà cum radice areſcere ſtrumã. Sophocles ad podagras vtroque modo, cocta crudáque vſus eſt. Ad perniones decoctam ex oleo dedit, & ſuffuſis felle in vino, & hydropicis. Venerem quoque cõcitari cũ vino & melle perunctis, aut bibentibus tradiderũt. Xenocrates & lichenas & pſoras, radice in aceto cocta tolli dicit, Ité ſi cocta ſit cũ hyoſcyamo & pice liquida, alarũ quoque & feminum vitia. Et capillũ criſpioré fieri, raſo prius capite, ſi radice ea fricetur, Lapides renũ in vino decocta atque pota eximit. Hippocrates ſemé eius ad impetus lienis dari céſet. Iumẽtorũ quoque vlcera ac ſcabiem, radix illita, aut decoctæ ſuccus ad pilum reducit.

APPENDIX.

Animaduertendum facultates à Dioſcoride & Galeno commemoratas, Albuco ſeu Aſphodelo mari cõuenire, huius enim radix guſtu acris eſt. Quæ verò à Plinio recenſentur, hę partim mari, partim fœminę debentur. Fœminæ, cuius radix & folia glutinoſa & amara ſunt, vlcera glutinãdi ſcabié, rimaſque corporũ, & ſi quæ ſimiles ſunt facultates conuo

cõueniunt, quas periti methodi simplicium medicamẽtorũ facilè discernent. Experiẽtia etiam quotidiana testatur, huius vsum esse in vlceribus malignis salutarem. Quæ autem mari sint tribuẽdæ, ex Dioscoride, Galeno, & gustu quiuis deprehendere poterit. Nos in transcursu tantùm parùm attentos monere volumus, ne indiscriminatim & promiscuè vtrique generi has facultates inesse putarent.

ADNOTATIO.

Asphodelus mas Dioscoridi *scriptus, nobis est frequens, folio porraceo, radicibus glãdium magnarum effigie multis simul agnatis, porcorum cibus.*

De Atraphaxi.
Cap. XLI.

NOMINA.

Ατράφαξις, ἢ χρυσολάχανον Græcis, Attriplex Latinis & Officinis, Germanis [Molten, oder Milten.] Gallis *Arroche, ou Bonne dame* nominatur. Atraphaxis Atticis d literam in t mutare frequenter amantibus dicta est, quòd ἀδρῶς αὔξει, id est, statim in amplitudinem adolescat. Siquidem octauo à satu die prosilit, confestimque incremento proficere videtur. Fidem celeris augmenti facit ereptum in confinio cæteris herbis alimentum. Ac ne in hortis quidem iuxta eam nasci quicquam tradunt, nisi languidum. Chrysolachanon verò, id est, aureum olus dixerunt, á luteo quẽ profert flore.

GENERA.

Duo Atriplicis sunt genera, satiua seu hortẽsis, & syluestris. Satiuam simpliciter Germani [Molten.] Galli *Arroche ou bõne dame*. Syluestrem verò cũ adiectiõe aliqua, [Vvild molten, oder Ackermoltẽ, oder Klein scheifzmiltẽ] Galli verò *Arroche sauuage* nominant.

For

FORMA.

Attriplex Hortenſis.

Attriplex Syluestris.

Hortenſis caulem fundit quadratum, ramis brachiatum quibus primum flores lutei exigui, dein foliatum ſemen & obductum cortice promitur. Radicem vnam habet in altũ deſcendentem, non glabram, ſed fibris quibuſdam capillatam. Syluestris tam luxurioſa proceritate prodit, vt quaternos ſæpe cubitos excedat: caule vt hortenſis anguloſo, ramoſo, & purpuraſcente: folio hortenſi non admodum diſsimili, potiſsimùm quòd ad colorem attinet: flore luteo exiguo, ſemine racematim congeſto, radice ſimplici in altum deſcendente, ex qua ſe multæ promunt.

LOCVS.

Hortenſis non niſi ſata prouenit. Syluestris ſua ſponte naſcitur. Vtraque autem aſsiduo humore ſatiari amat.

TEM

TEMPVS.

Vtraque Iunio & Iulio mensibus floret, deinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Atriplex humida in secundo ordine, frigida autem in primo. Hortensis tamen syluestri humidior frigidiorque existit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Estur olerum modo elixum. Aluum mollit. Crudum vel Coctū illitum panos discutit. Semen eius potum cū aqua mulsa morbum regium sanat.

EX GALENO.

Atriplex celeriter, ob lubricitatem, ventrem permeat, Parum autem omnino eius est, quod digerendi obtinet facultatem. Phlegmonis & phygethlis quidē incipientibus, crescentibus, & mollibus adhuc, ac veluti feruentibus, hortensis: vigentibus verò, declinantibus, & indurescentibus commodior est syluestris. Semen eius abstergentis est facultatis, proinde ad morbum regium ex iecoris obstructione prognatum vtile est.

EX PLINIO

Coquitur difficilimè. Addidere Dionisius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos, nec nisi mutata sæpius aqua coquendum: stomacho contrarium esse, lentigines & papulas gignere. Hippocrates vuluarum vt ijs id infundi cum Beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, vel cocto vel crudo illini vtiliter putant. Item ignē sacrum, cum melle, aceto, nitroque. Similiter podagris. Vngues scabros detrahere dicitur sine vlcere. Sunt qui morbo regio dent semen eius cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, aluum moueant, cocto aut per se, aut cum malua, aut lenticula concitantes vomitiones. Syluestri capillos tingunt. & ad supradicta vtuntur medicina.

EX SIMEONE SETHI.

Ventrem quidem cit, prodest ad caliditatem iecoris, ac icteri

i&ericis, & calidam temperaturam habentibus succurrit. Commodissima autem biliosis. Cum malua illita inflammationes sedat.

ADNOTATIO.

Atriplex nomen retinet, alijs Bonne dame & Preude femme dicitur.

De Atractilide.

Cap. XLII.

NOMINA.

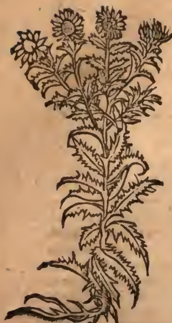
Ατρακτυλὶς, ἢ κνῖκος ἀγρία Græcis: Atractylis, Cnicus syluester Latinis dicitur. Atractylis autem ideo dicta quòd ea antiquæ mulieres pro fuso vtebantur: ἄτρακτος enim fusus est Græcis. Syluestris verò Cnicus, quia Cnico vrbano similis est.

GENERA.

Syluestris Cnici seu Atractylidis, Plinio li. xxj. cap. xv. & Theophrasto lib. vj. cap. iiij. autoribus, duę sunt species. Vna mitior, & Cnico satiuo similior. Hanc propriè Græci Atractylida, Latini verò fusum agrestem, aut colum rusticam, quòd eius caule rigido admodũ & exili, veteres mulieres pro colo, vt dictum est, vtebantur, nominabant. Sũt qui Cartamum syluestrem appellãt. Germanicè itaque vocetur, [Vvilder feldsaffran] Gallicè *Vne espece de Chardon ayant la fueille iaune, ou Saffran bastard*, vt hac ratione discernatur à Cnico, quem aliqui Cartamũ, & Crocum hortensem nominant. Altera hirsutior, caules & folia Soncho non asperæ similia habens, quæ Officinis omnibus & vulgo Carduus benedictus nuncupatur. Germanicè [Cardobenedict. Bornvvrtz, oder Gesegneter distel] vocatur Gallicè autem *Saffran sauuage houssu, ou chardon benist.*

For

FORMA.

Atractylis vulgaris.

Atractylis hirsutior.

Spina est Cnico similis, in summo autem virgularum folia multò lõgiora habens, caulem magna ex parte nudum, asperũque, quo etiam mulieres pro fuso vtuntur. Capitula in cacumine aculeata, florem pallidũ, radicem tenuem, inutilem. Ex qua sanè descriptiõe omnibus perspicuum esse putamus spinam quam pictã exhibemus esse Atractylida, quòd Cnico satiuo similis admodum sit, & in cacumine virgularum folia quàm Cnicus longiora habeat, caulem denique magna ex parte nudum, autumni potissimùm tempore, quo folia sua sponte decidunt, & minimè læuem, sed asperum striatũque obtineat. Idē etiam rigidus & exilis est, vt fusi vsum præbere queat. Summitati quoque eius capitula incident spinosa, flos illi pallidus, radix tenuis: & in summa,

ma, nulla est nota quæ huic nō respondeat. Carduū aūt benedictum vulgò nominatum esse alteram Atractylidis speciē, ex Theophrasti & Plinij verbis ostendi potest: hirsutus enim est, caulibus Sonchcis, humi ferè reptantibus: propter sui enim mollitiem veluti sessilis caducúsq; solo procūbit, semine minuto, frequēti, amaro, & pilis barbato, quod molli lanugine operitur. Flos ei pallidus luteúsve.

LOCVS.

Mitior Atractylis in aruis & montibus, hirsutior autem in hortis iam passim prouenit.

TEMPVS.

Prior Augusto mense apparet, eius tamē semen ante autumnum non maturescit. Posterior citius nascitur, eius tamen semen serò etiam ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Gustu cùm amaræ sint spinæ hæ, euidentissimum est calido & sicco temperamento esse præditas: id quod ex earūdem etiam facultatibus colligi potest.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Atractylidis folia, coma & semen trita cum pipere vinóque pota, contra scorpionum ictus prosunt, Sunt qui dicāt à scorpionibus percussos, quandiu tenēāt eam herbam, nō sentire dolorem: deposita verò, dolore affici.

EX GALENO.

Atractylis aut Cnicus syluestris. Hæc planta ex spinarū est genere. Facultatem habet desiccandi, & modicè digerendi.

APPENDIX.

Prima spina in sanandis vlceribus & fistulis diuturnis efficacissima est. Altera, quā Carduū benedictū vocant, obstructiones internorum viscerum tollit, vrinā mouet, calculum frangit, vlcera, potissimùm pulmonis, sanat. Percussis à feris venenatis medetur, Negant etiam pestis experiri contagia, qui aut cū cibo, vel potu præsumpserit: Iam quoque correptis magno fore remedio sibi vulgus persuasit. Ex quibus etiam omnibus fit perspicuum, easdem quas veteres Atractyli tribuerunt, vtranque spinam habere facul-

tates. Item herbam quam Carduum benedictum vocant, contra serpentum & scorpionum morsus valere omnibus in confesso est: quam sanè facultatem cum Atractyli etiam assignet Dioscorides, consequitur ab eadem diuersam nõ esse. Recentiores carduum benedictum contra capitis vehementissimos dolores, vertiginem memoriam amissam, in cibo aut potu sumptum valere tradunt. Item ad putrescentia vlcera, mammarum potissimùm, si in puluerem redactus inspergatur.

ADNOTATIO.

Atractylis mitior frequens in vijs, flore Cnici, sed pallidiore. Atractylis hirsutior carduus benedictus, nobis hodie duplex.

De Angelica. Cap. XLIII.

NOMINA.

NVNQVID veteribus cognita fuerit hęc herba, & quo nomine appellata sit, nõdum scire licuit, Neque enim Smyrniũ est, quod scilicet vmbellam Anethi & semẽ rotundum, aliaq; multa quę descriptio requirit, nõ habeat. Silphion etiam esse haud poterit: quod folia Apij habere minimè deprehendatur. Recentiores autem vno ore omnes Angelicam, & Sancti spiritus radicem, à suauissimo eius radicis odore, quem spirat, aut ab immensa contra venena facultate, appellant. Germanis [Angelick, oder des Heiligen geysts vvurtz: oder Brustvvurtz] Gallicè *Angelique* vocatur.

GENERA.

Duo eius herbæ inueniuntur genera. Vna enim mitior est, cuius quidem radix valde odorata, à Germanis [Zam Angelick] nominatur, à Gallis aũt *Angelique* dicitur. Altera syluestris, eius radix suaui odore destituitur, & à Germanis [Vvilde Angelick,] nominatur à Gallis aũt *Angelique sauuage*, & vulgo Astrensia.

For

FORMA.

Angelica satiua

Angelica syluestris.

Caulem profert duum cubitorum,concauum:folia oblõga,per ambitum serrata,subnigra:flores in purpura candidos, semen latum, foliaceum,radicem crassam & multam, foris nigricantem,intus candidam.

LOCVS.

Mitior in hortis plantata prouenit,& in montosis etiã nonnullis locis,perinde atque syluestris.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacientem & desiccatoriam vim in tertio ordine ei assignant herbarij recentiores.

VIRES.

Aperit,extenuat,discutit,vt recentiores perhibent.Vni

tè venenis aduersatur. Pestilentiæ populatim sequientis arcet contagia. Corpora à lue pestifera vindicat, si tãtùm, vt affirmant, in ore teneatur. Per hyemem ciceris magnitudinem cum vino, per æstatem ex stillatitio rosarum liquore sumpsisse satis est. Nec sensurum eo die contagionem polliceentur, quo quis deuorarit: nam vrina & sudore venenum abigit. Lentitiam pituitæ digerit, quapropter tussi quã frigus attulerit, medetur. Crassa quæ in thorace coierint, discutit. Herba ipsa in vino et aqua cocta, vulnera interna glutinat, concretum sanguinem resoluit, stomachum esu corroborat, cor recreat, pituitam ventriculi deijcit, fastidia ciborum discutit, & elanguescentem innitat appetentiã. Rabiosi canis morsu, aut serpentis ictu liberat, si contrita cum ruta & melle folia indantur, dein cocta in vino bibantur. Libidinem extinguit ore ieiuno sumpta. Lassitudines reficit, thoracem expurgat. Supra febricitãtis caput imposita, fertur ad se feruorem elicere. Valere contra fascinationes adfirmant, si quis eam secum gestarit.

ADNOTATIO.

Angelica satiua Parisijs frequens, syluestris desideratur.

De Aera. Cap. XLIIII.

NOMINA.

AΙρα, ἢ θύαρος, ἢ ζιζάνιον Grecis: Lolium Latinis dicitur. Officinæ nonnullæ, non sine magno errore, pro Melanthio seu Nigella vtuntur, vt non temerè etiam Pseudo melanthion dici queat. Germanis [Katten, oder Kornnegele.] *Yuraie, ou Nielle, Gasse*, appellatur.

FORMA.

Folio cõstat angusto, Theophrasto lib. viij. de Plantarũ historia, cap. vij. teste, pingui & piloso, flore subpurpureo, semine exili in siliqua hispida, vel vt Plinius ait, in cortice aculeato. Ex qua siquidem descriptione satis perspicuũ fit omnibus Pseudomelanthion hoc esse Lolium: Folia nãque Porri habet, oblonga, hirsuta, florem purpureum, semen in

pilosa

Lolium.

pilosa, longa, angulata, ac per interualla striata siliqua. Et vt paucis singula complectar, hordeo, cuius vt reliquarum frugum pestis & vitium est, tota effigie non dissimile est.

LOCVS.

Non solùm in triticea & hordeacea, sed in omni ferè alia segete ꝑ se prouenit. Frugum acerba pestis, ideóque à Vergilio infœlix appellatum.

TEMPVS.

Iunio mense floret, & subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Desiccat & calfacit efficaciter, vt propinquũ sit acribus magis quàm Iris: sed non est perinde vt illa tenuium partium, verùm multum abest. Secundum hoc ponat ipsum quispiam in principio tertij ordinis excalefacientium, in fine verò secundi exiccantium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Lolium molitum nomas, putredines, & gangrę nas cum raphanis & sale illitum compescit. Feras impetigines, & lepras cum sulphure viuo & aceto sanat. Strumas quoque cũ fimo columbino, & lini semine in vino decoctum, discutit. Quæ ægrè maturantur rumpit. Decoctum ex aqua mulsa & illitum, ischiadicis prodest: cum polēta, aut myrrha, aut croco, aut thure suffitum, conceptiones adiuuat.

EX PLINIO.

Lolium molitum ex aceto coctum impositúmq;, sanat impetigines, celerius quo sæpius mutatum est. Medetur & podagris, aliisq; doloribus cum oximelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti sextario vno dilui mellis vncias duas iustum est: ita tẽperatis sextariis tribus, decocta farina Lolii sextariis duobus vsque ad crasitudinẽ, calidumq; ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Magis etiam cæteris purgat vlcera vetera,& gãgrænas. Cum raphano & sale & aceto lichenas. Lepras cũ sulphure viuo. Et capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini semi ne decocta in vino.

APPENDIX.

Iam commemoratas facultates huic etiam herbæ,quam Germani Ratten nominant,recentiores tribuũt. Mirificè enim hanc in sanandis impetiginibus, aliisq; scabiei generibus commendant. Item invulneribus glutinandis,ac fistulis curandis, compescendoq; sanguine, eius esse vsum tradunt, vt hinc etiam liqueat hanc ipsam à Lolio non esse diuersam.

EX SIMEONE SETHI.

Vim æqualem Iridi obtinet.

ADNOTATIO.

Lolium tuum est Githago & Nigella vulgaris aliis, Iurea gallis dicta.

De Asclepiade. Cap. XLV.

NOMINA.

Ἀσκληπιὰς Græcis, Asclepias Latinis, herbariis Hirundinaria, Officinis Vincetoxicum, Germanis [Schuualbenvvrtz] Gallis autem *Domte venin.* appellatur. Asclepias autem ab Aesculapio antiquo medicinæ autore nominata est. Hirundinaria verò à siliquis quas producit, quæ dehiscen

dehiſcentes plumoſum ſemen oſtendunt, atque adeò hirũdinis effigiem referunt. Vincetoxicũ, vel rectius νικητοξικὸν haud dubiè dicta eſt, quód illi inſignis aduerſus venena vis ſit, vt paulò poſt fuſius docebimus.

FORMA.

Aſclepias uel uince toxicum

Ramulos profert longos, in quibus folia longa Hederæ ſimilia. Radices numeroſas, tenues odoratas. Flores grauiter olentes. Semen Securidacæ ſeu Hedyſari. Ex qua delineatione nemini nõ perſpicuum fit, Vincetoxicũ appellatã herbam, eſſe Aſclepiada. Fruticoſa ſiquidem herba eſt, caulem obtinens rotundum, leuem, tenuem, ac ferè iunceum, ramulis longis, folio hederaceo, ſed oblongiori in viridi nigrante, floribus exiguis, candidis, aut veriùs in albo palleſcentibus, grauiter odoratis, ex quibus ſiliquæ oblongæ fiunt, quæ dehiſcentes ſemen plumoſum Securidacæ ſimili, hoc eſt rufum & latum oſtendunt: radicibus multis, exiguis, tenuibus, & odoratis, adeò vt nulla ſit prorſus nota quæ illi non reſpondeat aptiſsimè. His accedunt locus natalis & facultates, quæ ſingula cum Aſclepiade illi communia ſunt, quemadmodum ex ijs quæ ſtatim ſubijciemus manifeſtiſſimum fiet.

LOCVS.

Prouenit in mõtibus aſperis, altis, ac arenoſis. Copioſiſsimè au

mè autem nascitur in monte haud procul à Tubingua sito in quo olim arx posita fuisse fertur.

TEMPVS.

Augusto mense floribus abundat, ac subinde semina in folliculis oblongis, formam hirundinis cùm dehiscunt referentibus, profert.

TEMPERAMENTVM.

Asclepias, Paulo teste, calida, sicca, & tenuis substantiæ est. Quo sanè temperamento Hirundinaria etiam prædita existit: amara siquidem & parũ glutinosa eius est radix, folia verò aliquam præ se ferunt adstrictionem: vt iterum euidenter appareat Hirundinariam esse Asclepiadas.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radices cum vino potæ, torminibus, & venenatorum morsibus subueniunt. Folia verò illita, maleficis in mãmis, & vtero vitijs, opitulantur.

EX PAVLO.

Torminibus in vino pota competit. Illita verò venenatorũ mẽsibus, & malignis mãmarũ & vteri vitijs succurrit.

EX PLINIO.

Radices torminibus medentur, & contra serpentium ictus non solum pota, sed etiam illita prosunt.

APPENDIX.

Recentiores radice eius magna efficacia ad mẽsium prouocationem vtuntur, & ad rabidi canis morsum, venenísque potenter resistere affirmant: vnde etiam haud temerè Victrix toxici ab ijsdem appellata est. Hydropicis etiam radicem in vino maceratam, & subinde coctam, mirificè auxiliari tradunt. Flores prætterea foliáque siccata, mox trita, vulneribus vtiliter inspergi aiunt, Sordida etiam vlcera purgare, & ad cicatricem perducere, genitaliúmque vitijs & rupturis egregiè mederi docent. Quæ in vniuersum omnes facultates cũ ijs, quas Asclepias obtinet, pulchrè quadrant: vt eandem esse Hirundinariam vocatam herbã nullus deinceps dubitare debeat.

ADNOTATIO.

Asclepias in Syluis frequens.

DE

De Apio. Cap. XLVI.

NOMINA.

Ἄπιος ἢ ἰσχὰς ἢ χαμαιβάλανος Græcis: Apios, Rhaphanus sylueſtris Latinis dicitur. Officinis incognita. Germanis [Erdnuſz, Erckelen., Erdfeigen & Erdmandel,] Gallicè *Raue, Rayſort, ou Chulte ſauuage.* appellatur. Apion verò dixerunt Græci, quòd radicis extremum in pyri formam turbinatur. Eadem etiàm ratione iſchas & chamæbalanos ab iiſdem nominata eſt, quod in ficus, vel glandis effigiem radicis extremum turbinetur. Quapropter non ineptè Latinis etiam glans aut ficus, ſeu carica ſylueſtris nominabitur.

Apios, Raphanus ſilueſtris.

FORMA.

Ramulos duos aut tres iunceos, tenues, rubenteſque profert, qui ſupra terram parum ſe attollunt. Folia rutæ ſimilia, longiora tamen & virentia. Semen exiguum. Radicem Aſphodelo ſimilem, & ad pyri figuram accedentem, rotundiorem tamen, & liquore plenam, intus calidam, foris nigro cortice tectam. Hæc Dioſcorides. Alij adiiciunt Apion habere tenues capreolos, florem Piſo nõ diſsimilem, ſed longè minorem. Quæ ſingula ſatis declarant herbam, cuius picturam exhibemus, eſſe Apion: ramulos enim ma-

gna ex parte duos,vel ternos, imò vt Theophrastus ait: quaternos, & interdum plures emittit, iunceos tenuésque & infima parte rubentes,qui supra terram parum se extol lunt. Folia quoque Rutæ habet,at longiora & virentia: Se men etiam exiguum. Radicem denique Asphodelo mari si milem, & ad pyri effigiem accedentem:quod tamen,nō de tota radice,quę longissima est & tenuis,intelligendum venit,sed de extremis eiusdem,hoc est,nucibus seu glandibus ab ea dependentibus, pyri aut ficus formam habentibus, qualibus etiam Pœniæ radix fœminę assimilatur. Succosa quoque radix est,intúsque candida. Quibus omnibus accedunt flores Piso similes, & mirificè odorati, minores tamē necnon capreoli tenues. Conueniunt etiam vires,vt ex sequentibus patebit,ita vt prorsus nulla sit nota quæ reclamare videatur.

LOCVS.

Prouenit in frumentaceis agris hordeaceis potissimùm, tritici & zeæ,quos interdum sues ductæ cupiditate eius radicis,seu rectius nucum ex radice dependentium, prorsus euertūt. Atque hinc est quòd panis porcinus à quibusdam nominetur.

TEMPVS.

Floribus abundat odoratis admodùm Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Apios temperatura calida est,sicca mediocriter,id quod ex gustu facilè deprehenditur.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Pars radicis superior sumpta,vomitione bilem pituitamque extrahit. Inferior per aluum. Tota verò vtrinque purgationes mouet. Succus eius sesquioboli pondere haustus, vtraque parte,hoc est,supra & infra purgat. Cùm verò liquorem colligere volueris,tundito radices:contritísque in craterem aqua plenum misceto, tum penna collectum qui supernatabit liquorem siccato.

EX PLINIO.

Succus purgat vtraque parte sesquiobolo in aqua mulsa. Sic & hydropicis datur acetabuli mensura.

APEN

APPENDIX.

Experientia testatur nuces has nauseam atque adeò vomitionem ciere, si quis illis vescatur.

De Astere Attico. Cap. XLVII.

NOMINA.

Ἀστὴρ ἀττικὸς, βουβώνιον Græcis: Aster Atticus, Inguinalis Latinis dicitur. Officinis ignota herba. Germanis [Sternkraut.] Gallicè *Petit Muguet ou Herbe de l'estoille*. commodè appellari potest, Asteris autem nomen, non à foliorum in caulibus, sed floribus potius figura & situ, accepit. Siquidem foliorum in huius herbæ flore numerus & forma, stellam præ se ferunt, vel, vt Plinius ait, capitula per ambitum diuisa folijs pusillis, stellæ modo radiata sunt. Errãt itaque qui singula folia in caulibus stellæ formam repræsentare putant. Bubonium & Inguinalis, quòd inguinum præsentaneum sit remedium, dicta est.

Aster Atticus.

FORMA.

Cauliculus lignosus purpureũ & luteum in summo florem habens, veluti Chamæmeli capitulum vndique per orbem incisuris diuisum, foliolis stellæ similibus. Quæ verò circa caulem sunt folia oblonga & densa hirsutáve. Ex quaquidem

quidem delineatione omnibus perſpicuum fit, herbam cuius picturam exhibemus eſſe Aſtera Atticum. Nam caulis eius lignoſus eſt, folijs veſtitus oblongis & denſis, in cacumine flos illi purpureus & luteus, ſtellę modo radiatus, qui ſubinde in pappos abit: radix fibris multis capillata.

LOCVS.

Naſcitur in collibus, montibus altis, & ſyluis.

TEMPVS.

Auguſto menſe vt plurimum floret, durantque in magnam Autumni partem eius flores.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ eſt potentiæ, vti roſa: refrigerat enim, nō tamen vehementer, & digerit atque exiccat, quòd ſcilicet illi amara inſit qualitas.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Aeſtuanti ſtomacho illita confert. Succurrit etiam oculorū inflammationibus, bubonibus, & procidēti ſedi. Tradunt partem in flore purpuream, ſi bibatur ex aqua, angina correptis, & puerorū comitialibus opitulari. Recens, inguinum inflammationibus illita, prodeſt. Sicca, ſiniſtra manu dolentis decerpta, inguini ad alligata doloribus liberat.

EX GALENO.

Non tantùm illitum, ſed etiam ſuſpenſum bubonas ſanare creditur. Habet verò quiddam etiā digerens, vt miſtæ ſit facultatis, verùm id non aſtringit.

EX PLINIO.

Bibitur aduerſus ſerpentes. Sed ad inguinum medicinā ſiniſtra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata.

ADNOTATIO.

Aſter atticus tunc hic non cognitus.

De Agroſti. Cap. XLVIII.

NOMINA.

Ἄγρωστις Græcis, Gramen latinis, Germanis [Graſz.] Gallicè *Dent de chien* appellatur. Gramen verò dictū eſt, quòd geniculatis internodijs mirificè ſerpat, à gradiendo,

do, vel à gignendi fœcunditate: ſiquidem crebrò ab ijs nouas ſpargit radices.

FORMA.

Gramen.

Geniculatis per terram ſerpit ramulis, & ab ijs dulces geniculatasque radices ſpargit. Folia eius acuminata, dura, & vt paruę arundinis lata, quæ iumenta, bouesque paſcunt. Ex quibus verbis planum fit omnibus, plantam hanc cuius picturam damus, eſſe veri graminis genus: geniculatis enim ramulis per terram ſerpit, & ab ijs dulces, geniculatas, & exiguas admodum ac tenues radices ſpargit. E dodrantalibus etiam ramulis circa vnumquenque geniculum bina folia acuminata, dura, ac lata emittit. Floribus deniq; ad gramen Parnaſi accedere videtur, candidi enim ſunt, & quinis diſtincti folijs, & his ipſis diſſectis: quibus decidentibus folliculi rotundi lini inſtar, ſemine pleni exiguo, vt Parnaſi gramen, prodeunt, Adeo vt nemo ſit qui non videat illi per omnia graminis reſpondere notas. Quare reprehenſione digni ſunt, qui Euphraſiam eſſe putant.

LOCVS.

Paſsim naſcitur in vmbroſis locis, & dumetis.

TEMPVS.

In fine ferè Aprilis floribus ſuis candidis & elegantibus ornatur.

TEM

TEMPERAMENTVM.

Radix graminis mediocriter frigida & ſicca eſt, mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. Herba verò ipſa in primo quidem exceſſu refrigerat, in humiditate verò & ſiccitate moderata. Semen alibi quidem imbecillum eſt, in Parnaſo verò deſiccatorium, & tenuium partium & ſubacerbum.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Graminis radix trita & illita vulnera conglutinat. Decoctum eius in potu torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus. Calculoſa etiam veſicæ excrementa comminuit.

EX GALENO.

Radix cruenta vlcera glutinat. Cæterùm mordacitas & tenuitas quæ radici ineſt, exigua eſt quidem, ſed interdum tamen frangere lapides aſſolet ſi quis ipſam decoquens bibat. Semen autem alterius quidem imbecillum eſt, eius verò quod in Parnaſo naſcitur, vrinam ciet, & fluxus ventris & ſtomachi reſiccat.

EX PAVLO.

Gramen Parnaſi maximè vtile eſt, ſiccat, modicè refrigerat, tenuium partium, & ſubacerbum: cóque vulnera cruenta glutinat, & decoctum eius veſicæ calculos confringit.

EX PLINIO.

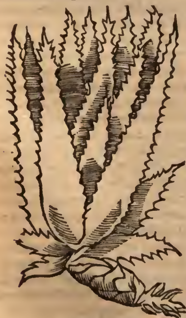
Decoctum gramen vulnera conglutinat, quod & ipſa herba tuſa præſtat, tueturque & ab inflammationibus, placat. Decocto adijcitur vinum ac mel, ab aliquibus & thuris, & piperis, & myrrhæ tertiæ portiões. Rurſuſque coqui tur in æreo vaſe ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in vino, torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus, vlceribúſque veſicæ. Calculos frangit. Semen vehemẽtiùs vrinã impellit. Aluum vomitionesque ſiſtit. Priuatim autem draconum morſibus auxiliatur. Sunt qui genicula nouem vel vnius, vel è duabus tribúſve herbis, ad hunc articulorum numerum inuolui lana ſuccida nigra iubeant, ad remedia ſtrumæ panorúmve. Ieiunium debere eſſe qui colli

colligat. Ita ire in domum abſentis cui medeatur, ſuperuenientique ter dicere. Ieiuno ieiunum medicamentum dare, atque ita alligare, triduoque id facere. Quod è graminum genere ſeptem internodia habet, efficaciſsime capiti contra dolores adaligatur. Quidam propter veſicæ cruciatus decoctum ex vino gramen ad dimidias è balneis bibi iubent.

De Aloe. Cap. XLIX.

NOMINA.

Ἀλόη Græcis, Aloe Latinis appellatur. Officinæ veterem appellationem retinuerunt, Germani deſtituti peculiari nomenclatura, pariter latinis Aloen vocant. Sunt qui hanc à craſsis folijs, & ſimilitudine quam cum Semperuiuo habet, Semperuiuum marinum nominent. Gallicè *Perroquet*.

Aloe.

FORMA.

Scyllæ folium habet Aloe, craſſum, pingue, modicè latum rotundum, repandumque. Folia vtrinque gerunt ex obliquis aculeos ratos, & breues. Caulem profert Antherico ſimilem, florem album, ſemen Aſphodelo ſimile. Graui eſt tota herba odore, & guſtu amariſsima. Radice vna, pali in terram adacti ſpecie. Noſtra pictura non niſi radicē & folia ob oculos ponit, reliqua hoc tempore habere non potui

tuimus. Dabimus autē operā, modò Deo sic visū fuerit, vt aliquādo integræ plantę picturā studiosis exhibere liceat.

LOCVS.

Nascitur copiosissima in India prępinguisque, vnde suc cus quoque defertur. Prouenit etiam in Arabia, Asiaque, & in maritimis aliquot locis & insulis, vt in Andro. Nunc in aliquot hortis Germaniæ nostræ plantatur.

TEMPVS.

Neque florem neque semen in stirpe nobis videre contigit, quare de ijs quo nimirum proueniant tempore, nihil certi monstrare possumus.

TEMPERAMENTVM.

Aloe calefacientium est primi ordinis intensi, aut secun di remissi, tertij autem exiccantium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Duo sunt succi concreti genera. Vnum arenosum, quod sedimentum purissimæ Aloes videtur: hoc officinis Caballinum vocatur. Alterum iecinoris modo coactum, Succotrinum barbari appellant. Eligito purā quę nihil doli sensit, sine calculis, splendentem, subruffam, friabilem, iecinoris modo concretam, facilè liquescentem, eximiæ amaritudinis. Reprobato autem nigram, & fractu cōtumacem. Est aloe vis adstringere, somnum conciliare, exiccare, corpora densare, aluum soluere, & stomachū purgare. Pondere coclearium duorū in aqua frigida, aut tepida pota, sanguinis exereationes sistit. Regium morbum purgat tribus obolis ex aqua, aut drachmæ pōdere in potu. Deuorata cum resina, aut cum aqua, aut cocto melle excepta, aluum soluit. Trium drachmarum pōdere perfectè purgat: Mixta alijs purgatorijs medicamentis, stomacho minus noxia ea reddit. Siccata & inspersa, vulnera glutinat, & vlcera ad cicatricem perducit, cōpescitque. Priuatim autem exulceratis genitalibus medetur, & rupta infantium præputia agglutinat. Condilomata, rimásque sedis cū passo mixta sanat. Sanguinis eruptiones ex hæmorrhoidibus factas com pescit. Digitorum redunias ad cicatricem perducit. Liuores & sugillata cum melle delet. Palpebrarum scabricies,

angulo

angulorúmque prurigines lenit. Dolorem capitis sedat tẽporibus & fronti ex aceto cũ rosaceo inuncta. Capillos fluentes cum vino compescit. Tonsillis, gingiuis, & omnibus oris vlceribus, ex melle & vino prodest. Torretur oculorũ medicamentis in testa pura & candente, rudiculàque subinde versatur donec æqualiter torreatur. Lauatur vt quod est arenosissimum subsidat, tanquam inutile, & leue & pinguissimum assumatur.

EX GALENO.

Hæc herba non admodum apud nos prouenit: & quę in magna nascitur Syria aquosior est, & facultatis imbecillioris: attamen vsque adeò desiccare potest, vt vulnera conglutinet. At in regionibus calidioribus, qualis est Cœlesyria et Arabia multò est melior. Optima verò Indica, cuius liquor est id quod ad nos importatur medicamentum cognominatum Aloe, ad plurimas res propter siccitatem mordicationis expertem vtile. Est autem non simplicis naturæ, sed vt iudicio est gustus, adstringit simul & amara est. Adstringit quidem mediocriter, sed vehementer amara est. Subducit & ventrem, vtputa ex numero medicamentorum quæ Græci ab excernendo stercore vocant ἐκκοπρωτικά. Verùm & ipsius facultatis misturam attestantur particularia eius opera: nam & gratum stomacho est medicamen, vt si quid aliud, & sinus glutinat. Sanat & vlcera quæ egrè ad cicatricem duci possunt, & maximè quæ in ano sunt & pudendo. Iuuat etiã eorum inflammationes aqua liquata, & vulnera ad eundem modum glutinat. Congruit similiter vtenti & ad inflammationes in ore, naribus, & oculis. In summa repellere & discutere simul potest, cum hoc vt paulùm extergeat, quantùm videlicet vlceribus puris non sit molestum.

EX PLINIO.

Natura Aloes spissare, densare, & leuiter calfacere. Vsus in multis & principalis, aluũ soluere, cum penè sit sola medicamentorum quæ per se id præstant. Confirmat etiã stomachum adeò vt non infestet vlla vis contraria. Bibitur drachma. Ad stomachi verò dissolutionem, in duobus cyathis aquæ tepidæ vel frigidę, cochlearis mensura, bis térve

in die ex interuallis, vt res exigit. Purgationis etiam causa plurimum tribus drachmis. Efficatior, si pota ea sumatur, cibus. Capillum fluentem continet cum vino austero, capite in sole contra capillum perunсto. Dolorem capitis sedat téporibus & fronti imposita, ex aceto & rosaceo. Dilutior que infusa, oculorum vitia omnia sanari ea conuenit Priuatim prurigines, & scabiem genarum, item insignita ac liuida illita cum melle, maximè Pôtico: tonsillas, gingiuas, & omnia oris vlcera. Sauguinis excreationes, si modicæ sint, drachmæ pondere ex aqua, si minus, ex aceto pota. Vulnerum quoque saguinem, & vndecunque fluentem sistit per se, vel ex aceto. Alias etiã est vulneribus vtilißima, ad cicatricem perducens. Eadem inspergitur exulceratis genitalibus, virorum condylomatis, rimisq; sedis, aliàs ex vino, aliàs ex passo, aliàs sicca per se, vt exigit mitiganda curatio, aut coercenda. Hemorrhoidum quoque abundantiam leniter sistit. Dysenteriæ infunditur. Et si difficilius concoquãtur cibi, bibitur à cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorãtur pillulæ cum mellis decocto, aut resina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur vt quod sit arenosißimum subsidat. Aut torretur in testa, pennaq; subinde versatur, vt poßit æqualiter torreri.

ADNOTATIO.

Aloe in domibus frequens. Perroquet vulgo dicitur, quòd foliorum habitu & colore psittacum viridem referat.

De Bechio. Cap. L.

NOMINA.

Βήχιον Græcis, Latinis Tußilago aut Farsaria dicitur. Sic vocata quod βῆχας, hoc est, tusses iuuare credita sit. Herbariis & officinis hodie Vngula caballina appellatur. Germanis. [Roszhub, oder Brandtlattich.] quód scilicet equinæ vngulæ persimilis sit, & ambustis medeatur. [Gallicè

ſicè *Pas d'aſne, ou herba des pattes.*

FORMA.

Tuſsilago.

Folia hederæ habet, ſed maiora, ſex aut ſeptem à radice prodeuntia, ſupernè virentia, inferiore autem ſui parte albida, plures angulos habentia, Caulem palmum altum. Florem vere prodeuntem pallidũ; quem vnà cum caule cõ feſtim abijcit. Inde nõnulli exiſtimauerũt ſine caule hanc herbam naſci. Radix illi tenuis eſt, quæ minimè inutilis eſſe poteſt, quandoquidem illius, vt ex ſequentibus patebit, in rũpendis thoracis abſceſsibus, & eijciendo ex vtero emortuo fœtu vſus ſit. Subeſſe itaque errorẽ in Dioſcoride manifeſtiſsimum eſt, vbi radicem Tuſsilaginis ἄκαρπον eſſe inquit, quem tamen nemo interpretum, quod ſciam animaduertit. Hoc etiam adijciendum duxi pro confirmãda Dioſcoridis deſcriptione, & confutanda erronea quorũdam ſentẽtia, flores Tuſsilaginis eſſe fugaciſsimos: ijs enim enatis breui vigor vitáque durat, longiſsimáque mora triduum aut quatriduum, poſt quod illico tempus flacceſcentes in pappos euaneſcunt, & caduci marcent, ita vt non niſi vere ſcie forte fortuna ferant obuiam, quo potiſsimũ tempore flos & caulis ſine folijs videntur. Quapropter qui herbam ipſam hoc tempore non conſpexerũt, & tam ſubitam

floris & caulis iacturam haud animaduerterunt, sine vtrisque nasci crediderunt. Nos tamen & florem & caulem sæpius oculis contemplati sumus, ideóque vt vtriusque pictura accederet diligenter curauimus.

LOCVS.

Nascitur prope fontes, & in aquosis locis.

TEMPVS.

Flores vere, & in Aprili colliguntur: ab hoc enim tempore vt paulò ante diximus, nusquam apparent. Folia & radix tota æstate durant.

TEMPERAMENTVM.

Folia Tussilaginis virentia aqueæ substãtiæ admistionem habent, vt hac ratione frigida & humida dici posśint. Sicca vero acriora sunt, ideóque calida.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Tussilaginis folia trita, cum melle illita, ignibus sacris & inflammationibus cunctis medentur. Eadem sicca incensa eos qui sicca tussi & orthopnœa infestantur, quum fumum per infundibulũ hianti suscipiunt ore, sanãt. Abscessus thoracis rumpunt. Eadẽ radix suffita potest, fœtumque emortuum in aqua mulsa cocta & pota eijcit.

EX GALENO.

Bechium ideo nuncupatum est quòd βῆχας id est, tusses & orthopnœas iuuare creditum sit, si quis videlicet folia arida aut radicem in prunis accẽdens, ascendentem inde fuliginem inspiratu attrahat. Est autem modicè acris, vt sine molestia noxáve omnes thoracis abscessus credita sit rumpere. Sanè folia viridia partes cruda inflammatione obsessas illitu extrinsecus adiuuant, propter aqueæ humiditatis admistionem, qua omnia virentia tenera, alia plus, alia minùs participant. Nam sicca Bechij folia acriora sunt, quàm vt inflammatione laborantibus partibus cõueniant.

EX PLINIO.

Tussilaginis aridæ cũ radice fumus per arundinem haustus aut deuoratus, veterem sanare dicitur tussim: sed & in singulos haustus passum gustandum est.

Adno

ADNOTATIO.

Tussilago vngula cabalina & passus asini vulgò dicitur.

De Buglosso. Cap. LI.

NOMINA.

Βούγλωσσον Græcis Buglossum, Bubula lingua, Bouis lingua Latinis, quòd scilicet eius folia bubulæ linguæ similia sint: Officinis & herbarijs Borrago, Germanis [Burretsch] Gallicè *Bourrache, ou Bourroche* dicitur. Alia verò herba est quæ hodie Buglossa vulgò nominatur, *Buglosse* vt suo loco indicabimus.

Buglossum siue Borrago.

FORMA.

Buglossum Verbasco simile est, folium habens in terram depressum, asperum, nigrius, bubulæ linguæ nō dissimile. Florem cœruleum, speciosum. Quæ nimirum descriptio ita hodie vocatę Borragini herbæ quadrat, vt nemo non (nisi talpa cęcior sit) veterum esse Buglossum videat. Qui tamen eius rei plura argumenta desiderat, ea quæ libro primo, cap. xxxiij. nostrorum Paradoxorum produximus, egat, & nihil puto deinceps dubitabit.

LOCVS.

Nascitur in planis & sabulosis locis. Passim etiam hodie in hortis seritur, ob id olitoribus optimè cognitum.

TEMPVS.

Carpitur Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Buglossum calidi humidíque temperamenti est.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Foliū Buglossi in vinū deiectum animi lætitiā efficere creditur. Aiunt quæ tres caules emittat si cum radicibus & semine tota teratur, & in potu detur, contra tertianos rigores prodesse: ad quartanos verò quæ quatuor. Horum autem decoctio in vino fiat. Herbam abscessibus etiam vtilem esse ferunt.

EX GALENO.

Buglossum vinis iniectū lætitiæ & hilaritatis causa esse creditum est. Sed & iis qui ob faucium asperitatem tussiūt in melicrato coctum conuenit.

EX PLINIO.

Buglosso præcipuū quòd in vinū deiecta animi volupta tes auget, & vocatur Euphrosynū. Buglosso inarescēte, si quis medullam è caule eximat, dicatq; ad quem liberandū febre id faciat, & alliget ei septem folia ante accessionem, aiunt à febre liberari.

EX SIMEONE SETHI.

Buglossum vrinam cit, & sitim sedat. Caules eius cocti & crudi comesti iecinoris affectibus prosunt. A viatoribus ex eo conficitur zulapion, & est vtile.

ADNOTATIO.

Buglossum Borrago.

De Buphthalmo. Cap. LII.

NOMINA.

Βούφθαλμον Græcè, Buphthalmū Latinè, Hodie oculus bouis aut vaccæ & cotula non fœtida herbariis vocatur

tur: Germanis[Rinſaug, oder Koueaug] Gallis *Oeil de Bœuf piſſe en lict, ou Camomille ſauuage*. Buphthalmum autem, non alia ratione dixerunt veteres, quàm quòd eius flores oculi imitentur formã, & Boum potiſsimùm oculis ſimiles ſint. Germanicè etiã [Kouedill,] hoc eſt vaccinum anethũ dicitur, quòd ſcilicet verum Anethum eius folia referre videantur.

FORMA.

Buphthalmum.

Buphthalmũ caulem tenerum emittit, folia fœniculo ſimilia, flores luteos Anthemide maiores, oculorum figura, vnde & nomen traxit. Hæ ſiquidem notæ adamuſſim conueniunt herbæ quam vulgus herbariorum Cotulam non fœtidam vocant: caules ſiquidem eius teneri, folia fœniculo ſimilia. Nec te moueat quòd à Dioſcoride Buphthalmo lutei flores tribuuntur, Cotulæ autem non fœtidæ albi ſint: ad diſcũ enim mediúmve Dioſcorides reſpexit, quod luteum eſt, non ad ambitũ, in quo folia radiata cãdida, vt in Chamæmelo, exiſtunt. Quod dicimus, confirmãt quæ Galenus lib. vj. de ſimp. medic. facult. in hũc modũ ſcribit. Buphthalmi, inquiẽs, flores colore Anthemidis floribus ſimilimi ſũt, ſed multò maiores. Serapion quoq; florem eius magis luteũ flore Chamęmeli eſſe ait. Si itaque Anthemidis floribus ſi-

De Bellide. Cap. LIII.

NOMINA.

Bellis neque à Dioscoride, neque à Galeno, nec alijs etiam Græcis, quod sciam, descripta est, ideóque Græco nomine destituitur. Lãtinam itaque duntaxat appellationẽ habet, & Bellis siue Bellius, autore Plinio, nominatur.

GENERA.

Duorum est generum, maioris & minoris discrimine insignis. Minor Bellis est ea quam officinæ Cõsolidam minorem appellant. Hæc itérum duum est generum. Quædam enim hortensis & domestica est Bellis, hanc Germani [Monatbleumle, oder rote bleumle] Gallicè *Marguerites de Iardin ou Cõsire petite* nominãt. Altera syluestris, quam vulgus herbariorum Primulam veris, quòd scilicet vere inchoante mox erũpat, Germani autem [Maßli eble & Kleinzeitloszle] Gallicè *Consire petite sauuage, ou Pasquettes* nuncupant. Minorem officinæ nonnullæ Consolidam mediam quòd credatur vulnera conglutinare Germani [Genßblonũ] voeãt, Nos aliam Consolidam mediam infrà describemus.

Bellis minor hortensis.

FORMA.

Minor hortensis, syluestri, præter florem qui rubicundus est, per omnia similis est. Constant verò flores ij interdum

Bellis minor ſylueſtris.

Bellis Maior.

ſimplici,interdum multiplici foliorum contextu,vt pictura affabrè oſtendit. Syluestris,Plinio lib.xxvj.cap.v.teſte, flore conſtat albo,aliquatenus rubēte, quinquagenisternis interdum etiam quinquagenisquinis barbulis circinato,folio pingui,in terra iacente,in rotundum oblongo, leuiſsimè ſerrato.Neque obſtat quòd Plinius lib.xxj.cap.viij.Bellio luteum eſſe florem tradat,quia non ad ambitum,ſed ad diſcum mediúmve floris,quod ſanè luteum eſt,reſpexit. Hinc eſt quòd à quibuſdam Plinij locus ita legatur.Luteū & Bellio,vt ſubaudiatur ſemen.Maior Bellis procerior aſſurgit,folio non admodum diuerſo,altioribus dūtaxat crenaturis laciniato, cauliculis tenuibus,ſurculoſis, cubitum altis,flore priori non diſsimili,maiore, paucioribus tātùm barbulis,& in vniuerſum candidis, medium luteum in orbem concinnè cingentibus.

LO

LOCVS.

Paſſim in pratis vterq; naſcitur Bellius. Iam & in hortis ſeritur, ſed flore multiplici, barbularum ſtipatu denſiore.

TEMPVS.

Minor primo ſtatim vere apparet, & tota ferè æſtate durat. Maior autem in Maio menſe floret, quo etiam tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Bellius vterque calidus & ſiccus eſt, id quod ex Plinio colligi poteſt, qui illorũ ad diſcutiendas ſtrumas vſum eſſe ſcribit. Acetoſus tamẽ ſapor quẽ in guſtu minor prę ſe fert, aliquam frigiditatis in ea portionem eſſe monſtrat. Quicquid tamen ſit, exiccare Bellios euidentiſsimum eſt.

VIRES.

Quotquot hodie viuunt vulnerariam herbam Bellium eſſe nouerunt, valetque potiſsimum in capitis fractura admota. Succus etiam herbæ vtiliter vulneratis bibitur. Laudatur etiam herba ad membrorũ reſolutionem, quã Græci paralyſin vocant: itemq; ad podagras, iſchiada, & aduerſus ſtrumas.

ADNOTATIO.

Bellides nobis Marguerites & Paſquettes, quòd ad Paſcha ferè flores hi incipiant. Bellis maior conſolida media vulgò.

De Brathy. Cap. LIIII.

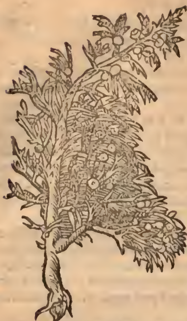
NOMINA.

Βράθυς καὶ βάρυθρον Græcis, Sarina vel Sanina Romanis, [Seuenbaum] Germanis, Gallicè *Sauinier* dicitur. Officinæ nomen vetus retinuerunt.

GENERA.

Duum eſt generum Sabina. Vnum quod hic pictũ exhibemus: alterum Tamaricis folia habens.

FOR

Sauina vel Sabina.

FORMA.

Primi generis Sabina folijs Cupresso similis est, spinosior tamen, graui odore, acris & feruẽs. Arbor breuis & in latitudinem magis se fundens & explicãs. Topiarius itaque frutex est, immortali coma virens, patulo fastigio, Iuniperi similitudine.

LOCVS.

Pasim in hortis nascitur.

TEMPVS.

Quouis tempore colligi potest, potissimùm autem Autumno, dum semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Tertij est ordinis excalfacientium & desiccantiũ, & ex numero eorum quæ vel maximè tenuium sunt partium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Prioris folijs nõnulli pro suffitu vtũtur, vtriusque folia nomas sistunt. Inflãmationes illita mitigãt. Cũ melle illita nigritias repurgant, itémque sordes & carbũculos abstergunt. Cũ vino pota sanguinem per vrinã ducũt, fœtũque excutiunt. Idem apposita & suffita præstant. Miscentur vnguentis excalfacientibus, priuatim Gleucino.

EX GALENO.

Sabina ex numero est fortiter exiccãtium, idque secundùm

dùm tres qualitates quas in gustu præ se fert similiter Cupresso, nisi quòd ea acrior est, & vt sic dicã, magis aromatica seu odoratior. Igitur huius quã modò dixi qualitatis est particeps, nempe acrimoniæ consistentis in calido temperamento, præterea amaritudinis & adstrictionis obscurioris quàm in Cupresso. Siquidem quãto magis acrimonia superat, tãto etiã potentiùs digerit. Itaque glutinare nequit ob siccitatis & caliditatis robur. Nam vtriusque illi tantũ inest, vt etiam tendat, & inflãmationem afferat. At putredinibus similiter Cupresso accommodari potest, maximè ijs quæ maligniores fuerint, & diuturniores. Nam hæc citra noxam medicamenti vehementiam perferunt. Quin & quæ atra sunt reddita, & admodũ sordida, ea cũ melle expurgat. Carbunculos item soluit. Porró ob essentiæ partiũ ve tenuitatem menses quoque prouocat, vt si quid aliud, & sanguinem per vrinas mouet. Fœtũ etiam viuentem interficit, & mortuum eijcit. Vnguentis inditur, & potissimùm Gleucino: & in multas antidotos inijcitur. Quidam verò etiam Cinnamomi vice duplum eius adijciũt: est enim extenuandi & digerendi facultatis, si pota fuerit.

EX PLINIO.

Sabina à multis in suffitus pro thure assumitur. In medicamentis vero duplicato pondere eosdem effectus habere quos cinamomũ traditur. Collectiones minuit, & nomas compescit. Illita vlcera purgat. Partus emortuos apposita extrahit & suffitu. Illinitur igni sacro & carbunculis. Cum melle & vino pota, regio morbo medetur, Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradunt.

De Bato. Cap LV.

NOMINA.

Βάτος Græcis, Rubus aut Sentes Latinis vocatur. Aliquibus Mora vaticana, corrupta voce, eius fructus dicuntur, cum dicendum esset mora vacinia. Nam in hodiernum vsque diem Græci mora illa à βάτου, βάτινα καὶ βατίνια cognominãt. Testis Galenus libro sexto de cõpos. medica. secundùm locos, ca. primo. Vergilius in Bucolicis vnius litte-

guntur. Folia nanque in verè, flores æstatis initio, Iunio nimirum & Iulio mensibus: fructus autem vbi iam maturuerit per messes & extrema æstate decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Rubi folia, germina, flores, fructus & radix qualitate adstringente participant, eáque non obscura. Sed hoc inter se differunt, quòd folia potissimùm & recens nata plurimum in se habeant aqueæ substantiæ, parum verò adstringant: eadem ratione & germina. Est itaque eorum temperies ex terrea frigida essentia, & aquea tepida. Fructus autem, si q̃dem maturus fuerit, non parum habet succi temperati calidi, qui dulcis est. Proinde eam ob rem, & propter modicam adstrictionem, esui non insuauis est. At immaturus à frigida terrea substantia vincitur, ac proinde acerbus est, & exiccatorius. Vterque autem siccatus recõditur, validius quàm recens desiccans.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Rubus adstringit & desiccat, capillos tingit. Ramorum eius decoctum potum aluum sistit, & fœminarum profluuia cohibet. Presteris morsui vtile. Gingiuas firmat. Oris vlceribus folia commanducata medentur. Cohibent herpetas, & in capite achoras, oculósque procidentes, cõdylomata & hæmorrhoidas, illita folia sanant. Cardiacis & stomachi doloribus trita & imposita subueniunt. Succus ex caulibus, folijsque eius expressus, & in sole coactus, efficacius omnibus iam dictis medetur. Fructus eius optimè maturi succus, ad oris medicamenta conuenit, Sistit & aluum in media maturitate comestus. Flos quoque eius in vino potus aluum sistit.

EX GALENO.

Folia & germina Rubi si mandantur, aphthas & alia oris vlcera sanant. Quin & alia vulnera glutinare valent. Flos eius eadẽ fructui immaturo facultate possidet: vtraq; ad dysenterias, & ventris profluuia, eiúsque robur deperditum, & sanguinis expuitiones, idonea remedia. Radix præter adstrictionem non paucam, in se habet substantiam tenuem, propter quam etiã in renibus lapides comminuit.

EX

EX PLINIO.

Nec rubos ad maleficia tantū genuit natura, ideoque ex eis mora vel hominibus cibos dedit. Vim habēt ſiccandi, adſtringendique, gingiuis, tonſillis, genitalibus accommodatiſsimi. Aduerſantur ſerpentium ſceleratiſsimis, hæmorrhoidi & preſteri, flos & mora. Scorpionum vulnera ſine collectionum periculo iungunt, vrinā ciunt. Caules eorum tunduntur teneri, exprimiturque ſuccus, mox ſole cogitur in craſsitudinem mellis, ſingulari remedio contra mala oris, oculorumque, ſanguinem excreantes, anginas, vuluas, ſedes, cœliacos, potus aut illitus. Oris quidē vitijs etiam folia commanducata proſunt, & vlceribus manantibus, aut quibuſcūque in capite illinuntur. Cardiacis vel ſic per ſe imponuntur à māma ſiniſtra: Item ſtomachi doloribus, oculiſq; procidentibus. Inſtillatur ſuccus eorum & auribus. Sanat condylomata cum roſaceo cerato. Calculorū ex vino decoctum præſentaneum eſt remedium. Item per ſe in cibo ſumpti cymæ modo, aut decocti in vino auſtero, labantes dentes firmant. Aluum ſiſtunt & profluuia ſanguinis. Dyſentericis proſunt. Siccantur in vmbra, vt cinis crematorum vuā reprimat. Folia quoque areſacta & contuſa, iumentorum vlceribus vtilia traduntur. Mora quæ in ijs naſcuntur, vel efficaciorem ſtomaticen prębuere, quàm ſatiua morus. Eadémque cōpoſitione, vel cum hypociſthide tantùm & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta quæ ſtiptica vocant, nihil efficacius Rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, vt colluantur eo oris vlcera, & ſedis foueantur: tantáque vis, vt ſpongiæ lapideſcant.

ADNOTATIO.

Rubus Ronce.

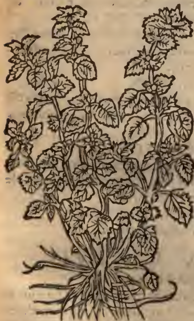
De Ballote. Cap. LVI.

NOMINA.

Βαλλωτή, ἢ μέλαν πράσιον Græcis, Ballote Latinis, Officinis Marrubium nigrum, aut Marrubiaſtrum, aut Praſsium fœtidum dicitur. Germanis [Schvvartz Andorn,

dorn: oder Andorn Vueible.] Gallicè *Marrequin puant ou Marrubin noir*. Marrubium à similitudine foliorum, nigrũ à caulis colore, qui niger est Marrubii respectu, dicta Ballote est.

FORMA.

Ballote, siue Marrubium fœtidum.

Caules ex se mittit Ballote quadrangulos, nigricantes, subhirsutos ab vna radice complures. Folia Marrubio simi lia, maiora tamẽ, subrotunda, pilosa, per interualla in caule disposita, Apiastro similia, graueo lentia, vnde aliqui Apia strum eam vocarũt. Flo res in rotæ speciem caules circumiacent. Theophrastus etiã lib. vj. cap. ij. de historia plantarum Ballotem folio herbido, serratiori, incisurisq; ꝓfundioribus & conspectioribus discreto cõstare scribit. Vnde liquido constat hanc quam pictam damus esse veram Balotem, quòd illa sit herba fruticosa, quadrangulis caulibus assurgens, nigris, hirsutis ferè, folio Marrubii, sed maiore, piloso, cigẽte per intercapedines caulem, odore graui, orbiculato florũ purpureorum ambitu, qui scapos verticillatim obducunt.

LOCVS.

Nascitur propè vias, domos, sepes, cœmiteria, & aliis vmbrosis in locis.

TEMPVS.

Floret in fine Iunii mensis, & initio Iulii, quo sanè tempore carpi commodè potest.

TEMPERAMENTVM.

Amara & acris est, ideòque calefacit in secundo ordine iam completo, aut tertio remisso: desiccat autem in tertio.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius folia cum sale illita, canis morsibus medētur. Feruenti cinere flaccescentia condylomata reprimūt, sordidaque vlcera cum melle purgant.

EX PAVLO.

Ballote, quod alii Marrubiū nigrum dicunt, acris est & abstersoriæ facultatis. Illitum cum sale canis morsibus medetur.

EX PLINIO.

Vis eius efficax aduersus canis morsus, ex sale foliis tritis imposita. Item ad condylomata, coctis cinere in folio oleris. Purgat & sordida vlcera cum melle.

ADNOTATIO.

Ballote Marrubium fœtidum.

De Batrachio. Cap. LVII.

NOMINA.

Βατράχιον Græcis, Batrachiū & Ranūculus Latinis dicitur. Apuleius Sceleratā nominat, Vulgus medicorū perperā Pedē corui vocat. Sunt etiā qui Flammulam ab vrendi facultate, appellant. Germani [Hanenfusz]. Galli verò *Bassinet*. Batrachiō aūt siue Ranūculus dicta est haud dubiè quód limitibus humidis opacisq; marginibus, ranarū more lætetur, aut quód aquis vbi ranę degūt potissimùm gaudeat, aut quia inter eius frutices ranę frequēter inueniātur, Agreste verò Apium seu Apiastrum, quód foliis Apiū æmuletur. Scelerata, eo quòd comesta noxia sit: vel (quod magis arridet) quia validi sceleratique mendicantes, sibi crura & lacertos hac ipsa dilaniant, quò possint impudentiùs stipem extorquere, atque hac impostura pecuniolam aucupari.

GENE

GENERA.

Plura sunt Ranunculi genera, Dioscorides verò & Galenus quatuor potissimùm esse tradũt. Primum duplex est. Huius enim generis Ranũculus quidã syluestris est: & hic iterũ duabus discriminatur differentijs. Vnus enim luteos flores profert, & Germanis [Weisser Hanenfuosz] dicitur. Gallis autem *Baßinet sauuage iaune*. Alter verò purpureos, qui mihi, quod sciam, nondum visus est. Quidam autem hortensis, qui nisi cultura accedat, prouenire haud solet. Hic itidem duplex est. Vnus qui simplici florum textura constat. Germanicè [Vngefulter garten hanenfuosz. Gallicè *Baßinet de iardin simple*. Alter multiplicem foliorum in floribus compagem obtinet, ideoque Germanis [Gefulter gartè hauenfuosz] dictus est. Gallis verò *Baßinet double*. Alterũ quod à foliorum similitudine, quam cum Apij folijs obtinet, à nonnullis σέλινον ἄγριον est, Apium syluestre, vel Apium risus cognominatur, Germani [Wasser hafusz] vocant. Gallicè *Acheramin*. Tertium genus exiguum est, ob id etiam Germanis [Kleiner hanenfuosz] nominatur Gallis autem *Pied poul*. Quartum etiam minimum Germanicè [Vu aldthenle] appositissima voce appellatur, est enim inter reliquas herbas que germanicè Pedes galli vocantur & minima, & non nisi in syluis vt plurimum prouenit, adeoque composita voce rectissimè [Vualdthenle nominatur, quasi dicas minima inter pedes Galli, & in syluis prognata. Est que duũ generũ: vnum quidem lacteo flore alterum luteo, vt pictura docet. Primũ autem quod lacteo flore ornatur, est id quod à Dioscoride pingitur, Germanicè [Vveisz Vualdthenle] vocatur. Gallicè *Coqueret blanc*. Alterum [das gelb Vualdthenle] Gallicè *Coqueret iaune*.

FORMA.

Ranunculus syluestris. *Ranunculus hortensis simplex.*

Primum Ranunculi genus folia Coriandro similia habet, latiora, vel vt Plinius ait, ad maluæ latitudinem accedentia, subalbida & pinguia. Florem luteum, interdum purpureum. Caulem non crassum, cubitali altitudine. Radicem paruam, albam, amaram, adnascentias Ellebori modo habentem, Cæterum effecit cultura, vt qui in limitibus simplici

Ranunculus hortensis multiplex.

Ranunculus aquaticus. siue Apium risus.

ſimplici foliorum compage flores oriantur, gemino quodam denſoque ac multiplici foliorum ſtipatu nunc in hortis colluceſcant, quemadmodum pictura affabrè monſtrat.

Alterum genus lanuginoſius, vel, vt Plinius inquit, folioſius, altiore caule, pluribus foliorum inciſuris copioſiſsimum in Sardinia, acerrimumque, quod iam Apium ſylueſtre ſiue Apium riſus nominant.

Ranunculus minor　　*Ranunculi quarta species candida.*

Tertium genus valde paruum, graui odore, flore quí auri speciem refert.

Quartum huic simile, flore autem lacteo aut luteo, radice longiore, & modo quodam nodosa, gustu acri.

Quarto itaq; generi duas picturas dedimus quæ tametsi floribus potissimùm discriminentur, priore lacteũ florem, posteriore verò luteũ proferente, in reliquis tamen non per omnia conueniunt. Prior enim radice est oblongiore, caule paulò breuiore, folijs vero latioribus.

Post

Ranunculi quarta species Lutea.

Posterior autem radice crasßiore eadémque bifurcata & ramulis vndequaque referta caule proceriore, folijs verò paulò strictioribus. Prior Gallis *Cocqueret blanc* dicitur, Posterior *Cocqueret iaune.*

LOCVS.

Primum genus Ranunculi syluestris lutei sine cultura circa fluenta, & in limitibus pratis quę humidis & vliginosis prouenit. Hortensis verò adhibita cultura in hortis nascitur. Alterũ genus secus aquas & fõtes gignitur, & apud Sardos copiosißimum. Ea si comedatur, vescentibus neruos contrahit, rictuque ora diducit, vt qui mortem oppetunt, velut ridentium facie intereant. Ob id Sardonius risus in prouerbium cesßit, Et si autem nostra non perinde efficax sit atque ea quæ in Sardinia nascitur, tamen hanc vehementißima etiam erodendi facultate esse præditam, gustus ostendit. Tertium genus in pratis & campestribus paßim prouenit. Quartum, vt Germanicum nomen palàm demõstrat, syluis familiare est. Luteum vero in valle supra & infra Bebenhusum monasterium iuxta aquas copiosißimè nascitur.

TEMPVS.

Primum genus hortensis Ranunculi lutei, statim inter initia Aprilis floret: Maio autem mense disperit, & nusquam subinde conspicitur. Secundum & tertium genus

nus itidem tota æstate inueniri possunt. Quartum in vere, Aprili nimirum mense, tantùm apparet, quo sanè tempore hoc ipso syluæ, luci, & nemora scatent, floribusque eius candicant.

TEMPERAMENTVM.

Omnium tum radix, tum vniuersa herba vehementer calida & sicca est. Primi tamen generis syluestris lutei, non perinde ac reliquorum acris admodum est facultas.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Omnium folia & caules teneri si illinantur, exulcerandi, & crustas cum dolore creandi vim habent. Proinde scabros vngues & scabiem tollunt, & stigmata delent, myrmecias, achrochordonas & alopecias modico tempore illita sanāt. Tepido eorundem decocto perniones fouentur. Radix sicca tritaque, sternutamenta naribus admota ciet. Dentium dolores adhibita lenit, eos tamen conterit.

EX GALENO.

Quatuor habet speciatim Ranūculus differentias. Omnes verò vehementer acrem facultatem possident, adeò vt cum dolore exulcerent, Hac itaque ratione si moderatè vtare, psoras & lepras excoriant, & vngues leprosos diluunt, ac stigmata discutiunt, & acrochordonas & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant pauco tempore admota. Nam si diutius inhæreant, non excoriatus solū cutis, sed & in crustā vritur. Atque igitur hæc omnia caulis & foliorum sunt opera, si illinātur viridia. Porro radix arefacta sternutatorium est medicamentum similiter aliis quæ valenter desiccant. Sed & dentiū dolores iuuat, vt & eos, vehementer scilicet exiccando, frangat.

EX PLINIO.

Omnibus vis caustica, si cruda folia imponantur, pustulasque vt ignis faciunt. Ideo ad lepras & psoras vtuntur, & ad tollenda stigmata, causticisque omnibus miscēt. Alopeciis imponunt, celeriter remouentes. Radix in dolore commanducata diutius, rumpit dentes. Eadem sicca

con

concisa, sternutamentum facit. Nostri herbarij strumeam vocant, quoniã madetur strumis, & panis, parte in fumo suspensa.

ADNOTATIO.

Ranunculi omnia hæc genera Gallis sunt frequentissima in vineis, sylvis, paludosis locis.

De Bryo. CAP. LVIII.

NOMINA.

Βρύον Græcis recentioribus, Lupus salictarius Latinis, Lupulus officinis, vulgò Humulus vocatur. Aliquot Italiæ rura, ad Græcã appellationẽ alludẽtes, Bruscãdulam quasi Bryon scansile nominant. Germani [Hopffen] Galli *Houblon*, Græci autem Bryon à Bryoniæ similitudine haud dubiè nominarunt. Lupus veró salictarius, quia subit scanditque salices, & arbusta omnia circumuoluẽdo se circumplectitur, appellatus est. Hinc quoq; Lupus reptitius nonnullis nominatur.

Lupus salictarius, siue Lupulus.

FORMA.

Caules habet aculeatos, lõgissimosque. Folia vitis albæ, hispida, & nigriora. Flores cinereos seu candicantes, ac multis exilibus folliculis squamatim cõpactiles. Radicem subnigram, longam.

LOCVS.

Paſsim & copioſè in Germania noſtra iuxta vepres & ſalicta prouenit,ex eáque ceruiſiam (potum quo vini vice vtuntur Germani) conficiunt. Ideóque in hunc vſum in hortis plantatur.

TEMPVS.

Auguſto menſe floręt & Septembri.

TEMPERAMENTVM.

Sunt qui refrigerare Lupulum dicant, alij temperamento medium eſſe putant. At vtrique(mea quidem ſentétia) falluntur:flores enim quorum potiſsimùm vſus eſt calidos & ſiccos eſſe,odoris & grauitas,& immodica amaritudo teſtantur. Antiquus etiam herbarius calidum & ſiccum in ſecundo ordine eſſe tradit. Denique conſtat radices quoque eius calidas eſſe.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Bilem vtranque detrahit. Abſceſſus diſcutit. Pituitam in aqua inter cutem per aluum ducit. Succus eius crudus hauſtus ventrem magis ſubducit, minus verò obſtructiones aufert.Coctus verò magis ab obſtructionibus liberat, minúſque ventrem ſubducit. Auribus inſtillatus eas à putredine vindicat, & à fœtore liberat. Radices obſtructiones tollunt,lienis potiſsimum & iecoris.

De Veronica. Cap. LIX.

NOMINA.

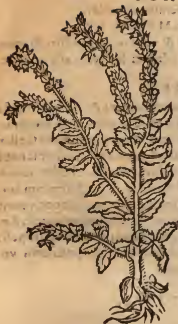
Veteribus Græcis & Latinis cognita fuerit nec ne hęc herba, nondum conſtat. Vulgus autem herbariorũ hodie Veronicam.Germani[Erenbreiſz oder Grũdheyl] ob mirificam ſanandi vlcera & vulnera facultatem,nominant.Galli verò L'*herbe aux Ladres.*

GENERA.

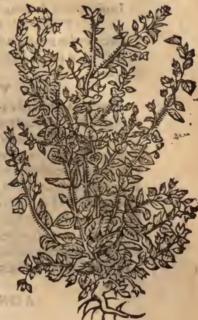
Duum eſt generum Veronica:vna mas, altera verò fœmina, Diſcrimina earum ex deſcriptionibus patebunt.

For

FORMA.

Veronica mas.

Veronica fœmina.

Veronica mas herba eſt per terram ſerpens, cauliculo dodrantali & nonunquam etiam longiore, rubeſcente & lanuginoſo: folijs oblongis, nigris, hirſutis & ſerratis, floribus in cacumine purpureis, ſemen vaſculis loculi ſpeciem habentibus, radice tenui.

Fœmina itidem per terram ſerpit caule lanuginoſo, folijs rotundis inſtar herbæ quæ Centummorbia & Nummularia hodie vocatur, minimè in ambitu inciſis, paulò quam maris viridioribus: floribus in luteo purpureis, ſemine in vaſculis rotundis, radice, vt mas tenui.

LOCVS.

Naſcitur incultis & ſylueſtribus locis.

TEM

TEMPVS.

Iunio mense floribus & semine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudinem quandam & vehementem adstrictionem in gustu præ se fert, vt hinc calidam & siccam esse conijcere liceat.

VIRES.

Mirificè ad cruenta ac vetera vulnera & vlcera sananda confert. Scabiei denique & omnibus cutis vitijs medetur. Ferunt quondam huius herbæ adiumento Regem Galliæ elephantiæ morbo correptum, à quodam venatore sanatũ esse, cum is ceruum à lupo vulneratum eius herbæ comestione, & assidua in illa volutatione, curasse seipsum animaduertisset. Tumores etiam, inquacunque corporis parte fuerint, potissimùm autem in ceruice, discutere potest. Recentiores huius vsum vnicè commendant in febribus pestilentialibus, iecoris & lienis obstructionibus, potissimũ verò pulmonis exulcerationibus.

ADNOTATIO.

Veronica vtraque hic vsu rarissima.

De Bulbo syluestri.

Cap. LX.

NOMINA.

Βολβὸς ἄγριος Græcis, Bulbus syluestris Latinis. Sunt quibus Cepa syluestris appellatur. Germanicè [Feld, Vuild, oder ackerz vvibel] Gallicè *Pourrion*. Bulbos autem nominant radices suis membranis tunicatas siue pluribus capitulis coagmententur, vno folliculo omnes ambiente, siue quadamtenus distinctæ separentur.

For

FORMA.

Herba est caule dodrã tali, cauo, folijs porraceis, floribus lilij sinuatim emicantibus, speciosis, sex folijs è calatho stellatim radiatis, ex viridi in luteum tendentibus, capillo intus croceo, capitulo floribus decidentibus triangulari, seminibus pleno, radice bulbosa ceu Allium citra odorem glutinosa.

Bulbus siue Cepa sylnestris.

LOCVS.

In locis vmbrosis, circaque margines quorundam pratorum copiosè prouenit. Quare in vallibus non procul à Tubingua iuxta monasterium Bebenhusense sitis, & radice montis Austriaci ad pratum tenue vocatum, Bulbus plurimus nascitur.

TEMPVS.

Per initia veris, Martio & Aprili mensibus erumpit, ac statim subinde euanescit. Semen non tantùm in caulibus, verumetiam iuxta radicem profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara austeraque qualitate præditos inueniet, nõ hũc, sed & alios bulbos, qui gustũ exactè consuluerit. Proinde hos abstergere simul & glutinare, & nimirum etiam excie care

care posse nemini non notum est.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Omnes bulbi acres sunt & calefaciunt, veneremque stimulant. Linguã & tonsillas exasperãt. Multũ nutriũt. Carnes procreant, flatusque faciũt. Ad luxata, collisa, surculos, articulorumque dolores illiti conducunt. Gangrænis & podagris cum melle & per se hydropicorumque tumoribus & canum morsibus prosunt. Cum melle pariter & pipere trito illiti, sudores cohibent, & stomachi dolores sedant. Furfures & achoras cũ nitro tosto exterũt. Sugillata & varos p se, aut oui luteo purgãt, & lentigines cum melle aut aceto. Fractis auribus cum polenta, & cõtusis vnguibus prosunt. Ficos in calidis cineribus tosti, & cum mænarum capitibus crematis appositi, tollunt. Combusti verò & alcyonio permisti vitia cutis in facie, & nigras cicatrices in sole illiti emendant. Cum aceto elixi & in cibo sumpti ad rupta faciunt. Cauere verò eorum in cibo copiam oportet, quoniã neruosas partes tentant.

EX GALENO.

Bulbi amarã austerãq; vim manifestã obtinent, quãobrem elanguescentis stomachi aliquatenus auiditatem excitant. At verò neq; ijs inutiles sunt, quibus è thorace & pulmone pus expuendũ erit, quãquã crassiore ac glutinosiore fit corporis substãtia, etenim amaritudo crassitudini aduersatur, lenta crassaque nata incidere. Quapropter bis elixi vberius quidẽ alũt, sed excreare volentibus reluctabuntur, vt pote omni amaritudine exuti. Tum verò ex aceto, oleo garoq; mistis, esitare satius fuerit: nã ita magis oblectabũt ac nutriẽt, minusq; inflabũt, & facilius cõcoquentur. Quidam horũ cibo abundè & immodicè vsi planè seminis auctam copiã, inque venerẽ se esse prõptiores senserunt. Hos quoque homines variè apparãt. Nõ enim solũ aqua elixos, verũetiã patinas ex ipsis variè cõditas instrũũt. Alij quidẽ in sartagine frigunt, multi in craticula assant. Verùm hi multam coctionẽ haud sustinent, admodũ pauca contenti. Sunt qui nihil prorsus præcoquãt: delectat nãque eos amaritudo ipsa ac austeritas integra, quippe qui amplius ab ea ad cibũ alliciãtur, quãquã ad huiusmodi illecebrã duo aut

tres

tres plus satis facient. Si verò liberaliùs sic apparati sumãtur, præsertim vbi, vt mos est, crudiores ingerũtur, ãplius cruditatem generabunt. Quidam etiam non probè cocti inflationes & tormina pariunt. Qui ad hunc modũ esitantur, alimentum minimè boni succi procreant. At plurimũ decoctorum, aut bis etiam, succus crassior quidem ille erit cætera verò melior ac alibilior reddetur.

EX PLINIO.

Bulbi ex aceto & sulphure vulneribus in facie medẽtur: per se verò triti neruorũ cõtractionẽ, & ex vino porrigines. Succũ cũ melle canũ morsibus. Erasistrato placet cum pice. Sanguinẽ idẽ eos sistere tradit illitos cũ melle. Alii si è naribus fluat, Coriandrum & farinã adiiciũt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erũpentia in capite cũ vino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Aequè vitia quę sunt in facie, eorũ rubẽtes maximè in sole illitis, cũ melle & nitro emẽdãt. Lẽtiginẽ cum vino, aut cũ Cumino coctis. Vulneribus quoq; mirè prosunt per se, aut, vt Damion, ex mulso, si quinto die soluãtur. Iisdẽ & auriculas fractas curat, & testiũ pituitas. In articulorũ doloribus miscẽt farinã. In vino cocti illitiuẽtri, duritiem præcordiorũ emolliunt. Dysentericis in vino ex aqua cœlesti temperato dãtur. Ad conuulsa intus cum Silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorẽ tusi illinuntur. Neruis vtiles. Ideo & paralyticis dãtur iuxta in pedibus. Qui sunt ruffi ex his, citissimè sanant cũ melle & sale. Venere stimulãt, Syluestres interaneorũ plagas & vitia cũ Silphio pilulis deuoratis sedant. Et satiuorũ semen contra phalangia bibitur in vino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentiũ ictus. Semẽ antiqui bibendũ insaniẽtibus dabãt. Flos bulborum tritus crurum maculas varietatesque igne factas emendat: Elixos assis minus vtiles adijciunt esse, & difficilè concoqui ex vi vniuscuiusque naturæ.

APPENDIX.

Hic, quẽ pictũ damus, Bulbus, facultatem emolliẽdi & discutiendi duros tumores habet. Humidis denique & depascentibus vlceribus tostus calido cinere, & cum melle tri-

tritus atque admotus prodest.

ADNOTATIO.

Bulbus syluestris hic videtur esse quod Leucoium Theophrasto pingitur, & nobis iam in hortis frequentius ad natalem christianam floret.

De Bicio. Cap. LXI.

NOMINA.

Βίκιον Græcè, Vicia Latinè nominatur. Officinæ nō sine maximo errore ea pro Orobo vtūtur. Germani alludentes ad Græcam appellationem, [Vvicken] simpliciter vel cum adiectione [Zam vvicken] Gallicè *Vesse*. vocāt. Vicia autē, vt Varroni placet, dicta est à viciēdo, quod itē vt vitis capreolos habeat, quibus sursum versus serpit.

Vicia.

FORMA.

Cubitali altitudine surgit, foliis Aphaces, angustioribus tamen, flore pisi, minutis nigricantibusque in siliquis seminibus, quorum quidem figura non rotunda est, sed similiter lenti latiuscula

LOCVS.

Sicca loca maximè amat, inter segetes autem copiosè prouenit.

TEM

TEMPVS.

Iunio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Medium tenet caliditatis & siccitatis, validiùs tamen siccat, in secundo nimirum ordine.

VIRES EX GALENO.

Semina hæc non solum insuauia, sed cōcoctu etiam difficilia, & aluum retinentia. Perspicuum ergo est quùm huiusmodi naturā obtineāt, alimoniam quoque quæ ex ipsis in corpus permanat, improbi crassique succi esse, idoneam ad humoris melancolici generationem.

De Blito. Cap. LXII.

NOMINA.

Βλίτον Græcis, Blitum siue Blitus Latinis vocatur. Officinæ hanc herbam cum Beta confundunt nō sine magno errore. Germanis [Maier.] Gallicè, *Blete d'Espaigne* dicitur. Blitum nomen inde traxit quòd iners & fatuum olus esset, sine sapore aut acrimonia vllā. Nam βλίτους stolidos & ignauos Græci dixerūt. Sic hodie græca imitatione socordes, & nullius momenti homines, bliteos appellamus. Ita Plautus in Truculento bliteam meretricem nominauit.

FORMA.

Blitū non pingitur à Dioscoride, sed ab Hermolao Barbaro, homine non minus docto quam diligente, in suo Corollario ijs verbis describitur: Blitum erumpit ocyssimè, folijs betaceis, sine acrimonia, fatuis & insipidis, semine vt Beta corticeo, copioso, racemoso, vt Atriplex, radice non vna non in rectum tendente, sed multiplici, obliqua, & prolixa. Ex quibus vtique verbis, omnibus perspicuum fit, herbam quam depictam damus esse Blitum. Hæc siquidē ocyssimè erumpit, atque in altum tollitur, foliáque Betacea prorsus habet. Insipida denique & sine acrimonia. Semen eius vt Betæ corticeum, copiosum, racematim singulis ramis insidens. Radice non vna nititur, sed multiplici ac lōga: non in rectum, sed obliquum tendente. Rectiorem tamen & ma-

ſa vt adeſt qualitas, quæ aluum ad excreationem irritare poſsit. Liquet etiam quòd minima ab ipſo alimonia in corpus dimanet.

EX PLINIO.

Blitum iners videtur ac ſine ſapore aut acrimonia vlla. Vnde conuitium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile eſt. Ventrem adeò turbat, vt cholerã faciat aliquibus. Dicitur tamen aduerſus ſcorpiones potum è vino prodeſſe, & clauis pedum illini. Item lieni & temporũ dolori ex oleo, Hippocrates mẽſtrua ſiſti eo cibo putat.

ADNOTATIO.

Blitum iam in hortis frequens viride, album, frequentius rubrũ.

De Buniade. Cap. LXIII.

NOMINA.

Bουνιὰς Græcè Romanis Napus, Germanis [Steckruob] Gallicè *Nauet ou Naueau* appellatur. Buniadis autem appellationem à tumente figura quam præ ſe fert, Græci deduxerunt. Namque radix Napi buniadis in amplitudinem exereſcit, & in rotundum exuberat. Cliuos ſiquidem colles, verrucoſaque loca *βουνὸς* nominant.

GENERA.

Napi buniadis, quem Galenus & alij veteres in Raporũ ſenſum reponunt, duo ſunt genera. Vnum ſatiuum, quod forma, proximè ad Braſsicam tertiæ ſpeciei accedit, radicéque oblongiorem obtinet. Germani huius generis Napos [Truckenſteckrueben] nominãt. Alterum ſylueſtre, quod folijs ſuis Erucæ non diſsimile eſt, radice ampliore, & rotũdiore. Germanicè [Naſzſteckrueben] appellantur eius generis Napi.

FORMA.

Napus satiuus.

Napus syluestris.

Folia habet Rapi, læuiora, Erucæ modo laciniata. caulẽ cubitalem, interdũ altiorem, rotundum, flores luteos, Brassicæ proximos, semen in siliquis, radicem oblonguam.

LOCVS.

Bunias gaudet frigidis locis.

TEMPERAMENTVM.

Cùm easdem quas Rapum vires habeat Bunias, necesse est idem etiã vt obtineat temperamentũ. Est itaque Napus bunias in secundo ordine calidus, & in primo humidus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix Buniadis elixa, flatus creat, minus tamen quã Rapum nutrit. Semen eius potum lætalia venena inefficacia reddit. Miscetur antidotis. Radix etiam eius sale conditur.

EX

EX GALENO.

Easdem quas Rapa vires obtinent. Vide itaque caput de Rapis.

ADNOTATIO.

Napus bunias satiuus, nobis Nauet, *& eius semen* Nanettte.

De Botry. Cap. LXIIII.

NOMINA.

Βότρυς Græcis, Botrys Latinis appellatur. Officinis & vulgaribus herbarijs incognita. Germanis haud ineptè [Traubenkraut.] Gallicè *Millegraine* nominatur. Botrys verò dicta est à semine, quod racematim ramulis adnascitur.

Botry.

FORMA.

Herba tota est lutea, fruticosa, sparsa, multaque alarum caua habens. Semen totis ramulis adnascitur. Folia Cichorio similia obtinet, totaq; valde odorata est, ideoque vestibus apponitur. Ex qua quidem descriptione omnibus manifestũ fit, herbam cuius picturam exhibemus esse legitimam Botrin: vniuersa enim herba ad luteum colorem vergit, fruticosa est, & multis stolonibus fusa, folijs Cichorij odoratis, semine circa ramulos totos in race-

mos collecto nascente. Quid multa? nulla est prorsus nota quæ illi non appositissimè quadret.

LOCVS.

Nascitur circa profluentes aquas & torrentes. In Germania tamen, quod equidem sciam, non nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Augusto & Septembri ad maturitatem maximè peruenit. quibus etiam mensibus, vt Ruellius annotauit, venalis herba per Parisientium vrbem defertur. Odoris enim gratia Galli vestimentis, pannis & linteis curiosè interponũt. Apud Germanos tamen eius herbæ nulla est gratia, quod illis hactenus ignota fuerit.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse Botryn amaritudo eius quæ gustui occurrit, facilè monstrat. Item vis eius incidendi, quæ illi propter calorem, tenuitatemque inest.

VIRES EX DIOSCORIDE.

In vino pota orthopnœas lenit.

EX PAVLO.

Planta est admodum odorata, quæ cum vino pota non nisi recta ceruice spirantibus auxiliatur.

EX PLINIO.

Medetur orthopnoicis.

ADNOTATIO.

Botrys herba hic frequens, diuersa à frutice quem Piment vocamus. Blattaria & vua crispa nobis ignota.

De Barba Capri. Cap. LXV.

NOMINA.

QVO nomine veteribus Græcis & Latinis hæc herba vocata sit nondum compertum est. Neque enim Pycnocomum est, quòd à descriptione illius prorsus abhorreat. Quare Barbam caprinam interea donec certius nomen nacti fuerimus, nuncupauimus, à florum nimirum figura, quæ caprinam barbam referre videtur. Germanicè [Vuald geiszbart,] vt eam segregaremus ab altera

altera eiusdem nominis, quæ non in syluis, vt hæc ipsa, nacitur, sed in pratis & senticetis, appellare nobis placuit. Gallicè *Barbe de Bouc.*

FORMA.

Barba capri.

Caulem habet tricubitalem, angulosum, folia Castaneæ aut Corylo similia in ambitu serrata, flores candidos, exiguos, racematim compactos, instar barbæ canæ dependentes, radicem nigram, linosam, intus candidam. Flores eius in iulos abeunt.

LOCVS.

Prouenit in obscuris syluis, & vallibus nonnunquam minus apricis.

TEMPVS.

Floret Iunio mense, ac subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse hanc herbam facilè ex gustu deprehenditur: miram enim amaritudinem, in radice potissimùm, gustata exhibet.

VIRES.

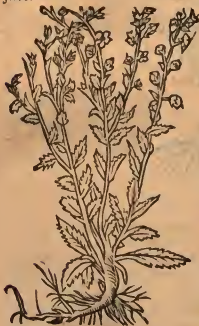
Abstergit haud dubiè expurgátque, & quæ in venis est crassitiem incidit. Quamobrem menses ducit, educendóq; ex thorace & pulmone, puri auxiliatur. Et in summa, siue crassa in eis pituita, siue pus, siue aliud quippiam cōtinetur

eiusmodi, expurgat. Hac vtique ratione & morbo comitiali competit. Extrinsecus illita & imposita, tumores ex pituita ortos discutit.

De Blattaria. Cap. LXVI.

NOMINA.

NVm Græcis authoribus cognita hec herba fuerit nōdum compertum habeo. Plinius certè libro xxij. cap.ix. Blattariā nominat. Inuenit autem nomen hoc Latinū, à colligendis in se blattis. Ideoque conuenientissimo nomine Germanis appellabitur [Schabenkraut] Gallicè *Herbe venimeuse semblable à Bouillon blanc, ou Bouillon blanc ferre.*

FORMA.

Plinius loco iam citato Blattariā sic pingit. Blattaria est similis Verbasco herba, quæ sæpe fallit pro ea capta, foliis minus cādidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Ex qua pictura satis constat, herbam cuius picturam damus esse Blattariam: sic enim Verbascū mentitur, vt pro eo sæpius ab imperitis decerpatur. Et sunt non pauci herbarii, qui hac similitudine decepti, eam inter Verbasci genera connumerant. Folia tamen quæ minimè sūt hirsuta & cādida, sed potius viridia, facilè ab hoc errore paulò attētiores reuocare possūt. Plures denique cauliculos habet, flores item luteos, ad Verba

bafci flores proximè accedentes. Foliculos quoque lini inftar, in quibus femen continetur.

LOCVS.

Nafcitur iuxta aquas, & fluminum ripas.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menfibus.

TEMPERAMENTVM.

Vehemēs amaritudo eius fatis docet effe calidā & ficcā.

VIRES EX PLINIO.

Hęc abiecta blattas in fe cōtrahit, ideoq; Romæ Blattariam vocant.

APPENDIX.

Non plura de huius herbæ facultatibus apud probatos autores inuenio, fed haud dubiè fi quis ea vti voluerit, eadē quæ alia amara, in corpore noftro efficere poteft. Quæ qualia fint, ex capite præcedente facilè intelliges.

De Bromo. Cap. LXVII.

BΡῶμος Græcè. Auena Latinis ac Officinis Germanis [Habern] Gallicè *Auoyne* dicitur.

FORMA.

Foliis & culmo Tritico fimilis, geniculis interfecto. In fummo verò fructum habet veluti locuftas duplici crure diuaricatas

m v catas

catas, in quo femen includitur. Radicem copiofam.

LOCVS.

Pafsim in Germaniæ agris nafcitur, ac iumentorum potiùs quàm hominum pabulum exiftit.

TEMPVS.

Seritur Martio menfe, metitur autem Augufto.

TEMPERAMENTVM.

Auena vt medicamentum refrigerat, Galeno autore: vt alimentum verò, eodem tefte, calefacit fufficienter. Vtroq; verò modo exiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen eius haud fecus quam hordeum ad cataplafmata vtile. Plus etiam ex ea fit cohibendæ aluo accommodata. Succus eius in forbitione acceptus, tufsientibus prodeft.

EX GALENO.

Auena vt medicamentum, fimilem hordeo vim obtinet. Nam illitũ deficcat, & digerit mediocriter, & fine morfu. Nonnihil etiam adftrictionis obtinet, vt ventris profluuia iuuet.

EX PLINIO.

Semen vtile ad cataplafmata atque hordeum & fimilia. Prodeft tufsientibus fuccus. Auenæ farina in aceto tollit næuos.

De Vua Crifpa. Cap. LXVIII.

NOMINA.

VEteribus ne Græcis et Latinis frutex ille cognitus fuerit, me ignorare adhuc ingenuè fateor. Quare cũ nomen aliud quo hunc appellaremus in promptu non effet, vulgarem & qua omnes hodie herbarij vtuntur nomenclaturam vfurpare voluimus. Vuam autem crifpam fruticem hunc dixerunt ab intortis féréque in circulum verfis (crifpa alij vocãt) folijs, & acinis quos producit. Quo etiã refpicientes Germani noftri, [Krufzbeer, oder Krufelbeer] vocant. Latinius fortè vua intorta nuncuparetur Gallicè *Grozelier.*

For

FORMA.

Vua Crispa.

Frutex est ramulis multis, aculeatus, rectoque spinarum mucrone horridus, foliis intortis ac circinatæ rotunditatis, Apij modo dissectis, flore ex herbido purpurascente, acinis candicantibus & splendescentibus, primùm acerbis, à maturitate dulcibus. Ex ijs abundè cõstare putamus fruticem hunc cuius picturam exhibemus, non esse primam, vt nonnulli arbitrãtur, Rhamni speciem. Nam & si cętera respondeant, tamen folia quæ rotunda & minimè oblonga sunt, vt Rhamni, repugnare manifestè videntur. Posset tamen citra aliquod vitæ discrimen Rhãni generibus annumerari, quòd scilicet viribus illi similis admodum sit, quas etiam illi suo loco adscribemus.

LOCVS.

In frutetis & sepibus nascitur, nõ tamen passim. Nusquã autem copiosiùs quàm Tubingę luxuriat, vbi circa omnes ferè sepes sese profundit.

TEMPVS.

Veris statim initio frutex ille pubet, primum hoc tempore folia, dein flores, ac non diu post acinos seu baccas acerbitate gratas profert.

TEMPERAMENTVM.

Haud dubiè idem quod Rhamnus temperamentum ob tinet

tinet. Vt enim hic adstringit & refrigerat, sic etiã illa. Refrigerat autem in primo completo, aut secũdo incipiente, desiccat verò in secundo.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia ignibus sacris & herpetis illita auxiliantur. Fertur & ramos eius foribus & fenestris appositos veneficiorum arcere maleficia. E quibus Dioscoridis verbis satis liquet, Vuam intortam non hoc tantùm nomine sepibus apponi vt easdem muniat, atque adeò alienorum ingressum prohibeat, verumetiam vt veneficia ab hortis propulset, Vt hinc quoque colligere liceat, eiusdem cum Rhamno esse facultates.

EX GALENO.

Herpetes sanat, & erysipelata non magnopere calida. Porrò ad hæc teneris vtendum est folijs.

De Balsamine. Cap. LXIX.

NOMINA.

QVO Nomine veteribus tum Græcis tum Latinis appellatæ sint hæ plantæ, me ignorare ingenuè fateor. Puto autem illis planè fuisse incognitas, quod de ijs ne verbum quidem apud eosdem scriptum inueniatur. Hodie Balsamines nomine vocant. Causam indicabimus paulò post. Germani ad Latinam nomenclationem alludentes, [Belsamkraut,] haud (arbitror) ineptè appellabunt. Galli verò *Meruelle*.

GENERA.

Duo Balsamines genera damus. Primam, quam nos certioris discriminis gratia marem fecimus, Ligures Padani Balsaminã vocant, Hierosolimitanũ pontũ Hetruria, Mirabile Gallia, vulgus Italorum Charatiam, quoniam septi modo in hortis fenestrisque per cãcellos opere topiario facilè digeratur. Alteram, quã fœminã nominauimus, Itali neutro genere Balsaminũ appellant, priori quidem, quod ad fructum attinet, similis, nisi quod minor est, in alijs dissimilis: neque enim folijs, neque etiam floribus respondet. Vtraque planta visu pulcherrima est, vt hoc saltẽ nomine

pingi meruerint. Et si præstet etiam harum habere picturas vt de ijs plura inuestigandi posteris occasio aliqua sit.

FORMA.

Balsamine mas

Balsamine fœmina

Prima tenuibus prælongisque flagellis vltro citroque reptantibus euagatur, folijs Vitis albæ seu Bryoniæ, articulatioribus, exilibus pāpinis, ex alarum sinu prodeuntibus, quibus illigantes sese cancellatim vicinis implicant pergurijs: flore cucumeris ex albo in luteum languescente, turbinato vtrinque fructu, carnosa cute, & per versus verrucosa, ac rigidioribus bullis intumescente, cucumeris sylu estris pusilli similitudine: puniceus maturo color, chartilago intus punicea vel lutea, sanguineúsque succus, Pomum maturitate dissilit inanitásque cōfracto patet, semina intus pomi formam referentiā continens.

Altera

Altera caulem habet crassissimum. Portulacæ assimilem, in herbaceo colore rubescentem, folia Salicis, in ambitu incisis, flores magnos, purpureos, instar Consolidæ hodie regalis vocatæ herbæ caudatos, fructum priori non dissimilem, primò herbaceum dein pallidum luteúmve, pilosum, qui maturitate dissilit, inanitásque confracto apparet, semina intus aliquot lenticulæ ferè figura continentem.

LOCVS.

Non nisi satę in Germania proueniunt. Sed iam in multorum hortis plantatæ nascuntur.

TEMPVS.

Floribus & fructibus prægnantes sunt Augusto & Septembri mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Telephium temperamentum, potissimùm alteram, obtinere arbitror. Quare in secundo ordine intenso, aut certe principio tertij exiccare, nec insigniter, calsfacere, primo nimirum ordine, est verisimile.

VIRES.

Ex primi generis Balsamines seminibus oleum exprimitur, ad vulnera: quod in Corollario suo annotauit doctissimus Hermolaus, præcipuum. Nonnulli pomum oleo prius imbutū aliquot dies insolant, deinde vel fimo, vel terra tantisper obruūt, dū prorsus intabuerit, sic Balsami vires glutinandis vulneribus adsciscere pollicentur: inde tractum Balsaminæ vocabulum. Quid multa? in vulneribus sanandis Telephio non inferiores esse conijcio, hincq; Balsaminas appellatas, Nos tamen de ijs peculiarem experientiam nullam habemus. Poterunt itaque alij si lubet: earūdem virium facere periculum,

Adno

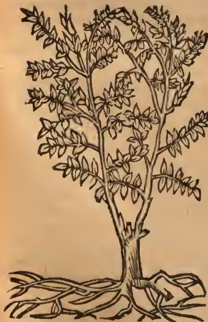
ADNOTATIO.

Balsamine est in hortis religiosorum sancti Germani Parisijs frequens. Gallis Merueille dicitur à mirandis eius effectis quæ in momordica scribit Pandectarius in fine.

De Glycyrrhiza. Cap. LXX.

NOMINA.

Γλυκύῤῥιζα Græcis, Dulcis radix Latinis. Liquiritia Officinis, Germanis [Suesźholtz] Gallicè *Regalice* dicitur. Nomen tum apud Græcos, tum etiam Latinos à dulcedine, qua radix eius prædita est, inuenisse notius est, quã vt dici debeat. Theophrastus nono de plantarum historia libro, Scythicam nominauit radicem, quòd in Scythia circa Mæotim paludem plurimum prouenuiat. Sunt etiam qui ἄδιψον vocitent, quòd sitim retenta in ore arceat. ***Liquiritia. Glycyrrhiza vnde dicta. Scythica radix.***

Glycyrrhiza.

FORMA.

Breuis frutex est, ramos binũ cubitorũ altitudine spargens, in quibus folia densa, Lẽtisco similia, pinguia, tactúq; glutinosa, Florem fert Hyacintho similẽ. Fructum pilularũ Platani magnitudine, asperiorẽ tamen, siliquas Lentis modo rubescentes, breuésq; habentẽ. Radices illi sunt lõgæ, colore buxeæ vt Gentianæ, subacerbæ, sed dulces, quæ Licij modo in succũ cogũtur & dẽsantur. Hæc delineatio ita Liquiritię hodie vocatæ quadrat, vt nulla

vt nulla penitus sit nota quæ in illa non reperiatur. Fruticosa enim est, ramos bicubitales emittens, folijs lentiscinis, densis, pinguibus, tactúque sequaci lentore glutinosis. Flore Hyacinthi, fructu pilularum Platani crassamento, sed asperiore, siliquas Lentis figura, & breues habente. Radicibus prælongis, buxeo colore, & dulcibus.

LOCVS.

Plurima & optima in Cappadocia ac Ponto nascitur. multa præterea nec ignaua aliquot Germaniæ nostræ locis, Pabenbergensi præsertim agro, IOACHIMI nostri Camerarij viri doctissimi, patria producitur. Et hodie nusquã ferè nõ seritur in hortis. His quæ semel cõprehenderit, tam pertinaci fertilitate cohæret, vt vix vnquã possit radicitus extirpari, tam restibili fœcunditate regerminat.

TEMPVS.

Carpitur Septembre mense, quãdo semine prægnãs est aut Vergiliarum occasu. Flores suos Iulio mense profert.

TEMPERAMENTVM.

Natura eius nostræ temperaturæ familiaris est: nã tale monstratum est esse id quod dulce est. Sed quum adstrictio quædam adiuncta sit, vniuersum eius temperamentũ quãtum ex caliditate & adstrictione est, tepidæ potissimùm caliditatis fuerit, quamproximè ad symmetrum temperatúmve accedens. Porròquum etiam dulcis sit, humidaquoque sit oportet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Succus radicis ad arteriæ exasperationes vtilis est, oportet autem vt linguæ subditus eliquescat. Ardori stomachi, & ad iecinoris thoracisq; vitia prodest. Vesicæ scabiem, & renum vitia cum passo potus emendat. Idem eliquatus sitim restinguit. Vulneribus prodest circumlitus. Commanducatus stomacho succurrit. Radicum recentium decoctũ ad eadem conuenit. Radix vero sicca in puluerem trita, pterygijs commodissimè inspargitur.

EX GALENO.

Huius fruticis radicum succus imprimis vtilis est, similiter vt eius radices dulcis, simulque modicè adstringens.

Proin

Proinde asperitates lenire potest, nõ solùm in arteria, verũ etiam scabra vesica, idq; temperaturæ mediocritate. Quoniam autẽ temperie quoq; humidum est quod modicè dulce est, iure sanè sitim arcens medicamentum est, nimirum modicè humidum, simul & natura humana frigidius. Refert Dioscorides, radicem siccam ad læuorem redactam pterygiorum illitu idoneum esse remedium.

EX THEOPHRASTO.

Dulcis & Scythica radix vtilis ad suspiria, & tussim siccam, atq; in totum thoracis laborantis medicamento commoda redditur. Quin & ex melle vlceribus mederi potest. Sitim quoq; extinguit, si teneatur in ore. Qua de causa tũ ea, tum Hippace, Scythas decem & duodecim dies degere, & vitam prorogare affirmant.

EX PLINIO.

Radicis vsus in subditis decocta ad tertias, cætero ad mellis crassitudinem, aliquando & tusa. E quo genere & vulneribus imponitur, & fauciũ vitijs omnibus. Item voci vtilissimo succo, sic vt spissatus est, linguæ subdito: itẽ thoraci & iecinori. In ore habentes sitim non sentiunt: ob id quidam Adipson appellauerũt eã, & hydropicis dedere ne sitirent. Non parũ auxilij cõfert ijs, qui perpetua siti exerciantur, ideo cõmãducata & stomatice est, & vlceribus oris inspergitur, sæpe & pterygijs. Sanat vesicæ scabiem, renũ dolores, condylomata, vlcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquæ. Commanducata sanguinem sistit ex vulnere. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt. *Adipson.*

ADNOTATIO.

Glycyrrhiza Gallis, partibus transpositu Rhizaglyceia, Riglice.

De Galeopsi, Cap. LXXI.

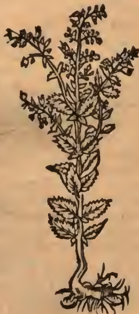
NOMINA.

Γαλίοψις, γαλιόβδολον Græcè: Galeopsis, Vrtica labeo Latinè, vulgò & officinis Scrophularia maior, Ficaria, *Scrophularia maior.*

Millemorbia & Castrangula dicitur. Germanicè [Kraun vvurtz, Sauvvurtz, grosz feiguuartz en kraut.] Gallicè l'*Herbe aux Chats*. Appositè autem Galeopsis appellatur, nomine ex Græco & Latino composito, quòd eius flores prorsus galeæ aspectum referant. Aut si Græca cū Latinis componi haud possunt. γαλίοψις cum ι & non ε, vt habent multa exemplaria, scribendum erit, vt idem valeat ac Mustelæ aspectum referens: flores enim non dissimiles esse capiti illius animalis videntur. Et ita legendum esse Plinius etiam testatur, qui Galeopsin hanc nominat herbam. Scrophulariam autem à curandis strumis, quas scrophulas vocant, recentiores dixerunt.

Galeopsis

FORMA.

Galeopsis siue Scrophularia maior.

Totus cum suo caule & folijs frutex Vrticæ similis est, læuiora tamē habet folia & cū teruntur grauiter odorata. Flores illi tenues, & purpurascentes. Huius delineationis notæ in vniuersum oēs, nulla prorsus reclamante, herbæ quam vulgus Scrophulariam maiorem nominat, conueniunt. Frutex enim est qui ad humani corporis ferè longitudinem interdum assurgit, foliáque Vrticæ habet, sed leuiora, & quæ trita grauem fundunt odorē. Flores tenues, atque purpurascentes. Respondet etiā locus natalis, vt ex sequētibus patebit. Esse autem veterum Galeopsin

psin vulgi Scrophulariam maiorem, præter ea que iam diximus,manuscriptus quoque codex euidenter ostendit: in quo pictura ita Scrophulariam refert, vt nemo sit qui eam non agnoscat. Hoc accedit quòd in descriptione, quam ex Dioscoride desumpsit, apertè testatur Scrophulariam maiorem alio nomine dictam esse Galeopsin & Galeobdolō. Neq; facultates discrepāt,sed vtrarūque similes sunt,adeò vt haud dubiè veterum Galeopsis, recentiorum herbariorum sit Scrophularia maior.

LOCVS.

Nascitur circa sepes, semitásque, & in areis ædificiorū passim.

TEMPVS.

Colligitur Iunio & Iulio mēsibus,tum enim potissimū floret.

TEMPERAMENTVM.

Desiccat,extenuat, & discutit,adeòque partium est tenuium,id quod amaritudo quàm in gustu præ se fert, satis indicat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia,succus,caulis & semen,duritias,carcinomata,strumas parotidas & panos deijciunt. Oportet autem bis die cum aceto tepidum cataplasma imponere. Fouentur & decocto eius vtiliter. Ad nomas,gangrænas, & putrescentia cum sale illita prosunt,

EX PAVLO.

Galeopsis,quam alij Galeobdolon appellant,vrticæ similis herba est,maiorem tamen læuorem habet,& odorem grauem,Scirrhosos tumores dissipat & emollit. Item ad nomas cataplasmatis modo illita confert.

EX PLINIO.

Galeopsis folia caulesq;, duritias & carcinomata sanāt ex aceto trita & imposita. Itē strumas, panos & parotidas discutiunt. Ex vsu est & decocto succo fouere. Putrēscētia quoque & gangrænas sanat.

APPENDIX.

Recentiores etiam Scrophulariæ tribuūt facultatem sanandi vlcera putrescētia, & mariscas. Succum eius mederi

deformitati faciei iam ferè elephanticæ tradunt, vt inde satis constet à Galeopsi non diuersam esse. Semen in expellēdis & enecandis lūbricis esse efficax adijciūt, id quod ab eius eius amaritudine non abhorret.

ADNOTATIO.

Galeopsis tibi pingitur nostra Cataria.

De Gallio. Cap. LXXII

NOMINA.

Γάλλιον, ἢ γαλλίριον, ἢ γαλάτιον Græcis, Gallium Latinis. Officinis, vt multæ aliæ optimæ herbæ, neglecta & incognita est. Germanis [Vnser lichen fravven Tueg oder Vual, oder betstro] dicitur. Nomē inuenit ex eo quòd vim coagulandi, ac spissandi lactis habeat. Gallicè *petit muguet iaulne.*

FORMA.

Ramulos rectos. & folia Aparinæ similima habet. Florem in summo luteum, tenuem, frequentem, valde odoratum.

LOCVS.

Naſcitur in aruis & humidis paluſtribúſve locis.

TEMPVS.

Iunio & Iulio potiſsimùm menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Gallium ſiccum eſt & ſubacre.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Flos eius ambuſtis illinitur, & ſanguinis profluuia cohibet. Idem cerato roſaceo miſcetur, inſolaturq; donec albeſcat, & ſic laſsitudines recreat. Radix venerem ſtimulat.

EX GALENO.

Gallium inde adeò nomen ſortitum eſt ſuum, quòd lac coagulet, Facultatem obtinet exciccatoriam & ſubacrem. Flos eius ſanguinis profluuijs competere videtur, & ambuſtis mederi. Eſt autem boni odoris, & coloris lutei.

ADNOTATIO.

Gallium à florum pallidorum & odororum copia, floraſtre dicitur Alijs Aſpergula minor quòd Aſpergilli formam habeat.

De Glechone. Cap. LXXIII.

NOMINA.

Γλήχων, βλήχων Græcè, Pulegium Latinè vocatur, Officinæ Latinum nomen retinent. Germanicè [Poley] Gallicè *pulege*. Blechona autem appellarunt, quòd guſtatum à pecore cum floret, balatum concitet. Id quod Plinio libro vigeſimo. ca. xiiij. autore de ſylueſtri verè dicitur. Pulegium verò, quòd eius flos recens incenſus pulices interficiat.

GENERA.

Plinius & Apuleius duo Pulegij faciunt genera, alterum fœminam, alterum marem: nec alia ratione differre ſcribunt, niſi quòd mas candidum, fœmina verò purpureum florem habeat. Dioſcorides Pulegium maſculum, quòd ſatiuũ alio nomine in Dictamni deſcriptione vocat, dũta-

xat depingit, Syluestre autem secundam Calaminthæ speciem facit, quàm Latini propriè Nepetam nominant, vt suo loco dicemus.

Pulegium mas siue satiuum.

FORMA.

Pulegium mas siue satiuum, cuius picturam damus, fruticosum assurgit & ad cubiti altitudinem increscit, maximè si sit quo sustentetur folijs Sampsuchi, surculis hirsutis, rubricantibus, & per interualla purpureo flore orbiculatim coronatis.

LOCVS.

Prouenit locis cultis & aquosis: semelque satum diutina durat ætate.

TEMPVS.

Carpitur dum floribus prægnans est, id quod Iulio & Augusto mensibus accidit.

TEMPERAMENTVM.

Pulegium quum acre & subamarum sit, vel tum excalfacit, tum extenuat: ideòque in tertio ordine calidum & siccum esse statuunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Extenuat, calefacit, & concoquit. Potū, menses, secūdas. & fœ

& fœtus trahit. Cum melle & aloe potum, ea quæ circa pulmonem sunt, educit, & cōuulsis auxiliatur. Nauseas stomachíque morsus cum posca potum lenit. Atram bilem per aluum educit. Cum vino potum venenatorum morsibus succurrit. Defectos animo, cum aceto naribus obiectum recreat. Siccatum & in puluerē tritum crematúmq;, gingiuas firmat. Illitum cum polenta inflãmationes omnes mitigat. Podagris per se confert vsq: dum rubescat cutis. Cùm cerato varos tollit. Lienosis cum sale vtiliter illinitur. Decoctum eius prurigines si eo lauãtur sedat. Inflationes, duritias, & conuersiones vuluæ in decessionibus iuuat.

EX GALENO.

Pulegium calefacere abundè magnum est testimonium, quòd illitum rubrificat, & quòd, si quis diutius tolleret, exulceret. Extenuare verò satis indicat quum humida, crassa & lenta ex thorace & pulmone excreatu facilia faciat, menséfq; moueat.

EX PLINIO.

Magna societas cum Mentha, ad recreandos defectos animo, Pulegio cum surculis suis in ampullas vitreas aceti vtrisq; deiectis. Qua de causa dignior è Pulegio corona vertigini quám è rosis, cubiculis nostris pronũciata est. Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æstúsq; iniuriã, & à siti traditur: neq: æstuare eos qui duos è Pulegio surculos impositos auribus in sole habeant. Illinitur etiam in doloribus cũ polenta & aceto. Nauseas cũ sale & poléta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac ventris dolorem. Stomachi autem ex aqua, itém rosiones sistit, & vomitiones cum aceto & polenta. Intestinorum vitia melle decocta & nitro sanat. Vrinam pellit ex vino, & si Aminæum sit, & calculos, & interiores omnes dolores, ex melle & aceto sedat. Menstrua & secundas, vuluas cõuersas corrigit, defunctos partus eijcit. Comitialibus in aceto cyathi mensura datur. Si aquæ insalubres bibendæ sunt, tritum inspergitur. Salsitudines corporis si cũ vino tradatur minuit. Neruorũ causa & in contractione, cum sale, aceto & melle confricatur

opisthotono. Bibitur ad serpentiũ ictus decoctum, ad scorpionũ, in vino tritum, maximè quod in siccis nascitur. Ad oris exulcerationis, ad tussim efficax habetur. Flos recentis incensus, pulices necat odore. Xenocrates Pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante accessionem olfactãdum dari, aut stragulis subijci, & ita collocari ægrum inter remedia tradit.

EX SIMEONE SETHI.

Pulegium attenuat & calfacit vehementer, quapropter humida & crassa in thorace, & in pulmone humida & glutinosa inuat, & vt excreentur efficit. Cum vino albo coctum & potum, calidumque syncerum menses prouocat. Extrinsecus illitum ischiadicis, & alijs partibus frigore affectis auxiliatur.

ADNOTATIO.

Pulegium in syluis & locis aditis luxuriat.

De Gentiana. Cap. LXXIIII.

NOMINA.

Γεντιανὴ Græcè, Gentiana Latinè appellatur. Nomen apud omnes officinas retinet Germanicè [Entziã, oder Bittervvurtz] Gallicè *Gentiane* nominatur, Sic à Gentio Illyriorum rege, qui in bello primus eius vires reperit, dicta est.

Gentiana vnde dicta.

FORMA.

Folia Gentianæ iuxta radicem erumpunt iuglandi aut Plantagini similia, subrubẽtia: sed quæ à medio caule, præsertim autem cacumine prodeunt, breuioribus incisuris secta sunt. Caulis illi inanis, læuis, digiti crassitudine, binûm cubitorum altitudine, geniculis interfectus, ex maioribus interuallis folia proferens. Flores eius lutei primùm calycibus conclusi, postea intumescẽtes explicantur, Semen in calycibus obtinet latius, leue, glumosum, ad Spõdilij semẽ

acce

Gentiana.

Gentianæ secunda species.

accedens. Radicem mittit longam, similem Aristolochiæ longæ, crassam, & amaram.

LOCVS.

Nascitur in altissimis montium cacuminibus, vmbrosis locis & aquosis. Plurima verò & copiosissima sub Alpinis montibus in Illyrio, & monte [Farrenberg] haud procul à Tubinga sito.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio potissimùm mẽse, dein Iulio semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudo immensa satis monstrat radicem eius esse calidam & siccam.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Gentianæ radix calefactoriam & adstringẽtem vim habet. Venenatorum morsibus succurrit duarũ drachmarum pondere cum pipere, ruta & vino pota. Succi drachma, laterum doloribus, ex alto cadentibus, ruptis & conuulsis opitulatur. Hepaticis, stomachicis pota cũ aqua subuenit. Radix collyrij modo subdita fœtus eijcit. Vulneraria est imposita vt lyciũ, vulneribúsque sinuatim depascentibus, potissimùm succus, medetur. Oculi inflammatione laborantibus illinitur. Pro meconio collyrijs acribus miscetur succus. Radix alphos abstergit. Cõtusa radix diebus quinque aqua maceratur, postea in eadem decoquitur, dum aquæ radices superstent emineántve: deinde vbi refrixerit aqua linteolo percolatur, iterúmq; decoquitur, dum mellis crassitiẽ contrahat: demum in vase testaceo reconditur.

EX GALENO.

Radix Gentianæ herbæ admodum efficax est quũ opus est extenuatione, purgatione, abstersione, obstructionis liberatione. Nec mirum si hæc possit, quum impensè amara sit.

EX PLINIO.

Vsus in radice & succo. Radicis natura est excalfactoria, sed prægnantibus nõ bibenda: Præcipuè aduersus angues duabus drachmis cum pipere & ruta, vini cyathis sex siue viridis siue sicca pota prodest. Tanta huic vis est, vt iumentis etiam non tussientibus modo, sed ilia quoque trahentibus auxilietur pota. Stomachum corroborat ex aqua pota. Farina eius ex aqua tepida fabæ magnitudine pota, interaneorũ vitijs occurrit. Radix trita vel decocta, à ruptis, conuulsis, & ex alto deiectis potatur.

ADNOTATIO.

Gentiana ex monte Iura huc conuehitur.

De Glyſida. Cap. LXXV.

NOMINA.

Γλυκυσίδη, ἢ παιωνία Græcis, Pæonia & casta herba Latinis dicitur. Nomẽ Pæoniæ in officinis seruat. Germanis

nis[Peonifenbluom, Koenigſzblum, Gichtvvrtz. Beni, gnenroſz, Venediſchroſz, Benedictenroſz, Pfingſtroſz] Gallicè *Pinoine, ou Roſe noſtre dame*, vocatur. Glycyſida porrò dicta eſt quòd grana mali punici acinis ſimilia habere videatur. Nam ſidia mali punici grana á Bœotis nominantur. Pæonia ab eius inuentore medicinæ peritiſsimo Pæone appellata eſt.

GENERA.

Duo eius genera ſunt, mas & fœmina. Mas in vulgaribus herbarijs [Niniuenvvrtz,] fœmina verò[Peonienblum,] alijſque nominibus Germanicis paulò antè cõmemoratis nuncupatur. Iidem, magno errore, Pæoniam à Pionia defferre putant, atque adeò diuerſis etiam capitibus, imo & viribus diſiũgũt. Ferendus tamen is error eſſet, niſi vtrique etiam herbæ, hoc eſt, Pæoniæ & Pioniæ, duplex genus aſsignarent, marem nimirum & fœminam, cùm tamẽ ſub vna Pæoniæ nomenclatura, vtrunque genus Dioſcorides & alij veteres complexi ſint.

Paonia.

FORMA

Caulis duorum ferè dodrantum altitudine naſcitur, multas

tas propagines habens,Mas Iuglandi nuci folia similia obtinet,fœmina verò Smyrnij modo diuisa. Sūmo caule siliquas quasdā Amygdalis similes profert,in quibus quum aperiuntur, grana rubra, multa,exigua,punici mali acinis similia inueniūtur,in medio nigra,purpurea, quinque aut sex.Radix maris,digiti crassitudine,dodrantali vero longitudine,gustu adstringens,alba.Fœminæ propagines sobo lésve ceu glandes septē aut octo,vt Asphodelus habet. Ex qua siquidē descriptione abundè liquet. Pæoniā quæ passim in hortis nascitur,& cuius hic picturam damus,esse fœminā,quod eius folia Smyrnij modo sint laciniata,& ꝙ radix septem aut octo veluti glādibus cōstet. Reliquæ notæ potissimū quòd in siliquis grana alia rubentia,alia nigra sint vtrique generi communes existunt.

LOCVS.

Nascitur in altissimis mōtibus,& passim hodie,fœmina potissimùm in hortis prouenit.

TEMPVS.

Maio floret mense.

TEMPERAMENTVM.

Pæonia radicem habet leuiter adstringentem cū quadā dulcedine.Si vero pluseulum dentibus mādas,acrimoniam item quampiam subamarā subesse percipies:id quod in radice etiā nostratis Pæoniæ, quam fœminam esse diximus, deprehendes.Pæoniæ verò in vniuersum temperamentum tenuium est partium,exiccatorium, haud tamen insigniter calidum,sed aut symmetrum,aut paulò calidius.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Datur radix mulieribus à partu non purgatis.Cit menses Amygdalæ magnitdine pota. Ventris doloribus cum vino pota auxiliatur. Regio morbo correptis prodest,renum ac vesicæ doloribus.Decocta in vino & pota,aluū sistit.Seminis grana rubra decē aut duodecim pota in vino austero,nigro,rubentem fluxionem sistit,stomachicis & erosionibus comesta prosunt.A pueris pota & comesta,initia calculorum eximūt.Grana nigra nocturnis suppressionibus

nibus, ephialtas nominãt: vuluæ strangulationibus, & vteri doloribus in aqua mulsa aut vino quindecim pota, opitulantur.

EX GALENO.

Radix Pæoniæ menses cit ex mulsa Amygdalæ quantitate pota, Sane tũdere eã oportet ac cribare, & sic inspergere, Expurgat etiam iecur obstructum & renes, Sed hæc efficere, nata est quã acris & subamara est, quã verò quiddã etiam adstrictoriũ obtinet, fluxiones ventris sistit. Oportet autem tunc in austerorũ vinorum quopiam eam decoctam bibere. Est omnino resiccatoria vehementer, vt non dasperauerim eam ex collo pueris suspensam, merito comitialẽ morbum sanare. Equidem vidi puellum quandoq; octo totis mensibus morbo comitiali liberũ, ex eo quo gestabat radicem tempore. Vbi autem forte fortuna quod à colo suspẽsũ erat decidisset. protinus morbo correptus est: rursusque suspenso in illius locum alio, inculpatè postea se habuit. Visum verò est mihi satius esse denuò id certioris experientiæ gratia detrahere: id quũ fecissem, ac puer iterũ esset cõuulsus, magnam ac recentem radicis partem ex collo eius suspendimus: ac deinceps prorsum sanus effectus est puer, nec postea conuulsus. Rationabile itaque erat aut partes quaspiam à radice defluentes, ac deinde per inspirationem attractas, ita affectos locos curare, aut aerem à radice assiduè mutari & alterari. Nam hoc pacto succus Cyrenaicus columellã phlegmone affectam iuuat, & Nigella fricta palam destillationes & grauedines desiccat. si quis eam, in calidum linteum rarum liget, assiduéque calorem ex ea per inspirationem, quę per nares fit, attrahat. Quin etiam cõpluribus linis, maximè marinæ purpuræ, collo viperę iniceris, illis viperam pręfocaueris, eaque postea cuiuspiã collo obuinxeris, mirificè profuerit tum tonsillis, tum omnibus ijs q̃ in collo expullulant.

EX PLINIO.

Pæonia medetur Faunorũ in quiete ludibrijs, Rubra grana rubentes menses sistunt quindecim ferè pota in vino nigro. Nigra grana vuluis medẽtur, ex passo aut vino totidem

tidem pota. Radix omnes ventris dolores sedat in vino, aluumque purgat. Sanat opisthotonum, morbum regium renes, vesicam. Matricem autem & stomachum decocta in vino, aluumque sistit. Estur etiam contra malum mentis, sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Grana nigra auxiliãtur & suppressionibus nocturnis in vino pota quo dictum est numero. Stomacho verò & erosionibus, & esse ea & illinire prodest. Suppurationes quoque discutiuntur recentes nigro semine, veteres rubro. Vtrũque auxiliatur à serpente percussis, & pueris contra calculos incipiente stranguaria.

ADNOTATIO.

Paeonia mas & fœmina nobis frequens, solam pingis fœminam.

De Geranio.

Cap. LXXVI.

NOMINA.

Γεράνιον Græcè, Geranium Latinè, vulgò & herbarijs Rostrum ciconiæ appellatur. Geraniũ autem à gruini capitis imagine, quæ summo eius plantæ capitulo inest. Græcis aptissima similitudine dictum est. Sic recentioribus à ciconiæ rostri effigie. Rostrum ciconiæ nominatum est.

GENERA.

Duo Geranij Dioscorides tradit genera. Primum quod longioribus rostris, & in mucronem acuminatis constat. Hoc hodie officinis & herbarijs Acus pastoris & Muscata, Germanis verò [Storckenschnabel] Gallicè *Aguille de berger* dicitur. Alterum quod maluæ folia habet, Pes columbinus vulgò nominatur. Gallicè *Pied de pigeon*. Sunt qui turpiter aberrantes. Amomum esse existimant. Germanicè [Taubenfusz, oder Schartenkraut] appellatur.

Præ

Præter hæc duo alia adiecimus genera, inter quæ id quod tertium ordine est, folijs Artemisiæ tenuifoliæ vel Chærephyllo simile existit, herba Roberti & Robertiana à nonnullis, haud dubiè à superstitiōe aliqua Diui, qua superior ætas mirificè imbuta fuit, appellatur. Germanicè [Ruoprechtskraut.] Gallicè *l'Herbe Robert*. Quartum folia obtinēs laciniata, Germanicè pro certiori discrimine [Kranichhalsz] vocari potest. Gallicè *pied de Colomb menu*. Quintum quod folia Ranunculi habet, gratia Dei nominatur, Germanicè [Gottes gnad.] Gallicè *Grace Dieu*. Ab insigni in sanandis vulneribus effectu. Sextum, quod forma quarto generi simillimum est, nec ferè ab illo nisi sola magnitudine foliorum, florum & radicis distat, Germanicè [Bluetvvurtz] à rubro colore aut mirifica insistendo sanguinis profluuio facultate vocatur. Gallicè *Espece de col de Grue*.

Tertium. Robertiana. *Quartū.* *Quineū.* *Sextum.*

FORMA.

Geranium primum caules habet à radice rubentes, lanuginosos, folia Anemones, diuisuris incisa, flores purpureos, & in cacumine caulium fastigia capitulis ciconiæ aut gruū cum rostellis longitudine acus emicantia. Radicem oblongam & subrotundam, dulcémq;.

Alterum

Geranium primum.

Geranium ſecundum.

Secundi. Alterum vt præcedens caules tenues, rubentes à radice ſtatim, languinoſóſq; obtinet, folia maluæ ſimilia, candidiora, floſculos ſubpurpureos, capitella gruini capitis modo roſtrata, radicem tenuem & oblongam. *Tertij.* Tertium, caules habet à radice rubeſcentes, lanuginoſos, geniculatos, ſaporis & odoris iniucundi, folia Chærephylo aut Artemiſiæ tenuifoliæ ſimilia, flores purpureos, capitella gruini capitis modo roſtrata, radicem intus viridem, & adſtringentem. *Quarti.* Quartum, cauliculos itidem vt reliqua rubenté, lanuginoſum, folia laciniata admodum, flores purpureos, ex quibus capitella gruini capitis inſtar roſtrata, & in ijs ſemina quinque naſcuntur: radicem intus candidam, extrà ſubluteam. *Quinti.* Quintum reliqua omnia magnitudine excedit, caules emittit oblongos, rotundos, modicè lanuginoſos, à radice ſtatim rubentes, folia Ranunculo ſimilia, flores

Geranium Tertium.

Geranium Quartum.

res ferè cæruleos,capitella præcedenti Geranio similia , radicem crassam & longam,multis exiguis radiculis velut capillamentis quibusdam fibratam.

Sextum ramos habet tenues,lanuginosos,folia laciniata,tenuia,flores in summo purpureos,ex quibus,vt in quarto,capitella gruini capitis formam referentia proueniunt. Radicem extra & intus rufam. *Sexti.*

LOCVS.

Omnia Geranij genera in incultis proueniũt. Primum passim in campestribus & nonnunquam inter segetes nascitur. Alterum in colliculis. Tertium in vmbrosis locis & dumetis. Quartum in agrorum limitibus, & iuxta sepes. Quintum in pratis. Sextum in locis montosis & saxosis.

Geranium quintum.

Geranium ſextum.

TEMPVS.

Primum ſtatim inter initia veris Aprili menſe flores ſuos oſtendit,& ſubinde per integram æſtatem. Alterum,Tertium & Quartum,Maio menſe florent.Quintum Iunio et Iulio menſibus,quemadmodum etiam Sextum.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia & radices, primo excepto (cuius radix dulcis eſt quodammodo, atque adeò diſcutiendi vi prædita) adſtringunt ac ſiccant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix Geranij primi in vino drachmæ pondere pota, vteri inflationes diſcutit. Secundum nullum habet in medicina vſum.

EX PAVLO.

Geranium quod folijs respondet Anemonæ, radicem habet esculentam, quæ cum vino drachmæ vnius pódere sũpta, vteri inflationes dissoluit. Altera Geranij species in re medica inutilis est.

EX PLINIO.

Primæ Geranij speciei radix, reficientibus se ab imbecillitate vtilissima. Bibitur contra phthisin drachma in vini cyathis tribus bis die. Item contra inflationes, quæ & cruda idem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semen drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum.

APPENDIX.

Et si secundum Geranij genus à Dioscoride alijsque nõ nullis: tanquam nullius in medicina vsus damnatum sit, tamen posterior ætas quotidiana experientia in sanãdis vulneribus & fistulis, eius ac reliquorum etiam mirum esse effectum comperit: proinde eas herbas his ipsis in potu mirifice conferre tradunt. Et certè non mirum est earundem vires olim fuisse ignoratas, cùm & aliarum multarum plãtarum facultates, quas cõstat esse hodie notissimas, veteribus fuisse incognitas, notius sit quàm vt demõstrari debeat. Antiquus quoque herbarius, prædictorum Geraniorum folia magnam vim obtinere in glutinandis vulneribus, & articulorũ doloribus leniendis tradit. Primi aũt radicem mouendi vrinam facultatem habere ait, ideoque calculosis, stranguriæ & difficultati vrinæ prodesse. Tertiũ genus ad oris, mamillarum, pudendorumque vlcera sananda vnicè conducit. Reliqua similiter ad glutinanda vlcera mirificè prosunt. Nullum verò ad sanguinem vndecunque emanãtem compescendum præstantius sexto est, vnde etiam Germani, vt comprehensum est, [Bluotvvurtz,] hoc est sanguinariam radicem appellare voluerunt.

ADNOTATIO.

Gerania omnia hic frequentißima.

De Gongyle. Cap. LXXVII.

NOMINA.

Γογγύλη ἢ γογγυλὶς Græcis, Rapum Latinis & Officinis, Germanis [Ruben] Gallis *Naueau rond* appellatur. Græci autem à figura eius, quæ plerunque rotunda esse solet, vocabulum detorserunt. Nanque quod in rotunditatem coactum est, vel in orbem circumagitur, γογγυλίζειν dixerunt. Rapa verò, quod ex terræ rure, quasi ruapa. Varrone teste nominata est.

GENERA.

Rapi duo sunt genera. Vnum satiuum, quod simpliciter Germani [Ruben] vocãt. Galli verò *Raue ou naueau blanc de iardin*. Estque id iterum duum generum, Vnum candidum, quod Germani etiam [Vveis ruebenl] vocant: & alterum rubrum, [Rot ruebcn] ijdem appellant. Galli *Raue ou Naueau rouge de iardin*. Alterum syluestre, quod vulgus Rapunculum, quasi paruum rapum, Germani] Rapuntzeln] nominant. Galli *Reponces ou Repouchon*.

Foe

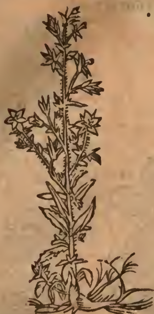
FORMA.

Rapum satiuum album. Rapum satiuum rubrum.

Rapum satiuum caule & folijs Raphano simile est, floribus verò & siliquis, in quibus semen profert, Napis aut, Brassicis. Syluestre, frutex est cubitali altitudine, ramosum, in summo læue, folia nimirũ læuia habens digitali latitudine, aut maiora. Semẽ in calyculatis fert siliquis: dehiscentibus verò seminum inuolucris, alia intus capitũ specie est siliqua, in qua semina parua nigra sunt, sed quæ fracta intus albicent. Flos eius in purpureũ vergit colorem. Radix digitalis ferè est. Quæ delineatio prorsus alludit ad hanc herbam, quam vulgus Rapunculũ nominat, siquidem cubitalis est, fruticosa, ramosa, folio digitali, nigro in siliquis semine, quod cùm frangitur album intus apparet. Flos etiam

Rapum syluestre siue Rapunculus.

purpurei coloris est, radixque digiti magna ex parte magnitudine constat.

LOCVS.

Satiuum, solum putre & solutũ desiderat. Syluestre in aruis nascitur passim.

TEMPVS.

Satiuum rapũ floret æstate, ac siliquatur subinde. Syluestre aũt verno quidem tempore, priusquam in caulem attollitur, acetarijs frequẽter inferi solet, erutum radicitus cum folijs iam recens enatis, quo sanè tempore à pueris etiam agnoscitur. Deinceps verò exit in caulem & adolescit, ac Iunio mense flores, ac subinde semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Rapa calida sunt in secundo ordine, & humida in primo.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Satiui rapi elixa radix nutrit, inflat, carnem flaccidã generat, Venerem stimulat. Decocto eius podagræ ac perniones fouentur. Ipsa etiam radix trita illita prodest. Si verò quispiam in excauata radice rosaceum ceratum feruenti cinere liquefecerit, exulceratis pernionibus proficiet. Asparagi eius decocti eduntur ciendæ vrinæ accommodi. Semen in antidota & theriaca, præsertim quæ dolores mitigare possunt

possunt, aptè additur. Potum venenis aduersatur. Venerē concitat. Muria conditum, comestum minus nutrit, sed appetentiam excitat. Syluestre rapum miscetur medicamentis quæ ad detergendam faciem reliquumque corpus, ex lupinorum, aut tritici aut lolij, aut erui farina conficiuntur.

EX GALENO.

Rapi semen venerem excitat, vtpote spiritum flatuosum procreans. Sic & radix concoctu difficilis est, inflatq; & semen generat. Succus ex ea in corpus digestus temperato crassior est: ideoque si quis vltra modum esitauerit, & maximè si perfectè conficere eam nequeat, crudum succum in venis congeret. Ad alui deiectionem nec conferre quicquam, nec officere dixeris, potissimùm quando bene fuerit percocta, vt quæ longam elixationem requirat, optimaque sit bis decoctione perpessa. Sin crudior ingeratur, concoctioni pertinaciùs resistet, pariet inflationes, & stomachum infestabit, nonnunquam etiam mordere illum non verebitur.

EX PLINIO.

Rapo vis medica inest. Perniones feruens impositum sanat. Item frigus pellit è pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudū tusum cum sale cuicunque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino contra serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis verò antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ipsum abdicauit in cibis propter inflationes. Diocles magnis laudibus extulit, etiam venerem stimulari ab eo professus. Item Dionysius: magisque si eruca condiretur. Tosta quoque articulorum dolori cum adipe prodest. Syluestri ad læuigandam albicandámve cutem in facie totóque corpore vtuntur, mixta vrina pari mensura. Eius succus circa messem exceptus, oculos purgat, medetur caligini admixto lacte mulierum.

EX SIMEONE SETHI.

Admodum nutriunt rapa, vrinam ciunt, inflant, genitale semen gignunt, fauces leniunt atq; thoracem. Crebrior

illorum vſus craſſum humorem generat, & obſtructiones iecoris parit. Ventrem nec ſiſtunt, nec mouẽt. Si cum aceto & ſale edantur, appetentiam excitant. Horum ſemen tritum & hauſtum magna copia, venerem ſuſcitat. Fertur quòd ſi quis hoc ipſum ſemẽ cum Calamintha & Lemnia terra commixtum ſumat, eo die neque veneno, neq; morſu venenati animalis lædi. Appenſum inguinum morbis peculiari quapiam proprietate medetur.

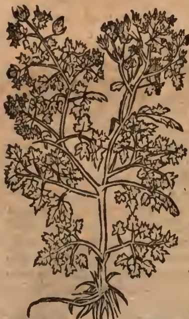
ADNOTATIO.

Rapum ſatiuum Auberuillianum Pariſijs commendant, radice tuberoſa multum è terra extante. Rapum ſylueſtre nobis cum Dioſcoride Rapuntium dicitur.

De Gingidio. Cap. LXXVIII.

Chærefolium.

Chærefolii vnde dictum.

Gingidium ſiue Chærefolium.

NOMINA.

Γιγγίδιον Græcè, Gingidium Latinè, officinis Chærefolium, Germanicè [Kerbelkraut] Gallicè *Cerfueil ou Salmille* dicitur. Chærefolium autem, græca voce & Latina coaleſcẽtibus in vnum nomen, ob id dictũ eſt, quòd folijs luxuriet. Ne tamẽ vocabulorũ vicinitas aliquã pariat

riat confusionem, imperitóq; lectori nomenclationum similitudo imponat, sciẽdum est officinarum Chærefolium diuersum esse à Chærefolio Plinij.

FORMA.

Herba est syluestri Pastinacæ similis, tenuior tantùm & amarior. Radicula subcandida, amaricante. Vnde satis liquet herbam quam hodie Chærefolium nominant, esse Gingidium. Nam erraticæ Pastinacæ folium æmulatur, aliquantò tenuius: radicula subalba, amaricante, floribus candidis, semine in siliquis exiguis oblongo, angusto & acuminato.

LOCVS.

Pasśim hodie in hortis colitur.

TEMPVS.

Maio mense floret, & subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Sicut gustu amaritudinem & adstrictionem præfert, sic temperamento quoque ipso caliditatem & frigiditatem. Secundum verò vtranque qualitatem deficcatorium in secundo ordine est: vnde iterum colligi potest, Chærefoliũ esse Gingidium, quòd ipsum gustui amarorem & adstrictionem euidentisśimè repræsentet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Crudum & coctum olerum modo esui idoneũ est. Editur etiam sale conditum seruatúmve. Stomacho vtile. Vrinam ciet. Decoctum eius cum vino potum, vesicæ accommodum est.

EX GALENO.

Estur Scandicis modo. Stomacho mirè vtile siue crudum, siue elixum libeat sumere. Longioris decoctionis impatiens est. Nonnulli ipsum ex garo oleóque esitant. Alij vinum aut acetum adijciunt, ac multò sic magis stomacho conducit. Cum aceto assumptum, fastidiosos ad cibum inuitat. Perspicuum verò est hanc herbam medicamentum magis esse quàm cibum, quippe quæ adstrictionis & amaritudinis non obscuræ nec exiguæ particeps est.

EX PLINIO.

Q v Co

Coctum crudúmq: stomachi magna vtilitate estur. Siccat enim ex alto omnes humores eius.

APPENDIX.

Facultates iam commemoratas etiam Chærefolio suo tribuunt recentiores: scribunt enim mirificè conferre ventriculo, ciendísque mensibus, vrinæ in vino decoctum, vt iterum hinc constet à Gingidio non esse diuersum.

De Genista. Cap. LXXIX.

NOMINA.

Genista Latinis rei rusticæ scriptoribus & Plinio nominatur. Officinis & barbaram sectantibus medicinam. Genesta & Genestra. Germanis [Ginst vel Genist] Gallicè *Genet* appellatur. Genistram autem vocant haud dubiè quòd genu modo flexilis ad nexus sit: vel, vt alijs placet, quia genibus medeatur dolentibus. Alia autem est à Sparto, quòd hoc virgas habeat longas sine folijs, vt suo dicemus loco, illa autem minutis folijs scatet.

Genesta. *Genista vnde dicta.* *Genista nō est eadem cum Sparto.*

Genista.

FORMA.

Genista fruticat ramis herbaceis, scabris, folijs minutis scatentibus, flore luteo, apibúsque gratissimo, semine lenticulis haud absimili, quod siliquis innascitur, radice sublutea.

LOCVS.

Perarida loca amat, ideóq; in syluis, & iuxta syluas nascitur.

TEM

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio mense, ac subinde in siliquis hirsu tis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in altero ordine, id quod amaritudo quam gustata refert, & eius facultates abundè docent.

VIRES EX PLINIO.

Semen Genistæ purgat Ellebori vice, drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor ieiunis. Ramis similiter cum fronde in aceto maceratis pluribus diebus & tusis, succum dant ischiadicis vtilem, cyathi vnius potu. Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere clystere. Perunguntur eodem succo ischiadici, addito oleo. Quidam ad stranguriam vtuntur semine. Genista tusa cũ ax ungia, genua dolentia sanat.

APPENDIX.

Ex iam commemoratis verbis perspicuum omnibus fit, Sparto & Genistæ non obstante quòd forma nonnihil di stent, eandem inesse facultatem: vt enim Spartum pituitã per superna & inferna purgare potest, sic etiam Genista. Hinc adeò fit vt eius seminis hodierno tempore contra po dagram magnus sit vsus. Vrinam etiam amaritudinis ratione mouet, & quia incidendi & extenuandi facultatem habet, lapidem tum in renibus, tum in vesica confringere, vt etiam recentiores tradunt, potest. Strumas denique atque alios tumores discutere posse ijdem scribunt.

De Genistella. Cap. LXXX.

NOMINA.

PRIORI non admodum dissimilem herbam nonnulli Genistellam vocant, quod scilicet Genista exilior & humilior sit. Germanicè appellari potest. [Die stechedne Ginst.] Alij vocant [Erdpfrymen, oder klein streichbluomen] Gallicè *Petit Genet*. Sũt qui nõ sine magno errore pro Genista vtãtur, quũ facultatibus diuersis p̃dita sit. Sũt qui Rosma

Rosmarinum aculeatū nominent, quòd eius folia Rosmarino ferè similia sint.

FORMA

Genistella.

Frutex est Libanotidis coronariæ, quam Rosmarinum vocant, penè folio, sed rigido ac pungente, flore luteo, piso non dissimili, semine in exiguis siliquis rufo, radice sublutea.

LOCVS.

Nascitur in arenosis locis, secus vias.

TEMPVS.

Maio mense flores luteos producit, quibus pastæ apes improbum mel conficiunt.

TEMPERAMENTVM.

Adstringentem cum amaritudine facultatem possidet, ac proinde valenter, simulq; citra mordacitatem exicātem.

VIRES.

Semen eius serpentibus aduersari tradunt. Decoctum foliorum, profluuium menstruorū sistit. Idem etiam potū ventris fluori succurrit. Et vt rem in pauca contraham, idem Genistella, quod Hippuris seu Cauda equina potest,

Adno

ADNOTATIO.

Genistella nobis frequens.

De Gnaphalio. Cap. LXXXI.

NOMINA.

Γναφάλιον Græcis, Centunculum aut Centuncularis herba Latinis nominatur. Officinis ignota. Germanis [Rhuorkraut] appellatur, Gallis *l'Herbe velue*. Gnaphaliũ verò vocata est hæc herba Galeno autore, à candidis mollibusque eius folijs, quibus ἀντὶ γναφάλων hoc est, pro tomentis vtuntur. Gnaphalion itaque dicitur, quasi tomentitia. Centũculum autem dixerunt, quod centonibus cum tomento maxima sit cognatio. Germanicam nomenclaturã ab eius facultate aduersus dysenteriam illi inditam esse nemini non notum est.

GENERA.

Gnaphalium siue Cẽtũculum.

Duũ esse videtur generum: vnum enim paulò latioribus ac cãdidioribus folijs constat, alterũ verò tenuioribus & minus candidis: quòdq; flores in summitate ac cacumine tantùm profert. Verùm cùm forma parum admodum, facultatibus verò nihil distent, nos vna pictura genus vtrũque complexi sumus.

FOR

FORMA.

Candida & mollia Gnaphalium obtinet folia, atque adeò tomentitia, floresque luteos, radicem vero capillatam ac tenuem, vt pictura ipsa monstrat.

LOCVS.

Vulgaris herba vbique scatens Gnaphaliũ, in locis sicci^s potissimùm, interdum etiam pinguibus proueniens.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Adstringit atque adeò exiccat Gnaphalium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Gnaphalij folijs aliqui pro tomento vtuntur. Tamen faciunt hæc ipsa in austero vino pota ad dysenteriam.

EX GALENO.

Folia Gnaphalij mediocriter adstringunt, ac proinde quidam id exhibent ex austerorum vinorum quopiam dysentericis.

EX PLINIO.

Datur in vino austero ad dysenteriam, ventris solutiones, mensesq; mulierum sistit. Infunditur autem tenasmo, Illinitur & putrescentibus vlcerum.

ADNOTATIO.

Gnaphalium Latinis Tomentum, officinis Cotonaria.

De Dipsaco. Cap. LXXXII.

NOMINA.

Δίψακος Græcis, Labrum Veneris, Carduus veneris Latinis. Virga pastoris officinis, & Cardo fullonum dicitur. Germanis [Kartendistel, Buobenstrel, Vveberkarten] Gallicè *Chardon à carder*, alijs *Verge à Bergier, ou Chardon à Foullon*. Dipsaci autem nomen à contrario inuenit, quoniã conca uo alarnm sinu rorem vel imbrem recipiat, quo velut ad abigendas sitis iniurias abutitur. Labri veneris nomenclationẽ à carinato foliorũ habitu cõtraxit, quę se anfractuosa sinuantia ambage, peluis vel lauacri speciem

ciem constituunt, & intra se humorem nunquam non retinent. Virga pastoris haud dubiè dicta est, ob longas virgas, quibus cardui ad poliendos pannos vtiles insident, quas pastores fortè sumunt, & ea parte qua possit manu capi aculeis nudant, reliqua autem aculeata parte gregem ducunt. Carduus verò fullonius cœpit appellari, quòd ea rudes pannos velut echino quadam expoliunt, detractísque floccis concinnant. Errat mirum in modum Serapionis interpres, qui sub Virgæ pastoris nomine, Polygonon Dioscoridis delineat.

Virga pastoris

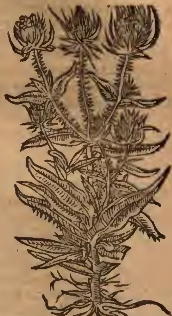
Carduus fullonius.

Serapionis interpres perstringitur.

GENERA.

Dipsacus albus.

Dipsacus purpureus.

Duum est generum. Vnum quod à fullonibus in hortis plantatur, alterum quod sua sponte pasim prouenit. Differunt inter se hac quidem ratione, quòd primũ folia latiora & profundiùs in ambitu incisa, flores candidos, echinataque

tâque capitula magis aculeata habeat: alterum contrà angustiora & minus laciniata folia, flores purpureos, capitulâque minus aculeata obtinet. Nos discriminis illius rationem habentes, primi generis appellauimus Dipsacum album Gallicè *Chardon à carder blanc*. alterius verò Dipsacũ purpureum. Gallicè *Chardon à foullon rouge*, ad florum nimirum respicientes diuersitatem.

FORMA.

Aculeatarum generis est hæc herba. Caulem habet altũ, spinis horrentem, folia caulem amplectentia, lactucæ similia, in singulis geniculis bina, oblonga, aculeis armata, quæ in dorsi medio veluti bullas intus & extrà spinosas habẽt, concauo quo se in geniculis coniungunt sinu, quo aquæ, rores, & imbres asseruantur, Vnde Dipsaci quasi sitientis nomen traxit. In cacumine caulis, singulis surculis capitulum vnum echino simile inest, oblongum, aculeatũ, quod postquã exaruerit cãdidum apparet. Dissectum per mediã medullam caput, vermiculos habet. Quòd si itaq; contempleris eam quam herbarij hodie Virgam pastoris & Carduum fullonum nominant herbam, offendes omnes huic notas respondere. Siquidem hęc pastoria virga profert caulem binum cubitorum, imò qui sæpiuscule supra hominis altitudinem increscat, spinis horridum, geniculatum, folia lactucæ, in singulis geniculis bina, prælõga, aculeata, quorum toruli bullantibus turgent spinis, dorsóque nocentibus aculeis rigent, carinato alarum sinu, qui peluis vel labri modo roris & imbris pluuij capax fit. Gnaræ laticis huius auiculæ, cũ solis ardentissimus opprimit æstus, huc appelluntur ad satianda sitis desideria, illis facta bibendi potestate anfractu liberalem potum ministrante. Scaporum fastigia echinato minantur vertice, resupina hamulorum flexura, mucronibúsq; leuiter vncinatis, quibus rude lanificium aspero ductu leuigatur. Singuli echini è rotundo in oblongum quodantenus turbinantur, inter quorum spicula candicans aut purpureus emicat flos. His dissectis in medullo vermiculos idẽtidem nobis in autumno quum exiccari incipit, licet inuenire. Vermiculus autem albus est, qui

per

per cauitatem echini dimouetur, & in caudicem transit. Hyeme etiam eundem videre licebit antequàm præ frigore moriatur. Imò etiam veris initio in quibusdam, vermiculi à nobis reperti sunt, partim viui, partim mortui.

LOCVS.

Nascitur humectis locis, iuxta riuos aquarum & fontes: quapropter nonnulli Dipsacon à Græcis nominatum esse arbitrantur.

TEMPVS.

Carpitur in æstate, Iunio & Iulio potissimũ mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Dipsaci spinæ radix ex secundo ordine exiccantium est, habétque nonnihil absterforium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius radix cum vino decocta & tusa vsque dum cerati crasitudinem accipiat, imposita rimas fistulásque sedis sanat. Oportet autem medicamentum hoc ærea pyxide recõdere. Ferunt præterea formicis & verrucis pensilibus remedio esse. Vermiculi capitis eius in folliculo clausi & collo aut brachio appensi, quartanas sanare produntur.

EX PLINIO.

Sanat rimas sedis, item fistulas decocta in vino radice vsque dum fit crasitudo ceræ, vt posit in fistulam mitti. Item verrucas omnium generum. Quidam & alarum, quas modo diximus, succum ijs illinunt.

APPENDIX.

Aliæ facultates quæ à Serapionis interprete & alijs recentioribus illi conceduntur, non sunt genuinæ, sed spuriæ, & Polygono adscribendæ.

ADNOTATIO.

Dipsacus satiuus & erraticus nobis est.

De Daphnoide. Cap. LXXXIII.

NOMINA.

Δαφνοειδὴς Græcè, Daphnoides Latinè nominatur, Officinis & nostræ ætatis herbarijs, græcam imitantibus vocẽ, Laureola. Germanis. [Keilant, & keidelpast.] *Laureola*

P Gallicè

Gallicè *Laureole* nuncupatur. Daphnoides autem & Laureola, à Lauri forma & specie, quam in folijs & fructu refert, dicta est.

FORMA.

Daphnoides siue Laureola.

Frutex est cubitalis, ramos complures habēs Lauri instar flexiles, à medio sursum versus foliosos. Cortex ramos vestiens admodum glutinosus lentúsve est. Folia Lauro similia, molliora tamen, tenuiora, nec facilè fragilia, os & fauces erodentia, incendentiaque. Flores candidi. Fructus vbi ematuruerit subniger. Radix inutilis. Quæ in vniuersum omnes notæ Laureolæ hodie dictæ conueniunt. Nec obstat quòd Dioscorides suæ Daphnoidi candidos tribuat flores, cùm Laureola purpurascētes potius habeat: solet enim color secūdum diuersas regiones in eadē sępe herba mutari, vt fusiùs in *Symphyto maiore* dicemus. Et certè nihil incōmodi erit si etiā Laureolæ flores quispiā candidos dixerit, cū albi coloris nō minor quā purpurei in ijs portio reluceat. Verisimile quoq; est Dioscoridē ab extremo potius colore, quàm medio flores appellare voluisse.

LOCVS.

Nascitur in montanis & syluestribus locis.

TEMPVS.

Floret primo statim vere antequam folia erumpunt. Fructum autem autumno profert.

TEM

TEMPERAMENTVM.

Calida èst admodum & sicca.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Ducit per inferna pituitosa siccum aut recens Daphnoidis folium. Vomitus & menses cit. Commanducatum capitis pituitas elicit. Sternutamenta itidem mouet. Purgant etiam seminis eius pota grana quindecim.

EX PLINIO.

Daphnoides siue syluestris laurus aluum soluit, recenti folio vel arido drachmis tribus cũ sale & hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium & vomitus. Stomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæve purgationis causa sumuntur.

APPENDIX.

Animaduertendum hoc loco mirum in modum errare officinas, propterea quòd folijs Daphnoidis pro Mezereõ (quę tamen Græcorum est Chamelęa diuersa admodum à Daphnoide) vtantur: & eius fructu pro cocco cnidio, quod fructum Thymeleæ esse notius est quàm vt demõstrari debeat. Sic in manifestissimis cęcutire solent officinę, pulchrè interim ad eos errores conniuentibus medicis, non minus quàm illi, rei herbariæ imperitis. Thymeleam verò nõ esse laureolam hodie appellatam herbam, ex eo colligi potest, quòd hæc ipsa, Dioscoride autore, linum nonnullis nominata sit, non alia quidem ratione, quàm quòd satiui lini similitudinem referat: cui quàm dissimilis laureola sit, nemo nonnouit. Sũt etiam qui ad hanc similitudinem respicientes, in hodiernum vsque diem linum syluestre appellant.

ADNOTATIO.

Laureola herba faciens viduas.

De Dryi. Cap. LXXXIIII.

NOMINA.

Δ Pũs Græcis, Quercus Latinis & Officinis, Germanis [Eychenbaum] Gallicè *Chesne* Appellatur.

Quercus.

FORMA.

Notiſsima eſt arbor Quercus, procera, craſsiore & aſperiore caudice, ramoſa, folijs profundè laciniatis. Glandes producit optimas, & grandiſsimas gallas: item & viſcum. Radix eius latiſſimè circũiacentem terram amplectitur.

LOCVS.

Paſsim in ſyluis alijsque locis naſcitur.

TEMPVS.

Vere quidem germinat, ſed tardiùs multis alijs arboribus.

TEMPERAMENTVM.

Deſiccat, adſtringit & excalfacit paulò infra media, in genere ſcilicet eorum quæ tepida ſunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Quercus omnis adſtrictoriam facultatem habet, præſertim id quod inter corticem & caudicem membranæ ſimile clauditur: quinetiam membrana putamini glandis ſubiecta. Decoctum ex ijs datur dyſentericis & ſanguinem excrean

creantibus,& in pessis tritum contra fluxiones mulierum apponitur. Glãdes idem possunt. Vrinam ciunt, capitis dolorem, & flatus comestæ pariunt. Resistunt esitatæ venenatorum ictibus. Decoctum corticis cum lacte bubulo potũ, contra toxica prodest. Crudæ autem tritæ & illitæ inflammationes leniunt. Ad malignas duritias, & malefica vlcera cum adipe suillo salso conueniunt. Galla fructus est quercus. Aliqua omphacitis appellatur, parua quidem, præ se ferens formam in digitis articulorum, solida, nullo foramine peruia. Altera leuis, plana, perforata. Eligi debet omphacitis quæ efficacior est. Vtraque vehementer adstringit. Carnium excrescentias tritæ, fluxiones gingiuarum & columellæ, atque in ore aphthas reprimunt. Nucleus earum cauernis dentium indigus, dolores sedat. Crematæ carbonibus donec igne flagrent, & vino aut aceto, aut oxalme extinctę, sanguinem reprimũt. Decoctum earum ad insessus vtile, contra vuluæ procidentias, fluxionésque. Capillos denigrant aceto aut aqua maceratę. Cœliacis, dysentericis, cum vino aut aqua trita conuenienter illinuntur aut bibũtur. Vtiles & obsonijs mixtæ, aut integræ in aqua præcoctæ in qua aliquid coquendum sit quod ipsis conferat. In summa, galla vtendum quoties opus est adstrictione & exiccatione.

EX GALENO.

Quercus omnes partes adstrictoriæ facultatis participes sunt: Sed plus tamen quæ in trunci cortice membrana subest, tum quę sub glandis putamine, ea videlicet quę fructus carnem conuestit. Quamobrem ad fluxum muliebrem sanguinis expuitiones, ventrisq; diuturnos fluxus, commodã esse credunt. Maximè verò ea vtuntur decocta. Siquidem ego quãdóq; glutinasse me vulnus memini secuti inflictũ, quum nullum ad manum esset medicamentũ pręter ipsius Quercus folia. Terebam verò in læui saxo. & vulnus cum circumiacentibus locis illinebã. Eandem folijs vim habet & fructus Quercus: eoque medici nonnulli ad incipientes, & crescentes phlegmonas vtũtur. Nam quæ iam vehementes sunt, adstringentibus haud indigent. Galla quę ompha

citis nuncupatur,admodum acerbum eſt medicamentum; plurimum terrenæ & frigidę ſubſtantię particeps, per quã deſiccat & reprimit fluxiones:adhęc cõſtringit cõtrahitq; partes laxas ac languidas,omnibusq;fluxionum affectibus ſtrenuè reſiſtit. Eſt verò tertij in deſiccando, ſecundi autẽ in refrigerando ordinis. Altera aũt galla, flaua,laxa,& magna,exiccat quidem etiam ipſa,ſed tantò,quantò, acerbæ qualitatis minus eſt particeps. Cocta itaque ipſa per ſe ac deinde trita cataplaſma non inſtrenuũ eſſe ſedis phlegmonarũ,ac procidentiarũ.Porrò coquenda eſt in aqua,ſi modica opus ſit adſtrictione:ſin vehementiore, in vino.Et ſi augere inſuper adſtrictionem ſit opus,vino etiam vtare auſteriore.Denique gallæ combuſtę ſanguinis reprimendi facultatem acquirunt,ac nimirum etiam calorem & acrimoniam ex vſtione aſſumũt,ſuntque:ijs quæ ignem nõ expertæ fuerint,tũ ſubtiliorum partium,tum maiore deſiccandi poteſtate.Cæterùm quũ ad ſanguinis ſuppreſsionem præparare eas voles,carbonibus impoſitas dum vndequaque candeant,aceto aut vino extinguere oportebit.

EX SIMEONE SETHI.

Glandes difficilis ſunt coctionis, & valde nutriunt,tardius deſcendunt, crudoſque humores generãt,proptereaque illarum vſum deuitari præcipimus.

De Dauco. Cap. LXXXV.

NOMINA.

Δαῦκ☉ Græcè Daucus Latinè nominatur.Officinæ alijs &adulterinis herbis ſub hoc nomine vtũtur,germanicas appellationes in generum explicatione indicabimus.

GENERA.

Dioſcorides tria Dauci cõmemorat genera.Primũ Creticum daucum vocat.Germanis[Bervvurtz] propter capillatam radicem ,aut quia vteri dolorem,qui iiſdem [Bermuter] appellatur,ſanat . Galicè *Carotte ſauuage,ou Panet ſauuage.* Alterum nomine peculiari caret, folijs Laſerpitio ſimile

mile, Germanis [Vueisz Hirtzvvurtz] dicitur.

Tertium genus itidem nomine destituitur proprio, Germanis autẽ nonnullis [Schvvartz Hirtzvvurtz] noĩatur.

FORMA.

Daucus creticus.

Dauci alterum genus.

Creticus Daucus folia Fœniculo similia habet, minora tamen & tenuiora. Caulem dodrantalem, vmbellam Coriandro similem. Flores candidos, & post hos semen acre, candidum, hirsutum, & in commãducando odoratum. Radicem crassitudine digitali: & longitudine dodrãtali. Omnes huius descriptionis notæ, herbæ quã [Bervvurtz] Germani vocant, conuenire ad vnguẽ videntur, vna duntaxat excepta: siquidem semen non est hirsutũ. Sed quum omnia alia, atque adeò facultates etiam ipsæ respondeant, non est cur vna hæc nota nos impediat, cur minus Creticum dau-

Dauci tertium genus.

cum credamus, aut saltem Germanicum, qui Cretico per omnia respondeat. Vel si prorsus alicui non satisfaciunt quæ diximus, dicat planè hanc herbam esse Seseli Creticum, cuius etiã herbæ notæ omnes huic nostræ conueniunt: neque etiã facultates quas similes Dauco cretico habet, discrepant. Alterum Apio syluestri, vel, vt antea diximus, Laserpitio simile est: aromatũ modo odoratũ, acre, gustanti odoratum & feruens. Tertium folijs Coriandro assimilatur, flore candido, capite & semine Anethi, in quo vmbella erraticæ Pastinacæ similis est, semine oblongo plenum, sapore vt Cuminum acri.

LOCVS.

Primum in petrosis & apricis locis nascitur, nusquam verò in Germania copiosiùs, quàm in Martianæ syluæ quibusdam pratis prouenit. Reliqua duo genera in altis montibus gignuntur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Semen Dauci admodum calefacit & exiccat. Idem etiã, sed minori efficacia, facit herba.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Omnium Daucorum ſemen calefaciendi vim obtinet. Potum, menſes, fœtus, & vrinas mouet. Torminibus liberat. Tuſſes diutinas lenit. Succurrit phalangiorum morſibus cum vino potum. Oedemata illitum diſcutit. Ex alijs, ſeminis tantùm vſus eſt ex Cretico, radicis etiam, quæ cum vino præſertim ad venenata bibitur.

EX GALENO.

Dauci ſemen efficax admodum, tum mouendæ vrinæ medicamentum, tum prouocandis menſibus. Multũ etiam diſcutere foris impoſitum valet. Ipſa etiam herba eandem vim obtinet, ſemine tamen inferiorem, nimirum ob aqueæ humiditatis miſturam.

EX PLINIO.

Vehementer vrinam impellit. Creticum magis contra ſerpẽtes pollet. Bibitur è vino drachma vna, datur & quadrupedibus percuſsis, aduerſatur phalangio, capitis dolori medetur, tuſsi ſubuenit, ſtranguriæ medetur drachma ſeminis. Eius radix in vino pota, dyſenteriam ſiſtit. Cõtuſis & euerſis potũ duobus obolis, in mulſi cyathis tribus ſubuenit, aut ſi febris adſit in aqua mulſa. Menſes & ſecundas potum facillimè pellit. Calculos eijcit. Folia, omnia tela infixa corpori extrahunt.

ADNOTATIO.

Dauci primum genus nobis tantùm frequens.

De Dracontio Magno. C. LXXXVI.

NOMINA.

Δρακόντια μεγάλη, ἢ δρακόντιον μέγα Græcis, Dracuncu- *Serpenta*
lus maior Latinis, nonnullis Serpentaria maior dici- *ria maior*
tur. Officinis ignota herba: Germani [Schlangekraut,] *Dracũcu-*
Galli *Serpentaire, ou Serpentine* vocant. Nomen autem à fi- *lus vnde*
gura ſumpſit: caulis enim glaber, purpureiſque reſperſus li- *dicta.*
turis, verſicolori facie, corpus anguinum repræſentat, & æquat longitudine. Vertex quoque ſinuoſo oris hiatu linguam exerens cruentam, caput exprimit. Atque hinc eſt *Colubri-*
quòd veteribus etiam Romanis Colubrina, ac Serpentaria *na.*

nuncupata sit: vel sic dicta, Plinio autore, quòd è terra ad primas serpentium vernationes exeat, rursúsque cum ijsdem se in terram recondat, nec omnino occultata ea appareat serpens.

FORMA.

Dracunculus maior.

Caulem habet glabrum læuúmq;, rectum, bicubitalem, baculi crassitudine, versicolorem, vt angui similis videatur purpureis etiam maculis abundat. Folia fert Rumicis inflexa, & plicata. Fructum in summo caule racemosum, coloris inter initia cineracei, postea quàm maturuit crocei & punicei. Radicem grandem, rotūdam, candidam, tenui cortice vestitam. Ex qua delineatione omnibus perspicuū fit, plantā eam cuius picturam exhibemus, esse Dracunculum maiore. Simplici enim caule attollitur, binum cubitū alto, læui glabróve, recto, baculi crassitudine versicoloribus anguium

guinm maculis variegato, purpureis etiam intercurſantibus lituris, ita vt planè ſerpentis habitum coloremq́ue mentiri videatur. In vertice comoſo folia prodeunt ſena ſeptenáve, craſsiore pediculo digitorũ modo propendentia, puniceis reſperſa notis, Rumicis primi generis figura. E foliato ſcapi faſtigio, vagina quædam foris herbacea proſilit, in mucronem ſenſim turbinata, velut erupturi partus inuolucrum, quæ cum dehiſcens ſeſe pandit, purpureum cornu in acumen faſtigiatũ demõſtrat. Ea ſeminis increméto diſtenta diſsilit in rimam, & tandem elangueſcens flacceſcit, ſubareſcénſque perit relicto cornu. Cuius imam partem racemoſus fructus ambit, acinis primo virẽtibus, dein croceo & puniceo colore rutilantibus. Radix denique magna, rotunda, alba tenuique cortice veſtita, Et in ſumma, nulla eſt prorſus nota, quæ reclamare videatur.

LOCVS.

Naſcitur in opacis ſepibus.

TEMPVS.

Carpitur ſemen cùm maturitate nigreſcit, Radix per meſſem effoditur, hoc eſt, Iulio menſe, aut initio Auguſti.

TEMPERAMENTVM.

Dracunculus acris & amarus eſt, leuiculamq́ue quandã adſtrictionem habet, vt calidam & ſiccam eſſe nullus dubitare poſsit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix calefaciendi vim obtinet. Toſta & elixa cum melle delincta orthopnoicis, ruptis, cõuulſis, tuſsibus, & deſtillationibus prodeſt. Pota cum vino Venerem ſtimulat. Conciſa & ex melle illita, vlcera maligna atque phagedænica expurgat, præſertim cum vite alba. Ex ea & melle collyria ad fiſtulas, & fœtus euocandos componuntur. Ad vitiligines cum melle efficaciter illinitur. Polypos & carcinomata abſumit. Succus eius ad oculorum medicamenta: item contra nubeculas, albugines, caliginemq́ue vtilis eſt. Odor herbæ radiciſque, recens conceptos abortu vitiat. Idem præſtant triginta grana eius in poſca pota: ſunt qui eius ſuccum

eum cum oleo aurium doloribus infudere. Quin etiã folia eius, vt pote adstringentia, vulneribus recentibus imposue re, in vino autem cocta pernionibus. Ferunt nõ feriri à vipera eos q folia manibus affricuerint, aut radicé gestauerit.

EX GALENO.

Dracuntium quiddam Aro persimile habet, tum folijs, tum radice. Acre etiam est & amarum, tenuiumque partiũ. Obtinet quoque leuem quãdam adstrictionem, quæ quan doquidem cũ prædictis duabus qualitatibus, acri scilicet & amara, coniuncta est: medicamentũ factum est vtique maximè efficax. Nam radix viscera omnia expurgat, crassos potissimùm & lentos humores extenuans. Optimumque remedium est contumacium vlcerum. Expurgat extergetq; strenuè tum alia quæ extersionem desiderãt, tum alphos cũ aceto. Folia quoque, vt pote similem facultatem habentia, vlceribus, vulneribusque recens inflictis accommoda sunt, & quantò minus fuerint sicca, tantò magis conglutinant: nam quę (sicciora sunt, viribus sunt acrioribus quàm vt vul neribus conueniant. Creditum est caseum humidum, si illis folijs tectus reponatur, ob temperaturæ illorum sicci tatem, à putredine conseruari. Fructus valentior est, nõ folijs tantum, sed & radice: proinde & canceros, & polypodas eliquare creditus est. Succus quoque eius vitia oculorum ex purgat. Dracuntij radicem bis térve elixam quo omnem exuat medicamentosam vim, in cibo interdum Ari modo exhibemus, quũ crassi ac glutinosi thoracem pulmonemque infestantes humores fortiore vi expellendi veniunt.

EX PLINIO.

Omnino habentem Dracunculum serpentes fugiunt. Ideò percussis prodesse in potu maiorem aiunt, vt & menses, si ferro non attingatur, sistat. Succus eius & aurium do lori prodest. Reliquas facultates in Ari descriptione offendes. Videntur enim veteres Arum cum Dracunculo mino ri miscuisse.

APPENDIX.

Hæc est vera, Serpentaria, qua officinis vtendum erit, & minime ea, quam alio nomine Bistortam vocant. Nam viribus

ribus planè ab ea, quæ genuina est dissidet, vt suo etiã loco monuimus. Quare non est cur deinceps eandem medicamentis quæ thoraci expurgando adhibentur, admisceãt medici: sed hanc potius, cuius picturam oculis subiecimus.

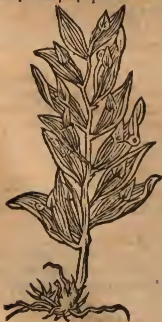
ADNOTATIO.

Dracunculus Serpentaria vulgò.

De Daphne alexandrina.
Cap. LXXXVII.

NOMINA.

Δάφνη ἀλεξανδρία, ἢ ἰδαία Græcis, Laurus Alexandrina, aut Idęa Latinis, officinis Vuularia, nonnullis Bonifacia, multis etiã Pagana lingua, Germanis [Zapfenkraut hauckblatt, & auffenblatt] dicitur. Theophrastus appellat ἐπιφυλλόκαρπον quod fructum super folijs ferat. Alexandrinam autem Laurum dictam putamus, quòd Alexander victor ea vsus fuerit. Hinc est quod Apuleius hanc victorialem nominet, quòd nimirum victores ea pro Laurò in triumphi & victoriæ signum vterentur: quanquam in eo capite Daphnoida cũ Victoriala confundat. Idęa verò ab Ida monte, quo in loco speciosior & copiosior nascatur.

Laurus Alexandrina.

FORMA.

Folia Rusco seu Myrto syluestri similia habet

bet maiora tamen, molliora & candidiora. Fructū in medijs folijs fert rubentem, Ciceris magnitudine. Ramos spargit à terra dodrantales, & aliquando ampliores. Radicem Rusco similem, maiorem tamen, odoratam, & molliorem. Ex qua sanè delineatione satis perspicuum fit, eam herbā cuius picturā damus, esse Laurū Alexandrinā. Folio siquidem Myrti syluestris, sed vt Plinius li.xv.cap.xxx.ait, acutiore, molliore & candidiore: fructu inter folia rubro, magnitudine Ciceris, ramulis à terra sparsis dodrantalibus, radice syluestri, Myrto proxima, odorata & molli.

LOCVS.

Nascitur in locis montanis, & in Ida mōte, vt comprehensum est, speciosissima. Nunc adfertur ex inferiore Pannonia, atque in nonnullis hortis plantata prouenit.

TEMPVS.

Fructum in æstate in medio folij, in geniculo alterius folij quod maiori supernascitur, profert.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est, id quod gustus euidenter monstrat: siquidem gustantibus acris simul & subamara est.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix eius pota pōdere senum drachmarum cum dulci vino, difficulter parientibus, & stillicidio vrinæ laborantibus succurrit. Sanguinem quoque menstruum elicit.

EX GALENO.

Pota tum vrinas, tum menses prolicit.

EX PLINIO.

Celeres partus facit, radice pota trium denariorū pondere, in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiā pellit mensesque eodem modo pota.

APPENDIX.

Recentiores in faucium vlceribus, & humecta supra modum columella vtuntur. Hinc est quod nonnulli appendant hanc herbam pueris, vt nimia illorum humiditas exiccetur.

ADNOTATIO.

Laurus Alexandrina bislingua & Bonifacia, mihi ex Germa

mania delata visa est, qualis hic pingitur.

De Digitali. Cap. LXXXVIII.

NOMINA.

QVOD appellatione tum Græca, tum Latina, herba hæc hodie destituta sit, nulla alia de causa factum existimamus, quàm quòd veteribus incognita fuerit. Nos pulchritudine eius illecti, ἀνώνυμον esse diutius non sumus passi. Appellauimus autem Digitalem, alludentes ad Germanicam nomenclaturam [Fingerhuot,] sic enim Germani hanc stirpem nominant, à florum similitudine, quæ digitale pulchrè referunt ac exprimunt. Hac appellatione vtemur, donec nos vel alij meliorem inuenerint.

GENERA.

Digitalis purpurea.

Digitalis lutea.

GENE

GENERA,

Duum eſt generum. Vna enim purpureos obtinet flores ideóque Digitalem purpuream appellauimus. Germanis [Branner Fingerhuot] dicitur. Altera luteos habet flores, ob id Digitalis lutea dicta nobis eſt. Germanis [Geeler Fingerhuot] nominatur. In alijs per omnia ſimiles ſunt.

FORMA.

Herba eſt cubitalis, folijs latis & oblongis, Plantagini non diſsimilibus, in extremitatibus ſerratis, floribus à lateribus caulis ordine dependentibus, digitalis formam referentibus, purpureis aut luteis. Quibus decidentibus, ſemen in calycibus latum & oblongum profert. Radix illi eſt exigua & capillata.

LOCVS.

Naſcitur in montibus vmbroſis & ſaxoſis locis.

TEMPVS.

Floret Iulio potiſsimùm menſe, atque ſubinde cadentibus floribus ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

Impenſè amara eſt herba, perinde atq; Gentiana, vt hoc nomine calidam & ſiccam eſſe euidentiſsimum ſit.

VIRES.

Hæc herba haud dubiè quum opus eſt extenuatione, abſterſione, purgatione, & obſtructionis liberatione, efficax admodum eſſe ſolet. Nam, vt teſtatur Galenus libro quarto, de Simpli. med. faculta. cap. xvij. amari ſapores abſtergunt, & expurgant, & quæ in venis eſt, craſsitiem incidũt. Quamobrem menſes etiam quæ amara ſunt mouere poſſunt, & ex' thorace & pulmone pus educere. Quid multa? poteſt hæc herba ferè omnia, quæ Gentiana, cuius vires ſuo in loco inueniunt ſtudioſi,

De Ephemero nõ lethali. C. LXXXIX.

NOMINA.

Ἐφήμερον, ἢ ἶρις ἄγρια Græcis, Ephemeron, Iris ſylueſtris Latinis dicitur. Cùm autem, Galeno, Paulo, & Dioſcoride teſtibus, duo ſint Ephemeri genera, alterum, quod Colchi

Colchicon à natali solo dicitur, interficiens, de quo suo loco plura: Alterum quod non lethale est, & præcipuo nomine Ephemerum dicitur. Hic de secundo, nempe non interficiente, nobis sermo duntaxat erit. Ephemerum autem nominatũ est, nõ quòd eadẽ die iugulet (nulla enim ei vis mortifera inest) sed quòd flos illius confestim marcescat, nec longius vno & altero die commoretur. Vulgus & officinæ Lilium conuallium, quòd in opacis & lucis nascatur, appellant. Germani [Mayenbluemle] Gallicè *Grand Muguet*.

FORMA.

Ephemerum non lethale.

Caulem & folia Lilio similia habet, tenuiora tamen. Flores candidos amarósq;. Fructum mollem. Radicem vnam digitali crassitudine, longam, adstringentẽ, odoratã. Quæ siquidẽ delineatio ita herbæ illi quã vulgus Lilium cõualliũ nominat, conuenit, vt nulla prorsus in ea sit nota, quæ ei nõ respondeat. Caulem enim & folia Lilij habet, sed tenuiora. Flores cãdidos & suauiter olentes, gustu amaros. Fructũ mollem, colore puniceum, asparagi fructui non dissimilem. Radicem singularem digiti minimi crassitudine, longam, adstringentem & odoratam. Nec obstat quòd nunquã aut rarissimè apud nos reperiatur radix quæ minimi digiti crassitudinẽ æquet: Dioscorides enim cùm alicui

herbæ aut radici mensuram tribuit,id facit vt maiori parti indiuiduorum illius speciei quadret,nec adeò statam mensuram asignat,quin quandóque infra aut supra hanc esse posit.Cui hoc etiam accedit,quòd magnitudo secundum diuersas regiones in vna eadémq; herba sæpe variatur, ita vt nihil mirum sit radices nostri Ephemeri, paulò quàm illius quam Dioscorides vidit,minores esse.

LOCVS.

Nascitur in syluis & vmbrosis locis.

TEMPVS.

In Maio mense flores illius magna copia erumpunt, ac mox iterum euanescunt atq; decidunt. Deinde Iulio mense fructus profertur Asparago haud disimilis,vt dictū est.

TEMPERAMENTVM.

Mistæ est temperaturæ,Galeno teste,nempe repellentis & discutientis,quia scilicet radix adstringit,florésque amari sunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius radix in dentium doloribus remedio est, si decocto eius colluuntur. Folia in vino decocta et illita,œdemata & tubercula,quæ nihil adhuc puris contraxerunt,discutiunt: τύφη enim & non ὀγκήν legendum, vt ex Galeno liquet.

EX GALENO.

Ephemerum non illud lethale, quod etiam Colchicum nominant,sed alterum,quod & Irin agrestem vocāt, folia & caulem Lilio similem obtinet, radicem oblongam, non rotundam ceu Colchicum:digiti autem potisimùm crasitudine est,adstringens & boni odoris. Ex quibus palàm fit quòd mistæ sit facultatis,nempe repellentis,& halitu digerentis.Testificantur verò id quæ particulatim ædit opera. Siquidem nō inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur. Folia tuberculorum tum augmento,tum vigori congruunt. Oportet autem in vino decocta, priusquàm pus moueas,illinire.

EX PLINIO.

Radicem vnam digiti crasitudine obtinet,dentibus præcipuam

cipuam concisam in aceto, decoctamque vt tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit, cauis & exesis imprimitur.

APPENDIX.

Recentiores roborare cor, iecur, cerebrumque tradunt. Hinc est quod eius succum aut decoctum syncopa, vertigine, morbòque comitiali correptis, attonitis, & phreneticis exhibeāt. Cæterum incipienti elephantiæ, ne latiùs serpat & altiùs radices agat, viam præcludere scribunt. Ocularij medici ad oculorum caligines discutiendas eo etiam vtuntur.

ADNOTATIO.

Ephemerum non lethale quod nonnulli hemorocalles, alij Lilium conuallium, alij grand Muguet dicunt.

De Elenio Cap. XC.

NOMINA.

Ἑλένιον Græcis, Elenium & Inula Latinis, officinis Enula, rusticis Campana, vulgo, iūctis vtriusque vocabulis Enula campana dicitur. Germanis [Alant] Gallis, *Aulnee*. Elenium aūt ab Helenæ lachrymis, è quibus natū fabulantur, quidam dictum esse volunt. Alij quoniam cōtra serpentes ex eo primum ab Helena remedium inuentum sit.

FORMA

Caulem ex se mittit Elenium crassum, hirsutum, cubitalem, & aliquando maiorem (interdum enim iustam hominis staturam altitudine æquat) angulosumque. Huic supernè lutei flores insident, & in his semen Verbasco simile, tactu pruritum excitans. Folia angustifolio Verbasco similia obtinet, lanuginosiora tantùm & oblōga. Radicem subrufam, odoratam, magnam, subacrem, ex qua ad consitionem Liliorum aut Ari instar, pingues propagines appendicésve auferuntur, Hæ siquidem notæ Enulæ campanæ vulgo dictæ pulchrè quadrant, neque obstat, quòd non in cunctis

Elenium siue Enula campana.

Græcis exẽplaribus oẽs illæ habeantur, cùm in nonnullis, ijsque probatissimis saltem legãtur. Sic Marcellus Virgilius Florẽtinus in suis, quos ædidit in Dioscoridem commentarijs testatur, sibi visum esse antiquissimum ac probatissimũ codicem, in quo adhuc omnes seruentur. Et certè nihil absurdi committemus, si nonnullas Dioscoridẽ notas subticuisse dicamus, cùm euidentissimum sit Inulam nõ passim vna forma predi tam nasci, quando, eodẽ Dioscoride teste, in quibusdã locis caulẽ haud emittat: in irriguis denique procerior & elegantior, quàm in siccioribus proueniat. Huc accedit quòd alias sæpe notas etiam admodum necessarias prætermittat.

LOCVS.

Nascitur mõtanis, vmbrosis, & siccis locis. In hortis etiã passim hodie plantatur.

TEMPVS.

Radix æstate effoditur, & concisa siccatur. Floret Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Elenij radix nõ primo statim occursu excalefacit, ac proinde nõ dicenda est calida & sicca exactè, ceu mel & piper album, sed cum recrementitio humore.

VIRES

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radicis Elenij decoctum potum, vrinam & menses ducit. Ipsa denique in eclegmate cũ melle sumpta, tussi, orthopnœæ, rupturis, conuulsionibus, inflationibus, venenatorum morsibus prodest, calefaciendi vi quam in vniuersum habet. Folia eius in vino cocta, ischiadicis vtiliter illinũtur. Radix etiam Elenij in passo condita, stomacho vtilis est. Siquidem salgamarij paululum siccatam eam, mox decoctã frigida aqua demergunt, postremo in defrutum coniectã ad vsum recondunt. Ea trita & pota sanguinem excreantibus auxiliatur.

EX GALENO.

Elenij radix maximè vtilis est. Eclegmatis quę faciunt ad educendos lentos & crassos qui sunt in thorace & pulmone humores commodè miscetur. Rubrificant quoque ea partes frigidis & diuturnis vexatas affectibus, cuiusmodi sunt nonnullæ coxarũ passiones, ischiadas vocant, et exiguę assiduæque quorundam articulorum præ humiditate luxationes.

EX PLINIO.

Inula à ieiunis commanducata dentes confirmat, si vt eruta est, terrã non attingat. Cõdita tussim emendat. Radicis verò decoctę succus tineas pellit. Siccata autẽ in vmbra farina tusa, & conuulsis, & inflationibus, & arterijs medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex vino lumborum dolori illinuntur.

ADNOTATIO.

Elenium vulgò cum latinis Enula campana.

De Eupatorio. Cap. XCI.

NOMINA.

Ευπατώριον ἢ ἡπατώριον, Græcè Eupatorium & Hepatorium Latinè, officinis Agrimonia dicitur. Germanis] Odermenig, Bruchvvurtz] Gallicè *Eupatoire, ou Aigremoine.* Eupatorium ab Eupatore rege, qui illam primus inuenit, nominatam esse volunt. Hepatorium verò, quoniã iecori pręcipuè medeatur.

FORMA.

Eupatorium.

Fruticosa est herba, vnum interdum, alterũ etiam scapum efferens, tenue, lignosum, rectũ nigrum, hirsutum, cubitalem, aut etiã maioré. Folia per interualla partibus potissimùm incisa quinque, & aliquando pluribus, Quinquefolij vel cannabis potius folijs similia, nigricantia, & serræ modo in extremitatibus incisa. Semen à medio caule enascitur deorsum inclinatũ, hirsutum, adeò vt siccatũ vestibus hęreat. Hæ delineationes adamussim nulla reclamante nota, herbæ quam vulgus & officinæ vocãt Agrimoniam conueniunt. Quapropter hanc verum & genuinum esse Eupatorium facile deprehendet, qui singulas descriptionis partes diligenter expendet. Siquidem Agrimonia fruticosa est herba, scapum vnum aut alterum obtinens, lignosum, tenuem, rectum, nigricantem, hirsutum, cubitalem vel maiusculum, Folia ex interuallis Cannabina, aut Quinquefolio similia, quinquepartita vel plurifariam incisa per ambitum serrata, & medio caule semen erumpit, deorsum spectans, subhirsutum, vt resiccatum vestibus adhærescat. Proinde præfracta quadam ac immedicabili cæcitate captos esse eos iudico, qui hoc ipsum hodie non animaduertunt.

Lo

LOCVS.

Naſcitur paſsim locis montoſis,campeſtribus etiã, pratis nempe,& circa ſepes.

TEMPVS.

Carpitur æſtate,dum floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Eupatorium herba tenuium partium, incidendi extergendíq; facultatem citra manifeſtam caliditatem obtinet. Ineſt ei & adſtrictio modica.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Contrita huius folia & cum veteri ſuillo adipe impoſita,vlceribus difficilè cicatricem contrahentibus medentur. Semen aut herba in vino pota,dyſentericis, iecinoroſis,& ſerpentium morſibus auxiliatur.

EX GALENO.

Obſtructiones iecoris expurgat, & robur huic viſceri addit.

EX PLINIO.

Semen dyſentericis in vino potum auxiliatur vnicè.

ADNOTATIO.

Eupatorium Agrimonia.

De Euphraſia. Cap.XCII.

NOMINA.

HAud dubiè Euphraſiæ herbæ nomen à Græcæ linguæ imperitis pharmacopolis deprauatum eſt, cùm olim εὐφροσύνη dicta ſit,quòd nimirum oculos (quorum caliginem diſcutit) delectet. Ad quod nomen Germani noſtri pulchrè alludentes [Augentroſt,] hoc eſt,oculorũ ſolatiũ appellant. Nõnulli hac quoq; ratione moti ophthalmicam & ocularia nominãt Galli *Lumillette ou Euphraiſe* Officinæ,vt ferè in omnibus alijs herbis,corruptam vocẽ retinentes,Euphraſiã vocãt. Etſi autẽ herba hæc Græco & eleganti nomine donata ſit:nihil tamẽ de ea,ꝙ ſciã,apud veteres Græcos & Latinos,nẽpe Dioſcoridẽ,Plinium,Galenũ,adde etiã recẽtiores, Aetiũ,Paulũ,& Actuariũ ſcriptum

reperitur. Cùm verò appellatio ipsa Græcam testetur originem, videtur sanè à Buglosso veterum mutuata et desumpta esse: Vt enim hoc in vinum coniectum animi letitiam parit, atq; adeò εὔφρoσυνoν dictum est, ita etiam illa, quia oculos iuuat & delectat εὐφροσύνη appellari cœpit. Quam subinde vocem imperiti linguæ, vt diximus, deprauantes, in Euphrasiam verterunt.

FORMA.

Euphrasia.

Herba est parua, palmæ vnius longitudine, Hysopo similis, cauliculis purpureis, folijs exiguis, per ambitum serratis, flosculis albicantibus, radice exigua & inutili. Nec obstat quòd Hermolaus, immensæ eruditionis vir, libro iij. capite decimo octauo sui Corollarij, luteolos esse dicit: is enim ad partem duntaxat florum respexit, quæ lutea esse euidenter apparet. Certè si flores Euphrasiæ exquisitè cõsideres, neq; prorsus luteos, neque in vniuersum etiam candidos esse depræhendes: tribus enim coloribus, nempe purpureo, candido & luteo, vt pictura ipsa ostendit, maculati sunt. Quum verò potior florum pars candido colore constet, factum est vt fermè omnes herbam hanc depingentes, albos illi asignarint flores: nobis autem hos candicantes dicere placuit.

LOCVS.

Naſcitur in apricis collibus, & pratis ferè omnibus.

TEMPVS.

Inter autumni initia magna copia erumpit.

TEMPERAMENTVM.

Quas particulatim facultates obtinet, abundè docent calidam & ſiccam eſſe herbam.

VIRES.

Vtuntur ea ad oculorum caligines & ſuffuſiones, vel per ſe impoſita, vel ex vino decocta. Memoriam etiam oculorúmque aciem redacta in puluerem, & in vino albo pota, mirificè roborat, amiſſámque reparat.

De Eleliſphaco. Cap. XCIII.

NOMINA.

Ελελίσφακον Græcis, Saluia Romanis & officinis. Germanis [Salbey] appellatur. Porrò cùm ipſa herba ſemper retorrida & exucca videatur, factum eſt vt Græcis Eleliſphacon, quaſi in labem redacta, vel in ſyderationẽ flaccescens dicta ſit, ἐλελίζειν & σφάκος vocibus in vnam coaleſcẽtibus appellationem. Eſt autẽ σφάκος ſeu potius σφάκελος malum in plantis, quum per æſtatem & ardentiſsimum canis æſtũ vi ſolis altiùs penetrante, humoréque quo nutriũtur deficiente, languent & areſcunt. Latini ſyderationem nominãt. Saluia autem dicta Latinis, quòd ad multa, præſertim ad fœcunditatem, ſalutaris. Gallicè, *Saulge.*

GENERA.

Duo ſunt Saluiæ genera, quemadmodum etiam plebei abundè nouerunt. Vnùm quod priuatim Eleliſphacon dicitur, ſqualidius folio & ſcabrius, lacunoſa facie præaſperũ multò latius, quaſi cultum ſenſerit, adeò vt domeſtica aut hortẽſis Saluia dici poſsit. Nos euidẽtiori diſtinctione vſi, Saluiam maiorem nominauimus. Germani etiam [groſz oder breyt Salbey] Galli *Saulge* vocant. Alterum folio leuius et contractius, quaſi ſylueſtrem ob id referat figuram, ſylueſtris Saluia appellari poteſt: minùs etiam ſqualore obſitum eſt. Nos Saluiam minorem diximus. Germani

grofz Salbey, oder klein Salbey, oder fpitz Salbey] Galli *Saulge franche ou menue* nominant. Diofcorides vtrunq; genus fub vno Elelifphaci nomine complexus eft, quòd fcilicet facultate nihil diftent, fed idem prorfus efficiant.

FORMA.

Saluia maior.

Saluia minor.

Frutex eft oblongus, ramofus, quadrangulas & candidas virgas habēs, Folia mali Cotonei effigie, oblongiora tamē, afperiora, & crafsiora, quæ fenfim attritarū veftium modo hirfuta, fubalbida vehemēter odorata, fed virofa funt. Semē in fummis caulibus fylueftri Ormino fimile gerit. Hæc defcriptio, nulla prorfus reclamāte nota cum herba, quam Saluiam vulgò vocant, quadrat: nanque ea fruticofa eft, rugo

rugosis folijs, extritarum latenter vestium asperitatem scabritiémve referentibus, incanis, vehementer odoratis, purpureo, in spica flore, in aquilini rostri speciem falcato, semine syluestris ormini, vt pictura graphicè monstrat.

LOCVS.

Nascitur in locis asperis, & vtrũque genus hodie passim in hortis inuenitur.

TEMPVS.

Carpitur in Iunio & Iulio mensibus quando nimirum floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Elelisphacos euidenter excalfacit, ac leuiter adstringit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Foliorum ramorumq́ue decoctum potum vrinam cit, menses fœtusque extrahit. Pastinacæ marinæ ictibus auxiliatur. Capillos denigrat. Vulneribus herba vtilis est, sanguinemq́ue compescit. Ferina tetráve vlcera purgat. Pudẽdorum pruritus foliorum & ramorum decoctum cum vino, si eo abluantur, sedat.

EX AETIO.

Tradunt quidam suffitam Saluiam menses immoderate fluentes, & omnino muliebre profluuium cõpescere: Agrippa sacram herbam vocauit, quam prægnantes mulieres: si fluidę laxęque fuerint, vtilissimè comedunt: continet enim conceptum, vitalemq́ue reddit: ac si succi huius heminam cum modico sale, quarto à secubitu die, mulier potauerit, deinde viro misceatur, proculdubio concipiet. Aiũt in quodam Aegypti loco post sæuas pestilentias ab his qui super sunt, ad eum succum bibendũ mulieres cogi, plurimosque inde produci fœtus. Dato, inquit Orpheus, sanguinem expuentibus succi Saluiæ cyathos duos, ieiunis cum melle bibendos, & sanguis illico cohibetur. Tabidis pilulę in hunc modum parantur, Spicę nardi, Zingiberis singu. drach. ij. seminis Saluiæ assati, triti & cribati drach. viij. Piperis longi drach. xij. cùm succo Saluiæ pilulas conficito & manę ieiunis drachmã vnam exhibeto; eodemque modo in vespere, ac postea aquæ puræ quippiam propinato.

EX PLINIO.

Menses Saluia cit & vrinas. Pastinacæ marinæ ictus sanat. Torporem autem inducit percusso loco. Bibitur cum Absinthio ad disenteriam. Cum vino eadem commorantes menses trahit. Abundantes sistit decocto eius poto. Per se imposita vulnerum sanguinem cohibet. Sanat & Serpētium morsus. Et si in vino decoquatur, pruritus testium sedat. Partus emortuos apposita extrahit, itē vermes auriū. Ad tussim laterisque dolores bibitur. Cōtra scorpiones eadem & dracones marinos efficax. Cōtra serpentes quoque ex oleo perungi ea prodest.

ADNOTATIO.

Saluia minor nobis, Franca dicitur.

De Serpillo Cap. XCIIII.

NOMINA.

Ἕρπυλλος Græcè, Serpyllum Latinæ Officinæ Latinū nomen retinuerūt, Germanicè [Quendel, Kinlin, Huner Kœl] Gallicè *Serpolet ou Poliot* appellatur. Serpyllum aūt, vt autor est Varro, ab eo ꝙ serpat tam Græcis quam Latinis dictū est, quoniam si qua eius particula terram attingit, inibi radices demittit. Est enim vt Theophrastus libro sexto de plantarū historia capite septimo ait, propriū quoddam eius ramulorum incrementum, quippe cū possit in quantam voluerit quispiam longitudinem trahi, ad iecto illi pedamento aliquo, aut si prope sepes plātetur, aut ex altiore loco aliquo deorsum demittatur: sic enim in longum protrahuntur: & ab hac plantæ in ramulis eius natura quod in longum serpit, Græci & latini peculiariter Serpyllum nominarunt.

GENERA

Duo eius genera. Hortense, quod germanicè [heymischer Quendel] dicitur. Syluestre, quod priuatim Zygis vocatur quod fortè eo iugarentur vites: ζυγεῖν enim Græcis interdum idem quod Latinis ligare & vincere significat. Germanicè simpliciter [Quendel] dicitur. Nos syluestris tātum serpylli picturam damus.

FORMA.

Serpyllum.

Hortense nõ dissimile est Origano, potissimum quod ad folia & Ramulos ipsos attinet, quos cãdidiores tantũ habet: odore tamẽ prorsus Sãpsychum repræsentat. Repit humi, & in rectum non attollitur. Syluestre contrà humi nõ serpit, sed rectũ exilibus ramulis & lignosis attollitur, Rutæ folijs plenis, angustioribus tamen. Flosculos habet subpurpureos, gustu acres, odore iucũdo, Radicem multifidã. Plinius secus quàm Dioscorides, hortense serpyllũ nequaquã, syluestre verò humi serpere asserit, adeò vt subesse in hoc mendam verisimile sit: res enim ipsa & viuæ herbarum imagines satis testantur Dioscoridis sententiam esse veriorem. Dioscoridi subscribit Aetius. Neque mirũ est magis humi reptare cultũ, quod infirmius humoris copia est, atque adeò ramis inualidioribus stare nequit, quàm syluestre, quod illo rigidius ac lignosius existit.

LOCVS.

Hortense non nisi satũ prouenit, & Columella teste, neque pinguem, neque stercoratum, sed apricum locum desiderat, vt quod macerrimo solo nascatur. Syluestre autem in petris, collibus, & mõtibus plerisque copiosissimè nascitur, ita vt eo quasi vestiri videantur.

TEM

TEMPVS.

Syluestre tota æstate floret, hortense autem Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Serpyllum gustu acre est, ob id calidū valde, ita vt menses & vrinam moueat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Syluestre efficacius & maiori calefaciendi vi quàm hortense, atque ad vsum medicinæ aptius. Menses trahit, & vrinam cit potum: Torminibus, ruptis, cōuulsis, iecoris inflāmationibus auxiliatur. Aduersus reptilia, potum & illitū. Capitis dolores sedat coctum, adiecto rosaceo, & aceto madefactum: Maximè verò lethargo, & phrenitidi conuenit. Sāguinis vomitum sedat succus eius quatuor drachmis cū aceto potus.

EX AETIO.

Serpyllum ita calefacit vt menses & vrinam ducat. Huius genus duplex. Syluestre efficacius calidiúsque hortensi atque omnino vsus eius in medecina præfertur. Prodest. torminibus, cōuulsionibus, rupturis, inflāmationibus iecinoris, reptilibusq;. Potum ac illitum capitis dolores sedat. Madefactum autem aceto ac decoctū admixto rosaceo lethargicis, & diutinam phrenitim patientibus, summopere congruit. Præterea drachmæ vnius pondere ex aceto bibitum, sanguinis eiectiones compescit.

EX PLINIO.

Aduersus serpentes efficax, maximè Cenchrin & Scolopendras terrestres ac marinas, & scorpiones, decoctis in vino ramis folijsque, Fugat & odore cominus si vratur, & contra marinorum venena præcipuè valet. Capitis doloribus, decoctum in aceto illinitur temporibus ac fronti cū rosaceo. Item phreneticis, lethargicis, contra tormina & iecinorum dolores. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas exercationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis.

EX PLINIO VALERIANO.

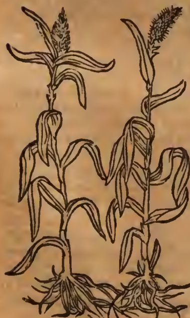
Serpyllum calidum, simul nobis vtile medicinæ vsus osten

ostendit. Capitis dolores coctum ex aceto & rosacco, tempori ac fronti illitum mitigat. Serpentes & omnia animalia venenata adustum nidore repellit, ideo et messoribus in cibo miscetur, vt si fatigatos fortè somnus oppresserit, tutè quiescant contra animalia, quæ hoc tēpore venenatis haustibus sæuire cōsueuerūt. Contusi puluis ex scrupulis duodecim in aqua datus, tormina emendat, vrinæ difficultates resoluit, lienis quoq; iniuriæ idem puluis ex aceto mixtus occurrit. Nec minus cruentis excreationibus subuenit, ex duobus cyathis mellis & aceto temperatum.

ADNOTATIO.

Serpillum nobis Serpolet.

De Elymo. Cap. XCV.

Panicum.

NOMINA.

Ἔλυμος Græcis, Panicum Latinis, Germanis [Heydelpfenich, oder Fenich] Gallicè *Panic semblable au Millet* dicitur. Panicum autem à paniculis in quibus semen est, Latini appellauerunt.

FORMA.

Milij similitudine prosilit, denis vt plurimum folijs luxurians, culmo penè in surculum extenuato, nutante, rubido panicu

paniculárum fastigio, prædensis aceruato granis, aliás purpureis, aliás rufis, nigris aliás, item & candidis.

LOCVS.

Satum facilè quouis ferè loco prouenit, leuem autem & solutam terrā potissimùm desiderat. Nec in sabuloso duntaxat solo, sed in arena quoque nascitur, modo humidum cœlum, vel riguum sortiatur.

TEMPVS.

Quadragesimo die postquā satum est absolui, vt omnia æstiua, inter omnes conuenit. Quocunque igitur tempore satū fuerit, vbi semine prægnās erit, tum carpendū venit.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat, præsertim si foris illinatur.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Milij similitudinem refert, eodémq; modo in panes defingitur, & ad idem accommodatum est, minus tamen quā Milium nutrit & adstringit.

EX GALENO.

Panicum facultate pauci nutrimenti, & exiccatoria. Sistit quoque nonnihil ventris fluxus, ceu ipsum etiam Milium. Panis itaque eius exigui est alimenti & refrigerans. Constat insuper præaridum & instar arenæ aut cineris friabilem esse: caret enim penitus pinguedine & lentore. Iure igitur aluum humentem deficcat. Agricolæ, farina huius cocta admisto adipe suillo & oleo vescuntur. Panicum in omnibus milio cedit insuauius esu, cōcoctu difficilius, ventrémq; magis coercet, minúsque nutrit. Huius farinam interdum cum lacte coctam, rustici veluti triticeam esitant: Clarúmq; est id edulij tantò quā illud per se solum assumptum melius esse, quantò lac huius seminis natura ad boni succi procreationem, aliáque omnia, eminentius habetur. Dico autem alia omnia, concoctionem, ventris subductionem, in totum corpus distributionem, adeoque ipsam in edendo suauitatem & voluptatem. Hoc nanq; semen nulla gratia aut iucunditate commendatur.

EX PLINIO.

Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effe-

ctus habet quos Milium. In vino potum prodest dysentericis. Similiter ijs quæ vaporanda sunt excalefactum imponitur. Sistit aluū in lacte caprino decoctum, & bis die haustum. Sic prodest & ad tormina.

ADNOTATIO.

Panicum nomen retinet.

De Erica. Cap. XCVI.

NOMINA.

Ἐρείκη Græcis, Erica Latinis, [Heyd] Germanis Gallicè *Bruiere* dicitur. Officinis inusitata.

Erica.

FORMA.

Erica fruticosa arbor est, Tamarici similis, multò tamē breuior. Eius flore vtentes apes, reprobū mel conficiūt. Plinius lib. xxiiij. capit. xix. Fruticem esse scribit non multùm à Tamarice differentem, colore rorismarini, & penè folio. Id quod verè de ea Erica, cuius nos picturam damus, dicitur. Theophrastus etiā Rosmarino similem Ericam facit. Habet flores in cādido purpureos.

LOCVS.

In montibus & sylnis locisque arenosis nascitur.

TEMPVS.

Autumno floret sola ferè in syluis.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est Erica, id quod in gustu amaritudo satis docet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Ericæ coma & flores illita serpentiũ morsibus medẽtur.

EX GALENO.

Discutiendi facultate prædita est Erica: flore eius potissimùm & folijs vtendum.

EX PLINIO.

Ericen aduersari serpentibus tradunt,

APPENDIX.

Recentiores herbarij præter iam commemoratas, alias facultates addunt, nimirum florum decoctum lumborum ac ventris dolores lenire posse. Succum ex folijs floribúsq; elicitum, oculis imbecillibus guttatim instillatum, aut foris inunctum conferre.

De Erysimo. Cap. XCVII.

NOMINA.

ΕΡύσιμον Græcè, Irion Latinè vocatur. Officinis nostris incognita. Vulgares herbarij non ineptè Sinapin syluestrem, nonnulli etiam Rapistrum. Germani [Hederich & Vvilden senff] Galli *Seneue sauuage*, *Roquette iaune*, *ou Tortelle* appellant. Sunt qui perperam, eo ꝙ gustu Erucam imitatur, syluestrem Erucam nominant. Alia enim est Eruca syluestris ab ea, quã Rapistrum nominant herba, vt suo loco dicemus. Erysimon quidam ἀπὸ τοῦ ἐρύκειν nomen mutuatum esse credunt, id est à multiplici foliorum sectione: nam Erucæ modo laciniata conspiciuntur. Alij ab oleris præstantia dictum volunt, quasi ἐρίτιμον, quod est preciosum & nobile. Mihi ἀπὸ ἐρύειν potius dictum esse videtur, quod ob suam caliditatem, maxima trahẽdi facultate prædita sit. Latini autem Irionem ab irruendo dixerunt, quòd ignea vi, & feruido sapore irruat in gustum.

FOR

FORMA.

Irion.

Folia habet ſylueſtri Erucæ ſimlia, caules lori modo flexiles, flores luteos. In cacumine ſiliquas corniculorum figura, vt Fœnugræci graciles in quibus ſemina continentur parua, Naſturtio ſimilia, guſtu feruido Hæ vtique notæ in vniuerſum omnes, herbæ illi, quam pictam hic exhibemus, adamuſsim quadrant..

LOCVS.

Naſcitur paſsim prope vrbes, domorũ areas, rudera & hortos.

TEMPVS.

Per integram æſtatẽ floret, autumno autem ſemen in ſiliquis profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen Eryſimi haud ſecus quàm Naſturtij calfacit & exiccat. Herba etiam ipſa areſacta ſimilem ſemini vim obtinet. Humida tamen ac viridis, multò ſemine inferior eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eryſimi ſemen thoracis fluxionibus purulentis, tuſsientibus, regio morbo, coxendicum doloribus, linctum cum melle confert. Bibitur etiam cõtra lethalia venena. Ex aqua aut melle illitum, occultis carcinomatibus, duritijs, parotidibus, teſtium ac mammarũ inflammationibus prodeſt. In vniuerſum extenuat & calefacit. Mitius ad eclegma fiet

ſi aqua madeſiat & torreatur, aut linteolo illigatum cricum lita paſta peraſſetur.

EX GALENO.

Irionis ſemen ſicut guſtu Naſturtio ſimile apparet, ita facultate igneum eſt & excalfactoriū. Porrò vbi in eclegmate vti ex vſu eſt, præſtat aqua præmaceratum torrere, aut linteolo illigatum ſubindeque cruſtæ piſtoriç inuolutum aſſare. Vtile eſt cū eclegmatis ad promouendas craſſorum lentorumq; in thorace & pulmone humorū expuitiones. Quin & parotidas induratas atque duritias mammarum & teſticulorū veteres iuuàt. Refert Dioſcorides, quod cum aqua & melle illitum, occultis proſit cancris.

EX PLINIO.

Vtiliſsimum tuſsientibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum vitijs, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur verò parotidum & carcinomatū malis. Teſtium ardoribus ex aqua, aliàs ex melle. Infantibus quoque vtiliſsimum. Item ſedis vitijs & articularijs morbis cum melle & fico. Contra venena etiam efficax potum. Medetur & ſuſpiriosis. Item fiſtulis cum axungia veteri, ne intus addatur.

ADNOTATIO.

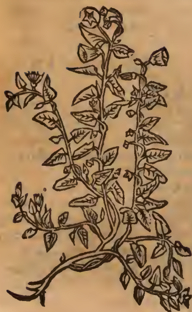
Eriſimum in foſſis huius partis vrbis luxuriat propè ſolum.

De Helxine ciſſampelo. Ca. XCVIII.

NOMINA.

Ἑλξίνη κισσάμπελος Græcis, Helxine ciſſampelos & Conuoluulus Latinis nominatur, Vulgus herbariorum & officinæ, Volubilem mediam & Vitealem appellant. Germani [Mittelvvinden, oder Vueingartenvvinden] Gallicè *Campanette, ou Vitreole, ou Lizet*. Rectè autem ciſſampelos dicitur: in vineis enim potiſsimum naſcitur, & folio hederaceo. Conuoluulus verò quod crebra reuolutione vicinos frutices & herbas implicet.

For

Helxine Cissampelos siue Conuoluulus.

FORMA.

Folia habet Hederę similia, minora tamẽ. Ramulos exiguos, circumplectentes quodcunque contigerint. Folia denique eius scansili ordine alterna subeunt. Flores primùm candidos Lilij effigie, dein in puniceũ vergentes, profert. Semen angulosum in folliculis acinorum specie.

LOCVS.

In vineis nascitur, vnde etiam ei appellatio Cissampeli. vt diximus, indita est.

TEMPVS.

Aestate, potissimũ aũt Iulio & Augusto mensibus, floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidam esse ex viribus quas illi veteres tribuunt, facilè conijcere licebit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Succus foliorum eius potus, aluum subducendi facultatem obtinet.

EX GALENO.

Helxine, quæ & Cissampelos nuncupatur, digerendi facultatem habet.

ADNOTATIO.

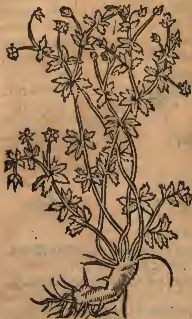
Helxine Cissampelos à ligando, Lizet & Lizeron.

De Heptaphyllo. Cap. XCIX.

NOMINA.

Ἑπτάφυλλον Græcè Septifolium Latinè, vulgò Tormentilla nominatur. Sunt ex recentioribus qui perperā Bistortam vocent. Germanicè [Tormētill Rotheil Vvurtz] Gallicè *Tormentille* appellatur. Heptaphyllon autem à septenario foliorum numero dicta est.

FORMA.

Septifolium siue Tormentilla.

Quinquefolio simillima est, nisi quòd septem nō quinq; habet folia, vtrinque lanuginosa, exigua, parua, serrata, caulem certis ferè interstitijs ambientia, flores luteos, radicem puniceam ac modicè intortam. Ex hac descriptione omnibus constare puto, herbam nostris Tormentillam dictam, non esse Dioscoridis Quinquefoliū. Hoc enim (vt reliqua omittā) radicem non intortam sed rectam & oblongam habet. Plinius etiam lib. xxv. ca. ix. herbam Quinquefolium incipere & desinere cum vite scribit. Tormentilla autem non maturè prouenit, sed cum vites iam florent. Accedit quòd hæc in montosis & syluestribus incultisque: hoc verò pratis, cultis, & aquosis in locis potius prouenit. Apu-

xius etiam vtranq; herbam seorsim describit.

LOCVS.

Nascitur montosis, vt diximus, locis ac syluis.

TEMPVS.

Serò ac cum iam vites florent, herba hæc apparere incipit.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores iudicant hanc herbam in tertio ordine frigidam & siccam esse. Cæterùm non esse frigidam, potissimùm in tertio ordine, facultates eius abundè declarant. Gustus etiam adstrictionem illam tãta frigiditate prorsus carere palàm ostẽdit. Quare cùm easdem quas Quinquefolium facultates habeat, idem etiam temperamentũ obtineat necesse est. Erit itaque radix desiccatoria ex tertio ordine, nullatenus tamen manifesta caliditate participans.

VIRES EX APVLEIO.

Heptaphyllo herba trita & cum oleo mixta, pedes perunges, & tertio die dolorem tollit.

EX RECENTIORIBVS.

Facultatem obtinet glutinandi vulnera. Farina herbæ vel radicis ex succo Plantaginis propinatur in difficultate vrinæ. Eadem respersa vulnera ad cicatricem perducit. Cum albo oui subacta & figlino decocta, datur cholericis. Foliorum vis deploratis fistulis instillatur, neq; non oculis ad discutiendas nubeculas. Ad putrescentia oris vlcera herba & radix commanducata, & in ore retenta valent. Herpetas, strumas, duritias, tumores, aneurismatáque sanat. Et vt antea diximus, facultates ferè easdem quas Quinquefolium obtinet. Quapropter venenis resistit, dysenterias, & omnes sanguinis eruptiones compescit.

ADNOTATIO.

Heptaphillum Tormentilla, *quamuis & vulgare pentaphillum sæpe cũ folijs septem inuenitur, vt* Tormentilla *cum quinq;.*

De Eruca. Cap. C.

NOMINA.

Εὔζωμον Græcis, Eruca Latinis. Officinæ Latinum nomen retinuerunt, Germanis [Vveisz seuff] Gallicè

Roquette appellatur. Euzomos autem Græcis,quoniam iu ra commendet, habeátque in eiſdem peculiarem gratiam, dicta eſt. Erucam verò ideo nominatam volunt quòd erodat: hæc enim vbi deguſtaueris, os & linguam ſatis acriter vellicat.

GENERA.

Duplex eſt Eruca. Vna hortenſis ſeu ſatiua, quæ Germanis [zam Vueiſz ſenff] Gallis *Roquette de Iardin* dicitur. Altera ſylueſtris, iiſdé [Vvilder Vveiſz ſenff] appellatur: Gallis *Roquette ſauuage*.

FORMA.

Eruca ſatiua.

Eruca ſylueſtris.

Seſquipedali thyrſo conſurgit ſatiua, folio longo, anguſtóque, in profundas ſed rariores crenas laciniato, guſtu præter modum acri, floribus pallidioribus, ſemine in ſiliquis rapi, vel ſinapi, firmo, radice candida. Sylueſtris folio ſatiuæ

fatiuæ fimili,ftrictiore tamen & minore,flore luteo.

LOCVS.

Satiua in hortis nafcitur. Syluestris Hispaniæ familiaris,prope tamē aquas prouenit magna copia. Quæ autem apud nos creditur esse syluestris Eruca,ea non est,sed Erysimon,de qua quidem herba suo in loco abūdè scripsimus.

TEMPVS.

Satiua tota æstate floret : syluestris autem circa Calendas Iunij potissimùm erumpit : alio enim tempore vix reperitur.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentū Erucæ idem cum temperamēto Erysimi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Cruda Eruca satiua largiùs comesta venerem stimulat. Idem potest semen eius,quod vrinam cit,coctionem adiuuat,aluúmq; bonum efficit. Vtuntur semine ad condimenta:Quod vt plurimo tempore seruetur,aceto vel lacte maceratum,& in pastillos digestum recondunt. Syluestris semine,homines in Hispania sinapis vice vtūtur. Est autem ad ducendā vrinā efficacior,& multò quàm satiua acrior.

EX GALENO.

Olus hoc perquam manifestè calefacit,adeò vt non facilè solùm absq; iunctis Lactucæ folijs edatur. Quinetiam genitale semen augere creditur,& in venerem stimulos addere. Caput magis dolore afficiet si solum edatur.

EX PAVLO.

Eruca temperamento Erysimo similis,flatulenta est,ob quod ad venerem instigat. Semen eius vrinam quoque mouet. Cæterùm syluestris domestica valentior est.

EX PLINIO.

Eruca diuersæ est quàm Lactuca naturæ,concitatrix veneris,idcirco iungitur illi ferè in cibis,vt nimio frigori par feruor immixtus,temperamentum æquet. Eius semen scorpionum venenis & muris aranei medetur. Bestiolas omnes innascentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum , Lentigines ex aceto , Cicatrices nigras traducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt verbera subituris potū

ex vino, duritiam quandam contra sensum inducere. In condiendis opsonijs tanta est suauitas, vt Græci Euzomon appellauerint. Putant subtrita Eruca si foueantur oculi, claritatē restitui. Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta, fracta ossa extrahit. Tria folia syluestris Erucæ, sinistra manu decerpta, & trita in aqua mulsa si bibantur, venerem stimulant.

ADNOTATIO.

Eruca nobis Roquette.

De Eupatorio adulterino. Cap. CI.

NOMINA.

NVm herba hæc veteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, & quo nomine ab ijsdem appellata sit, mihi nondum constare ingenuè fateor. Officinæ tamen ferè omnes pro Eupatorio vero (cùm tamen non sit) haud sine magno errore vtuntur. Hinc cùm nomen aliud nō esset quo illam appellaremus, Eupatoriū adulterinū nominare placuit. Germanicè [Kunigundkraut], hoc est herba S. Kunigundis vocatur, [& Vvasserdost] Gallicè *Eupatoire bastard ou aquatic ou Eupatoire des Arabes*, ab Origani similitudine: & quòd iuxta aquas proueniat. Alijs [Hirtzenklee], quod vulnerati cerui sibi hac medeantur herba.

Eupatorium adulterinum.

FORMA.

Caulem ædit rotundum

dum,purpureum,geniculatum,solidũ & hirsutũ,circa quę alæ panduntur,folia lõga,Canabinis ferè similia, amaraque. Flores in summo paruos coaceruatos,in cãdido purpurascentes,tãdem in pappos tenues abeũtes. Radicẽ multis fibris capillatã,& inutilem. Errãt haud dubiè qui herbã hãc Dioscoridis Hydropiper esse putãt. Nam & si ferè tota eius herbæ facies,floribus demptis, Hydropiperis delineationi respondeat,tamen quia nulla prorsus piperis in folijs aut floribus acrimonia apparet,non est cur Hydropiper dici posſit aut mereatur:

LOCVS.

In fluminũ ripis,alijsque locis humidis nascitur,potisſimũ verò iuxta resides aquas,aut tardo fluxu prorepentes.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Gustu vehemẽter amara est, vt calidã & siccã esse in secundo ordine,aut in medio tertij non sit dubium.

VIRES.

Haud dubiè herba hæc abstergit,expurgatque, & quæ in venis est craſsitiem incidit:quamobrem menses & vrinas mouet, educendoque ex thorace pulmonéque puri auxiliatur,aliasque facultates amari saporis,quas recenset Galenus lib.iiij.de Simp.med.facul.cap.xvij, obtinet. Potest itaque obstructiones iecoris & lienis aliarumque partium corporis soluere. Ex recentiòribus sunt qui hanc Vulnerariam esse tradũt,neque temerè:idipsum enim posse,siccitas eius testatur. Suffitũ præterea eius herbæ venenatas fugare feras ijdem scribunt. Euidentisſimum verò est hanc etiã contra venena esse admodum efficacem.

ADNOTATIO.

Eupatorium adulterinum quod hactenus officinæ celebrarũt.

De Erebintho. Cap. CII.

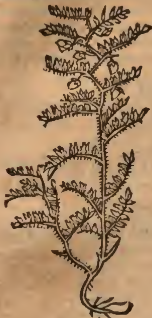
NOMINA.

Ἐρέβινθος Gręcè Cicer Latine. Officinę Latinũ nomẽ retinuerũt, Germanice [zyssern] Gallicè *Pois chiches*. nominatur.

GE

GENERA.

Tria præcipua sunt Cicerum genera, album, rufum, & nigrum. Nos ex ijs tribus nigri, tantùm picturam damus. Differunt potifsimùm in floribus: hoc enim vt cernis purpureos, album verò candidos flores producit.

Cicer nigrum.

FORMA.

Cicer satiuum caule est lignoso, obliquo, foliis exiguis, multis, circinatis, flore albo vel purpureo, siliquis rotundis, radice tenui & non admodùm longa.

LOCVS.

Pullo crassoque solo gaudet.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus atque subinde in siliquis semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum est primo in ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Cicer satiuum bonam facit aluum, vrinā cit, inflationes parit, cutis colorem cõmendat, menses & fœtus educit, lac auget. Cum Eruo decoctum illinitur ad inflãmationes testium & myrmecias. Ad scabiem, acoras, impetigines, vlcera cõcrescentia & maligna, cum hordeo & melle. Alterum

genus

genus arietinum nominatur. Vtrũque cit vrinas, dato cũ Rosmarino contra regium morbum & cutem subeuntes aquas eorum decoctо. Lædunt autem vesicam exulceratam & renes. Contra myrmecias & acrochordonas iubent aliqui noua luna singula earum capita eminentiásve singulis Ciceribus tãgere, deligataque in lintheolo semina illa post se abijcere, vt acrochordones decidant.

EX GALENO.

Cicer legumen est flatuosum quod nutrire potest, aluo mouendæ habile, ciendæ vrinæ idoneum, & semini generando aptum. Prolicit verò & menses. Porrò quod vocatur arietinum, cæteris efficaciùs vrinam prouocat. Decoctum eius, calculos renum confringit. Reliquum autem Cicerum genus, quod Orobiæũ vocant, eadem vi pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergendi. Lienem & iecur, & renes expurgant, scabiésque & impetigines extergunt. Parotidas & testes induratos discutiunt. Maligna etiam vlcera cum melle sanant.

EX SIMEONE ANTIOCHENO.

Cicera difficulter concoquũtur & excrementa gignunt. Venerem stimulant, magisque quàm fabæ nutriunt, obstructiones tollunt, & menses educũt. Habent salsam simul & dulcem qualitatem, & ob salsuginem ventrem mouent, propter dulcedinem autem vrinam. Inflationes quoq; faciũt, & lac gignũt, extergendiq; facultatem obtinẽt. Nigra, medicamẽtosam vim habent: vrinã enim vehementissimè mouent, & calculos renũ & vesicæ frangũt. Nullũ verò legumen sic vt Cicera, præcipuè aũt nigra & parua, lapides frãgere pôtest. Id verò magis eius ius: quod tamen vesicæ morbis supra cætera legumina officit. Cicera verò rubra calidiora & crassiorũ sunt partiũ quã alba. Omnia aũt vrinã ducũt. Madefacta nocte vna in aqua & sumpta, lũbricos eijciũt, sed qui vtitur, sex ieiunet horas oportet. Imposita vt cataplasma parotidibus, molliũt & discutiũt tumorem. Farina horũ aceto subacta, & scabiosis inũcta prodest. Ius eorũdem ictericos iuuat, & vrinam albã reddit. Oportet verò ijs neque ante cibum, neque post vti, sed in medio.

De Echio. Cap. CIII.

NOMINA.

Ἔχιον, ἢ ἀλκιβιάδιον Græcis, Echion & Alcibiadicum Latinis dicitur. Officinis ignotum. Vulgares herbarij syluestre Buglossum nominant, quos sequentès Germani [Vuild Ochsenzungen.] Galli *Buglosse sauuage ou espece de langue de bouc* appellant. Echíon autem dictum volũt q; contra ferarũ ictus sit vtile. Alij quòd florescit capitulis viperæ similibus. Rectius Dioscorides, quòd semina viperino capiti similia habeat.

FORMA.

Echion.

Folia obtinet oblonga, aspera, tenuia, Anchusæ proxima, minora tamen & pinguia. Habet & aculeos exiles folijs adiacẽtes. Cauliculos tenues multos, & vtrinque foliola tenuia, pennata, nigra, minora proportione ad cacumẽ caulis. Iuxta folia flores purpureos, in quibus semen est viperino capiti simile. Radix digito exilior, subnigra. Ex qua sane delineatione sole clarius fit herbã cuius picturã hic exhibemus esse Echion. Folia enim habet prǽlonga, hirsuta, tenuia, ad Anchusam accedentia, minora tamen, pinguiáque, tenuibus spinis horridula, cauliculos tenues numerosos, minutáque folia vtroque latere dependentia, nigra, in summo caule minuscula, inter quæ purpurei flo-

res

res emicant, in quibus semina viperarum capitulis similia insident, à ceruice paulatim in rostellum extenuata, tumidiore superna parte, in qua quædam prominulæ quasi sedes oculorum apparent: id quod ego hisce oculis non semel, sed iterum atq; iterum conspexi. Radix digito tenuior nigricat.

LOCVS.

Vbique ferè ad itinera, & in asperis locis nascitur.

TEMPVS.

Iunio mense floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidum esse citra tamen insignem siccitaté inde conijcitur, q̄ lactis procreatricem facultatem obtinet. Medicamenta enim, Galeno libro quinto, capite vigesimo de Simpl. med. facul. teste, quia pituitosos humores calefacientia in sanguinem vertunt, lac procreare solent.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix non solum ijs qui à serpentibus morsi sunt succurrit pota cum vino, verum etiam præsumentes eam ne feriantur facit. Idem præstant folia & semen. Sedat etiam dolores lumborum, & cum vino aut sorbitione sumpta lac proritat.

EX PAVLO.

Echion spinosa herba est, quæ non modo à serpente cōmorsis cum vino pota auxiliatur, sed præsumentes quoque percuti non patitur.

ADNOTATIO.

Echion in vijs frequens agro Parrhisino.

De Eleoselino. Cap. CIIII.

NOMINA.

Ἐλειοσέλινον, ἢ ὑδροσέλινον Græcis, Apium palustre & rusticum Latinis, Germanis [Vuasser epff, oder Eppich, oder bauren eppich.] Gallicè *Hache de maretz* nominatur. Sic dictum Græcis, quod in paludibus & aquosis locis proueniat.

FORMA.

Elleborus candidus.

Plantagini similia folia obtinet, aut Betæ sylvestris, breuiora tamen, nigriora, et colore rubẽtia. Caulem palmi altitudine, cauum, quum siccari incœperit corticibus seu tunicis inuolutum. Radices illi subsunt numerosæ, tenues, ab exiguo & oblongo capite ceparũ modo prodeuntes. Quòd autem Dioscorides dicit colore rubere folia, id de costis corũ intelligẽdum erit.

LOCVS.

Nascitur in montanis locis, frigidis & asperis.

TEMPVS.

Radices eius per messem legendæ sunt.

TEMPERAMENTVM.

In tertio ordine est excalefacientium & exiccantium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Optimus habetur qui mediocriter extentus est & albus, fragilis, carnosus, non acuminatus, iunceúsque, aut qunm frangitur puluerulentus, exilem interiorem medullam habens, gustu non admodum feruens, neq; saliuam cõfestim ciens. Huiuscemodi autẽ strãgulat. Purgat vomitionibus, varia educens. Miscetur collyrijs, quæ claritati oculorum officiẽtia purgare possunt. Mẽses educit, & fœtus in vtero appositus enecat. Sternutamenta cit, & mures interficit, cũ melle & polenta subactum. Carnes simul coctum minuit.

Datur ieiunis per se cum Sesamo,aut Ptisanæ succo,aut Alicæ,aut mulsa,aut pulte,aut lenticula,aut alia sorbitione. Pani cõpinsitur & torretur. Apparatus & victus ratio ab ijs tradita est,qui de ratione & modo dandi eius,dicato priuatim opere,scripserunt. Potissimum autem Philonidi Siculo ab Enna subscribimus. Longum enim esset ei qui de medica materia agit,curandi quoq; rationem docere. Dant enim aliqui cum copiosa sorbitione, aut succo multo, aut modicũ cibum,dari præcipiẽtes,statim Elleborum offerũt, præsertim ijs in quibus suspecta timendáve erit strangulatio,aut corporis imbecillitas imminet:tutò enim ea sic peragitur purgatio, quòd non intempestiuè medicamentum corporibus cibo munitis accedat. Sedi etiam balani ex Elleboro subditæ cum aceto,vomitiones eliciunt.

EX GALENO.

Elleborus extergentis simul & excalfacientis facultatis est. Quamobrem ad alphos,impetigines,scabies,lepr'ásque accommodatus est. Quinetiam si in fistulam callo induratam infundatur, duobus tribúsve diebus callum detrahit. Dentibus si cum aceto colluantur prodest.

EX PLINIO.

Candidum veratrum vomitione,causásque morborum extrahit,quondam terribile,postea tam promiscuũ,vt plerique studiorum gratia ad promidenda acriùs quæ cõmentabãtur,sæpius sumptitauerint. Carneadem responsurum Zenonis libris,Drusum quoque apud nos tribunorum populárium clarissimũ,cui antè omnis plebs adstans plausit, optimates verò bellum Marsicum imputauere, cõstat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra insula. Ibi enim tutissimè sumitur,quoniam vt diximus, Sesamoides admiscẽt. Italia veratrum vocat. Farina eius per se & mixta radiculæ qua lanas diximus lauari, sternutamentum facit,somnúmq;. Legũtur autẽ tenuissimæ radices breuésque ac veluti decurtatæ etiam hæ. Nam summa quæ est crassissima, cepis similis,canibus tantũ datur purgationis causa. Antiqui radicem corticémque carnosissimum eligebant,quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spõ-

gijs

gijs opertam turgescentémque, in longitudinem findebãt. Deinde fila in vmbra siccabant, ijs vtentes. Nunc ramulos ipsos à radice sua grauissimi corticis, ita dantes. Optimum quod acre gustu, feruénsq; in frãgendo puluerem emittit. Optimũ præterea quod celerrimè mouet sternutamenta, sed multo terribilius nigro, pcipuè si quis apparatũ poturo rum apud antiquos legat, contra horrores strãgulatus, intempestiuas somni vires, singultus infinitos, aut sternutamenta, stomachi dissolutiões, tardiores vomitus aut lõgin quiores, exiguos aut nimios. Sed antiquorum vitium erat, quòd propter hos metus partiùs dabant, cùm celerius erũpat, quò largiùs sumitur. Themison binas non amplius drachmas donauit. Sequentes & quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui Elleborum fortissimi ducis similitudini æquabat, Concitatis enim intus omnibus, ipsum in primis exire. Præterea mirum inuentum est, quòd incisum forficulis, cortex remanet. Hoc inanito, medulla cadit. Hæc in nimia purgatione data, vomitiones sistit. Cauendum est fœlici quoqué cura, ne nubilo detur die, quippe impatibiles cruciatus existunt. Nam æstate potius quã hyeme dandum, non est in dubio, Corpus septem diebus præparandum cibis acribus, abstinentia vini, quarto & tertio die vomitionibus, pridie cœnæ abstinentia. Album è dulci datur, aptissimè verò in lacte aut pulte. Nuper inuenere dissectis raphanis inserere Elleborum, rursusq; cõprimere raphanos, vt transeat vis, atque eo lenimento dare. Reddi post quatuor ferè horas incipit: Totum opus septenis peragitur horis. Medetur in morbis comitialibus, vertigini, melancholicis insanientibus, lymphaticis, elephantiæ albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibusq; tympanicis, stomachicis, spasticis, clinicis, ischiadicis, quartanis, quæ aliter non desinant, tussi veteri, inflammationibus, torminibus redeũtibus. Vetant dari senibus & pueris. Item mollibus & fœminei corporis animæve exilibus, aut teneris, & fœminis minus quàm viris. Item timidis, aut si exulcerata sint præcordia, vel tumeãt, minimeque sanguinem exercantibus, vel latere vel faucibus. Me-

detur extra corpus eruptionibus,pituitę cum axungia illitum.Item suppurationi veteri.Mures polenta admixtũ necat.Muscæ quoque necãtur albo trito,& cum lacte sparso. Eodem & phtiriasis emendatur.

ADNOTATIO.

Ellebori radice sola nobis cogniti.

De Elleboro nigro adulterino.Ca.CVI.

NOMINA.

HERBAM hanc cuius picturam damus non esse verum Elleborum facilè cõstabit, si eam ad descriptionem referas. Verùm quum magna pars hodie medicorum pro Elleboro nigro,neque tamen citra summam efficacitatem vtatur,adulterinum nigrum Elleborum appellare placuit.Germanis[Christvvurtz] dicitur,non alio sanè nomine quã quòd circa seruatoris nostri CHRISTI natalem diem flores, modò calido in loco sita sit herba, producat. Cæterum etsi genuinus Elleborus non sit, tamen non admodum ab illo abludit descriptio, nec viribus multò inferior est, vt in alterius inopia, huius vsus citra errorem esse posit.

GENERA.

Duo eius esse genera deprehendimus,Vnum quod officinæ hodie Elleborum nigrũ,germani verò [Christvvurtz] vt diximus,nominant.Nos certioris discriminis causa, Elleborum nigrum adulterinum hortensem appellauimus, quòd scilicet sua sponte,& nisi plantatum sit, in hortis nõ proueniat.Gallicè *Ellebore noir bastard de iardin*,officinis Pata lupina.Alterum quòd syluestre sit, & sponte sua nascitur,Elleborum nigrum adulterinum syluestrem nuncupauimus.Germanis[Leusz kraut]dicitur.Gallicè *Ellebore noir bastard sauuage*.

FORMA

Hortensis caulem,vel potius pediculum habet oblongũ & folijs nudum,nisi in summo,vbi folia oblonga,angusta pluribúsque diuisuris incisa, atque adeò in ambitu serrata producit. Florem habet herbacei coloris. Radices tenues,

Elleborus niger adulterinus hortensis.

Elleborus niger adulterinus syluestris.

nigras, veluti à capitulo ceparũ pendentes. Syluestris priori admodum dissimilis est, nisi quia caulem obtinet crassiorem, foliaque minora. Florem etiã, etsi herbaceum habeat, tamen è medio eius, folliculi, aut siliquæ duæ aut tres, in quibus semen est, exeunt.

LOCVS.

Hortensis, vt dictũ est, passim in hortis nunc prouenit: Syluestris in montibus asperis, lapidosis ac sublimibus.

TEMPVS.

Hortensis hyeme, circa CHRISTI nimirũ natalé, vt comprehensum est, floret, Syluestris autem vere & initio æstatis.

TEMPERAMENTVM.

Quum experientia testetur Elleborũ nigrum adulteri-

nũm, potiſsimũm hortenſem, eandẽ quam genuinus habere facultatem, idem etiam obtineat temperamentum neceſſe eſt. Calidus itaque & ſiccus in tertio ordine erit.

VIRES.

Purgat perinde atque genuinus inferiorem ventrem, pituitam & flauam bilem ducens. Prodeſt comitiali morbo laborantibus, melancholicis, inſanientibus, articulorũ doloribus correptis, & reſolutis. Menſes in peſſo ſubditus trahit. Fœtus necat. Porrò cùm illis etiã inſit extergendi vis, alphos, impetigines, ſcabiem, lepráſque curant. Erodẽtibus medicamentis commiſcentur. Ideoq; ſylueſtris non temerè ꝙ pediculos interficiat, [Leijſzkraut] Germanis meis dicitur. Non verò pediculos tantùm, verũ etiam oues & alia animantia comeſtus necat.

Helxine ſeu parietaria.

De Elxine Cap. CVII.

NOMINA.

Ἑλξίνη, ἢ περδίκιον Græcè, Helxine & Vrceolaris Latinè nominatur. Officinę vocant Parietariã, & dempta vna litera Paritariam. Vulgus Muralium & Muralem. germani [Tag vnd nacht, S. Peterskraut oder Glaſzkraut] Gallicè *Parietaire ou L'aparitoire.* Helxine autem ab aſpero ſemine, quod tenaci nexu veſtibus adhæret, dicta eſt. Perdicium verò ꝙ ea perdices ꝑcipuè veſcãtur. Vrceolaris aũt quòd detergẽdis vitreis vrceolis, vaſisq; efficax ſit. Mu

Muralis & Parietaria,quòd muros ac parietes natales locos sibi fecerit.

FORMA.

Cauliculos habet tenues,subrubentes, folia mercuriali similia,hirsuta:circa caules veluti exigua semina,aspera,vestibus adhærentia. Hæc sanè pictura sic plantæ illi respondet,vt nulla prorsus sit nota,quæ illi nõ adamussim conueniat.Est enim fruticosa,cubitalis, cauliculis tenuibus,leniter rubescentibus,folijs Mercurialis herbæ,hirsutis, floribus purpureis minutissimis,exili per ambitum eius semine, aspero,vestibus adherente,radice subrubra,fibris capillata.

LOCVS.

Nascitur in sepibus,muris,macerijs,parietibus & vinetis.Nunc in hortis etiam plantata prouenit.

TEMPVS.

Iulio mense floret.

TEMPERAMENTVM.

Facultas Perdicio inest abstergendi & constringendi cũ humiditate subfrigida.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia refrigerandi constringendíque vim obtinẽt,Quare illita sacros ignes sanant,condylomata,adusta,incipientes panos,inflammationes omnes,et œdemata.Succus eius cerussæ mixtus,ignibus sacris & ijs quæ serpunt malis vtiliter illinitur.Inũgitur podagris cum cerato Cyprino, vel seuo hircino. Diuturnas tusses adiuuat,cyathi mẽsura absorptus. Contra inflammatas tõsillas gargarissatus & illitus prodest. Auriũ quoq; dolores cũ rosaceo infusus iuuat.

EX GALENO.

Vim habet abstergendi & paulatim constringendi ac refrigerãdi. Quare phlegmonas omnes inter initia,& in augmento vsque ad statum sanat,maximè calidas. Quinetiam incipientibus phygetlis cataplasmatis ritu illinitur. Succus quoq; eius ad dolores phlegmonosos mediocriter profuerit. Gargarizandum item nõnulli exhibent ad paristhmia. Aliqui etiam medicorum ijs qui diutina tussi vexantur,illam exhibuerunt. Certè euidens extergendi experi-

mentum præbet & in vasis vitreis.

EX AETIO.

Exterit alopecias & impetigines priuatim asiduè illita, Sedis hæmorrhoidas aperit, fistulis medetur, & sinus cohibet trita, cum modico sale apposita.

EX PLINIO.

Hæc inficit lanas, sanat ignes sacros, tumores, collectionésque omnes & adusta. Panos succus eius cum psimmythio, & guttura incipiẽtia turgescere. Item veterem tussim cyatho hausto. Et omnia in humido. Sicut tõsillas & varices cum rosaceo. Imponitur & podagris cum caprino seuo ceráque Cypria.

APPENDIX.

Monẽdi sunt hoc loco medici, vt rectum Helxines vsum discant. Nam hactenus non rectè eam in frigidis vitijs pro fomento vsurparunt, cùm refrigerandi constringendíque vim habeat. Cæterùm cùm abstergendi quoq; illi facultas insit, potest etiam calculosis, & ijs qui difficultate vrinæ laborant exhiberi, potissimùm si aliquid consimilem facultatem obtinens ei admisceatur. Sic Aetius sedis hæmorrhoidas aperire tradit, si trita cum sale, cui etiam abstergẽdi vis inest, apponatur. Quare qui calculosis hanc herbam propinant, curent vt aliquid quod abstergendi facultatem habeat, commisceant.

ADNOTATIO.

Helxine Parietaria nobis.

De Erythrodano. Cap. CVIII.

NOMINA.

Ερυθρόδανον Græcè, Rubia Latinè vocatur. Officinis Rubeam tinctorum appellant. Germanicè [Roete] Gallicè *Garance* nominatur. A rubore radicis, quo lanæ & coria tinguntur, factum illi vtrunque nomen est.

GENERA.

Dioscoridi & alijs, duo Rubiæ sunt genera. Altera enim satiua est, quæ Gallis *Garance cultiuee* dicitur, altera verò sponte prouenit, & syluestris existit: nec esse videtur alia,

quam

quã quæ à noſtris Stellaria vocatur. Gallis *Garãce ſauuage*.

FORMA.

Rubia ſatiua.

Rubia ſylueſtris.

Caules ſatiuæ quadranguli,longĩ,aſperi,ſimiles Aparinæ,multò tamen maiores robuſtioréſq;,folia per interualla in ſingulis geniculis habentes,ſtellarum modo in orbem circumiacentia. Fructus rotundus, per initia viridis,mox ruber,poſtea cùm maturuit niger. Radix tenuis,longa,rubra. Sylueſtris itidem caules quadrangulos, vt diximus, emittit,folia per interualla in ſingulis geniculis ſtellarum inſtar in orbem circumiacentia, flores candidos, ràdicem tenuem, longam & rubram, adeò vt ſuo colore tingere etiam videatur.

LOCVS.

Naſcitur in pleriſque nunc Germaniæ locis,agro potiſſimùm

ſimùm Argentoratenſi & Spirenſi. Seritur autem propter emolumentum quod ex ea quæſtuoſiſsimum ſentitur.

TEMPVS.

Aeſtate colligitur fructus, & ſubinde etiam effoditur radix.

TEMPERAMENTVM.

Calida eſt in ſecundo ordine, & ſicca in tertio.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix vrinam ciet, qua de cauſa regio morbo laborantibus cum aqua mulſa auxiliatur: item iſchiadicis & reſolutis. Vrinam multam & craſſam ducit, nonnunquam etiam ſanguinem. Bibentes quidem quotidie lauari oportet, & excrementorum quæ redduntur differētiam ſpectare. Aduerſus venenatorum morſus ſuccum cū folijs bibere prodeſt. Semen ex oxymelite potum, lienem abſumit. Appoſita radix, fœtus, menſes, & ſecundas trahit. Alba vitiligines ex aceto illita ſanat.

EX GALENO.

Rubia tinctorum radix acerba & guſtu amara eſt. Itaq; quæcunque agere diximus vbi eiuſmodi coiuerint qualitates, ea omnia in hac radice luculenter conſpicies: quippe quum & lienem & iecur expurget, & vrinam craſſam copioſámque, ac nonnunquam etiam ſanguinolentam moueat. Quin & menſes ciet, ac mediocriter quæ exterſionem poſtulant, extergit: proinde vitiligines albas cum aceto illita iuuat. Sunt qui eam iſchiadicis & reſolutis in potu cum melicrato exhibeant.

EX PLINIO.

Erythrodanum, quam nos Rubiam vocamus, qua tinguntur lanæ, pelléſque perficiuntur, in medicina vrinam cit, morbum regium ſanat ex aqua mulſa, & lichenas ex aceto illita: & iſchiadicos & paralyticos, ita vt bibentes lauentur quotidie. Radix ſeménque trahunt menſes, aluum ſiſtunt, & collectiones diſcutiunt. Contra ſerpentes rami cum folijs imponuntur. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quoſdam morbum regium ſanari hoc frutice, etiam ſi adalligatus ſpectetur tantùm.

ADNO

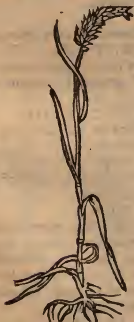
ADNOTATIO.

Rubia satiua nobis Garance, & syluestris frequens.

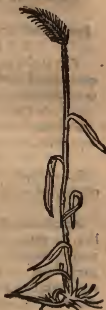
De Zea. Cap. CIX.

NOMINA.

ZEía Græcis, Zea & Semen Latinis Vulgo & Italis Spelta dicitur. Gallicè *Peaulte* Semen aũt Latini à præstantia frugis appellarunt. Hinc est quòd Homerus etiam hanc celebrauerit dicens, ζείδωρος ἄρουρα. Quibus sanè verbis innuit aruum Zeam largiens, non vt nonnulli arbitrantur quòd vitam donet, Plinio autore.

Zea primum genus.

Zea alterum genus.

GENERA.

Duo Zeæ Dioscorides facit genera. Vnum cuius gratia in singulis tunicis seu glumis gemina, quod Græcis eã

ob cau

ob causam δίκοκκος cognominatur. Germanis hoc genus [Speitz, oder Dinckelkorn] vocatur. Alterũ simplicis est grani, & Germanicè nominatur [Einkorn, oder S. Peters korn.]

FORMA.

Primũ genus culmo, geniculis & spica tritico simile est duobusque vtriculis iunctis duo grana simul fert.

Alterũ culmo & spica est breuioribus, grana singula in singulis tunicis duplici ordine seu versu dispositis proferẽs ac in summitate aristis suis planè hordeum refert.

LOCVS.

Lætum pingueque solum desiderat.

TEMPVS.

Iunio mense floret, Iulio autem maturitatem cõsequitur.

TEMPERAMENTVM.

Zea media quodammodo est inter triticum & hordeũ, quatenus ad calefaciendi & refrigerandi facultatem attinet, placidè verò exiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Zea magis nutrit quàm hordeũ, Ori suauis est. Digesta in panificia, minus quàm triticum alit.

EX GALENO.

Zea, vniuersa sua facultate quodãmodo in medio est tritici & hordei: itaque ex illis cognoscatur.

EX PLINIO.

Zeæ farina efficacior hordeacea videtur: trimestris mollior. Ex vino rubro ad scorpionum ictus tepida, & sanguinem excreantibus. Item arteriæ, Tussi cum caprino seuo aut butyro. Ex Fœnogræco mollissima omnium. Vlcera manantia sanat, & furfures corporis, stomachi dolores, pedes & mammas cum vino & nitro cocta.

EX SIMEONE SETHI.

Zea facultatem habet proximam tritico. Est verò facilis concoctionis, boniquе succi: ad hæc etiam emplastica existit.

ADNOTATIO.

Zea spelta nobis.

DE

De Erigeronte. Cap. CX.

NOMINA.

Ἠριγέρων Græcis, Senecio Latinis, officinis inusitata. Germanis [Grindtkraut] Gallicè *Seneßon* dicitur. Græcis autem Erigerō quasi vernus senex nominatur, seu citò vel vere senescens, quod celeriter in pappum & lanuginem abeat, Itaque compositione nominis, tempus simul quo floret, & floris mox deflorescentis euentum indicare voluerūt Græci, vt quo tempore quærenda, & quibus notis inuenienda esset, omnes scirent. Non igitur senectutis ratio aliqua in ea est, sed canescentes, humani capilli modo post florem eius pappij, vt à senectute denominaretur, effecerunt. Eam etiam ob causam Romani Senecionem illam vocauerunt.

Senecio.

FORMA.

Herba est cauliculo cubitali, subrubro, folijs cōtinuis, in extremitatibus Erucæ modo incisuris diuisis, sed minoribus multò: floribus luteis, celeriter scißis dehiscentibúsve, & in pappos deflorescētibus: vnde & Erigeron dicta est, quòd vere scilicet capilli modo flores canescāt. Radice inutili. Omnes hę Dioscoridis notę herbę quā Germani [Creutz vvrtz & Grindt kraut] nominātrespōdere deprehēduntur. Siquidem cauliculus est illi cubitalis, sub

folia continua habens, per extremitates Erucæ instar laciniosa, minora tamen. Fores lutei, qui scissi statim in lanuginem abeunt. Errant toto cœlo qui Senecionem Nasturtium esse garriunt.

LOCVS.

Nascitur passim in sepibus, & circum oppida.

TEMPVS.

Vere erumpit, quo etiã tempore, vt dictũ est, canescit, & durat ferè tota æstate herbę prouentus.

TEMPERAMENTVM.

Erigeron, Paulo Aegineta autore, mixtam temperaturam obtinet: refrigerat enim & modicè discutit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus refrigerandi vim obtinent, quapropter cum exiguo vino, aut per se illita folia, testiũ sedisque inflammationes sanant. Cum manna, tum reliquis vulneribus, tũ nervorũ quoque medentur. Idem præstant pappi per se ex aceto illiti, verùm recentes epoti strangulant. Totus autem caulis in aqua decoctus, & cum passo potus, stomachi dolores à bili contractos persanat.

EX PLINIO.

Lanugo eius cũ croco & exiguo aquę frigidę trita, illinitur epiphoris; Tosta cũ mica salis, strumis. Erigerõ quoque cũ farina thuris & vino dulci, testiũ inflammatiões sanat.

ADNOTATIO.

Senecio nobis Senesson, officinis Cardoceli.

De Hedyosmo. Cap. CXI.

NOMINA.

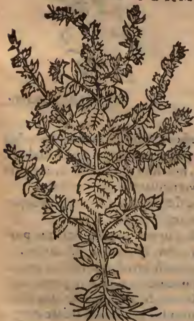
HΔύοσμ☉ ἢ μίνθη, Græcè, Menta Latinè dicitur. Officinæ nomen Latinũ retinuerũt. Germanicè [Mũtz] Gallicè *Mente* vocatur. Hedyosmon Greci, quod suauem spiret odorem nominarunt. Menta aũt dicta est, quòd odore suo mentem excitet, aut quòd grato, vt ait Plinius, odore mensas percurrat.

GENERA.

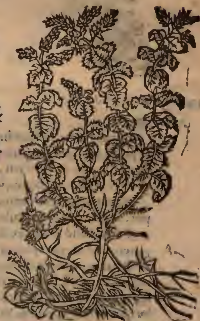
Mentæ in vniuersum duo sunt genera. Vna enim satiua &

ua & hortenſis eſt: altera ſylueſtris & fera. Satiuæ iterum quatuor præcipua ſunt genera, Vna eſt quam Germani [Deyment] ſimpliciter, vel [Krauſz Deyment] vocant. Altera quam ijdem [Krauſz Balſam.] Tertia quæ ijſdem [Balſammuntz] appellatur, & [Vnſer Frauuenmuntz, oder ſpitz muntz:] à noſtræ ætatis herbarijs Romana vel Saracenica. Quartam Germani quidã [Hertzkraut,] nõnulli [Balſamkraut] vocant. Per me tamen licebit has ſpecies (quãdoquidem facultatibus ſimiles ſint) vt cuiuis placuerit nominare. Nobis autẽ vt certiùs diſcernerẽtur, prædictis nominibus appellare placuit. Sylueſtris, quæ Latinis Mentaſtrum vocatur, & vulgo equina Menta, Germanicè [Roſzmuntz: Vuilder Balſam: oder Vuildmuntz] dicitur. Non ignoramus plures eſſe Mentæ ſpecies, nos tamen eas duntaxat quas vidimus, pictas exhibemus.

FORMA.

Menta ſatiua prima.

Menta ſatiua ſecunda.

FOR

FORMA.

Menta satiua tertia, siue Romana.

Menta satiua quarta.

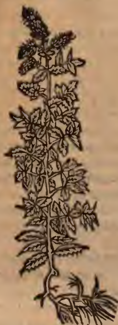
Satiua prima caulem habet quadrangulum, à radice lentè punicantē, & lanugine pubescentē, foliū ferè rotūdum, serratū, molle & odoratū, flosculos purpureos internodia geniculatim coronantes, verticillato semper ambitu.

Altera priori per omnia similis est, nisi quòd illi subpurpureus flos circa cauliculorum fastigia spicatur.

Tertia folio longiore & acutiore constat, flosculis purpureis coliculorum cacuminibus spicatim insidentibus.

Quarta itidem longioribus folijs est, floribúsque purpureis internodia geniculatim haud secus quā in prima caules coronātibus. Mentastrū verò folijs lanugine canescētibus, atq; hirsutioribus, Sisymbrio procerius, odore magis viroso, flosculis spicatim coliculorū fastigia coronantibus.

LO

Mentastrum.

LOCVS.

Satiuæ paſsim in hortis proueniunt. Amant apricum locum, nō pinguem,non ſtercoratum, humidis facilius adoleſcunt. Syluestris autem, quæ Mētaſtrum alio nomine appellatur, vliginoſis gaudet locis, paſſimque irrigua hoc Mentaſtro pubent.

TEMPVS.

Florent omnes menſe Auguſto.

TEMPERAMENTVM.

Vtraque, tam hortenſis,ſcilicet quàm ſylueſtris, guſtu acris, & facultate calida eſt,ex tertio ordine excalefacientium. Infirmior tamen eſt hortenſis, minúſque calefacit. Exiccat autem in ſecundo ordine:illi enim ex cultura aliquid humiditatis accedit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi, adſtringendi, atque exiccandi vim habet Menta hortēſis. Proinde ſanguinem ſiſtit ſuccus eius cum aceto potus.Lumbricos rotundos enecat.Venerem concitat.Singultus,vomitiones,cholerámq; ſedāt duo aut terni ſurculi cum acidi granati ſucco poti. Cum polenta illita abſceſſus diſcutit.Impoſita fronti,capitis dolores mitigat. Mammas quæ tenduntur,aut lacte turgent,compeſcit.Cū ſale canum morſibus illinitur. Aurium doloribus eius ſuccus cum aqua mulſa ſubuenit. Mulieribus ante coitum ad-

mota, conceptioni resistit. Linguæ scabritiem confricata lænigat. Lac coire densárique in caseum non finit, immersis in eo folijs. In summa, stomacho vtilis est, & in condimentis peculiarem vsum habet. Syluestris in sanitate deterioris vsus est quàm satiua.

EX GALENO.

Menta satiua ad venerem mediocriter excitat, id quod omnibus inest, quæ humiditate semicocta & flatuosa participant. Deniq; in abscessibus aliqui eam cum polenta imponunt. Habet etiam quiddam amarum in se & acerbum: illo quidem lumbricos interficit, acerbitate verò si cũ oxycrato bibatur, recentes sanguinis excreationes reprimit. Substantia est, vt si qua alia herba, tenuium partiũ. Aetius addit, potum eius decoctum tribus seriatim diebus, colicos omnino sanare.

EX PLINIO.

Mentæ hortensis odor animum excitat, & sapor auiditatem in cibis: ideo in mammarũ mixtura familiares ipsæ accessere, vt coire densáriq; lac non patiantur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu strangulentur. Data in aqua & mulso, eadem vi resistere et generationi creditur, cohibendo genitalia densari. Acquè maribus et fœminis sanguinem sistit, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriation & vomicas vuluæ curauit. Ille & iecinorum vitia ternis obolis ex mulso datis. Item sanguinem excreantibus in sorbitionem. Vlcera in capite infantiũ mirè sanat. Arterias humidas siccat, siccas adstringit, pituitas corruptas purgat in mulso & aqua. Voci succus sub certamine vtilis dũtaxat qui & gargarisatur vua tumente, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & cõtra tõsillas cũ alumine, linguæ asperæ cũ melle. Ad cõuulsa intus per se, vitijsq; pulmonis. Singultus & vomitus sistit cũ succo granati, vt Democritus mõstrat. Recẽtis succus nariũ vitia spiritu subducto emẽdat. Ipsa trita choleras in aceto quidem pota, Sanguinis fluxiones intus, Ileum etiã imposita cũ polenta, & si mammæ tendãtur. Illinitur & tẽporibus in capitis dolore. Sumi

tur

tur & contra scolopendras & scorpiones marinos, & ad serpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, item sedis vitijs. Impetigines quoque, vel si teneatur tantùm, prohibet. Auribus cum mulso instillatur. Aiũt & lieni mederi eam in horto gustatam, ita ne vellatur. Aridæ quoque farinam tribus digitis apprehensam, & stomachi dolorem sedare in aqua, & similiter aspersa in potionem, ventris animalia pellere.

APPENDIX.

Animaduertendum, ea quæ Plinius Mentastro tribuit, Calaminthæ deberi, vt satis liquet Dioscoridem legenti. Neque sanè mirum, quandoquidem autores societate quæ est inter Mentam, Mentastrum, & Nepetam decepti, tum species, tum nomina confundunt.

APPENDIX ALTERA.

Cæterùm appendicis etiam vice hic annotandum erit, Aristotelem sectione xx. proble. secũdo cũ asserit Mentã refrigerare posse corpora, nõ pugnare cũ Galeno alijsque medicis q illã esse calidã affirmãt. Per se nãque calida est Menta: at quia ea libidinem proritat, & hæc cùm immodica fuerit corporis vires deijcit, atque adeò animũ & corpus refrigerat, ideo eã ex accidente, qa videlicet vt in ventre immodicè ruamus efficit, refrigerare dixit Aristoteles.

EX SIMEONE SETHI.

Iuuat iecur frigidum, & ventrem corroborat ac stomachum, coctionem facit, vomitum sedat & singultum. Prodest etiam ad cordis morsus, & appetitionem suscitat. Flatus discutit, & lumbricos interimit, potissimùm syluestris. Mentę ius venerem stimulat, & iecinoris obstructiones tollit. Verùm hoc vesci ad satietatem nõ oportet, quoniã sanguinem extenuat, & serosum facit, & ipsum in flauã bilem mutat: dein efficit vt sanguis qui maximè est tenuium partium discutiatur, & crassus ac melancholicus relinquatur, atque idcirco oportet biliosos ab ea abstinere. Contrita cũ sale, & morsui rabiosi canis imposita, medicamentũ fit salubre. Arida verò trita, & post cibum sumpta, ad concoctionem facit, & lienosos iuuat. Cum vino pota difficulter pa-

rienti succurrit. Ferunt etiam quòd mansa lippienti imposita, fiat remedium: quodque eius decoctum absorptum, cõfestim sanguinem è faucibus eijcientes sanet. Huius semen ventrem purgat, & pulmonem lædit.

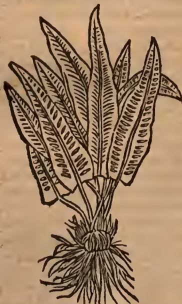
ADNOTATIO.

Menta nomen nobis retinet, & *Balsamum quoque dicitur multiplex.*

De Hemionitide. Cap. CXII.

NOMINA.

HΜιωνῖτις, ἢ σπλήνιον Græcis, Hemionitis Latinis, Plinio Teucrion, officinis & herbarijs Scolopendria & Lingua ceruina, Germanis [Hirszung] Gállicè, *Langue de Cerf* nominatur. Alia tamen est à Dioscoridis Scolopendria, quæ Asplenon alio nomine dicitur.

Hemionitis, siue Scolopendria.

FORMA.

Folium Dracunculo simile profert, lanatũ. Radices verò illi multæ subsunt, tenues. Neque caulem, neque semẽ, neque florem fert. Ex qua descriptione satis liquet eã herbam quam vulgus Scolopendriã vocat, esse Hemionitim, ꝙ tota illi Dioscoridis pictura, nulla reclamãte nota, cõueniat. Sunt enim illi folia Dracunculi seu Ari, instar lunæ corniculantis falcata. Etsi enim interdum in altum surgant, tamen inter initia potissimũ incurua, & lunę crescẽtis modo falcata sũt.

Radici

Radicibus etiã cohæret multis,exilibus, nunquã florefcẽs, nec caulem,nec femen proferens. Nõ effe autem Phyllitim imprimis folia docẽt,quæ in ea funt recta, & minimè ficut in Lingua ceruina lunata. Dein in tergo veluti vermiculi, qui in Phyllitide penfilles, in Lingua ceruina aũt fefsiles nequaquam propendentes fed liratim digefti funt. Tertiò natales ipfi:Phyllitis enim in vmbrofis opacifve, & hortis nafcitur. Scolopendria verò feu Hemionitis in petrofis. Quartò,quod me omnium maximè mouet,Phyllitidi nulla prorfus lienem liquandi facultas ineft,quam tamen Scolopendriæ vulgari adeffe præter communem confenfum, quotidiana etiam experimenta demonftrant. His itaque de caufis Phyllitis Scolopendria vulgaris effe aut dici non debet. Dato enim quòd defcriptio per omnia conueniret, facultates tamen ipfæ, quæ diuerfæ funt, aliam à Scolopendria effe manifeftè docerent.

LOCVS.

Nafcitur locis vmbrofis,montofis ac petrofis:copiofifsimè autem iuxta montem haud procul à Tubinga fitum, quem Germanico vocabulo [Farnberg] nominant, prouenire folet, Nunc pafsim in hortis habetur.

TEMPVS.

Aeftate vfque ad autumnum abundè nafcitur.

TEMPERAMENTVM.

Adftringens fimul & parum amara eft, vnde credibile eft in primo ordine effe calidam,& in fecundo ficcam.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba guftu adftringit. Hæc autem cum aceto pota lienem liquat.

EX GALENO.

Hemionitis fimul & adftrictionem & amaritudinem pofsidet:quamobrem cum acetò pota,lienofis auxilio eft.

EX PLINIO.

Medetur lienibus, Cõftatque fic inuentum:cum exta fuper eã proiecta effent,fertur adhæfiffe lieni,eũque exinaniffe. Ob id à quibufdã Spleniõ vocatur. Narrant fues qui radicem eius edunt, fine fplene inueniri.

ADNOTATIO.

Hemionitis tua est Dioscoridis Phyllitis, vulgaris Scolopendria.

De Eryngio. Cap. CXIII.

NOMINA.

Ηρύγγιον Græcis, Eryngium Latinis, Officinis corrupto vocabulo Iringus vocatur. Plærique etiã Centũ capita nominant, à numero nimirũ capitum q̃ in summo obtinet. Plinij tamen Centũcapita, ab Eryngio est diuersa vt etiam Serapionis. Si quis enim diligenter eius descriptionem excutiat, eam planè esse deprehendet, quæ Dioscoridi Aster Atticus & Inguinalis appellatur. Vtriusque enim picturę sic sibi respondent, vt planè vna esse herba videatur. Germanis Eryngium nominatur [Manßtrevv, Brachendistel & Raddistel] Gallicè *Chardon nomme Centteste*

Eryngium.

FORMA.

In genere aculeatarũ stirpium est Eryngium, cuius folia initio tale cõdita olerum modo comeduntur. Sunt autem lata, & in ambitu aspera, gustu odorata. Quum verò adolescunt, in multis caulium eminentijs spinis aculeãtur: in quorum summitatibus globosa capita, durarum acutissimarumque spinarum ambitu, stellæ instar, circumuallantur, quorum color modò viridis aut candidus, interdũ

terdum cœruleus inuenitur. Radix illi oblonga, lata, foris nigra, intus alba, pollicis crassitudine, & odorata. Ex qua nimirum delineatione omnibus perspicuũ fit, spinam cuius picturam nunc exhibemus, esse Eryngium: aculeatis enim folijs & per extrema spinosis conspicitur, odoratis, caule cubitali, in cuius vertice coacta in globum capitula, duorũ & acutissimorum spiculorum vallo, stellæ instar radiãtur, quorum color in pubertate viridis, adultæ cœruleus, flaccescenti candidus conspicitur: radice pollicari, intus candida, foris nigra, sed odorata.

LOCVS.

Nascitur in campestribus & asperis locis. Prope Argentoratum eius magna est copia.

TEMPVS.

Colligi hanc quidam, vt Plinius tradit, cum sol Cancri hospitium tenet, hoc est, sub solstitio, iussere.

TEMPERAMENTVM.

Eryngium caliditate aut parum aut nihil, ea quæ moderata & temperata sunt, superat. Siccitatem verò in tenui essentia consistentem non exiguam obtinet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habet calefactoriam radix. Pota menses & vrinas pellit. Tormina & inflationes discutit. Cum vino iecinorosis, venenatorum morsibus, & ijs qui lætiferum hauserũt succurrit. Bibitur aduersus plurima cum Staphylini semine pondere drachmæ vnius. Appensa & illita tubercula discutere proditur. Radix cum hydromelite pota, opisthotonicis & comitialibus medetur.

EX AETIO.

Potum radicis decoctum colicis medetur. Mulso addito calculos, stillicidia, difficultates vrinæ, & renũ vitia sanat: quod per quindecim iugiter dies, & ieiunos, & in lectum ituros bibere oportet. Quòd si cum eo Sium quoque decoxeris, magis proficies. Affirmabat quidam assiduo Eryngij vsu, nunquam postea minxisse calculos, cùm prius eo morbo frequentissimè vexaretur.

EX PLINIO.

Clara in primis aculeatarum Eryngion est, contra serpentes & venenata omnia nascens. Aduersus ictus morsúsque radix eius bibitur drachmæ pondere in vino: aut si plerunq; tales iniurias comitatur febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra chersydros ac ranas. Omnibus verò contra toxica & aconita efficatiorem Heraclides medicus, in iure anseris decoctam, arbitratur. Apollodorus aduersus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua.

De Thridace. Cap. CXIIII.

NOMINA.

Θρίδαξ Græcè, Lactuca Latinè: Officinæ Latinum nomen retinuerũt, Germanicè [Lattich, oder Lactuck] Gallicè *Laictue* nominatur. Dicta autẽ Lactuca est, quòd copia lactis, quod credebatur leniter mouere ventrem exuberet: vnde apud veteres in primis epulis veniebat, quod Martialis etiam ijs testatur verbis:

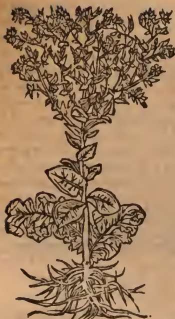
Prima tibi dabitur ventri Lactuca mouendo, Vtilis.

GENERA.

Lactuca primum in satiuam & syluestrem deducitur. Satiuæ tria sunt genera, crispa nimirum, rotunda, & capitata. Nos vna icone duo complexi sumus genera. Folium enim quod statim à radice erumpit, eam Lactucam refert, quæ Latinis crispa, à folijs crispissimis. Germanis [krauser Lattich,) appellatur Gallicè *Laictue commune ou crespe*. Columella lib. xj. cap. iij. Cecilianam & Beticam à regiónibus in quibus crescit, nominat. Reliqua folia eam quæ Rotũda à folijs rotundis vocatur, præ se ferũt. Germanicè [breiter Lattich] nominatur Gallicè *Laictue Ronde*. Tertij generis Lactuca, quæ capitata dicitur, à folijs suis, quæ vbi parum à terra attolluntur, mali cuiusdam speciem rotundam obtinent, & instar Brassicæ capitatæ, in capitis ferè formã extuberant. Germanis [grosser Lattich Vveisser Lattich] à semine cãdido nominatur, Gallicè *Laictue pommee ou Cabuce*. Syluestris Lactuca satiuæ opponitur, sponte enim sua in aruis nascitur. Germanis [Vvider Lattich] nuncupatur, Gallicè *Laictue sauuage ou Laicterot*.

FOR

FORMA.

Lactuca satiua, crispa, & rotunda.

Lactuca Capitata.

Satiua prima, cuius imaginem hic damus, folia Intybo satiuo haud dissimilia habet, in rectúmq; surgit, caulibus in summo brachiatum, in quorum cacumine flores sunt lutei. Altera folijs, quæ crispa admodũ sunt, duntaxat à priori variat, aliàs per omnia similis. Sic etiã capitata non nisi folijs suis, idq; dum paululum creuerũt, à prioribus differt. Ideóque duabus picturis, quæ omnes referunt, cõtenti fuimus. Syluestris similis est satiuæ Lactucæ, radice tamẽ breuiore, proceriore caule, cãdidioribus folijs, gracilioribúsq;, asperiorbus, & gustu amaris, quæ vt addidit Theophrastus, vbi cõsummata sunt, aculeantur. Ex qua delineatione abunde constat, Lactucam syluestrem esse eam herbã quæ passim nunc ab officinis & herbarijs, nõ sine magno erro-

Lactuca syluestris.

re, Endiuia dicitur. Ea enim in aruis & vinearum limitibus spõte nascitur, folio Lactucæ, & cum adoleuit per oras aculeato, & laciniatim serrato, caulibus bicubitali proceritate consurgentibus spinulis inhorrescentibus quibus succus inest lacteus amarúsque, flore vt Lactuca satiua luteo. Desinant itaque deinceps ea herba pro Endiuia vti medici, si modo rectè consultum ægris cupiunt.

LOCVS.

Satiua in hortis prouenit. Syluestris in aruis & vinearum hortorúmque macerijs sua sponte nascitur.

TEMPVS.

Florent Iulio mense, atque subinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Lactuca satiua humidum est frigidúmque olus, non tamen extremè, siquidem edendo non foret: verùm maximè secundum aquæ, vt sic dicam, fontanæ frigiditaté. Simeon Sethi frigidam & humidam in tertio ordine statuit. Syluestris autem minus refrigerat & humectat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Satiua Lactuca stomacho accommodata est, refrigerat, somnũ cõciliat, aluum molit, lactis abundantiã facit. Elixa magis alit. Illota autem comesta stomachicis prodest. Semé eius potum venerem afsiduè somniantibus opitulatur, & concubitum arcet. Ipsæ tamen frequentiores in cibo, clari-

tati

tati oculorum officiunt. Condiuntur muria. Quum in caulem prodierunt, vim quandā nanciscuntur succo aut lacti syluestris Lactucæ similem. Syluestris viribus in totū Papaueri similis est, vnde aliqui eius succum Meconio permiscuerunt. Aquosa per aluum purgat potus in posca liquor, obolorum duorum pondere. Exterit argema & caliginem. Cum lacte muliebri inūcta ad ambusta prodest. In vniuersum soporifera est & dolorem leuat. Menses trahit. Cōtra scorpionum ictus, & phalāgiorum morsus bibitur. Semen haud secus quàm satiuæ libidinū imaginationes in somno, ac venerem arcet. Succus ad eadē valet, sed viribus infirmior. Reponitur succus eius in fictili vase, antea, vt in alijs liquaminibus moris est, insolatus.

EX GALENO.

Lactuca ad calidas phlegmonas accōmoda est, & ad parua & leuia erysipelata, maioribus tamē satisfacere minimè idonea est, Est etiam edulīū sitim arcens. Semen potum geniturę profluuium cohibet, quamobrem etiam ijs qui libidinosis somnijs vexantur, datur. Sic & syluestris Lactucæ semen. Cuius quoque succus colligitur, argema & caliginē expurgans. Ad adustiones cum lacte mulierum inungitur. Omnibus alijs oleribus paucissimū sanguinē & vitiosum generātibus, ex sola lactuca nō multus quidem, nec vitiosus, haud tamen omni ex parte laudadilis gignitur. Vt plurimum cruda ipsa vescuntur. Aestate autem cùm in semen iam proruptura est, in aqua dulci pręcoquentes, cum oleo, garo & aceto assumunt, aut cum aliquo ex cōdimentis, opsonijsve, præsertim ijs quæ caseo constant. Plærique etiam antequam excaulescat, in aqua elixa vtuntur, vti ego iā facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperūt. Nam amicus quidam meus, quum olere hoc à longo tempore me vt familiari cibo vsum fuisse sciret, videretque pòst mādi à me citra magnam molestiā non posse, cocturæ rationem indicauit. In iuuentute enim, quoniā assiduo os ventriculi bile efferuescebat, æstus moderandi gratia Lactucis vtebar. Quum autem ad prouectam ętatem peruenissem, olus hoc cōtrà quàm in iuuentute somnum iam studio & industria

accer

accersenti mihi, auxilio fuit: quippe qui etiamnum iuuenis vigilijs dedita opera me assuefecerã declinante iam ætate, ipsa ex se insomni, grauiùs hoc incõmodo molestabar. Aduersus quod vnicum mihi præsentissimum remediũ Lactuca vespere cõmanducata semper fuit. Frigidum ergo humidũque succum profert, haud quaquã tamen vitiosum. Itaque sicut alia olera, à iusta concoctione non excidit, neque aluum cohibet, vti neque impellit. Atque hæc illi non immeritò accidũt, quum nec austera, nec acerba sit, quibus facultatibus in vniuersum aluus sistitur, quemadmodum à salsis, acribus, & omnino abstergendi vim habẽtibus, ad excreationem concitatur, quorum nihil Lactucæ inest.

EX PLINIO.

Est quidem natura omnibus refrigeratrix, & ideo æstate gratæ à stomacho fastidium auferũt, cibique apetentiam faciunt. Diuus certè Augustus Lactuca cõseruatus in ægritudine fertur, prudentia Musæ medici, cùm priores eã, ob religionem, minimè commanducarent, in tantum recepta cõmendatione, vt seruari etiam in alienos menses eas oxymelite repertum sit. Venerem inhibent, æstum refrigerant somnumque faciunt. Cruditatem ipsæ nequaquam faciũt, nec vlla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetq;. Ambustis prosunt recentibus, priusquam pustulæ fiant, cũ salę illitæ. Vlcera etiam quæ serpunt, coercent initio cum aphronitro, mox in vino tritæ. Igni sacro illinuntur. Conuulsa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularum ex vino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt, ad quod vtilissimæ quam maximi caulis & amaræ. Quidam lacte infundunt. Deferuefacti ij caules & stomacho vtilissimi traduntur, sicut somno, & satiua maximè Lactuca, & amara lactẽsque, quam Miconidem vocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte vtilissimum esse percipitur, dum tempestiuè capiti inunguntur. Semen satiuarum cõtra scorpiones dari. Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Tentantes aquas nõ nocere Lactucam edentibus. Quidam tamẽ frequentiores in cibo officere

ficere claritati oculorum tradiderunt.

De Thymbra Cap. CXV.

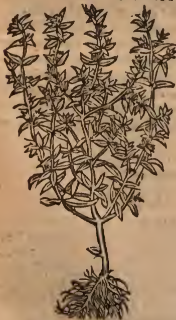
NOMINA.

θύμβρα Græcis Thymbra, Cunilaque Latinis. [Kunel] germanis Gallicè, *Sarriette* appellatur, vulgò Satureia.

GENERA

Thymbræ seu Cunilæ duæ sunt species. Vna hortensis seu satiua, quæ quia minori est acrimonia, in condimentario genere edulijs concoquitur: hinc à saturando Satureia dici cœpit. Alij tamen à Satyris nomen traxisse putant, quod scilicet marcescentes coitus stimulet. Germanicè [Saturō. Huernerful, Ioseplen, zvuibel oder Gartenhysop, oder ser gen Kraut] nominatur. Altera agrestis siue rustica Cunila est, quæ peculiariter Thymbra nuncupatur.

FORMA.

Satureia Satiua.

Thymbra similis est Thymo, sed minor atque tenerior, ferens spicam floribus plenam, coloris viridis, satureia pedali altitudine surgit, fruticosa, surculosis vtrinque cauliculis, folio Hyssopi, flosculis per interualla ex purpura candicantibus, odore saporéque gratissimo.

LOCVS.

Thymbra in tenui solo, & asperis locis nascitur, satureia in hortis seritur passim.

TEMPVS

Aestate vtraque Cunila floret.

TEMPERAMENTVM.

Thymbra calida & sicca in tertio ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Thymbra eadem quę Thymus præstat si cōsimiliter sumatur. Vtilis etiam in sanitate eius vsus. Est etiam satina Thymbra in cūctis syluestri minor: ad cibum verò vtilior, propterea quòd non adeò efficax illi sit acrimonia.

EX PAVLO.

Thymbra syluestris eadem quæ Thymus præstat. Hortensis autem omnibus quidem imbecillior, sed ad cibum laudatior.

EX PLINIO.

Nusquam vtrūque Thymbrę genus additur, quippe similis effectus.

EX HERBARIO ANTIQVO.

Farina eius ex vino pota, medetur pulmonis, thoracis, & vesicæ vitijs. Ciet vrinas, menses pellit. Herba ipsa cum floribus Lethargicos excitat calfactu, aut coronæ modo capiti imposita. Succus cum rosaceo auribus infunditur. Cū triticea farina coxendicibus illinitur. Satureiæ vsus marcescentes coitus stimulat, quare à Satyris traxisse nomē putant. Stomachi concoctiones adiuuat, fastidia discutit, hebetes oculos exacuit.

ADNOTATIO.

Satureia nomen retinet Sarriette.

De Thlaspi. Cap. CXVI.

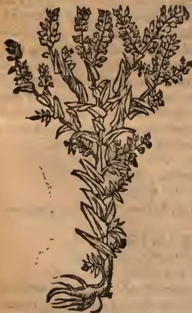
NOMINA.

Ολάσπι, ἢ θασπίδιον, ἢ σίνηπι ἄγριον Græcis dicitur Thlaspi, Capsella, & Scandulaceum Latinis, Gallicè *Seneue sauuage*. Sunt huius temporis herbarij qui Nasturtium tectorum, & Sinapi rusticum, quod digitis friatum sinapim suboleat, appellent. Alij Bursam pastoris vocant, non sanè quòd sit re vera eius herbæ species, sed quòd ad formam illius quamproximè accedat. Sic antiquo herbario

rio Burſam paſtoris appellare Thlaſpin placuit. Thlaſpi autem Græcis à fructus forma dictum eſt, qui Naſturtio ſimilis eſt, ſed latior, & velut infractus & contuſus. θλᾶσθαι enim iiſdem contundi eſt & infringi, infringendóq; quod globoſum timidúmve erat malleo, lapide, pedève cum dilatatione exæquare.

GENERA.

Duo Thlaſpis genera damus. Vnum latioribus folijs, quod ad Dioſcoridis deſcriptionem proximè accedit. Hoc Germanicè [Baurnſenff, oder Krefz] nominatur. Gallicè *Seneue large ſauuage.*

Thlaſpi latifolium.

Thlaſpi anguſtifolium.

Alterum folijs anguſtioribus & ſtrictioribus conſtat, & Germanicè [Beſemkraut,] quòd ſcoparũ vices ſuppleat, vocatur. Gallicè *L'eſtroit Seneue ſauuage ou mouſtarde ſauuage.* Quare ſi quiſpiam hęc duo genera ab inuicem diſtinguere

ſertis

certis appellationibus voluerit, primum Thlaspi maius aut latifolium, alterũ verò minus aut angustifolium appellet. Dioscorides etiam duo Thlaspios genera facit, vnum latifolium, alterum angustifolium.

FORMA.

Herbula est angustis folijs ad digiti longitudinem, in terram versis, in extremitatibus incisis, subpinguibus. Caulem tenuem, duorum dodrantum emittit, adnascentes sibi paucos ramulos habentem, & per totum eius ambitum fructus est in summo modicè latus, in quo semen exiguũ Nasturtio simile, disci figura, veluti cõquassatum, vnde & nomen inuenit. Florem obtinet album, seménq; acre. Ex ea sanè descriptione satis cõstat, herbam hanc quam pictam damus esse Thlaspin, angusta enim folia habet, potissimum suprema eius parte, digitali longitudine, in terram se conuertentia, per extrema leniter incisa, caulem duum dodrantum, agnatis in eo paucis calycibus, breui pediculo nitentibus, quadam ligularum vel cochleariorum effigie, in quibus semen continetur Nasturtio simile, sed latius & veluti conquassatum, quod acerrimi esse gustus deprehẽditur, ita vt mansum Sinapis modo, os & linguam vellicet.

LOCVS.

In fossis, semitis, & sepibus prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus, floribus & semine prægnans inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Semen calfacit & exiccat in quarto ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Calefacit: bilem per superna & inferna purgat acetabuli mensura potum. Ischiadicis in clystere infunditur. Potum sanguinem ducit, & interiores abscessus rumpit, mẽses cit, & fœtus necat.

EX PAVLO.

Semen Thlaspi facultatẽ habet acrem, adeò vt internos abscessus potum disrumpat. Mẽses cit, & fœtus enecat. Per sedem infusum sanguinolenta euacuans, ischiadibus prodest.

dest. Potest enim alioqui tum supernè, tum infernè biliosos vacuare humores acetabuli mensura epotum. Infunditur & contra coxendicum dolores. Quinetiam potum sanguinem trahit, & internos abscessus rumpit.

EX GALENO.

Thlaspi semẽ facultate acre est, adeò vt internos abscessus potum rumpat. Menses mouet, & fœtus necat. Per sedẽ infusum sanguinolenta euacuans ischiadibus prodest. Est enim alioqui tum infernè, tum supernè biliosorum humorum euacuatorium, acetabuli mensura potum.

EX PLINIO.

Semen asperi gustus, bilem & pituitam vtrinque extrahit. Modus sumendi acetabuli mensura. Prodest & ischiadicis infusum, donec sanguinem extrahat. Menses quoq; cit, sed partus necat.

ADNOTATIO.

Thlapsi nobis frequens.

De Thermis.
Cap. CXVII.

NOMINA.

Θέρμος ἥμερος Græcis, Lupinus satiuus Latinis, Officinæ Latinum nomẽ retinuerunt: Germanis [Feigbon] Gallis *Lupin* appellatur.

Lupinus.

FORMA.

Vnicum caulem obtinet Lupinus, foliũ quin

v quesa

quefariam aut ſeptifariam diſſectum, florem candidum, ſiliquas in quibus quina ſenáve intus grana, dura, lata, ruſáque continentur. Radicem luteam capillamentis fibratam.

LOCVS.

Exilem amat terram, arenoſam & rubricam præcipuè. Limoſo agro non exit, culturámque reformidat.

TEMPVS.

Ter floret, primùm Maio, deinde Iunio, & tertio Iulio menſe. Poſt vnumquemque florem ſiliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Immenſa amaritudo euidenter calidum & ſiccum eſſe monſtrat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Farina eius cum melle lincta, lumbricos pellit. Ipſi quoque macerati, & amari adhuc comeſti idem efficiunt. Decoctum eorundem cum Ruta & Pipere potum idem facit: vnde & lienoſis prodeſt. Eodem gangrænas, vlcera tetra, incipientē ſcabiem, alphos, maculas, exanthemata, & achoras perfundere vtile. Menſes & fœtus idem decoctum cum myrrha & melle ſubditum trahit. Farina eorum cutem liuorémq; expurgat. Inflammationes cum polenta & aqua mitigat. Iſchiades & tubercula cum aceto lenit. In aceto cocta & illita ſtrumas diſsipat, & carbunculos rumpit. Decocti pluuiali aqua donec in ſuccum liqueſcant, faciem abſtergunt. Cùm radice nigri Chamæleonis, ouium ſcabiei medentur, ſi tepido decocto abluantur. Radix cum aqua cocta & pota, cit vrinam. Vbi autem edulcati fuerint, triti cum aceto, et poti ſtomachi faſtidium leniunt, & cibi auiditatem excitant.

EX GALENO.

Lupinus editur coctus, multis antè diebus maceratione in aqua amaritudinem deponens, fitque tunc nutrimētum craſsi ſucci. Cæterùm vt medicamen ita præparatus ex genere eſt emplaſticorum. Qui verò natiuam amaritudinem habet, huic extergendi & digerendi vis ineſt. Lumbricos occidit illitus, & cum melle linctus, aut cum poſca potus. Quin & decoctū eius lūbricos eijcere poteſt. Foris idētidē perſu

perfusum, alphos, achoras, exanthemata, scabies, gãgrænas, vlceraque maligna iuuat, partim extergendo, partim digerendo vtraque mordacitatem siccando. Expurgat iecur & lienem cum Ruta & Pipere suauitatis gratia assumptum. Elicit menses ac fœtum cum myrrha & melle adpositum. Porrò Lupinorum etiam farina sine mordacitate digerit: nec enim liuida tantùm, sed & strumas & tubercula curat: atqui tunc in aceto, aut oxymelite, aut posca hanc decoquere oportet, pro laborantis nimirum temperamento, & affectus diuersitate, quod ex vsu est inueniendo. Digerit item quæ liuida sunt: & quæcunque modo dictum est præstare decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt verò etiam qui Ischiadicis cataplasmatis modo illinunt.

EX PLINIO.

Ex omnibus quę edũtur sicco nulli minus ponderis est, nec plus vtilitatis. Mitescunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant. Amari contra aspidas valent. Vlcera atra, aridi decorticatiq; triti, supposito linteolo, ad viuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti discutiũt. Succus decoctorũ cũ ruta & pipere, vel in febri datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorũ. Pueris verò impositi in ventrem ieiunis prosunt. Et alio genere tosti, & in defruto poti, vel ex melle sumpti. Iidem auiditatẽ cibi faciũt, fastidiũ detrahunt. Farina eorũ aceto subacta, papulas pruritusq; in balneis illita cohibet, & per se siccat vlcera. Liuores emendat. Inflammationes cũ polenta sedat. Si ad mellis crassitudinẽ decoquantur, vitiligines nigras & lepras emendant. Rumpunt carbunculos impositi, panos & strumas minuunt, aut matu[illegible]. Cocti ex aceto cicatricibus candidũ colorem reddunt. Si vero cœlesti aqua decoquãtur, succus ille smegma fit, quo solent fouere gãgrænas, eruptiões pituitę, vlcera manantia, vtilissimũ. Expedit ad lienem bibere, & cũ melle mẽstruis hærentibus. Lieni crudi cũ fico sicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoq; in aqua decocta, vrinas pellit. Me-

dentur, pecori cum Chamæleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant & scabièm quadrupedum omnium in amurca decocti, vtroque liquore postea mixto. Fumus crematorum culices necat.

De Io. Cap. CXVIII.

NOMINA.

Ἴον πορφυρεὸν Græcis, Viola muraria vel purpurea Latinis, [blavv Veiel oder Mertzen violen] Germanis Gallis *Violette de Mars* dicitur. Officinæ simpliciter Violam nominant. Nicander Ion Græcis dictam credit, quòd Nymphæ quædam Ioniæ, florem illum Ioui primum dedere muneri. Alij Græci Ion vocatum putant, quòd cum Io in vaccam à Ioue cõuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit. Latini quoq; detrita, t, litera. Violã qua si vitulam imitatiõe græca videri possunt appellasse.

Viola purpurea.

FORMA.

Folium habet minus tenuiusque quàm Hedera, nigrius tamẽ nec dissimile. Cauliculus statim à radice medius profilit, in quo flosculus [suau]iter olens, purpureus. Humilis præterea est, statimque à numerosa radice orbiculata folia sine ramis exeunt. Semén quoque

que minutũ in folliculis vasculisvè rotundis, vt pictura indicat, extremã ferè æstate producit.

LOCVS.

Nascitur in opacis & asperis locis, ad radices maximè muro rum, hortorum marginibus, & sepibus.

TEMPVS.

Viret hæc perpetuò, Theophrasto teste, si cultus adhibeatur: tamen vere, & Martio mense floret, quo potissimũ tempore colligi flores eiusdem debent. Semina verò in æstate, vt dictum est.

TEMPERAMENTVM.

Violæ folia aqueam & subfrigidam substãtiam superãtem possident. Frigidæ autem sunt primo ordine, humidæ verò secundo.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Refrigerandi vim obtinet. Folia eius per se & cum polenta illita, stomacho æstuanti, oculorum inflammationibus, sedisq; procidentijs auxiliantur. Præterea id quod in flore purpureum est cum aqua potum, angina correptis, & puerorum comitialibus mederi affirmant.

EX GALENO.

Folia per se, aut cum polentã illita, calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori ventriculi ęstuanti, & oculis.

EX PLINIO.

Purpureæ violæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur stomacho ardenti. Imponuntur & capiti in frõte. Oculorum priuatim epiphoris, & sede procidente, vulu ave. Et contra suppuratiões, Crapulam & grauedines cã piti impositis coronis olfactùve discutiunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum est ex ijs comitialibus medetur maximè pueris, in aqua potum. Semen scorpionibus ad uersatur.

EX SIMEONE SETHI.

Prosunt ad intestinorum dolores, cor verò offendunt. Dolores capitis qui fiunt à flaua bile, sopiunt, potæ & odoratæ. Ventriculum irritant, & flauam in eo inuentã bilem. Caput siccum humectant, calidùmque refrigerãt suo odo-

ratu. Somnum inducunt. Humida capita destillationibus obnoxia reddunt.

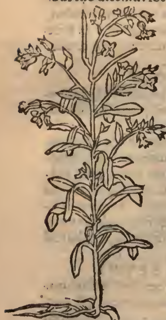
ADNOTATIO.

Viola purpurea aut nigra nobis martia aut quadragesimalis, quòd tunc ferè floreat.

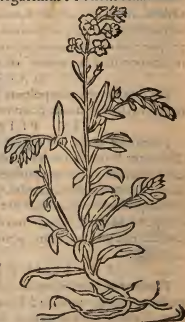
De Viola matronali. Cap. CXIX.

NOMINA.

VEteribus Græcis & Latinis cognitæ fuerint necne Violæ quæ hodie, quòd eas matronæ colere soleant, matronales vocantur, nõdum compertum habemus. Quare vulgari & vsitato nomine, donec rectius inuentum fuerit, vtemur. Germanicè, quòd raræ adhuc in Germania dũ ista scriberemus fuerint. [V velsch veiel] appellare voluimus, vt nimirum hac nomenclatura à Leucoijs, de quibus suo dicemus loco, segregaremus. Possent etiam haud

Viola matronalis alba.

Viola matronalis punicea.

inepte

ineptè [Fravvenveiel,] ad imitationem Latini nominis appellari Gallicè *Gyroflees*.

GENERA.

Tria Violarum matronalium damus genera, Primi enim generis candida est, Alterius punicea, Tertij purpurea: nec differre admodùm nisi solis floribus videntur.

FORMA.

Viola matronalis purpurea.

Fruticosa est herba, cubitali altitudine, ramosa, caule & folijs lanugi nosis, oblongis, angustis mollibus ac canescẽtibus, floribus aut albis, aut puniceis, aut purpureis quadrifolijs, semine in oblongis siliquis lato ac tenui, radice longa, lignosa, subrufa & acri.

LOCVS.

In hortis & cultis locis proueniunt.

TEMPVS.

Iulio & augusto mensibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Admodùm calidas esse sapor foliorum & radicis, qui acris est, abundè docet. Humiditatem autem multam, Galeno lib. iiij. cap. xviij. de simpli. medi. facul. teste, eo quòd amaræ non sint, admistam habent.

VIRES.

Incidendi & digerendi per halitum vim obtinent. Ideóque radix aut folia decocta in aqua, conuulsis, difficultate spirandi laborantibus, & veteri tussi auxiliantur. Vrinam & menses ducunt, sudoréque ciendi facultatem habent.

ADNOTATIO.

Violæ matronalis tibi pictio dictæ, nobis Bachares *videntur.*

De Iride. Cap. CXX.

NOMINA.

IPις Græcis, Iris Latinis appellatur: Officinis suam appellationem retinuit. Germanis [blavv Gilgen blavv Schvvertel, Veielvvurtz] Gallicè *Glaieul, ou flambe* dicitur. A cœlestis arcus similitudine, quam flores eius repræsentāt, vt paulò pòst dicemus, nomen accepit Iris. Sunt qui nō sine pudendo errore aliam assignent herbam recto, aliam casui paterno, ita vt Iris ab Ireos, tanquam purpureus color a niueo, distingui putetur imperitis herbarijs. Promanasse autem hunc errorem ex Græca voce λείριον, qua Lilium quod candidos profert flores genti illi significatur, parum per vnius literæ abiectionem deprauata, verisimile est. Primam nāq; literam abijcientes, vltimam verò in ver

Iris Germanica.

vertentes, Λίειφ dixerũt pro λείριον. Sed hæc opinio indigna eſt quæ explodatur, cùm Dioſcoridem & alios veteres omnes ſeorſim de Iride & Lyrio ſiue Lilio agere conſtet.

FORMA.

Folia Gladiolo ſimilia fert, maiora tamen, latiora & pinguiora. Flores in caule, æqualibus inuicem ſpatijs diſtantes, inflexi, varij. Aut enim candidi, aut virides, aut lutei, aut purpurei, aut cœrulei conſpiciuntur. Vnde ob hanc varietatem arcui cœleſti aſsimilata eſt. Radices ſubſunt geniculatæ, ſolidæ, odoratæ, quæ ſimulátque fuerint diſſectæ ſiccantur in vmbra, & filo traiectę recõduntur. Hæc Dioſcoridis pictura tota huic herbæ, quam Irim hodie herbarij & officinæ vocant, ſuffragatur. Siquidem ea radicibus nititur ſolidis, geniculatis & odoratis, adeò vt violarũ purpurearum odorem prorſus referre videatur, & hoc nomine à Germanis noſtris [Veielvvurtz], hoc eſt, Violacea radix ſit appellata. Folia Gladioli faciem ſimulant, maiora duntaxat, latiora & pinguiora. Caule recto ſeſquipedali, è cuius faſtigijs, pari interuacante ſpatio, flores erumpunt, inflexis mutuò foliorum labris, qui nitent varia colorum miſtura, inſtar cœleſtis arcus. Quemadmodum enim aquarius ille arcus, qui eſt imago malè expreſsi ſolis, caua nube recepta, varios mentitur colores, ſic vt cœruleas, virides, luteas, purpureáſque lineas ducat, ita cauo calyculi ſinu verſicolores lituras flores oſtendunt, qua diuerſa ſpecie cœleſtem æmulantur arcum. Falluntur itaq; qui in toto floris ambitu huiuſmodi varietatem perquirunt, cùm inflexa foliorum labra vel purpureus, vel cœruleus ſemper color inficiat.

LOCVS.

Paſsim in hortis & maceríjs vinearum prouenit. Laudatiſsima tamen eſt quæ in Illirio & Macedonia naſcitur, & melior inter has quæ denſa & breui radice conſtat, quæq; frangenti contumax eſt, colore ſubruffa, admodum odorata, guſtúque feruida.

TEMPVS.

Floret vere, Maio potissimum mense, quo sanè tempore flores colligi debent. Radices autem suo tempore, hoc est, autumno.

TEMPERAMENTVM.

Iris in altero calefacit ordine, in tertio autem desiccat, abstergit quoque & maturat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Irides omnes calefaciendi extenuandíque vim obtinẽt. Contra tussim efficaces, humoréſque non facilè excreabiles extenuant. Biles ex hydromelite drachmarum septem pondere potæ purgant. Somnum conciliant. Lachrymas cient. Torminibus medentur. Cum aceto potæ venenatorum morsibus, lienosis, conuulsis, refrigeratis, rigentibus, & quibus genitura effluit, auxiliãtur, Menses cum vino potæ ducunt. Decoctum earum ad muliebra fomenta vtile molliens aperiénsque locos. Ischiadicis infunditur. Fistulas & sinus carne explent. Quinetiam glandis modo cũ melle appositæ, fœtus extrahunt. Strumas veteréſque duritics coctæ & illitæ emolliunt. Aridæ vlcera explent, & cum melle purgant. Nudata ossa carne operiunt. Doloribus capitis cum aceto & rosaceo vtiliter illinuntur. Lentigines, cutis in facie vitia cum Elleboro albo, & duabus mellis partibus illitæ emendant. Pessis, malagmatis & acopis miscentur. In vniuersum magni vsus sunt.

EX PAVLO.

Iris tussi vtilis. Humores in thorace non facilè excreabiles extenuat. Torminibus medetur, vlceráq; sordida expurgat. Cum mulsa pota aluum ducit.

EX PLINIO.

Infantibus eam circunligari salutare est Dentientibus præcipua est & tussientibus, tinearúmve vitio laborantibus instilari. Cæterùm vlcera purgat capitis, pręcipuè suppurationes veteres. Aluum soluit duabus drachmis cũ melle, tussim, tormenta, inflationes, pota. Lienes ex aceto. Contra serpentium & araneorum morsus, ex posca valet. Contra scorpiones, duarum drachmarum pondere in pane vel aqua sumitur. Cõtta canum morsus ex oleo imponitur. Et

con

contra perfrictiones. Sic & neruorum doloribus. Lũbis verò & coxendicibus cum resina illinitur. Vis ei concalfacto ria. Naribus subdita, sternutamenta mouet, caputque purgat. Dolori capitis cum Cotoneis malis aut Strutheis illinitur. Crapulas quoque & orthopnœas discutit. Vomitiones cit, duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit, imposita cũ melle. Ad paronychias farina eius vtuntur. Halitus oris commãducata abolet, alarumque vitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat, sed genituras consumit. Sedis rimas & condylomata, omniaque in corpore excrescentia sanat.

De Hieraceo. Cap. CXXI.

NOMINA.

Ἱεράκιον. ἢ σογχίτης, Græcis, Hieraceum Latinis dicitur, Officinis inusitatum. Germanicè, quum aliud nomen expiscari non potuerimus, [Habichkraut] Gallicè, *Cichoree iaune* appellauimus, ad Græcam alludentes appellationem: neque enim alia ratione Græci hãc herbam Hieraceum nominarunt, nisi quod accipitres, quos illi ἱέρακας dicunt, scalpendo eam, succoque oculos tingendo, obscuritatem cùm sensere discutiant. Sonchites autem dicta est, quod Soncho non admodum dissimilis sit, maximè quod ad eius circunferentiam & extremam partem, in qua caules & flores sunt, attinet. Hæc enim & illa concauo, & lacteum succum emittente caule, luteisque floribus est. Apuleius Lactucam syluaticam appellat. Plinius quoque libro vigesimo, cap. septimo, vt alij omnes ferè in Lactucarum sponte nascentium numero, propter similitudinem, Hieraceum hoc habet. Quàm autem inuicem similes sint Hieraceum & Lactuca syluestris, vtriusque icones & effigies collatæ monstrabunt.

GENERA.

Hieracij duo sunt genera, maius nimirum & minus. Maius Germanicè [Grosz Habichkraut.] Gallicè, *Grande Cichoree iaune* Minus autem [klein Habichkraut] Gallicè. *Pissenlict* nominatur.

FORMA

Hieraceum maius.

Hieraceum minus.

Hieraceum maius caulem habet asperum modicè rubentem, spinosum, cōcauum. Folia per interualla rariusculè diuisa, Soncho per circunferentiam similia. Flores in oblōgis capitulis luteos. Quæ designatio prorsus hanc quam pictā damus herbam exprimit. Siquidem caulem emittit scabrū, subrubrum, spinulis horrentem, cauum, folia ex interuallis & rarò laciniata, Sonchi folijs non dissimilia. Flores in longiusculis capitulis luteos. Minus Hieraceum folia ex interuallis per ambitum diuisuris scissa obtinet: Caules de se emittit cauos, teneros & virides, in quibus flores lutei circulum circunscribentes. Quæ itidem notæ omnes herbę illi, cuius picturam exhibemus, conueniunt.

LOCVS.

Vtrunque in quibusdam pratis prouenit.

TEM

TEMPVS.

In fine Iulij mensis,& per vniuersum Augustum floret Hieraceum. Succus eius capitur per messes inciso caule.

TEMPERAMENTVM.

Maius Hieraceum planè Sonchi temperamento constare videtur, refrigerat itaque & mediocris adstrictionis est particeps. Minus in gustu paulò maiorem amaritudinem refert.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habet Hieraceum maius refrigerādi,& modicè adstringendi,ideóque æstuanti stomacho,& inflammationibus illitum prodest.Succus erosionē eiusdem in sorbitione mitigat.Herba ipsa cū radice illita scorpionum ictibus auxiliatur.Minus facultates habet superiori easdem.

EX PLINIO.

Succus sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierū. Arcet nubeculas,cicatrices,adustionesque omnes præcipuè caligines.Imponitur etiam oculis in lana cōtra epiphoras. Idem succus aluū purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia tosta, thyrsiq; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur,maximè contra scorpionum ictus.Verùm contra phalangia, cōmixto vino ex aceto.

APPENDIX.

Sunt qui tantam inesse huic herbæ vim cōtra oculorum vitia credant,vt radicem etiam à collo suspensam, caliginē oculorum sanare posse dicant.

ADNOTATIO.

Hieraceum vtrunque hic frequens.

De Hippuri. Cap. CXXII.

NOMINA.

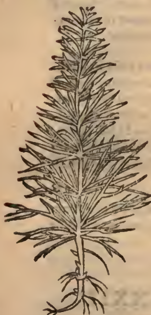
Ιππουρὶς Græcis, Equisetū, herba aut salix equinalis Latinis,Recentioribus herbarijs verbū verbo reddentibus, Cauda equina, Germanis [Roszchvvantz, Pfedtschvvantz. Roszzadel. Ratzenvvedel. Katzenzagel. Kanten kraut, Schaffthovv] Gallicè *Queue de Cheual* nominatur

tur. Nomen tamen tam Græcum quam Latinum à caudæ equinæ imagine quam comę illius præ se ferunt, accepit.

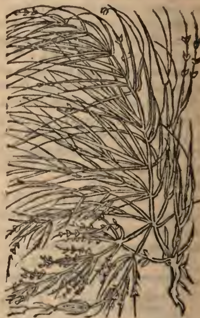
GENERA

Eius duo sunt genera. Vnũ longius, quod nonnulli ætatis nostræ herbarij ab asperitate quam obtinet Asprellã vocant. Hinc est quòd materiarij fabri ligneam pectinum & aliorum minutorum operum ruditatem, huius herbæ scabritia in nitorem expoliunt. Germanicè [grosz Roszschwantz] dicitur. Alterum breuius est, ad abstergenda vasa aptum. Germani [Klein Roszschvvantz] appellant.

FORMA

Equisetum Longius.

Equisetum minus.

Primum Equiseti genus cauliculos habet inanes leniter rubentes, subasperos, solidos, geniculis qui inuicem inserũtur dissectos, in quibus folia iuncea, crebra, & tenuia. In latitudinem adsurgit, scandendo proximas stipites comis cir

confusa

confusa dependet multis,nigris vt equorum cauda. Radix illi est lignosa,dura. Alterum comas per interualla habet breuiores,candidiores & molliores.

LOCVS.

Longius Equisetum in aquosis locis & scrobibus prouenit,nec eo in fossis propè aquas & vmbrosis locis alia planta frequentior est,vt hoc nomine χαράδραιον Græcis dictũ sit,Neq; enim χαράδρα aliud est illis nisi terræ rima & fissura. ἱππουρις etiam non alia ratione, quàm quòd in aquosis produceretur,nominauerũt. Alterum in pratis inuenitur, nec ferè frequentiùs occurrit,inuisa fœnisecis.

TEMPVS.

Vtrunq; æstate suis in locis copiosè prouenit.

TEMPERAMENTVM.

Adstringentem cum amaritudine facultatem,ac proinde valenter simúlque citra mordicationem exiccantem obtinet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa adstringit,quapropter succus eius sanguinem ex naribus erumpentem sistit. Dysentericis cum vino potus confert. Vrinam cit. Folia, cruenta vulnera glutinant trita & inspersa,Herba & radix tussiẽtibus, orthopnoicis. ruptisq; succurrit. Quinetiam intestinorum diuisiones,vesicæ dissectionem,& intestinorum ramicem coalescere cogiq; folia in aqua pota feruntur.

EX GALENO.

Vulnera maxima conglutinat,etiã si præsectos esse neruos contingat:præterea intestinorum ramices cogit. Cæterùm ad sanguinis reiectionem,ad fluxum muliebrem, potissimùm rubrum,ad dysenterias,& ad alia ventris profluuia generosum est medicamentum herba ipsa aut ex aqua, aut ex vino epota. Sunt qui de ea scriptũ reliquerunt,quòd nonnunquam etiam vesicæ,& tenuium intestinorum vulnera succus ipsius sanauerit. Prodest etiam profluuio sanguinis ex naribus,tum fluxu obnoxijs in ventre affectibus ex austerorum quopiam vinorum potus,ac si febre teneatur ex aqua.

EX PLINIO.

Vis eius ſpiſſare corpora. Succus ſanguinem è naribus fluentem incluſus ſiſtit, item aluum. Medetur dyſentericis in vino dulci potus cyathis tribus, Vrinam cit. Tuſsim orthopnœam ſanat: item rupta, & quæ ſerpunt. Inteſtinis & veſicæ folia bibuntur. Enterocœlen cohibet.

ADNOTATIO.

Hippuris cauda equina vulgò, multiplex etiam nobis eſt.

De Hiberide. Cap. CXXIII.

NOMINA.

IΒηρὶς, ἢ καρδαμαντικὴ, ἀγριοκάρδαμον Græcis. Galeno & Paulo alio nomine Lepidion: Hiberis, Naſturtium agreſte Latinis appellatur, Officinis noſtris incognita. Germanis [Gauchblom] Gallicè *Paſſeraige ou Naſitor ſauuage*: non alia ratione quàm quòd pleroſque qui in illius notitiam nondum peruenerunt, infatuet. Poteſt etiam commodè dici [Vvilder Kreſz] Gardamantice. & Agriocardamum Græcis appellata, quòd radici odor inſit Naſturtij: vel quòd eius folia partim Naſturtio aquatico, quod à Dioſcoride Siſymbrium cardamine dicitur, partim etiam hortenſi, quod Cardamon Græcis nominatur, ſimilia ſint: vel quòd guſtu Naſturtium referant.

Naſturtium agreſte.

FORMA.

Folia Naſturtio ſimilia

Nasturtium sylvestre aliud.

lia habet, verno tempore virentia, cubitali longitudine, aut minore, flore lacteo, radicibus duabus sed vna apud nos frequẽtiùs, nititur, odore Nasturtij quàm acerrimo. Ex qua nimirum descriptiõe omnibus perspicuum fit, herbam cuius picturã exhibemus esse Hiberida: caulem enim cubitalem obtinet, foliáque Nasturtio similia. Quæ enim à radice statim exeunt, aquatici: quę verò in supremo caule emicant, hortensis Nasturtij folia referunt. Verno quoq; tempore virent, flos denique lacteus est, hoc est, in albo purpurascens: hunc enim Dioscoridem vocare lacteũ florem, satis testatur quarta Ranunculi species, cuius etiam florem, qui colore huic similis est, lacteum esse scribit. Semen quoq; in siliquulis tam exiguum producit, vt Plinio etiam teste, vix aspici possit: radicem autem exilem atque acrem, cui inest Nasturtij odor.

LOCVS.

Nascitur incultis locis, circa itinera & prata.

TEMPVS.

Verno tempore apparet, Aprili potissimùm mense & Maio, durátq; ad æstatis initia, quo potissimum tempore lacteum florem fundit: initio enim purpureo colore maculatus videtur, efficaciorémque vsum obtinet, quòd tum semen etiam in siliquulis proferat.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto est ordine calefacientium, vt Nasturtium, minùs tamen eo desiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix calefacit & adurit. Vtilis est ad coxendicis dolores cum suillo adipe salso, emplastri modo quaternis horis illita. Deinde in balneum descendatur, & oleo cum lana locus perungatur.

EX GALENO.

Similis Nasturtio tum odore, tum gustu, tum viribus.

EX PLINIO.

Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica vtilissima, viris plurimū quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, vt dein in balneum descendatur in calidam, & postea oleo & vino corpus perungatur, diebúsque vicenis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris superfit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur in ipsa inflammatione, sed imminuta. Adalligata capiti cum Quinquefolio, epiphoras & si qua in oculis vitia sunt, emendat.

APPENDIX.

Recentiores herbarij eius herbæ cuius picturam damus vsum probant contra pediculos, si lixiuio incoquatur. Vnde colligere licebit, eam exiccandi & ex alto euocandi trahendíque facultatem haud secus atque Nasturtium aut Sinapi, habere. Nam, Galeno lib.j.de composi.med.secundum locos, cap.vij, teste, medicamenta quæ phthiriasi medentur, necessariò exiccant atque ex alto trahunt. Vt iterum euidentissimum sit hanc herbam, eo quòd Nasturtij facultates obtineat, esse verā Hiberida, non obstante quod rarò aut nunquam duabus, sed vna potius & exili nitatur radice.

ADNOTATIO.

Hiberis in pratis frequens.

DE

De Hipposelino. Cap. CXXIIII.

NOMINA.

Ἱπποσέλινον Græcis, Olus atrum Latinis dicitur. Officinę eius semine perperam pro Petroselino Macedonico vtũtur. Germanis [grosz Epiffch, oder grosz Eppich,] Gallicè *Ache, ou Hache large* appellatur. Hipposelinon aũt à magnitudine dictum est; siquidem Græci magnis & amplis rebus hippo preponerę solent, adeò vt Hipposelinum Latinis nihil aliud nisi grande Apium sit. Olus aũt atrum vel pullũ à folijs, quæ atro colore nitent, appellatum esse videtur.

Hipposelinũ seu Olus atrũ.

FORMA.

Maius est hortensi Apio, caule cauo, alto, tenero, veluti lineas habente: folijs latioribus, subpuniceis: Libanotidis coma, plena flore, in corymbos antequã deflorcat congesta: semine nigro, oblongo, solido, acri, odorato: radice òdorata, intus candida, ori grata, pro caulis magnitudine non admodùm densa. Porro ne mireris quòd picturæ non ex omni parte respõdeat descriptio: neque enim Hipposelinũ integrum, & quod ad perfectã peruenit ætatem, floresque & semen produxit, damus, sed id tantum quod primò erumpit. Radicem itaque tantùm & folia depingi curanimus

mus,vt quæ Oleris atri(cuius sæpe fit apud Dioscoridem mentio)forma,saltem in folijs & radice,esset,cerneres. Annitemur tamen vt aliquando integram eius herbæ Picturam exhibeamus.

LOCVS.

Nascitur in vmbrosis,& iuxta paludes.

TEMPVS.

Satum tardè prouenit,ideóque factum vt integrè depictum dare nobis haud licuerit.Floret, Plinio teste, æstate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est in secundo ordine,vt Apium,& siccum in medio tertij.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Estur olerum modo ceu Apium, Radix etiam cocta & cruda estur.Quinetiam folia & caules cocti manduntur,& per se aut cum piscibus præparãtur.Crudaque ad salgama condiuntur.Semen potum in mulso menses ducit.Rigore concussos calfacit potum & illitum. Vrinæ stillicidio auxiliatur.Radix eadem prestat.

EX GALENO.

Hipposelini similis Apio vis est,validior tamen.Mensiũ autem & vrinæ ciendæ potissimùm facultatem habet,vt liquet ex capite eiusdem de Smyrnio.

EX PLINIO.

Olus atrum quod Hipposelinum vocant, aduersatur scorpionibus.Poto semine torminibus interaneis medetur. Itemque difficultatibus vrinæ semen eius decoctũ ex mulso potum.Radix eius in vino decocta calculos pellit,& lũborum ac lateris dolores.Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur.

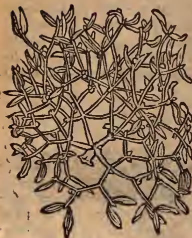
De Ixo. Cap. CXXV.

NOMINA.

Ixos Græcis,Viscum Latinis & officinis, Germanis[Mistel,oder Affolter] Gallicè *Guy* nominatur.

FOR

FORMA.

Viſcum.

Planta eſt fruticoſa, lenta, ſemper virens, intus porracei coloris, extrà ſubflaua, folijs buxi, acinis exiguis, ſine flore.

LOCVS.

Nunquam in terra, ſed ſemper in arbore, quercu pręſertim, piro, malóque prouenit.

TEMPVS.

Autumni initio cum ſuis acinis decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit cum acrimonia: ex plurima enim ærea & aquea, paucíſsima terrena ſubſtantia conſtat. Igitur acrimonia in eo amaritudinem excellit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Diſcutit, emollit, attrahit: tubercula, parotidas, cæteróſque abceſſus cum reſina & pari cera mixtum, maturat. Epinyctidas in ſplenio curat. Cũ thure antiqua vlcera, & malignos abſceſſus mollit. Lienes cũ calce, aut gagate lapide, aut aſio coctum & impoſitum minuit. Cum auripigmento aut ſandaracho illitum, vngues extrahit. Mixtum cum calce & fæce, vim ſuam intendit.

EX GALENO.

Valenter ex alto humores extrahit: nec tenues tantùm, ſed & craſsiores, eoſque diffundit ac digerit. Eſt autem ex eorum genere quæ non protinus admota calfaciunt, ſed quæ tempus requirunt, velut Thapſia.

De Isatide. Cap. CXXVI.

NOMINA.

Ἰσάτις Græcis, Isatis Latinis vocatur. Gallis, vt in cōmentarijs suis testatur Cæsar, Glastum olim dicebatur, nunc Guadum. Germanis autem ad hoc nomen alludentibus, [Vveydt] Gallicè *Guesde, ou Pastel* nominatur. Arabibus Nil, Nileeh. & Indicū, vt libro primo Paradoxorum cap. vigesimosexto monstrauimus. Barbari deprauata voce Osatim appellant.

GENERA.

Isatis satiua. *Isatis syluestris.*

Duo Isatidis sunt genera. Vna enim satiua, qua tingendis lanis infectores vtuntur. Altera verò syluestris, qua lanarū

narum infectores haud vtuntur. Priorem Germani simpliciter [Vveydt] Galli quoq; *Pastel ou Guesde.* Alteram verò cũ adiectiõe [Vvild Vveydt] nosant Galli *Pastel sauuage.*

FORMA.

Satiua, folia habet Plantagini similia, sed pinguiora, nigrioráque, caulem duobus cubitis altiorem. Hæc Dioscorides qui reliquas notas, q̃ syluestri similes per omnia sunt, cõmemorare noluit. Ex syluestris tamen effigie facilè quales sint æstimare poteris: hæc enim, teste Dioscoride, satiuæ similis est, folia tamẽ maiora obtinet, ad Lactucæ folia accedentia: caules etiam tenuiores, multifidos, rubicantes, qui in cacumine folliculos linguarum figura multos dependentes habent, in quibus semen. Flos ei luteus & tenuis.

LOCVS.

Isatis satiua copiosè in Germania prouenit præsertim agro Erphordiano, cui magnum quæstum adfert. Viridem enim herbam trusatilibus molis premunt, vt herbaceam saniem excludant: dein abacto liquore digerunt in magnos globos, quos tabulatis computrescere in æstate feruente sinunt. Hos cortinis infectoriæ coquunt officinæ, & laneos pannos, ac vellera demergunt, vt cœruleum imbibant colorem. Syluestris sua sponte in quibusdam Germaniæ locis nascitur, vt Tubingæ, vbi omnes vinearum maceries hac herba septæ videntur;

TEMPVS.

Maio & Iunio mense florent, ac subinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Isatis satiua valenter admodum exiccantis, nondum tamen mordentis facultatis est: amara enim simul atque adstringens existit. Syluestris verò acre quidam tum gustu, tum actione prefert: proinde valentiùs quã satiua desiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Isatidis satiuæ folia, omnia œdemata & tubercula illita discutere possunt. Cruenta vulnera glutinant. Sanguinis profluuia sistunt. Vlcera phagedænica, herpetas, erysipelata, & putrescentia sanant. Syluestris, eadem quæ satiua potest. Lienosis etiam pota & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Satiua magna vlcera durorum corporũ glutinat, etiam si in capitibus musculorum fuerint, & sanguinis profluuio laborãtibus partibus vtiliter illinitur. Tumores œdematodes mirificè discutit, simul & reprimit, omnibúsque vlceribus malignis mirabiliter resistit, etiam si putrescant, etiam si erodantur. Quòd si quãdo laborantis natura validior appareat, folijs eius tritis aut panem, aut hordeaceã farinam, aut triticeam, aut polentam, pro vincente in vnoquoq; affectu, miscere oportebit. Syluestris verò potentissimè humidis putredinibus obsistit, ad cætera verò iam cõprehensa deterior: immoderatiùs enim & cum mordacitate desiccat, talia nanque irritantur hoc pacto, & phlegmone grauari incipiunt. Cæterùm ob facultatis robur lienosis quoque vtilis est, quum altera prodesse nondum posit.

EX PLINIO.

Isatidis folia trita cum polenta, vulneribus prosunt. Sanguinem sistit. Phagedænas & putrescentia vlcera, & quæ serpunt, sanant, Item tumores ante suppurationem. Cõtra ignem sacrum, radice vel folijs prodest, vel ad lienes pota.

ADNOTATIO.

Isatis syluestris nobis Guesde.

De Itea. Cap. CXXVII.

NOMINA.

ITia Græcis, Salix Latinis, [Vveiden, oder Feiber] Germanis Gallicè *Saulx* appellatur. Salix verò à saliendo dicta est, quòd ea celeritate crescat, vt quasi salire videatur. Sic etiam Iteam quasi Salicem vocauerunt Græci.

GENERA.

Tria Salicis genera Theophrastus lib. iij. capi. xiij. de historia plantarum recenset. Primam nigram nominari dicit, quòd nigro aut puniceo cortice obducta sit, Secundam candidam, quòd candido obducatur cortice. Tertiam coactæ breuitatis ac pumilã, Helicen Arcadibus appellari scribit. Plinius etiam lib. xvij. cap. xxxvij. tria Salicis nomina cõmemorat: Viminalem, eandémq; purpuream: Vitellinã

à colo

à colore luteo, graciliorem priore: Gallicam, quæ sit tenuissima. Lucius Columella lib.iiij.cap.xxx.eiusdē quoq; tria facit genera, Græcam, Gallicam, & Sabinam, quam etiam Amerinam vocari à plurimis scribit. Græcam flaui coloris, Gallicam obsoleti purpurei, tenuissimíque viminis, Sabinam gracilibus virgis atque rutilibus esse asserit.

Primum Salicis genus.

Secundum Salicis genus.

Quæ satiè singula pulchrè cum ijs quæ Theophrastus tradit, conuenire videntur. Nam primam Salicis speciē, quam Theophrastus nigram aut puniceam vocat, Plinius Viminalem, Columella verò Sabinam & Amerinam appellat: Germani [rot Vveiden] nominant. Secundam speciem, quā Theophrastus cādidam, Plinius Vitellinā, Columella autem Græcam vocant, Germani [geel Vveiden]. Tertiā, quæ Theophrasto Helix dicitur, Plinius & Columella Gallicā appellant, Germani verò à tenuitate [klein Vveiden].

FORMA.

Tertium Salicis genus.

Salix breui caudice consurgit: ramis longis, è trunco extremo veluti à capite prodeuntibus, lentis, flexilibus: folijs longis, subtus incanis, supernè virentibus: flore seu nucamento squamatim compactili, lanuginoso: propendente fructu, qui facilè antè maturitatem euanescat.

LOCVS.

Aquosis lętatur, ideóque auctu perquam facilis.

TEMPVS.

Floret primo statim vere. Ocyssimè amittit fructum, ante quàm omnino maturitatem sentiat, ob id dicta Homero ὠλεσίκαρπος, hoc est, frugiperda. Odiss. κ. vbi sic canit: μακραί τ' αἴγειροι καὶ ἰτέαι ὠλεσίκαρποι. Fructum siquidem fert, Plinio autore, abeuntem in araneam ante quàm percoquatur.

TEMPERAMENTVM.

Salicis tum folia tum flores, citra mordacitatem exiccantis sunt facultatis, modicè adstringunt. Cortex tamen eius siccior.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Adstringunt Salicis folia, fructus, cortex, & succus. Folia

tri

trita cum exiguo pipere & vino pota ileosis conueniunt. Per se etiam cum aqua sumpta, præstant mulieribus ne concipiãt. Fructus potus sanguinem expuẽtibus prodest. Cortex eadem præstat. Vstus & cum aceto subactus, clauos & callos illitus tollit. Ex folijs & cortice succus in putamine mâli punici cum rosaceo calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri optimũ. Furfures exterit. Excipitur etiã è Salice succus exciso cùm floret cortice: in interiore enim eius parte concretus inuenitur. Vim autem habet exterendi quęcunque pupillę claritati obstãt.

EX GALENO.

Salicis folijs ad cruenti vulneris glutinationem quis vti posset. Verùm floribus eius maximè propè omnes vtuntur medici ad exiccantis emplastri præparationem: est enim vis eorum desiccatoria: habent etiam quandam adstrictionem. Sunt qui succum ex ea expressum, medicamen seruẽt mordacitatis expers & exiccatorium, ad multas res vtile. Haud enim inuenias quid ad plures res vtilius medicamento citra mordacitatem exiccante, quod paulùm etiam adstringat. Porrò arboris cortex similem facultatem obtinet, tum floribus, tum folijs, nisi quod temperaturæ sit siccioris velut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiúsq; cinere vtuntur ad ea omnia quæ valenter desiccare oportet. Nam clauos quos vocant, callos, myrmeciásque tollũt, aceto ipsum macerantes acri. Nonnulli autem dum floret Salix, corticem eius incidunt, & succum quendam colligũt vtunturque ad ea quæ pupillas obfuscant, extergente videlicet simúlque tenuium partium medicamine. Vti verò illo ad multa alia quis posset, si quidem talis sit.

EX PLINIO.

Salicis fructus ànte maturitatem in araneam abit. Sed si prius colligatur, sanguinem reijcientibus prodest. Corticis è ramis primis cinis, clauum & callum aqua mixta sanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto succo suo. Est autem hic trium generum. Vnũ arbor ipsa exudat gũmi modo. Alterum manat in plaga cùm floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad purgãdà quæ ob-

stant

ſtant oculis, item ad ſpiſſanda quæ opus ſunt, ciendamque vrinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius ſuccus eſt detruncatione ramorum à falce deſtillans. Ex ijs aliquis cum roſaceo in calyce mali punici calfactus, auribus infunditur, vel folia cocta, & cum cera trita imponuntur. Item podagricis. Cortice & folijs in vino decoctis fouere neruos vtiliſsimum. Flos tritus cum folijs, furfures purgat in facie. Folia trita & pota intemperantiã libidinis coercent, atque in totum auferunt vſum ſæpius ſumpta.

De Capno. Cap. CXXVIII.

NOMINA.

Καπνὸς Græcis, Fumaria Latinis: Officinis Fumus terræ, Germanis [Erdrauch, Daubenkropff, Katzenkorbel] Gallicè *Fumeterre, ou pied de Geline* appellatur. Fumaria verò hæc herba dicta eſt, propter ea quòd ſuccus eius oculis inditus, veluti fumus lachrymas mouet, oculoſque mordicat.

Fumaria ſeu Fumus terræ.

FORMA.

Fruticoſa herbula eſt, Coriandro ſimilis, tenera admodum, folijs candidioribus, cineracei coloris, vndique numeroſis: flore purpureo.

LOCVS.

Nascitur in segetibus hordeaceis, hortis, vineis, sepibus, & macerijs, alijsque locis incultis atque pinguibus.

TEMPVS.

Carpitur in fine Maij mensis & Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Capnos calida & sicca in secũdo esse videtur ordine, id quod ex gustu patet: acris enim & amara est.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius succus acris est, visum acuit: lachrymas ducit, vnde & nomen traxit. Illitus cum gummi duplices palpebrarum pilos renasci non sinit. Commanducata herba biliosam vrinam trahit.

EX GALENO.

Capnos acris simul & amaræ qualitatis est particeps, nec tamen planè expers est acerbæ. Quamobrem biliosam vrinam multam prouocat, sanatque iecinoris obstructiones & debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit, non parum lachrymarum trahens, veluti ipse fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea vti solebat ad stomachum roborandum, vnaque ventrem lubricandum. Siquidem herbam primum desiccatam condebat: dein cùm vti volebat, subductionis quidem gratia, melicrato inspergebat: roborandi verò causa, vino nimirum diluto.

EX PLINIO.

Claritatem facit inunctis oculis, delachrymationemque ceu fumus vnde nomen accepit. Eadem euulsas palpebras renasci prohibet. Bilem per vrinam trahit.

De Cici. Cap. CXXIX.

NOMINA.

Κίκι, ἢ κρότων Græcis, Ricinus Latinis, Mauritanis Kerua, Officinis nõnullis Cataputia maior, quibusdam etiam Pentadactylon & Palma Christi, quòd scilicet eius folia in humanæ manus effigiem articulentur. Germanis [Vnderbaum, oder Creutzbaũ] Gallis autem *Paulme Dieu* dicitur. Croton autem & Ricinus à similitudine animalis, quod

quod ſemen eius referre videtur, nominata eſt. Sunt enim Græcis κρότωνες, & Latinis Ricini, inſecta animantia, quæ canibus præſertim adhærent, quibus cibi nullus exitus eſt, colore liuido, nullis diſcreta membris, in globum continuè creſcentia, donec plenius ſaginata, poſt aliquot dies ſponte ſua decidant. Hinc eſt quod à Germanis noſtris [Zeckenkorner] nominantur.

FORMA.

Ricinus, ſiue Palma Chriſti.

Arbor eſt paruæ ficus magnitudine, folia Platano ſimilia habens, maiora tamen, leuiora & nigriora. Caudices verò & ramos arundinis modo concauos. Semen in vuis racemíſve aſperis, quod cortice nudatum, Ricino animali ſimile eſt. Quæ deſcriptio ita picturæ quadrat, vt nihil magis.

LOCVS.

Naſcitur nuſquam in Germania noſtra, niſi ſatum fuerit. Satum autem ſemel copioſè prouenit, Sine difficultate etiam paſsim iam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Carpitur Autumno dum ſemine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Ricinum in ſecundo vel ſummùm tertio ordine calefacientium & ſiccantium eſſe apparet.

VI

VIRES EX DIOSCORIDE.

Ex ſemine Ricini oleum nomine Ricinum exprimitur, ad edendum minimè aptum: alioquin tamen lucernis & emplaſtris vtile. Grana triginta numero putaminibus purgata, trita & pota, pituitam, bilem,& aquam per aluum deijciunt, Vomitiones etiã mouent. Eſt verò iniucũda admodùm & laborioſa huiuſcemodi purgatio: ſtomachum enim validè ſubuertit. Tuſa & illita varos, maculáſq; ſole cõtractas purgãt. Folia trita cũ polenta, oculorũ œdemata & inflammationes ſedant, mammáſque turgentes cohibẽt. Per ſe aũt cũm aceto illita, ignes ſacros reſtringunt.

EX GALENO.

Semen Ricini, quod etiam purgat, extergendi & digerendi facultatem obtinet. Sic verò & folium, ſed vndequaque debilius. Oleum quod ex ſemine conficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium, quàm eſt oleum commũne, ac proinde quóque digerit.

De Cirſio. Cap. CXXX.

NOMINA.

Κίρσιον Græcè, Spina mollis, Bugloſſum magnum Latinè nominatur. Officinæ, necnõ herbarij Bugloſſam vel linguam bouis vocant. Cirſion autem eò quòd varices (quos Græci κιρσοὺς nominant) ſanet, dicta eſt. Germanis [Ochſenzung] appellatur.

GENERA.

Nos duo damus genera, quorum vnum Germanicum, Alterum verò Italicũ eſt, in quo omnia ſunt maiora. Prius Gallis *Bugloſſe ſauuage ou Lange de Beuf*, Alterum verò *Langue de Bouc*, Officiníſque Barba hircina nuncupatur.

FORMA.

Caulis eſt tener, duùm cubitorum, triangularis. Ab inferiore parte foliolis roſaceorum figura, angulos ſpinoſos per interualla, ſed molles habentibus. Folia Bugloſſo ſimilia, modicè hirſuta, longiora, albicãtia, extremitatibus aculeata obtinet. Cacumen in caule orbiculatum, hirſutum, in quo

Cirsium Germanicum. *Cirsium Italicum.*

in quo capitula in summo purpurea, q̃ in lanugines euanescunt. Hæc satiè descriptio satis monstrat, Cirsion esse Buglossam hodie vocatam, cùm ei delineationes omnes, nulla ferè reclamante nota, conueniant. Siquidem caulis ei tener, bicubitalis, triãgularis, spinosis per interualla angulis, sed mollibus & innoxijs aculeis. Folia Buglosso similia longiora tamen, aut legé μικρότερα, hoc est, minora, cũ Plinio: subcandida, leniter hirsuta, in extremis partibus aculeata. Cacumẽ quoque caulis circinatum, hirsutum, in quo capitula purpurea. Et si verò reliqua omnia conueniant, tamen capitula purpurea non abeunt in pappos neque in nostra, neque in Italica.

LOCVS.

Producitur locis cultis & incultis, arenosis potissimùm & pe

& petrosis. Italicum etiam hodie in multis hortis magna copia nascitur.

TEMPVS.

Carpitur Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

In primo calefacere & humectare ordine apparet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radicem Cirsij laboranti loco adalligatam, dolores varicum sedare Andreas scripsit.

EX PLINIO.

Hanc herbam radicémve eius adalligatam, dolores varicum sanare tradunt.

APPENDIX.

Non plures iam commemoratis facultates Cirsio, Dioscorides & veteres alij tribuunt. Videant igitur nostræ ætatis medici, ne temerè Buglossæ suæ quas non obtinet vires adscribant.

ADNOTATIO.

Cirsium Buglossum.

De Corianno. Cap. CXXXI.

NOMINA.

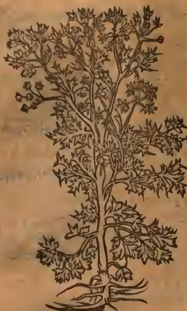
Κόριον, ἢ κορίαννον Græcis, Corion seu Coriannon Latinis, Vulgo & Officinis Coriandron. Germanis, qui Latinam seu officinarum appellationem imitantur, [Coriander] Gallicè *Coriandre* nominatur. Corio nomē fecisse cimices verisimile est, quos folia & caules eius olent: κόρεος enim Græcis insecti id genus est, qđ Latinis cimex dicitur.

FORMA.

Caulis Corianno exilis, sesquicubitalis, ramosus. Folium dum primùm erumpit Adianti, dein Fumariæ, odore graui. Flores candidos. Semen rotundum ac nudum, firmum & diutinum. Radicem breuiusculam, ligneam, neq; admodum fibratam.

LOCVS.

Amat terram pinguem, Palladio teste, sed & macro solo nascitur. Nunquam autem nisi satum prouenit.

Coriannon siue Coriandrum.

TEMPVS.

Autumno dum semine prægnans est, carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Coriandri temperamentum minimè frigidum ac simplex est, sed variè coalitum & compositum. Est enim copiosæ quidem amaritudinis particeps, quæ in tenui simul ac terrestri substantia fundatur: sed & aquosæ humiditatis tepidæ ei nõ parũ inest. Habet etiam adstrictionis nonnihil, sicut paulò pòst ex Galeni verbis clariùs innotescet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim refrigeratoriam habet Coriandrum, vnde illitum cum pane aut polenta erysipelatis, & herpetibus medetur. Epinyctidas, testium inflammationes, carbunculósq; cum melle & vua passa sanat. Cum lomento strumas & tubercula discutit. Lumbricos semen cum passo potum pellit, geniturámq; auget. Largiùs tamen sumptum, mentem non sine periculo mouet, quapropter copiosiorem & continuũ eius vsum cauere oportet. Succus cum cerussa, aut argenti spuma, necnon aceto & rosaceo illitus, ardentes in summa cute inflammationes iuuat.

EX GALENO.

Coriannon siue Corion, aut vtcunq; vocare lubet, Vetu

stiores

ſtiores Græci Coriannon nominabãt, ac recẽtiores omnes medici Coriõ appellitãt, ſicut & Dioſcorides refrigeratoriam eſſe herbam dictitans, ſed perperam. Siquidem ex cõtrariis conſtat facultatibus, plurimum habens amaræ eſſentiæ, quam oſtendimus eſſe tenuium partium, & terrenam, nec modicum etiam aqueæ humiditatis obtinentem, quæ eſt facultatis tepidæ. Habet autem & adſtrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus variè quidem agit ea quæ ſcribit Dioſcorides, & non tantùm ex refrigeratione. Cæterùm ego cuiuſque particulatim actionis cauſam enarrabo, tametſi propoſitum fuerat mei vnius duntaxat hoc in libro ſententiam expromere. Sed fortè nihil obſtabit, imò ſi verum fatendum eſt, proderit nonnihil ſuperiores methodos quæ in paucis medicamentis ſunt dictæ, hunc in modũ repetere. Primum ergo non Dioſcorides tantùm, ſed & alij complures medicorũ indeterminatè, & citra limitationem de morbis pronunciant, ſicut ſanè hac quoque tempeſtate nõ paucos reperias medicos inſignes, præter alia, hac in re maximè hallucinantes. Interdũ enim atra, liuida, frigidaque reddita parte quæ eryſipelas habuit, nec amplius refrigerantia poſcente medicamenta, ceu antea, ſed ea quæ infixum parti præter naturam humorem euacuent, ij tamen refrigerare perſeuerant. Aliquando autem ad digerentia quidem tranſeunt, cæterùm eryſipelas ſanare dicunt. Et ſanè ſcribunt incipientibus etiamnum & creſcentibus eryſipelatis alia conuenire medicamenta, aliaq; declinantibus. Verũ res ita non habet. Neque enim eryſipelas etiam vocari debet poſteaquam inflammatio eius & feruor, ac bilioſum illud abierint: neque quæ facultate ſunt frigida, neque quæ illa ſanant, remedio eſſe putandum eſt: ſed velut ſi vel initio protinus aut percuſsis, aut alia de cauſa quãuis tumor in parte quapiam aut liuidus, aut niger extiterit, cum frigidum eſſe affectũ exiſtimabis, & quæ digerant excalfaciãtq; poſcere: ad eundem modum ſi calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior eſt, ſed ſecunda alio nomine appellanda. Aut ſi diſplicet nominis mutatio, ſaltem ſicut aliqui alia ſcribunt principij, alia declinationis reme-

dia, haud frigida esse autumãtes declinationis remedia, con cedendũ sanè est, si cui ita placet, vt talis affectio etiã erysipelas vocetur: sed eam etiã calidã dicere vbi iam refrigerata est, id verò neutiquã concedendũ. Itaque ne quod tunc ei auxilio est, refrigeratoriũ esse credamus, sicut Dioscorides Coriannõ, quod, vt ipse ait, cũ pane aut polenta illitũ, erysipelas sanet. Nam quod exquisitũ est erysipelas, & iam vtique inflãmatum & flauum est, nequaquam cũ pane sanabit Coriannõ: sed illud quod iam refrigeratũ est, Proinde nos superioribus voluminibus, quum determinata ac definita experientia cuiusq; medicamenti facultatem explorandam censuimus: quàm maximè fieri posset simplicissimum eligi affectum cõsuluimus. At plæriq; medici, neq; quòd vel plurimi morborũ protinus ab initio compositi inuadant, norunt: neq; quòd alius affectus sit erysipelas exactum, alius verò is qui vocatur ab omnibus nobis vsitatè, vt à veteribus quoque, phlegmone. Alij aũt inter hos medij plurimi, partim vt sic dicã erysipelata phlegmonode, partim phlegmonæ erysipelatodes. Ac inuenias nonnunquam vbi neutrum vincat, sed ad vnguem paria sint. Quinetiam nonnũquã œdematodes esse erysipelas cõspicitur, sicut aliud scirrhodes, vt compositorum morborum haud paruus accrescetur numerus. De quibus copiosiùs cũ alibi disseruimus, tũ in libris de curandi ratione. Dicetur autem & nunc, quoad saltem eorum meminisse necesse est, quòd exactum erysipelas haud vnquam ab antedicto cataplasmate curari possit. Voco autem exactum, quum à biliosa fluxione pars impleta fuerit. Porrò quòd longè à refrigeratione absit Coriandrum, vel ex ijs quæ ipse scripsit Dioscorides discere licet. Nã strumas, inquit, cũ lomento discutit. Quòd verò nullum refrigerantium medicamentorum idoneum sit discutiendis strumis, vel ipsum Dioscoridem non dubitare arbitror, vt qui sexcenta scripserit medicamenta strumas sanare potentia, quę omnia temperie calida, & actionibus digerentia esse confessus est. Hactenus Galenus. Cuius quidem, etsi prolixa sint, verba ideo recensere placuit, vt vulgi & nonnullorum etiam medicorum errorem detegeremus, qui prę

ter veritatem Coriandri temperamentum esse frigidum asserunt. Deniq; vt ex hoc loco discerent studiosi, quàm periculosum sit Dioscoridis ac aliorum veterum scripta sine limitatiōe sequi. Admonitos quoque lectores esse volumus hoc caput ex eorum esse numero in quo Galenus à Dioscoride dissentit.

EX PLINIO VALERIANO MEDICO.

Non dubitanter Coriādro refrigeratrix potestas datur, nō tamen simplex, vt prudentissimè Galeno videtur, sed cui quędā portio austeritatis immixta sit, inde quòd quædā ex eo vitia curātur: quæ nunquam omnino curaret, si sola virtute frigida niteretur. Cum melle & vua passa tritum & impositum, omnes tumores collectionesque compescit. Præcipuè tamen isto genere medicaminis doloribus testiū subuenitur. Succo mali granati & oleo in potione permixtū, animalia interaneis innata persequitur. Semen ex aqua potum solutionem ventris stringit. Scriptum à multis legitur tria Coriandri grana, tertianas excludere ante accessionem si fuerint deuorata. Iisdem quoque repellendis efficax est ipsum Coriandrum ante solis ortum ignoranti ceruicali viride subiectum. Mirum est quod Xenocrates tradit si vnum seminis granum fœmina biberit, vno die menstrua contineri, biduo si duo, & totidem diebus quot grana sumpserit.

Eadem ferè sunt quæ alter Plinius li. naturalis histo. xx. cap. xx. scribit: ideóque omittere placuit. Tātū addit, Marcum Varronem putare Coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam æstate seruari.

APPENDIX.

Non transeundum silentio erit quod Dioscorides hic diligenter monet, Coriandri copiosum & continuum vsum esse fugiendū. Ideóque errare vehementer recentiores medicos, qui eo tam frequenter, potissimùm ad caput roborādum, cui infensissimum est, vtuntur manifestius est quàm vt probatione indigeat. A quo sanè errore vel id saltem reuocare eos deberet, quód idem Dioscorides, libro sexto, Coriandrum inter venena connumeret.

EX SIMEONE SETHI.

Stomacho bonum est, & eundem corroborat. Cibos in ventriculo donec probè concoquãtur retinet. Tostũ igne ventrem sistit. Prodest ad phlegmonas & calidas temperaturas. Sanguinis profluuium potum, & si imponatur, compescit. Cum vino potum, lumbricos educit: immodicus tamen eius vsus delyrium facit. Huius etiam succus potus venenum est & occidit. Qui enim hunc bibunt, muti fiunt, & desipiunt.

De Cassutha. Cap. CXXXII.

NOMINA.

Κασύθα recentioribus Græcis, Cassutha, y, litera in, u, trãseunte, vt sæpe fieri solet, Latinis appellatur: officinis & herbarijs nostræ ætatis hinc deflexa quadam pristini nominis vmbra, Cuscutha dicitur, cùm primũ Cassutha, dein conuersa Cascutha, postremo Cuscutha cœperit appellari. Sunt qui Podagram lini vocãt, quod quasi compedibus id cui insederit illiget, nec vinctum eo facilè possit extricari. Germanis [Filtz kraut: oder Flachszseiden: oder Todtern] Gallicè *Goutte de lin, ou agoure de lin* dicitur. Errãt qui Dioscoridis Androsacen esse putant, cùm veteres Græci, quod sciã, de Cuscutha hodie dicta, nihil memoriæ prodiderint. Plinius tamen lib. xvj. capi. vltimo, eius videtur meminisse ijs verbis. Est & in Syria herba quæ vocatur Cassythas, nõ tantùm arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese. Cassythas enim legendũ non Cadytas: sic enim codices aliquot Pliniani (vt in suis annotatiõibus doctissimus Hermolaus admonet) ijque emendatiores, habent. Iam igitur memoria Plinij Cassythas herba suo nomine Syriaco venerat in Latinum, quod multis postea seculis vsurpantes tam Pœni quàm Arabes, suis scriptis protriuerũt. Quòd autem Plinius sine spiritu protulit, id librariorum culpa factum esse suspicor, qui inuertentes mutarunt Cassytha in Casfytas.

FORMA.

Caſſutha ſeu Cuſcutha.

Herboſis fruticibus adnaſcitur,earum admi niculo fulta:radice nulla, ſed velut ab alarum ſinu prodeunte cirro ca pillamentóve miræ lon gitudinis,ſtatim ab eius ortu ſeſe ramulis cõuoluente. Quæ iam veluti clauiculis nixa, ſenſim proſerpens herbarum fa ſtigia ſcandés, & crebris volutionibus opere topiario per vertices rotata,comas herbarum cõplectitur: tam volubilis illi natura eſt. Folijs vidua cernitur. Florẽ fundit album,ſemine quoq; ſcatet tenui. Cirri dilutiore rutilant purpura, nonnunquam ex rubro rufeſcunt,fidibus lyrarum craſsitie pares.

LOCVS.

Non in terra,ſed in herbis arboribúſq; paſsim naſcitur Caſſytha,quas tam ſpiſſo ſæpius irretit contextu, vt tentorij modo herboſum ceſpitem à ſole vindicet. Nonnunquam cacuminibus impendens ſtirpes humi deturbat,propriámque parentem ſuis laqueis ſtrangulat, aut continuò materni alimenti ſuctu perducit ad tabem.

TEMPVS.

Aeſtate,Iulio potiſsimum & Auguſto menſibus,maximus illius in Germania prouentus eſſet ſolet:hoc enim tem pore tãta eius eſt luxuria,vt mole ſua ſtirpes oneratæ, ferè procumbere videantur.

TEMPERAMENTVM.

In primo calefacientium abscessu seu ordine, & desiccantium secundo statuendum: quandam enim resipit amaritudinem.

VIRES.

Abstergendi naturam obtinet, & cum quadam adstrictione roborandi facultate prædita est. Iecinoris impedimenta laxat, infracti et obstructi lienis expedit vitia, venas pituitosis atq; biliosis exonerat humoribus, pellit vrinam. Regio morbo subuenit, qui iecinoris obstructionibus contrahitur. Febribus ijs auxiliatur, quæ pueros malè habent: sed vsu nimio stomachum sua astrictione grauat: verùm noxa tollitur, si Anisi momentum adijciatur. Natura eius flauam bilem per aluum exigere, sed efficaciorem cum Absinthio præbet effectum. Hæ quidem ex Pœnorum ac Arabum sententia facultates Cassuthæ tribuuntur: qui vtique vires illius longè magis gliscere pollicentur, si parentis ingenium ei patrocinetur. Hinc est quòd hanc forsitan veteres Græci, quamuis triuialem, eo nomine subticuerunt, quod natiuas suæ meritò parentis dotes adsciuisset, è sinu cuius vernaculum ebibens humorem, aleretur. Nam testatum ijdem Arabicæ factionis medici reliquerunt, si calidæ insidet herbæ arborive, calidam sortietur facultatem: & si decubuerit frigidæ, vim sibi frigidam vendicabit.

ADNOTATIO.

Cassutha si thymo innascitur Arabum est Epithymum: nobis in satureia, hyssopo & maiorana est sepe visa omnino eadem, nec genere ab hac variare videtur quæ in lino, orobo, lente, vitia etiã luxuriari solet. Ea omnis primum radiculis nititur, quæ tum arescunt & vanescunt quando primùm à planta, cui inuoluitur, cirris suis alienum depascit alimentum.

De Cestro. Cap. CXXXIII.

NOMINA.

Κέστρον Græcè, Betonica seu Vetonica Latinè: in officinis antiquum nomen retinuit. [Braunbetonic] Germanicè, Gallicè *Betoine* appellatur. Varietate autem & copia remedio

remediorum Ceſtron à Græcis dicta: hac ſiquidem voce opus interpunctum, acúve pictum nominauere. Libri etiã à varietate ſubiecti, ab aliquot Græcis hoc titulo inſcripti ſunt. Plinius quoque aliquando Ebur ceſtrum, id eſt, picturatum dixit. Betonica verò ab inuentoribus Vetonibus, Hiſpaniæ populis, nominata eſt.

FORMA.

Betonica.

Herba eſt caulem tenuem obtinens, cubiti altitudine, aut maiorem quadrãgulum. Folia longa, mollia, quernis ſimilia, per ambitum inciſuris diuiſa, odorata, prope radicem maiora. In ſummo caulium ſemen veluti Thymbræ ſpicatum ineſt. Radices ſubſunt tenues vt Ellebori.

LOCVS.

Naſcitur in pratis, ſyluis, montoſis, frigidis & opacis locis, ideóq; Græcis ψυχότροφον vocata eſt.

TEMPVS.

In Maio & Iunio menſibus, floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca in primo ordine completo, aut in medio ſecundi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia Betonicæ carpũtur & ſiccantur plurimos ad vſus, Radices cum hydromelite potæ, pituitoſam vomitionem eliciũt. Folia dantur ruptis, conuulſis, vuluæ affectionibus

& eiusdē strangulationibus, drachmæ vnius pondere cum hydromelite. Ternæ in vini sextarijs duobus cōtra serpentium morsus ebibuntur. Herba ipsa illita, venenatorū morsibus prodest. Aduersus etiam venena drachma ex vino pota conuenit. Hanc si quis præsumpserit, lethale haustum venenum nihil nocebit. Vrinam cit, Aluum subducit. Medetur comitialibus & furiosis cum aqua pota. Iecinoris & lienis vitijs drachmæ pondere cum aceto mulso pota succurrit. Cōcoctionem adiuuat: si quis à cœna eam fabæ magnitudine cum melle cocto deuorauerit. Eodem modo & acida ructantibus propinatur. Stomachicis eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea dilutum vino sorbeatur. Datur sanguinem excreantibus trium obolorum pondere cum diluti vini cyatho vno. Ischiadicis, renum & vesicæ doloribus ex aqua. Hydropicis aurē binis drachmis, febrientibus cum hydromelite, nō febricitātibus cum mulso. Regio morbo laborantes recreat. Mēses ducit drachmæ pondere cū vino pota. Aluum purgant drachmæ quatuor cum hydromelitis cyathis decē potæ. Cùm melle tabidis, purulentis auxiliatur. Folia cùm inaruerint trita ad hos effectus fictili vase reponuntur.

EX GALENO.

Vim habet incidendi, vt gustus indicat. Amariuscula enim est, & subacris ipsa herba, id quod & particulatim edita ostendit actio. Nam consistentes in renibus lapides rūpit, et pulmonem & thoracē & iecur expurgat, abstergítq;. Menses mouet, & comitialibus prodest. Rupta, atq; cōuulsa curat & omnibus bestiarum morsibus illita vlceri auxiliatur. Acidum ructantibus & ischiadicis bibita succurrit.

EX PLINIO.

Morsibus serpentum imponitur Betonica præcipuè, cui vis tanta perhibetur, vt inclusæ circulo eius serpentes, ipsæ sese interimant flagellando. Datur & ad ictus semen eius denarij pondere cū tribus cyathis vini, vel farina drachmis tribus sextario aquæ imponitur. Obolis tribus in aqua, cōtra purulentas, contráque cruentas excreationes facit. Faciles præstat vomitiones radix eius Ellebori modo, quatuor drach

drachmis in passo aut mulso. Ischiadicos dolores & spinę leuat eiusdem farina ex aqua mulsa. Aluũ soluit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis nouem. Folia siccãtur in farinam plurimos ad vsus. Fit vinum ex ea & acetum, stomacho & claritati oculorum. Paralysin sanare dicitur. Eadem torpentibus membris prodest. Ad lateris & pectoris dolores farina eius bibitur.

ADNOTATIO.

Betonica Betoine, Syluestris autem duplex, nobis Armoire dicitur tunica & tunicæ ablata prima syllaba, & o in v corrupta officinis, Altilis autem nobis ocellus Oeillet dicitur.

De Betonica altera Cap. CXXXIIII.

NOMINA.

DVAS esse Betonicæ species præter Paulum Aeginetam lib. 7. Plinius etiam lib. 25. cap. 8. abundè docet, & in aliquibus Dioscoridis codicibus huius quoque secũdę Betonicæ mentio fit. Hanc itaque posteriorum, tam officinæ quàm herbarij medici Tunicam, detractis à Betonica duabus literis prioribus, nominant. Germanis [Graszbluomen & Negelbluomen,] quòd flores eius garyophyllorum odorem referant, appellare placuit.

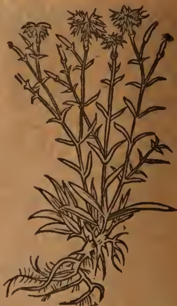
GENERA.

Duũ est generũ. Vna siquidem syluestris est, quam Germani [Vvild Negelbluomen,] hoc est, syluestrem Gariophylleã, & [Dõdernegele, Feldtnegele, & Bluotfztropffle] Gallicè *Armoire*. Altera altilis est quæ alio nomine Betonica seu Vetonica coronaria, quòd illius in coronis vsus sit, dicitur. Germani [heymisch Negelbluomen] quasi dominam Gariophylleam appellant, Gallicè *Oeilletz*.

FORMA

Specie multum à priore Betonica differt. Radicem enim totam rubram, odoratamque habet. Folia porracea, oblõga, stamine, quo mediũ diuiditur, puniceo ac rubẽte, cũ recto calamo triãgula, floribus in vertice purpureis. Hęc Dioscoridis delineatio vtrique generi communis est: priuatim tamen syluestris Betonica herba fruticosa est, folijs porri, oblon

Betonica ſylueſtris. *Betonica ſylueſtris altera.*

oblongis, anguſtis, per extremum mucronatis, cæſijs, concoloribus calamis, téretibus, geniculatis, cubitalibus: floribus ſpecioſis, ſimplicibus, qui quinis ſenisve folijs cōſtant, lentè fimbriatis, magna ex parte purpureis, quamuis & interdum niuei conſpiciantur. Altilis ſeu coronaria, folijs eſt porraceis, oblongis, per extremum mucronatis, concolora-tu cæſijs, teretibus cauliculis ſeſquicubitalibus, geniculatis coeuntibus pyxidatim internodijs, floribus omnium ſpecioſiſsimis, Gariophyllorū odoratu, ſed longè ſuauiſsimo, quandoquidem alius cocco rutilat, alius ſaturata nitet purpura, alius candido, alius emaculato blanditur colore, alius verſicolore variatur cōmiſtu. Omnibus teres lōgiuſculuſq; calix ſpectatur, orbiculo ſuperiorum denticulatus, à quo quina ſenáve folia prodeunt, lentè quidem fimbriata. Nōnulli

Betonica Altilis seu Coronaria.

nulli tamen flores frequentiore coma ſtipantur, geminis vtrinque emicantibus ſtamineis apicibus.

LOCVS.

Syluestris in pratis mõtibus, nitidiſq; locis naſcitur. Coronaria verò paſsim in fictilibus vaſis alitur, neque facilè ædes inuenies, ante quas non expoſitam intuearis.

TEMPVS.

In æſtate vtriuſque magna eſt copia. Coronaria tamen longiori tempore durat, atque æſtiuas, autumnales hyemaleſque ſtruit coronas.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe tum amaritudo, tum odor & alia multa declarant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Animas hominum & corpora cuſtodit. Contra nocturnas peregrinationes, loca inſidioſa, & difficiles ſomnos cõmendatur. In totũ, ad omnem medẽdi rationem celebrata. Recens trita vulneribus capitis indita dolorem finit. Vulnera glutinat. Fracta oſſa extrahit, & hoc quotidie efficit, donec perſaneſcat. Dolori capitis medetur, ſi decocta ea ex aqua caput perfundatur, aut temporibus cum bitumine illinatur, aut radix eiuſdem ſuffiatur.

EX INCERTO.

Farina eius tam aduerſus toxica qàm ſerpentum & ſcor pi-

pionum ictus ex albo vino bibitur. Quartanæ reliquarũm que febriũ horrores discutit. Comitialibus opitulatur sub ipsam accessionem propinata. Eadem per se carcinomatis inspergitur, quę tamen pręstiterit herbæ succo prius abluisse. Estur contra ventris tęnias. Succus, pestis arcet cõtagia, atque etiam haustus si iam morbus inuaserit, liberat. Fit ex flore oleum ad canis rabiosi morsus, ad fistulas & parotidas, quibus illitu medetur. Visus acië exacuit. Ieiuno sumpta dolorem dentium sedat, iure decocti colluto ore. Discutit grauedines. Partum, qui sine febre fit, accelerat. Neruorum vulneribus imponitur. Præsumpta ebrietatem arcet. Intertriginem in itinere faciundo non sentient, qui ex vino biberint. Fastidia cum aceto mulso discutit. Iis qui ex morbis sese recolligunt, aluum ex aqua calida deijcit. Vomitiones cohibet. Dolores podagræ ac inflationes ventris sedat. Venena rabiosi canis morsu impressa elicit plagæ diutiùs illigata.

APPENDIX.

Recentiores syluestris Betonicæ succum mirificè commendant in atterendo & educendo calculo, & medendis comitialibus. Alij autem radicem contra pestis contagia vtilem esse tradunt. Hanc ob causam ex floribus etiam eiusdem, medicamentum conficiunt, quod Conseruam hodie vocant, quod ad eundem vsum adhibent.

De Colchico. Cap. CXXXV.

NOMINA.

Κολχικὸν, ἢ ἐφήμερον Græcis, Bulbus agrestis Latinis Officinis & herbarijs Hermodactylus dicitur. Germanis [Zeitlosen] Gallicè *Mort au chien ou Chiennee*. Colchicum à Colchide veneni ferace, in qua nascitur, nomen desumpsit. Dictum verò est Ephemerum, quoniam vno die sumptũ interficiat, atque adeò ab altero Ephemero, quod minimè lethale est, & de quo suo loco diximus, non solùm figura, verumetiam facultatibus differt. Etsi verò Ephemeron Colchicum etiam significet, tamen præcipuè id Ephemeron quod veneno caret, hoc nomine intelligitur.

For

FORMA.

Colchicum, cum floribus.

Colchici folia & semen.

Autumni exitu florem subcandidum, crocino similem profert. Post florem folia Bulbo similia, pinguiora tamen. Caulem palmo altum, rufum, ferẽtem semen. Radicem habentem corticem in nigro rufescentem, quæ cortice suo nudata, alba, tenera, succo plena, & dulcis inuenitur. Habet Bulbus eius in medio rimã fissurámve vnde flos erumpit. Huius descriptionis in vniuersum notæ omnes ita Hermodactylo nostro conueniunt, vt nemo, nisi Tiresia cæcior sit, Dioscoridis esse Colchicũ ambigere posisit. Exitu enim autumni in pratis florem ædit albicantem, croci floribus similem. Posterius, Februario nimirum mense & primo statim vere. Folia Bulbi, sed pinguiora. Caulem palmeũ ferentem semen rufum. Radicem cortice in nigro colore rufescẽte, quæ decorticata candicat, teneráq; , succo plena, & dulcis ap

cis apparet. Bulbus etiam eiusdem diuisionem in medio obtinet,ex qua flos erumpit,vt pictura exquisitè tibi monstrat. His accedit,quòd Serapio Arabs sub nomine Hermodactyli, Dioscoridis Colchicon prorsus depingat. Alium tamen esse à nostro Hermodactylo illum putamus, quem Actius, Paulus Aegineta lib.vij,& Actuarius peculiariter & priuatim articulorum doloribus cõducere scribunt. Paulus enim separatim tanquam diuersorum mẽtionem fecit, & de Colchico & Ephemero diuersa ab Hermodactylo capita constituit.

LOCVS.

Magnus Colchici in Messenia, & apud Colchos prouentus. Nascitur & passim in omnibus pratis Germaniæ nostræ.

TEMPVS.

Flores in Autumni exitu, vt diximus, apparent. Folia autem post flores generantur, & primo statim vere è terra erumpunt. Semen in æstate Iunio potissimùm mense producitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum nonnulli Colchicum in secundo ordine,seu à medio recessu statuunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix eius comesta fungorum modo strangulando enecat. Hanc autẽ depinximus,ne pro Bulbo deuorata aliquẽ lateat. Mirum est enim quantum ignaros propter suauitatem inuitet. Hæc Dioscorides. Proinde satis liquet Hermodactyli huius nostri vsum minimè tutũ esse: venenũ enim est,& vsque ad sanguinis excretionem per inferna subducit. Eius tamen,radicis potissimùm & foliorum,ad enecandos ac abigendos pediculos vsus esse potest.

REMEDIA CONTRA COLCHICVM.

Remedio sunt edentibus quæcunq; cõtra fungos opem ferunt. Bubulum etiam lac potum,adeò vt quoties hoc adfuerit,nullum præterea quærendum præsidium sit.

EX

EX PAVLO.

Ephemeron, quod nonnulli Colchicon, eò quòd in Colchide nascatur, vocāt aut Bulbum agrestem, epotum, protinus totum corpus prurire facit, velut vrtica & scilla tactum irritatúmque interiora erodit, stomachum vrit cum ponderosa grauitate, Innalescente autem malo, cruenta strigmentis mista per aluum egeruntur. Succurrendum, vt Salamandræ, vomitionibus & clysteribus, Sed ante quàm vires sibi adsciscat venenum, dari debet foliorum quercus, aut glandium, aut malicorij, aut serpylli decoctum cum lacte bibendum: aut Polygonij succus, aut surculorum vitis, aut rubi, aut tenerarū ferularum medullæ, aut myrti cum vino. Benefacit etiam castanearū interior tunicula, si cum aliquo è succis, quos prædiximus, assumatur. Origanum quoque cum lixiuia potum, in idem efficax est. Adeò verò exactum præsidium est lac vaccinum calidum potum, & simul in ore contentum, vt hoc præsente, nullum aliud desideretur.

ADNOTATIO.

Colchicon à necandis canibus nobis Tue chien, *Ephemerum non lethale nobis lilium conuallium & grand muguet.*

De Clematide Daphnoide.
Cap. CXXXVI.

NOMINA.

Κληματὶς δαφνοειδὴς Græcis, Clematis Daphnoides Latinis, Peruinca Officinis, Vinca peruinca vulgò nominatur. Germanis, eò quòd semper vireat, [Vngruen: vel Syngruen], Gallicè *Peruenche*. Clematida Græci, quoniam κλήματα, hoc est, sarmenta seu viticulas per terram spargat, dixerunt. Daphnoida verò à foliorum Lauri, quam eius folia habent, figura. Plinius lib. xxiiij. cap. xv. Clematida Aegyptiam nominat: libro autē xxj. ca. xj. Vincamperuincam, alióq; nomine Chamædaphnen dici tradit, quòd scilicet humilis videatur Laurus, vt nomē sonat. Non est autē cur eam Chamædaphnen putes, quæ Romanis Laureola

aut Laurago dicta est, hæc enim à Vincaperuinca genere & facultatibus diuersa est, & seorsim illam Chamædaphnē depingit Plinius lib.xxiiij. cap.xv. vt hinc manifestissimū sit Plinio duplicem esse Chamædaphnen. Vnam quam sic appellant Dioscorides, Galenus, & alij Græci. Alteram quam priuatim Vincamperuincam alio nomine vocat Plinius. Sic autem, quòd humi serpat, & se in modum funiculi porrigat vicina quæque vinciens, appellat.

FORMA.

Clematis Daphnoides.

Sarmenta oblonga habet, junceæ crassitudinis. Folium exiguum, Lauro figura & colore simile, multò tamen minus. Iam si quis imaginē & effigiē Clematidis daphnoidis exquisitiùs exploret, ea deprehendetur esse quę hodie vulgò Vincaperuinca nominatur. Hæc enim humiles & graciles spargit iuncos, foliáque Lauri figura et colore obtinet, multò tamen minora: flore hyacinthino seu in purpurã cœruleo, inodoro, rotundo, folijs quinque sed continuis distincto. Ea etiam vt Plinius ait, semper viret, in modum lineæ folijs geniculatim circundata. Hybernas sua perpetua fronde texit coronas.

LOCVS.

Gignitur pingui, vmbroso, lætóque solo, sed inculto, in agrorum vinearúmque marginibus.

TEMPVS.

Hæc

Hæc etsi nunquã non virescat, vere tamen duntaxat flo rescere videtur, Martio potissimùm mense & Aprili.

TEMPERAMENTVM.

Siccitas in Clematide, Paulo Aegineta teste, cæteris qua litatibus præualet. Id quod gustus etiam ostendit: gustanti enim adstrictionem quandã & amarorem habere videtur. Adstringit autem modicè, sed fortiter amara est. Siccat ita que, at citra mordicationem.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius caules ac folia in vino pota, alui profluuia & dysenterias finiunt. Vteri dolores cũ lacte & rosaceo, aut cyprino, in pesso apposita sanãt. Cõmanducata, dentiũ dolorem mitigant. Venenatorũ morsibus imposita prosunt. Feruntur & aspidum morsibus cum aceto pota auxiliari.

EX GALENO.

Clematis daphnoides nequaquam est exulceratoria, neque acris, imò alui profluuijs & dysenterijs cũ vino pota prodest, dentiumque dolores mansa mitigat. Vteri doloribus in pesso admodum vsui est, tantũ abest vt vrat aut vlceret.

EX PAVLO.

Clematis quibusdam Daphnoides, alijs Myrsinoides, nõ nullis Polygonoides, sarmenta habet prælõga, crassitudine iunci, foliorũ verò Lauri. Siccãdi facultate pollet, qua alui fluores, difficultates intestinorum, & dentiũ dolores finit. Contra venenatorum morsus prodest.

APPENDIX.

Iam cõmemoratæ facultates satis ostendunt Clematida daphnoida esse Vincamperuincam: nã codex antiquus manu scriptus, quẽ in rebus dubijs lubens cito & sequor, easdẽ prorsus vires Peruincę tribuit. Sãguinis enim è naribus profluuio mirum in modum prodesse tradit. Item ijs qui sanguinem vomũt, aut spuunt. In summa omnem sanguinis fluxũ folia eius sistere asserit, ita vt euidentissimum sit Peruincam officinarũ eandem esse cum Clematide hac nostra. Quibus etiã accedit pictura & descriptio eiusdem, quę vtraque adamussim Peruincæ nostræ respondent.

assurgit sesquipedalibus, statim à radice minutorum foliorum pediculo, floribus candidis, semine per ramorum latera copioso, firmo, calyculis orbicularibus contento, acri sapore.

LOCVS.

Paßim in hortis satum prouenit.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio potißimũ mense. Sequenti tempore semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Nasturtij semen calefacit & deficcat ordine quarto. Herba quoque sicca similẽ semini facultatem poßidet. Humida aũt adhuc & viridis propter aqueę humiditatis admistionem multò inferior est, adeóque sic mordacitas eius moderata est, vt cum pane ea vti liceat ceu opsonio.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Omnium semen calefacit, acre est, & stomacho inimicũ. Aluum turbat. Lumbricos pellit. Lienem imminuit. Fœtus in vtero enecat. Menses cit. Venerẽ excitat. Sinapis & Erucæ semini simile est. Lepras & impetigines abstergit. Lienẽ illitum cum melle extenuat & reprimit, & fauos expurgat. Sorbitionibus incoctum ea quæ in thorace sunt educit. Potum serpentibus aduersatur. Suffitu easdem fugat. Capillos deciduos continet. Carbunculos rumpit ad suppurationem ducens. Ischiadicis cum polenta & aceto illitũ cõfert. Oedemata & inflammationes discutit. Furunculos cũ muria illitum ad suppuratiões ducit. Herba omnia eadem, sed minore effectu, potest.

EX GALENO.

Nasturtij semen adurentis est facultatis particeps sicut Sinapi. Proinde coxendicis & capitis dolores, atque adeò quodcunque rubrificationem postulat, eo perinde atque Sinapi excalefaciunt: miscetur quoque remedijs quæ exhibentur asthmaticis, tanquam id quod crassos humores valenter incidere valet, velut & Sinapi. Nam per omnia ei simile est.

EX PLINIO.

FORMA.

Lilium Candidum.

Lilium Croceum

Lilium caule simplici, raro duplici, tricubitali, comoso, folijs longis, Satyrij effigie, ex herbaceo nitentibus, flore eximij candoris, folijs foris striatis, & ab angustijs in latitudinem se paulatim laxantibus, forma calathi, resupinis per ambitum labris, luteis emicantibus ex fundo calycis apicibus, alterius quàm flos odoris, constat. Flos ille languido semper collo est, non sufficiente capitis oneri. Radix bulbosa. Hæc descriptio planè huic Lilio conuenit, quod hodie candidum vocamus. Nos alterius etiam generis picturam adiecimus, quod Croceum appellauimus, à flore eius, qui non, vt in priore, candidus, sed croceus est. Folia quoq; eius angustiora sunt quàm prioris, aliàs simile, vt pictura luculenter ostendit.

LOCVS.

Passim apud nos in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret initio mensis Iunij.

TEMPERAMENTVM.

Lilij flos temperaturam mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia, ex qua vtique in gustu amaritudinem habet partim ex aquea, eáque temperata. Radix autem & folia primi ordinis sunt exiccantium & abstergentium. Plus tamen inest abstergentis facultatis in radice quàm in folijs.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Ex Lilij flore vnguentum fit, quod ab alijs Lirinum, ab alijs Susinũ appellatur, ad emolliendos neruos, priuatimq; vuluarum duritics aptum. Folia herbæ illita, serpentium morsibus subueniunt. Feruefacta ambustis prosunt. Eadẽ, in aceto condita vulneribus opitulantur. Succus foliorum cum aceto & melle in æreo vase coctus, contra vetusta vlcera, & recentia vulnera medicamẽtum fit. Radix assa, aut cum rosaceo trita ambustis medetur, vuluam emollit, menstrua ducit, & vlceribus cicatricẽ inducit. Cum melle subacta neruorum præcisionibus & luxatis auxiliatur. Alphos, lepras, furfuréſque emendat. Achores abstergit, faciémque emendat & erugat. Testiculorũ inflammationes trita cum aceto, aut Hyoscyami folijs, & farina triticea, demulcet. Semen contra serpentium morsus potum valet. Illinuntur sacris ignibus semen & folia cum vino trita.

EX GALENO.

Quod ex flore Lilij conficitur oleum & vnguentum, citra mordicationem digerendi simúlq; emolliendi facultatem obtinet. Vnde fit vt vteri duritiebus sit aptissimum. Porrò radix foliáque per se trita desiccant, & abstergũt, & digerunt moderatè: proinde quoque ambustis competunt: siquidem hæc quoq; moderatè desiccantem extergentémq; facultatem postulant. Radicem ergo assam tostámve, ac deinde cum rosaceo contritam, ambustis quoad obducatur cicatrix imponunt: quippe cùm alioqui & ad aliorum vlcerum omniũ bonum sit inducẽdæ cicatrici remediũ. Quinetiam vteros emollit, menséſque prouocat. Folia verò præ-

coquen

coquentes,& ipsa ad obductam vsque cicatricē imponunt, non in ambustionibus duntaxat,sed alijs quoque vulneribus.Sed sunt qui aceto ea cōdientes ad vulnera suo tempore vtantur.Quum alphos,aut psoram,aut leprā,aut achoras,aut aliquid id genus extergere volumus,commiscemus illi aliquid aliorum medicamentorum validiùs extergentium,cuiusmodi mel est.Cæterùm si id moderatè illi ac cōuenienter admisceatur,& ad neruorum diuisiones competit,& ad alia vniuersa quæ valenter exiccari postulant absque morsu.Imposuimus verò etiam quandoq; & foliorum succum cum aceto & melle coctum.Quinque partibus succi plus vtroque erat,atque insigne medicamen ad omnia ea quæ exiccari postulant absque morsu fuit, ceu vulnera omnia ingentia, & maximè quæ in capitibus musculorum eueniunt, & quæcunque humida flaccidáve, diuturna & egrè ad cicatricem perducuntur.

EX PLINIO.

Lilij radices multis modis florem suum nobilitauerunt, contra serpentiū ictus ex vino potæ,& contra fungorum venena. Propter clauos pedum in vino decoquuntur, triduóque non soluuntur.Cum adipe aut oleo decoctæ pilos adustis reddunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum aluo trahunt.Lieni & ruptis & vulsis prosunt, & mēstruis fœminarum,In vino decoctæ impositæque cum melle neruis præcisis medentur. Lichenas,lepras & furfures in facie emendant.Erugant corpora.Folia in aceto cocta vulneribus imponūtur. Epiphoris testium in melle cum Hyoscyamo & farina tritici,Semen illinitur igni sacro. Flos & folia vlcerum vetustati imponuntur. Succus qui flore expressus est,ab alijs mel,ab alijs syrium vocatur,ad emolliendas vuluas vtilis.Sudores mouet,suppurationes concoquit.

EX SIMEONE SETHI.

Odoratum frigido capiti prodest. Oleum verò quod ex ipso paratur, vim habet discutiendi & emolliendi. Huius autem radice quidam vtuntur ad vulnerum sanationem.

ADNOTATIO.

Lilium nomen retinet.Est nobis & Lilium rubrum vulgò dictum

ris colore in flauum inclinante, radice bulbosa, sed crocea, quod hîc croceum vocat.

De Cucurbita Satiua. Ca. CXXXIX.

NOMINA.

KΟλοκύνθα ἐδώδιμος Græcis, Cucurbita Latinis vocatur: Officinę latinũ nomẽ retinuerũt. Germanis [Kurbsz] Gallicè *Courge ou Courle.* Græci ex aduerso vocabulum imposuere, κολοκύνθην nominantes, quòd scilicet pumili breuésque sint partus, quos ipsa pasim enititur, cùm tamen corporis mole omnes herbarum arborúmve fructus videãtur superare. Cucurbitam verò Latini à concuruatu haud dubiè dixerunt, quòd facilè si quid obstiterit aut fuerit impedimento quo minus extendatur, incuruescat.

Cucurbita maior.

Cucurbita minor.

GE

GENERA.

Plinius lib.xix.cap.v. duo satiuæ Cucurbitæ genera facit. Vnam camerariam vocatam, quæ facili & admodũ flexibili ramorum curuitate, tecta, pergulas & testudines òperit. Alteram plebeiam, quæ scilicet suis flagellis humi repit. Nos ad formam respicientes tria eiusdem genera fecimus. Vnã maiorem, alterã verò minorem. Maiorem vocauimus sic à floribus & fructu, quos maiores habet. Minorem contrà, quæ prædicta minora obtinet. Tertiã longiorem, à fructu oblongiore diximus. Ad hanc imitationem Galli priorem *Courge ou Courle grosse*, Alteram *Courle petite*, Tertiam verò *Courge longue* nominauerunt.

FORMA

Cucurbita oblonga.

Cucurbita amplexicaulis est, reptantibus flagellis in altum scandens, in ramosque vitis modo se diffundit, tamẽ ob caulis infirmitatem humi spargitur, ni propius adsit cui caducus innitatur: folio rotundo, Personatiæ aut Asarifolijs haud dissimili: flore candido, fructu coloris herbacei primùm, flaui paulò post, pyri forma turbinato, qui aut in longum prorogatur, aut in orbem collectus intumescit, aut in breue crassamentum cogitur. Cortex recenti tener, inueterato durus, quo

quo carne prius exinanito peregrè proficiscentes vrceorum vice frequenter vtuntur, in eo vina condentes, quo per iter se à sitis iniuria vindicare possint.

LOCVS.

Amat rigua & aquosa loca Cucurbita, nec nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Tardiùs in Germania ob soli frigiditatem fructus Cucurbitæ maturescit, ideoque vix ante exactum autumnum maturum eius fructũ inuenies. Cibus autem quotidianus, donec lignescat, esse potest.

TEMPERAMENTVM.

Cucurbita frigidæ humidęque temperaturæ est, vtraque qualitate secundi ordinis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Cucurbita cruda trita & illita, œdemata, abscessúsque mitigat. Ramenta eius infantibus cõtra capitis ardorem, quã siriasin vocant, in sincipite vtiliter illinuntur. Oculorũ inflammationes, podagrásque similiter iuuant. Succus è ramentis contusis per se, & cum rosaceo instillatus, auriũ doloribus auxiliatur. Adustiões cutis inunctus adiuuat. Totius Cucurbitæ elixæ & expressæ succus cum exiguo melle & nitro potus, aluũ leniter soluit. Si quis in Cucurbitã crudam excauatam vinum infundat, & sub dio habeat, temperatumque ieiunus bibat, aluum leniter molliet.

EX GALENO.

Succus ramentorum Cucurbitæ ad aurium dolores cum phlegmone iũctos, cum rosaceo vtentibus prodest. Sic tota quoque illita, calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. Comesta humida est, & sitim arcet. Cruda cibo insuauis est stomacho pnitiosa, & cõcoctu planè inexpugnabilis adeò vt si quis alterius cibi inopia ingerere eam compellatur, ceu quidam iam ausus est, pondus cum algore ventriculo incũbere sit sensurus, stomachũque euertet, & ad vomitionem concitabit, quæ vna eum ab vrgentibus symptomatis liberare potest. Hanc igitur, aliáque ex fugacibus cõplura, aut mox quã elixata est, aut frictam in sartagine, aut assam om

nes

nes homines esse consueuerunt. Ipsa quantum in se est, humidũ frigidumque corpori alimentũ prębet, ac id ipsum ea de causa exiguum, sed leniter per aluũ subit, cũ ob suę substantię lubricitatem, tũ ob communem omnium humidorum ciborũ rationem, qui scilicet citra adstrictiones tales sunt. Nec sanè infœliciter concoquitur, modò nõ anteuertat corruptio. Plura lib. 2. de alimen. facul. Galenus.

EX PLINIO. VALERIANO.

Veteres medici de Cucurbita ita senserunt, vt eam aquã dicerent coagulatam. Galenus humidę putat virtutis & frigidę, idque ex eo probat, quòd ipsa in cibo sumpta stomachum relaxat, bibendi desideria non excitat. Cætera etiam in Cucurbita talia, vt apertè frigidę potestatis exempla demonstret. Crudę & tritæ leniũt omnem tumorem. In cibo sumptæ molliunt ventrem. Succus earum, vt Galenus ait: ad compescendum velociter auriculæ dolorem tepefactus infunditur. Idem succus & dolorem dentium mitigat, si diutiùs in ore teneatur. Sed & rosaceo mixtus, & vnctioni corporis admotus, febrium restringuit ardores. Cinis aridæ corticis efficaciter potest combusta sanare. Eundem cinerem didicimus ab expertis vulnera in veretro iam in putredinem versa purgare, & ad cicatricem vsque perducere. Semini sicco illa vis traditur, vt in puluerem tusum & inspersum impleat vulnera quæ cauata sunt. Quidã illud in vino bibendum dedere, vt solutiones alui fluentis inhiberet. Viticulæ quoque Cucurbitæ iam senescentes cum passo & aceto dysentericis datæ, miro modo saucia intestina componunt.

EX SIMEONE SETHI.

Concoctu facilis, bonique succi est, & admodũ nutrit. Sitim sedat, vrinam cit, & ventrem mouet. Calidis & siccis temperaturis prodest, & inflammationes ventris & iecoris sedat. Pituitosos autem lædit, colicosque affectus, Si maloꝗ humores assequitur, ab ijs corrumpitur, & malum succum generat. Semen genitale minuit, & Veneris appetentiam extinguit. Sanguis ex ea procreatus, cõsistentia tenuis est. Thoraci, pulmoni & vesicæ prodest. Succus ramentorum eius

eius cum rosaceo impositus, ad aures inflammatione laborantes confert. Integra verò illita, calidas inflammationes refrigerat.

ADNOTATIO.

Cucurbita lata, Longa, & minor quæ nobis lagenosa dicitur, est frequens.

De Colocynthide. Cap. CXL.

NOMINA.

Κολοκυνθὶς Græcis, Syluestris Cucurbita Latinis, Coloquintida barbaris & officinis, Germanis [V vilder] kurbsz, vel Coloquint] Gallis *Coloquinte ou Courle sauuage* appellatur. Sic autem nominata est, quasi parua Cucurbita. Nam si eius fructum satiuæ contuleris, quantitate longè minor erit, ac pilæ forma in orbem coactus.

FORMA.

Colocynthis.

Viticulas foliáque per terram strata emittit, satiuo Cucumeri, ei nimirum quem Citrulum hodie officinæ vocant, similia: diuisuris scissa, fructum rotundum, mediocri pilę similem, vehementer amarum, fungosa candidaque intus medulla: flores (quod Dioscorides omisit) pàllescentes ac luteos, Cucumeri iam nominato similes.

LOCVS.

In Germania sua sponte non nascitur, sata tamen proueuit, sed rarissimè perfectionem attingit, quòd frigidior sit eius terra quàm quòd in ea fructū proferre possit. In orientalibus enim & calidioribus locis nata ad nos defertur.

TEMPVS.

Eius flores in fine ferè æstatis, fructus autem extremo autumno apparēt, qui primùm quidem herbacei, mox pallidi fiunt. Legendi verò sunt cùm cœperint in pallidiorem colorem demutari. Et durat integris natura & viribus ad quinque annos.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & dèficcat in tertio ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Medulla fructus purgãdi vim habet, quatuor obolorum pondere cum mulsa aqua sumpta, & cum nitro, myrrha, & melle coacta in catapotiū. Arefactæ pilæ tritæ, vtiliter miscentur clysteribus ischiadicorum, resolutionis neruorum, & colico dolore affectorum, pituitam, bilem & strigmēta, interdum etiam cruenta educentes. Appositæ fœtus enecant. Dentium dolores, si quis repurget hanc, & luto oblinat, & in aceto nitróq; inferuescat, & ad colluendos dentes det, tollit. Si verò quis aquã mulsam aut passum in ea decoxerit, & sub dio refrigeratum bibẽdum dederit, crassos humores & strigmenta purgat. Stomacho supra modū aduersatur. Sedi etiã ex ea balani subijciūtur, ad excremēta eijciēda. Quinetiã virentis succo, ischiadici vtiliter perfricantur.

EX GALENO.

Colocynthis gustu amara est. Sed quæ amarissimo dum potatur adsunt opera medicamento, ea euidenter efficere nequit, ob purgatoriam facultatem, quam validam in se continet, nimirum cum ijs quæ expurgat, per aluū & ipsa excérni præuertens. Viridis ipsius succus intritus ischiadicis prodest.

EX PLINIO.

Herbacea arefacta per se inanit aluum. Infusa quoq; clysteribus intestinorum omnium vitijs medetur, & renū, &

lum

lumborum,& paralyſi cie&o ſemine. Aqua mulſa in ea decoquitur ad dimidias, ſic tuſsienti infunditur obolis quatuor. Prodeſt & ſtomacho,farinæ aridæ pilulis cū decocto melle ſumptis. In morbo verò regio vtiliter ſemina eius inſumuntur,& protinus aqua mulſa. Carnes eius cum Abſinthio & ſale,dentium dolorem tollūt. Succus verò cū aceto calefactus mobiles ſiſtit. Item ſpinæ & lumborum ac coxarum dolores,cum oleo ſi infricetur. Preterea,mirum dictu, ſemina eius ſi fuerint pari numero adalligata febribus,ſanare dicuntur quas Græci periodicas vocant.

De Cotonea Malo. Cap. CXLI.

NOMINA.

KYδωνία μηλία,Græcis, Malus Cotonea & Cydonia Latinis,Officinis Citonia,Germanis[Kuttenbaum]Gallicè *Coingnatier ou Coingnier* nominatur. Cydoniam verò Græci à Cydone Cretæ oppido,vnde primum aducta eſt dixerunt. Cotonea verò à Sidonte Corinthi vico nominata eſt. Sunt tamen,qui ſic vocatam velint, quòd mela eius lana quadam tegi videantur, quæ coton dicitur. Atqui in re non admodum magni momenti, parum refert vtram amplectaris ſententiam.

GENERA.

Cotoneæ arboris mala,Dioſcoride & Galeno autoribus duum ſunt generum. Alia enim minora,rotunda, odoratioráque ſunt,quæ vera Cotonea appellantur. Alia autem maiora,dulciora,ac minus acerba. Galeno in fine libri ſexti de tuenda ſanitate teſte,Struthea nuncupantur.

FORMA.

Arbor notior eſt, quàm vt debeat repræſentari. Malo vulgari haud diſsimilis eſt, niſi quòd infra magnitudinē illius ſubſidet,fructu ſcilicet incuruatos deprimente ramos,prohibentéque parentem creſcere. Folium quoque eius anguſtiùs à terra albicat. Poma tenui lanugine pubeſcunt,& inciſuris criſpantur,vt pictura affabrè oſtendit.

LO

Cotonea Malus.

LOCVS.

In cultis & hortis prouenit. Locum tamen peculiariter & frigidum et humidum desiderat. Si in calido statuitur, assidua irrigatione illi succurri opus est: fert tamē mediocris situs, inter frigoris & caloris naturam, statum. Planis & declinis gaudet.

TEMPVS.

Autumno poma eius maturescunt.

TEMPERAMENTVM.

Mala Cotonea frigido & terrestri temperamento donata sunt, proptèrque vincentem adstrictionem minus cæteris mális humida existunt. Frigida itaque sunt primo ordine, & sicca secundo.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Cotonea stomacho accommodata sunt, vrinam mouēt. Tosta mitiora fiunt. Cœliacis, dysentericis, purulenta excreantibus, cholericis prosunt, præsertim cruda. Maceratorum liquor potus, stomachi atque alui fluxionibus opitulatur. Succus crudorū assumptus orthopnoicis auxilio est. Decocto eorum sedes & vuluæ procidentes proluuntur. Quæ melle condiuntur, vrinam cient, mel autem naturam eorū induit: quippe adstringēs & conspissans obstruénsve fit. Quæ autem cum melle coquūtur, stomacho vtilia sunt,

& gustu iucunda, minus autem constringunt. Cruda cataplasmatis miscentur ad cohibendam aluum, contráq; stomachi subuersionem & ardorem, mammarum inflammationes, lienes induratos & condylomata. Fit vinum ex ijs tusis & expressis, sed quò perduret, sedecim sextarijs succi, vnus mellis adijcitur, alioqui acescit. Prodest autem ad omnia quæ dicta sunt. Vnguentũ etiam ex ipsis cõficitur, quod Melinum appellatur, quo vtimur, quando adstringẽti oleo opus est. Eligi oportet vera, quæ parua, rotunda & odorata sunt. Struthea autem vocata et magna, minùs vtilia. Flos & viridis & siccus cataplasmatis vtilis, ijs potissimùm quæ adstrictionem desiderant conueniens. Inflammationibus oculorum, sanguinis reiectionibus, alui fluxionibus, mensiúmque impetui cum vino potus prodest.

EX GALENO.

Eximium quid Cotonea præ alijs malis possident: nam & plus adstringunt, & durabilem succum habent, si cocta cum melle asseruare quis cupiat. Aliorum succus repositus acescit, vtpote frigida humiditate multa redundans. Strutheorum quoque succus perennare potest vbi rectè fuerit præparatus, quemadmodum & Cotoneorum: verùm hic minus suauis & iucundus est, maximéque adstringit, ita vt huius quoque aliquando vsus sit idoneus ad ventris maiorem in modum dissoluti, robur restituendum.

EX PLINIO.

Cotonea cocta suauiora: Cruda tamen duntaxat matura, prosunt sanguinem excreantibus, ac dysentericis, cholericis, cœliacis. Non idem possunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim succi. Imponuntur & pectori in febris ardoribus, & tum decoquuntur in aqua, ad eadẽ quæ suprascripta sunt. Ad stomachi autẽ dolores cruda decoctáve cerati modo imponũtur. Lanugo eorũ carbũculos sanat, cocta in vino, et illita cũ cera. Alopecijs capillũ reddũt. Quę ex ijs cruda in melle cõdiuntur, vrinã mouẽt. Mellis autem suauitati multũ adijciũt, stomachóq; id vtilius faciunt. Quæ verò in melle cõdiuntur cocta, quidã ad stomachi vitia trita cum rosaceo folijs decoctis dant pro cibo.

bo. Succus crudorũ lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest. Item mãmis, cõdylomatis, varicibus. Flos & viridis & siccus, inflãmationibus oculorũ, excreationibus sanguinis, mensibus mulierũ. Fit & succus ex ijs mitis, cũ vino dulci tusus, vtilis & cœliacis & iecinori. Decocto quoque eorũ fouentur, si procidant vuluę & interanea. Fit & oleum ex ijs quod Melinum vocauimus, quoties nõ fuerint in humidis nata. Minùs vtilia Struthea, quamuis cognata.

EX SIMEONE SETHI.

Stomachũ adstringunt & corroborãt, & ante cibũ sumpta ventrem cohibent, vrinam prouocant. Si ad satietatem edantur, difficulter concoquuntur. Dulcia minus adstringunt, acida verò magis, vomitumque compescũt. Post cibũ sumpta ventrem mouent: sed quibus est imbecilla facultas ventris retentrix, & excretrix valida, plus cibi accipiant. * Mansa à potu vini vaporem in caput distribui prohibent. Si qua prægnans, vt fertur, crebrius hæc comedat, puerum industrium & versutum pariet.

Castanea.

De Castanea. Cap. CXLII.

NOMINA.

Κάστανα ἢ διὸς βάλανος, ἢ σαρδιανὴ βάλανος, ἢ λόπιμον Grçcis: Castanea, Sardiana glans, Iouis glans, Nuxque castanea Latinis appellatur, Germanis nostris [Castani,] vel [Kesten.] Gallicè *Chastaigner* vocatur.

Castaneas aũt à Castano Magnesiæ oppido, vnde primũ aduectæ sunt, nominatas esse constat. Sardianas verò glandes quoniam in Sardinia optimæ nascantur.

FORMA.

Arbor est vulgò cognita, Iuglandi haud quaquam dissimilis folio tantũ venosiore & fimbriato. Nux quam ꝓducit intus solida, & plurimum plana, triplici tegminis ambitu septa, membrana primum amara, mox lento cortice, demum echinato calyce.

LOCVS.

Puram & resolutam terram desiderat, opacoq; & septentrionali cliuo lætatur. Montes & valles diligit. In plerisque Germaniæ locis copiosissima prouenit.

TEMPVS.

Ineunte vere germinat, seriusq; Vergiliarum occasu fructificat.

TEMPERAMENTVM.

Adstringit & exiccat Castanea haud secus quam aliæ glandes. Calida verò & sicca est primo ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Castaneæ adstringunt, eademq; quæ glãdes possunt. Potissimùm autem quę inter carnem & corticem membrana est. Caro his qui Ephemeron, hoc est, Colchicon, biberunt, accommodata est.

EX GALENO.

Castaneæ inter omnes glandes principatum tenent, soląque syluestrium fructuum alimentũ memorabile corporibus præbent.

EX PLINIO.

Castaneæ vehementer sistunt stomachi & vẽtris fluxiones, sanguinem excreantibus prosunt, carnes alunt.

EX PLINIO VALERIANO.

Castaneæ ex omnibus fortissimum quidem cibum corpori pręstant, sed qui difficilè concoquatur. Coctæ autem in carbonibus, vel in fictili vase sicco assatę, & cum melle ieiunis datę, tussientibus prosunt. Aqua in qua cũ suo cortice decoquuntur, cœliacis, dysentericis, sanguinemque excrean

treantibus bibenda haud inutiliter propinatur. Interior membrana quæ corticem fructumque discernit, ad tertiam partem decocta in aqua, & potui oblata, mirè aluum fluentem refrenat, adeò vt Dioscorides putet etiam cathartico dato, per hanc potionem iri obuiam posse, si plusquam necesse sit, purget.

EX SIMEONE SETHI.

Copiosum corpori alimentum præbent, tardè transeũt, & difficulter coquuntur. Crassum humorem, capitis dolorem, & flatus efficiunt, ventremq; sistunt. Si torreãtur, aut siccentur, multum nocumenti deponunt.

APPENDIX.

Capitis dolores creant. Inflationes pariunt, concoctu difficiles. Tostę tamen crudis innocentiores sunt. Arefactę multum noxę remittunt. Tritę cum melle & sale, rabiosorum canum morsibus imponuntur. Mammarum duritias discutiunt, cum hordeaceo polline & aceto impositæ, ijsq; vino maceratis, & cum farina subactis, pessi vice vtũtur ad supprimendos menses.

De Caryo Basilico. Cap. CXLII.

NOMINA.

Κάρυον βασιλικὸν Græcis, Regia nux & Persica, Iuglansque Latinis: Officinis Nux simpliciter, Germanis [Velschnusz] Gallicè *Noyer* appellatur. κάρυον autem Gręcis à capitis grauedine vocatam esse notissimum est. Nam folia arboris huius grauem expirant halitum, virésque eius in cerebrum penetrant, atque adeò eos sopore tentãs lædit qui sub arbore decubuerint. Basilicam verò, Regiámve & Persicam, eò quòd è Perside primum in Gręciam à regibus delata sit, dictam esse constat. Iuglandem à iuuãdo & glande nominatam existimant.

FORMA.

Arbor est pręgrandis, multis pręlongisque nixa radicibus, procero caudice, multis summatim ramis ingentibus

Iuglans.

brachiato, ad binum ternúmve cubitorum complexus sæpius crassescente, cortice hiulco, & in rimas altas dehiſcente, folijs latis, oblongis, è iucũdo grauiter ſubolẽtibus, patulâque iaculantibus vmbrã & inſalubrem, p autumnũ deciduis. Veri temporis initio veluti quodam geſtiente foliorum conceptu, panicula prelõga, collo ſquamatim compactili protracta, ordine nucis pineæ protuberat, dehiſcitque. Flaueſcens ſtatim quàm frondem facere cœpit, nutans caducaque prolabitur. Tum ſuper ramenti huius pediculum flos erumpit, totidemque calyculacea tegumenta quot flores petiolo contrahuntur, ſingulisque ijs ſingulę includuntur nuces, multis munitæ inuolucris, primùm herbaceo cortice, mox ligneo putamine, dein tenui tunica. Criſpi intus nuclei quadripartito digerũtur, lignoſa intercedente membrana.

LOCVS.

Montibus lætatur, aquasque odit. Paſſim in omnibus ferè Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Germinat poſt afflatum Fauonij, non cacumine, vt maxima pars arborum, ſed lateribus impulſo priore pullulo. Fructificat autumno.

TEMPERAMENTVM.

Huius temperamentum ex virium enarratione patebit.

Viri

Virides verò nuces primo ordinæ ficcæ,fecundo verò calidæ cenfentur.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Nuces iuglandes difficiles concoctu,ftomacho inutiles, bilem augent,capitis dolorem faciunt,tufsientibus inimicæ. Ad vomitiones ieiunis in cibo vtiles. Præfumptæ & à cibo comeftæ cum caricis & ruta,lethalibus venenis aduer fantur. Largiùs efitatæ latos lumbricos pellunt. Illinuntur mammarũ inflammationi,abfcefsibus,luxatifq; cũ exiguo melle & ruta. Cum cepa verò,fale & melle,canis hominífq; morfui conferunt. Tormina cum putamine fuo crematæ & vmbilico admotæ fedant. Cortex combuftus,tritúfq; in vino & oleo,infantibus inunctus capillos elegãtes efficit, alopeciáfque replet. Siftit menfes crematum tritúmque, & cum vino admotum quod intra nuces clauditur. Vetuftarum autem nucum nuclei illiti, gangrænas,carbunculos, ægilopas & alopecias commanducati & impofiti celeriter fanant. Fit etiam ex ijs contufis & exprefsis oleum. Recentes nuces ftomacho minus nocent, dulciores enim funt. Quam ob caufam alijs mifcentur,vt acrimoniam auferãt. Illitu liuores quoque tollunt.

EX GALENO.

Arbor tum in germinibus, tum in folijs adftrictionem quandam pofsidet: cæterùm euidentem & plurimam in nucis putamine recenti & ficco: proinde eo fullones quoque vtuntur. At nos ea exprimentes,fucco fimiliter vt mororum & ruborum decocto in melle, vt ftomatico medicamento vtimur,& ad omnia reliqua ad quæ modò dicti fuc ci conueniũt. Porrò nucis ipfius quod edendo eft,oleofum eft & tenuium partium, ideóque etiam facilè exprimitur: & quò diutius reconditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem oleum ex eo inueterato exprimere licet: tunc fanè admodum difcutiens fit,vt eo nonnulli gangræna,& carbunculos, & ægilopas fanent: nonnulli verò etiam ad neruos vulneratos vtuntur. Cæterùm fi recens fit,adftringentis nonnihil qualitatis quoq; obtinet. At quod imperfectum eft etiãdum,& nõdum ficcũ, veluti reliqui fructus

omnes qui virides sunt, plenum est semicoctæ humiditatis. Cortex tamen eius vbi inaruit, tenuium partium & exiccatorium est medicamentum, morsus expers.

EX PLINIO.

Arborum ipsarum foliorúmq; vires, in cerebrum penetrant, hocq; minore momento, sed in cibis nuclei faciunt. Sunt autem recentes iucundiores, siccæ vnguinosiores, & stomacho inutiles difficiles concoctu, dolorem capitis inferentes, tussientibus inimicæ, & vomituris ieiunis aptæ in tenasmo solo: trahunt enim pituitam. Eædem præsumptæ venena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduersantur cepis, leniúntq; earum saporem. Auriū inflammationi imponūtur cum mellis exiguo. Item cū ruta māmmis & luxatis. Cum cepa autem & sale & melle, canis hominisq; morsui. Putamine nucis iuglandis, dens cauus inuritur. Putamen combustum tritúmque in oleo aut vino, infantium capite perūcto, nutrit capillum, & ad alopecias sic vtuntur. Quò plures quis nuces ederit, hoc faciliùs tineas pellit. Et quæ peruęteres sunt nuces, gangręnis & carbunculis medentur. Item sugillatis Cortex iuglandium lichenum vitio & dysentericis prodest. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In sanctuarijs Mithridatis maximi Regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsius manu compositionem antidoti, duabus nucibus siccis, item ficis totidem, & rutæ folijs viginti simul tritis, addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat, nullum venenum nociturum illo die. Contra rabiosi quoque canis morsus, nuclei à ieiuno homine commanducati illitíque, præsenti remedio esse dicuntur.

EX PLINIO VALERIANO.

Nux viridis, vtpote adhuc aquatioris humoris, styptica & frigida virtute censetur. Potest denique & stomacho aliquid vigoris acquirere, & ventrem cum garo sumpta mollire. Nuces autem siccæ, duræ, cum caricis duabus, & viginti rutæ folijs, addito salis grano simul conterūtur, nullisq; venenis opprimi poterit ea die quisquis ieiunus accepit. Inter Calendas & Idus Iulij centum numero nuces statim

ut arbori demptæ sunt, cortice adhærente quassantur: his admiscētur aluminis scissi libræ tres, & in nouo fictili vase ponūtur: super hæc infunduntur olei boni libræ tres & diligenter in loco neque humido, neq; nimium sicco obruuntur, post nonaginta dies dabunt oleum, quod fluentium capillorum damna restituit.

EX SIMEONE SETHI.

Virides ventrem mouent, quamobrem quidam ante cibum cum sapo comedunt. Faciliùs etiam quàm amygdalæ concoquūtur. Aridæ in ore inflammationes & plagas efficiunt. Stomacho meliores fiunt, si cum caricis edantur. Ferunt etiam eum qui nuces cum caricis & ruta ante reliquos cibos esitauerit, non magnopere à venenatis medicamētis lædi. Concoquuntur facilè nuces in frigidis ventriculis, in calidis verò in bilem magis mutantur. Faucium & capitis dolorē afferunt, & tusses augent. Ante alios cibos sumptæ, vomitum adiuuant. Ad satietatem comestas, lumbricos educere scimus, Ad dentium pruritum vtiles sunt.

De Caltha. Cap. CXLIIII.

NOMINA.

QVO nomine Græci plantam hanc appellauerint, fateor ingenuè mihi nondum constare. Latinis antè dicta videtur Caltha vel Calthula, quam vocem deinde corrūpentes officinæ, in Calendulam immutauerūt. Quāquam verisimile etiam sit, sic nominatam esse, quòd omnibus mensium Calendis fruticare comperiatur. Atq; hinc fit quòd nonnulli florem omnium mensium appellent. Germani [Ringelbluomen] vocant, ab intorto, & in circulum acto semine Galli *Soulsie ou Soulsi.*

FORMA.

Herba est fruticosa, caule dodrantali, lignoso: folijs longiusculis, in angustum desinentibus, floribus speciosis croceis luteisve, non ingrati quamuis grauis odoris, qua dote in coronamenta venit: semine, cuius vagina scorpionis caudam imitatur: radice simplici, multo capillitio fibrata. Cur autem hanc herbam Caltham esse credam, facit in primis

A v Plini

Caltha.

Plinius, qui lib. xxj. capi. vj. Caltham odore grauem esse scribit. Dein Virgilius qui Aegloga secunda sic canit: Mollia luteola pingit vacinia caltha. Luteolã à luteo florum haud dubiè colore, nominans.

LOCVS.

Prouenit in cultis, atque vix hortum inuenies in quo copiosè non nascatur.

TEMPVS.

Singulis ferè mensium Calendis, vt diximus, florere deprehenditur, Maio incipiens mense. Magis autem autumno eiusdem emicant flores.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse statuunt, neque id immeritò, quandoquidem dulcedine modica cum amaritudine coniuncta participet.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Herba ipsa adhibetur condimentis & acetarijs. Flos ex vino potus ciet menses: item herbæ succus, quo in dentium dolore os præsentaneo remedio colluitur. Non parũ etiam eius flos ad flauos reddendos capillos conducit. Idem, perinde atque ipsa herba, secundas educit mirificè, si aridus suffitibus admotus fuerit.

ADNO

ADNOTATIO.

Caltha seu Calendula nobis Soulsie à solsequio dicitur, quòd flos cum solis ortu aperitur, & occasu clauditur.

De Caryophyllata. Cap. CXLV.

NOMINA.

QVALITER Græcis & antiquis Latinis scriptoribus hæc herba nominata sit, nondum compertum habeo. Cur enim Dioscoridis Lagopum non esse credam, etsi paniculum pedi leporino prorsus similem habeat, facit quòd in manuscripto & peruetusto herbario scorsim descriptam & depictam vtranque herbam viderim. Pictura autem Lagopi longè aliam herbam, quæ in segetibus nascitur, quàm sit Caryophyllata, exprimit: de qua suo loco dicemus. Neque desunt qui herbam hanc de qua agimus Geum Plinio dictam velint, quorum certè sententia periculo vacat, quod eadem facultas vtrisque radicibus sit. Sed ad institutum reuertamur. Herbam quam recentiores Latini Caryophyllatam, ab odoris suauitate quam radices de se præbent, nominant, vulgus herbam Benedictam, à diuina sua efficacia, & Sanam mundam appellant. Germani [Benedicten vvurtz.] Galli L'*herbe benoiste, Resize, ou Galliot*.

GENERA.

Duo esse eius herbæ genera animaduerti, nõ tamen multùm à se disidentia. Primum genus Caryophyllatam hortensem vocauimus, cui ex cultura aliqua teneritas accedit in folijs floribus & paniculis. Flos huic paulò minor & pallidior quàm syluestri. Germanicè [Galten, oder heymisch Benedictenvvurtz] appellari potest. Alterũ huius herbę genus Caryophyllatam syluestrem diximus, quòd scilicet citra culturam proueniat. Flores eius multò maiores, magisque ad croci colorem accedunt. Germanicè [V vild Benedicten vvurtz] nominari commodè potest. Differentiam tamen nemo rectiùs quàm ipsa pictura demonstrabit.

For

FORMA.

Caryophyllata hortensis. *Caryophyllata sylvestris.*

Caulis illi sesquicubitalis,geniculatus,angustus,terna è pediculo longo folia articulatim exeuntia,per ambitũ serrata, bina etiã prioribus minora, singula genicula cingũt. E medio alarum ramuli funduntur tenues,quibus in summis flos luteus emicat,quo succusso caput extuberat circinatis acinulis cumulatè stipatum, quasi rudimentum eluceat naturæ fragum inchoãtis.Radix multis luteis capillamentis fibrata,Caryophyllum olet.

LOCVS.

Primum in hortis plantatum prouenit. Alterum in mõtanis,opacis,& iuxta sepes nascitur.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores,& peruetustus etiam herbarius,calidam & siccam

ficcam esse in secundo ordine statuunt, Folia sanè in gustu non mediocrem adstrictionem ostendunt. Radix itidem haud paruam adstrictionem obtinet.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Radix eius luto & sordibus eluta siccatur, & imbre aceti respersa, arcas & vestes iucundo commendat odore. Decoctum huius sumitur ad perficiendas concoctiones, sedandosq; coli dolores. Radix eius pectoris laterisq; dolores & cruditates iucundo sapore discutit. Manuscriptus herbarius facultatem habere dissoluendi, digerendi, & obstructiones tollendi scribit. Fomentum item ex vino decoctionis eius menses ciere. Contra venena tritam cum vino sumptam valere. Concoctionem prætérea roborare, dolorem ventriculi & intestinorum à frigiditate aut flatibus ortum decoctam in vino sanare ait. Mirificè etiam ad interna vulnera huius herbæ decoctum confert. Externa verò ex ea collui debent.

ADNOTATIO.

Caryophyllata quòd radix siccata Caryophyllū oleat, nobis Sana munda ab effectu vocatur: acetarijs etiā folio ex petita herba.

De Centaurio minore. Cap. CXLVI.

NOMINA.

Κενταύριον μικρὸν, ἢ λιμνήσιον, καὶ λιμναῖον Græcis, Febrifuga & Fel terræ, Latinis officinis Centauria minor, Germanis [klein Tausendtguldenkraut, Fieberkraut Erdtgall, & Biberkraut.] Gallicè *Centaure, ou Fiel de terre* appellatur. Centaurium, quòd ea curatus dicitur Chiron Centaurus, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma, sagitta excidisset in pedem. Limnesion & Limneum, quòd secundum aquarum scatebras ac paludes, quas Græci λίμνας dicunt, nascatur. Febrifuga, eo quòd febres fuget, & procul è corpore pellat. Fel terræ, ob summam quam habet amaritudinem.

FORMA.

Centaurium minus.

Herba est Hyperico Origanóve similis, caulem habens altitudine supra dodrantem, angulosum, Flores in puniceo colore subpurpurascentes, ad Lychnidis flores accedentes, folijs paruis & oblongis veluti Rutæ. Semen tritico simile. Radicem exiguam, inutilem & leuem.

LOCVS.

Propter lacus & rigua loca, Dioscoride autore, nascitur. Apuleio verò teste in solidis & fortibus quoque prouenit, id quod non rarò in Germania nostra accidere compertum habeo.

TEMPVS.

Floret æstate & autumno, quo maximè tempore, qui semine est prægnans, colligitur.

TEMPERAMENTVM.

In folijs & floribus vincit qualitas amara paululum obtinens adstrictionis, atque propter eiusmodi temperamentum admodum exiccatorium est medicamentum, expers mordacitatis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa adhuc virens tusa & illita vulnera glutinat. Vlcera vetera purgat, & cicatrice obducit. Biliosa & crassa per aluum ducit. Decoctum eiusdem ischiadicis commodè infunditur, sanguinem educens, & à dolore leuans. Succus ad ocu

ad oculorum medicamenta perutilis,cum melle quæ pupillas obtenebrant expurgans. In pesso admotus menses ac fœtus educit.Priuatim potus neruorũ affectibus succurrit.

EX GALENO.

Centaurij minoris radix prorsus inefficax est,Rami verò & potissimùm folia quæ in ijs sunt atq; flores,vtiliora. Vlcera magna,herba ipsa adhuc recens illita glutinat,Vetera quoque & quę ægrè ad cicatricem perduci possunt eodem modo vtentibus cicatrice obducuntur. Arefacta,glutinatorijs & deſiccatorijs miscetur facultatibus, ijs videlicet quæ sinus & fistulas sanare sunt natæ,& veteres duritics emollire,tum vlcerum maligna sanare. Miscetur etiam ijs quæ rheumaticis affectibus medentur, in quibus ea medicamenta optima sunt, quæ vehementer desiccantia cum quadam adstrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbæ quidem Ischiadicis infundunt,ceu biliosa ac crassa ducens:nam & talia purgat. Quanquam quum adeò vehementer operabitur vt cruenta euacuet,tunc magis proderit. Succus porrò eius quum adsimilis sit facultatis,hoc est,exiccatoriæ & abstersoriæ, & reliqua iam dicta pulchrè efficere potest.Cum melle etiã oculis illinitur,mensésque et fœtum appositus in pesso euocat.Sunt qui ipsum præbeant & his quibus nerui affecti sunt,vt qui euacuet & desiccet innoxiè quæ impleta sunt.Optimum etiam medicamentum est ad iecinoris obstructiones soluendas. Bonũ quoque lieni indurato foris impositum, & nihilo secius si quis bibere sustinuerit.

EX PLINIO.

Purgat aluum succus Centaurij minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo salis & aceti,bilémque detrahit.

ADNOTATIO.

Centaurium paruum,nomen nobis retinet,Centaure.

De Cyamo. Cap. CXLVII.

NOMINA.

Κύαμος Græcis,Faba Latinis dicitur. Officinæ Latinũ nomen

nomen retinent. Germanis [Bonen,] Gallis *Febue* appellatur.

FORMA.

Faba.

Sola Faba inter legumina sine adminiculo nititur, folio carnoso Portulacæ simili, flore cristato, versicolore, partim albo partim purpureo, atris quibusdam maculis notato, quas M. Varro lugubres vocat literas: siliqua plerunque semipedali, fructu intus lato humani vnguis effigie, colore non simplici, sed aut fuluo, aut nigro, iam verò etiã herbaceo & coccineo: radice singulari, lignosa, & capillata fibris. Quæ hic à quibusdam, quasi nostra non esset vera Faba, afferuntur argumenta, non tanti momenti sunt vt confutatione indigeât: constat enim nostram eas, quas veteres illi adscripserunt, habere notas & facultates. Non tamen negamus in diuersis terris maiorem aut minorem produci posse.

LOCVS.

Passim in hortis sata prouenit. Lætatur loco pinguissimo & stercorato.

TEMPVS.

Floret æstate.

TEMPERAMENTVM.

Faba in refrigerando & exiccando ad mediam temperaturam propinquissimè accedit. Est itaque frigida & sicca in primo ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Spirituosa,inflans,concoctu pertinax,insomnia tumultuosa faciens. Tussi tamen confert,carnésq; generat. Decocta in posca,& cum cortice comesta, dysenterias & cœliacas fluxiones sistit. Vtilis contra vomitiones in cibo sumpta. Minùs inflat,priore aqua in decoctione effusa. Viridis magis stomacho nocet,plúsque inflat. Farina eius per se & cum polenta illita,ex plaga inflammationes mitigat,& cicatrices ad reliqui corporis coloré reducit. Mammis in quibus lac in grumos cogitur,& inflammatione laborantibus auxiliatur,lácq; extinguit. Cum melle & fœnigræci farina furunculos,parotidas,ac sugillata oculorum discutit. Cum rosa,thure,& oui albo,prócidentes oculos, staphýlomata & œdemata cōpescit. Macerata in vino suffusiones & ictus oculorum sanat. Ad sistendas fluxiones sine cortice commanducata fronti imponitur: testium inflammationes in vino decocta sanat. Puerorũ pubi illita,diu impuberes seruat. Alphos exterit, Euulsos pilos vt nō nutriantur & graciles fiant,cortices illiti efficiunt. Cum polenta,alumine & oleo veteri illiti strumas discutiunt. Decoctum illorum lanas tingit. Factas ab hirudinibus sanguinis eruptiones,cortice ablato, Faba qua parte cohæret diuisa,si dimidia appo natur,compescit.

EX GALENO.

Caro Fabæ paulum quid abstergentis facultatis continet,sicut cortex adstringentis: idcirco medicorum nōnulli totã Fabam cum polenta decoctam dysentericis, cœliacis & vomētibus exhibuerũt. Porrò vt edulium flatulenta est, & coctu difficilis,vt si quid aliud. Excreationibus quidem ex thorace & pulmone idonea. Vt medicamentum verò foris imposita sine molestia exiccat. In podagricis ea sæpenu merò vsi sumus ex aqua decocta,deinceps adipem suillum admiscentes. Ad neruorum tum contusiones,tum vulnerationes, farinam eius cum oxymelite imposuimus. Ad eos qui ex ictu iam phlegmone occupabantur,cũ polenta. Sed & testium & mammarũ bonũ est cataplasma. Nã hæ partes,cùm phlegmone tenētur, moderatè refrigerari amant,

B maxi

maximè cum mammæ ex lacte in ipsis concreto phlegmonem patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguitur, sicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tempore glabra permanet. Manifestè fabacea farina cutis sordes detergere conspicitur, quod intelligentes mãgones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac vtuntur. Illinunt præterea & hac faciem quemadmodum ptisana: nam quæ in summa cute eminent lentes exterit, & maculas velut ex sole contractas.

EX PLINIO.

Faba hebetare sensus existimata, insomnia quoque facere. Solida fricta, feruénsque in acri aceto coniecta, tormini bus medetur. In cibo fressa, & cum Alio cocta, contra deploratas tusses suppurationésq; pectorũ, quotidiano cibo sumitur: & commãducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos discutiendósve imponitur, et vino decocta ad testium tumores & genitalium. Lomento quoque ex aceto decocto, tumores maturat atq; aperit. Item liuoribus, combustis medetur. Voci etiam prodesse, autor est M. Varro. Fabalium etiam siliquarum cinis, ad coxendices, & ad neruorum veteres dolores, cum adipis suilli vetustate prodest. Et per se cortices decocti ad tertias sistunt aluum.

De Consolida media. Cap. CXLVIII.

NOMINA.

INTER multas alias herbas quibus vulnera glutinandi facultas inest, & hæc cuius picturam damus connumeratur. Hinc est quòd vulgus herbariorum illam Consolidam mediam nominet. Qua etiam appellatione nos vti voluimus quòd nobis, quo nomine veteribus Græcis aut Latinis appellata sit, nondum constaret. Rectiùs tamen Solidago diceretur. Germanis [Guldęguntzel] nuncupatur. Gallicè *Bugle ou Consire moyenne.*

FORMA.

Caulem habet quadrangulum, lanuginosum, ex quo per interualla folia bina ex singulis geniculis in extremitatibus laciniata, Mentæ similia emicant. A medio caulis ad fastigium vsq; ex singulis foliorum alis, flores sex aut septem in pur

Consolida media.

in purpureo cœrulei exeunt. Radix illi subest lignosa, quæ multas à se exiguas radices capillamentorum instar per terram latè serpentes propagat.

LOCVS.

Paßim in pratis nascitur.

TEMPVS.

Floret copiosè Maio mense.

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit & amara est, vt calidā & siccam esse nemo dubitare poßit.

VIRES.

Vulnera glutinat. Sanguinis grumos ex casu, vel cōtusionibus coactos in corpore disijcit & dissoluit. Præsens remedium est aphthis & vlceribus in ore serpentibus, Decoctum eius tumoribus illitum eos dißipat. Vsus etiam eius ad intertrigines, vlcera pudendorum, & intestinorum exulcerationes prodest.

ADNOTATIO.

Quam hic dat Consolidam *mediam vulneribus glutinandis, aptißimam nouimus, à media nobis dicta diuersißimam.*

De Cannabe. Cap. CXLIX.

NOMINA.

Κάνναβις Græcis, Cannabis Latinis, Barbaris & vulgò Canapus dicitur, Germanis autem [Hanff] Gallis *Chanure.*

GENERA.

Cannabis duo sunt genera. Vna enim satiua est, quam Græci χοινιόστροφον, quod magni in vita vsus sit ad robustissimos funes texendos, Germanis [Zamer hanff] dicitur. Altera syluestris, quam Latini Terminalem vocant, Germani [Vvilden hanff.]

Cannabis satiua.

FORMA.

Satiua Cannabis folia fert fraxino similia, grauis odoris, caules longos, inanesque, semen rotundum. Syluestris verò virgas fundit Altheæ similes, nigriores, asperiores & minores, cubitali altitudine. Folia satiuæ similia, asperiora & nigriora. Flores subrubeos, Lychnidi similes. Semen & radicem Altheæ similia. Eius effigiem videre nobis nõdum licuit.

LOCVS.

Satiua in locis cultis sata prouenit. Syluestris in syluis & asperis locis, Apuleioq; teste, iuxta semitas & sepes nascitur.

TEMPVS.

Herba ad vsus medicos carpitur dum maximè viret. Semen aũt eius, Plinio autore, cùm maturum est, id quod prope autumni æquinoctium accidit.

TEMPERAMENTVM.

Admodum calefacit & exiccat.

Vires

VIRES EX DIOSCORIDE.

Satiuę maiori copia sumptum genituram extinguit. Ex viridi aũt succus expressus, contra aurium dolores vtiliter instillatur. Syluestris radix decocta illitáque, inflammationes mitigat. Tumores discutit, & callos disijcit. Huius cortex texendis funibus vtilis est.

EX GALENO.

Cannabis semen flatus extinguit, adeóque desiccat, vt si plusculum edatur geniturã exiccet. Sunt qui ex viridi succum exprimentes, ad auriũ dolores ab obstructione, vt mihi videtur, natos vtuntur. Semen etiã Cannabinum difficulter concoquitur, stomacho & capiti aduersatur, prauosque humores creat. Admodum excalfacit, ideoque caput æstuoso ac medicamentoso halitu sursum misso tentat.

EX PLINIO.

Semen Cannabis extinguere geniturã virorum dicitur. Succus ex eo vermiculos aurium & quodcunque animal intrauerit cijcit, sed cũ dolore capitis. Tantaque vis ei est, vt aquæ infusa, coagulare dicatur, & ideò iumentorum aluo succurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit in aqua cocta. Item podagras & similes impetus. Ambustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam arescat.

EX SIMEONE SETHI.

Semen Cannabis comestum idem nocumentũ quod Coriandrum affert: immodicè enim si estur, vt illud, delyrium facit. Folia verò arida pota, veluti farina, aut magis pro potiõe hæc farina exiccata, ebrietatem quandam hospitalem facit, & quæ ab hauriente nõ sentiatur. Apud Arabas enim pinsitur, subigitúrve pro vino, & inebriat. Desiccat vero semen genitale vt Caphura.

APPENDIX.

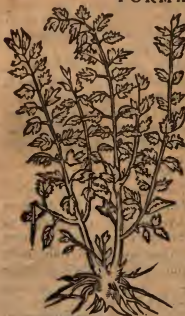
Quum ex iam dictis cõstet Cannabinum semen caput facilè tentare, atque adeò lædere, imprudenter faciunt, qui vulgi errorem sequentes, in morbis ijsque maximis capitis, ex hoc semine confecta iuscula ægrotantibus magno eorũ malo exhibent.

De Cardiaca. Cap. CL.

NOMINA.

QVO nomine herba hæc veteribus sit appellata, nondum nobis constat. Nostri tamen temporis herbarij Cardiacam vocant, Germanis [Hertzgspan: odes Hertzgsper.] Galli *Cordialle ou Gripaulme*. Cardiaca veró haud dubiè à recentioribus nominata est, quòd cordis palpitatio ni, quam illi perperàm καρδιακὴν appellāt, mirificè conferre videatur. Alia est hæc à Ballote, de qua suo loco diximus. Officinis Agri palma.

FORMA.

Cardiaca.

Cardiaca caulem ex se mittit quadrāgulum, geniculatum, nigrum: folia laciniata, nigra, per interualla in caule ex singulis geniculis prodeuntia: flores in candido purpureos, orbiculato ambitu caules circūia centes, radicem luteam, intortam, capillamentis fibratam.

LOCVS.

Passim in ruderibus & circa sepes nascitur.

TEMPVS.

Iulio mense floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodum existit vt hoc nomine calidam esse in secundo ordine, & siccam in tertio constet.

Vires

VIRES.

Recentiores rectè contra cordis palpitationem, cōuulsionem, & resolutionem conducere tradunt: potest enim quum amara sit herba, sua caliditate & siccitate crassos humores qui in venis & alijs partibus, neruosis potissimùm, sunt, incidere, extenuare, & discutere. Hac etiam ratione morbo comitiali confert, vrinas mouet, & mēstrua educit, aliásque facultates quas Galenus lib.iiij.de Simp.med.fac. capi.xvij.amaris tribuit, obtinet.

ADNOTATIO.

Cardiaca nobis Agria palma haud scio qua ratione dicitur, nisi fortè à rudi foliorum fissura tanquam in digitos, à qua sed perfectiore Ricinus, vulgò etiam Palma Christi nuncupatur. Amara herba in hortis sponte sua passim luxurians.

De Caro. Cap. CLI.

NOMINA.

Careum uel Carui.

Κάρος Græcis, Caron vel Careū Latinis, officinis Carui nominatur. Germanis [Mattkumich, oder Wyssenkumel,] Gallis etiā *Carui* dicitur. A Caria fortè regione, in qua laudatissimū nascitur, appellationem accepit.

FORMA.

Caules emittit quadrangulos ab vna radice multos, folia Staphylini, flores candidos, & in cauliū summo semē angulosū ac copiosum, radicē oblōgā & luteā.

LOCVS.

Paſsim in pratis Germaniæ noſtræ prouenit. Optimum tamen eſt quòd in Caria, vt diximus, naſcitur.

TEMPVS.

Iunio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Cari ſemen calfacit & exiccat tertio quodammodo ordine moderatè acrem qualitatem poſsidens.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen Cari calfacit, vrinam cit, Stomacho & ori gratum accomodúmq;. Concoctiones adiuuat. Antidotis & oxyporis vtiliter miſcetur, Aniſo proportione reſpondens. Radix elixa Paſtinacæ ſylueſtris modo, edendo eſt.

EX GALENO.

Flatus extinguit & vrinas ciet, non ſemen tantùm, ſed & planta.

De Caryo pontico. Cap. CLII.

NOMINA.

KAρυα ποντικὰ, ἢ λεπτοκάρυα Græcis: Auellanæ nuces, & Præneſtinæ Latinis, [Haſelnuſz] Germanis, Gallis *Noyſette, ou Auellane* nominantur. Ponticæ autem vocantur, quòd in Aſiam Græciámque è Ponto venerũt. Paruæ, quòd Iuglandibus minores ſint.

GENERA.

Duo eius ſunt faſtigia. Vna enim eſt ſylueſtris, quã priuatim Germani noſtri [Haſelnuſz] Galli *Auellane ſauuage* nominant. Altera vero vrbana ſeu domeſtica, quam ijdem [Rotnuſz, oder Ruornuſz] appellant, Galli verò *Auellane franche.*

FORMA.

Corylus arbor in qua Auellana nux prouenit, caudice eſt multis infernè ſtolonibus fruticãte, ſupernè ramis brachiato, virgis breuibus, ſine alarũ ſinu enodibus, craſsíque non nullis, folijs ab vna parte nigris, altera verò ſubalbis, per ambitũ ſerratis, materia admodùm lenta, cortice ſummo tenui, pingui, maculis albis vario, medulla tenui et flaua. Nõ

floret.

Auellana nux syluestris.

Auellana domestica.

floret,sed floris vice quidam in eo peculiares cōpactili callo racematim cohærentes,& veluti prælongi vermes,singulari pediculo pensiles iuli erumpunt, qui ineunte vere dehiscunt ac defluunt cū folia prosiliūt, ac tum calyculacea tegumēta totidē summatim fimbriata,quot iuli supra pediculū exeūt,eorūque singulis nuces singulæ insunt.Domestica nō differt à syluestri,nisi ꝙ eius folium maius,& caudex procerior,melior fructus rubra membrana inclusus.

LOCVS.

Gaudet argillosis & vliginosis locis: nascitur itaque in plano.Nemora etiam & móntes Corylis vestiuntur.

TEMPVS.

Autumno leguntur Auellanæ nuces.

TEMPERAMENTVM.

Tum cortex, tum planta, tum fructus gustanti austerior

rior quàm Iuglans apparet, plus itaque habet essentiæ terrestris & frigidæ. Simeon Sethi calidas & humidas esse Auellanas asserit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Stomacho aduersantur Auellanæ. Tritæ in aqua mulsa, & potæ veterem tussim sanant. Tostæ verò & cum exiguo pipere comestæ destillationem maturant. Totæ crematæ, tritæ cum axũgia aut seuo vrsino & inũctæ, alopecias explent. Ferunt aliqui vsta earum putamina, & in puluerem redacta cum oleo cæsiorum, oculorum pupillas infantibus nigrare, perfuso syncipite.

EX GALENO.

Valentiores sunt Auellanæ quàm Iuglandes: nam densior strictiórque his est substantia, ac minus oleosa. Cætera magnæ nuci similia sunt.

EX AETIO.

Auellana, quæ & Nux pontica nuncupatur, quòd in Euxino ponto frequens sit, præter quòd frigidior, austerior, terrestriórque est, in reliquis Iuglandi assimilatur. Comesta dolorem capitis inuehit.

EX SIMEONE SETHI.

Magis nutriunt quàm Iuglandes nuces, difficiliúsq; concoquuntur. Inflationes faciunt, & vt quidam aiunt, ieiunũ intestinum lædunt. Faciliùs autem concoquũtur, minúsq; ventrem sistunt, si interior earum cortex abijciatur. Dicitur quòd si quis ante reliquos cibos cũ ruta sumpserit, huic neque morsus, neque venena officere illo die posse, & scorpiones ab ipso fugere. Sumptæ cum caricis, iam à scorpione ictos iuuant. Ad aciditatem à nigro humore exiccatam omninò confert.

De Centummorbia. Cap. CLIII.

NOMINA.

HVIC herbæ, vt alijs multis, nomen aliud imponere non licuit, quàm, quo vulgò hodie appellari solet, Centummorbię. Sic autem haud dubiè à chirurgis, qui illa quotidie vtuntur, à mirifica sua quã in plurimis vlceribus me

medendis obtinet facultate, dicta est. Sunt qui à foliorum similitudine,quę nummi speciem referunt, Nummulariam vocant. A nõnullis Hirũdinaria,quòd pafsim terræ hirũdinis instar affixa sit dicitur. Nec desunt qui Serpentariã appellent,quòd compertum sit serpentes hac herba, si vulnerentur, sibi mederi. Germanicè [Egelkraut, oder Klein Naterzung, oder Pfennigkraut] nominatur. Gallicè *l'Herbe qui tue les brebis.*

FORMA.

Centummorbia, siue Nummularia.

Serpit per terram,exiguisq; radiculis è coliculis latis prodeuntibus nititur. Folia habet ex vtroque caulis latere rotunda pinguiaq;, flores luteos.

LOCVS.

Prouenit in locis humidis,potifsimùm verò circa fluenta.

TEMPVS.

Maio mense apparet, Iulio autem floret.

TEMPERAMENTVM.

Gustu admodum adstringit, vt hinc constet secundi aut tertij ordinis exiccantium esse herbam.

VIRES.

Huius flores & folia trita adeò deficcant adstringuntque,vt quæuis vlcera glutinare valeant. Ideóque pota cum vino dysenterias, ventris imbecillitates, fluxusque ac humiditates sanat. Cataplasmatis ritu illita, vlcerum putredino

dinosa iuuant. Prosunt etiam ad sanguinis reiectiones, profluuia muliebria, & ad omnia interanea vulnera & vlcera, potissimùm pulmonis. Externis etiam vlceribus summè confert, si vino in quo herba hæc decoctâ est, lauentur atque abstergantur.

ADNOTATIO.

An hæc Centummorbia sit vulgo dictum & putatum gramen Parnasi, explora.

De Coccimelea. Cap. CLIII.

NOMINA.

Κοκκιμηλέα Græcis, Prunus Latinis & officinis, Germanis eius arboris fructus [Pflaumen, oder Prumen.] dicuntur. Gallicè *Prunier.*

GENERA.

Prunus Satiua.

Prunus Syluestris.

Duo sanè prunorum habentur genera. Vnum satiuorum

rum,in quo genere sunt nigra,candicantia,versicoloria,cerea, hoc est, ex candido in luteum pallescentia, purpurea, damascena, & si qua sunt alia. Alterum syluestrium, quæ Galeno lib. 2. de alimentorum facultatibus ἀγριοκοκκύμηλα, & in Asia προῦμνα, Pruneolæ siue Prunula vulgò nominantur, Germanicè [Schlehen.] Caue eorum amplectaris sententiam,qui Poterium esse putant: neque enim facultates, neque notæ Prunulis respondent.

FORMA.

Prunus arbor est radicibus summo cespite vagantibus, paucis,caudice subrecto,scabro,multis brachiato ramis, folio ex oblongo ferè rotundo,per oras minutim serrato: flore candido, foliato, pomo,carne, cute; vestito, osse intus duro in quo nucleus includitur.

LOCVS.

Satiua Prunus in hortis nascitur,Damascena in Damasco Syriæ,à quo cognominata sunt. Syluestris autem passim in sepibus reperitur.

TEMPVS.

Satiua in æstate poma sua profert, syluestris autem autumno.

TEMPERAMENTVM.

Satiuæ pruni fructus mediocriter humectant & refrigerant. Syluestris adstringunt,vt fusiùs ex eorundem facultatibus innotescet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eius pomum estur,stomacho tamen aduersatur. Aluum mollit. Syriaca autem pruna, & præsertim in Damasco genita exiccata stomacho vtilia sunt, & aluum cohibent. Folia in vino decocta & gargarissata columellam, gingiuas & tonsillas fluxione laborantes reprimunt. Præstant idem & syluestrium Prunorum fructus cum maturuerunt siccati. Cū sapa decocti stomacho vtiliores, & ad cohibendam aluum aptiores redduntur. Gummi Prunorum glutinat. Potum in vino calculos conterit. Ex aceto illitum, impetigines infantium sanat.

EX

EX GALENO.

Pruni fructus ventrem subducit, recens quidem plus, aridus verò minus. Cæterum Dioscorides, haud scio cur Pruna Damascena siccata ventrem sistere ait, quum tamen & ipsa palàm etiam subducant, minus tamen ijs quæ importantur ex Iberia. Damascena quidem magis adstringũt: at quę Iberia fert, dulciora sunt. Quin & ipsæ arbores fructibus proportione respondent: minùs enim adstringũt quæ in Iberia nascuntur, magis verò quæ Damasci. Porrò vt in summa dicam, quarum in folijs aut germinibus adstrictio quædam inesse apparet manifesta, ijs decoctis phlegmonæ in columella aut tonsillis existentes colluuntur. Syluestrium fructus euidenter adstrictorius est, ventremque sistit. Gummi autem arboris sunt qui dicant cum vino potũ lapides confringere, cum aceto verò puerorum sanare impetigines. Ac si id præstat, clarum est incidendi tenuandiq́ue illi facultatem inesse. Raro fructum hunc austerũ aut acidũ, aut omnino iniucũdum inuenias, vbi exactam maturitatem fuerit assecutus. Priusquam enim eò perueniat, nullus est fermè qui non acorem, aut acerbitatem præ se ferat: est qui & amaritudinem. Proinde ex hoc fructu minimum alimenti corpus accipit. Verùm quum humectare & refrigerare mediocriter ventrem statuemus, vtilis erit quẽ subducit humiditatis & lentoris sui gratia. Prunis porrò æquè ac ficubus concessum est, vt vel exiccata vtilia permaneant. Damascenis prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima ijs quæ in Iberia & Hispania proueniunt. Probatissima in Damascenis sunt, quæ cum mediocri adstrictione magna laxáque sunt. At parua, dura, acerbaque, & in cibo permolesta: & ventri subducendo minùs idonea, cui officio Iberica maximè conueniunt. In melicrato plus mellis habente, abundè ventrem molliũt etiam si sola comedantur, & multò magis si melicratum ipsum subsorbeatur.

EX PLINIO.

Pruni folia decocta tonsillis, gingiuis, vuę prosunt in vino decocta, & subinde ore colluto. Ipsa Pruna aluum molliunt,

fiunt. Syluestrium quidem Prunorum baccæ, vel è radice cortex, in vino austero si decoquatur, ita vt triens ex hemina supersit, aluum & tormina sistũt. Satis est singulos cyathos decocti sumi. Et in ijs & satiuis Prunis est limus arborum, quem Græci Lichena appellant, rhagadis & condylomatis mirè vtilis.

De Conio. Cap. CLV.

NOMINA.

Κώνειον Græcè, Cicuta Latinis & officinis, Germanis [Vvrtzetling, vvndtscherling, Schirling, oder vueterich,] quasi tyrãnus dicitur, quòd scilicet hominem interficiat, si intra corpus sumatur. Hinc est quòd Athenienses eius succo in interimendo sapientissimo philosopho Socrate (quem falsò Anytus & Melytus quasi parum rectè de Dijs sentiret, accusarunt,) vsi sunt. Gallicè *Cigue ou Cocue.*

FORMA.

Cicuta.

Caulem profert geniculatum Fœniculi modo magnum. Folia ferulæ, vel, vt Plinius ait, Coriandro similia, angustiora tamen & graueolentia. In cacuminibus adnascentes ramulos & vmbellã. Florem subalbum, Semen Aniso simile, albidius tamen. Radicem coneauã nec profundam.

LOCVS.

Pasim in pratis, locis incultis, & vmbrosis nascitur.

TEM

TEMPVS.

Iulio menſe flores & ſemina profert.

TEMPERAMENTVM.

Summam habet refrigerandi vim Cicuta, atque adeò venenum eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Inter lethalia connumeratur Cicuta, ſua frigiditate enecans. Remedio eſt meraci vini potus. Succus exprimitur ex eius cacuminibus contuſis, priuſquam ſemen & coma areſcat, expreſſúſque in ſole denſatur. Multus aridi ad medẽdi rationem vſus eſt. Miſcetur vtiliter collyrijs, quæ leuandi doloris gratia adhibentur. Herpetas & eryſipelata illitus reſtinguit. Herba cũ coma trita & teſtibus circunlita, libidinum in ſomno imaginationibus auxiliatur, ſed genitalia illita reſoluit, languidáque reddit. Lac extinguit, mammas in virginitate increſcere prohibet. Puerorum teſticulos tabeſcere facit.

EX PLINIO.

Cicuta venenum eſt, publica Athenienſium pœna inuiſa, ad multa tamen vſus non omittendi. Semini & folijs refrigeratoria vis, quæ ſi enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio eſt, priuſquam perueniat ad vitalia, vini natura excalfactoria. Sed in vino pota, irremediabilis exiſtimatur. Succus exprimitur folijs floribúſque: tunc enim maximè tempeſtiuus eſt & melior. Semine trito expreſſus, & ſole denſatus in paſtillos, necat, ſanguinem ſpiſſando. Hæc altera vis. Et ideo ſic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad diſſoluenda medicamenta vtuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum malagma. Præcipuus tamen eſt ad cohibendas epiphoras æſtiuas, oculorúmque dolores ſedandos circunlitus. Miſcetur colyrijs, & alios omnes rheumatiſmos cohibet. Folia quoque tumorem omnem dolorémque & epiphoras ſedant. Anaxilaus autor eſt, mammas à virginitate illitas, ſemper ſtaturas. Quod certum eſt, lac puerperarum mammis impoſita extinguit, venerémque teſtibus circa pubertatem illita.

AD

ADNOTATIO.

Cicuta nobis est maior, cuius caule cauo quòd bibant rustici, bibeul dicitur: Gal. Cigue. Alia est minor, odore non ingrato, tenera multum, catera priori similis qua arborescit terra pingui.

De Cynoglosso officinarum.

Cap. CLVI.

NOMINA.

Κυνόγλωσσον Græcè, Latinè Lingua canina: Officinæ Græcam appellationem retinuerunt, Germanicè [Hundszung] Gallicè *Langue de Chien, ou espece d'Orcanette* appellatur. Animaduertẽdum tamen nos nō temerè adiecisse officinarum: neque enim Dioscoridis damus Caninam linguam, quæ vidua caule est, & viribus etiam ab hac nostra diuersa.

Cynoglossum.

FORMA.

Caulem obtinet cubitalem, & interdum longiorem, hispidum, surculosum, folia angusta, prælonga & lanugi nosa, non venosa, molliáque: florem primùm purpureum, dein cœruleum, stamina habentem purpurea: radicem oblongam, & profundè terram penetrãtem.

LOCVS.

Paßim circa itinera prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores herbarij frigidam & siccam esse statuunt in ordine secundo.

VIRES.

Oris & alijs maleficis vlceribus medetur. Dysenteriæ etiam prodest. Debet itaq; illius herbæ vsus esse in omnibus vlceribus, vulneribus, scabie Hispanica, & similibus morbis. Auxiliatur etiam gonorrhœæ & destillationibus: atque hinc est quòd catapotiorum compositioni, quorum nomenclatura est ad omnes morbos catarrhi, aut de Cynoglosso, admisceatur.

De Cnico. Cap. CLVII.

NOMINA.

Cartamus.

Κνῆκος Græcè, Cnicus & Cnecus Latinè nominatur. Officinæ Cartamum & Crocum hortẽsem appellant. Germani [Vvilden gartensaffran,] ad differẽtiam Atractylidis, de qua suprá dictum est. Gallicè *Saffran sauuage.*

FORMA.

Folia habet oblonga, incisuris diuisa, aspera, aculeata. Caules cubitales, in quibus capita oliuæ magnitudine. Florẽ similem Croco, semen candidum & rufum, oblongum, angulosum.

LOCVS.

Nascitur in hortis & agris satus.

TEM

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus, ac subinde semen etiam profert.

TEMPERAMENTVM.

Tertij est ordinis excalfacientium eius semen, si quis foris eo vti volet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius flore vtuntur in opsonijs. Semen tunditur & ex eo exprimitur succus qui cum hydromelite aut gallinacco iure datus aluũ purgat. Stomacho tamen aduersatur. Fiũt etiam placentæ quæ aluum emolliunt, si succus eius amigdalis, nitro, aniso: & melli cocto misceatur. Oportet autem ante cœnã in partes quatuor diuisas, Iuglandis nucis quantitate, duas aut tres sumere. Eas hoc modo cõficere oportet Sumatur Cnici candidi sextarius, amygdalarum tostarum & decorticatarum cyathi tres, anisi sextarius vnus aphronitri drachma vna, caricarum triginta carnes. Seminis succus lac cogit, & ad soluendam aluum efficacius efficit.

EX GALENO.

Cnici semine duntaxat ad purgationes vtimur.

De Cenchro. Cap. CLVIII.

NOMINA.

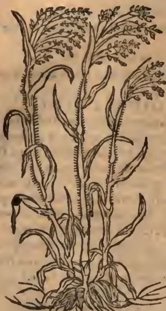
Κέγχρος Græcis, Milium Latinis & Officinis. Germani [Hirſz] Gallicè *Mil ou Millet* appellatur. Nomen, Festo autore, à miliaria summa deriuatum.

FORMA.

Frumenti genus stipula cubito altiore, geniculata, folio arundinaceo, semine in iuba tereti & pendulo, folliculo cõclufo, radice numerosa, capillata, ac multiplici fruticante culmo.

LOCVS.

Satum in aruis prouenit. In frigido & aquoso solo prius serendum, postea in calido præcipiũt. Gaudet solo limoso vliginosoque.

Milium.

TEMPVS.

Augusto mense demetendum.

TEMPERAMENTVM.

Milium primo ordine refrigerat, exiccat auté tertio exoluto, aut certè secundo intenso. Paululùm etiam tenuium est partium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Minus cæteris frugibus alit. In panes autem coactum, aut tanquam puls confectum aluum sistit, vrinam autem mouet. Tostū verò saccis inditū & fomenti loco appositum, torminibus & alijs doloribus auxilio est.

EX GALENO.

Milium, vt ferculū, comestum inter omnia frumentacea edulia minimum nutrimenti confert. Sed & ventrem deficcat. Porrò foris impositum in sacculis idoneum est fomentum ijs quæ citra morsum exiccari postulāt. Cataplasmatis etiam modo illitum exiccare potest, attamen admodū friabile est, proinde difficilis est eius in cataplasmatis vsus. Panis ex milio exigui est alimenti & refrigerātis. Constat insuper præaridum, & instar arenulæ aut cineris friabilem esse: caret enim penitus glutinoso pingui: iure itaque aluū humentem deficcat. Milium tamen ad omnia panico præstantius, nam & suauiùs editur, faciliùs cōcoquitur, ventréque

que minùs cohibet,ac magis nutrit. Huius farinam lacti incoctam esitant,veluti triticeam agricolæ:clarumq; est id edulij tantò quàm illa quæ per se sola sumuntur melius esse quātò lac milij natura ad boni succi procreationem, aliaq; omnia eminentius habetur. Dico autem alia omnia, concoctionem,ventris subductionem,in totum corpus distributionem,adeoque ipsam in edēdo suauitatem ac voluptatē.

EX PLINIO.

Miliò sistitur aluus, discutiūtur tormina,in quem vsum torretur antè. Neruorū doloribus & alijs, feruens in sacco ponitur,neq; aliud vtilius,quoniā leuissimum mollissimūque est,& caloris capacissimū. Itaq; talis vsus eius est ad omnia quibus calor profuturus est. Farina eius cū pice liquida serpentium & multipedæ plagis imponitur.

EX SIMEONE SETHI.

Difficulter concoquitur,ventrem sistit parūque nutrit. Iuuat eos qui refrigeratione & exiccatione ventriculi indigent. Sumptum cum lacte,vel amygdala thasia faciliùs cōcoquitur,& humidius fit.

De Crambe satiua. Cap. CLIX.

NOMINA.

Κράμβη ἢ ἥμερ⊕ Græcè, Brassica satiua Latinè, Officinis & vulgò Caulis, Germanicè [Koel] Gallicè *Choux* appellatur. Crambe Græcis dicta cēsetur quasi κοράμβλη quòd pupillas oculorum,quas Græci κόρας vocant,obtundat,hebetétque. In qua certè sententia fuisse Columellā hoc eius de cultu hortorum carmen testatur. Nunc veniat quamuis oculis inimica Coramble. Attici integro nomine κοράμβην protulerunt,alio sed potiore etymi sensu,quasi χορῷ ἀμβη vel rectius ἀντιβη id est,crapulæ satietatiq; cōtraueniat. Nā vino aduersatur, vt inimica vitibus, Antecedens in cibis ebrietatem arcet,& postea sumpta crapulam discutit.

GENERA.

Et si plurima sint Brassicę genera, vt ex veteribus rei rusticæ scriptoribus liquet,quatuor tamen duntaxat,quę hodie vsitatæ sunt, producemus:quarū vna Græcis λεία hoc est,

læuis nominatur, grādibus & latis folijs, caule magno: Germanis [Breiter oder grossel Koel] vocatur. Gallis simpliciter *Choux*. Altera crispa, quæ à similitudine apij σελινουδὴς id est, Apiana nuncupatur. Vulgò crispus caulis, Germanicè [Krauser Koel.] Gallicè *Choux crespes*. Tertia propriè vocatur Crambe, minutioribus caulibus, & tenuioribus folijs, flore luteo, Germanicè [kleiner koel,] vt ab alijs discernatur, nominari potest, aut simpliciter & sine adiectione [Koel] Gallicè *Choux rouges*. Quarta sessilis est, folio & capite patula. Vulgus caputos caules, quasi capitulatos appellat, quoniam in capitis formam extuberant. Folia enim horum in orbem glomerantur, exterius callosa & per ambitum rugata, multis intus carinarum voluminibus, externis semper interiora complectenti-

Braßica primum genus

Braßica secundum genus.

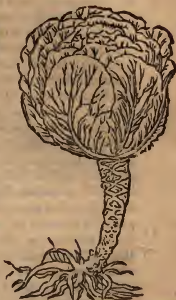
bus

bus. Huc alludêtes Germani [Cappifzkraut] Galli *Choux cabux* vocant. Nonnulli à candore foliorum Brasſicam albam, & caules albos appellare maluerunt. Hoc genere Brasſicæ in plerisque Germaniæ partibus, Baioria potisſimum, per integrum anni curriculum quotidie victitant, quòd illic eius prouentus ſit vberrimus.

FORMA.

Braßica tertium genus.

Braßica quartum genus.

Caule eſt Brasſica leuiter rubente, craſſo: folio prægrandi, carnoſo, ex cæſio candicante, in latus vtrinque diffuſo, prominulis venarum toris fruticante, cyma patula, flore tum luteo, tum albo, ſemine in ſiliquis.

LOCVS.

In hortis hodie paſsim proueniunt Brasſicæ. Frigidis verò & pluuijs regionibus poſitio earundem optima.

TEMPVS.

Auguſto menſe potisſimùm florent, ac ſubinde ſemen

etiam proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Brassica tum manducata, tum foris imposita exiccat. Sicca verò & calida primo ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Brassica satiua aluo est idonea, si leuiter feruefacta edatur. Percocta verò aluum sistit, & multò magis bis cocta, & in lixiuio decocta. Aestiua stomacho nocet & acrior est. In Aegypto propter amaritudinem nō estur. Obscuritate visus laborantibus & tremulis comesta auxiliatur. A cibo sumpta ex crapula et vino noxas restinguit. Cyma eius stomacho vtilior, sed acrior, & ad ciendam vrinam validior. Condita sale stomacho inimica est, aluúmque conturbat. Crudus eius succus cum iride & nitro deuoratus aluū mollit. Cum vino potus viperarum morsibus succurrit. Cum Fœnigræci farina, podagricis & articulorum doloribus correptis, vlceribúsq; sordidis & vetustis illitus prodest. Caput purgat per se naribus infusus. Menses ducit cum loliacea farina inditus. Folia per se aut cū polenta trita, omnibus inflāmationibus & œdematis conferunt. Erysipelatis, epinyctidis & lepris medentur. Cum sale carbunculos rumpunt. Capillorum in capite defluxum retinent. Cocta autem & melli mixta, gangrænarum pascentibus malis opitulantur. Cruda ex aceto comesta lienosis prosunt. Mansa verò deuorato succo vocem amissam restituunt. Decoctum eius potum, aluum & menses mouet. Flos post conceptionem in pesso subditus sterilitatem facit. Semen eius, præsertim quæ in Aegypto nascitur, potum, lumbricos pellit. In antidota cœliacorum additur, faciē lentiginésq; expurgat. Cauliculi virides cum radice cremati, & adipe porci vetusto excepti diuturnos laterum dolores impositi mitigant.

EX GALENO.

Brassica esculenta desiccandi vim habet tū esa, tum foris imposita, nō tamen etiā admodùm acrem. Alioqui & vlcera glutinat, & maligna vlcera sanat. Præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè solubiles, & id genus quoq; erysipelata. Eadem facultate epinyctida & herpetes sanat. Habet

quid

quiddam etiam in se absterforium, quo lepras curat. Porrò semen eius potum lumbricos interficit, maximè Brassicæ Aegyptiæ, quantò ea scilicet temperatura siccior est. Sanè amaræ qualitatis particeps semen est: sicut vidèlicet omnia alia medicamenta quæ ad lumbricos idonea sunt. Secundū eandem facultatem ephelidas, lentigines, & quæcunque alia modicam abstersionem postulāt, adiuuat. Caules Brassicæ combusti, cineres efficiunt admodum desiccantes, vt videlicet iam & adurentem vim participent. Hac ratione enim veterem adipem commiscentes, ad inueteratos laterum dolores, & si quid eius fuerit generis, adhibent. Nam valenter digerens medicamentum efficitur. Brassicæ quoque succus purgandi quādam vim obtinet: contrà solidum eius corpus siccitatis ratione cohibere magis quàm incitare deiectionem potest. Proinde quū expellere alui excrementa propositum erit, aheno in quo elixa vnà cum aqua fuit, propius admoto, ipsam eximere confestim, vasculóque in quo paratur, oleum cū garo inijcere oportebit. At humentem aluum siccare volentes, quum mediocriter bullisse videbitur, priore aqua effusa repentè aliam calentem inijcimus, ac ita rursus in ea discoquimus vsq; dum tenera flaccidáque euaserit.

EX PLINIO.

Cato crispam maximè probat, dein læuem grādibus folijs caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus, oculorum caligini, scintillationibúsque, vel stomachi doloribus, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, mentha, laseris radicula, sumptam acetabulis duobus matutino. Tantāq; esse vim, vt qui terāt hæc validiores fieri se sentiant: Ergo vel cum vino tritam, sorbendam, vel ex olei intinctu sumēdam. Podagræ autem, morbisq; articularijs illini cū rutæ, coriandri & salis mica, hordei farina. Aqua quoq; eius decocta, neruos articulósq; mirè iuuari. Si foueantur vulnera & recentia & vetera, etiam carcinomata, quæ nullis alijs medicamētis sanari possunt: Foueri prius aqua calida iubet, & bis die tritam, imponi. Sic etiā fistulas eluxatas, & tumores reuocari, quæq; discuti opus sit. Insomnia etiam vigiliásq;

tollere decoctam, si ieiuni edant quamplurimam ex oleo & sale. Tormina, si decocta iterum decoquatur, addito oleo & sale, cumino, polenta. Si ita sumatur sine pane, magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahit per vinum nigrum pota. Quin & vrinam eius qui Brassicam esitauerit, asseruari iubet, calefactámq; neruis remedio esse. Auribus quoque ex vino succum Brassicæ tepidum instillari suadet. Idq; etiam tarditati audientium prodesse asseuerat. Et impetigines eadem sanari sine vlcere. Græci biles detrahere non percoctam putant. Item aluum soluere, eandémque bis coctam sistere. Vino aduersari, vt inimicam vitibus. Antecedente in cibis caueri ebrietatem. Posteà sumpta crapulam discuti. Hunc cibum & oculorum claritàti conferre multùm, succo verò crudæ angulis vel tantùm tactis cum Attico melle, plurimùm. Hippocrates cœliacis, dysentericis bis coctam cũ sale dari iubet. Item ad tenasmon, & renũ causas. Lactis quoq; vbertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans, & purgationem fœminis. Crudus quidem caulis si edatur, partus quoque emortuos pellit. Inuenio & à podagra liberatos edendo eam, decoctæque ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito sale. Item spleneticis in vino albo per dies quadraginta. Contrà verò singultus coriandro, & anetho, & melle ac pipere, & aceto. Illitam quoque prodesse inflationibus stomachi. Item serpentiũ ictibus, & sordidis vlceribus & vetustis, vel ipsam aquã cum hordeacea farina. Succũ ex aceto, vel cũ Fœnogræco. Sic aliqui & articulis, podagrísque imponũt. Epinyctidas ac quicquid aliud serpit in corpore, imposita leuat. Item repẽtinas caligines has & si mãditur ex aceto. Sugillata verò & alios liuores pura illita. Lepras & psoras cum alumine rotũdo ex aceto, Sic & fluẽtes capillos retinet. Epicharmus testium & genitaliũ malis hanc vtilissimè imponi asserit. Efficacius eãdẽ cũ faba trita. Itẽ cõuulsis cũ ruta. Et muris aranei morsus, foliorũ aridorũ farina alterutra parte exinanit. Stirpiũ Brassicæ aridorũ cinis, inter caustica intelligitur. Ad coxẽdicũ dolores cũ adipe peruetusto. Plura de Brassicę viribus vide apud Catonẽ de re rustica, ca. clvij.

EX SI

EX SIMEONE SETHI.

Malum & melancholicum ſuccum procreat. Viſum hebetat, & ſomnum per cõtraria inſomnia interturbat. Succus eius aliquatenus purgat: corpus verò eius ventrem ſiſtit. Quapropter in quibus humectã aluum exiccare volumus, ipſam modicè decoquentes, aquamque primã abijcientes, confeſtim alteri aquæ feruenti indimus: nihil enim neque æris, neque frigidæ aquæ quod bis coquitur, tãgere debet. Aeſtiua Braſsica peioris ſucci eſt quàm hyberna. Cit verò vrinam, lumbricos interficit, & ijs qui ex vino crapula laborant, auxiliatur. Fertur autem quòd ab humiditate ortã hebetudinem ſanet. Cocta cum pingui carne, plurimũ noxæ atque vitij amittit. Flos eius proprietate quadam ſemen genitale corrumpit, vtero impoſitus, & mulieres cõcipere prohibet. Pulmonem lædit. Tradũt quoque ſi ante alios cibos aſſumpta fuerit, ebrietatem arcere: Et quòd eius ſuccus cũ melle ſumptus, magnificè defectiones vocis iuuet. Vulneribus impoſita, ea conglutinat, & maleſica vlcera, & induratas inflammationes ſanat.

ADNOTATIO.

Braßica nobis à caule inſigni & arboreo, Caulis dicitur, Ea nobis multiplex magis eſt quàm hic ſcribitur & pingitur.

De Cruciata. Cap. CLX.

NOMINA.

QVO nomine veteres hanc herbã appellauerint, nondum compertum habeo. Neque enim Iſatis eſt, quam vulgus Saponariã vocat, vt ſuo loco docebimus, ideoque nomen quo illam nominaremus fingendum fuit. Ad imitationem autem Germanicæ nomenclaturę Cruciatam diximus, quòd eius radix in modum crucis, transfoſſa ſit. Vt hoc etiam nomine Græcè σαυρίλυτος dici poſſet. Germanicè [Creutz vurtz, Sperenſtich, & Madelgeer] Gallicè *Cruciatte* nuncupatur.

FOR

Cruciata.

FORMA.

Caulem rotundũ obtinet dodrantalẽ, in summo rubentem, alas multas habentem, è quibus singulis bina folia crassa, angusta & oblonga, floréſque orbiculatim purpurei è ſiliquis coloris herbacei prodeunt. Radicem albam, longã, crucis inſtar ab vtroque latere perforatam, à qua illi nomen inditum eſt.

LOCVS.

Naſcitur locis incultis.

TEMPVS.

Floret Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Admodum amara eſt, vnde facilè colligere licet, calidã & ſiccam eſſe.

VIRES.

Recentiores eius eſſe magnum contra peſtilentiæ venena vſum tradunt. Item quòd ea quæ in thorace ſunt educere valeat. Quæ ſanè ſingula præſtare poſſe, amarus ſapor qui illi ineſt, abundè docet. Abſtergunt enim expurgantq́; amara, & quæ in venis eſt, craſsitiem incidunt, Galeno lib. quarto de ſimpl. medicamentorum facultatibus capitulo decimoſeptimo autore. Quamobrem menſes etiam mouet, comitiali morbo cõpetit, & alia quæ amaris ab eodem tribuuntur, præſtare poteſt. Vulneribus etiam glutinandis mirificè conducit.

ADNOTATIO.

Cruciatam habemus aliam à foliorum quatuor ſitu, in crucis formam flore pallido, diuerſo, Enterocelis efficacem.

De Ci

De Cisso. Cap. CLXI.

NOMINA.

Κισσὸς Græcè, Hedera Latinè, [Ephevu] Germanicè, Gallicè *Lierre* dicitur. Athenienses Bacchum appellarunt Citton, quo nomine rigens Hedera quæ sine adminiculo stat, sola omnium generum ob id vocata est Cissos: è diuerso nunquam nisi repens humi Chamæcissos. Sic Dyonisia hoc est Bacchica nominata est à Baccho, qui primus ex Indis in Græciam Hederā asportauit: vel quòd in tutela eius fuerit: Nam vt ille iuuenis semper, ita hæc viret. Nec secus omnia, sicut ille mentes hominum, illigat. Hedera verò dicta est, quòd vetustis parietibus hęreat: vel potius quia ædita petat, & altè diuagetur: vel quia id cui adhæserit, edat atque corrumpat.

GENERA.

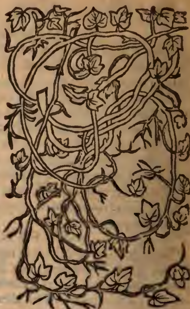
Plurimas, Dioscoride autorę, sigillatim habet species: sed maximè generales tantùm tres. Cādida enim quædam dicitur, eo quòd candidū fert fructum: hæc fœmina à Plinio vocatur. Germanis [vveisser Ephevu] nominari commodè potest. Altera nigra, quæ nigrum producit fructum: hæc Plinio mas nominatur. Germanis [Schuuartzer Ephevu.] Hæc etiā parietibus obrepit, murisque pertinatiùs hæret quàm vt possit abire, hinc [Maurephevu] Germanis vocatur, & [Baumephevu.] quòd scilicet arbores suo complexu strangulet. Tertia priuatim Helix, id est, clauicula, & hederula nuncupatur. Germanis [Klein Ephevu, oder Erdephevu.]

FORMA.

Nigra, quæ in Germania nostra prouenit, arbores & parietes radicosis amplectitur brachijs, in totum fruticosa, folia primùm cùm pubescit angulosa, cūplurimum in triangulam faciem exeuntia habens. Vetustiori rotūdantur, pinguia, dura, immortali virore: florę exili, vitigineo, non inodore: baccis primùm herbaceis, mox atris, & nonnunquam croceis, longiori pediculo in vuæ modum dependentibus sparsioribus racemis non in globum, candidæ modo, coeuntibus

Hedera nigra.

Hedera Helix.

tibus,sed in acinos discretis. Radice numerosa, densa,flexuosa,contorta,ac surculosa,nec admodũ profunda. Candida inter media folia emittit brachia, quibus arbores complectitur,maximè ramosa & robusta,corymbis,hoc est,racemis in orbem circumactis, aut folio albicat. Helix quantumuis diu viuat,Theophrasto autore,nũquã fere fructũ adeoque sterilitate à cæteris distat. Parua tenuiáve huic folia,angulosa & rubra, viticulæque tenues sine corymbis.

LOCVS.

Hedera aquis gaudet. Nigra passim circa muros crescit. Helix verò in syluis humi serpit.

TEMPVS.

Nusquam non viret Hedera.

TEMPERAMENTVM.

Hedera ex cõtrarijs cõposita est facultatibus,habet enim quid

quiddam adstringẽtis substantiæ, quæ terrena & frigida est. Habet etiam nonnihil acris, quæ calida est. Nec deest tertia, aqueam nãque substantiam quandam tepidam obtinet certè si viridis sit. Siquidem dum arescit, hæc prima exhalet necesse est, manétque quæ terrea est & frigida adstringénsque & ea quæ calida & acris.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Hedera omnis acris & adstringens est, Neruos tentat. Flores trium digitorum carptu, in vino bis die poti, ad dysentericos faciũt. Ambustis cũ cerato illiti prosunt. Tenera folia ex aceto cocta, aut cruda cum pane detrita, lienes sanant. Foliorũ & corymborum succũ cum irino vnguento, melle, aut nitro naribus infunditur. Et cõtra veteres capitis dolores valet, atque eo perfunditur caput cũ aceto & rosaceo. Dolentibus & purulẽtis auribus cum oleo medetur. Nigræ hederæ succus, aut epoti corymbi imbecillitatẽ pariunt, mentémque turbant largiùs sumpti. Pillulę quinque corymborum tritæ calefactęque in malicorio cum rosaceo si instillentur in contrariam aurem, dolorem dentium mitigant. Denigrãt capillum illiti corymbi. Folia in vino decocta, omniũ vlcerum generi, etiam si cacoethe sint, illinũtur. Vitia cutis in facie & ambusta, vti iã diximus decocta sanant. Mouent mẽses triti & subditi corymbi. Iidem poti post purgationes fœminarum, drachmæ pondere sterilitatem faciunt. Pediculus foliorum melle irrigatus, ac vuluæ inditus, menstrua & fœtus extrahit. Succus instillatus in naribus, graueolentiã & putredines expurgat. Lachryma eius depilat, pediculósque illita necat. Radicum succus cũ aceto potus, phalangiorum morsibus succurrit.

EX GALENO.

Viridis, folijs eius in vino decoctis, vlcera grandia conglutinat, quæque maligna sunt, ad sanitatẽ reducit. Igne etiam factas exulcerationes cicatrice includit. Cum aceto decocto folia lienosis prosunt. Flores autẽ quodãmodo validiores sunt, vt ad læuorem redacta cum cerato ambustis conueniant. Præterea succus medicamentum est, quod naribus infusum capiti purgando idoneum existit. Vetustas aurium

aurium fluxiones sanat: ad hæc vlcera vetera tum in auribus tũ in naribus. Porrò si acrior appareat aut rosacco, aut dulci oleo misceatur. Lachryma eius pediculos interimit, pilis nudat, vsq; adeò calidæ potestatis vt obscurè adurat.

EX PLINIO.

Natura omnium Hederarum in medicina anceps. Mentem turbat & caput purgat largiùs pota. Neruis intus nocet. Iisdem neruis adhibita foris prodest. Eadem natura quæ & aceto, ei est. Omnia genera eius refrigerãt. Vrinam ciunt potu, capitis dolorem sedant, præcipuè cerebro continentíque cerebrum membranæ vtiliter mollibus folijs impositis, cum aceto & rosaceo tritis & decoctis, addito postea rosaceo oleo: Illinuntur autem fronti, & decocto eorum fouetur os, capútque perungitur. Lieni & pota & illita prosunt. Decoquuntur & contra horrores febrium, eruptionésque pituitæ, aut in vino terũtur. Corymbi quoque poti vel illiti lienem sanant: iecinora autem illiti. Trahũt & menses appositi. Succus Hederæ tædia narium grauecolentiámque emendat, præcipuè albæ satiuæ. Idem infusus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus: satísque est acinos sex in vini cyathis duobus sumi. Acini quoque ex eadem alba terni, in aceto mulso poti, tineas pellunt: in qua curatione ventri quoque imposuisse eos vtile est. Hederæ quã chrysocarpon appellauimus, baccis aurei coloris viginti, in vini sextario tritis, ita vt terni cyathi potentur, aquam quę cutem subierit, per vrinam educit Erasistratus. Eiusdem acinos quinque tritos in rosaceo oleo, calefactósque in cortice punici, instillauit dentiũ dolori à contraria aure. Acini, qui croci succũ habent, præsumpti potu, à crapula tutos præstant. Itẽ sanguinem excreantes, aut torminibus laborantes. Hederæ nigræ candidiores corymbi poti steriles etiam viros faciunt. Illinitur decocta in vino omnium vlcerum generi, etiam si cacoethe sint. Lachryma Hederæ psilothrum est, phthiriásimque tollit. Flos cuiuscunque generis trium digitorum

carptu,

carptu,dysentericos & aluum citam emendat, in vino austero bis die potus. Et ambustis illinitur vtiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis succus in aceto potus,contra phalangia prodest. Huius quoq; ligni vase splen̄eticos bibentes sanari inuenio. Et acinos terunt,móxque comburunt,& ita illinunt ambusta,prius perfusa aqua calida. Sunt qui & incidant succi gratia,eóque vtantur ad dentes erosos,frángique tradunt, proximis cera munitis ne lædantur. Gummi etiam in Hedera quærunt, quod ex aceto vtilissimum dentibus promittunt.

De Ceraso. Cap. CLXII.

NOMINA.

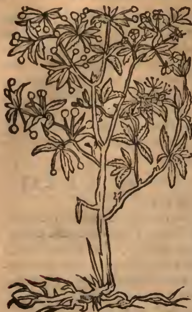
Κέρασος Græcis,Cerasus Latinis, Germanis [Kirscenbaum] Gallis *Cerisier* dicitur. Cerasum autem arborē, vt Athenæus refert lib.ij. Dipnosop. à Cerasunte Pontica ciuitate,primus in Italiam Lucullus intulit, debellato Mithridate. Ille idem est qui etiam fructum cognomine ciuitatis appellauit Cerasium.

GENERA.

Multa Cerasiorum sunt genera:in Germania tamen tria,quod sciam,duntaxat proueniunt. Primi enim generis sunt rotunda,ac maximè rubent,suáque voce illis dicūtur [Amarellen.] Alterius generis,quod ad figurā attinet, prioribus similia sunt: differunt autem colore, qui illis ad nigredinem accedit. Vocātur autem horum lingua [Vviechel.] Tertij generis prædictis minora sunt ac longiora, partímque rubent,partim nigricant:à nonnullis priuatim [Kirsen vel Kriesen] appellātur. Nos vna icone omnia tria complexi sumus. Quæ in vtroq; genere nigra sunt,ea vescētium manus & labra succo suo,qui sanguineus est,招 morum instar inficiunt.

FORMA.

Cerasus folio ferè Mespili,duro,latiore,& in ambitu serrato constat,cortice læuo,in candido nigricante,flore albo racematim congesto, fructu rubro aut nigro, magnitudine fabæ.

Cerasus.

LOCVS.

Frequens est in omnibus hortis Cerasus. Quæ tamen posterioris generis Cerasia profert, in syluis nonnunquam & nemoribus etiam reperitur. Gaudet autem aquosis montibus.

TEMPVS.

Iunio ac Iulio potissimùm mẽsibus fructus maturitatem consequitur. Flores primo statim vere apparent.

TEMPERAMENTVM.

Cerasorum non vnum idémque est temperamentum, quod ex eorundem facultatibus perspicuum fit. Simeon tamen Sethi frigida & humida esse tradit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Cerasa quidem ipsa si viridia sumantur, ventri vtilia sunt. Eadem siccata aluùm sistunt. Gummi Cerasorũ cum vino diluto sumptum, vetustæ tussi medetur. Colorẽ commendat. Visum exacuit. Appetentiam inuitat. Idem ex vino potum calculosis auxilio est.

EX GALENO.

Cerasus arbor fructum fert non paris adstrictionis in omnibus particulatim plantis participẽ. Nam & in horũ, sicut etiam malorũ granatorum, & malorum, quibusdam austera qualitas, in quibusdam verò dulcis, in nõnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipsorum dulcium ea quæ nondum

nondum concocta sunt ac matura,quædam admodũ acerba sunt,quædam similiter moris acida.Sed in moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat,in Cerasijs non semper.Ergo quæ dulcia sunt, magis quæ in intestinis sunt, subducunt,sed minùs apta stomacho sunt. Cõtrà austera. Quæcunque verò acida sunt ea pituitosis excrementosisq; stomachis conueniunt. Siquidem austeris magis exiccant. & nonnihil etiam incidunt. Porrò ipsius arboris gummi communem omnibus viscosis, & mordacitatem expertis medicamentis,facultatem obtinet, quæ ad arterias exasperatas accommoda est. Propriè autem(si quidem verum est quod quidam scribunt) calculis vexatos cum vino potum adiuuat: Nam sic illi tenuium partium quædam facultas inest.

EX PLINIO.

Cerasa & aluum molliunt,stomacho vtilia.Eadem siccata aluum sistunt, vrinam ciunt. Inuenio apud autores,si quis matutino roscida deuoret cum suis nucleis,in tantum leuari aluum,vt pedes morbo liberentur.

EX SIMEONE SETHI.

Cerasa mali succi sunt,ventrem subducunt, humidum ventriculum lædunt,præsertim cùm non sunt matura. Prosunt autem calidis & siccis ventriculis ac temperaturis. Gũmi verò arboris cũ vino sumptũ calculosis auxiliatur.

APPENDIX.

Sunt qui tradunt gummi quod ex arbore destillat veteri tussi mederi,exque vino sumptum, gutturis lenire asperitates,fastidia discutere,& ciborum appetentiam moliri. Colorem cutis facere gratiorem, & oculis afferre claritatem. Lichenes infantium ex aceto sanare.

De Cyano. Cap.CLXIII.

NOMINA.

Κύανος Græcis,Plinio & Latinis alijs Cyanus appellatur. Nonnullis Bapti secula,quòd secãtibus & metentibus officiat,retusa in eius occursu falce. Nam & seculam veteres falcem dixerũt. Rectiùs tamen Blaptisecula vocaretur

retur, quòd βλάπτειν Græcis nocere significet. Nostri florē frumentorum, Germani autem [Blavvkornbluemen.] nominant, quòd scilicet in frumentario nascatur agro. Cyanos verò dicta est hæc planta, ob florem quem profert cœruleum, aut quòd honorem nomenque dederit cœruleo colori. Hinc est quòd pueri in hodiernum vsque diem barbulas calycibus erutas, ex candido oui liquore terant, quo in pingendis grandioribus literis cœrulei nitorem mentiantur. Gallicè *blaueole, Bluet, ou Aubifoin* dicitur,

Cyanus.

FORMA.

Caulis illi est angulosus, folia angusta & oblonga, calyces rosarum sed squarosi atque tristes, quos plurimæ cœruleæ stipāt barbulæ. Radix oblonga, lignosa, fibris quibusdam capillata.

LOCVS.

Triuialis flos est, passim in frumentis nascēs.

TEMPVS.

Iunio potissimū mense floret, nec parum gratiæ suo cœruleo colore frumentis adfert. Hinc est quòd rusticorum etiam coronis inseratur, quanquā inodorus prorsus sit.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ est temperaturæ atque adeò repellentis, id quod gustus etiam facilè indicat, viscositatem manifestā, & nullum

lum prorſus caloris indicium præ ſe ferens.

VIRES.

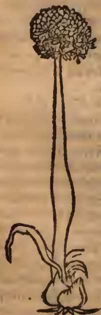
Recentiores rectè tradunt huic herbæ facultatem ineſſe qua oculis alijſque partibus inflammatione laborantibus proſit.

ADNOTATIO.

Cyanus vt Græcis dicitur, colore floris ſic nobis Bluet & percele, cur verò Gallis Aubiſoin, velut ab albo fœno dicatur, non video: niſi fortè quòd in eo genere quædam flore ſunt etiam albo, & qui purpurei ſunt in ſerta ligati, & aquæ inferna parte immiſſi, tandem albeſcunt.

De Crommyo. Cap. CLXIIII.

NOMINA.

Cepa.

Κρόμμυον Græcis, Cepa, & in neutro Cepe, Latinis dicitur. Officinæ genuinum nomen retinuerunt. Germanis [zvvibel] appellatur: quod ſanè vocabulũ à Gallico detortum eſſe videtur: quãdoquidem Galli ſua lingua Cepam vocent Siboulam. Crommyon aũt, Ariſtotele in problematis autore, dictum eſt, quòd oculi pupillam cõprimi cogat. Nam oculos vellicãdo expreſsis ſubinde lachrimis cõtrahi pupillas certum eſt. Itidem libro ix. Dipnoſoph. teſtatur Athenæus. Cepa verò à capitis magnitudine. Gallicè *Oignon.*

FORMA.

Folia habet ferè porracea,intus cōcaua: caulem teretem rotundùmque,per cuius fastigium flores primùm candidi, ac subinde semen, in orbem spargũtur: radicem capitatam pluribus compactam tunicis,quæ summatim prætenuibus rufisque vestitur membranis,vertice nigricantem, à quo fibræ,capillitij modo,fruticant.

LOCVS.

Terram Cepæ amant pinguem, vehementer subactam & irriguã:passimque hodie in omnibus plantantur hortis.

TEMPVS.

Floret Iulio potissimùm mense,& deinceps semen profert, quod nō antè legendum, quàm cùm nigrum colorem præ se fert. Si quidem eo colore perfectionem fatetur,nigritiaque maturitatis index est.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto est ordine excalefacientium, essentiáque eius crassarum est partium:Si succum eius exprimas, quod reliquum est admodum terreæ substantiæ est eiusque calidæ: at succus aqueæ aereæque caliditatis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Cepa longa acrior est quàm rotunda,item flaua quàm candida, sicca quàm viridis,& cruda quàm cocta, aut sale condita.Omnes tamen mordicant,flatus gignũt,appetentiam inuitant,extenuant,sitim excitant,fastidium pariunt & expurgãt.Aluo vtiles sunt.Detractis tunicis inque oleũ cōiectæ,ac pro glandibus subditæ hæmorrhoidas,reliquasque excretiones aperiunt. Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus,argemis, nubeculis, & incipientibus suffusionibus auxiliatur,anginâq; laborãtibus.Suppressos menses mouet.Caput purgat naribus infusus.Canis morsibus cum sale,ruta & melle illinitur.Cum aceto autem in sole inũctus alphos sanat.Cum pari spodio,scabra,lippitudines sanat.Varos cũ sale reprimit.Contra calceamentorum attritus,cum gallinaceo adipe vtilis est.Alui fluoribus prodest.Aurium grauitati,ac sonitui cōfert.Ad purulentas aures,& eliciendam aquam in ijs interceptam valet. Alopeciæ earum succo vtiliter perfricantur: celeriùs enim quàm Al-

cyonium pilos euocat. Largior Ceparũ cibus capitis dolores ciet. Cocta vehementiùs vrinam pellit. In morbis, cocta etiam, copiosiùs comesta, lethargum efficit. Cum pasßis vuis, & fico illita, tubercula concoquit & rumpit.

EX GALENO.

Hæmorrhoidas aperit, tum apposita, tum cum aceto inuncta. In sole alphos abstergit, alopecijs attrita pilos Alcyonio citius restituit. Porrò succus eius ijs qui suffusione oculorum laborant, aut aciem oculorum obtusam præ craßitudine humorum obtinent, inunctus prodest. Tota Cepa mandocata flatuosa est. Itaq; quæ temperatura sunt ficciore, minus flatuum generant. Crassos corporis humores extenuat, glutinosósque incidit. Bis tamen aut ter in aqua decocta, acrimonia spoliatur, quanquam ne sic quidẽ vim perdit extenuandi: verùm facultatem quandam obscurißimã alendi corporis exinde acquirit, cuius antea quàm decoqueretur nihil prorsus obtinebat.

EX PLINIO.

Cepæ olfactu ipso & delachrimationi, & caligini medẽtur, magis verò succi inunctione. Somnum etiã facere traduntur, & vlcera oris sanare, commanducatæ cum pane. Et canis morsus virides ex aceto illitæ, aut siccæ cum melle & vino, ita vt post diem tertium soluantur. Sic & trita sanãt. Tostam in cinere epiphoris multi imposuere cum farina hordacea, & genitalium vlceribus. Succo & cicatrice oculorum, & albugines, & argemas inunxere, & serpentiũ morsus, & omnia vlcera cum melle. Item auricularum cũ lacte mulierum, & in ijsdem sonitum aut grauitatem emendantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillauere. Et ex aqua bibendum dederunt repentè obmutescentibus. In dolore quoque ad dentes colluendos instillauere, & plagis bestiarum omnium, priuatim scorpionũ. Alopecias fricuere & psoras tusis cepis. Coctas dysentericis vescendas dedere, & contra lumborum dolores. Purgamenta quoque earum cremata in cinerem, illinentes ex aceto serpentium morsibus, inter ipsas quoque multipedes ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas proximi inutilia esse pcordijs et cõcoctiõi, ĩflationéq; & sitim facere dixerũt. Asclepiadis scho

la ad validum quoq; colorem profici hoc cibo. Et si succum ieiuni quotidie edāt, firmitatem valetudinis custodiri, stomacho vtilia esse, ac spiritus agitationi, ventrem mollire, hæmorrhoidas pellere subditas pro balanis, succum cū succo fœniculi contra incipientes hydropises mirè proficere. Item contra anginas, ruta & melle. Excitari eisdem lethargicos.

EX SIMEONE SETHI.

Cepa lotium cit, & semen genitale gignit. Cibi appetentiam excitat. Capitis dolores facit, & stomacho officit. Rationem, etiam vt aliqui ferunt, lædit. Si verò coquatur, plurimum malignitatis deponit, & vtilis fit ad thoracis asperitates, & tusses. Hæmorroidas imposita aperit, & cum aceto inunctum alphos extergit. Etsi autem crassarum partium substantiam habeat, humores tamen crassos & lentos extenuat. Ventriculum verò inflat. Si crebrius quis ea vtatur, in lienis vitia incidit.

De Campanula. Cap. CLXV.

NOMINA.

QVVM nobis non constet quo nomine veteribus appellata sit hæc herba, placuit illam Campanulam, à florum similitudine, qui campanam planè referunt, nominare. Germanis [Halszkraut,] hoc est Ceruicaria dicitur, quòd scilicet ad oris, & crucis fauciúmq; mala mirificè conferat. Gallicè, *Gans nostre Dame, ou Gantelee.*

FORMA.

Caulem profert quadrangularem, hirsutum, rubescenté, folia oblonga, hirsuta, in extremitatibus incisa & serrata, ad Vrticam proximè accedentia, flores purpureos cāpanæ aut calatho similes, in medio luteum quid prominens obtinentes, quibus emarcescentibus in rotundis capitulis semé prouenit. Radicem multifariam intortam, & candidam.

LOCVS.

Gignitur in pratis siccis, in quibus dumeta plurima existunt, Propemodum enim nunquam nisi in dumetis reperiri potest.

TEM

Campanula.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit, vt hinc exiccandi illi vim esse qsq; conijcere queat.

VIRES.

Adstringendi habet facultatem, ideóq; decoctum illius vnicè ad oris exulcerationes, aliáque eiusdem mala quæ adstrictione indigent, confert. Vtilis etiam haud dubiè ad alia quæuis vlcera, ob insignem quem obtinet in exiccando facultatem.

ADNOTATIO.

Campanula huius videtur nobis Gantelee, & Gans nostre Dame à dactylotheca in floribus forma.

De Calaminthe. Cap. CLXVI.

NOMINA.

Καλαμίνθη Græcis, Calamintha Latinis, officinis Calamentum nominatur. Germanicas appellationes paulò pòst indicabimus, Calamintha verò dicitur quasi vel bona, vel vtilis mentha: nâque nidore suo serpentes fugat. Quod testatur etiam Aristophanes ijs verbis: οὐδὲ δεῖς καλαμίνθης, ὄφεως ἐλαστικῶ. Nisi quis existimet à κάλῳ hoc est, ligno, quasi lignosam appellari mentham.

GENERA.

Calaminthæ Dioſcorides tria facit genera. Primũ amat montes, ideo huius generis Calamintha montana vocatur. Germanis [Steinoder Katzenmuntz] Gallis *Calament* dicitur. Alterum Latini propriè Nepetam. Vulgus eò quòd Pulegio ſimile ſit, ſylueſtre Pulegium nominant. Germani etiam vulgi opinionẽ ſequẽtes, [Vvilden Poley & korn muntz] Galli quoq; *Pulege ſauuage* vocant. Officinæ pro Calamento hoc ſolo genere vtuntur. Tertium Mentaſtro ſimile eſt, Germanicè [Geelmuntz] commodè appellatur Gallicè *Calament aquatic.*

FORMA.

Calamintha primũ genus.

Calamintha ſecũdum genus.

Primũ Calaminthæ genus folia Ocymo ſimilia habet, ſubalba, ramulos anguloſos, florem pupureũ. Alterum Pulegio ſimile eſt, maius tamẽ: propter quod quidam, vt dictũ eſt ſylueſtre Pulegium nominãt, quoniam & odorem illius æmule

Calaminthæ tertium genus.

æmuletur. Tertium Mẽtastri similitudine est, lõgioribus folijs, caule & ramis prædictis maius, sed minus efficax: flore luteo.

LOCVS.

Primi generis Calamintha in mõtibus & asperis gignitur, vnde & montana dicta est. Alterius in campestribus & agris. Tertij in aquosis locis.

TEMPVS.

Florent Iunio, potissimùm verò Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Calamintha essentia est tenui & Calida, siccaque in tertio quodammodò ordine, Horum manifesta sunt indicia, partim gustu apparentia, partim experientia cognita. Gustu quidem acris & palàm calida est, ac paulũ omnino amaritudinis obtinet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Omniũ folia gustu feruentia admodùm & acria. Radix inutilis. Pota aut illita demorsis à serpẽte opitulatur. Decoctum eius potũ vrinas & menses expellit. Ruptis, cõuulsis orthopnœę, torminibus, choleræ, rigoribusque auxiliatur. Præsumpta in vino venenis resistit. Regium morbũ expurgat. Lumbricos & ascaridas cum sale & melle pota enecat. Nec secus cocta crudaque si teratur. Elephanticos esitata

tata adiuuat, si postea serũ lactis bibatur. Folia trita & adposita, menses ducunt, & fœtus interimũt. Accensa aut substrata serpentes fugant. Nigris cicatricibus candorem reddunt, in vino cocta & illita. Sugillata tollunt. Ischiadicis imponitur, vt humorem ex alto euocet, meatusque trãsmutet, summam cutem exurens. Vermes necat succus auribus instillatus.

EX GALENO.

Periclitantibus & corpori admouentibus extrinsecus imposita, primum quidem valde excalfacit, & mordicat, cutẽque laniat, postremò etiã vlcus efficit. In corpus autem intrò assumpta, tum ipsa per se sicca, tum etiam cũ melicrato, perspicuo calfacit: & sudorem ciet, omnéque corpus tum digerit, tum exiccat. Ea ratione ducti quidam ipsam cõtra rigores per circuitum repetentes adhibuerunt, foris quidem oleo incoctam toti corpori inungentes cũ frictione nõ segni, intrò verò assumentes, sicuti est dictũ. Quinetiam & coxendicibus eam quidam in ægritudinibus ischiadicis tanquam strenuum remedium illinũt: trahit enim quæ in profundo hærent, totũque adeò articulum excalfacit, cutémque non obscurè adurit, mensésque tũ pota, tum apposita admodum efficaciter prouocat. Potum etiam elephanticorum remedium, non eò tãtũm quòd strenuè tenues humores digerat, verumetiam quia extenuet & incidat valenter crassos, quales sunt qui hunc morbum procreant. Sic & cicatricibus atris candorem reddit; & sugillata digerit. Sed ad talia recentem magis quàm arentem adhibere præstat. Quippe arefacta vehementior redditur, & ad vrendum promptior. Porrò talis cum sit, ad venenatarum bestiarum morsus assumitur, velut etiam cauteria, & quæcunque medicamenta calida sunt & acria, tenuiumque partium, quę que facilè ex alto ad sese circumiacentem omnem humiditatem possunt attrahere. Cæterum quæ illi inest amaritudo, planè exigua est, verùm ad quædam ita efficaciter agit, vt quæ valentissima est, nimirum quum coniuncta sit vehementi calori cum tenui essentia. Quare & ascaridas & lumbricos succus eius infusus aut potus enecat. Eadem ratione

aurium

aurium vermes,aut si alicubi in parte corporis sinuosa,aut implicata quæ putredine tētetur,talis prouenerit affectus. Sic & conceptum seu pota, seu admota interimit & eijcit. Igitur incidendi quidem ei vis adest propter calorem eius, tenuitatem & amaritudinem: abstergendi verò ꝓpter vnicam amaritudinem. Itaque asthmaticis ob omnia antedicta prodest. Ictericis verò potissimùm ob amaritudinem, si cut alia ferè omnia amara, vtpote abstergentia & expurgātia in iecinore prouenientes obstructiones. Ad omnia iam dicta efficacior est montana.

EX PLINIO.

Decocta in aqua ad tertias discutit frigora. Mulierū menstruis prodest. Aestate sedat calores. Vires quoque contra serpentes habet. Fumū ex ea nidoremque fugiunt, quam & substernere in metu obdormituris vtile est. Tusa ægilopis imponitur, & capitis doloribus recens, cum tertia parte panis temperata aceto illinitur. Succus eius instillatus naribus supinis, profluuium sanguinis sistit. Item radix cū myrti semine in passo tepido gargarizata, anginis medetur.

ADNOTATIO.

Quanam herba Calaminthis genera apud Dioscoridem & Galenum explicent, hodie parum constat, vt Musa Ruellius repugnet ob historia Dioscoridis & Galeni obscuram breuitatem.

De Crithe. Cap. CLXVII.

NOMINA.

Κριθὴ Græcis, Hordeum Latinis & officinis dicitur. Germanis [Gersten] Gallis *Orge*. Ex eo polenta, quam Græci ἄλφιτον nominãt, & Ptisana, medicamenta veteribus vsitatissima, conficiuntur.

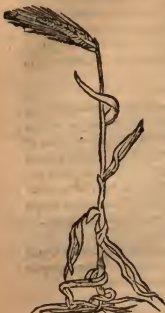
GENERA.

Rustici duo esse Hordei genera tradunt. Vnum Polystichum, quod sic dictum est, quia in multos versus spicatur. Sunt enim ex hoc genere quæ spicam tribus, interdū quatuor, nunc sex, nunc octo versibus distinctā proferūt. Germanis [Grosz Gerst,] hoc est, Hordeum magnum vocatur.

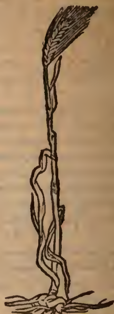
Gallis

Gallis *Orge à plusieurs râcs*. Alterum Distichum nominatur quòd scilicet in duos duntaxat versus spicetur. Germanis [Klein Gersten, id est, Hordeũ exiguum appellant. Gallicè *Orge à plusieurs rancs*.

FORMA.

Hordeum polystichum.

Hordeum distichum.

Culmum habet tritici, fragiliorem tamen minoremq; quinque, sex, & interdum pluribus geniculatum articulis: simplici in stipula folio, & eo quidem scabro ac lato. Grana ferè nuda, longiore capillamento, mordacique arista. In versus spicatur, radice frequenti, capillis fibrata.

LOCVS.

Hordeum pinguissimum amat agrum.

TEMPVS.

Erumpit à primo satu die septimo, & caput alterum grani in radicem exit, alterum in herbam. Metitur Augusto mense.

TEM

TEMPERAMENTVM.

Hordea primi sunt ordinis in exiccando & refrigerãdo.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Hordeum optimum est candidum, purúmque. Minùs quàm triticum nutrit. Ptisana tamẽ ob cremorem in elixatione redditum, plus alimẽti præbet quàm polenta ex hordeo facta. Contra acrimonias atq; faucium scabritias, exulcerationẽsq; pollet, quibus etiam triticea ptisana præsidio est, sed plus alit, magísque vrinam mouet. Lac abundè suppeditat, si cum Fœniculi semine decocta sorbeatur. Abstergit, vrinam ciet, inflat, stomacho aduersatur, & œdemata cõcoquit. Farina hordeacea cũ fico in mulsa aqua decocta, œdemata & inflammationes discutit. Duritias cum pice, resina & fimo columbino concoquit. Cum meliloto autem & papaueris calyce dolores finit, qui latus excruciant. Aduersus intestinorum inflationes, cum lini semine, fœnogręco & ruta illinitur. Strumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri vrina, ad cõcoctionem perducit. Cum Myrto autem, aut vino, aut syluestribus pyris, aut rubo, aut malicorio, alui profluuia sistit. Podagricis inflammationibus cum cotoneis, aut aceto prodest. Decocta in acri aceto, modo quo hordeaceum cataplasma, & calida imposita, lepris medetur. Liquata eadem cum aqua, atque cum pice & oleo decocta, pus excitat. Cum aceto autem liquata; & cum pice decocta, contra articulorum fluxiones prodest. Farina ex ijs aluum cohibet, inflammationẽsque mitigat.

EX GALENO.

Hordea pauxillum etiam abstersionis habent. Paulò etiam plus deficcant quàm farina fabacea, cui non insint cortices. Cætera verò similia sunt foris vtentibus. In cibo autem hoc præstant fabis, ꝙ flatuosam naturam exuant: fabis quãtũcũq; coxeris, flatuosa natura remanet, sunt enim crassioris essentiæ quàm hordea, quamobrem ijs plus etiam nutriunt. Quoniã verò ambo paulum à medio recesserũt, multo sunt vsui. Nã talia medicamenta multis alijs miscentur ceu materiæ quædam: itaq; etiã cera & oleũ paucis medicamentis cõiunguntur. Polenta verò multò plus hordeo desic

deſiccat. Plura de hordeo, ptiſana & polenta apud Galenum lib.j.de alimentorum facultatibus offendes.

EX PLINIO.

Farina ex hordeo & cruda & decocta, collectiones impetúſque diſcutit, lenit, & cõcoquit. Decoquitur aliàs in mulſa aqua, aut fico ſicca. Ad iecinoris dolores eam in poſca poſitam concoqui opus eſt, aut cum vino. Cùm verò inter coquendum diſcutiendúmque cura eſt, tunc in aceto meliùs, aut in fæce aceti, aut cotoneis pyríſve decoctis. Ad multipedum morſus cum melle, ad ſerpentium in aceto & cõtra ſuppurantia, ad extrahendas ſuppurationes ex poſca, addita reſina & galla. Ad concoctiones verò & vlcera vetera cũ reſina. Ad duritias cum fimo columbino, aut fico ſicca, aut cinere. Ad neruorum inflammationes, aut inteſtinorũ, vel laterum, vel virilium dolores, cum papauere, aut meliloto, & quoties ab oſsibus caro recedit. Ad ſtrumas cum pice & impubis pueri vrina. Cum oleo & fœnogræco cõtra tumores præcordiorum, vel in febribus cum melle, vel adipe vetuſto. Suppuratis triticea farina multò lenior. Neruis cum Hyoſcyami ſucco illinitur. Ex aceto & melle lentigini.

ADNOTATIO.

Hordeum polyſtichon ſeu hexaſtichon à diſticho Picardis diſtinguitur, Pariſienſibus confunditur.

De Croco. Cap. CLXVIII.

NOMINA.

Κρόκος Græcis, Crocus Latinis appellatur. Officinæ antiquùm nomen retinuerunt. Germani [Saffran] vocãt ſimpliciter, aut cũ adiectione, [zamer ſaffran.] Galli *Saffran*. Sic verò vocatus à Croco iuuene, qui propter amorẽ Smilacis virginis in florem ſui nominis verſus eſt: quod Ouidius teſtatur, qui ſic ſcriptum reliquit:

Et Crocum in paruos verſum cum Smilace flores.

FORMA.

Crocus folio eſt anguſto aduſque capillamenti penè exilitatem: flore purpureo Colchici floribus nõ admodũ diſſimili,

Croci flores & folia.

simili, in quo flammea Croci stamina radice bulbosa, copiosáque ac viuaci.

LOCVS.

Nascitur in Coryco monte Ciliciæ optimus. Proxima nobilitas ei q in Olympo Lyciæ monte prouenit. Dein ei qui ex Aegis Aetoliæ vrbe affertur. Nunc in plerisque Germaniæ locis plãtari cœpit haud infeliciter, qui viribus è locis iam commemoratis allatis haud cedat.

TEMPVS.

Florem ante folium ædit, per autumnum nanque Vergiliarum occasu floret, neque vltra mensis spatium flores durant. Postquam autem hi decidunt, statim folia augusta & oblonga prodeunt, viréntque tota hyeme.

TEMPERAMENTVM.

Crocus paulùm quid adstringens obtinet, quod terreum frigidúmque est, sed superat in eo calefaciens & qualitas & facultas, vt tota essentia secundi sit ordinis excalefacientium & primi exiccantium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Crocus emollit, concoquit, leniter adstringit, vrinam cit & coloris bonitatem efficit. Arcet crapulam cum passo potus. Fluxiones oculorũ cum lacte muliebri inunctus sistit. Potionibus quæ pro interaneis parantur, vtiliter miscetur

E item

item ijs quæ vuluæ ſedíque ſubijciuntur & illinuntur. Venerem ſtimulat. Inflammationes eriſypelatoſas inunctus lenit. Aurium remedijs vtiliſsimus eſt. Lethalem ſanè dicũt hunc ſi trium drachmarum pondere cum aqua bibatur. Radix eius cum paſſo pota, vrinam cit.

EX GALENO.

Crocus concoquendi vim quandam habet, adiutante ſcilicet in hoc & pauca adſtrictione. Quippe quibus medicamentis, quum non admodum excalefaciant, paucula adeſt adſtrictio, ea parem facultatem habent eſſentijs emplaſticis nominatis, quas cùm iunctas caliditati non vehementi contigerit, concoquentes eſſe conſtat.

EX PLINIO.

Diſcutit inflammationes omnes quidem, ſed oculorum maximè ex ouo illitum. Vuluarum quoque ſtrangulatus, Stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iecinorũ, pulmonum, veſicarúmque, peculiariter inflammationi earum vehementer vtile. Item tuſsi & pleuriticis. Tollit & pruritus. Vrinam cit. Qui crocum prius biberint, crapulam non ſentient. Ebrietati eo reſiſtunt. Coronæ quoq; ex eo mulcent ebrietatem. Somnum facit. Caput leniter mouet. Venerem ſtimulat. Flos eius igni ſacro illinitur cum creta Cimolia. Ipſum plurimis medicaminibus miſcetur.

EX SIMEONE SETHI.

Stomacho bonus eſt, ciborúmque concoctionem efficit. Obſtructiones tollit. Pituitoſa & lethargica vitia iuuat. Diſcutiendi quoq; vim obtinet & viſceribus vtilis eſt, ad ſpiritúſque difficultatem conducit. Si quis illo mediocriter vtatur, bonum colorem habebit: ſin verò citra modum, pallorem contrahet, & capitis dolorem, cibíq; inappetentiam faciet. Cum opio & lacte & roſaceo pedũ doloribus impoſitus vbi dolẽt, ſummopere prodeſt, ſuperpoſitis Betæ folijs.

De Cynocrambe. Cap. CLXIX.

NOMINA.

Κυνοκράμβη, ἢ κυνιά, ἢ λινόζωστις ἄγρια ἄρρην Græcis, Canina Braſsica, Cynia, & ſylueſtris Mercurialis mas Latinis, [Vvild

Vvilde Bingelkraut das mennle, Hundfz koel] Germanis appellatur: Gallicè *Mercuriale sauuage*.

Cynocrambe

FORMA.

Caulem ex se mittit dodrantalem, tenerum & subalbidũ. Folia Mercuriali similia, albescẽtia ex certis interuallis. Semen propè folia paruũ, rotundum. Ex qua quidem delineatiõe sole meridiano clarius est, herbam cuius picturam damus esse Cynocrãbem. Siquidem ea caulem binum palmorum altitudine habet, mollem & subcandidum. Folia Mercuriali similia admodum, certis interstitijs, subalbida. Semen item iuxta folia exiguum, rotũdum, geminorum instar testiculorum connexum, & in summa nihil est quod non in ea descriptioni adamussim respondeat.

LOCVS.

In syluis copiosè prouenit.

TEMPVS.

Semen veris initio, nempe Aprili mense, profert, maturescit autem Maio.

TEMPERAMENTVM.

Quum gustu nihil à satiua Mercuriali distet Cynocrambe, colligitur hinc idem quod illa obtinere temperamentũ.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Caulis & folia pota, & olerum modo comesta aluum ciẽnt. Ius verò decoctorum bilem & aquosa detrahit.

APPENDIX.

Alia est Cinocrambe ab hac nóstra, ea cuius mētionem facit Galenus, Paulus & alij, adde etiam Dioscorides, verū sub nomine Apocyni: quod lectorem, ne diuersas herbas vnam esse putaret, monere volui.

ADNOTATIO.

Hæc Braßica canina licet Mercurialis mas dicatur ob eius similitudinem, tamen Dioscoridi diuersæ sunt plantæ.

De Colutea Cap. CLXX.

NOMINA.

Κολυτέα Græcis, Colytea & Colutea Latinis, Gallicè *Baguenaudier* dicitur: à nullo tamen, quòd sciam, veterum quàm à Theophrasto libro tertio de plant. histo. cap. xviij. celebrata.

Colytea siue Colutea.

Sena.

GENERA.

Duo eius sunt genera. Vnum quod priuatim Colutea vocatur, officinis incognitũ. Germani [vuelsch Linsen] appellant. Galli *Baguenaudier*. Alterum officinis cognitum & frequenti vsu à medicis vsurpatum, Mauritano sermone Sena nominatur. Germani ad eam alludẽtes appellationem, [Senet] Galli etiam *Sené* nuncupant. Differũt autem inter se magnitudine: siquidem primùm genus maius est altero vt pote quod quadriennio, Theophrasto loco paulò antè citato teste, se in arborem efferat. Siliquæ etiam illius magis turgido spiritu distendũtur. Sena verò siliquas profert lunatas, nec ita prætumidas. Semẽ denique Coluteæ rotũdum, lentis obtinens similitudinem: Senæ autem oblongũ, cordisque humani instar acuminatum.

FORMA.

Frutex est ramis exilibus, folio fœnigræci: flore genistæ aut pisi, luteo, membraneo folliculo, pellucente, prętumido & veluti quodam spiritu distendente turgido, ita vt digitis si prematur, crepitans dissiliat, in quo semen atrũ, durum, latum, lentis magnitudine, pisi gustu, in ordinemque digestum clauditur.

LOCVS.

Satum vtrunque in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret Colutea Maio & Iunio mensibus, ac subinde in siliquis oblongis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Arabes calidam in principio secundi & siccam in primo ordine statuunt.

VIRES EX ACTVARIO.

Sena siliquosus quidam fructus à barbaris appellatur, qui citra noxam drachmæ pondusculo potus, pituitam & bilem deijcit, post hos reliquos humores modestissimè purgat, retorridam atramque bilem, eiusque suffusiones ex gallinaceo iure depellit. Vetusto capitis dolori, scabiei, comitialibus, impetigini succurrit. Sed feruefacti ius potius quam triti farina propinatur. Interaneorum obstructiones tollit.

APPENDIX.

Quum non forma tātùm imò etiam sapore duo hæc Co luteæ genera sibi similia sint, facilè etiam hinc colligitur facultate inter se minimè differre. Quare vtrunque citra molestiam atram bilem retorridamq́; educit, caputque ac cerebrum, & instrumēta sensuum à noxijs purgat humoribus. Quid multa? Aduersus omnia vitia ab atra bile nata valet.

APPENDIX ALTERA.

Dum hosce commentarios conscriberemus, non erat ad manum græcus Theophrastus: quare cū Latino tantùm vtendum esset exemplari Theophrasti, nō satis conijcere potuimus, an per υ aut per ο vox ipsa scriberetur, cùm non rarò Latini eas voces in quibus Græcè υ est per, vt, efferant, Quare Latinè dici hanc herbam Coluteam & Colyteam putauimus. Sed nacto tandē Greco Theophrasti codice statim deprehēdimus κολουτέαν a κολυτέα diuersam esse: idipsum enim Theophrastus manifestè innuit. In Latina verò Theodori versione perperam pro Colytea scribitur Colycea: id quod nobis etiam tenebras offudit.

ADNOTATIO.

Colutea nobis Baguenaudier, cuius folia & folliculos senæ loco non sine viribus substituunt pauperes.

De Coronopo. Cap. CLXXI.

NOMINA.

Κορωνόπους, ἢ ἀστέριον Græcis, Pes Cornicis & Sanguinaria Latinis dicitur. Officinis incognita herba Germanis commodè [Kraen oder Rappenfusz] Gallicè *Capriòle ou Sanguinaire, ou Dent au Chien.* appellari potest. Coronopus enim non alia ratione dici cœpit, quàm quòd Cornicis pedem effigie repræsentet. Sanguinaria autem, Sanguinalis ve vocata est, quòd sanguini sistendo apta sit herba. Sunt qui herbam stellæ nominant, alludentes haud dubiè ad Græcam appellationem astrion. Nonnulli quod foliū eius multipartito consectum; in ceruini cornu imaginem effigietur, Ceruinum cornu vocarunt.

For

Coronopus.

FORMA.

Herbula est oblonga per terram strata, folijs fissis, radice gracili et adstringente. Ex qua quidem descriptione, etsi concisa admodum, satis liquet, herbam hanc cuius picturam damus esse Coronopum. Herbula enim est folijs oblongis & scissis, ac in multas partes laciniatis atque adeò cornicis pedem effigie referentibus humi quoque semper sparsa proserpit: radice denique tenui admodum & adstringente prædita: Quibus omnibus id quoque accedit, quòd Dioscorides Psyllium folia Coronopo similia habere scribit. Quod si verum esse ex vtriusq; herbæ collatione experiri volueris, senties Coronopi huius nostri folia planè Psyllij folijs simillima esse, potissimũ vbi primũ è terra erũpũt: imò quod ad folia, flores & semina attinet, omnia in vtrisq; sibi similia deprehẽdes, in eóq; solo distare comperies, quòd Psyllium folia nõ fissa habeat, & in altum surgat, singuláq; iam dicta maiora producat: contrà Coronopus humi repat, minoraque omnia proferat. Vtraq; igitur herba luteos obtinet flores & semina in capitulis pulicibus similia. Capitula verò in Coronopo sunt multò quã in Psyllio tenuiora ac lõgiora, id quod pictura graphicè monstrabit. Ex ijs quoq; manifestum fit errare illos toto cœlo, qui gramen aculeatũ & Coronopum

vnam & eandem herbam esse contendunt, cùm tamen forma non parum distare videātur. Atq; hinc est quòd omnes veteres tam Græci quàm Latini vtranque herbam seorsim, & in diuersis locis descripserint. Plinius siquidem li. xxiiij. capi. xix. aculeatum gramē in cacumine aculeos plurimum quinos habere, atque adeò Dactylon vocatum esse hoc nomine, quòd scilicet digitorum speciem referat, scribit. Coronopus verò neque quinos, neque in cacumine aculeos obtinet, sed tantum folia fissa, vel si aculeos placet appellare has fissuras, non in cacumine, sed in ambitu passim foliorum eas reperies: vt certum sit Coronopum non esse aculeatum gramen.

LOCVS.

Dioscorides in incultis, semitis, & iuxta domicilia nasci tradit. In Germania tamen, quod sciam, nusquam nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio mense, ac subinde in oblongis capitulis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Ex adstrictione ipsa satis constat radicem ipsam siccandi vi præditam esse.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba cocta estur olerum modo. Radicem habet in cibo adstringentem, quæ cœliacis conducat.

EX GALENO.

Coronopodis radix comesta cœliacis prodesse creditur.

EX PLINIO.

Seritur interim Coronopus, quoniam radix cœliacis præclarè facit in cinere tosta.

ADNOTATIO.

Coronopum, id est pedem cornicis pingit quam nos meritò cornu cerui vocamus, quòd adulta eius folia cornu ceruini effigie ramosa sint. Coronopus nobis alius est in syluis frequens folio infernè violam nigram aut geranium referente, supernè exiguo in pedis cornicis formā planè diuiso, cui flos supereminet luteus paruus.

De Cyclamino. Cap. CLXXII.

NO

NOMINA.

KΥκλάμινος, ἢ ἰχθυόθηρον Græcis, Rapum & tuber, vmbilicúsque terræ Latinis, Cyclamen officinis mutata voce, Panis porcinus & terræ, atque Arthanita à nostræ ætatis herbarijs. Germanis [Erdvvurtz oder Apffel Schyvein oder Sevvbrot] Gallicè *Pain de Pourceau* dicitur. Cyclamino Græci nomen fecerunt, circumactam in orbē eius circinationem contemplati ἀπὸ τοῦ κύκλου quasi ab orbe Cyclaminon, hoc est orbicularem dixerunt. Fuítque hæc prior & antiquior plantæ huius appellatio. Ichthyotheron verò idem, quòd pisces ea necantur, nominauerũt. Romani Rapum terræ, quoniam eius radix in terra velut Rapum extuberat. Qua sanè ratione Terræ tuber, quòd in molem quandam intumeat: aut Vmbilicum terræ, quoniam vt vmbilicus circinata forma emergit, sic & Cyclaminus sub terra conspicitur, etiam appellarũt. Panem porcinum haud dubiè primùm vocarũt subulci, qui pecori suo radicem huius gratam pabulis cognouerunt. Cæteri antiquum Cyclamini nomen ignorantes, ꝙ sepius radicem in orbē circumactam intuerentur, quę non in globum intumescens, sed veluti pressa sese in latitudinem explicaret, qua forma quotidiano vsu panes visuntur, Terræ panem cœperunt appellare.

Cyclaminus.

FORMA.

Folia Hederæ habet,

purpurea, varia, supra infráque albicantibus maculis. Caulem longitudine quatuor digitorum, nudum, folijsque carentem, in quo flores rosarum effigie purpurei. Radicem nigram, Rapo similem, in latitudinem se pandentem.

LOCVS.

Nascitur in vmbrosis & vepribus, maximè sub arboribus.

TEMPVS.

Cyclaminus ad finem Augusti folia sua quæ per integrum retinuit annum, amittit: & subinde noua emittit, atque statim inter ea flores ostendit, qui integro durant autumno.

TEMPERAMENTVM.

Clarum est ex particularibus operationibus, quas statim subijciemus, Cyclaminum esse calidam & siccam in tertio ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix Cyclamini cum hydromelite pota pituitā, aquāq; per inferna trahit. Menses pota & apposita cit. Tradunt si prægnans mulier radicem transgrediatur, abortum fieri. Partum appensa accelerat. Bibitur & in vino contra lethalia, præsertim leporem marinum. Illita contra serpentium ictus remedio est. Immista vino ebrietatem facit. Regium morbum sistit tribus drachmis pota cum passo, aut diluta mulsa. Sed oportet eum qui bibit cubiculo calido reclinare, multis vestibus contectum, quò sudet. Eiectus verò sudor felleus colore inuenitur. Succus eius ad purgandum caput, naribus instillatur. Sedi etiam ad deijcienda excrementa in lana subijcitur. Vmbilico, imo ventri & coxæ illitus succus aluum mollit, verùm abortum efficit. Suffusis & hebetibus oculis inunctus cum melle succus prodest. Medicamentis abortum inferentibus admiscetur. Sedem procidentem cum aceto inunctus succus compescit. Exprimitur tusa radice succus, & ad mellis crassitudinem decoquitur. Radix cutem extergit. Exanthemata exprimit. Vulneribus per se ex aceto aut melle medetur. Illita lienem minuit. Vitia cutis in facie à sole & alopecias emēdat. Decocto eius luxata, podagra, & capitis vlcuscula, perniones

nesque vtiliter fouentur. Ipsaque in vetere oleo feruefacta ad cicatricem perducit quæ oleo illo inuncta fuerint. Caua ta radix oleo expletur, & cineri feruenti imponitur, adiecto interdum thyrrhenicæ ceræ modico, vt strigmenti crassitudinem contrahat, vnguentum tum primis vtilé pernionibus. Radix Scillæ modo concisa reponitur. Narrant ad amatoriam assumi contusam, & in pastillos conformatam.

EX GALENO.

Cyclaminus varias vires obtinet, nam & extergit, & incidit, & ora venarum aperit, & attrahit, & discutit. Clarum verò id est ex particularibus operibus. Nam succus eius hæmorroidas reserat, violenterque ad secessum prouocat in floccis appositus. Sic etiam medicamentis tubercula, strumas, aliasque durities discutientibus commiscetur, ac suffusis cum melle illitus competit: ad hæc quoque per nares expurgat. Adeò est vehemens eius facultas, vt abdomine illito ventrem subducat, & fœtum interimat. Nam & alioqui validum interimendo conceptui medicamen est, in pesso addito. Tota verò radix succo imbecilior est, quanquàm & ipsa vehemens sit. Nam & menses siue epota, siue apposita euocat, & regio morbo prodest, non modò ipsum viscus expurgans, sed etiam quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per sudorem excernês. Proinde à potione omnibus modis sudoris adiuuãda prouocatio est. Modus eius bibendi est drachmarum trium, siue cum melicrato, siue cum passo. Cutem extergit cùm in alijs, tum quòd alopecias, ephelidas, omniaque exanthemata curet. Lienem quoque induratum iuuat illita, tum recens, tam arida. Sunt qui radicem siccam asthmaticis exhibeant.

EX PLINIO.

Cyclamini radix contra serpentes omnes bibitur. In omnibus serenda domibus, si verum est, vbi sata sit, nihil nocere mala medicamenta, amuletum vocant: narrãtque ea ebrietatem repræsentari, addita in vinum radice. Et siccata Scillæ modo concisa reponitur, decoquiturque eadem ad crassitudinem mellis. Suum tamen venenum inest ei: tradunt

duntque si prægnans radicem eam transgrediatur, abortũ fieri. Radix denique tribus drachmis bibitur in loco calido, & perfrictionibus tuto: sudores enim felleos mouet.

ADNOTATIO.

Ciclaminus frequens in luco Aurelianensi, in hortis etiam nostris prouenit.

De Cypero. Cap. CLXXIII.

NOMINA.

Κύπειρος ἢ κύπερος Græcis, Cyperus & Cypirus Latinis dicitur. Quũ enim Græci quandoque diphthongo, vt Theophrastus, quandoque vocali breui, quemadmodum Dioscorides, Galenus & alij quidam, penultimam scribãt, fit vt aliqui, e, alij vèrò, i, retineant. Poetę qui, e, ex diphthõgo retinuerunt, meritò penultimam in Cypero producũt. Officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanis [Vuilder Galgan] Gallis *Souchet* vocatur.

Cyperus.

FORMA.

Cyperus porri folia habet, longiora tamen, graciliora & solidiora. Caulem cubitalem, & nonnũquam altiorem, angulosum, schœno simile, in cuius cacumine minutorũ foliorum ac seminis productio est. Radices illi subsũt, quarum vsus est, oblongæ, oliuarũ modo sibi inuicem commissæ, aut rotundæ, nigræ, suauiter olentes, & amarę: vel, vt Theophrastus delineauit,

nit, inæquales, partim crassæ, carnosæque partim graciles atque surculosæ. Ex qua descriptione omnibus esse perspicuum arbitramur, stirpem cuius nunc picturam damus esse Cyperum. Siquidem folia fert porracea, longiora, exilioraque: caulem altitudine cubiti, aut altiorē, angulosum, in cuius cacumine minuta folia prodeunt, inter quæ semen residet. Radices huic sunt oblongæ, oliuarum modo inter se connexæ ac inuicem implexæ, aut rotundæ, nigræ, iucūdè spirantes, gustu amaræ. Præterea magna inæqualitate notantur, quòd pars quædam crassa carnosaque, quædam gracilis atque lignosa sit. Nemo enim non videt radicis tenuitatem surculosam protinus in oliuaria tubercula verticillari. Nascitur quoque è latere huius radicula (quod Theophrastus etiam notauit) vnde cauliculus erumpit alius, vt pictura affabrè monstrat.

LOCVS.

Nascitur in locis cultis & palustribus. In Germania certè non nisi cultus in hortis prouenit.

TEMPVS.

Minuta folia in cacumine cum semine Iunio & Iulio mense producit.

TEMPERAMENTVM.

Cyperi radices maximè vsui sunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radici Cyperi calefaciendi vis inest, vrinamque mouendi. Calculosis & aqua inter cutem correptis pota succurrit. Aduersus scorpionum ictus remedio est, Refrigerationibus vuluæ & præclusionibus fotu auxiliatur. Pellit menses. Arida trita oris vlceribus, etiam si depascant, prodest. Malagmatis calefacientibus miscetur, & vnguentorum spissamentis accommodatur.

EX GALENO.

Cyperi radices maximè vsui sunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem. Itaque vlceribus quę prę nimia humiditate cicatricem difficulter admittūt, mirificè

pro

prosunt: habent enim quiddam etiam adstringens, quapropter vlceribus item conueniũt. Quin & incidendi vim quãpiam illis inesse testificandum, qua & calculo vexatis congruunt, & vrinam mensesque mouent.

EX PLINIO.

Cypero vis in medicina psilothri. Illinitur pterygijs, vlceribusque genitalium, & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris vlceribus. Radix aduersus serpentium ictus & scorpionum præsertim remedio est. Vuluas aperit pota. Largiori tanta vis, expellit eas. Vrinam ciet & calculos: ob id vtilissima hydropicis. Illinitur & vlceribus quæ serpunt, sed his præcipuè quæ in stomacho sunt, ex vino vel aceto illita. Iũci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias tussi medetur. Semen tostum & in aqua potum, sistit aluum & fœminarum menses, capitisque dolores facit.

ADNOTATIO.

Cyperus nobis Souchet, fortè à radice quam Galli Souche vocãt cuius vis & vsus est præcipuus.

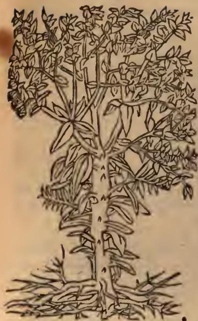
De Lathyri. Cap. CLXXIIII.

NOMINA.

Λάθυρις Græcis, Lathyris Latinis. Officinis Cataputia minor, quòd in pilulis quibusdam, seu potiùs catapotijs, semen ferat: aut ꝙ verisimilius est, quia granis eius ad aluũ subducendã pro catapotijs vtãtur. Germani [Springkraut Sprigkoerner oder Treibkoerner] appellant, quod semẽ scilicet nisi in tempore auferatur, sua sponte ex loculamentis saliendo excidat. Gallicè *Espurge*.

FORMA.

Caulem profert cubitalem, vacuũ, digiti crassitudine: in eius cacumine sunt alæ. Folia in caule oblonga, amygdalinis similia, latiora tamen & læuiora. Quæ verò in summis sunt ramulis: minora, Aristolochiæ aut oblongæ Hederę figura. Fructum fert in summis ramis tribus loculamentis distinctum

Lathyris.

ſtinctum, rotũdum ceu Capparin, in quo terna ſunt ſemina putaminibus inuicem diſcreta, rotũda, maiora eruis, quæ quum corticibus exuuntur, candida ſunt & guſtu dulcia. Radix illi tenuis & inutilis. Totus autem frutex lacteo liquore, Tithymali modo, plenus eſt. Hanc certè deſcriptionem, ſi ſingula comparare velis, ita Cataputiæ minori quadrare inuenies, vt nulla prorſus ſit nota, quam non pictura referat. Nam hæc caulem cubitali emittit longitudine, & digitali craſsitudine. Gignuntur in faſtigio alæ, & folia in caule oblonga, amygdalæ proxima, latiora & leuiora. Quæ autem in ſummis emicant ramulis, minora ijs quæ caulem ambiunt conſpiciuntur, Ariſtolochiæ aut longioris Hederæ figura. In cacuminibus fructum gerit triplici cellula conceptaculóve diſtinctum, ceu Capparin rotundum, in cuius ventriculis grana tria intercurſantibus membranis diuiſa continẽtur, eruis maiora, rotunda, quæ corticibus exuta alba ſpectantur, guſtatu dulcia.

LOCVS.

Naſcitur locis cultis & ſabuloſis.

TEMPVS.

Carpitur autumno dum fructu prægnans eſt, ſemẽnque eximitur dum tunicula quibus includitur, inaruerunt.

TEMPERAMENTVM.

Calidam

Calidam in tertio,& in primo ordine humidam ſtatuũt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Purgant aluum grana eius ſex vel ſeptem ſumpta in catapotio,aut comeſta, aut cũ caricis aut palmulis deuorata frigida,ſuperpota aqua.Ducunt autem pituitam & bilem, & aquas.Succus Tithymali modo exceptus,eundem effectũ præſtat.Folia cũ gallinaceo aut oleribus decoquuntur.

EX GALENO.

Sunt qui Lathyrin dicant Tithymali eſſe ſpeciem, tum quòd ſimiliter illis ſuccum habeat, tum quòd eodẽ modo purget,vniuerſáque illis facultate ſimilis ſit, niſi quòd ſemen guſtantibus videatur dulce:quod ſanè etiam maximè purgatoriam vim obtinet.

EX PLINIO.

Grana vicena in aqua purà aut mulſa pota,hydropicos ſanant.Trahunt & bilem. Qui vehementiùs purgari volunt,cum folliculis ipſis ſumunt ea, nam ſtomachum lædunt:itaque inuentum eſt,vt cum piſce,aut iure gallinacei ſumerentur.

ADNOTATIO.

Lathyris nobis à purgandi violentia Eſpurge dicitur.

De Leucoio Dioſcoridis. Ca.CLXXV.

NOMINA.

Λευκόιον Græcis, Viola alba,vel Viola ſimpliciter Latinis:officinis Mauritana voce Cheiri vel [Keirim] appellatur. Germanis [Veiel] Gallicè *Violier*. Non autem temerè adiectum eſt Dioſcoridis: hac enim voce à leucoio Teophraſti,de quo ſuo loco dicemus,ſegregare voluimus.

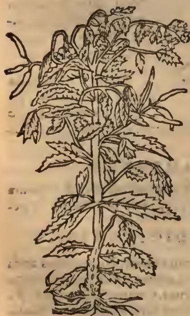
GENERA.

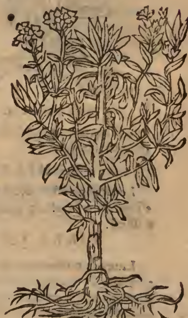
Etſi Leucoij nomine Viola ſignificetur candida,tamen & pro lutea,& cœrulea,& purpurea ſolet vſurpari. Quatuor itaq; Violæ huius ſunt genera,quæ ſola florũ diuerſitate inter ſe differũt. Alia enim cãdida alia lutea,alia purpu

rea

rea.Non est tamen quòd per purpuream hic intelligas eam quæ Græcis ἴον,& Latinis propriè Viola dicitur: nam eius alia ab ea de qua hic agimus familia est, huícque tum qualitate tum facultate,adde etiam forma,contraria. Ea enim quæ ἴον Græcis vocatur,humilis est,ob id à nōnullis Sessilis dicta, & latiore folio. Contrà nostra illa vt mox dicemus,cubitali est altitudine,& minimè sessilis. Idem de candida dictum putes,nam ea quoque duplex est: vna de qua hic fit sermo,alia sessilis,de qua in præsentia nihil dicemus: cœruleas enim videre nō licuit. Quare suppositititium hoc verbum in Dioscoride puto,maximè cum Plinius lib.xxj. vbi de satiuis Violis loquitur,purpurea scilicet lutea & alba,nullam de cœrulea mentionem fecerit.

FORMA.

Leucoion Dioscoridis.

Viola lutea.

Cubitali altitudine prosiliunt,ramosæ,caule Brassicæ.

Viola purpurea.

exiliore, folio longo, molli, canescente, flore quadrifolio, Violæ syluestris odorem referente: non vnius coloris, nam alij candidi, alij lutei, alij purpurei. Semē foliaceū tenuibus quidem, sed quincuncialibus siliquis continetur.

LOCVS.

Vbique ferè in hortis & cultis reperiūtur. Non enim nascuntur magna ex parte nisi satæ fuerint.

TEMPVS.

Primo vere, & maio potissimum mense, inter flores emicat Leucoion. Hoc itaq; tempore flores carpendi. Semen inter æstatis initia profert.

TEMPERAMENTVM.

Leucoion abstergētem facultatem possidet, & tenuium est partium, Galeno autore: proinde vt calidum sit necesse est.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Lutea in medicina præcipui vsus est. Huius flores aridi & feruefacti in desessionibus, contra vuluæ inflammationes valent, & menstrua educunt. Cerato excepti rimas sedis sanant: cum melle oris vlcera. Semen eius duum drachmarum pondere ex vino potum, aut cum melle appositū, menses, secūdas & fœtus educit. Radices cum aceto illitæ, reprimunt lienem, & podagricos iuuant.

EX

EX GALENO.

Leucoij frutex vniuersus extergentem facultatem obtinet,ac tenuium partium est,plus tamen flores, & inter hos qui sunt ficciores magis etiam quàm virides,adeò vt & oculorum crassas cicatrices extenuent. Tum menses quoque decoctum eorum mouet, & secundas, fœtumque emortuum elicit,& si bibatur,abortum facit. Est ergo id medicamentum,vt si quod aliud , amarum . Quòd si quis virium eius vehementiam multa aqua admixta mitiget, aut certe id genus aliquo,habebit & ad phlegmonas bonum medicamentum. Sic decoctum eius si non merum fuerit,vteri phlegmonas identidem perfusum sanat , potissimùm quæ diuturno tempore ad scirri modum indurüere. Sic cum cerato vlcera ægrè ad cicatricem peruenientia curat . Sunt verò etiam qui cum melle ad oris vlcera adhibeant. Semen quum eiusdem sit facultatis,aptissimum est duarum drachmarũ mensura potum, tum mensibus ciendis cum melle appositum conuenire creditur,fœtũque viuentẽ interficere ac mortuũ eijcere. Radices similis quoque facultatis,nisi quatenus crassioris sunt essentiæ,& magis terrenę,cũ aceto lienes indura tos sanãt. Nõnulli verò & phlegmonas induratos ijs curãt.

EX PLINIO.

Extenuant,menstrua & vrinam ciunt. Minor vis est recentibus,ideoque aridis post annum vtendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus,menses trahit. Radices eius cum aceto illitę sedant lienem. Item podagram,oculorum inflãmationes , cum myrrha & croco. Folia cum melle purgãt capitis vlcera,cum cera rimas sedis,& quę in humidis sunt. Ex aceto verò collectiones sanant.

ADNOTATIO.

Leucoia nobis à caryophyllis in floris figura & acrimonia Gyroflee dicuntur,& vnũ genus luteum officinis cum Mauris Keiri.

De Lapatho Cap. CLXXVI.

NOMINA.

Λαπάθον Græci, Rumicẽ Latini, Barbari Lapatium vocãt. Lapathum autem ab effectu nomẽ accepit,quod

scilicet exinaniat : etenim λαπάζειν vacuari vel exinanire Græcis est : omnium siquidem generum folijs decoctis aluus mollitur.

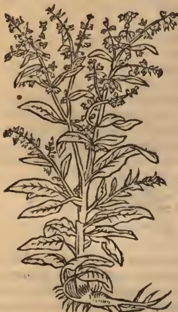
GENERA.

Huius quatuor genera facit Dioscorides. Primum oxylapathon Græcis & Latinis dicitur. Officinę Lapatium acutum, Germani [Mengelvvurtz, Grindtvvurtz, Streyffvvurtz, zittervvurtz, vvildampffer] Galli *Parelle, ou La patience* nominant. Oxylapathum, quamuis anceps in acidum saporem vel acutam figuram videatur significatio, tamen nomen à folijs, quæ in mucronem desinunt, accepisse videtur. Secundum genus hortense priori dissimile, non quidem in vniuersum, sed dũtaxat in folijs, quæ, Serapione teste, multò sunt latiora. Galli hodie *la Rheubarbe des moynes* vocãt. Hoc genus haud dubiè est Rhabarbarum monachorum, quod passim hodie in hortis plantatur: Oxilapatho enim per omnia ferè simile est, folia tamen latiora obtinet, & ob cultum paulò tenerius est. Cùm autem primum erũpunt folia, purpurea ferè sunt, dein quotidie viridiora fiũt, vt pictura ipsa monstrat. Tertium syluestre, paruum, plantagini simile, molle & humile est, quod vulgato nomine bonus Henrichus, germanicè [gouter Heinrich] Gallicè etiam *Bon Henri* dicitur: id quod ex forma primùm colligitur: folia enim eius oxalidi, nisi quòd ampliora sunt, atqueadeò ad plãtaginis nõnihil accedunt folia, similia sunt. Flores autem eius & semen sic Oxilapathum referunt, vt vix ab inuicem discerni queant. Dein vires etiam conueniunt: vulneraria enim herba est Bonus Henricus, ac mirificè ad sordida purganda, ac glutinanda vlcera confert, sic vt appensa etiam, ac trita vulneribus imposita, vermes qui in ijs nascunt excidere faciat. Quartum genus Græci ὀξαλίδα, Latini Oxaliden. Officinæ Acetosam, Germani [Saur Ampffer] Galli verò *Oseille, Vinette, Sallette* nominant. Oxalis autem ideò dicta est, quòd in gustu acorem planè resipiat, vnde etiam vulgus Acetosam vocauit. Hanc propriè Romani appellarunt Rumicem, forsitan quòd ab ea succus non aliter atque mamma (quam Rumen veteres dixerũt) sitientibus

exug

exugi soleat. Galenus tria tantùm genera Lapathi facit. Oxaliden Oxilapathon & Hippolapathon, quod sic Graeci quasi grande Lapathum dicunt, magnis amplisque rebus hippo praeponere soliti, ab equo excellentis amplitudinis animali magnitudinem mutuantes.

FORM A.

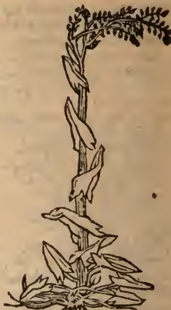
Oxilapathum.

Rumicis secundum genus.

Oxilapathum folijs duris & in cacumine acutis, semine herbaceo acuminato ex minutissimis pediculis dependẽtẽ radice longa & lutea vel potius crocea. Secundum genus Oxylapatho perquàm simile est, folijs tamen latioribus ac tenerioribus cõstat, caule bicubitali interdum, striato, floribus exiguis, luteis, semine vt Oxylapathum triangulari, radice lõga & lutea seu crocea. Tertium genus, quod vulgus hodie Bonum Henrichum vocat, folium Oxalidi, latius tamen, aut Aro, vel vt Dioscorides inquit, plãtagini ve simile

Rumicis tertium genus. *Oxalis.*

obtinet. Aliqua enim Ari, aliqua autem plãtaginis folia referunt. Caulem prioribus duobus humiliorem, in quo flores & semina racematim multa dependent. Radicem vero longam & subflauam. Oxalis autem folio syluestri & paruo humilive Rumici similia habet. Caulis eius non adeò grandis est, sesquicubitum altus. Semen acuminatum, rubrum, quod foliaceo vestitur inuolucro, sapore acri, quod in caule & adnascentibus coliculis nascitur.

LOCVS.

Oxilapathon in palustribus & circa fossas potissimùm nascitur. Secundum genus hodie in multorum hortis consitum prouenit. Tertium passim in areis, sepibus & circa itinera crescit. Oxalis in omnibus pratis copiosissimè prouenit.

Tem

TEMPVS.

Aestate antequam prata demetantur omnium copia haberi potest.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores Acetosam statuunt esse frigidam & siccam in secundo. Atqui quale huius & reliquarum Rumicum sit temperamentum, ex facultatibus earundem, quas mox dicemus, facilè deprehēdent studiosi. Secundi generis Rumex in folijs manifestissimam aciditatem ostēdit, vt hinc etiam conijcere liceat esse Rumicem, vtcunque monachi, & cū ijs multi quoque medici, Rhabarbarum esse contendant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Omnium Rumicum olus decoctum aluum mollit. Crudum illitum cum rosaceo aut croco melicerides discutit. Semen syluestris & Oxylapathi & Oxalidis cum aqua aut vino vtiliter cōtra dysenterias, cœliacos affectus, stomachi fastidia scorpionúmq; ictus bibitur. Si quis etiam in potu præsumat, nihil ictus patietur. Radices ipsarum ex aceto & crudæ illitæ, lepras, impetigines, scabrosósq; vngues sanāt. Sed antea locus aceto & nitro in sole perfricandus est. Pruritus decoctum earum sedat, si eo foueātur. Coctæ in vino si cum iure colluantur, aurium dentiúq; dolorem mulcent. Strumas parotidásque discutiunt si cum vino decoctæ illinantur. Lienes autem cum aceto. Aliqui vtuntur radicibus contra strumas, vinculo collo eas appendentes. Tritæ & appositæ fœminarum fluxiones sistunt. Decoctæ cum vino & potæ regio morbo correptos emendant. Calculos vesicæ comminuunt. Menses cient. Scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathon easdem antedictis Rumicum generibus vires obtinet.

EX GALENO.

Lapathum moderatè digerētem facultatem habet, oxylapathum verò mistam: nam simul cum eo quòd digerit, nonnihil quoque reprimendi facultate participat. Semen eorum manifestam quandam adstrictionem obtinet, adeò vt & dysenterias, & alui profluuia sanet, potissimū autem oxylapathi. Hyppolapathon easdem dictis facultates obtinet,

tinet, sed imbecilliores.

EX PLINIO.

Syluestria Lapatha scorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta si coletur, succus dentibus auxiliatur: si verò bibatur, morbo regio. Semen, stomachi inextricabilia vitia sanat. Hippolapathi radices priuatim vngues scabrosos detrahunt. Dysentericos, semen duabus drachmis in vino potum, liberat. Oxylapathi semen lotum in aqua cœlesti, sanguinem reijcientibus, adiecta acacia lentis magnitudine, prodest. Pręstantissimos pastillos faciunt ex folijs & radice, addito nitro & iure exiguo. In vsu aceto diluũt. Sed satiuum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curant. In vino verò decocta, strumas & parotidas & calculos. Poto vino & lienes, cœliacos ęquè & dysentericos & tenasmos. Ad eadémque omnia efficacius ius Lapathi, & ructus facit, & vrinam ciet, & oculorum caliginem discutit. Item pruritum corporis, in folia balnearum additum, aut prius ipsum illitum sine oleo. Firmat & cõmanducata dentes. Eadem decocta cum vino, sistit aluum. Folia soluũt adiecto sale.

APPENDIX.

Alterius generis Rumicis, qui Rhabarbarum monachorum vocatur, radix purgandi etiam vim obtinet, si in pulverem redacta drachmæ pondere sumatur. Neq; id mirum admodum, cùm etiam Dioscorides ipse omniũ Rumicum olus decoctum aluum mollire, atque decoctas eorundem radices cum vino, regio morbo correptos emendare, ob bilis nimirum per inferna eductionem, testetur.

ADNOTATIO.

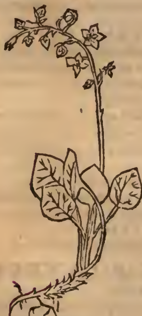
Oxilapatum à Lapato, vulgus la Patience & Parelle. Secundum genus Lapatum rotundum vulgò dictum videtur, aut ei affine Rhabarbarum Cartusianorum. Tertium genus est Oxalis vulgaris, nomen Parisijs Oseille retinens.

DE

De Limonio. Cap. CLXXVII.

NOMINA.

ΛΕιμώνιον Græcis, Limonium, Beta syluestris, & Tintinabulum terræ Latinis, Vulgò Pyrola, Germanis [Vvintergruen, Holtzmãgolt, Vvaldmangolt, oder Vvaldtkel] Gallis *Limoine, ou Bette de pré, ou Bette sauuage*, appellatur. Beta autem syluestris hæc herba dicta est, quòd in syluis & locis muscosis, hortensi Betæ primum erumpenti haud dissimilis proueniat. Tintinabulum, à floribus eius tintinabulo similibus, Pyrola, quòd eius folia arboris pyri folio similia sint.

Limonium.

FORMA.

Folia Betæ similia habet, tenuiora tamen & minora, decem, aut plura. Caulem tenuẽ, rectum, lilio æqualem, semine rubro, gustúq; adstringente plenum. Ex qua siquidem descriptione abundè liquet, herbam, quam vulgus Pyrolam vocat, esse Limonium. Folijs enim Betæ similis est, verùm tenuioribus & minoribus (legendum enim in Dioscoride μικρότερα & non μακρότερα, Plinio libro vigesimo capite octauo teste) decem, interim pluribus. Caule tenui, recto, lilio simili, pleno seminis rubri, quod gustu adstringit. Quibus accedit quòd Germanicè [Vvaldtmangolt,] id est, Beta syluestris noĩatur. Neq; vires discrepant: adstringit enim vulnerariaq; herba est Pyrola, haud secus

atque Limonium. Flores denique tintinabulo similes sunt vt citra vllum discrimen Pyrolam Dioscoridis esse Limonium asseuerare liceat.

LOCVS.

In vmbrosis & syluestribus prouenit locis.

TEMPVS.

Iunio mense floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & semen gustu vehementer adstringunt, ita vt in tertio ordine siccitatis illud rectè recentiores collocent.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen tritum in vino potum acetabuli mensura, dysentericis ac cœliacis auxiliatur. Rubrum, fœminarum profluuium sistit.

EX GALENO.

Limonij semen vtpotè austerum, cœliacis, dysentericis & sanguinem spuétibus cum vino exhibent. Iuuat & profluuium muliebre. Satis autem est acetabuli mensura.

EX PLINIO.

Huius folia ambustis vtilia, guttantia adstringunt. Semen acetabuli mensura dysentericis prodest. Aquæ è radice coctæ maculas vestium eluere dicuntur, itémque membranarum.

EX RECENTIORIBVS.

Pyrolæ decoctum interna & externa vulnera potum sanat. Item fistulis ac alijs malignis vlceribus medetur.

ADNOTATIO.

Limonium nobis frequens, officinis nomen non habet.

De Lamio. Cap. CLXXVIII.

NOMINA.

LAMIVM Plinio lib.xxj.cap.xv.& lib.xxij.cap.xiiij. vocatur. Vulgò vrtica iners & mortua. Sunt qui albā Vrticam nominent, & Archangelicam. Officinis inusitatum, Germanicè [Todtnessel oder Taubnessel] Gallicè *Ortie morte, ou Ortie Blanche* dicitur. Iners & mortua cognominata, quòd folijs non mordentibus sit mitissima.

GENE

GENERA.

Vrticæ mortuæ tria inueniuntur genera. Vnum albis, (quod propriè Lamiũ dicitur) Alterum luteis, & Tertium purpureis floribus constat. Nos, quia solis floribus differunt, nec in eorum folijs aliquod discrimen apparet, vna icone omnia tria complexi sumus genera.

FORMA.

Lamium.

Folijs constat Vrticę pungentis, minoribus, fimbriatis, candidioribus: lanugine nequaquam mordaci: caule quadrangulo: flore albo, luteo, aut purpureo: radice ex interuallis cincinnis capillata. Graui odore tota fragrat. Innoxia est & morsu caret. Semen in caulibus per interualla copiosum & nigrum profert.

LOCVS.

Passim circa semitas & sepe nascuntur.

TEMPVS.

Vere primo, Maio potissimùm mense, floribus abundant, & tota ferè æstate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum est Lamium veluti etiam alia Vrticæ genera, id quod ex gustu, eiusque facultatibus deprehenditur.

VIRES EX PLINIO.

Medetur cum mica salis contusis incussisque inustis & strumis, tumoribus, podagris, vulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus sacris medetur. Quidā è nostris tempore discreuere genera. Autumnalis Vrticæ radice alligata in tertianis, ita vt ęgri nuncupētur cùm eruitur ea radix, & dicatur quæ, & cui, & quorū filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem contra quartanas pollere. Iidem radice vrticæ addito sale, infixa corpori extrahi. Folijs cum axūgia strumas discuti, vel si suppurauerint, erodi complerique.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores hac inerti Vrtica vtuntur sistendo ruentis è naribus sanguinis impetu, imæ ceruici vel scapulis alligādo, inde sperant in aduersum trahi cruoris manantis impetum. Vlceribus denique, putredinibus & fistulis mirificè cōferre, ac mederi tradunt.

ADNOTATIO.

Lamium vrtica alba à flore vulgò dicitur.

De Lino. Cap. CLXXIX.

NOMINA.

Λίνον Græcis, Linū Latinis & officinis, germanis [Lein oder Flaschsz] Gallis *Lin* appellatur.

FORMA.

Herba est tenui caule, folijs angustis, oblongis, & in summo acuminatis, floribus cœruleis, speciosis, quibus decidentibus folliculus enascitur in qua semina continentur fulua.

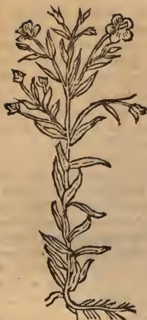
LOCVS.

Gaudet pingui solo & modicè humido. Agris autem noxium est, deteriores enim eos facit, id quòd ijs carminibus in Georgicis significauit Virgilius.

Vrit enim lini campum seges, vrit auenæ.
Vrunt letheo perfusa papauera somno.

TEMPVS.

Vellitur æstate vbi maturitatem cōsecutum fuerit, quæ

Linum.

sanè duobus argumentis intelligitur, intumescente semine, vel flauescente colore.

TEMPERAMENTVM.

Est in primo ordine calidum, ac humiditatis & siccitatis quodammodo in medio situm.

VIRES EX DIOSCORIDE

Semen Lini eandem Fœnogræco facultatem obtinet. Omnem intus forisque inflammationem discutit & emollit, cum melle, oleo, exiguaque aqua decoctum, aut melle cocto exceptum. Vitia cutis in facie crudum, varosque cum nitro & ficu illitum. Cum lixiuia autem parotidas, duritiesque discutit. Herpetas in vino decoctum, & fauos purgat. Vngues scabros cum pari modo Nasturtij & mellis eximit. Cum melle vice eclegmatis sumptum, ea quæ in thorace sunt educit. Tussim lenit. Ventrem stimulat si cum melle & pipere mixtum pro placenta largiùs sumatur. Huius decoctum intestinorũ vterique erosionibus iniectum medetur, adq; excrementorum eductionem prodest. Ad vuluæ inflammationes in desessionibus haud aliter quàm Fœnigræci perquàm vtile est.

EX GALENO.

Lini semen esum flatuosum est, etiam si frigatur, adeò sanè excrementitia humiditate plenum est. Visceribus tamen

men quæ circa hypochondria sunt, vt si quid aliud, gratū existit. Quidam hoc tosto instàr opsonij non secus ac factitio sale cum garo vtuntur. In vsu est & melle conspersum. Inserunt nonnulli panibus quoque. Stomacho & concoctioni repugnat. Tenuiter corpus alit. Quod spectat ad deiectionem, nec laudandum, nec vituperādum, perexiguam tamen vim mouendæ vrinæ tenet, quæ in tosto efficacior est. Idem quoque aluum magis sistit. Rustici sæpenumerò torrefacto adiecta portione mellis vtuntur.

EX PLINIO.

Lini semen cum alijs quidem in vsu est. Et per se mulierum cutis vitia emendat in facie. Oculorum aciem succo adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha. Cum vino sedat parotidas. Cum melle, aut adipe, aut cera, stomachi solutiones inspersum polentæ modo. Anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniso illitum. Torretur vt aluum sistat. Cœliacis & dysentericis imponitur ex aceto. Ad iecinoris dolores estur cum vua passa & ad phthisim vtilissimè. Semine fiunt & eclegmata. Musculorum, neruorum, articulorum, ceruicum duritias, cerebri membranas mitigat farina seminis, nitro aut sale, aut cinere additis. Eadem cum fico item concoquit ac maturat. Cum radicè verò cucumeris syluestris extrahit quæcunque corpori inhærent. Sic & fracta ossa. Serpere vlcus in vino decocta prohibet. Eruptiones pituitæ cum melle emendat. Vngues scabros cum pari modo Nasturtij, & testium vitia, & ramices cum resina & myrrha, & gangrænas ex aqua. Stomachi dolores cum Fœnograeco sextarijs vtrisque decoctis in aqua mulsa. Intestinorum & thoracis perniciosa vitia, clystere in oleo & melle.

De Lichene. Cap. CLXXX.

NOMINA.

Λειχὴν Græcis, Lichē Latinis, Officinis & herbarijs Hepatica, Germanis [Stein oder Brunnenleberkraut] Gallis *Hepatique* dicitur. Lichen autē Græci & Latini nominarunt, quòd contra Lichenas omnibus remedijs antepona

ponatur: aut à re ipsa nomen dederunt, quoniam saxa quibus hęret linguæ modo lambat. Hepaticam verò recentiores vocarunt, quòd iecinorum fibris similis conspiciatur.

FORMA.

Folio succi pleno, crasso & oblongo constat, rorulentis petris adhærēte, sub quo cauliculi, pediculorum forma, capitula stellata habentes, exeunt.

LOCVS.

Nascitur in roscidis & grauiter olentibus saxis.

TEMPVS.

Iulio mense ea, qua dicta est, forma decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Lichen, siue Hepatica.

Abstergentem ac modicè refrigerantem facultatem, vtranque verò resiccantem habet. Abstergentem quidem atque exiccantem à petra, refrigerantem autem ab aqueo humore.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Lichen illitus sanguinis eruptiones sistit, & inflammationes compescit. Impetigines sanat. Inunctus cum melle, regio morbo affectis prodest. Oris & linguæ defluxiones arcet.

EX GALENO.

Lichen qui in petris nascitur, est veluti muscus quidam, sed rectè ex plantarum genere censeri potest. Sic nominatus videtur, quòd lichenas seu impetigines curet. Extergentem

tem & mediocriter frigidam facultatẽ obtinet. Porrò quòd ex talibus substantijs componitur, aduersum esse inflammationi nihil mirum est. An verò sanguinis eruptiones sistat, vt Dioscorides ait, id neutiquam dicere queo.

EX PLINIO.

Sanguinem sistit vulneribus instillatus, & collectiones illitus. Morbum quoque regium cum melle sanat ore illito & lingua. Stigmata etiam delet.

De Linozoste. Cap. CLXXXI.

NOMINA.

Λινόζωστις, ἢ ἑρμοῦ βοτάνιον, ἢ ποία Græcis, Mercurialis Latinis & Officinis dicitur. Germanis [Bingelkraut, Mercurius kraut, oder Kuovvrtz,] Gallis *Mercuriale*. Mercurialis dicta est, quòd à Mercurio inuenta sit.

Mercurialis mas.

Mercurialis fœmina.

GE

GENERA.

Duo eius genera, mas & fœmina, quæ facilè ex eorundem descriptionibus discerni poterũt. Folia verò maribus nigriora, fœminis candidiora.

FORMA.

Mercurialis folia Ocimo similia habet: ad Helxines foliorum figuram accedentia, minora tamen. Ramulos geniculatos, alarum caua multa & densa habentes. Fœmina semen fert racemosum & multum. Mas verò iuxta folia exiguum, rotundum, geminorum testiculorum modo connexum. Totus frutex dodrantalis, & nonnunquam maior.

LOCVS.

Nascitur in campestribus cultis, vinetísque, aliquibus locis tam copiosa & efficax, vt sapore suo vina etiam inficiat, & bibentibus ingrata reddat.

TEMPVS.

Augusto mense semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam in primo ordine esse asserunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vtraque aluum mouet olerum modo comesta. Cocta in aqua, & epota aqua, bilem & aquosa ducit. Credũtur præterea fœminæ folia trita & pota, aut post purgationem pudendis apposita, vt fœminæ concipiantur efficere. Masculæ verò similiter adhibita, mares progenerare.

EX GALENO.

Mercuriali omnes duntaxat ad ventris purgationes vtũtur. Verumenimuerò si quis eius facere periculum volet, in cataplasmate sane digerentis admodùm facultatis esse experietur.

EX PLINIO.

Mirum est quod de vtroque eorum genere proditur: vt mares gignantur hunc facere: vt fœminæ illam. Hoc contingere si à cõceptu succus protinus bibatur in passo, edantúrve folia decocta ex oleo & sale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fictili cum heliotropio, & duabus aut tribus spicis, donec decoquatur. Decoctum

dari iubent & herbam ipsam in cibo, altero die purgationis, mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum vsu prædicauit illas. Easque ad hunc modum adhuc medicorum nemo nouit. Ille eas vuluæ cum melle, vel rosaceo, vel irino, vel lirino admouit. Item ad ciendos menses, secūdásq;. Hoc idem præstare potu fotúque dixit. Instillauit auribus surdis succum, inunxítque cum vino vetere. Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ & vesicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha & thure. Aluo quidem soluendæ, vel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias, bibitur sale & melle admixto, necnon cum vngula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putauere aliqui vtranque dandam, siue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lædunt.

De Libanotide coronaria.

Cap. CLXXXII.

NOMINA.

Λιβανωτὶς Græcis, Rosmarinus Latinis & Officinis, Germanis [Rosmarin,] Gallis *Rosmarin* appellatur. Libanotis verò dicta est, quòd odorem thuris reddat. Libanotida autem non eam quæ simpliciter sic nominatur à Græcis intellige, sed eam quæ cum adiectione, coronaria Libanotis appellatur.

FORMA.

Rosmarinus qua nectentes coronas vtuntur, virgas habet tenues, circa quas sunt folia tenuia, crebra, oblonga & gracilia, intus candicantia, exteriore autem parte viridia, grauiter odorata. Florem, quod Dioscorides omisit, in candido cœruleum, radicem nigram, multis fibris capillatam.

LOCVS.

Hodie passim in hortis & fictilibus vasis plantatur. In Narbonensi autem Gallia sua sponte prouenit tam copiose, vt eius incolæ aliud lignum non vrant.

TEM

Rosmarinus.

TEMPVS.

Carpitur Maio mense & deinde vsque ad Septembris mediũ. Floretque bis annuatim, vere & autumno.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est, id quod ex gustu & viribus conijcere quisque poterit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Calfacit. Regium morbum sanat, si quis eam in aqua decoxerit, & ante exercitia bibendam dederit, dein post exercitia lauerit, & vino potauerit. Miscetur etiã acopis, & musto oleo.

EX GALENO.

Libanotidis (quæ ad coronas est vtilis, quam Romani Rosmarinum nuncupant) decoctum, regio morbo laborãtes potum adiuuat. Omnes enim Libanotides abstergentis & incidentis facultatis sunt participes.

APPENDIX.

Recentiores Rosmarinum suffitu tussim & destillationem sedare tradunt. Et quod imprimis nobile, tutam præstare in pestilentia domum crematam, nidore improbam aeris diluentem perniciem. Adijciunt & alias facultates, eas nempe: Rosmarinus corroborat cerebrum, sensus interiores memoriã & cor. Succurrit tremori, resolutionique partium. Loquelam amissam reparat, & alia multa potest, quæ memorare superuacaneum est.

ADNOTATIO.

Rosmarinum coronariam tantùm pingit, quòd passim Luxuriet.

De Ligustro. Cap. CLXXXIII.

NOMINA.

LIGVSTRVM Plinio alijsque Latinis nominatur Officinis inusitatũ. Germanis] Beinholtzlin, Mundtholtz, Rein oder Schulvueidem.] Gallis *Troesne* dicitur. Quo autem nomine Græcis appellatum sit nondum certò nobis constat: neque enim vt ferè omnes hodie putant Cypros est, quæ Plinio lib. xij. teste, semen habet Coriandri, peregrinaque existit arbor. At Ligustrum semen non Coriandro simile, quod rotũdum ac subflauum est, sed potius atrum, & altera parte latum modiceque concauum in racemis profert. Nec arbor est peregrina, sed sponte in sepibus & senticetis vbiq; prouenit. Mea tamen sentẽtia Phyllirea potius apud Dioscoridem erit, ꝙ hęc Cypro cõgener ac similis sit, easdéque quas Ligustrũ facultates habeat Iudicium tamen penes prudentem lectorẽ esse volumus.

Ligustrum.

FORMA.

Ligustrum arbor est parua, folijs Oleæ similibus: floribus paruulis, cãdidis et odoratis, racematim florentibus: fructibus initio virẽtibus, pro cessu tẽporis nigris, vuarum more congestis.

LOCVS.

Nihil frequentius Ligustro

gustro in vepribus occurrit, nihilque crebrius in dumetis inuenitur, ita vt hoc nomine cõtemptui habeatur. Quapropter huc respiciens Virgilius in Bucolico carmine, eius flores negligi à pastoribus, ac inutiliter perire canit, dicens:

Alba ligustra cadunt, vacinia nigra leguntur.

TEMPVS.

Maio mense floret, autumno autem cum maturis baccis nigrescit.

TEMPERAMENTVM.

Et si forma nonnihil à Cypro distet Ligustrum, temperamento tamen eodem est præditũ. Eius enim folia & surculi mixta qualitate constant: discutiens enim quiddam cũ aquea substantia, modicè calida, & quiddam etiam adstrictorium ex terrena substantia frigida, & sine morsu siccante, obtinent.

VIRES EX PLINIO.

Succus eius neruis, articulis, algoribus: folia vbique veteri vlceri cum salis mica, & oris exulcerationibus prosunt. Acini contra phthiriasin, item cõtra intertrigines, foliáve. Sanant & gallinaceorum pituitas acini.

APPENDIX.

Recentiores Ligustri succum vlcera oris, veretriq; sanare tradũt. Idẽ etiã posse folia in vino decocta adijciũt: vt hinc euidentissimum sit, folijs Ligustri, haud secus atque Cypri aut Phyllyreę adstrictoriam inesse vim, propter quã cõmãducata & decocta, oris potissimùm vlceribus opitulantur.

ADNOTATIO.

Ligustrum Tronia officinis dicitur.

De Lunaria minore. CLXXXIIII.

NOMINA.

DIV multumque de huius herbæ nomenclatura fuimus solliciti, at vtcunque multos interrogauerimus, tamen aliud nomen quàm idipsum quo nunc appellamus expiscari haud potuimus. Vocetur itaque Lunaria minor donec certiorem appellationem habere contigerit. Germa-

nicè[Klein Monkraut,] vt ſit ad Latinam nomenclaturã alluſio quædam,nuncupetur. Gallicè *Taure*.

FORMA.

Lunaria minor.

Rotundo eſt caule, cui folia vtrinque ſeptē annexa, cordis ferè humani formā habentia: in ſummitate caulis ſemen Betæ ſimile profert.

LOCVS.

Naſcitur in montibus: Copioſiſsimè autē Tubingæ in pede montis Auſtriaci prouenit. Propè hanc nunquam non Ophris,de qua ſuo dicemus loco,īuenitur.

TEMPVS.

In fine Maij & Iunio menſe inuenitur, dein ſtatim euaneſcit.

TEMPERAMENTVM.

Terreſtre quid præ ſe fert guſtata, atque parum adſtringit, vt hinc mediocriter frigidam & ſiccam eſſe veriſimile ſit.

VIRES.

Vis foliorum eius haud dubiè vulneribus efficax, glutinandi nanque facultate prædita eſt. Chymicorum nugas, quibus eius herbæ vſus frequentiſsimus eſt, lubens prætereo. Conſtat autem experientia, ad ſupprimendos menſes & album muliebre profluuium: mirificè conferre hanc herbam.

DE

ADNOTATIO.

Lunaria minor inuentu hic rara, quanquam nomen herbariis propè omnibus in ore est frequens, tum eius, tum etiam maioris.

De Lepidio. Cap. CLXXXV.

NOMINA.

Λεπίδιον Græcis, Lepidium Latinis appellatur. Vulgus herbariorum Piperitim nominãt, Quam denominationem sequentes Germani nostri [Pfefferkraut,] Gallorum vulgus *Passerage* vocant. Nomen verò hoc à pipere traxit, cuius acrimoniam herba hæc gustata refert. Diuersa est verò (vt obiter parùm attentos moneam) ab ea planta quam Plinius Piperitim nuncupat: de qua suo loco dicemus copiosè. Sunt qui Lepidium alio nomine Raphanum nominent, quod non alia fit ratione, quàm quòd herba hæc, quòd ad folia attinet, Raphano syluestri, quem Amoraciam alio nomine dicunt, admodum similis sit. Lepidium verò appellatum quòd λεπίδας, hoc est, squamas & maculas in facie deleat & repurget.

Lepidium.

FORMA.

Fruticosum est, in cubitalem altitudinem surgens folijs laurinis, sed mollibus, & maioribus. Sic quidē Lepidion depingit Plinius et Paulus.

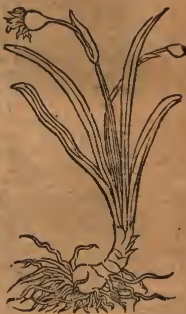
De Leucoio Theophrasti.
Cap. CLXXXVI.
NOMINA.

Λευκόιον Theophrasti hoc loco describimus quod planè diuersum est à Leucoio Dioscoridis,quod suprà depinximus,id quod tamẽ pleriq; etiã docti viri nõ animaduerterunt.Latinis Viola alba dicitur.Germanicè [Vveisz Horuungszbluomenoder Mertzenbluomẽ] Gallicè *Violette,ou Giroflee Blãche*.Nõ aũt ab re Viola alba dici cœpit:flos enim huius herbæ colorem album,& Violarum odorem refert.

FORMA.

Viola alba.

Violæ albæ folia cum semine.

Folia habet Porrò similia,tenuiora tamẽ & molliora,ex radice bulbosa prodeuntia.Pediculum etiã profert dodrantalem,tenuem ac ferè iunceum,in quo candidus flos est , in

medio croceus, Violarum purpurearum odorem referens, quo decidente, capitula Nucis auellanæ quantitate erumpunt, in quibus semen Sinapi haud dissimile continetur. Quòd si ad hanc descriptionem adhibeas ea quæ de Viola alba Theophrastus libro sexto & septimo de stirpiũ historia tradit, certè sole manifestius erit herbam hanc cuius picturam damus esse eam, quã λευκόιον Theophrastus vocat. Nam hæc prima florum se ostendit. Emicat vbi cœlum clementius statim, etiã non hyeme exacta: vbi verò immitius, posteà: celeriter quoque euanescit. Radicem denique bulbosam & florem odoratum obtinet. Quę singula etiam de hac nostra herba verè dici possunt. Prima siquidem florũ, hyeme etiam nondum exacta, Februario nimirum mense & die diuo Valentino sacro, vbi cœlum clementius fuerit, apparet. In Aprili, vbi appropinquare iam cœperit Maius, euanescit. Flos item eius Violarum purpurearum prorsus odorem refert. Radix etiam ad Bulbi similitudinem orbiculata existit, vt hoc nomine nemini dubium esse debeat, quin sit Viola alba Theophrasti.

LOCVS.

Prouenit in vmbrosis syluis & locis, qualis est nõ procul à Tubinga paulò supra & infra monasterium Bebenhusum vocatum, vbi copiosissimè nascitur. Plantatur nunc etiam passim in hortis.

TEMPVS.

In Februario statim hæc erumpit, vt diximus, herba, & inter initia Martij ad perfectionem venit. Semen in Aprili ostendit in capitulis, vt in altera pictura vides.

TEMPERAMENTVM.

Folia ferè qualitatis omnis expertia, radix autem dulcis & glutinosa est, vt hoc nomine adstringat & exiccet, vt reliqui bulbi.

VIRES.

Digerentem leuiter, & cum hoc adstringentem facultatem, sicut reliquos blubos, habere ex ijs quæ commemorauimus satis constat. Tamen nunc nullus, quod sciam, eius stirpis vsus est.

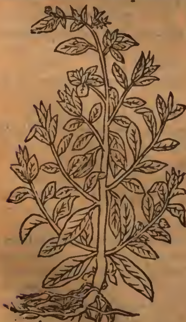
ADNOTATIO.

Leucoion Theophrasti à Massario in libro nono Plinij deprehensum est, quod nobis circa Natalem Christianum etiam summis frigoribus floret, paßim in syluis, & nunc quoque in hortis quibusdam.

De Lithospermo. Cap CLXXXVII.

NOMINA.

ΛΙθόσπερμον Græcis, Lithospermũ Latinis, Officinis & medicis hodie omnibus Milium solis appellatur. Germanis [Meerhirsz oder Steinsomen] Gallicè *Gremil ou herbe aux perles*. Nomen à lapidea seminis duritia accepit: neque enim Lithospermũ aliud sonat Græcis, quàm lapideũ semen. Quũ itaque semina tanquam calculos ferat, candore & rotunditate margaritarum, duritia verò lapidea, commodissima voce Lithospermon dictum est. Miliũ verò solis recentioribus nominatũ puto, quòd semen eius candore solis & lucis splendore fulgeat.

Lithospermum satiuum.

FORMA.

Folia habet Oleæ similia, longiora tamẽ & latiora, & quæ in ima parte sunt, humi iacent. Ramulos verò rectos, tenues, craßitudine iũci acuti, solidos, lignososq; In quorũ cacumine bifidi diuaricatique exortus cauliculorum speciem exhibent, longa habentes folia, inter quę semen lapideum rotundum, paruum, eruo æquale. Plinius graphicè cãdore & ro

& rotunditate margaritas referre dixit. Nostrum autē Lithospermon multò minus quàm Dioscorides & Plinius tradiderunt semen profert, quod soli diuersitati acceptum referendum erit. Radix etiam Lithospermi (quod adijciendū esse arbitror) exteriore sui parte rubore perfunditur.

LOCVS.

Lithospermon asperis & sublimibus locis gaudet. Satū etiam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, eoque tempore semen etiam profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen Lithospermi, cuius maximè vsus est, calidū & siccum esse facilè ex eiusdem facultatibus conijcitur. Omnia siquidem vrinam cientia, Galeno lib. 5 de simpl. medicamē faculta. cap. 12. teste, calida & sicca sunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen cum vino albo potum, calculos frangit, & vrinam ducit.

EX PAVLO.

Semen cum vino albo potum, calculos conterit, & vrinas pellit.

EX PLINIO.

Lapillis eius drachmę pondere potis vino albo calculos frangi pellique constat, & stranguriam discuti.

De Lysimachia. Cap. CLXXXVIII.

NOMINA.

Λυσιμάχιον Græcè, Lysimachia Latinè, vulgò Salicaria, Germanicè [Vueiderich] Gallicè *Corneolle, ou chassebosse* nominatur, Lysimachia verò ab eius inuētore Lysimacho appellata, aut quia vis tanta herbæ, vt iumentis discordantibus imposita iugo, asperitatem cohibeat. Quare à dissoluenda dissidentium pugna non ineptè Lysimachia videbitur nominata. Salicaria verò quod folia salicis, aut quòd inter salices nascatur, dicta est.

GENERA.

Lysimachiæ duo esse genera ex Dioscoride & Plinio satis liquet. Plinij enim purpureũ florem habet, hinc nos illã purpureã appellauimus. Germanicè[braum Vueiderich.] Dioscoridis verò rufos, hoc est, aureos, vt ipsemet interpretatur, flores obtinet, ideoque luteã nominauimus, Germanicè[Geel Vveiderich.] Et hæc quidẽ altera magis adstringit, inque vsu medico hoc nomine eidem præferenda.

FORMA.

Lysimachia purpurea.

Lysimachia Lutea.

Caules profert cubitales, aut etiam maiores, tenues, fruticosos, quorum à geniculis folia exeunt gracilia, salici similia, gustum adstringẽtia, flores rufos, aut ad auri colorẽ declinantes. Ex qua pictura nulli non notum fit, plãtas quas pictas damus esse Lysimachias. Caules enim emittũt cubitales, & multò quoque longiores, tenues & fruticosos. Folia

lia etiam habent salicis cum lentore quodam adstringentia. Flores hæc rufos, illa autem purpureos habet, vt nō cōtemnendus autor est Plinius. His accedit locus natalis, & alia quæ referre non attinet.

LOCVS.

Nascuntur palustribus locis, & prope aquas, potissimū vbi salices proueniunt.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus florent, ac subinde purpurea in siliquis oblongis semen producit: lutea verò decidentibus floribus, semen exiguum, Coriandro haud dissimile profert: quod gustum non secus atque folia adstringit.

TEMPERAMENTVM.

Superantem adstrictoriam qualitatem, adeoque exiccatoriam vim obtinent.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Succus foliorū eius, cui adstringendi facultas est, ad sanguinis excreationes & dysenterias potus & infusus cōfert. Sistit & mulierum fluxum appositus. Contra erumpentem è naribus sanguinem herba ipsa vtiliter inseritur. Vulneraria etiam est, & sanguinem compescit. Incensa acerrimum habet fumum, vt serpentes quidē abigat, & muscas enecet.

EX GALENO.

Vulnera glutinat, erumpentemq; ex naribus sanguinem emplastri modo illita sistit: quin & reliquas sanguinis eruptiones compescere tum ipsa, tum succus eius multò magis potest. Pota dysenterias, sanguinis reiectiones, ac muliebrem fluxum sanat.

EX PLINIO.

Vis eius tanta est, vt iumentis discordantibus iugo imposita, asperitatem cohibeat. Pota vel illita, vel naribus indita sanguinis profluuium sistit. Vulneribus, ijs priuatim quæ calceamēto facta sunt, cōtrita & arida infricata efficax est.

ADNOTATIO.

Lysimachia officinis nomen non habet.

De Lagopo. Cap. CLXXXIX.

NOMINA.

Λαγῶπος Græcis, Leporinus pes Latinis, Trifolium humile & Trinitas à tribus folijs herbarijs dicitur. Officinis nostris ignota est herba. Germanis [Hasenfuoſz, oder Katzenklee, oder Katzle] Gallicè *Pied de Lieure* nominatur. Sic verò Græci atque Latini hanc herbam appellarũt, quòd Leporino pedi similem paniculam habeat.

Lagopus.

FORMA.

A nullo quod sciam, Lagopus describitur. Herba autem quā pro eo exhibemus, caules habet rotundos, hirsutos, folia Loto trifoliæ quæ in pratis gignitur similia, semen in paniculis muscosis, lanuginosisq; Leporino pedi similibus admodùm, adstringentis gustus.

LOCVS.

In segetibus, Plinio etiam autore, & in hortorum areis, vt testatur Dioscorides, gignitur.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus potißimùm apparet.

TEMPERAMENTVM.

Exiccandi facultatem obtinet, Galeno teste, Lagopus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habet Lagopus herba sistendi aluum cum vino pota. Febrientibus autem cum aqua danda. Alligatur eadem contra inguinum inflammationes.

EX GALENO.

Fluxus alui probè exiccat.

EX PLINIO.

Lagopus sistit aluum è vino pota, aut in febri ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tumore.

APPENDIX.

Ex ijs omnibus abundè constat, herbam eam quam depictam damus esse Lagopum: siquidem & nomē & forma illi aptissimè respondent. Locus etiam conuenit, nascitur enim copiosissimè in segetibus. Nec temperamentum ab horret, quòd illi est adstrictorium & exiccans. His omnibus accedunt vires, vulgò enim omnes hac planta in dysenteria, & alui profluuio vtuntur.

ADNOTATIO.

Lagopus in tritico mesibus frequens hic inuenitur.

De Larice. Cap. CXC.

NOMINA.

Λάριξ Græcis, Larix & Larex Latinis, Officin. & vulgò Larga, Germanis [Lorchbaum] Gallicè *Arbre retirant à vn Pin, ou Sapin*, appellatur.

FORMA.

Larix arbor est magna. Piceæ similis, crassior læuiorìq; cortice: folio villoso pectinum modo, pingui & denso, mol lique flexu, materia præstanti, rubente, odore acri. Hinc erumpit nonnihil liquoris melleo, Dioscoride ac Plinio testibus, colore, atq; lento, nunquam durescentis. Est autem resina quam Larignam, aut certè Laricinam vel Lariceam vocant, qua hodie omnes ferè officinæ pro terebinthina, non sine errore vtuntur. Terebinthina enim candida est, pellucida, & in modum coloris vitri cœrulea & odorata. Lignum eius prope modum ignibus inuictum, neque flagrat, neque in carbones recidit, nec alio modo ignis vi con sumitur, quàm saxum in fornace ad calcem coquēdam adhibitum, quòd quidem nec flammam recipit, nec carbonē remittit, sed longo spatio tardè comburitur. E ramis eius

panicu

Larix.

panicularum modo nucaméta depẽdent, quod pictura affabrè ostẽdit.

LOCVS.

Larix, vt autor est Vitruuius, circa ripam fluminis Padi, & litora maris Adriatici nascitur. Copiosissimè autem in Silesia prouenit, vnde illustrissimus princeps GEORGIVS Marchio Brãdenburgensis, dominus meus clementissimus, plures arbores Onoltzbachium transferre curauit, à quo sanè hanc etiam cuius hic damus picturã ad me. Tubingam transmisit. In Silesia ex eius arboris ligno hypocausta construuntur, tantus illius ibidem prouentus est.

TEMPVS.

Larix nullo exhilaratur flore, sed turgens tantùm ædit germina.

TEMPERAMENTVM.

Minimum in eius temperamento ignis & aeris, humoris autem terreni plurimum. Hinc cùm non habeat spatia foraminũ quà possit ignis penetrare, fit vt eius vim (quéadmodùm paulò antè diximus) reijciat, nec patiatur ab eo citò lædi. Adstrictoriam itaque facultatem, haud secus atque piceæ, eius folia & cortices, vt statim dicemus, obtinent.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Cortex eius adstringit, ac intertriginibus tritus & illi-

tus prodest, & vlceribus summam cutem occupautibus, ambustisque cum lithargyro & manna thuris. Vlcera in teneris corporibus cerato myrtino exceptus ad cicatricem perducit. Tritus cum atramento sutorio, serpentia cohibet. Fœtus & secundas suffitu eijcit. Potus aluum sistit,& vrinam mouet. Folia eius trita illitáque inflammationes leniunt,& vulnera ab inflammatione vindicant. Trita verò & in aceto cocta, calida collutione, dentium dolorem mulcent. Resina eius vt omnes aliæ,emollit, calefacit,discutit, expurgat. Tussientibus ac tabidis in eclegmate per se aut cum melle conuenit. Thoracis vitia expurgat. Vrinam etiam cit, maturat, & aluum mollit. Pilos in palpebris glutinat. Contra lepras cum ærugine,atramento sutorio, & nitro inungitur. Auribus saniem stillantibus cum melle & oleo,& in genitalium pruritu. Miscetur etiã emplastris,malagmatis & acopis. Lateris doloribus per se inũcta & imposita auxiliatur.

EX GALENO.

Cortex eius vincentem habet adstrictoriam facultatem vsque adeò, vt & intertrigines bellissimè sanet, & ventrem potus sistat. Sed ambustis cicatricem inducit. In folijs arboris, vt quæ multò sunt cortice humidiora, vis inest vulnerum glutinatoria. Resina eius deficcat & calefacit.

EX PLINIO.

Laricis folia trita & decocta in aceto, dentium dolori prosunt. Cinis corticum intertrigini & ambustis medetur. Potus aluum sistit. Vrinam mouet. Suffitu vuluas corrigit. Resina larigna tussi efficax habetur, pollétque contra viscerum vlcera.

ADNOTATIO.

Larix in alpibus Delphinum frequens, Folia eius in nostrate Manna sunt plurima, quòd ex hac arbore ferè decutiatur.

De Melissophylo. Cap. CXCI.

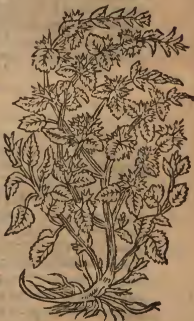
NO

NOMINA.

Μελισσόφυλλον ἢ μελίφυλλον Græcis, Apiastrum siue Citrago Latinis, Officinis Melissa dicitur. Germanis [Melissen, Melissenkraut, Honigbluom.] Gallicè *Melisse*. Melissophyllum nō alio nomine appellatū est, nisi ꝙ apes eius folio magnopere delectentur: neque enim μελισσόφυλλον aliud quàm apum folium significat. Meliphyllon verò, qua voce Nicander vsus est, mellis folium indicat. Sic itaque nominari cœpit, quòd hinc apes mellis materiam colligant. Pari ratione Latini Apiastrum haud dubiè dixerunt, quòd ea herba apes plurimùm lætentur, adeò vt si ea aluearia cō fricentur perunganturve, detentum in eis examen non fugiat. Citraginem autem ab odore Citri: nares enim si consulantur, Citrium malum olebit.

Melissophyllum siue Apiastrum uerum.

Melissophillum siue Apiastrum adulterinum.

GENERA.

Duo sunt ex vulgarium herbariorum sententia Melissophylli genera. Vnum verum, Alterum adulterinum, quod Germani [vvantzenkraut] nominant, vt paulò post dicemus.

FORMA.

Folia & cauliculi veri Melissophylli, Balloto seu Marrubio nigro similia sunt, maiora tamen & tenuiora, nec ita hirsuta, citri mali odore. Perperam hodie officinæ pro vera Melissa vtuntur herba passim in hortis prouenientе, quam Germani, vt diximus, quia cimices olere videtur, [vvantzé kraut] nominant. Fœdus itaque cùm huius herbæ odor sit non est cur apes ea delectentur: neque ei florenti insident, sed eam potiùs fugiunt. Contrà illa quam pro vera pictam damus vnicè oblectantur, quòd illius tam gratus odor sit, vt in ædibus strata, eas gratissimo odore compleat.

LOCVS.

Nascitur in syluis verum, Adulterinum autem in hortis.

TEMPVS.

Capitur æstate, Iunio potissimùm mense, quo floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Melissophyllon ex secundò ordine calefacientium censetur, desiccat verò non æquè, sed ipsum quispiam in hoc primi ordinis esse posuerit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia cum vino pota aut illita, contra scorpionum, phalangiorum, canumque morsus prosunt. Decoctum eorundem, si eo perfundantur, idem potest. In insessionibus ad ducendos menses vtile est. Dentes eodem in dolore colluũtur. Dysentericis iniectum prodest. Fungorum strangulationibus, folia cum nitro pota succurrunt. Torminibus auxiliantur. Dantur in eclegmate orthopnoicis. Illita cum sale strumas discutiunt. Vlcera purgant. Articularios dolores illita mitigant.

EX GALENO.

Melissophyllon Marrubio facultate simile est sed plurimùm

mùm ab eo vincitur: quamobrem nec vtitur illo quispiam. Supervacaneum siquidem foret præsente Marrubio (cuius tãtus est vbique terrarum prouentus) velle vti Melissophyllo. Cæterùm si cui fortè ad manum quandoque Marrubiũ non fuerit, illo ad quæcunque vti licebit, modò quantò ab hoc exuperetur cognitum habuerit.

EX PLINIO.

Melissophyllo siue Melitæna si perungantur aluearia, non fugient apes: nullo enim magis gaudent flore. Copia istius examina facillimè cõtinentur. Idem præsentissimum est contra ictus earum vesparumque & araneorũ, item scorpionum, remedium: item contra vuluarum strangulationes adito nitro. Contra tormina è vino. Folia eius strumis illinuntur, & sedis vitijs cum sale decocta. Succus fœminas purgat, & inflationes discutit, & vlcera sanat. Articularios morbos sedat, canisque morsus. Prodest dysentericis veteribus & cœliacis: orthopnoicis, lienibus, vlceribus thoracis. Caligines oculorum succo cum melle inungi eximiũ habetur.

EX SIMEONE SETHI.

Ad stomachi ex frigiditate morsus, & à nigra bile tristitias & timores qui sine ratione ex illa fiunt, confert. Hilaritatem efficit, & ad melancholicum ac pituitosum humorem prodest. Fertur quòd industriam afferat, & quòd antè somnum sumptum, bona somnia faciat, contraria ratione cum Brassica, quæ mala insomnia affert. Bubones lædit.

ADNOTATIO.

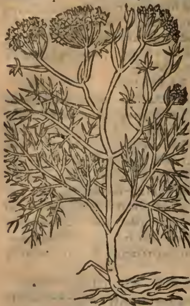
Vulgari Melissophyllo affricant apiaria rustici, vt illuc alliciant apes, nec infœliciter.

De Marathro. Cap. CXCII.

NOMINA.

Μάραθρον Græcè, Fœniculum Latinè, Officinæ antiquum & Latinum nomen retinuerunt, Germanicè [Fenchel] Gallicè *Fenoil* dicitur. Marathrum Græcis dictũ putant à marcescendo, quòd ad cõdienda plurima cũ inaruerit commendatissimum fit. Fœniculum autem dici exi-

ſtimant, quòd ſatum magno cum fœnore ſemen reddat.

Fœniculum.

FORMA.

Fœniculum ferulacei generis eſt, hominiſque plerũque proceritatem ſuperat, caule geniculato, fungoſa intus medulla, læui exterius cortice & herbaceo: folio Abrotoni, ſed longiore molliorique, incũdo odore, vmbella rotũda, ampla, lutea, in orbẽ radiatim circinata, in qua ſemen nudum dependet: radice candida, lõga & odorata.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſatum prouenit. Sua etiã ſponte interdũ ceu Anethum naſcitur.

TEMPVS.

Colligitur caule turgeſcente. Floret Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Fœniculum tam valenter excalfacit, vt ex tertio ordine excalefacientium cenſeri poſsit. Exiccat verò non æquè, ſed ipſum quiſpiam in hoc primi eſſe ordinis poſuerit. Proinde lac procreat: quod, ſi admodum deſiccaret, non ſanè efficeret.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Fœniculi herba comeſta mammas lacte replet. Idem poteſt ſemen potum, aut decoctum cum ptiſana. Comæ decoctum ſubditum impoſitúmve, renum & veſicæ vitijs vtile, quippe quod vrinam ciere poteſt. Contra ſerpentium ictus

in vi

in vino potum prodest. Menses ducit. In febribus nauseam & stomachi ardoré ex aqua frigida potum, sedat. Radices contritæ & cum melle illitæ, morsibus canum medentur. Succus caulibus & folijs expressis in sole siccatus, medicamentis, quæ ad excitandam oculorum aciem conficiuntur, vtiliter adijcitur. Extrahitur etiam succus ex semine viridi, folijs, ramulísque, ad eadem vtilis. Radix in prima germinatione exprimitur. In occidentali Iberia liquorem gummi similem reddit. Caulem medium dum herba floret incolæ demetunt, ignique admouent, quò facilius vi caloris exudans gummi remittat. Hoc efficacius succo est ad medicamenta oculorum.

EX GALENO.

Fœniculum lac procreat. Suffusis auxiliatur. Vrinas menséśque cit. In condimentis assiduus Anethi vsus: Fœniculi verò & in opsonijs. Apud nos in hoc reponunt, non secus ac Pyrethrum & Terebinthum condientes, vt in totum annum vsui sit, quemadmodum & cepas, & rapas, & alia huiusmodi quædam in solo aceto, alia in oxalme asseruantes.

EX PLINIO.

Ad scorpionum ictus & serpentium, semine in vino poto valet. Succus & auribus instillatur, vermiculósque in his necat. Idipsum cõdimentis propè omnibus inseritur. Oxiporis etiam aptissimè. Quin & crustis subditur panis. Semen stomachum dissolutum adstringit. Nauseam ex aqua tritum sedat. Pulmonibus & iecinoribus laudatissimum. Ventrem sistit cũ modicè sumitur, vrinam excitat, & tormina mitigat decoctum, lactísq; defectu potum, mammas replet. Radix cum ptisana pota renes purgat, siue decocto succo, siue semine sumpto. Prodest & hydropicis radix ex vino cocta: ité conuulsis. Illinũtur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos vesicæ pellunt. Genituræ abũdantiã quoquo modo haustum facit. Verẽdis amicissimũ, siue ad fouẽdum radice cũ vino cocta, siue cõtrita in oleo illitũ. Multi tumoribus & sugillatis cum cera illinunt. Et radicẽ in succo vel cum melle contra canis morsum vtuntur.

Et contra multipedem ex vino.

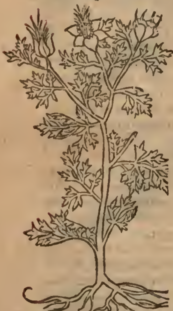
EX SIMEONE SETHI.

Lac procreat, & suffusus remedio est. Vrinam cit, & mẽses ducit.

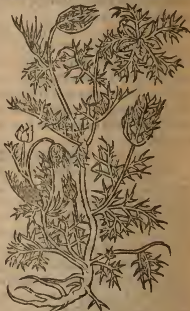
De Melanthio. Cap. CXCIII.

NOMINA.

Μελάνθιον Græcis, Papauer nigrum, Nigella & Gith Latinis dicitur: Gallicè *Nielle Poiurette, ou Barbue* Officinæ oẽs Nigellã appellãt. Melanthion autẽ & Nigella, à nigro seminis colore hæc herba haud dubiè dicta est.

Melanthium hortense primum.

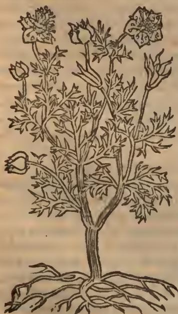
Melanthium hortense alterum.

GENERA.

Etsi apud Dioscoridem aliósque veteres vna duntaxat Nigellæ species reperiatur, nobis tamen domesticas & hortenses tres videre contigit: quarum duæ quidem habent semina

mina nigra, tertia verò subflauum. Inter eas quæ habẽt semina nigra: primam [schvvartz Kommich] Germanicè appellauimus: alteram autem [schvvartz Coriãder,] quòd folia eius Coriãdri folijs non dissimilia sint. Tertia, quòd ad folia & flores attinet, primæ per omnia similis est, in semine tantũ quod flauescit, vt diximus, diuersa. Herbarij huius temporis Nigellam citrinam nominãt. Præter has tres iam commemoratas est quarta, quæ syluestris Nigella dicitur, quòd scilicet sua sponte in aruis nascatur. Germanis [Vvildschvvartzer Coriander] nominatur. Videtur autẽ esse potius tertium genus Cumini syluestris.

FORMA.

Melanthium syluestre.

Melanthion frutex est pusillus, ramulis tenuibus, altitudine palmorum duorum vel amplior: folijs paruis Senetionis herbæ similibus, multò tamen exilioribus: capitulo in cacumine exiguo ceu Papaueris, oblongo, intercursantibus internè distinctionibus loculosis quinque aut sex, in summitate extrinsecus, corniculatis quibus semen nigrum, acre, odoratum includitur. Syluestre alteri hortensi ferè simile est, folia siquidem Anethi habet, flores primo similes, nisi quòd colore sint elegantiores. Capitulum planè Aquileiæ respondet, atque in se semina nigra & odorata continet,

LOCVS.

Melanthion domesticum non nisi in hortis satum prouenit. Syluestre autem, vt dictum est, in agris sua sponte prouenit.

TEMPVS.

Melanthion floret Iunio mense, Iulio autem & Augusto semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Melanthion excalefacit atq; desiccat tertio ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Capitis doloribus illitum fronti Melanthium, & incipientibus suffusionibus cum irino tritũ & naribus infusum prodest. Tollit lentigines, lepras, œdemata vetusta, duritiésq; cum aceto illitum. Circunscarificatos clauos excutit cum vetere vino impositum. Dentium doloribus cum aceto & teda decoctũ, si eo colluãtur, succurrit. Rotundos ventris lumbricos expellit, ex aqua vmbilico illitum. Tritum autem & in linteo colligatũ & olfactum, destillatione laborantes adiuuat. Pluribus diebus potum, vrinam, menses & lac prouocat. Difficultatem spirãdi cum vino potum finit. Phalangiorum morsibus drachmæ pondere cũ aqua haustum auxiliatur. Suffitu serpentes fugantur. Tradunt largius epotum enecare.

EX GALENO.

Tenuium est partium Melanthium, vnde destillationes sanat calidum in linteo admotum, atq; assiduò olfactum. Quinetiam si intrò in corpus sumatur, vel maximè flatus extinguit. Hinc cõstat essentiæ ipsum esse tenuis, & ad vngué à caliditate elaboratæ. Propterea sanè etiã amarũ est: Itaq; mirum nõ est si lumbricos interimat, nõ esum modò sed etiã foris impositum. Neq; sanè etiã mirãdum, si lepras, clauos, myrmecias eijciat. Sic verò etiã orthopnœã iuuat, & mẽses prouocat, qui ob crassitiẽ aut viscedinem retenti fuerint. In summa, vbi incisione, extersione, deficcatione, excalefactione est opus, præstantissimum id remediũ est.

EX PLINIO.

Melanthion medetur serpentium plagis & scorpionum.

Illini

Illini ex aceto & melle reperio, incensoque serpentes fugari. Bibitur drachma cõtra araneos. Destillationem narium discutit tusum in linteolo olfactum, Capitis dolores illitũ ex aceto, & infusum naribus mitigat. Cum irino oculorum epiphoras & tumores lenit. Dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum & cõmanduca tum. Lepras & lentigines ex aceto tritum emendat. Difficultates spirandi addito vino potum. Duritias tumoresque veteres & suppurationes, illitum. Lac mulierum auget continuis diebus sumptum. Colligitur succus vt Hyosciami. Oculos purgat, vrinam & menstrua ciet. Similiter largiùs venenum est, quod miremur, cùm semen gratissimè panes etiã condiat. Quinimo linteolo alligatis tantùm granis triginta, secundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in vrina. Culices suffitu necare, item muscas.

EX SIMEONE SETHI.

Est tenuium partium, lumbricos in ventre necat, flatus discutit, pituitamq; incidit. Ad orthopnœas & defluxus capitis facit odoratum, pręsertim postquam calefactũ fuerit. Dicitur verò quòd si teratur, & cũ aceto ventri imponatur etiam sic lumbricos necare. Et si cum melle fermentetur, & calida aqua hauriatur calculos in renibus & vesica minuit, vrinam cit, menses ducit, & veluti remedium contra venena est, si quis ipsum ieiunus assumat.

De Malache. Cap. CXCIIII.

NOMINA.

Μαλάχη Græcè, Malua Latinè, Officinis Latinum nomen retinuit, Germanicè [Pappel] Gallicè *Maulue* dicitur. Malua autem Græcis ab emolliendo aluo nomen traxit: μαλάττειν enim mollire significat. Quinetiam Latinis Varro Maluam quasi moluam, quòd aluum molliat, dictam esse contendit. Antiqui enim ea vtebantur in acetarijs cum Lactuca ad subducendam aluum. Vnde Martialis libro decimo ait.

Exoneraturas ventrem mihi villica maluas
Attulit, & varias quas habet hortus opes.

GE

Malua hortensis.

Malua syluestris pumila.

Maluarum genera esse duo Dioscorides & Galenus tradunt. Vna enim hortensis, altera syluestris Malua dicitur. Hortẽsis, quę in hortis sata prouenit, Germanis [Romische Pappel, vel Ernrosz.] quòd scilicet messis tempore floreat, vel [Herbstrosz] nominatur. Gallis, *Maulue de iardin*. Huius iterum varia sunt genera: alia siquidem rosas purpureas: & has vel simplici vel multiplici foliorum textura cõstantes, vt pictura monstrat: alia candidas & iterum foliorum textura differentes producit. Nos vna pictura quatuor hæc hortensis Maluæ genera cõplexi sumus. Syluestris non quę in syluis, aut asperis locis, sed quæ in incultis locis sua sponte nascitur, intelligi debet id quod Græca vox χερσαία, qua Dioscorides vtitur, maximè docet. Hæc enim Græcis incultam & inelaboratã terram significat, qualis in semitis, pratis,

pratis, alijsque huiusmodi ruris & agri partibus est. Erratica hæc seu syluestris Malua itidem in duas distribuitur species, Quædam enim pumila est, & humi serpens, hanc Germani [Genszpappel, Rasz oder Hasen papel] Galli *Maulue courte sauuage* vocant. Quædam altiùs attollitur, & ferè arborescit, hanc Germani [Roszpapel] nominant. Gal. *Maulue sauuage haute*.

FORMA.

Malua syluestris elatior.

Hortensis Malua grãdescit in arborẽ, eiusque scapus tanta magnitudine ꝓficit, vt baculi vsũ prębeat. Folia huic ampla, circinatæ rotunditatis, multis in ambitu segmẽtis. Caudex simplex, luxuriosæ proceritatis attollitur, à medio ferè ad verticẽ pulcherrimis floribus decoratus, breui admodùm pediculo dependentibus, qui venustate rosis nõ cedũt, & si suppeteret odor, de principatu certarẽt. Colore constat purpureo, vermiculatóve & candido. Capitula quædã breuibus innixa petitiolis, & leuiter in mucronem fastigiata primùm è caule prosiliunt, ijsque paulatim intumescentibus, prægnantia florũ inuolucra fatiscunt, in quibus dehiscentes rosæ sese pandunt, & explicantur in folia quinque, interdum structili quadam serie, vt diximus, numerosa: calycibus apices paucos complexis, qui lutei medijs emicant, quibus decidentibus erumpũt purpurea stamina. His fœtus succrescit multiplíciter tunicatus, atque in vmbilici formam numeroso semine coagmentatus, in quibus cùm

decussa

decussa sunt folia, reliquarum Maluarum modò semina recluduntur. Syluestris pumila & humi repens, folio rotundo, pingui: & in ambitu serrato constat: caule magno, floribus ex candido purpurascentibus: radice cãdida. Syluestris altior, folio magis laciniato nascitur, floribus ex cœruleo purpureis: radice candida.

LOCVS.

Hortensis in hortis sata prouenit. Syluestris autem locis incultis, pinguibus potissimùm, & humidis.

TEMPVS.

Hortensis floret Iulio & Augusto præsertim mensibus: neque enim flos is vt rosa fugax est, sed diu vigor vitaq; durat. Syluestris pumila per totam æstatem, & in maximã autumni partem durat. Arborescens autem Iunio & Iulio mensibus, floribus quammaximè abundat.

TEMPERAMENTVM.

Malua syluestris digerentis paululũ, & emollientis leuiter est facultatis. Hortensis verò quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior est. Fructus eius tãtò validior est, quãtò & siccior. Inter Lactucam, Betam, & Maluam id est discriminis, nempe quòd sicciora sint syluestria, satiua humidiora. Permistũ est Maluæ succo aliquid glutinosum, quo Lactuca caret. A refrigerãdi facultate manifestè abest, vt ante sumptionem cernere licet, si ex ambobus particulatim oleribus, quemadmodum factitare homines consueuerunt, cataplasma ad calidum quempiam affectum, qualis est erysipelas, componas, molliuscula folia diligenter tũdens donec ad lęuorẽ redacta sint exactissimum. Tum nanque cognosces Lactucam manifestè refrigerare, Maluam verò modicum, & quasi tepidum quendã calorẽ obtinere. Facilè hoc olus deorsum labitur, non tãtùm quia humidũ est, sed etiam quia glutinosum. Si horũ triũ olerũ succos inter se cõpares, tenuis & abstersorius Betę, crassior glutinosiorque Maluæ, in vtriusque medio Lactucę statuetur. Hæc Galenus lib. ij. de Alimentorum facultatibus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Esui aptior hortẽsis multò quàm [illegible]uestris. Stomacho noxia,

xia, aluum bonam efficit, præsertim caules, intestinis & vesicæ vtiles. Folia cruda illita, & cũ modico sale addito melle commanducata, ægilopas sanant. Verùm in inducẽda cicatrice, ea sine sale vtendum est. Contra apum vesparúmq; ictus illita prodest. Et si cruda tritáque cum oleo antea se inunxerit aliquis, nõ feritur. Achoras, furfurésque cũ vrina illita sanat. Sacris ignibus & ambustis decocta folia tritáq; vtiliter cũ oleo imponuntur. Eius decoctũ vuluas insessione mollit. Prodest erosionibus intestinorum, vuluæ sedísq; clystere infusum. Ius decoctæ cum radice sua omnibus letalibus venenis auxiliatur, si continuò à bibentibus reuomatur. Cõtra phalangiorum morsus remedio est. Lac proritat. Semen eius, admixto Loti syluestris semine potum cum vino, vesicæ dolores lenit.

EX PLINIO.

Maluæ contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, præcipuè scorpionum, vesparum similiúmq;, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum peruncti antè, vel habẽtes eas non feriuntur. Foliũ impositum scorpionibus torporem affert. Valent cõtra venena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ, aut cũ † anetho potæ. Decoctæ verò cũ radice sua, leporis marini venena restringunt: &, vt quidam dicunt, si vomatur. De eisdem mira & alia traduntur, sed maximè, si quotidie quis succi ex qualibet earũ sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturũ. Vlcera manantia in capite sanãt, in vrina putrefactæ lichenas, & vlcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis & dentiũ mobilitates. Eius quæ vnũ caulem habet, radice circa dentem qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadẽ strumas & parotidas panósque, addita hominis saliua, purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum, à pituitis & nauseis liberat. Radix mammarum vitijs occurrit, adalligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextus Niger dicit. Olimpias Thebana, abortiuas esse cum adipe anseris. Aliqui purgari fœminas, folijs earum manus plenæ mensura, in oleo & vino sumptis. Vtique constat parturiẽtes substratis

† alias aceto.

ſtratis folijs celeriùs ſolui, protinus à partu reuocanda, ne vulua ſequatur. Dant & ſuccum bibendum parturientibus ieiunis, in vino decocta hemina. Quin & ſemen tritũ adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque ex Veneri naſcuntur, vt ſemẽ vnicaulis aſperſum genitali, fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas, tenaſmo & dyſentericis vtiliſsimè infundi. Item ſedis vitijs, vel ſi foueãtur. Melancholicis quoque ſuccus datur cyathis ternis tepidus, & inſanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ ſucci. Hic & calculoſis, & inflatione, & torminibus, aut opiſthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et ſacris igni bus & ambuſtis decocta in oleum folia imponuntur: & ad vulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ ner uis prodeſt, & veſicæ, & inteſtinorum roſionibus. Vuluas & cibo & infuſione mollit in oleo. Succus decoctæ pori meatus ſuaues facit.

EX SIMEONE SETHI.

Ventriculum facile ſubit, non ſolum propter humiditatẽ verumetiam glutinoſitatem, atq; imprimis ſi cum oleo & garo offeratur, vino, quo editur tempore, irrorata. Veſicã, thoracem, pulmonémq; iuuat, & raucam vocem lenit Syl- ueſtris malua, vt ferunt, comeſta, dolores ex veſparum mor ſu tollit. Si quis morſus à veſpis aut apibus, ſucco Maluæ, præſertim ſylueſtris, perungatur, cõfeſtim dolore leuatur. Dicitur etiam quod huius decoctum potum, lapides conte rit, ſomnum conciliat, facilémq; partum præſtat, ſi mulier ea crebrius vtatur. Illita inflammationes lenit, eáque quæ indurata ſunt emollit. Illud Maluæ peculiare eſt, vt impoſita ictibus veſparum & apum, dolores leuet.

De Myrice. Cap. CXCV.

NOMINA.

MYρίκη Græcis. Myrice & Tamarix Latinis, Officinis Tamariſcus, Germanis [Tamariſck, & Porſt.] Gallicè *Bruyere* nominatur.

GENE

GENERA.

Dioſcorides duo Tamaricis genera facit. Vna enim ſylueſtris eſt, qualis eſt eá quæ in pleriſque Germaniæ locis prouenit, quámque hic pictam damus, Altera ſatiua, quæ priori in cæteris ſimilis eſt, niſi quòd fructifera eſt, & minimè, vt illa ſterilis.

Tamarix ſylueſtris.

FORMA.

Sylueſtris arbuſtum frutéx ve humilis eſt, ramis ex herbaceo fuluóq; colore variegatis: folijs Sabinæ aut Erices: flore muſcoſo, qui demum in papos euolat. Satiua cætera ſimilis eſt ſylueſtri, fructũ tamen gallæ nõ diſsimilem profert, qui guſtu inæqualiter adſtringit.

LOCVS.

Proximè paludes, reſides ſtagnãtéſq; aquas naſcitur, Sylueſtriſque copioſa in Germania ad Rhenum & Iſarum, inſignes fluuios, prouenit. Satiua in Syria et Aegypto, vbi proceriſsimas æquat arbores, gignitur.

TEMPVS.

Perpetua coma frondet.

TEMPERAMENTVM.

Myrice abſtergentis eſt ac incidentis facultatis, abſque perſpicua deſiccatione: habet verò etiam adſtrictioné nõnullam. Cæterùm fructus & cortex nõ paucam ſortita eſt adſtrictionem, adeò vt gallæ omphacitidi ſeu immaturæ proxima ſint, niſi ꝙ acerbitas euidens eſt in galla, ſed Myrices fructui tẽperatura ineſt inæqualis: immiſta eſt enim naturæ eius multa partiũ tenuitas, atque vis abſtergendi,

quod sanè gallæ haud inest. Porrò Myricæ combustæ cinis admodùm desiccatoriæ facultatis est, plurimam abstergēdi facultatem habens, pauxillam adstringendi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Fructu vice gallæ in oris oculorúmque medicaminibus vtuntur. Cruentis sputis in potu, cœliacis, fœminarum fluxionibus, morbo regio, & phalangiorū morsibus prodest. Oedemata illitus reprimit. Cortex eadem quæ fructus potest. Decoctum foliorum cum vino potum lienem minuit. Ad dolorem dentium in collutionibus salutare est, & mulierū fluxionibus in desessionibus. Aptè his in quibus pediculi & lendes abundant circunfunditur. Cinis lignorū eius appositus profluuium ex vtero supprimit. E trunco eius nonnulli potorios calyces fabricant, quibus in lienosis pro poculo vtuntur, quò datus in ijs potus proficiat.

EX GALENO.

Myrice prodest admodum lieni indurato, decoctis cum aceto aut vino radicibus, siue folijs, siue extremis ramulis. Sanat verò etiam dentium dolores.

EX PLINIO.

Lenæus sanari ea carcinomata in vino decocta tritáque cum melle dicit. Ad lienem præcipua est, si succus eius expressus in vino bibatur. Adeóque mirabilem eius antipathiam contra solum hoc viscerum faciunt, vt affirmēt, si ex ea alueis factis bibant sues, sine liene inueniri. Et ideo homini quoq; splenetico cibum potúmque dant in vasis ex ea factis. Lignum & flos & folia & cortex in eosdem vsus adhibentur, quanquam remissiora. Datur sanguinem reijcientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum, cœliacis quoque. Idem tusus impositúsque collectiones omnes inhibet. Folijs exprimitur succus. Ad hæc eadem in vino decoquūtur: ipsa verò adiecto melle gangrænis illinuntur. Decoctum eorum in vino potum, vel impositum cum rosaceo & cera sedat. Sic & epinyctidas sanat. Ad dentium dolorem auriúmq; decoctum salutare est. Radix, ad eadē, similiter & folia. Hæc amplius ad ea quæ serpūt, imponuntur cum polenta. Semē drachmæ pondere aduersus phalangia & araneos bibitur. Cum alulium verò pingui, furunculis

lis imponitur. Efficax & contra serpentium ictus, præterquàm aspidum. Necnon morbo regio, pthiriasi, lendibusque decoctum infusum prodest, abundantiamque mulierum sistit. Cinis arboris ad omnia eadem prodest.

ADNOTATIO.

Tamarix in Gallia Narbonensi luxuriat, nunc etiam in hortis regijs quos fons bellæ aquæ irrigat, & in hortis Reuerendi Bellaij Parisiensis Episcopi & Cardinalis, posterorum memoria & nostra omnium veneratione dignissimi, vt qui nullis parcit sumptibus, quò partem medicinæ plantariam reddat illustriorem & certiorē.

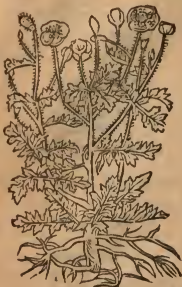
De Mecone Rhœade. Cap. CXCVI.

NOMINA.

Μήκων ῥοιὰς Græcis, Papauer Rhœas, hoc est, fluidū aut erraticum Latinis, Papauer rubeum officinis & herbarijs. Germanis à strepitu quem ludentès pueri harū folijs cōcauo pugno impositis, altera palma incussa ædūt, [Klapper rosen,] quasi dicas crepitacula res rosas, & [Glitschen, & vvild Maen, ac Kornrosen,] Gallicè *Coquelicot ou Pōceau* appellāt. Rhœas autem à flore, q ei ꝓtinus decidit, dictū est.

FORMA.

Folia Erucæ, aut Cichorio similia, & incisa habet, lōgiora tamen & aspera. Caulem lanuginosum, rectū, asperum, cubitalem. Florem puniceū, & aliquando candidum, similem syluestris Anemones flori. Caput oblongum, minus tamen quàm Anemones. Semen rufum. Radicem oblongam, subalbam, minoris digiti crassitudine, amaram. Ex qua delineatione omnibus perspicuum fit, herbam quam Papauer rubeum hodie vulgò nominant, esse Rhœada, quòd sit folio Erucæ, laciniato, scabro & longiore: caule lanuginoso, recto, aspero, cubitali: flore syluestris Anemones puniceo, nonnunquam albo, oblongo capite, semine rufo, radice longa, subalbida, minoris digiti crassitudine, gustu amara. Errant itaque qui Anemonē esse arbitrantur, quòd folia eius, quæ Coriandri sunt, euidentissimè reclament. Nos Rhœadis vtriusque picturas damus. Vnius atq; adeò primi, quòd Erucæ folia habet, alterius quod Cichorij.

Papauer erraticũ primum.

Papauer erraticum alterum

LOCVS.

Nascitur in aruis & segetibus passim.

TEMPVS.

Vere & æstate, dum frumenta messem appetunt, floret: quo etiam tempore decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, vt alia genera Papaueris.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius Papaueris quinque sexve capita cũ tribus vini cyathis decocta donec ad duas reducantur, potui dabis, quibus somnum accersere volueris. Semen acetabuli mensura cum aqua mulsa potum, aluum leniter emollit. At idem præstan dum mellitis & dulciarijs immiscetur. Folia cum calycibus illita inflammationes sanant. Eorundem perfusione & fotu somnus allicitur.

EX GALENO.

Papauer quoddam Rhœas nũcupatur, quòd scilicet cele riter

riter flos eius defluat. Huius semē validiùs refrigerat, ita vt nequaquā eo quis innoxiè solo vti poſsit, veluti ſatiuo melli admiſcens. Admodum verò ita ſumptum ſomnum conciliat. Sed & puſillum eius inſpergunt ijs quæ ex melle conficiuntur bellarijs, placentis & panibus.

EX PLINIO.

Aluum exinaniunt capita quinque decocta in vini tribus heminis: pota ſomnum faciunt.

EX RECENTIORIBVS.

Sacro igni medetur. Mulierum menſtrua profluuia compeſcit. Sanguinem è naribus fluentem iecori impoſitum ſiſtit. Lingua decocto eius lota, ardorem faucium ſanat. Pudendorum tumores detumeſcere facit. Temporibus illitum phreneticis ſomnum conciliat. Calidos oculorum dolores linteo impoſitum mitigat. Vnde rurſus omnibus liquet, Papauer hoc rubrum non eſſe Anemonem, quod ſcilicet hæc ipſa contrarias planè facultates oblineat.

De Mecone ſatiuo. Cap. CXCVII.

NOMINA.

Μήκων ἥμερος Græcè, Papauer ſatiuum Latinè dicitur. Officinæ antiquum nomen retinuerunt. Germanicè [Magſomen oder Man,] Gallicè *Pauot* vocatur. Dictum autem Græcis μήκων μὴ κονεῖν, hoc eſt, non miniſtrando, quod ſuis fungi munijs veſcentes non patiatur.

GENERA.

Satiui Papaueris duplex genus, Album videlicet, cuius flos & ſemen candidum: Et nigrum, quod ſemine nigro cōſtat. Nos vtrunque genus vna pictura complexi ſumus.

FORMA.

Folijs conſtat longis, per ambitum ſerratis, nulloque pediculo cauli adhærentibus: floribus vel candidis, vel ex candido leniter purpureis: capitibus oblongis, in quibus ſemen atrum vel candidum.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſatum prouenit.

pitis cum rosaceo perfusus facit. Aures dolentibus cum amygdalino, mirrha, & croco instillatur. In oculorum inflammationibus cũ tosto oui luteo & croco. Igni sacro & vulneribus cum aceto, podagris cũ lacte mulieris & croco, sedi pro balano subditus, somnum allicit.

EX GALENO.

Satiui Papaueris semen panibus vtiliter ceu dulciarium inspergitur, non secus ac Sesamũ. Candidius nigriore præstat, vímque refrigerandi habet, ideóq; somnificum est. Si verò liberalius sumatur, soporem etiam inducet, ægréque concoquetur. Tussim præterea ex thorace & pulmone cõpescit. Cõfert aduersus tenues ex capite destillationes. Corpori nullum notatu dignum exhibet nutrimentum.

EX PLINIO.

Candidi semen tostum in secunda mensa cũ melle apud antiquos edebatur. Calix ipse teritur & bibitur somni causa. Semen elephantijs medetur. E nigro Papauere lacteus succus scapo inciso exprimitur, qui densatur, & in pastillos tritus in vmbra siccatur, non vi soporifera modò, verùm si copiosior hauriatur, etiam mortifera per somnum: opion vocãt. Semine eius trito in pastillos, è lacte vtũtur ad somnum. Item ad capitis dolores cum rosaceo. Cum his aurium dolori instillatum. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & folijs ipsis vtuntur ad sacros ignes. Item vulnera cum aceto. Ego tamẽ damnauerim collyrijs addi, multóque magis quas vocant lexipyretas, quásque pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in vino datur.

EX SIMEONE SETHI.

Melius est album quàm nigrũ. Somnificam vim habet, & difficilis est concoctionis, parúmq; nutrit. Si autem cum melle edatur, semini genitali adijcit. Prodest & thoraci, & asperæ arteriæ, ac tussi. Ventrem sistit, etsi quidam falsò putauerunt ipsum mouere, cùm contrariã habeàt vim. Lædit caput, si copiosius sumatur, itemq; aggrauat. Sunt qui ipsum cõterũt, & vigilantiũ fronti imponũt, in hoc vt somnum conciliet. Cæterùm nigrum Papauer frigidius est, & magis somniferũ, adeò vt si quis eo immodicè vtatur, som-

no profundo similiter lethargicis capiatur. Cum rosacco impositum capiti, eiusdem dolores à calore ortos sanat. Dicitur etiam quòd illitum cum lacte muliebri & croco, podagricos iuuet. Huius lachryma venenum est. Nigri autem succus est vocatum opium.

De Mecone Ceratite. Ca. CXCVIII.

NOMINA.

Μήκων κερατῖτις Græcis, Papauer corniculatum Latinis, Officinis Papauer cornutum, Germanis [Gelbolmagen] Gallis *Pauot Cornu* appellatur. Corniculatum à fructu quem producit, cornu modo inflexo, nominatũ est.

FORMA.

Papauer corniculatum.

Folia habet candida, hirsuta, Verbasco similia, per ambitum Papaueris syluestris modo serrata: caulem etiam similem: florem luteum pallidúmve, fructũ paruum vt cornu inflexum fœnigræci corniculo similem, vnde & nomen inuenit. Semen pusillũ, nigrum, quale Papaueris. Radicem in superficie terræ hærentem, nigram, crassam.

LOCVS.

Dioscorides in maritimis & asperis locis prouenire ait. In Germania tamen nostra non nisi satum fuerit, nascitur.

TEM

TEMPVS.

Iunio floret mense: Semen autem circa messes legitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum esse, facultates eius, & in gustu nitrositas, satis ostendunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix ad dimidias cocta in aqua & pota, ischiadas, & iecinoris affectus sanare potest. His etiam qui crassas & arenosas faciunt vrinas prodest. Semen acetabuli mensura cum aqua mulsa potum, aluum leniter purgat. Folia prætereа floréſque cum oleo illita crustas emarginant. Eadem inuncta iumentorum argema ac nubeculas emendant.

EX GALENO.

Papauer corniculatum nominatum quidem est à fructu leuem inuersionem habente, veluti & fœnumgræcum, vt bouis cornu simile esse videatur. Vim habet incidendi & abstergendi. Proinde radix herbæ in aqua decocta ad dimidium, iecinoris affectus adiuuat. Folia & flores, sordida admodùm & maligna vlcera iuuãt. Sed ab his abstinere oportet vlceribus iam purgatis: adeò enim abstergere valent, vt & puræ quoque carnis nonnihil eliquent. Hoc facultatum robore nõ sordes dũtaxat, sed & crustã vlceribus detrahit.

EX PLINIO.

Semen aluum purgat dimidio acetabulo in mulso. Folia trita cum oleo, argemas iumentorum sanant. Radix acetabuli mensura cocta in duobus sextarijs ad dimidias, datur ad lumborum vitia & iecinoris. Carbunculis medentur ex melle folia.

ADNOTATIO.

In Papauere corniculato mirum cur Dioscorides omiserit rictũ, seu colubri in summa siliqua conspicuum, notam planè illustrem.

De Moro. Cap. CXCIX.

NOMINA.

Μορέα, ἢ συκάμινος Græcis, Morus Latinis, Officinis & vulgaribus herbarijs Morus celsi, Germanis [Maulberbaum,] Gallis *Meurier* appellatur.

FORMA.

Morus.

Morus arbor notior est quàm vt describi desideret. Folia autem rotunda ferè habet, nisi q in summo sunt acuminata, in extremitatibus serrata, & ad Mētæ hortensis primi & secundi generis folia accedētia. Flores lanugineos, fructum statim ab ortu candidum, cum pubescit rubrum: vbi maturuit, atrum. Non est certè silentio transeundum, q Mori folijs quadraginta ferè diebus à Vergiliarum exortu vsque ad solstitium, pasti vermiculi, qui σῆρες Græcis, Latinis bombyces ac Seres nominantur, sericeum vellus, quo turget vterus, pedibus explicantes conficiunt: nulla enim in re alia natura sagacior deprehenditur, nec ars aliquid ab ijs accepisse videbitur, in quo ingeniosiùs laborauerit, si tam multas, dum id vellus perficitur, naturæ mutationes, & artis, dum ad vitæ vsum disponitur, labores æstimemus. Appetente siquidem vere oua, piscium ouis haud dissimilia, linteolo chartæúe adhærescentia, quæ proximo autumno produxerunt, radijs solis exponuntur, aut calido in loco, hypocausto nimirum, seruantur. Quo fit vt vermiculi excludantur exigui, qui mox Mori folijs nutriuntur, quoad grandiores facti fuerint: tum statim penulæ cuiq; chartaceæ, vel potius inuolucra conficiuntur, quibus inclusi mirabili naturæ opere lanicio sese inuoluunt, ac cōgesto glomeri

glomeri se condentes, postquam suum nendi obierunt munus emoriuntur, adeò vt semestris tantùm illis apud nos vita sit. Mortuis testacea subinde tunica inducitur, qua aliquot diebus obducti reuiuiscũt, ac ascitis sibi alis in volucres papiliones degenerãt, qui assiduè inuicẽ insidentes coeũtesq;, tandẽ relictis ouis milij forma & colore, quibus sua rediuiua proles sequente anno renascitur, iterum moriuntur, atque adeò cum nullius præterea sint vsus abijciuntur. Oua autem ad veris vsque initia seruantur. Hanc mirificã metamorphosin quam non rarò summa cum admiratione ac delectatione sum contemplatus, non potui non commemorare, quò studiosis vermiculorum istorum, qui Mori folijs pascuntur, natura prorsus perspecta esset.

LOCVS.

Nascitur in hortis quibusdam. Amat autem in primis loca calida sabulosaque. Gaudet fossione & stercore.

TEMPVS.

Nouissima vrbanarum germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborum. Proinde cùm hanc germinare viderimus, frigus minimè timendum erit.

TEMPERAMENTVM.

Immaturus Mori fructus vbi exaruerit admodum adstringit. Maturus autem mediocriter adstringit. Cortex radicis arboris amaritudinis cuiusdam & purgantis facultatis particeps est. Folia & germina quodammodò media temperie inter adstrictionem & purgatoriam facultatem sunt prædita.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Mori fructus aluum soluit. Facilè corrumpitur. Stomacho inimicus est. Prestat hoc idem eius succus. Decoctus autẽ ęreo vase, aut insolatus, magis adstringit. Admixto mellis exiguo, ad fluxiones, nomas & tonsillarum inflãmationes facit. Augetur vis eius adiecto scissili alumine, galla, croco & myrrha, item tamaricis semine, iride & thure. Mora verò immatura sicca tusaque. Rhois vice opsonijs miscẽtur & cœliacos iuuant. Radicis cortex decoctus in aqua & potus aluũ soluit, Latos ventris lũbricos expellit, ijs quoque

auxi

auxiliatur qui aconitum hauserunt. Folia trita & cum oleo illita, ambustis igne medētur. Decocta in aqua cœlesti cum vitis & nigræ fici folijs, capillos tingunt. Succus foliorum cyathi mensura potus phalangiorum morsibus auxiliatur. Corticis & foliorum decocto colluuntur vtiliter in dolore dentes. Colligitur per messem succus, circumfossa & secta radice arboris: inuenitur enim postridie cōcretus, qui in dolore dentiū vtilis est. Tubercula discutit, & aluum purgat.

EX GALENO.

Mori fructus maturus ventrem quidem subducit: immaturus arefactus medicamentum fit satis constringens, adeò vt ad dysenterias & cœliacos affectus, aliósque omnes qui ex fluxionum sunt genere, efficax sit. Contunditur autē & opsonijs miscetur, veluti rhois fructus: aut si cui ita videatur, ex aqua aut vino bibitur. Porrò quòd maturorū succus ad stomatica medicamenta sit vtilis, propter eam videlicet quæ inest illi adstrictionem, neminē latet. Præterea ad alia complura particularia, quæ mediocrem poscūt adstrictionem competit. At immatura pręter acerbitatem aciditate etiam participant. Tota quoque arbor in omnibus suis partibus mistam aliquam obtinere facultatem ex constringente & purgante compositam videtur. Attamen in radicis cortice, purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeò, vt & latum lumbricum interficiat. In alijs autē partibus constringens vincit. In folijs tamen & germinibus media quodammodò comprimentis & subducentis facultas est. Cæterùm Mora vbi in ventriculum purum, & prima fuerint ingesta, citiſsimè per intestina transeunt, & alijs cibis suo veluti ductu viam struunt. Verum secundo loco assumpta, aut prauum in ventre humorem inuenientia, celerrimè alijs vnà cum cibis corrumpūtur, extraneam quandam atque inexplicabilem corruptelam inducentia similiter cucurbitis. Tametsi enim fugacibus hęc omnia sint esculentis innocentiora: corruptione tamen nisi velociter deorsum concedant, nō secus ac Pepones, vitiantur. Porrò quando ventriculi os squalidum calidūque erit, tum sicut peponibus, ita & Moris vtendum. Tale nāque iecur etiam tunc

tunc esse necesse est. Immatura Mora ab arbore decerpta, siccataque in hyemem reponunt, vt sibi medicamen ex ijs parent, vtile ad dysenteriã, aluique diuturnũ fluorem persanandum. Quòd quidem facilè descendant fortè eis vsu venit sola substantiæ humiditate & lubricitate, fortè etiã admistione acrioris facultatis, quæ stimulandæ ad excretionem aluo sit satis. Nam adstringens qualitas adeò nihil ad deiectionem opitulatur, vt etiam reprimere stipareque sit nata. Proinde Moris exiguam quandam eius facultatis portiunculam inesse conijcio, cuius permagna in purgantibus medicamentis habetur: quæ facit non solũ vt facilè deijciãtur, verumetiam vt diutius morata in ventre corrumpantur. Quòd si corruptionem effugiant, omninò quidem humectant, sed non planè refrigerant, nisi frigida accipiãtur. Parcissimè corpus alunt, similiter vt Pepones, haud tamen vomitum cient, nec stomacho vt illi aduersantur.

De Myrrhide. Cap. CC.

NOMINA.

Μύρρις ἢ μύῤῥα Græcis, Myrrhis Latinis, vulgaribus herbarijs Cicutaria, quòd scilicet caule & folijs Cicutæ similima sit. Hac similitudine quidam decepti, veram esse Cicutam putauerunt, cùm tamen ab ea, viribus potissimùm diuersissima sit. Germanis [Vuilder korffel] appellatur. Gallis verò *Persil d'Asne.*

FORMA.

Cicutæ caule & folijs similis est: radicem obtinet longã, teneram, rotundam, odoratã, in cibo non insuauè. Hęc tota Dioscoridis delineatio, nulla prorsus reclamante nota, herbę, cuius effigiem damus pictam, suffragatur. Siquidem caule striato, folijs & flore Cicutæ similima est, adeò vt eã nonnulli à Cicuta discernere nesciant. Radicem etiam habet longam, teneram, rotundam, cibo iucundam & odoratam.

LOCVS.

Passim in hortis & pratis nonnullis prouenit.

Myrrhis.

TEMPVS.

Maio menſe loca in quibus naſcitur huius floribus quaſi candi-cant.

TEMPERAMENTVM.

Ex ſecundo eſt ordine excalfacientium, adiuncta partium tenuitate.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Phalangiorum morſibus radix Myrrhidis ſuccurrit cum vino pota. Menſes purgat & ſecundas educit. Cocta in ſorbitione tabidis vtiliter datur. Ferunt præterea aliqui eam bis térve die potam ex vino in peſtilentialibus conſtitutionibus, à morbo ſeruare incolumes.

EX GALENO.

Radix eius menſes mouet, quæque in thorace & pulmone ſunt expurgat.

EX PLINIO.

Cit menſtrua & partus cum vino. Aiunt quoque eandem potam in peſtilentia ſalutarem eſſe. Subuenit & phthiſicis in ſorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorum morſus reſtringit. Vlcera quoque in facie aut capite ſuccus eius in aqua triduo maceratus ſanat.

ADNOTATIO.

Myrrhis etiam in ſegetibus nobis frequens.

DE

De Meliloto. Cap. CCI.

NOMINA.

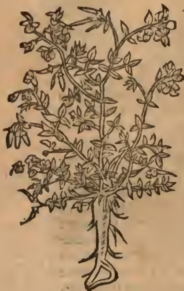
Μελίλωτος Græcis, Melilotus, Sertula campana, & Corona regia Latinis dicitur, Meliloti nomen officinæ retinuerunt. Sertulam verò dixerunt, quòd flos eius coronamentis dicatus sit, & quia ex ea antiquitus coronæ & serta factitata sint. Coronam autem regiam, quoniam luteis floribus supernè coronetur. Gallicè *Melilot*.

GENERA.

Tria Meliloti hodie faciunt genera. Primum vulgarem, statim à radice fruticosam, cubitalem, folio fœnigræci minuto ac lentè fimbriato, flosculo luteo, odoris suauis, tereti per ramos diffuso semine. Hoc quanquã tertio generi (quod nos verum esse putamus) folijs & floribus simile sit, tamen cùm nullam gustu præ se ferat adstrictionem, quã summè requirunt Dioscorides, Galenus, & alij veteres medici, & præter amaritudinem haud exiguam acrimoniam habeat, fit vt inter Melilotos, meo quidem iudicio, rectè connumerari non possit. Hinc est quòd nos infra, hanc alio nomine dignati simus, Saxifragámque luteam appellauerimus. Alterum aspectu cano, Croci flore, folijs Trifolij, minutissimis, vt paulò pòst fusiùs dicemus. Hoc sanè genus nos Melilotum germanicam vocauimus, quòd illa, & nõ prior in Germania nostra pro vera Meliloto sit vsurpanda, ob adstrictionẽ illam manifestam quã gustu præfert. Accedũt folia quæ pinguia sunt, & flores Croci colorem referentes, quos Dioscorides requirit. Sententiã nostram cõfirmat antiquus manuscriptus herbarius, qui hanc pro Meliloto pingit. Neque obstat quòd hæc herba nõ admodum odorata sit, fatemur enim nõ esse laudatissimam Melilotum, sed eã quam Germania nostra profert. Nam quũ Plinio lib. xxj. cap. xj. teste, Melilotus vbiq; nascatur: suam quæuis habeat ferè regio necesse est. Nihil igitur mirum si huic herbæ nõ adsint singulæ notæ, quas illi veteres Græci & Latini attribuũt. Satis autem est ei mistam quãdam, nempe adstringẽtem & digerentem inesse facultatem, haud secus quam optimæ,

timè, Germani hanc herbam nominant [Vnser frauuenſchuo chlinvel Vvildenklee.] Tertium genus nos optimã & legitimam eſſe arbitramur Melilotum, quam nos maioris diſcriminis cauſa Italicam nuncupauimus, quòd mos ſit patrius Germaniæ noſtræ, omnia ferè peregrina vocare Italica. Germanicè itaq; haud ineptè [vuelſcherStemklee] nominabitur.

FORMA.

Melilotus Germanica.

Melilotus Italica & uera.

Vulgaris Meliloti deſcriptionem inuenies ſuo loco. Germanica, herba eſt humilis, palmi altitudine: folio pratenſis Trifolij, pingui & cano: flore piſi, minore tamen, luteo: ſemine in ſiliquis, radice rufa. Italica (quam è Campania allatam in Germaniam arbitror) caulem habet ſubrufum, rotundũ, foliũ fœnigræci, in ambitu ſerratũ: flore luteo, odorato: ſemine in ſiliqua lunata, vt pictura luculenter oſtẽdit.

Tota

Tota etiam herba odorata est, vt hinc etiam conijcere liceat veram esse Melilotum.

LOCVS.

Germanica pasim in pratis Germaniæ, montosis potissimùm, nascitur. Italica in Germania, nisi sata fuerit, non prouenit. In Campania verò circa Nolam, Dioscoride teste, copiosè nascitur.

TEMPVS.

Floret ferè per integram æstatem vtrunque genus. Siliquas tamen in fine Iulij & Augusto mense proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ est facultatis: habet enim quiddam adstringens, sed & discutit & maturat: copiosior enim in ea est substantia calida quàm frigida.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Melilotus adstringendi facultatē obtinet. Mollit omnes inflammationes, præcipuè autem oculorum, vteri, sedis & testiū in passo decocta & illita. Aliquādo autem addito oui luteo assato, aut fœnigræci farina, aut lini semine, aut polline molario, aut capitulis Papaueris, aut Intybo. Recētes meliceridas per se cum aqua, & achoras cum creta Chia, & vino aut galla illita sanat. Stomachi dolorem cum vino cocta, & cruda cum antedictis leuat. Auriū etiam dolores crudæ expressus succus, & cum passo instillatus sedat. Capitis dolorem lenit, cum passo & rosaceo insperso.

EX PLINIO.

Melilotos oculis medetur cum lacte, aut cum lini semine. Maxillarum quoque dolores lenit, & capitis cum rosaceo: item aurium è passo, quæque in manibus intumescunt vel erumpunt. Stomachi dolores in vino decocta, vel cruda tritáq;. Idem effectus est ad vuluas. Testes verò & sedē procidentiam, quæque ibi sunt vitia, recens ex aqua decocta, vel ex passo. Adiecto rosaceo illinūtur ad carcinomata. Deferuescit in vino dulci. Peculiariter & cōtra meliceridas efficax.

ADNOTATIO.

Ab vtraq; tua Meliloto nostra est diuersa, & odoris gratia nobis iucundissima, vt etiam cubicula, præsertim dum recens est, aut

K *etiam*

etiam dum cælum fit æstate pluuium, odore grato repleat.

De Mandragora. Cap. CCII.

NOMINA.

MAνδραγόρας, ἢ κιρκαία Græcis, ἀνθρωπόμορφος Pythagoræ, Latinis Canina aut terrestris malus, Officinis Mãdragora, Germanis [Alraun] Gallicè *Mandragore* dicitur. Qui Circæam vocarunt, nomen illi à Circe fecerunt, quoniam creditur, radix eius ad amatoria conducere. Pythagoras haud dubiè ab humana forma, quam radix eius referre videtur, Anthropomorphon appellauit. Hinc sumpta occasione, agyrtæ & impostores illi circunforanei, radices humana effigie insignitas circũferũt, quas Mandragoras esse testantur, cùm tamen constet eas esse fictitias, & manu factas ex cannarum radicibus humana specie sculptis, postea plantatis. Nascuntur autem subinde radiculæ paruæ, quæ repræsentant capillos, barbam, pectinis pilos, & ex terra cũ acquirunt colorem, vt radices esse appareant. Sunt & alia multa quæ nebulones illi fabulantur, vt pecuniam ab imperitis extorqueant, quæ commemorare in præsentia nihil attinet. Terrestrem malum Romani dixerunt, quòd mala proferat, nec in altum vt reliquæ arbores surgat.

GENERA,

Duo Dioscoridi & Plinio Mandragoræ sunt genera. Mas candida est, μώριον Græci vocant. Huius hic effigiem, citrà tamẽ poma, quæ habere nõ potuimus, damus. Fœmina nigra, Græcis θριδακίας à similitudine foliorum appellata. Theophrastus tamen lib. vj. de historia plantarũ, cap. ij. tertium quoddam genus Mandragoræ cõstituere videtur, cuius fructus sit μέλας, καὶ ῥαγώδης, καὶ οἰνώδης τῷ χυμῷ, hoc est niger, acinosus, & sapore vinosus. Et nisi hoc genus à prioribus diuersum esse statuas, discrepare inter se non leuiter Theophrastum & Dioscoridem necesse est fatearis. Nam Dioscorides palàm asserit poma priorum duorũ generum vitellis ouorum esse similia, & pallida: cõtrà Theophrastus nigra, acinosa, vt diximus, & sapore vinosa esse tradit. Accedit quòd idem Theophrastus eodẽ loco Mandrago

dragoræ caulem tribuat, perinde atque Plinius, quem Dioscorides penitus aufert: vt hoc nomine necesse sit hæc omnia ad tertium hoc genus Mandragoræ referre, quod nos tamen infra inter Solani genera recensebimus, vbi etiam eius picturam offendes.

FORMA.

Mandragora.

Fœmina angustioribus & minoribus quàm Lactuca folijs est, graui ter odoratis & virosis, per terrã sparsis, iuxtaq; folia pomis vitellis oui similibus, pallidis, odoratis, in quibus semen quale pyri, radicibus magnis binis ternísve, sibi inuicẽ implicitis, in superficie nigris, intus candidis & crassi corticis. Caulẽ verò non fert. Maris folia sunt magna, cãdida, lata læuia vt Betæ. Mala duplò maiora quàm fœminæ, croci colore, cum aliqua grauitate odorata, quæ comedentes pastores quadã tenus soporãtur. Radix supradictę similis, maior tamen candidiorque. Orbata & hæc est caule.

LOCVS.

Prouenit in syluis & vmbrosis locis. Nunc in hortis etiã plantatur.

TEMPERAMENTVM.

Mandragora vincentẽ habet facultatem refrigeratoriã, adeò vt tertij sit ordinis refrigerantium. Veruntamen nõnihil etiam caloris inest, & in pomis humiditatis. Radicis cortex non tantùm refrigerat, sed & desiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Succus colligitur è cortice recentis radicis tuso, & prælis subiecto: quem insolatum cũ iam concreuerit, in fictili vase reponere oportet: Colligitur itidem è pomis succus, ignauior tamen. Delibratur radicis cortex, & traiectus lino ad vsum suspenditur. Quidam Mãdragorę radices in vino ad tertias decoquunt, & traiectum per colum ius seruãt, vtentes cyathi vnius mensura in peruigilijs, & doloribus, & in his quos sine doloris sensu secare aut vrere voluerint. Potus obolorũ duorũ pondere cum mulsa aqua Mandragoræ liquor, pituitam, nigramque bilem veratri modo purgat. Verum maiore copia potus vitam adimit. Miscetur medicamentis ocularibus, & ijs quę dolores finiunt, pessis quoque emollientibus. Per se semioboli pondere appositus, menses & fœtus trahit. Sedi pro balano subditus somnũ facit, Radix ebur emollire fertur, si senis horis cum eo decocta sit, & in quam voluerit aliquis formã fingi & formari facilem reddere. Folia recentia oculorum & quas vlcera excitarunt inflãmationibus cum polenta illita prosunt. Discutiunt eadem omnem duritiẽ, abcessus, strumas, tuberculaque, quinque aut sex diebus leniter confricata. Stigmata sine vlceratione delent. Folia condita sale seruantur in eosdem vsus. Radix autem trita ex aceto ignibus sacris, & serpentiũ ictibus ex melle aut oleo medetur. Strumas atque tubercula ex aqua disijcit. Articulorum dolores cum polenta sedat. Cõficitur citra coctionem vinũ è cortice radicis. Ternæ heminæ in vini dulcis metretam conijciuntur. Dantur ex eo terni cyathi, ijs qui secari, aut vri debent, vt antè dictũ est. Siquidẽ nullo tunc afficiuntur dolore, eò quòd somno quodã pressi torpescãt. Mala olfactu, & comesta soporem afferũt: Potest idem & eorum succus. Nimius tamen eorundẽ vsus obmutescere facit. Semen malorum potum vterũ purgat, appositumque cũ sulphure ignem non experto rubra fœminarũ profluuia sistit. Colligitur ex radice liquor, ea scarificata multifariam, & eo quod erumpit, in cauum vas recepto. Est autem liquor succo efficacior. Sed non ferũt omnibus locis liquorem radices, idque experientia ostendit.

EX

EX GALENO.

Soporem conciliandi vim habent Mandragoræ poma. Radicis cortex valentißimus est: reliquum quod intus est imbecillum existit.

EX PLINIO.

Succus fit & è malis & è caule, deciso cacumine, & radice punctis aperta aut decocta: vtilis hæc vel surculo. Concisa quoque in orbiculos seruatur in vino. Succus nõ vbique inuenitur, sed vbi potest, circa vindemias quæritur. Odor grauis eius, sed radicis & mali grauior. Mala matura in sole siccantur. Succus ex ijs sole densatur: item radicis tusæ, vel in vino nigro ad tertias decoctæ. Folia seruãtur in murijs efficaciùs, aliàs recentium succus pestis est: sic quoque vires noxiæ. Grauedinem afferunt etiam olfactu, quãquam mala in alijs terris mandantur, nimio tamẽ odore obmutescũt ignari. Potu quidẽ largiore etiam moriũtur. Vis somnifica pro viribus bibentium. Media potio cyathi vnius bibitur & contra serpẽtes, & ante sectiones punctionesque, ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnum odore quæsisse. Bibitur & pro Elleboro duobus obolis in mulso. Ad strumas radix Mandragoræ ex aqua bibitur. Articulis prosunt folia cum polenta, vel radix recens tusa cum cucumere syluestri, vel decocta in aqua. Cum cerato apostemata & vlcera tetra, folia Mandragoræ recentia sanant. Radix vulnera cum melle aut oleo.

De Malis insanis Cap. CCIII.

NOMINA.

QVAE mala insana hodie appellantur, & à Neapolitanis Melanzana, ab alijs amoris poma, à Germanis verò [Melantzan] Gallicè *Pommes d'amours* num veteribus cognita fuerint assẽuerare non ausim. Non latet tamen Hermolaum in Corollario suo in ea esse sententia, vt putet esse tertiam Mandragoræ speciem, quam Morion vocant. Quam tamen sententiam cur non probem, facit imprimis Theophrastus, qui lib. vj. de historia stirpiũ cap. ij. eius fructum esse nigrum, acinosumque scribit, qualia mala insa-

na non sunt. Dein quòd Morij fructus lethalis sit: mala verò insana minimè, vt paulò pòst dicemus. Mala autem insana dicta sunt, non quòd lethalia sint, sed quòd difficulter concoquantur. Amoris autem poma. quòd propter elegantiam & pulchritudinem digna sint quæ amentur.

GENERA.

Duo sunt malorum insanorum genera. Aliqua enim purpurea ferè tota, aliqua verò lutea, aut candorem aliquem præ se ferentia. Primi generis poma Germanicè [Braum melätzä.] Alterius autem. [geel Melanzan] vocatur.

FORMA.

Mala insana.

Mala insana in frutice nascuntur, qui Personatiã propemodùm caule & folijs refert. Differũt autem huius folia à Personatię, quòd longiora, magisque laciniata sint. Flores habet purpureos speciosos, sex folijs è calatho stellatim radiatis. Fructus oblõgi mali forma & magnitudine, in quibus semẽ siliquastro non dissimile. Radicem multis capillatam fibris luteamque.

LOCVS.

In hortis apud nos feruntur, sed frequenter in fictilibus & pensilibus fenestrarum hortis. Eteodem cultu quo cucumeres & melones gaudent.

TEMPVS.

Floret Augusto & Septembre mensibus, ac subinde fructum

ctum profert.

TEMPERAMENTVM.

In his malis haud dubiè vt in cucumere esculéto aut fungo, frigida humida temperies superat.

VIRES.

Nullum, quod sciam, in medicina vsum habét. Eduntur autem à nonnullis ex oleo, sale & piperè fungorum modo cocta. Alij vbi paululum inferbuerũt igni, in orbiculos vel taleolas digerunt, & in acetarijs ex oleo, vel pipere & aceto comedunt. Salgamarij in muria acida seruãt, cibo per hyemem & ver ori grato, sed tamen qui ægrius concoquatur. Quid multa? Delicatorum & omnia degustare volentium cibus est malum insanum. Quare qui sanitatis studio aliquo tenentur, ij statim nomine ipso territi, vsum illorum euitabunt.

ADNOTATIO.

Poma amoris etiam hodie vulgò dicuntur mala hæc insana.

De Nymphæa. Cap. CCIIII.

NOMINA.

NYμφαία Græcis, Nymphæa Latinis, Officinis Nenuphar barbara voce nominatur. Germanis [Seebluõ, Vvasser mahen] Gallicè *Blanc d'eau, ou Iaunet d'eau, ou Lis d'estang.* Nymphęæ autem nomen sibi vendicasse videtur, quòd aquosa amet loca: vel, vt ex veteribus aliqui fabulati sunt, à Nympha, quæ zelotypia Herculis intabuit & mortua est, inq; palustrem hanc plantam mutata.

GENERA.

Duo eius genera. Vna enim à flore candido, Lilij simili, candida appellatur. Germanicæ [Vveisz Seebluomen.] Altera itidem à floribus, qui lutei sunt, lutea nominatur. Germanicè [geel Seebluomen,] Possent etiam radicibus discerni, cum prior nigra, altera verò candida constet, adeò vt hoc nomine prima candida, altera auté nigra diceretur. Multò verò consultius est à floribus quàm radice discrimẽ sumere, quòd illi nunquam non oculis expositi sint, radices autem non nisi effossæ, intueri possint.

FORMA.

Nymphaea candida.

Nymphæa lutea.

Prima,folia Ciborio ſimilia habet,minora tamen & lon giora,quadamtenus ſuper aquam eminentia,aliqua tamen etiam ſub aquis,plura ab vna radice prodeuntia. Flos cādidus, Lilio ſimilis,in medio quod croceū ſit obtinēs. Hic cū defloruerit rotundus,& malo circunferētia,aut Papaueris capiti ſimilis,colore niger fit. In quo ſanè ſemen clauditur nigrū,latū,denſum,guſtu glutinoſum. Caulis illi læuis,mi nimè craſſus,niger, Aegyptiæ fabæ ſimilis. Radix nigra, aſpera,clauæ perſimilis. Hæ ſingulæ notæ alteri Nenuphari vocato quadrāt. Folio enim cōſpicitur orbiculato,læui, herbaceo,amplo,in ſtagnantibus aquis ſupernatante:flore candido,Lilio ſimili,in medio croceum habēte, & cùm defloruerit capite Papaueris,in quo ſemen latum,amarū,pingue. Caulis gracilis eſt & læuis. Radix nigra & ampla,dul-

cis,

cis, nodoſa, clauæ formam repræſentãs. Altera, folia antedi ctæ ſimilia habet, ſed radicem albam & aſperam: florem luteum, ſplendẽtem, roſæ ſimilem. Quæ itidem notæ in vniuerſum omnes alteri Nenuphari, quæ luteis eſt floribus, reſpondent.

LOCVS.

Naſcitur in paludibus & aquis ſtagnantibus.

TEMPVS.

Flores in fine Maij & Iunio menſe colliguntur, Radices autem in autumno effodiuntur.

TEMPERAMENTVM.

Nympheæ tum radix, tum ſemen refrigerandi & citra morſum deſiccandi vim obtinent.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix prioris ſicca cum vino pota, cœliacis & dyſentericis prodeſt. Lienẽ abſumit. Stomachi veſicæque doloribus illinitur. Alphos ex aqua exterit. Alopecias cum pice impoſita ſanat. Eadem contra veneris inſomnia bibitur, ſiquidẽ ea compeſcit. Paucis diebus, ſiquis continuò bibat, genitale infirmat. Idem ſemen potum efficit. Alterius, quæ lutea dicitur, radix & ſemen contra muliebria profluuia ex vino nigro bibuntur.

EX GALENO.

Nympheæ radix & ſemen, ventris profluuia cohibent, ſeménq; genitale, ſiue per ſomnia, ſiue alio pacto immodicẽ profluẽs, retinẽt. Iuuãt dyſentericos. Cæterũ Nymphęa quæ candidam radicem habet, potentioris eſt facultatis, vt & muliebri profluuio medeatur. Verũ & hæc, & ea quoq; quæ atram habet radicem, ex vino nigro auſtero bibitur. Porrò nonnullam etiam abſtergendi vim obtinent, ita vt alphos & alopecias ſanẽt. Ad alphos verò macerãtur aqua ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior eſt ea cuius radix nigra eſt, ſicut ad alia, cuius alba.

EX THEOPHRASTO.

Nymphæa trita plagæ impoſita ſanguinem ſiſtere traditur. Vtilis & ad difficultates inteſtinorum pota.

EX PLINIO.

Venerem in totũ adimit Nymphæa, ſemel in quadragin

ta dies pota. Insomnia quoq; Veneris à ieiuno pota, & in cibo sumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet non solùm venerem, sed effluentiam genituræ: ob id corpus ale re, vocémque dicitur. Semen cum vino potum dysentericis auxilio est. Tenesmo radix eiusdẽ ex vino bibitur. In vino quoq; pota lienem cõsumit. Dolores vesicæ sedat ex vino. Manantia sanat vlcera. Maculas omnes emendat Trita pla gis imponitur. Vlceribus, priuatim ijs quæ calceamento fa cta sunt, prodest arida infricata.

De Napy. Cap. CCV.

NOMINA.

Νάπυ, ἢ σίναπι Græcè, Sinapis & Sinapi Latinè vocatur. Officinæ nomen retinuerunt. Perperam tamen faciunt, quòd altero genere pro Eruca, quam suo loco depinximus, vtuntur. Germanicè [zam oder Gartensenff] Gallicè *Seneue ou Moustarde* nominatur. Sinapis autẽ nomẽ è Græcia venit in Latium, censétq; dictum Athenæus libro nono Dypnosoph. Sinapi, ὅτι σίνεται τὰς ὦπας ἐν τῇ ὀσμῇ, hoc est, quòd olfactum luminibus officiat. Plæráq; Græcia Napy nominat quasi Naphy, vt idem eodem in loco interpretatur, quoniam non sine natura sit, sed acri & proinde incommoda donetur. Alij Napy per priuationem videlicet νήπιον, quasi immite dici volunt, quoniam acrimoniæ vehementis particeps sit.

GENERA.

Sinapis duo inueniũtur genera, folijs, floribus, & semine distantia. Primum siquidem genus rapitiam frondẽ exprimit, florémque luteum obtinet, ac semen album profert. Nos floribus luteis Germanicè [geelen Gartensenff] nominauimus. Alterũ in Erucæ folium laciniatur, floréq; albicante, & semine vesco pullóq; constat. Nos genus hoc ab albicantibus floribus [Vveissen Gartensenff] appellauimus, vt esset huius aliqua ab Erucæ nomenclatura diuersitas, quam Germani simpliciter [Vveissen Senff] vocant.

FOR

FORMA.

Sinapi primum genus

Sinapi alterum genus.

Primum, caulem habet hirſutum, longum, ramoſum, folia rapi, minora tamen & aſperiora, flores luteos, ſiliquas rotundas ac hirſutas, plenas ſemine candicante. Alterum genus itidem hirſuto caule præditum eſt minore tamen: folijs Erucæ, maioribus tamen ac latioribus laciniatis: floribus albicantibus, cruciſque effigiem referentibus: ſiliquis teretibus & oblongis, ſemine pullo ruſeſcentéve refertis.

LOCVS.

Vtrunque in hortis ſatum prouenit. Et quanuis nullo cultu plerunque germinet, terram tamen aratam & congeſtitiam magis amat.

TEMPVS.

Floret vtrunque Iunio ac Iulio menſibus, eodemque tempore ſemen in ſiliquis ſuis profert.

TEM

uersionem suffitum excitat odore aceto mixto. Item lethar gicos:& si vehementior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico & aceto. Veteres dolores thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacũque parte corporis ex alto vitia extrahenda sunt, illitum: caustica vi emendat pustulas faciendo. At in magna duritia sine fico impositũ: vel si vehementior vrigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, psoras, lepras, phthiriases, tetanicos, opisthotonicos. Inungunt quoque scabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succusque tribus modis exprimitur in fictili, calefcitque in eo in sole modicè. Exit & è cauliculo succus lacteus, qui ita cùm induruit, dentiũ, dolori medetur. Semen ac radix cum immaduere musto, conteruntur, manusque, plenę mensura sorbentur ad firmandas fauces, stomachum oculos, caput, sensusque omnes. Mulierum etiam lassitudines, saluberrimo medicinæ genere. Calculos quoque discutit potum ex aceto. Illinitur & liuoribus sugillatisque cum melle & adipe anserino, aut cera Cypria. Fit & oleum ex semine madefacto in oleo expressoq;, quo vtuntur ad neruorum rigores, lumborumque & coxendicum perfrictiones.

EX SIMEONE SETHI.

Sinapi vim habet dissoluendi & discutiendi humiditates quæ in capite & stomacho sunt. Confert etiam lienis affectibus ab humiditate & flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex adusta pituita cõtracti sunt: ad hęc & podagris à pituita factis. Officit verò visui: & calido capiti: ac iecori. Adiuuat concoctionem & distributionem ciborũ crassarum partium. Minuit quæ in ventriculo sunt humiditates. Illitũ lepris, eas in melius mutat. Linguas etiam humiditate grauatas siccat. Si cum melle sumatur, tusses resoluit Cum caricis verò ischiadicis illitum, & lienosis vtile est: trahit enim quæ intus sunt ad corporis superficiem. Suffitum verò & insensum, serpentes fugat.

De Nerio. Cap. CCVI.

NO

NOMINA.

NΗριον, ἢ ῥοδοδάφνη, ἢ ῥοδόδενδρον Græcis Nerion & Rhododendron Latinis, Officinis & barbaris Oleander, Germanis[olander] Gallis *Rosage, ou Rosagine* dicitur. Rododaphnem autem Græci dixerunt à rosæ floribus & lauri folijs, quæ fruticis huius præcipuæ sunt notæ. Nec refert quòd Dioscorides amygdalæ folijs eius folia cõparauerit: lauro enim & amygdalæ non dissimilis magnopere foliorum figura est. Fecit idem rosæ flos & arbor, vt eadem gens Rhododendrum nominauerit.

FORMA.

Nerium.

Notus frutex, amygdalæ longiora & crassiora folia habens, florem rosarum figura: fructũ amygdalæ similem, veluti cornu, qui dehiscẽs lanea natura plenus est pappis acanthinis simili. Radix illi est acuminata, longa, lignosa, gustanti salsa.

LOCVS.

Nascitur in hortis, maritimis, & secundùm amnes locis.

TEMPVS.

Quo mense floribus & fructu prægnans sit Nerion, non satis constat: neque enim vel flores vel fructus eius nobis videre licuit. Hinc est quòd etiam pictura quam exhibemus ijsdem careat.

TEMPERAMENTVM.

Nerium Arabes calefacere in principio tertij ordinis, & in se

in secundo siccare tradunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Flores & folia canes, asinos, mulos & quadrupedes plurimos enecant: hominum verò cum vino pota contra venenatorum morsus præsidia salutaria sunt, præsertim si rutæ commiscueris. Infirmiora verò animantia, vt oues, caprasque, si aquam biberint in qua folia eius maduerint, moriuntur.

EX GALENO.

Neriũ aut Rhododaphne notus omnibus est frutex. Foris quidem illitus discutiendi vim obtinet. Intrò autem in corpus assumptus, pernitiosus ac venenosus non tantùm hominibus, verumetiam plærisque pecudibus

EX PLINIO.

Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit Latinum: Rhododaphnem vocant, aut Nerium. Mirum, folia eius quadrupedum venenum esse, homini verò contra serpentes præsidium, ruta addita, & è vino pota. Pecus etiam & capræ si aquam biberint in qua folia ea maduerint, mori dicuntur.

De Xanthio. Cap. CCVII.

NOMINA.

ΞΑνθιον, ἢ φάσγανον Græcè, Xanthium Latinè nominatur. Ab herbarijs nostræ tempestatis Lappa minor & Lappa inuersa vocatur. Germanicè [Betilers leusz, oder Buobèleusz.] Xanthion dictũ, quòd ξανθάς, hoc est, flauos capillos faciat. Gallicè *Gratteron tenant aux robbes*, Bardana minor. Officinis.

FORMA.

Caulem habet cubitalem, pinguem, angulosum, & in ipso alas multas. Folia Atriplici similia, incisuras habentia: odore Nasturtij. Fructum rotundum ceu grandem oliuã, aculeatam vt Platani pila, contactu vestibus adhærentem. Ex qua quidem delineatione nemo non videt herbã cuius picturam damus esse Xanthion, quòd illi omnes notæ adamussim respondeãt. Caule enim est cubitali, pingui, angu loso, crebras fundente alas, folijs Atriplicis incisuras habẽtibus

tibus, Nasturtiũ manifestiſsimè olentibus, fructu magnæ oliuæ modo rotundo, vt Platani pila ſpinoſo, contractu veſtes apprehendente. Nucleus qui in echinata pilula clauditur à pueris eſtur dulci & grato cibo.

LOCVS.

Naſcitur lætis & pinguibus locis, & lacubus paludibúſve exiccatis.

TEMPVS.

Fructus Autumno matureſcit, quo ſanè tempore colligi debet.

TEMPERAMENTVM.

Cùm diſcutiendi vires habeat, facilè colligitur temperamento eſſe calido & ſicco præditum, id quod ex ſapore etiam, qui eſt amarus & ſubacris, deprehendi poteſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Poteſt fructus antequam penitus inareſcat collectus, tuſus, & in fictili vaſe reconditus, capillos flauos reddere, ſiquis cum vſus exigit, tryblij pondus ex eo ſumẽs, tepidáq; aqua madefaciẽs, nitro priùs capite præparato illinat. Alij cum vino tuſum ipſum reponunt. Fructus etiam cõmodè tumoribus illinitur.

EX GALENO.

Xanthion vocatur etiam Phàſganion. Fructus diſcutiendi facultatem obtinet.

ADNOTATIO.

Xanthium ad portam Antoninam frequens, cancrorum ardori extinguendo efficax.

De Xylo. Cap. CCVIII.

NOMINA.

XYLON & Goſsipium Plinio & alijs Latinis dicitur. Græci, quod ſciam, eius nuſquã meminerũt. Barbaris ac Arabibus Cotum & Bombax ſeu Bombaſum, Germanis [Baumvuoll] Gallis *Coton* appellatur. Linum eius cotonium vulgò vocatur, ſicut lanugo ipſa cotonum. Ab huius generis planta veſtes xylinæ, & lina xylina nominata ſunt. Iuriſconſulti lanam hanc lineam nuncupant.

FOR

FORMA.

Xylon.

Frutex est exiguus, folio vitium, sed minore: floribus luteis in medio purpurascentibus, fructu barbatę nuci simili, lanugine pleno, quæ netur in lignũ candidissimum mollissimúmque. Nux autem ipsa cũ hiascens fatiscit, lanuginis globos repræsentat.

LOCVS.

Superior pars Aegypti in Arabiam vergẽs, Plinio lib.xix.capite primo teste, fruticem hunc gignit. In Creta etiam nascitur, & in Apulia, ac Maltha prope Siciliã insula. Nunc in Germaniæ nostræ hortis platatur, vt plurima alia peregrina, nobis antea prorsus incognita.

TEMPVS.

Tam fertilis hic frutex est, vt simulátque adoleuit, quod duorum mensium spacio accidit, nunquam desinat florem & fructum proferre, donec asperitate & inclementia hyemis impediatur.

TEMPERAMENTVM.

Arabes, vt annotauit Serapion, fruticis huius lanuginẽ calidam & humidam esse statuunt.

VIRES EX ARABIBVS.

Foliorum succus medetur infantium alui profluuio atq; torminibus. Semen, tussi & thoracis vitijs. Oleo seminis

emaculantur lentigines & faciei pustulæ. Semen etiã eius genitale semen procreat.

De Oxyacantha. Cap. CCIX.

NOMINA.

Ὀξυάκανθα Græcis, Oxyacantha Latinis, Officinis Berberis, Germanis [Paisselbeer, Saurich, Erbsel, Versich,] Gallis *Espinette, Vinette, ou Berberis, ou Fustet* vocatur. Haud dubiè Greci à spinarũ acuminatis cuspidibus Oxyacantham dixerunt.

FORMA.

Oxyacantha.

Syluestri pyro similis arbor est, sed minor & nimis spinosa. Fructum fert Myrto similem, plenum confertúmve, rubentem, fractu facilem, intus nucleos habẽtem. Radicem multifidam & altã. Huius delineationis notæ, nulla prorsus reclamãte, arbori quam vulgò Berberim barbara voce nominant, ad amussim respondent. Nanq; arbuscula est pyri syluestris aspectu, sed humilior, ramis ex interuallo spinosis, folio lentę per ambitum aculeato, acinis rubentibus, in pediculo iuxta & racemo pendulis, gustu acido & subaustero, duobus intus granis, radicę numerosa.

LOCVS.

Multis nascitur locis, syluis nempe, frutetis, campestribus

bus,montanis,ſiccis & aquoſis.

TEMPVS.

Germinat incunte vere,ab occaſu autem Vergiliarũ fru ctifera. Per Septembrem itaque ac Octobrem menſes carpi tur,campos ſyluaſque exornans.

TEMPERAMENTVM.

Oxyacantha adſtringit & deſiccat,atque adeò quorundam ſententia frigida & ſicca in ſecũdo eſt ordine. Fructus tamen tenuium eſt partium, & paululum quiddam inciſiuum habet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius fructus potus & comeſtus,alui profluuiũ & muliebrem fluxum ſiſtit. Radix trita & illita aculeos & ſpicula extrahit. Abortum facere tradunt,ſi ſenſim venter ter radice feriatur aut perungatur.

EX GALENO.

Oxyacanthus arbor vt pyro ſylueſtri ſimilem habet ſpeciem, ita & facultates minimè diſsimiles. Quin & ipſi fructus. Pyri quidem ſylueſtris prorſum atque abſolutè auſterus eſt, Oxiacanthes autem tenuiũ partium eſt, & modicè incidit. Porrò arboris huius fructus, pyri ſylueſtris ſimilis nõ eſt,ſed Myrti potius fructui,rubens ſcilicet & rarus. Habet verò & nucleos. Cæterum non tantùm eſus,ſed & bibitus omnes fluxionum affectus cohibet atque ſiſtit.

EX RECENTIORIBVS.

E baccis vinum exprimitur eodem ferè vſu, quo vinum ex malo punico. Condiuntur item acini vel melle vel ſaccharo ad reſtringendam ſitim, depellendamque febricitantium malaciam, quorum moroſum nimis palatum cibum ferre quemcunque reſpuit. E langueſcens appetentia grato huius acore recreatur.

De Oſyride. Cap. CCX

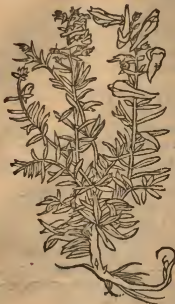
NOMINA.

Ὄσυρις Græcis, Oſyris Latinis, Officinis Linaria, nonnullis herba vrinalis appellàtur. Germanicè [Flachſzkraut, Lynkraut, Harnekraut, Vnſer fravuen

 flachſz

flaschz Vvildeflasch, Krotenflachsz, Nabelkraut] Gallicè *Lin iaune sauuage*, Linariam autem dixerunt recentiores à folijs quæ lini faciem referre videntur.

FORMA.

Osyris siue Linaria.

Virgultum sarmentúmve nigrum est Osyris, tenues virgas lentásque habēs. In quibus foliola sunt terna & quaterna, modò quina, interim & sena, ceu Lini nigra initio, dein colore mutato subrubescentia Iam si rem diligēter expendas, nullam delineationis notam Osyridi traditam, in Linaria dicta hodie deesse reperies. Siquidem hæc cauliculis fruticat nigricantibus, & qui ob suum lentorē haud facile franguntur: tenuibus, atris quoque folijs, Lini facie. Concolori denique semine tātisper dum maturescit, postquam ematuruit rubescente. Senescentes quoque ramuli nigritiā in ruborem vertūt. His accedit antiqui & manuscripti herbarij testimonium, qui Linariam esse herbam tradit, quæ Dioscoridi Osyris dicitur, floremque habere luteū inquit. Respondet etiam per omnia pictura.

LOCVS.

Pasim in campestribus prouenit.

TEMPVS.

Floret æstate tota & autumno.

TEMPERAMENTVM.

Osyridi amara inest qualitas, & obstructiones aperiēdi, adeò

adeóq; vt calida sit necesse est. Amara nanque, Galeno lib. iiij.cap.x.de simpli. medica.faculta.teste, qualitate prædita, omniá calida sunt. Sic etiam eodem authore lib.v.cap. xj.eiusdem tractationis, singula quæ potos & meatus expurgant, ab infractúque liberant medicamenta, calida sunt & tenuium partium. Vehementer itaque errant, qui Linariam frigidam & humidam esse asserunt. Et certè præter ea quæ iam dicta sunt, vel hoc vno argumẽto erroneam illorum sententiam confutare omnium maximè licebit. Cùm etenim Linariæ vrinam mouendi facultatem inesse scribãt vulgares etiam herbarij, colligitur illam non esse frigidam & humidam: quando Galeno libro iam citato cap.xij. attestante omnia quæ vrinam ducunt ex acrium atque adeò calidorum & siccorum sint genere.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius decoctum potum morbo regio affectos iuuat.

EX GALENO.

Osyridi, ex qua medicamenta ad exterendam læuigandámq; cutem, Greci κορήματα vocãt, fieri solent, amara inest qualitas, & obstructiones expediendi facultas, quare & in iecinore consistentes obstructiones adiuuat.

ADDITIO.

Κορήματα enim non solùm scopas, vt quidam arbitratur, verumetiam κόσμητρα, Suida & Phauorino testibus, hoc est comptoria & venustantia faciem medicamenta Græci dixerunt: è quorum sanè numero Osyris est, quæ cum amara sit, extergere etiam quæ sunt in corpore, facie potissimum, maculas potest. Hinc rectè Plinius ex eius folijs mulieribus (vtpote quæ plus alijs comere & venustare faciem solent) smegmata fieri tradit.

EX AETIO.

Osyris est herba subfruticosa, tenuibus virgulis, fractioni renitentibus, folijs Lino similibus, nigris primò, posteà subrubescentibus, gustu amaris: vnde regio morbo conferunt.

EX PLINIO.

Smegmata mulieribus ex Osyridis folijs faciunt. Radi-

cum decoctum potum,sanat arquatos. Eædem,priusquam maturescit semen, concisæ, & sole siccatæ, aluum sistunt. Post maturitatem verò collectæ, & in sorbitione decoctæ, rheumatismis ventris medentur & per se tritæ ex aqua cælesti bibuntur.

De Origano. Cap. CCXI.

NOMINA.

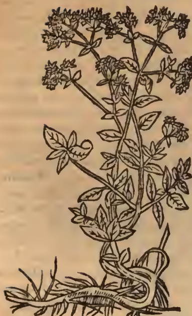
Ὀρίγανος Græcis, Origanus vel Origanum Latinis, Officinis nomen suum retinuit, Germanis [Vvolgemnot, Dasten, Braundosten,] vel [Bergmuntz,] Gallis *Origan, Mariolaine bastarde* nominatur. Origanum verò quòd mõtibus gaudeat appellationem apud Græcos inuenit, ἀπὸ τοῦ ὄρους, id est, monte, & χαρᾶς, gaudio. Herodianus quod visum exacuat nomen duxisse testatur, ab ὁρᾷν videre, & γανῶ clarifico, quasi aciem oculorum illustrans. Theodorus grãmaticus nomen ex aduerso datum putat, à ῥιγῶ, quod est algeo, fieri ῥίγανον, quasi rigens, censet, & tandem ascita litera principe, o, in Origanum esse confictum, contrario tamen sensu, quòd minimè refrigeret.

GENERA.

Origani genera seu rectius cognomina quatuor esse cõstat. Est enim Heracleoticum, Onitis, Tragoriganũ, & syluestre. Primum ab Heraclea Ponti dictum, cætera à pecoribus cognomenta desumpserunt. Onitis, quod ab asinis impeteretur, ac in cibo gratum esset. Tragoriganum, quasi hircinum Origanum, non alia forsitan ratione quàm quod eius pabuli voluptate animal hoc carperetur. Syluestre, quòd sine cultura, & sua sponte proueniat, cognominatũ fuit. Cæterùm quum in tanta cùm nomenclationum, tum historiæ ambiguitate varietateque, tam Græcorũ quàm Latinorum nõ facile sit quidquam in solidum de his statuere: satis sit vnum genus, syluestre nimirum & vulgare, pro omnibus pictum exhibere, quòd, vt Paulus ait, vtcũque nominibus distinguãtur, vna tamen omniũ si facultas, adeòque in re admodùm incerta, multum operæ aut laboris temerè insumere minimè necessarium putaui.

FOR

FORMA.

Origanum syluestre seu uulgare.

Origanum vulgare fruticulus est, tam folijs quàm ramis Serpyllo syluestri similis, comante supra cacumen vmbella, in qua flores haud secus quàm in Serpyllo in albo pupurei, odore iucundo præditi emicant. Ex qua sanè delineatione satis liquet, Origanũ hoc vulgare, Tragoriganum, vel saltem eiusdem speciem quandam esse, quòd hoc vt Dioscorides refert, folijs & ramulis syluestri Serpyllo simile existat.

LOCVS.

Montibus cliuosisque locis gaudet Origanum nostrum, passimque in his propter sepes nascitur.

TEMPVS.

Floret Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Omnes Origani species, Galeno & Paulo testibus, calefaciunt & exiccant in tertio ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Heracleoticum excalefacit, vnde decoctum eius cum vino potum venenatorum morsibus prodest: cum passo autẽ ijs qui cicutam, aut meconium: cum oxymelite ijs qui gypsum aut ephemerum hauserunt. Ruptis, conuulsis, hydropicis cum fico manditur. Aridum acetabuli mensura potũ

cum aqua mulsa, atros humores per aluum ducit, mensésq; ciet. Linctum ex melle tussibus medetur. Prurigines itidẽ scabies, regiúmque morbum, decoctum eius cùm in balnea descensum est, iuuat. Succus eiusdem adhuc virentis, tonsillas, columellas: orísque vlcera sanat. Per nares cum oleo irino infusus trahit. Cum lacte aurium dolores mitigat. Conficitur ex eo & cepis, & rhu opsoniorum vomitorium medicamentum, omnibus ijs in ære Cyprio sub Canis ardenti æstu per quadraginta dies insolatis. Herba verò substrata serpentes fugat. Onitis eadem quæ Heracleoticum Origanum pręstat, nõ tamen eadem efficacia. Syluestre priuatim folijs & floribus cum vino potis, venenatorum morsibus auxiliatur. Omnia autem Tragorigani genera calefaciũt, vrinam mouent, bonam faciunt aluum, si decoctum eius bibatur: biliosa enim deijciunt. Lienosis cum aceto pota vtilia: cũ vino autẽ his qui Ixiam hauserũt. Menses ducũt. Tussientibus, peripneumonicis, ex melle in eclegmate dantur. Est & efficax potio, quare cibum fastidientibus, & stomacho male affectis, & acida ructantibus datur. Item ijs quibus † à maris iactatione nausea, & hypochondriorum calor excitatur. Oedemata cum polenta illita discutiunt.

† *Aliàs repletiõe.*

EX GALENO.

Origanus Heracleotica efficacior est Onitide. Syluestris verò vtraq; valentior. Omnes autem incidendi, extenuandi & calfaciendi facultatem obtinent. Tragoriganus quippiam etiam adstrictionis assumpsit.

EX PLINIO.

Origani priuatim vsus contra torsiones stomachi in tepida aqua, & cruditates. Cõtra araneos scorpionésq; in vino albo. Luxata & contusa in aceto & oleo & lana. Tragoriganum vrinã ciet, tumores discutit, cõtra viscum potum viperæq; ictum efficacissimum, stomachóque acida ructanti & præcordijs. Tussientibus quoque cum melle datur, & pleuriticis, & peripneumonicis. Heraclium serpẽtes fugat. Percussis esui datur decoctũ, Potu vrinam ciet. Ruptis, cõuulsis medetur cum Panacis radice. Hydropicis cũ fico, aut cum hyssopo, acetabuli mensuris decoctum ad sextã. Item

scab

ſcabiem, pruriginem, pſoras, in deſcenſione balnearũ. Succus auribus infunditur cum lacte mulieris. Tonſillis quoq; & vuis medetur. Capitis vlceribus. Venena opij & gypſi extinguit decoctum, ſi cũ cinere & vino bibatur. Aluum mollit acetabuli mẽſura, Sugillatis illinitur. Item dentium dolori, quibus etiã & candorem facit cũ melle & nitro, Sanguinem narium ſiſtit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias aſperas cũ galla & melle teritur. Ad lienem folia cum melle & ſale. Craſsiores pituitas & nigras extenuat coctum cũ aceto & ſale ſumptũ paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Laſsi perungũtur ex eo, ita vt ne venter attingatur. Epinyctidas cum pice ſanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illinitum. Fluxiones ſanguinis in genitalibus tuſum ex aceto illitum. Reliquias purgationum à partu.

De Orchi. Cap. CCXII.

NOMINA.

Ὄρχις, κυνὸς ὄρχις Græcis, Orchis & Cynoſorchis Latinis, Teſticulus canis officinis. Germanis [Knabenkraut,] Gallis *Satyrium ou Couillon de chien* vocatur. Orchis dicta hæc herba eſt, quòd radices ſibi inuicem haud ſecus atque duo teſticuli cohæreant. Cynoſorchis verò, quòd canum teſticulis ſimilem radicem habeat.

GENERA.

Orcheos duo eſſe genera animaduertimus, marem nimirum & fœminã. Mas in vniuerſum maior quam fœmina proceriórq; eſt, vt pictura ipſa pulchrè declarat. Eſtq; duorum generum. Vnum latioribus folijs & candicãtibus ferè floribus, quod Orchin marem latifoliam vocauimus. Alterũ quod anguſtioribus folijs, & maculoſis magis: floribúſq; purpureis conſtat. Nos maioris diſcriminis rationem habentes, Orchin marem anguſtifoliam nuncupauimus. Fœmina itidem duorum eſt generum: vna enim maior, altera minor eſt, vt pictura ſatis demonſtrat.

FORMA.

Orchis mas latifolia.

Orchis mas angustifolia.

Folia habet circa caulem & ima eius parte per terram ſtrata, oleæ molli ſimilia, anguſtiora tamen, læuia & longiora: Caulem dodrantali altitudine, in quo pupurei flores. Radicem bulbo ſimilem, oblongam, duplicem, in modum oliuæ anguſtam, ſuperiorem alteram, inferiorem alteram: & hanc quidem mollem ac rugoſam: illam verò plenam.

LOCVS.

Naſcitur locis, Dioſcoride autore, petroſis & arenoſis. In Germania certè noſtra in hortis & pratis, lociſque ſabuloſis copioſè prouenit.

TEMPVS.

In Maio & Iunij principio carpitur.

TEM

Orchis fœmina maior.

Orchis fœmina minor.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius maior calida & humida est, gustantibusque dulcior esse apparet. Minor admodùm elaborata est, ad calĩdius siccius que tendit.

VIR EX DIOSCORIDE.

Radix editur vt bulbus cocta. Fertur de ea, si maiorem edãt viri, mares generari, minorem verò fœminæ, fœminas. Addunt etiam in Thessalia mulieres paruam cum caprino lacte bibendam dare, vt ad venerea excitent: aridam verò ad inhibenda atque dissipanda. Alterum etiam alterius potu resolui.

EX GALENO.

Radix maior Orchios multam videtur habere humiditatẽ excrementitiã & flatuosam: quapropter pota Venerem

rem excitat. Altera verò, minor videlicet, cõtrà non modò non stimulat ad coitum, sed planè cohibet ac reprimit. Eduntur bulborum more assæ.

EX PLINIO.

Tumores & vitia partium earum erumpentia, cũ polenta illita radix sedat, vel per se trita. Eadem ex lacte ouillo neruos intendit, & ex aqua remittit.

De Orchi serapiade. Cap. CCXIII.

NOMINA.

ΟΡχις σεραπιὰς ἢ τριόρχις, Paulo & Aetio testibus, Græcis dicitur. Orchis siue testiculus, Serapias Latinis. Officinæ eius cognitionem non habent: Germanicè [Rag vuurtz.] Gallicè *Satyrium à trois couillõs* dicitur. Serapias, autem ab Andrea medico ob multos radicis vsus, vt inquit Dioscorides, appellata est. Sunt qui à Sarapi Alexandrinorum deo nominatum velint, ꝓpter lasciuiam impudenté, qua is deus Canopi (vbi templum & cultu & religione excellens habebat) colebatur de quo Strabo in xvij. suę Geographiæ libro. Triorchis verò, manifesto ex ea appellatione argumento, quòd non duabus, sed tribus testiculatis radicibus in terra nitatur. Qua vna quidem re facilè à prioribus discriminatur Orchibus.

GENERA.

Duo esse Orchis, Serapiadis, seu Triorchis, genera, res ipsa satis mõstrat. Etsi enim in folijs ac radicibus nihil aut parũ discriminis habeant, tamen in floribus manifestè differre videntur. Nam alterũ genus ꝙ nos marem vocauimus, floribus constat purpureis, & parumper albicantibus. Alterum verò, quòd nos, vt certiùs à priori discerneretur, fœminã nominauimus, flores obtinet diuersis coloribus distinctos purpureo videlicet, candido, viridi ac nigricante, inferioreque parte fuci planè effigiem exhibent.

FORMA.

Folia habet Porro similia, oblonga, latiora & pinguia, in alarum cauis inflexa. Cauliculos dodrantales, subpurpureos flores. Radicem minimis testiculis similem.

Triorchis Serapias mas.

Triorchis Fœmina.

LOCVS.

Prouenit in pratis & campeſtribus.

TEMPVS.

In fine Maij menſis & initio Iunij hoc genus apparet, dein nuſquam inueniri poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Valentiùs quàm primo ordine exiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix illita tumores diſijciendi vim obtinet, atque vlcera expurgat. Herpetas cohibet. Fiſtulas abolet, inflãmatione laborantia illita mitigat. Sicca nomas compeſcit, vlceraque putreſcentia & maligna oris ſanat. Cum vino pota aluum ſiſtit. Feruntur de hac etiam quæcunque Cynoſorche dicta ſunt.

EX GALENO.

Orchis Serapias ad Venerem non similiter accommodus est. Oedemata illitus discutit, & vlcera sordida purgat, & herpetes sanat. Siccatus multò magis desiccat, adeò vt & putrescentia contumatiaque vlcera sanet. Habet etiã quidpiam subadstringens, ac proinde ventrem in vino potus sistit.

EX PLINIO.

Eius radices sanant oris vlcera, thoracis pituitas, aluum sistunt è vino potæ.

De Oenanthe. Cap. CCXIIII.

NOMINA.

Οἰνάνθη ἢ Λεύκανθον Græcis, Oenante Latinis Filipendula Officinis, & Saxifraga rubea, Germanis [Rot Steinbrech] Gallis *Filipende ou perce pierre rouge* nominatur. Oenanthe autem̀ dicta hauddubiè est quòd cũ vino floreat. Leucanthõ verò à florum quos producit candore. Filipendulam à numerosis illis & rotundis in radice capitibus tuberibúsve, quæ quasi ex filo quodam pendere videntur, appellatam esse cõstat.

Oenanthe.

FORMA.

Folia Pastinacæ syluestris habet, flores candidos, caulem crassum, dodrantalem, sẽmen Atriplicis, radicẽ magnã multa

multa habentem capita rotunda. Ex qua descriptione palam apparet. Oenanthen eam esse herbam, quam ætas nostra Filipendulam vocat, quòd nulla prorsus sit nota, quæ illi non conueniat. Folijs enim Pastinacæ erraticæ est, quæ planè eius herbæ quæ vulgò Petroselinon hodie appellatur folijs similia sunt. Hinc est quòd in vulgaribus herbarijs scribatur folia Petroselino similia habere, quãuis Staphylino legendum esse putem. Manuscriptus etiam herbarius Filipẽdulam folia Dauci agrestis habere tradit. Flores deniq; illi albi, caulis crassus, dodrantalis, Atriplicis semen. Radices quoq; multa, quinq; interdum aut sex, nonnunq̃ etiam plura capita rotunda, tanquam à filo pendentia, vt ait antiquus herbarius, habẽtes: ita vt hinc esse Oenanthen abundè constet. Sed demus non esse, nihil tamen inde periculi erit, quòd scilicet Oenanthe easdem quas Filipendula (sicut ex paulò pòst dicendis patebit) facultates obtinet.

LOCVS.

Nascitur in petris & montibus asperis. Tubingæ certè in monte Austriaco nominato copiosissimè prouenit, & in sylua non procul ab arce eius oppidi distante.

TEMPVS.

Iunio mense floret, quo sanè tempore, quia facilè ex floribus agnoscitur, carpi potest. Radices tamẽ inter autumni initia colligendæ erunt.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodum est Filipẽdula: ita, vt non temerè hãc recentiores calidam & siccam in tertio ordine statuant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Oenanthes semen, caulis & folia cum mulso ad secundas eijciendas bibuntur. Radix cum vino contra stranguriam conuenit.

EX PAVLO.

Oenanthe secundas eijcit, vrinæ stillicidio, morbóque regio medetur.

EX PLINIO.

Caulis eius & folia cũ melle ac vino nigro pota, facilitatẽ
parien

pariendi præstant, secundásque purgant. Tussim è melle tollunt. Vrinam cieut. Radix vesicæ vitijs medetur.

EX RECENTIORIBVS.

Filipendula in lotij stillicidio & vrinæ remoratu, neque non renum doloribus, atque lapide eorundem, conuenit. Eadem stomachi inflationes discutit, medetur & suspiriosis & anhelantibus, & omnibus morbis quos causa frigida cõcitauit. Farinam eiusdem cibis comitialium inspergunt.

De Oxy. Cap. CCXV.

EX PLINIO.

Ὀξὺς Græcè, Oxys Plinio & Latinis, Trifolium acetosum & Alleluya officinis, vulgò Panis cuculi, vel quod cuculus auis eo vescatur, vel quia hoc erumpente, cuculus vocem suam ædere incipiat. Germanis [Saurerklee, Buchklee, Buchampffer, Buchbrot, Gaucklee, Guckgauchklee, & Hasenklee] Gallis *Pain à coquu* appellatur. Oxys verò ab acido sapore dicta est.

Oxis siue Alleluya.

FORMA.

Humilis herba est, longis tantùm pediculis, tria summatim folia perinde atque Trifoliũ proferens, exigua, & in cacumine laciniata, sapore acido. Florem habet candidum, in simplici stylo inter folia prosilientem: rufum in lunatis siliquis semen. Radicem in transuersum

ſum longam, geniculatam ac rufam. Antiquus & manuſcriptus herbarius putat hãc herbã eſſe Lotũ ſatiuam, cuius certè ſententiam, quòd à Dioſcoride non deſcribatur Lotus, neque probo, neque improbo. Cur tamen non ſequar, facit quòd herba, quam Alleluya barbari vocant, non ſit ſatiua, ſed paſsim in ſyluis & alijs locis vmbroſis naſcatur futuræ tempeſtatis prænuncia. Siquidem appropinquante aliqua tẽpeſtate, arrigitur contrà tanquã tẽpeſtati colluctatura.

LOCVS.

Multis locis prouenit, nam in ſyluis circa petroſa & aquea loca naſcentem conſpeximus. Nullibi antè copioſiorem quàm Tubingæ in primo ſtatim conſcenſu montis Auſtriaci ad dexteram prouenire vidimus.

TEMPVS.

Aprili atque interdum Maio menſe floret, dum ſcilicet Cuculi vox primùm exauditur, atque hinc Cuculi panem dictam eſſe puto, vt dictum eſt anteà. Obſeruatum autem eſt à nobis, atque adeò multorum aliorum experientia cognitum, quòd eius herbæ copioſi flores, crebras illius anni pluuias, & aquarum inundationes certò portẽdant: pauci contrà ſiccitatem.

TEMPERAMENTVM.

Quum acidum in guſtu ſaporem præ ſe ferat, idem cum Oxalide habere temperamentum, frigidum nempe & ſiccum, euidentiſsimum eſt.

VIRES EX PLINIO.

Datur ad ſtomachum diſſolutum: edunt & qui enterocœlen habent.

EX RECENTIORIBVS.

Vlceribus, vulneribus & fiſtulis, potiſsimũ autem oris, medetur. Sitim arcet, & vt ſummatim dicam, eaſdem quas Oxalis, acetoſam noſtri nominant, facultates obtinet.

De Ophri. Cap. CCXVI.

NOMINA.

OPHRIN hanc herbam nominare placuit, quòd inuenerim plantam binis duntaxat folijs cõſtantem

hac appellatione insigni. Germanicum nomen nullum extorquere potuimus: neq; enim ea est quæ [Durchuuachs,] hoc est, Perfoliata vocatur, ideóque hanc à geminis folijs [zuuey blatt] nominauimus.

FORMA.

Ophris.

Caulem à radice singularem ac rotūdum emittit, per bina, quæ tātùm habet, folia penetrātem, à cuius medio ad summum vsq; calyculi multi sunt, & in his veluti linguæ dissectæ nutantes flosculi. Radix verò illi subest tenuis, adnascētes sibi radiculas multas, obliquas & odoratas obtinens.

LOCVS.

Nascitur in mōtibus, & nullibi maiori copia, quàm Tubingæ in pede montis Austriaci prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret, dein statim euanescit. Quapropter hoc potissimum tempore colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Gustanti glutinosa esse apparet, & quodammodo dulcis, ideóq; calidam & siccam esse conijcere licebit.

VIRES.

Iuxta dictarum qualitatum mistionem contrahendi & constringendi facultate præditam esse nemini nō constat. Hinc est quòd ad rupta, & vulnera conglutinanda hac herba commodè vtantur recentiores.

ADNO

ADNOTATIO.

Ophris vulgò Elleborus albus dicitur, pratensis herba, quæ præcedunt, aut nomen retinent, ob id à nobis omissa.

De Ormino. Cap. CCXVII.

NOMINA.

Ορμινον Græcis, Orminum & Geminalis Latinis, Gallitricũ Officinis, Germanis [Scharlach] Gallicè *Asparge sauuage, ou Oruale, Preudhomme, ou Toute bõne*, appellatur. Orminon autem Græcis haud dubiè dictum est, quia Venerem extimulat.

GENERA.

Ormini duo sunt genera. Vnum satiuum, quod Gallitri cum simpliciter nominant, & Germanicè [Scharlach.]

Orminum satiuum.

Orminum syluestre.

 Alte

Alterum ſylueſtre, quod alio nomine Saluiam ſylueſtrem herbarij vocant. Germani [Vvilden Scharlach, oder Vvilde Salbey.]

FORMA.

Orminum ſatiuum herba eſt folijs Marrubio ſimilis, caule quadrangulo, ſemicubitali, circa quem eminentię ſiliquis ſimiles prodeunt, ad radicem verſus nutantes, in quibus ſemen eſt. Ex qua delineatione abundè liquet herbam quam hodie Gallitricum vocant, eſſe Orminũ ſatiuum: hæc enim folijs Marrubio ſimilis eſt, niſi quòd ſunt maiora & mirificè odorata: caule ſemicubitali, quadrangulo, ab imo ruſeſcente, calyculis circa caulem ſiliquarum effigie prominentibus, & ad radicem deorſum ſpectantibus, in quibus ſemen nigrum & oblongum includitur: floſculis in candido purpureis, aut in dilutum ruborem inclinatis.

Sylueſtre priori non admodum diſsimile eſt, folijs ſatis ad Saluiam accedentibus, rugoſaque aſperitate præditis: caule ſeſquipedali, leniter hirſuto, in quadrangulum ſtriato: floribus è cœruleo in purpureum vergentibus, ad aquilini roſtri effigiem falcatis, calyculis pluribus in terram inclinatis, in quibus ad ſummum quatuor ſemina, parua, rotunda & fulueſcentia reperiuntur.

LOCVS.

Satiuum nuſquam non in hortis ſatum prouenit. Sylueſtre autem paſsim omnia prata exornat, ſuáque ſponte in ijs naſcitur.

TEMPVS.

Vtrunque Iunio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Orminum calidum & mediocriter ſiccum eſt, id quod amaritudo atque adſtrictio in guſtu ſatis monſtrant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Creditur ſemen ſatiui cum vino potum Venerem ſtimulare. Cum melle argema & oculorum albugines purgat. Illitum cum aqua œdemata diſcutit. Surculos extrahit. Herba ipſa illita eadem poteſt. Sylueſtre vehementiorem facultatem

tatem habet, quare vnguentis miſcetur.

EX PAVLO.

Orminon Venerem ſtimulat, oculorum craſsities cum melle repurgat, œdemata diſcutit, & extrahit aculeos. Syl- ueſtre domeſtico eſt valentius.

EX PLINIO.

Semen ad Venerem ſtimulandam, & ad oculorum arge ma & albugines valet. Vtroque genere tuſo extrahuntur aculei ex corpore, per ſe illito ex aqua. Folia ex aceto impo- ſita, panos per ſe, vel cum melle diſcutiunt. Item furuncu- los, priuſquam capita faciant, omnéſque acrimonias.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores etiam eaſdem facultates ſuo Gallitrico at- tribuunt: potiſsimùm autem conferre ad albugines & ocu lorum caliginem tradunt, vt hinc etiam colligi poſsit, her- bam hanc Orminon eſſe Dioſcoridis.

ADNOTATIO.

Orminum Oruale, quòd aurum valet, & Toute bonne ab inſi- gni virtute Gallis dicitur.

De Orobo. Cap. CCXVIII.

NOMINA.

Ὄροβος Græcis, Eruum Latinis dicitur. Officinæ Græ- cam appellationem retinuerũt. Germanis [Eruen] ad imitationẽ Latini nominis appellari poſſunt. Gallis *Veſſe noire, ou Ers.*

GENERA.

Duo ſunt genera Erui, vnum enim candidum, alterum autem rufum inuenitur. Nec inter ſe niſi floribus & radici bus differunt, quemadmodum pictura affabrè monſtrat. Rufum verò ſylueſtre eſt, ſuaque ſponte in aruis, & inter dumeta prouenit.

FORMA.

Exiguus frutex eſt, tenuis, anguſtis folijs: floribus vel cã didis, vel in candido cœruleis aut puniceis: ſeminibus in ſi- liquis ſine ſepto cylindraceis, quemadmodum piſa, ſe inui- cem tangentibus.

Eruum albũ & satiuum. *Eruum rufum & syluestre.*

LOCVS.

Lætatur loco macro, non humido, quia plærunque luxuria corrumpitur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, iisdemque semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Desiccat quidem Eruum excessu secundo intenso, calefacit verò primo.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Capitis grauitatem facit Eruũ. ventrem turbat, sanguinemque per vrinam ducit si comedatur. Coctum tamen appositũ boues saginat. Farina eius bonã facit aluũ, vrinam cit, corporis colorem commendat. Frequentior in esu aut poti sanguinem cum torminibus per aluum & vesicã ducit. Vlcera cum melle purgat, & lentigines, & aspredinem

cu

cutis in facie, eiusdémque maculas & reliquum corpus. Nomas, gangrǽnásque cohibet, & mammarum duritias emollit. Fera vlcera, carbunculos, fauósque rumpit. In vino macerata canum, hominum, viperarúmq; morsus illita sanat. Cum aceto autem difficultates vrinæ, tormina & tenesmos lenit. Prodest etiam ijs, qui cibo nō nutriuntur, nucis magnitudine frixa & cum melle sumpta. Decoctum eius fouendo perniones, & in corpore pruritus sanat.

EX GALENO.

Orobus quatenus amaritudinis est particeps, eatenus incidit, extergit, atque obstructiones expedit. Cæterùm si sumatur copiosè, sanguinem per vrinas euocat. Hominum cibis prorsus hoc semen damnatur: est enim & insuauissimum & praui succi. Eruo autem instar lupini præparato, ex melle vtimur, vt medicamento crassos pulmonis thoracísque humores expurgante. Candidum minus est medicamentosum, quàm id quod ad flauum aut pallidum colorem tendit.

ADNOTATIO.

Eruum prius semine in cunei modum figurato, cicercula magis videtur.

De Oreoselino. Cap. CCXIX.

NOMINA.

ὈΡεοσέλινον, ἢ πετροσέλινον ἄγριον Græcis syluestre Petroselinon, & Apium montanum Latinis, Officinis & barbaram sectantibus medicinam Petroselinum dicitur. Id quod hinc accidisse puto, quòd linguæ Græcę inscitia, Oreoselinum dictionem in Petroselinum mutauerint: vel quia simpliciter enunciauerint quod eum adiectione nominandum erat Petroselinum syluestre, ad differētiam nimirum Macedonici, quòd verè est Petroselinum veterū. Germani [Peterfilgen] vocant. Nos [teusch Petersilgen, oder Peterlin] nominauimus, vt discerneretur à Macedonico, de quo suo dicemus loco. Galli *Persil de montagne*.

FORMA.

Oreoſelinum.

Caulem habet vnum dodrantalem à radice tenui exeuntem, circa quẽ ramuli & capitula Cicutæ ſimilia, multò tamen tenuiora. In his ſemen oblongum, acre, tenue, odoratum, Cumino ſimile. Ex qua ſanè deſcriptione ſole clarius apparet, Petroſelinum officinarum eſſe Oreoſelinum veterum: caule enim vno prouenit dodrantali ex radice pertenui, qui per ambitum ramulos ſpargit capitulis Cicutæ, tametſi multò tenuioribus: in ijs ſemen, acrimoniam guſtu prę́ferens, odoratum, tenue, Cumino proximũ. Neq; obſtat q; in pleríſque exemplaribus Dioſcoridis capitulorum Papaueris fiat mentio: error enim haud exiguus ſubeſt, quòd ſcilicet nõ μηκωνίῳ παρεμφερῆ, hoc eſt, Papaueri ſimilia, ſed κωνίῳ, id eſt, Cicutæ legendum ſit. Id quod in primis cõfirmant ea quæ ſcribit Plinius lib.xix.cap.viij. in hunc modum. Oreoſelinum eſt Cicutæ folijs, radice tenui, ſemine Anethi, minutiore tamen. Quòd ſi tamen hæc ſententia minus arriſerit, nihil moror quin dicas Petroſelinũ germanicum, cùm forma parũ admodum à verò Petroſelino diſtet, vt palàm fit vtriuſq; picturas intuenti.

LOCVS.

Naſcitur in locis petroſis & montanis, vnde etiam nomen accepit. In Germania verò noſtra in hortis paſsim plantatur.

TEM

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt in ſecundo gradu extenſo, ſiccum verò in medio tertij.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen & radix in vino pota vrinam cient. Mẽſes etiam ducunt. Miſcetur antidotis, necnon medicamentis vrinam cientibus & excalfacientibus. Nõ hallucinari nos oportet, exiſtimantes Oreoſelinum eſſe quod in petris prouenit: aliud enim ab hoc eſt Petroſelinum.

APPENDIX.

Vtcunque autem diligenter hoc monuerit Dioſcorides, tamen cauere nõ potuit quin poſteritas medicorum Oreoſelinum eſſe Petroſelinum certò crediderit.

EX GALENO.

Oreoſelini ſimilis Apio vis eſt.

EX PLINIO.

Oreoſelinum vrinæ & menſtruis efficax. Eo etiam purgantur fœminæ è vino.

De Ois. Cap. CCXX.

NOMINA.

OH Græcis, Sorbus Latinis, eſt arbor cuius fructus Græcis ὄα καὶ ὄυα Galeno teſte, Latinis verò Sorba appellantur. Officinæ Latinã nomenclaturam retinuerũt. Germanis [Speierlin, vel Sporopffel] corrũpta puto voce pro [Sorbopffel] nominantur. Vel ſic ab auſteritate vocata ſunt, quaſi mala auſtera Gallicè *Cormier ou Sorbier.*

GENERA.

Sorborum duo genera tradit Theophraſtus lib.iij.de hiſtoria ſtirpium, cap.xij.fœminam fructiferam, & maſculã ſterilem. Differre quoque fructibus idem ſcribit, quòd aliæ orbiculatum, aliæ ouatũ ferant. Fructus autem orbiculati dulciores ſentiuntur, ouati ſæpenumero acidi, minúſque odorati. Plinius lib.xv.cap.xxj.in Sorbo quatuor differentias Latinis noſtræ memoriæ prodidit: alijs enim eorũ ait,

M v rotun

rotunditas mali eſt, alijs turbinatio pyri, alijs ouata ſpecies ceu malorum. Quartum genus torminale appellant. Nos picturam eius generis damus, quod turbinatũ pyri inſtar fructũ ædit, qui Germanis [Sporbirn] corrupta voce pro [Sorrbirn,] aut quaſi auſterum pyrum dicitur.

FORMA.

Sorbus.

Sorbus árbor eſt procera, recto caudice, cortice læui, pinguiuſculo, colore ad flauum albicãte, cuius folia pediculo ſingulari, prolixo, nerua ceóq;, in verſus condita, alæ modo à lateribus exeuntia, tanquam ex omnibus vnum fiat, ad neruum vſque laciniatũ, verùm ampliuſculo interuallo diſtãtia. Omnibus ramulis in extremo pediculi folium impar prominet, cuius acceſſiõe impar numerus efficitur. Figura laurum tenuifoliam imitantur, verùm ambitu ſerrata: breuioráque ſunt, nec in extremum acutum mucronata, ſed in rotundius orbiculata. Flos racematim ſingulari petiolo, è multis minutis & candidis conſtans. Fructus vel orbiculatus, vt dictum eſt, vel ouatus, vel pyri inſtar turbinatus. Radices haud multas, nec altè deſcendentes, validas tamen & craſſas & incorruptibiles agit.

LOCVS.

Loca amat humida, montana & frigida, eodem Theophraſto autore.

TEM

TEMPVS.

Autumno fructus suos Sorbus ostentat.

TEMPERAMENTVM.

Adstringentem obtinet qualitatem Sorbus, sed multò imbecilliorem quàm Mespilus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Sorba malorum colorem referentia, necdum maturescentia, dissecta & in sole siccata, cùm manduntur aluũ sistunt. Farina eorum cùm mola teritur, polentæ loco in eundem vsum sumitur. Potest idem & decoctum eorum.

EX GALENO.

Sorba quidem adstringunt, sed multo fortius Mespila quàm Sorba. Quamobrem aluo fluenti in cibo accõmodatissimè exhibentur. Sorba maiori cum voluptate sumũtur: prorsus enim initio nihil acerbi vti Mespila habent, sed succus eorum citra acerbitatem duntaxat austerus est. Illud porrò neminem puto latere, hæc omnia parcè, nõ largè vt ficus, vuasque asse comedẽda. Nequaquã enim eis vt cibis, sed magis vt medicamentis egemus.

De Ophioglosso. Cap. CCXXI.

NOMINA.

HERBA hæc appositissima voce Græcè ὀφιόγλωσσον appellari potest, non quòd sic eam veteres aut recentiores græci nominauerint, sed quòd cum germanica nomẽclatura optimè quadret. Neque enim certò constat an Græcis, & sub quo nomine herba illa cognita fuerit. Quapropter vt nouam ei inderemus appellationem necessum erat: meliorem verò hac ipsa quam retulimus, inuenire haud potuimus. Latinè Ophioglossum, aut lingua serpentina dici potest: Germanicè enim [Naterzunglin] Gallicè *Lãgue de Serpent* vocatur, à forma & figura quam refert. E singulis nanque folijs singulari pediculo prodit, quod ligulam serpentis forma sua referre videtur, vt pictura affabrè monstrat.

FOR

FORMA.

Ophioglossum aut lingua serpentina.

Folium vnicum obtinet pingue, digiti longitudine Plantagini aquaticæ vocatæ haud dissimile, è cuius sinu inferiore pediculus exit, cui quippiam herbacei coloris insidet, quod serpẽtinę linguę vocati lapilli similitudinem refert.

LOCVS.

Copiosè in mõte prope Tubingam Austriaco nominato prouenit. Amat & alia prata in mõtanis sita.

TEMPVS.

Maio mense reperitur subinde autẽ euanescit ac nusquam apparet.

TEMPERAMENTVM.

Circa caliditatem insignem exiccat, id quod gustus satis docet.

VIRES.

Vulneraria est herba, maligna siquidem & curatu difficilia vulnera sanat. Tumores etiam discutit, & ferè Symphiti facultates obtinet.

De Parthenio. Cap. CCXXII.

NOMINA.

Παρθένιον ἀμάρακον, χαμαίμηλον Græcis: Parthenium, Amaracum, Solis oculus, Millefolium Latinis: Thuscis Cauta, officinis & herbarijs Cotula fœtida dicitur. Germa

Germanis [Kortendill, Vvndſzbluom, Vvild Chamillen] Gallicè *Eſpargoutte ou Matricaire.* Cæterùm cogitabũt hoc loco ſtudioſi, Amaracum de quo nũc agimus diuerſum eſſe ab eo quem alio nomine Sampſychum Græci vocant, vt ſuo loco fuſius dicemus.

Parthenium.

FORMA.

Folia Coriandro ſimilia habet, tenuia. Flores per ambitum candidos, in medio luteos, odore graui & ſubuiroſo guſtuque amaro. Hæc Dioſcoridis deſcriptio pulchrè & per omnia herbę illi quę hodie vulgò cotula fœtida nominatur, reſpondet. Siquidem ea folijs eſt Coriãdri, tenuibus: flore per ambitum albo, intus luteo, odore graui, & ſapore amaro. Folijs autem Coriandri, nõ quidem iam erumpentis & paulò antè enati, necdum matureſcẽtis, quæ ſunt quadam tenus lata & ſubrotunda, atque in extremitatibus inciſa: ſed maturi, cuius quidem alto folia ad Chamæmeli aut Fœniculi foliorum formam accedunt, capillataque ſunt, conſtare ſcias. Sic enim vtriuſque folia ſimilia ſunt, vt Coriandrum Parthenij, & rurſus Parthenium Coriandri prorſus referre folia videatur. Quod vt disertè innueret Dioſcorides, φύλλα λεπτά, id eſt, folia tenuia dixit, vt ſcilicet hac voce latiora, quæ in infima ſunt Coriandri parte, ſecluderet. Quòd autem de ijs folijs Dioſcorides locutus ſit, ex tractandi ordine abundè liquet de tribus, Chamæmelo, Parthenio & Buphthalmo: quæ ſanè inter

inter se congeneres, atque folijs admodum similes sunt, ordine agit, quod nunquam fecisset, si nulla inter has similitudo intercederet foliorum, adde etiam florum. Buphthalmum tamen folijs ad Fœniculi formam propius quàm reliquæ duæ accedit. Sententiam hanc nostram confirmat, quòd aliqui Parthenium, ob similitudinem quam habet cum Anthemide, Chamæmelō dixerint. Tam similis enim est Chamæmelo, vt frequenter etiam ab imperitis pro illa capiatur. His accedit & hoc, quòd ob foliorum tenuitatem nonnullis Millefolium appellatum sit Parthenium, quod fieri minimè potuisset si ad latiora Coriandri folia Dioscorides respexisset. Præterea esse Parthenium Cotulam, nomen quod illi Thusci indiderunt satis declarat. Cautem enim appellarūt, vnde diminutiuum Cautula deductum est, & tandem corrupta voce Cotula. Fœtidam autem esse, grauis odor qui in ea omnium maximè sentitur, euidenter declarat, Nequaquam itaque ea esse herba potest, quā Matricariam vulgò vocant, vt Hermolaus, & alij multi docti viri hunc sequentes putāt: quòd huius folia latiora sint quā vt cum Chamæmeli, Buphthalmi aut Coriandri tenuibus folijs comparari queant, tantum abest vt similia sint. Huc accedit (quod omnium maximè euertere videtur aduersariorum sententiam) nemo vnquam ex recentioribus Matricariæ herbæ bilis & pituitæ per inferna tractricem facultatem tribuit, quam tamen Parthenio Dioscorides, Paulus, & alij veteres asignant, vt etiam hoc nomine Parthenium non posit esse Matricaria herba dicta vulgò.

LOCVS.

Nascitur inter segetes & iuxta semitas, intermixta ferè semper Chamæmelo. In hortorum etiam sepibus, Plinio teste prouenit.

TEMPVS.

Primo statim vere, Maio potisimùm mense, erumpit, ac totam æstatem durat.

TEMPERAMENTVM.

Haud instrenuè, Galeno autore qui amaracum vocat, calefacit, non autem vehementer deficcat. Itaque in caliditate

tate tertij est ordinis, in siccitate verò secundi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Sicca cum oxymelite, aut sale pota, non secus atque Epithymum bilem atram & pituitam per inferna ducit. Asthmaticis & melancholicis prodest. Herba ipsa floribus demptis à calculosis asthmaticis vtiliter bibitur. Decoctum eius ad insidendum prodest in vuluæ duritia & inflammatione. Illinitur cum floribus sacris ignibus, & inflammationi.

EX PAVLO.

Parthenium aridum in potu sumptum atram bilem per inferna deducit.

EX PLINIO.

Siccatum cum melle & aceto potum, bilem trahit atrã: Ob hoc cõtra vertigines vtilis & calculosis. Ad insidendũ decoctum in duritia vuluarum & inflammationibus. Illinitur & sacro igni, item strumis cum axungia inueterata. Magi contra tertianas sinistra manu euelli eam iubent, dicique cuius causa vellatur, nec respicere: dein eius folium ægri linguæ subijcere, vt mox in cyatho aquæ deuoretur.

De Polygonato. Cap. CCXXIII.

NOMINA.

Πολυγόνατον Græcis, Polygonatum Latinis dicitur. Officinis, itẽ herbarijs & vulgò, sigillum Salomonis, Germanis [Vueiszvurtz,] hoc est, radix alba nominatur. Polygonatum autem à radice geniculorum frequentibus nodis ex interuallis tumente appellauerunt. Galli *Signet de Salomon.*

GENERA.

Duo eius genera damus. Vnum verum latioribus folijs: Alterum multò angustioribus, quemadmodum pictura graphicè ostendit. A folijs vtriq; nomina sunt indita.

FORMA.

Frutex est cubito altior, folia lauro similia habẽs, latiora tamen & læuiora, sapore mali coroneæ aut punicæ: gustatum enim adstrictionẽ quandã resipit. Per singulos foliorum

Polygonatum latifolium.

Polygonatum angustifolium.

rum exortus candidos flores promit numero maiore quàm folia, supputatione à radice facta. Radicem habet candidã, mollem, longam, geniculis plenam, dẽsam, graueolentem, digiti crassitudinem obtinentẽ. Iam si singulas Salomonij sigilli notas libeat prosequi, omnes, ne vna quidẽ reclamante, adesse comperies. Nanque in montibus gignitur, frutice cubito proceriore, folijs lauri latioribus, & læuioribus, quæ gustatæ quendam mali cotoneæ aut punicæ saporem referant cum aliqua adstrictione. Flores per singulas foliorum eruptiones exiliunt candidi, qui folia numero longè superent, à radicè ad cacumen supputata. Siquidem bini, terni, aut plures ab vnoquoque foliorum sinu prodeunt. Radix illi candida, mollis, lõga, crebris nodis articulata, dẽsa, grauiter olens, digitali crassitudine. Floribus excussis baccę pisi ferè

ſi ferè magnitudine dependent, ex viridi nigricantes, & in quendam ordinem digeſtæ.

LOCVS.

Naſcitur in montibus.

TEMPVS.

Maio menſe floret, quo etiam tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Polygonatum miſtam habet qualitatem. Eſt enim in eo adſtrictionis pariter & acrimoniæ quippiam, necnon faſtidioſæ cuiuſdam amaritatis explicatu difficilis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix illita vulneribus auxiliatur. Quinetiam vultus maculas delet & aufert.

EX GALENO.

Radicem Polygonati quidam vulneribus illinunt. Sunt etiam qui illo næuos maculáſque in facie detergant.

APPENDIX.

Hodie quoq; mulieres ſigillo Salomonis ſibi faciem extergunt & fucant, vt planè nullum ſubſit dubium, quin Polygonatum eſſe conſtanter credamus.

De Polypodio. Cap. CCXXIIII.

NOMINA.

Πολυπόδιον Græcè, Polypodium, Filicula Latinè, Officinæ Græcam appellationem retinuerunt, Germanicè [Engelſuſz, Baumfarr, Dropffvvurtz,] Gallicè *Polypode* vocatur. Polypodio nomen à radice quæ polyporum modo cirros obtinet, inditum eſt. Filiculam autem Latini à ſimilitudine foliorum cum Filice nuncupauerunt.

FORMA.

Herba eſt palmi altitudine, Filici ſimilis, ſubhirſuta, inciſuris diuiſa, nō tamen adeò tenuibus. Radix illi eſt hirſuta, cirros polyporū modo habens, minimi digiti craſsitudine. Derasa hæc intus viridis eſt, acerba, guſtu ſubdulcis. Parte auerſa folia fuluis maculis notata, ſine ſemine.

Polypodium.

LOCVS.

Gignitur in muſcoſis petris, & in agreſtibus quercuum truncis.

TEMPVS.

Radix in fine Augu-ſti carpenda.

TEMPERA-MENTVM.

Polypodium dulcem ſimul & auſteram habet vincentem qualitatem, vt facultatis ſit admodum deſiccantis, citra morſum tamen.

VIRES EX DIO-SCORIDE.

Purgãdi vim obtinet. Coquitur autem cum gallina, aut piſcibus, aut Beta, aut Malua ad purgationem: Arida aquę mulſæ inſparſa, bilem & pituitam ducit. Radix trita & illita luxatis confert, & ad fiſſuras quæ inter digitos ſunt.

EX PAVLO.

Polypodium exiccat admodum citra morſum, & potum per inferna purgat.

EX PLINIO.

Radix in vſu. Exprimitur ſuccus aqua madefacta, & ipſa conciſa inſpergitur oleri, & Betæ, & Maluæ, vel ſalſamento, vel cum pulticula coquitur ad aluum leniter ſoluẽdam, vel in febri. Detrahit bilem & pituitam. Stomachum offendit. Aridæ farina indita naribus Polypum conſumit. Illita luxatis medetur.

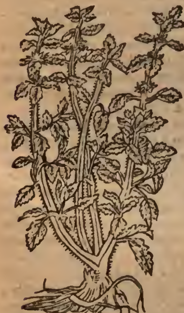
DE

De Prasio. Cap. CCXXV.

NOMINA.

Πράσιον Græcis, Marrubium Latinis, Prasium Officinis vocatur. Germanis [Andorn das vveiblid, vveisz Andord, Marcbel Gottsz vergesz.] Gallis Marrouchin.

FORMA

Marrubium.

Frutex est ab vna radice ramosus, subhirsutus, albicans, virgis quadrangulis. Folium polli ci æquale, subrotundum, hirsutum, rugosum, gustu amarum. Semen per interualla in caulibus est. Flores asperi verticillorum figura. Hæc delineatio adamussim Marrubio hodie dicto respõdet. Siquidem singulari radice, ãgulosis ramulis fruticat, lanuginosumq; folijs ferè orbiculatis, pollicis magnitudine, incanis, hirtis, amaris, lacteo flore, verticillato cinctu caulẽ ex interuallo amplectente, cui succrescit teres & asperum semen.

LOCVS.

Nascitur circa domicilia collapsa, & inter rudera.

TEMPVS.

Colligitur herba in æstate, Iulio potißimum mense, dum semine est prægnans.

TEMPERAMENTVM.

Marrubium in caliditate quidem secundi ordinis iam

completi est, in siccitate verò tertij medij, aut completi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius folia arida cum semine decocta in aqua, aut viridium expressus succus, datur cũ melle asthmaticis, tussientibus & tabidis. Crassa è thorace cum iride sicca ducũt. Datur mulieribus quæ non purgantur, vt menstrua & secundas pellant. Item difficilè parientibus, his qui à serpentibus morsi sunt & qui lethale quid biberunt. Vesicæ tamen & renibus nocent. Folia cum melle illita sordida vlcera purgant, pterygia nomasque cohibent. Dolores laterum mitigant. Ad eadem pollet ex folijs contusis expressus succus & sole coactus. Cum vino & melle illitus, oculorum claritatem exacuit. Morbum regium per nares expurgat. Auriũ doloribus per se, aut cum rosaceo instillatus prodest.

EX GALENO.

Prasium vt gustu amarum est, ita si quis vtatur consentientem huic sapori actionem habet, iecur ac lienem obstructione liberans, & thoracem pulmonemque expurgans, ac menses promouens. Sed & illitũ detergit ac discutit. Succo eius cum melle ad aciei oculorum claritatem vtũtur. Quin etiam & per nares morbum regium purgant, & ad aurium dolores inueteratos adhibent, in quibus vtique obstructionem disijcere, meatumque ipsum & explantationes membranarum expurgare necesse est.

EX PLINIO.

Huius folia semenque contrita prosunt cõtra serpentes, pectorum & lateris dolores, tussim veterem. Iis qui sanguinem eijciũt eximiè vtile, scapis eius cum panico aqua decoctis, vt asperitas succi mitigetur. Imponitur strumis cũ adipe. Sunt qui viridis semen, quantum duobus digitis capiãt, cum farris pugillo decoctũ, addito exiguo olei & salis, sorbere ieiunos ad tussim iubeant, Alij nihil comparãt. In eadem causa Marrubij & Fœniculi succis ad sextarios ternos expressis, decoctisque ad sextarios duos, si cochlearij mẽsura in die sorbeatur in aquæ cyatho. Virilium vitijs tusum cum melle mirè prodest. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulsis, neruorum cõtractionibus salutare. Potum aluũ soluit

soluit cum sale & aceto. Item menstrua & secundas mulierum. Arida farina cum melle ad tussim siccam efficacissima est. Item ad gangrænas & pterygia. Succus verò articulis, & è naribus morbo regio, minuendæque bili cum melle prodest. Item cõtra venena inter pauca potens. Ipsa herba stomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle vrinam ciet. Cauenda tamen exulceratæ vesicæ, & renum vitijs. Dicitur succus claritatem oculorũ adiuuare.

De Peristereone. Cap. CCXXVI.

NOMINA.

Περιστερεὼν, ἱερὰ βοτάνη Græcè Verbenaca, Verbena, Columbaris seu Columbina, herba Sagminalis Latinè, herbarijs & Officinis Verbena vocatur. Germanicè [Eisenkraut,] vel [Eisernhart,] hoc est, ferraria, quod nome vt olim sic hodie quoque habet, Gallicè *Veruene*, Peristereõ nomen inditum à columbis, qui in ea versari plurimum delectantur. Hierobotane autem, hoc est, sacra herba ideo dicta, quòd ea olim apud Romanos domus purgabatur, familia lustrabatur, Iouis mensa ad sacrificium & epulas verrebatur, & fœciales in sacris legationibus illa coronabantur, vel, vt Dioscorides inquit, quòd in expiationibus suspensa & alligata mirè vtilis sit. Sagminalis verò, quod inter sagmina, hoc est, gramina ex loco sacro, præsertim arce Capitolij, cum sua terra euulsa, primum hæc honorem haberet.

GENERA.

Duo Verbenacæ & Græci & Latini fecerunt genera. Dioscorides & alij Græci à plantæ habitu rectam & supinam. Plinius à sexu marem & fœminam. Recta Dioscoridis, est Plinij mas, alioq; nomine Crista gallinacea, à serratis folijs quæ gallinaceæ cristæ formam referunt, dicitur. Recta auté nominata est, quòd rectis ramulis assurgat. Supina auté Dioscoridis, apud Pliniũ fœmina est, Romanisque Cincinnalis vocatur. Supinam vero vocarunt, quòd semper humi supinè procumbat, Germani etiam per sexũ genera illa distingunt, vocantque rectam Verbenacam [Eisenkraut das mennle,] Supinam verò [das vveible.]

FORMA.

Verbenaca recta, siue mas.

Verbenaca supina, siue fœmina.

Recta siue mas herba est altitudinis palmi, aliquãdo etiã maioris. Folia huic incisa, subalbida, è caule prodeũtia, qui ei vnus est magna ex parte, quemadmodum & radix vna. Flos luteus, quo solo ferè à fœmina differre videtur. Hæc descriptio pulchrè Verbenacæ mari respõdet: est enim herba dodrantalis, interdum verò procerior, quemadmodũ ea est quæ in Germania nostra prouenit: nunquam enim aut rarissimè palmi altitudinem nõ excedit. Folia habet incisuris diuisa, albescentia, erumpentia è caule. Singularis denique illi, vt plurimùm, caulis & radix vna. Supina seu fœmina ramos profert cubitales, aliquãdo etiam maiores, angulosos, circa quos folia sunt per interualla quernis similia, angustiora tamẽ & minora, per ambitum incisa, colore subcęsio. Radicem habet longam, tenuem. Flores purpureos, tenues,

tenues. Cuius iterum delineationis notæ, Verbenæ fœminæ adamussim conueniunt. Siquidē multis statim à radice angulosis coliculis constat, coma subtus incana, folio querno nō dissimili, nisi quòd minus est & angustius, multis per ambitum incisuris: flosculo ex albore & purpura versicolore. Quibus omnibus manuscripti codicis, qui Peristereon interpretatur Verbenam, accedit testimonium, & cōmunis omnium consensus: à quo sine manifestis coniecturis & rationibus nunquam est discedendum.

LOCVS.

Vtraque in planis & aquosis locis prouenit.

TEMPVS.

Mas citius quàm fœmina apparet. Colligi debét, potissimùm fœmina, circa Canis ortum, nam hoc tempore floret.

TEMPERAMENTVM.

Vtraque deficcat & adstringit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Rectæ Verbenacæ folia, cum rosaceo, aut adipe suillo recenti apposita, vuluarum dolores finire putātur. Ignem sacrum cum aceto illita reprimunt. Putrescentia vlcera cohibent, Vulnera glutinant, veteráq; ex melle ad cicatricem perducunt. Supinæ autem folia & radix in vino pota illitáq;, aduersus reptilia serpentésve faciūt. Eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tribus, & vini veteris hemina, quadragenis diebus ieiuno contra regium morbum bibuntur. Vetera œdemata, & inflāmationes illita mitigāt. Sordida vlcera purgant. Totà autē herba in vino decocta tonsillarum crustas abrumpit, & oris nomas gargarissata cohibet. Fertur sparso aqua triclinio qua maduerit, lætiores cōuiuas fieri. Datur potādum in tertianis febribus tertium à terra geniculum cum adiacētibus folijs: quartanis, quartū.

EX GALENO.

Vim habet adeò deficcantem vt vulnera glutinet.

EX AETIO.

Verbenaca recta ad capitis dolores summo præsidio esse testatur Archigenes, si ea coronetur patiens, aut si tera-

tur cum aceto & rosaceo & illinatur, aut oleo decoquatur, ac foueatur caput. Nec tantùm capitis dolores sedat, sed capillos quoque fluentes compescit. Radicis decoctum calidum ore retentum dentium dolores mitigat, ac mobiles firmat, orísque vlceribus medetur. Ad colicos radices semicontusas in aqua ad dimidiam decoquito, & diebus quinq; decoctum potãdum dato: efficacissimũ id esse experientia cõpertum est, Facit & ad calculos atque ad inchoantem elephantiasim, si cum melle propinetur. Vtere itidem ad epilepticos, & ad quotidiana, quartanáve febre laborãtes. Ad podagricos verò & coxẽdicum morbo affectos, vino decocta exhibetur. Succi è radice expresi collutio ad fistulas cõmodissima est. Et si mororum liquori ac melli mixtus exuratur, & acidus illinatur, fistulas sanat. Potest etiam melle assumi, & fistulæ tanquam collyrium inijci, ac mirum in modum prodest.

EX PLINIO.

Aiunt si aqua spargatur triclinio qua maduerit Verbenaca, lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex vino. Omnibus visceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iecinoribus, thoraci, peculiariter autem pulmonibus & quos ab ijs phthisis tentat. Dysenterias emẽdat ex aqua data carentibus febre, aut ex vino Aminæo cochlearibus quinque, additis in cyathis tribus vini.

EX SIMEONE SETHI.

Verbenaca recta facit ad capitis dolores & defluẽtes capillos in uncta. Dentium dolores sedat, & motos atq; concussos confirmat. Oris vlcera sanat. Decoctum eius colicos & calculosos iuuat. Pota ijs, qui primum elephantia laborare incipiũt, & comitiali morbo affectis succurrit. Itẽ quotidiana & quartana laborantes similiter iuuat. Podagricos verò & coxendicis morbo captos, vulneratósq; illita sanat.

De Pteride. Cap. CCXXVII.

NOMINA.

Πτέρις, ἢ πτέριον Græcis, Filix Latinis dicitur. Officinæ Latino noĩe vtuntur. Germanicè [Vvaldtfarr,] Galli

Gallicè *Feuchiere ou Fougiere*, Pteris autē & Pterion ab alis auium, quarum formā in ramulis dispositā eius folia referunt, Græcis dicitur: pennatus enim & pennatis folijs frutex filix est.

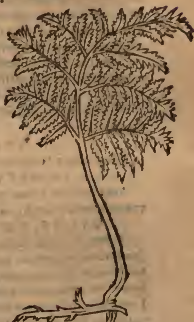
GENERA.

Duo Filicis sunt genera, mas scilicet & fœmina. Mas Græcis simpliciter πτέρις, Latinis Filix mas, Germanis [Vvaldtfarrmennle] Gallis simpliciter *Feuchiere ou Fougiere* dicitur. Fœmina, Græcis θηλυπτερίς, Latinis Filix fœmina, Germanis [Vvaldtfarr Vveible] Gallis *Fougiere femelle* appellatur.

FORMA.

Filix mas.

Filix fœmina.

Filix mascula folia habet sine caule, sine flore, sine semine, ex vno pediculo cubitali longitudine exeuntia, incisa, alarum auium modo explicita, odore subgrauia. Radicem in terræ superficie foris nigram, crassam, oblongam, adnascentias appendicésve multas habentem. Ex qua siquidem

descriptione satis constat hanc quam sub hoc nomine pictam damus herbam, esse Filicem masculam: hæc enim neque caulem (quod enim in ea supra terram extollitur, pediculi foliorum, non caulis rationem obtinet) neque florem, neque semen habet: folia ex vno pediculo cubitali à terra statim, aut ex stipite eius exeunt, vtroque latere pinnata, subgraui odori. Radix denique illi est per summa cespitum nigra, & vt Theophrastus ait, crassa, oblonga, multis adnatis capillamentis fibrata, atque, vt summatim dicam, omnes illi notæ adamussim respondent. Filix fœmina folia priori similia obtinet, non tamen vno singulariq; pediculo vt illa hærentia, sed adnascētes ramulos multos altiorésque habentia. Radix illi longa, obliqua, in nigro colore subflaua, aliquando verò rubescens. Quæ descriptio iterum per omnia cū ea herba cuius picturam exhibemus ita conuenit, vt nulla prorsus sit nota, quæ illi nō respondeat.

LOCVS.

Nascuntur vbique, sed maximè in montibus, syluis, & saxosis locis.

TEMPVS.

Effodiuntur Vergilijs occidentibus, hoc est, autumno.

TEMPERAMENTVM.

Amaræ sunt Filices, paulum habentes adstrictionis, vt euidentissimum sit has calefacere & exiccare posse.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Filicis masculæ radix pellit latos lumbricos pondere drachmarum quatuor cum aqua mulsa pota. Melius autem si cum Scammoniæ, aut veratri nigri quatuor obolis detur: veruntamen oportet sumentes allia præsumpsisse. Lienosis vt restituātur prodest pota. Radix etiam cū axungia illita cōtra ictus ab harundine factos vtilis est. Eius autem hæc probatio: Peribit Filix quam per ambitum copiosior harundo coronet: & cōtrà euanescit harundo, quam obsepiens multa Filix in orbem cinxerit. Fœminæ radices cum melle in eclegmate sumptæ, latos lumbricos pellunt. Cum vino autē pondere trium drachmarum potæ, rotundos lumbricos eijciunt. Mulieribus datæ sterilitatē faciunt.

Et

Et si prægnans sumat, abortum. Siccæ & in farinam tritæ, humidis & ijs quæ difficulter sanantur vlceribus inspergũtur. Medentur iumentorum ceruicibus. Folia eius nuper prodeuntia olerum modo elixa comeduntur, aluúmque molliunt.

EX GALENO.

Filix mas radicem habet maximè vtilem: latum enim lumbricum interficit, si quis eam quatuor drachmarum põdere in aqua mulsa sumpserit. Ad eundem modum fœtum quidem viuum necare, mortuum autem eijcere mirum nõ est. Vlceribus imposita valenter desiccandi facultatem obtinet, non tamen mordax est. Similem ei vim habet Thelypteris nominata.

EX THEOPHRASTO.

Thelypteris seu fœmina Filix, contra lumbricos ventris & latos & graciles vtilis est. Contra latos quidem cum melle mixta, contra tenues autem in vino dulci cum polenta data. Quinetiam mulieri si detur, prægnanti quidem abortum: simpliciter autem fœminis sterilitatem facere affirmant.

EX PLINIO.

Vsus radicis in trimatu tantũ, neque antè neque posteà. Pellunt interaneorum animalia. Ex his tineas cum melle, cætera ex vino dulci triduo potæ. Vtraque stomacho inutilissima. Aluum soluit, primo bilem trahens, mox aquam. Melius tineas cum Scammonij pari pondere. Radix eius duum obolorum pondere ex aqua, post vnius diei abstinẽtiam bibitur, melle prægustato, cõtra rheumatismos. Neutra danda fœminis quoniam grauidis abortum, cæteris sterilitatem facit. Farina earum vlceribus tetris inspergitur. Iumentorum quoque ceruicibus. Folia cimicem necant, serpentem non recipiunt, ideo substerni vtile est in locis suspectis. Vstæ etiam fugant nidore.

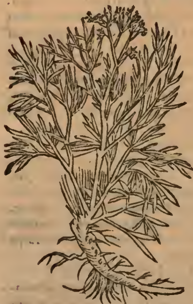
APPENDIX.

Falsum & commentitium hauddubiè est quicquid neoterici aliqui de Filicis semine fabulantur: quod scilicet vna solstitiali nocte floreat, eadémque hora cùm defloruit maturum

turum in terram semen cadat, ideoq; nisi quispiam tunc affuerit, nec videri florem, nec colligi semen posse, tum quia incredibilia sunt, tum quòd omnes, Theophrastus scilicet, Galenus, Dioscorides, Plinius, sterilem & sine semine dixerunt. Neque etiam medici vel Arabes vel Persæ, ad magicas vanitates nati, seminis huius meminerunt. Quapropter omnia hæc agyrtarum commenta esse videntur humanæ ignorantię ad quæstum impudenter illudentium, quę certè vel vna hac ratione abundè satis confutari possunt, quòd cuncta illa fieri & obseruari natali nocte diui Ioannis Baptistę præcipiunt, cum natalis ea nox & solstitialis illa duodecim dierum numero nunc inter se distent

De Peucedano. Cap. CCXXVIII.

NOMINA.

Peucedanus.

Πευκέδανος Græcis, Peucedanus Latinis, officinis & herbarijs nostræ ætatis Fœniculus porcinus dicitur. Germanis [Harstrang, Sevvnfechel, oder Schvvefelvuurtz,] quò lachryma è radice sulphuri aut thuri similis exudet. Gallicè *Peucedane ou queue de pourceau* Peucedanum autem nomē inuenit à pinu, quę Gręci πεύκη dicitur, cui folio par est. Hic posteriores Latini Pinastellum eum vocauerunt.

FORMA.

Caulem emittit tenuem,macilentum, Fœniculo simile comam habet:circa radicem copiosam & densam. Florem luteum,radicem foris nigram,intus albã,graui odore,crassam,liquore plenam.Hæ sanè omnes notę,nulla prorsus reclamante,huic quam pictam exhibemus herbæ conueniũt. Officinæ,quæ non rarò adulterinas pro genuinis vendunt herbas, Peucedanum ostendunt radice non succosa,sed lignosa,nec graui odore,sed iucundo:vnde satis constare potest verum non esse.

LOCVS.

Gignitur in montibus opacis,potissimùm in monte pֽpe Tubingam, cui olim arx imposita fuit, in itinere versus Rotenburgum sito.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus, atq; deinceps semen producit.Radix foditur exitu Autumni.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit ordine secundo iam completo: desiccat verò tertio iam incipiente.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radice adhuc tenera Peucedani cultello incisa liquor effunditur,profluensq; statim in vmbra reponitur:in sole siquidem languescit. Facit cùm colligitur capitis dolores & vertigines, nisi quis antea rosaceo nares præungat, & caput irrigat.Radix assata inutilis fit. Colligitur & ex caulibus & ex radice sicut è Mandragora liquor atque succus: Minus tamen efficax succo liquor,& velocius expirat. Interdum etiam concreta inuenitur lachryma thuri similis, caulibus radicibúsque adhęrens.Ex aceto & rosaceo inunctus lethargicis, phreneticis, vertiginosis, comitialibus, diuturnis capitis doloribus,resolutis,ischiadicis,conuulsis: in vniuersumque neruorum affectionibus ex oleo & aceto inungitur.Strangulatu uuluę laborantes olfactus,soporeque profundo correptos reuocat. Suffitu serpentes fugat. Aurium doloribus cum rosaceo instillatus prodest.Cauis dentium erosis inditus,eorundem dolores mitigat.Contra

tussim

tussim in ouo sumptus facit. Difficultati spirandi, torminibus & inflationibus subuenit. Aluum leniter mollit. Lienem minuit. Difficiles partus egregiè adiuuat. Ad vesicæ renumque dolores & distentiones potus confert. Aperit vuluam. Radix ad eadem vtilis est, sed inefficacior. Eius decoctum bibitur. Sicca trita sordida purgat vlcera, ossiúque squamas detrahit, veteraque cicatrice obducit. Ceratis malagmatisque calefaciendi vi præditis miscetur. Eligi debet recens, non cariosum, solidum, odoris plenum. Succus ad potiones amaris amigdalis, au ruta, aut pane calido, aut anetho dissoluitur.

EX GALENO.

Peucedani radice quidem maximè, sed tamen etiam succo & liquore vtimur. Sunt autem hæc omnia eiusdem speciei facultatis, sed valentior liquor, admodum excalfaciens & digerens, Quare affectibus omnibus circa neruos consistentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone & thorace ex crassitudine atque viscositate humorum factis. Et intrò quidem in corpus sumpta, sed tamen etiam olfactu prosunt. Porrò quòd incidat atque extenuet, sæpe etiam dentiũ perforatorum dolores cauitati impositus protinus sedauit, quia videlicet est tenuium partium, & excalfactorius. Quinetiam lienes induratos iuuat, nempe incidẽdo, digerendo, & extenuando crassos humores. Sed & radice ad hæc vti licebit, quæ & squamas ab ossibus celerrimè detrahit, quia videlicet validè desiceat, minùs tamen quàm succus excalfaciens. Et vlceribus malignis arida illita optimum est remedium: ipsa enim expurgat, carnem generat, & ad cicatricem perducit.

EX PLINIO.

Peucedani radices conciduntur in quaternos digitos osseis cultellis, funduntque succũ in vmbra, capite prius & naribus rosaceo perunctis, ne vertigo sentiatur. Et alius succus inuenitur caulibus adhærens: incisisq; manat. Probatur crassitudine mellea, colore ruffo, odore suauiter graui, feruens gustu. Et hic in vsu & radix: & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tamen efficacissimo, qui resoluitur

tur amaris amygdalis, aut ruta, bibitúrque contra serpentes, & ex oleo perunctos tuetur. Idem pectoris doloribus subuenit. Pituitam & bilem detrahit Peucedani radix. Eadem decocta lieni & renibus prodest. Perungunt & radicem sudoris causa eliciẽdi, quoniam caustica vis ei est. Peucedano ad recentia vulnera tanta vis est, vt saniem ossibus extrahat. Cum semine Cupressi bibitur, si sanguis per os redditus est, fluítq; ab infernis. Strangulatus vuluæ nidore vstum recreat, laxantúrque suffocationes eo: sed quidam admiscent in vino semen Cupressi contritum. Potum cum coagulo vituli marini æquis portionibus comitiales sanat. Succus infantium ramici, & vmbilicis eminentibus inungitur. Stranguriæ cum melle medetur. Item semine lethargici excitantur, & vt perhibẽt ex euphorbio naribus tactis Peucedani succo.

De Persica arbore. Cap. CCXXIX.

NOMINA.

Περσικὴ μηλία Græcis, Persica malus Latinis: antiquum nomen herbarij vulgares retinuerũt: Germanis [Pfersichbaum,] Gallis *Pescher* appellatur. Persica fortè dicta, quòd ex Perside primùm aduecta sit.

FORMA.

Persica folijs amygdalæ maioribus constat: flore subpuniceo, pomo carnoso, succulento, foris lanuginoso, dura intus & scabra nuce, in qua nulceus qualis amygdalis.

LOCVS.

Passim in hortis, vineis potissimùm, nascitur. Gaudet autem aquosis.

TEMPVS.

Floret primo statim vere, fructus verò eius autumni ferè exitu maturescit, celerrimè marcescens.

TEMPERAMENTVM.

Persica arbor in germinibus & folijs vincẽtem amaram qualitatem habet, vt hoc nomine calidam esse nemo dubitare possit. Fructus eius in secundo ordine frigidus & humidus existit.

Persica malus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Persica poma stomacho grata sunt, matura bonam faciunt aluum, cruda verò aluum constringunt. Siccata vehementius adstringunt. Siccorũ decoctum haustum stomachi & ventris fluxiones sistit.

EX GALENO.

Folia Persicæ trita & super vmbiculum imposita lumbricos necant. Alioqui sanè etiã discutiens medicamẽtum est. Pomorum verò eius succus & veluti caro facilè corrumpitur, omninóque noxam infert, quapropter haud post alios cibos vltimóque, sicut nonnulli solent, illa offerri oportet: nam in summo natantia corrumpuntur. Huius verò quod omnibus cõmune est, meminisse oportet: quæcunque vitiosi succi, quæ humida & lubrica sunt, faciléque descendunt secedúntve, præ alijs comedenda esse: sic enim & ipsa celeriter subeunt, & alijs præeunt, ac quasi iter muniunt. Postremò autem sumpta, vnà secum alia quoque in corruptionem trahunt.

EX PLINIO VALERIANO.

Persicorum cibus est quidem stomacho inutilis, eò quòd citò succus eius inacescat, & caro æquè in digestione vitietur, verùm minimè grauis, dum non diutius in intesti

nis moratur,& ad ima semper exitu celeri festinat. Persicorum cibus negatur à medicis membra nutrire. Sed & Galenus suadet nunquam omnino post cibum sumere, corrumpi affirmans si cibis cęteris innatent. Persicorum folia trita & imposita, ventris animalia perimũt & expellũt. Eadem sicca & in puluerem rusa, recentes plagas cruentorum vulnerum claudunt. Nucleus Persicorum capitis dolori cum oleo & aceto tritus, illinitur: quamuis quidam cum solo rosaceo terere maluerint. Gummi gutta quam Persici trũcus illachrymat, fluenti aluo medetur. Eadem mixta cũ vino, etiam in vesica lapillos frangit. Trita ex aceto impetigines reprimit. Decocta cum croco tumores faucium mitigat. Asperam arteriæ canalem leuiorem facit. Excreantibus sanguinem miro modo subuenit. Thoracis obstructos sinus reserat: vitia pulmonis expurgat.

APPENDIX.

Flores Persicæ saccharo conditi, instar rosarum aut violarum, aluum haud leuiter mouent atque subducunt.

De Peplo. Cap. CCXXX.

NOMINA.

ΠΕπλ@- Græcis, Peplos Latinis, Officinis & vulgò Esula rotũda, Germanis [Teufelſz milch,] Gallis *Reueille matin des vignes* appellatur.

FORMA.

Exiguus frutex est albo liquore plenus: folijs paruis vt Rutæ, latioribus tamen: tota eius coma dodrantalis, rotunda, humi fusa: semine sub folijs paruo & rotundo, minore quàm candidi papaueris. Radice vna, ex qua totus frutex prouenit.

LOCVS.

Nascitur in hortis & vineis.

TEMPVS.

Colligitur messibus, siccatúrque in vmbra, & continuè vertitur.

TEMPERAMENTVM.

Idem cum Tithymallis habet temperamentum, atque

Peplos seu Esula rotunda.

adeò ex quarto calefacientium ordine est.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa multos habet vsus, radix verò inutilis. Semen eius tusum, feruidáque aqua madefactum reconditur. Pituitam & bilem acetabuli pondere cum hydromelitis cyatho potum, ducit. Opsonijs mixta herba aluum cõturbat. Cõditur in muria.

EX GALENO.

Peplos frutex liquorem similem Tithymallis habet, cum in alijs, tum quia purgat ceu illi.

EX AETIO.

Pituitam ac bilem ducit acetabuli mensura cum mulsæ cyatho bibitum Pepli semen. Sale etiam herba maceratur, flatúsque discutit, vt Hippocrates asserit. Summopere igitur confert flatuosis affectibus qui in melancholia dominantur, item diuturnis lienis & vteri & coli flatibus, tumefactísq; œdematibus in abdomine.

EX PLINIO.

Semine Pepli poto aluus soluitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio est acetabuli mensura, in aquæ mulsæ heminis tribus. Et cibis inspergitur opsonijsq; ad molliendam aluum.

De Pilosella. Cap. CCXXXI.

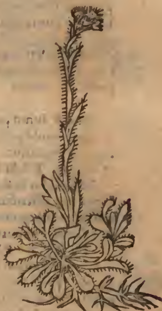
NOMINA.

QVO nomine veteribus Græcis aut Latinis nominata sit hæc herba ingenuè fateor me ignorare. Neque enim est μυὸς ὦς Dioscoridis. Cùm itaque Græco & Latino nomine destitueremur, barbaro vti nobis necesse fuit, nisi planè herbam hanc vulneribus glutinandis mirè vtilem, præterire voluissemus. Herbarij itaque nostræ ætatis à copiosis pilis quibus vestitur, Pilosellam: Germani [Meufzoerlin] Galli *Peluette* vocant.

GENERA.

Pilosella maior.

Pilosella minor.

Duo eius herbæ genera reperiũtur, in nullo ferè nisi floribus distantia. Vnum genus maioribus folijs, & quæ se à solo sustollũt, floribusq; luteis, maior Pilosella nominatur.

 Ger

Germanis propriè[Nagelkraut.] Alterũ minoribus folijs, in terra ſeſsilibus,floribus purpureis,& quaſi in papum ena ſceſcentibus, Germanis[Meuſzoerlin, oder Haſenpfatlin] peculiariter appellatur. Sic etiam ſuam Piloſellam manuſcriptus herbarius in maiorem & minorem digeſsit.

FORMA.

Herba eſt folijs in terram graminis modo ſparſis, piloſis,albicantibus á terra, ſupernè virentibus, floribus luteis aut purpureis,radice in exilitatẽ multã extenuata.Ex qua deſcriptione ſole clarius fit,eam herbã quæ à Græcis Myoſotis,à Latinis autem Auricula muris dicitur,non eſſe Piloſellam:nam,vt reliqua taceã,neque maior neque minor Piloſella cœruleum floſculum velut Anagallis obtinet: vt nõ parum errent herbarij noſtri temporis qui Piloſellam alio nomine Muris auriculam appellari tradunt.

LOCVS.

Naſcitur vtrunque genus locis montoſis & collibus terrenis.Maior autem inuenitur etiam in aſperis & incultis agrorum limitibus.

TEMPVS.

Maio & Iunio potiſsimùm menſe florent.Minor tamen Piloſella paulò poſt initia Iunij menſis diſperit, & nuſquã ſubinde inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Eſſe calidas & ſiccas Piloſellas guſtus palàm declarat: habent enim adſtrictionem cũ exigua quadam acrimonia cõ iunctam,vt hoc nomine ad purificanda ac ſubinde glutinã da vulnera ſint mirificè vtiles.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Ferunt foliorum farinam vulnera mirum in modum glutinare. Herbæ recentis ſuccum exprimunt ad cohibendos quartanæ febris horrores.Eodem tingũt gladiorũ aciem, vt omne ferrũ aliud domet, ſecetque: ferrum enim, quod huius ſucco commaduit,tantam contrahere duritiam, tamque magnum inducere robur produnt,vt chalybis aciem reſpuat, Has certè omnes facultates manuſcriptus herbarius Piloſellæ adſcribit.Recentiores huius herbæ radicem Maio

io menſe effoſſam, ſiccatam, & in puluerem redactam, ac ſubinde potam, aut in cibo datam, efficaciſsimum eſſe aduerſus ramicem remedium tradunt.

De Pimpinella Cap. CCXXXII.

NOMINA.

VT appellata ſit Græcis aut Latinis herba hęc quã hodie vulgus herbariorum & Officinæ Pimpinellam vocant, nondum nobis certò ſcire licuit. Sunt qui Pampinulam & Bipennullam nominent. Germani [Bibinellen & Bibernellẽ] Galli *Pimpinelle ou Pimprenelle* appellant.

Pimpinella maior.

Pimpinella minor.

GENERA.

Duum eſt generum Pimpinella. Vna maior, radice ad-

modum longa,folijs multifariam scissis, Sisaro haud dissimilibus,caulibus angulosis, floribusque in summo exiguis & candidis. Altera minor,caulibus rufescentibus, folijsque minoribus, & non dissectis multifariam,sed serratis tãtùm aliàs priori per omnia similis.

FORMA.

Herba est folio mucronato,dissecto, aut in extremitatibus serrato,caulibus ab eadem radice binis aut trinis,angulosis, & interdum rubentibus,in quorum summo nascũtur flores minuti & candidi, & ijs decidentibus semen exiguũ Oreoselini semini simile. Radice crassa,longa,& subrubente,acri admodum.

LOCVS.

Lucis & opacis locis minus, in pratis autem maius affatim citra cultum erumpit.

TEMPVS.

Aestate in Autumnum vsque floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum acrimoniam non exiguam in gustu præ se ferat, haud dubiè in secundo ordine calida & sicca erit,imò secũdum calefaciendi ordinem excedere credibile est, & ad tertium ferè accedere.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Pimpinellæ succus bibitur cõtra serpentium morsus. Et vino pota calculos terit. Stranguriam etiam decocta leuat. Succus eius potus omne venenum discutit. Aqua eius ignis vi expressa,oculorũ caliginem discutit. Hæ sunt facultates quas illi antiquus herbarius tribuit. Alij tradunt succum eiusdem faciei maculas detergere posse. Est autẽ radicis Pimpinellæ tum vsus præcipuus, quũ sæuientis populatim pestillentiæ contagia arcere conamur: vnicè enim venenis aduersatur,& corpora ab hac lue vindicat,vt adfirmãt,si tantùm in ore teneatur. Quod certè non potest ea quam hodie Sanguisorbam vocant herba. Quare mirum in modum errant, qui hanc cum Pimpinella confundunt, vt fusiùs suo dicemus loco.

Adno

ADNOTATIO.

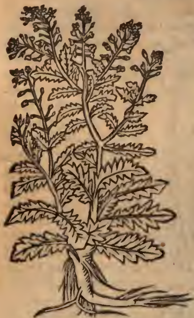
Neutra ex his Pimpinellis noſtram exprimit, quæ odore eſt cucumeris, coliculis rubentibus, & floſculis in capitello purpureſcentibus, quam poſt ſanguiſorbam vocat.

De Paſtoria burſa. Ca. CCXXXIII.

NOMINA.

QVO nomine herba, quam vulgus Paſtoriam burſam appellat, Græcis & Latinis medicis dicta ſit, ignorare me ingenuè fateor. Sunt qui petram etiam paſtoris nominant, à folliculis in exiguæ vulgæ ſimilitudinem compreſsis turbinata cordis effigie. Germanis [Deſchelkraut & Hirtenſckel] vocatur: Gallicè *Bourſe à paſteur.*

FORMA.

Burſa paſtoris.

Herba raro pede altior, ramoſa, Erucæ folia habens, at minora. Flores exiguos, candidos. Semen in vulgis minutum & nigrum. Radicem candicantem & oblongam.

LOCVS.

Naſcitur propter vias paſsim & in parietinis.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus legitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & adſtringit.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Ex aceto trita collectionum inflammationes refrigerat, ac eò confluentes humores cohibet. Imponitur sacris ignibus, & quibus stomachus æstuat. Succus eius purulentis auribus infunditur. Cruenta sanat vulnera. Medetur dysentericis, sanguinem excreantibus, neq; non muliebri profluuio. Manuscriptus herbarius addit hanc sanguinem è naribus profluentem sistere mirificè posse. Herbam quoq; manu tantùm gestatam, mox idem efficere tradit. Quid multa? mirè efficax est in comprimendis omnibus sanguinis eruptionibus.

De Pede Leonis. Cap. CCXXXIIII.

NOMINA.

QVAM vulgus herbariorum Pedem Leonis nominat, non est Dioscoridis Leontopodion: id quod descriptio satis monstrat. Quo verò nomine Græcis & Latinis appellata sit, mihi nondum constat. Sunt ex barbaris qui Alchimillam, alij etiam qui plantam Leonis nominant. Sic autem dicta, quòd folia habeat instar Leonini pedis lata & rotunda. Germanis [Synnavv Loevventapen Leo vé-fuofz etvnserfrauvvem mantel] Gallis *Pied de Lyon* vocatur.

Pes Leonis.

FORMA.

Dodrantalis est herba, folia lata, crispa & rotun-

rotunda octo serratis incisuris distincta, non tamen ad pediculos vsque, qui statim è radice exeunt, fissa habens. Flores item exiguos & luteos profert. Radicem digito crassiorem, & sesquipalmo longiorem subrubescentem.

LOCVS.

Passim in pratis, in alto potissimùm sitis, nascitur.

TEMPVS.

Maio mense erumpit, ac inter Iunij initia floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & radix adstrictione vehementi participant, atq; adeò exiccant. Recentiores idipsum in secundo efficere ordine tradunt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vulneribus glutinandis aptissima est. Decocto enim illius lauantur vtiliter omnia vulnera. Linteum quoq; in eo madefactum illis commodè imponitur. Mulierum mãmas impensè laxas linteum decocto eiusdem intinctũm & impositum, duras solidásque efficit. Decoctum denique hoc epotum, interanea vulnera, rupturásque glutinat. Et quod dictu mirũ est, tanta eius plantæ in glutinando vis est, vt ramices intestinorum, in pueris potissimùm, sanare possit.

De Poligono mare. Cap. CCXXXV.

NOMINA.

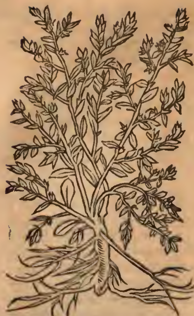
Πολύγονον ἄρρεν Græcè, Proserpinaca, Seminalis à seminis multitudine, & Sanguinalis à cohibendo sanguine nominatur. Officinis Corrigiola & centumnodia, Germanicè [Vveggrasz, Denngrasz, Vvegdrijt] appellatur. Polygonon à geniculorum frequentia, & multitudine dictum est Gallicè *Corrigiole masle* nominatur.

FORMA.

Herba est ramis tenuibus, teneris, copiosis, geniculis interfectis, in terra graminis modo repentibus. Folijs Rutæ similibus, longioribus tamen. Iuxta singula folia semine, vnde masculum vocatur. Flore albo aut puniceo.

LOCVS.

Nascitur passim, quotidiéque pedibus conculcatur, sua sponte in aggeribus & semitis proueniens.

Polygonum mas.

TEMPVS.

Aestate floret, quo etiam tempore legitur.

TEMPERAMENTVM.

Vti adstrictionem quandam obtinet Polygonum, ita sanè vincit in eo aqueũ frigidum, vt videlicet secundi sit ordinis medicaminum refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertij. Est etiam exiccatorium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habet adstringendi & refrigerãdi succus Polygoni potus. Prodest sanguinem expuẽtibus,& alui defluxionibus,cholericis & vrinæ stillicidio: Vrinam enim euidenter ducit.Cum vino potus venenatorũ morsibus auxiliatur. Valet etiam ad febrium circuitus vna hora ante accessionẽ sumptus. Muliebre profluuium appositus sistit. Aurium doloribus,& purulentis auribus instillatus confert. Cum vino decoctus melle adiecto, eximiè ad genitalium vlcera facit. Folia contra stomachi ardorem, sanguinis reiectionem,herpetas,ignes sacros,inflammationes,œdemata, & vulnera recentia illinuntur.

EX GALENO.

Polygonũ ijs sanè quibus stomachus æstu feruet,extrinsecus illitum auxiliatur:veluti etiam ignes sacros & calidas phlegmonas iuuat.Porrò tale cũ sit,& fluxiones reprimit,

&hac

& hac ratione videtur exiccatorium esse. Quare cum herpetum, tum vlcerum, aliorũque bonum est remedium: efficacissimum autem inflammatione & fluxione laborãtium partium. Est & cruentorum vulnerum glutinatorium. Sed & aurium vlceribus prodest: & si vel satis puris insit, hoc tamen etiam desiccat. Easdem ob facultates & muliebre profluuium, & dysenteriam, & sanguinis eiectiones, & vndecũque aliunde immoderatiores impetus sistit. Refert Dioscorides quòd & vrinam prouocet exhibitum stillicidio affectis. Non tamen affectum exactè discriminat in quo dari ipsum expediat.

EX PLINIO.

Succus eius infusus naribus, supprimit sanguinem & potus cum vino, cuiuslibet partis profluuiũ excreationesque cruentas inhibet. Vis eius spissare ac refrigerare. Semen aluum largiùs sumptum soluit, vrinam ciet, rheumatismos cohibet: qui si non fuere, non prodest. Stomachi feruori folia imponũtur. Vesicæ dolori illinuntur, & ignibus sacris. Succus & auribus purulentis instillatur, & oculorum dolori per se. Dabatur & in febribus ante accessiones, duobus cyathis in tertianis quartanísve præcipuè. Item cholericis, dysentericis & in solutione stomachi.

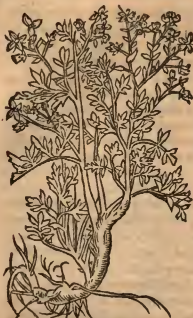
ADNOTATIO.

Poligonum mas herba innocentium vulgò dicitur, quod Parisijs cœmiterio Innocentibus sacrato Luxuriat.

De Pegano. Cap. CCXXXVI.

NOMINA.

Πήγανον κηπευτὸν Græcè, Ruta hortensis Latinè, Officinæ retinuerunt nomen Latinum: [Rauten & Vveinrauten] Germanicè: Gallicè *Rue* vocatur. Peganon Græci, Plutharcho lib, 3. sui symposij teste, à facultate, quòd calore siccitateque genituram coagularet, dixerunt: πήγνυσθαι enim coagulare, & quasi in glaciem contrahere est. Hinc vterũ gestantibus inimica, etiam coronis inserta putatur.

Ruta Hortensis.

FORMA.

Frutex est Ruta Hortensis grauissimi odoris semper ferè virens: folio exiguo, penè rotundo, cæsij coloris, denso, surculosis ramis: flore luteo, angulosis calycibus, in quibus semen album continetur.

LOCVS.

Prouenit passim in hortis, amat aprica & sicca loca.

TEMPVS.

Floret æstate semen autem Autumno maturescit, quo etiam tempore carpendum venit.

TEMPERAMENTVM.

Gustu non solum acri, sed & amaro est, ex tertio ordine excalfacientium, & strenuè desiccantium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vrit, calfacit, exulcerat, vrinam mouet, menstruaque ducit. Aluum sistit pota & comesta. Lethaliũ venenorũ antidotum est, si semen acetabuli mensura in vino bibatur. Folia per se ante cibum sumpta, & cum nucibus iuglandibus, aridisque ficis, inefficacia venena reddũt. Contra serpentes similiter sumpta prosunt. Geniturã tam in cibo quàm potu extinguit. Coctũ cum anetho sicco, tormina sistit. Facit etiam ad lateris thoracisque dolores difficultatem spirãdi, tusses, pulmonis inflammationem, coxendicũ, articulorum que cruciatus, rigores circuitibus certis repetentiũ febrium,

vti

vti prædictum est,pota. Ad inflationes coli,vteri & recti intestini,decocta cum oleo & infusa, Vuluæ strangulatu liberat trita cũ melle,si à genitali vsque ad sedem imponatur. Feruefacta cum oleo & pota, lumbricos excutit. Articulorum doloribus cum melle, aquæ inter cutẽ, quę hyposarca dicitur, cum ficis illinitur. Eisdem pota auxiliatur, in vino decoctà ad dimidias partes,& si ea abstergantur. Cruda saleque condita ac comesta, visus aciem exacuit,& oculorum dolores cum polenta illita sedat. Cum rosacco & aceto capitis doloribus succurrit. Sanguinis nariũ profluuia, trita & imposita sistit. Testium inflãmationibus cum Lauri folijs illita,& exanthematis cum myrto & cerato prodest. Cum vino autem,pipere & nitro confricta,albę vitiligini medetur. Cum ijsdem illita thymos & myrmecias tollit. Cũ melle et alumine imposita lichenibus prodest. Succus in malicorio calfactus & instillatus auriũ doloribus succurrit. Oculorum hebetudinibus cum succo Fœniculi & melle inunctus subuenit. Ignes sacros,herpetes & achores cum aceto cerussa & rosaceo inunctus sanat. Ceparum & alliorum acrimoniam commanducata domat.

EX GALENO.

Ruta incidere atque digerere crassos lentosque humores potest. Ob eam autem vim & vrinas mouet. Quinetiam tenuium est partium,flatúsque extinguit. Quare ad inflationes prodest,ac Veneris appetitum cohibet. Discutit atque exiccat strenuè: est enim ex eorum medicamentorũ numero quæ valenter exiccant.

EX PLINIO.

Quæcũque Ruta & per se pro antidoto valet,foliis tritis & ex vino sumptis,contra aconitũ maximè & ixiam: Item fungos,siue in potu detur,siue in cibo. Simili modo contra serpentiũ ictus,vt potè quũ mustellę dimicaturę cũ his,Rutâ prius edendo se muniãt: Valẽt & cõtra scorpionũ ictus, & araneorũ,apum,crabronũ,vesparum aculeos, & cãtharidas,ac salamãdras,canisve rabiosi morsus,acetabuli mẽsura si succus è vino bibitur,& folia trita vel cõmanducata imponuntur cum melle & sale,vel cum aceto & pice decocta.

Succo

Succo verò perunctos, aut etiã habentes, negãt feriri ab his maleficijs: Serpentesq; si vratur Ruta, nidorem fugere. Efficacissima tamen est syluestris radix cum vino sumpta: eandem adijciunt efficaciorem esse sub dio potã. Pythagoras oculis noxiã putauit falsò, quoniã sculptores et pictores hoc cibo vtuntur oculorũ causa. Cũpane quoque vel nasturtio satiuę atque syluestris propter visum. Vt aiũt, multi succo eius cum melle attrito inuncti discusserunt caligines, vel cũ lacte mulieris puerum enixæ, vel puro succo angulis oculorum tactis. Epiphoras cum polenta imposito. Lenit autem capitis dolores pota cum vino, aut cum aceto & rosaceo illita. Si verò sint cephalęa, cũ farina hordeacea, vel aceto. Eadem cruditates discutit, mox inflationes, dolores stomachi veteres. Vuluas aperit, corrigitque conuersas, illita in melle toto ventre & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes potáque ex vino, Sic bibitur ad pectoris dolores laterumque & lumborum, tusses, suspiria, pulmonum iecinorum, renum vitia, horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines decoquuntur folia poturis. Et in cibo vel cruda vel decocta conditáve prodest. Item torminibus in Hyssopo decocta, & cum vino. Sic & sanguinem sistit interiorum, & narium, indita: sic & collutis dentibus prodest. Auribus quoque in dolore succus infunditur, custodito vt diximus modo. E syluestri verò contra tarditatem & sonitum cum rosaceo, vel cum laureo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ instillatur in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & Serpyllum & Laurum, illinentes capita & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendum. Dederunt & comitialibus bibendum decoctę succum in cyathis quatuor ante accessiones, quarum frigus intolerabile est. Alsiosisque crudã dari in cibo. Vrinã quoque vel cruentam pellit. Fœminarũ etiam purgationes secũdasque, etiam emortuos partus, vt Hippocrati videtur, ex vino dulci nigro pota, Itaque illitã & vuluarũ causa etiam suffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Et contra ileũ decocta farina in oleo, & velleribus collecta. Multi verò & contra purulentas excreationes siccæ drachmas duas, sulphuris vnã & dimidiam su-

mi

mi censent. Et cõtra cruentas,ramos tres in vino decoctos. Datur & dysentericis cum caseo in vino contrita. Dederũt & cum bitumine infrictam potioni propter anhelitũ. Ex alto lapsis seminis tres vncias,ex olei libra,viniq; sextario. Illinitur cum oleo coctis folijs,partibus quas frigus adusse rit.Si vrinam mouet,vt Hippocrati videtur,mirũ est quosdam dare velut inhibentem potui contra incontinentiam vrinæ. Psoras & lepras cum melle & alumine illita emendat.Item vitiligines vel rugas,strumas,& similia,cum hircino & adipe suillo,ac taurino seuo.Item ignem sacrum ex aceto & oleo, vel psimmythio. Carbunculum ex aceto. Nonnulli laserpitium vnà illini iubent,sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam,& pituitę eruptionibus cum cera. Testium verò epiphoris cum ramis laureæ teneris,adeò peculiari in viscere ribus his effectu,vt syluestri Ruta cum axungia veteri illitos ramices sanari prodant. Fracta quoq; membra semine trito cum cera imposito. Radix Rutæ sanguinem oculis suffusum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat.Ex reliquis quoq; quæ traduntur,mirum est,cum feruentem Rutæ naturam esse conueniat, fasciculum eius in rosaceo decoctum addita vncia aloes, perunctis sudorẽ reprimere Itemque generationes impediri hoc cibo,ideo profluuio genitali datur, & Venerem crebrò per somnia imaginantibus.Præcauendum est grauidis,abstineant hoc cibo:necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus satis quadrupedum quoque morbis in maximo vsu est,siue difficilè spirantibus,siue contra maleficorũ animalium ictus, infusa per nares ex vino:aut si sanguisugam exhauserit,ex aceto,& quocunque in simili morborum genere vt in homine temperato.

EX SIMEONE SETHI.

Incidit crassos & tenaces humores,perq; vrinam vacuat, & ad inflationes conducit,appetentiámq; Veneris compescit, ac strenuè exiccat. Ad inflatas aquas inter cutem, & anasarcam,morsos à vipera,succum Papaueris aut aconitũ bibentes,colicósq;,pota & iniecta. Traditur quód comesta

visum acuat, ob id antiqui pictores hanc assiduè degustabant. Nonnulli & succum eius melli commiscentes, medicamentum ad oculorum aciem acuendam conficiunt. Succurrit difficultati vrinæ si cum oleo coquatur, & ea vesica foueatur. Item difficulter spirantes cum melle data, confestim iuuat, Lethargicis pota, & per clysteres iniecta remedium fit. Intestina corroborat, non solum caliditate, sed proprietate quadam. Fertur etiam quòd si prægnans mulier ex eius succo bibat, abortiat. Et si in dies quindecim folia assumat, idem facit. Obstructiones iecoris & lienis tollit. Si ieiunus quisquam ipsam assumpserit, eo die à veneno non læditur.

De Potentilla. Cap. CCXXXVII.

NOMINA.

Potentilla.

QVO nomine Græci & Latini hanc herbam appellarint, à nullo, quod sciã, adhuc proditum est. Recẽtiores herbarij Potentillam, aliqui ob similitudinem Agrimoniam & Tanacetũ syluestre nũcupant. Germani, quòd herba illa anseres in cibo delectentur. [Genserich,] Galli *Tinacie sauuage, ou Bec d'oye* vocãt.

FORMA.

Herba Eupatorio, quod Agrimoniã hodie vocant, haud dissimilis. Caules

Caules ex vna radice multos profert, humi stratos. Folia Eupatorio similia, supernè viridia, infernè candicantia. Flores luteos singulari pediculo pendentes. Radicem extrinsecus rufescentem, intus candidam.

LOCVS.

Nascitur pasim circa semitas & loca aquosa, atque in fluuiorum ripis ac marginibus.

TEMPVS.

Aestate floret, quo etiam tempore legi debet.

TEMPERAMENTVM.

Quum folia eius & radix adstringant, temperamento à Pentaphylo seu Quinquefolio nihil differre videtur. Quare hæc, potisimùm autem eius radix, ex tertio ordine desiccatoria est, minimúmq; euidentis caliditatis habet. Errant itaque mirum in modum recentiores, qui hanc humidam esse statuunt, nulla alia moti ratione, quàm quòd in humidis locis proueniat: quasi verò Nasturtium aquaticũ, quod Sisymbrium cardamine Dioscoridi vocatur, haud obstãte quòd in aquosis nascitur, non etiam in tertio desiccet ordine. Debuisset certè illos ab hac sententia deterrere non leuis illa adstrictio, quæ certisimus est siccitatis index: adstringentia enim, Galeno libro quarto, de simplici. medica. faculta. capi. vj. teste, terrena sunt de crassa corporis consistentia, atque adeò sicca.

VIRES.

Recentiores Potentillam fluxionibus & puncturis oculorum prodesse, recentia vulnera glutinare, & exedentia sanare, mulierum menstrua compescere, artus & membra cõfirmare, rectè tradunt: nam idipsum posse, adstrictio, quæ in hac herba haud modica est, abũdè docet. Et cùm habeat Quinquefolij temperamentum, eius etiam facultates obtineat necesse est. Dentium itaque dolorem finit. Exedentia oris vlcera sanat. Dysentericis & alui profluuijs, coxendicis articulorúmq; doloribus subuenit. Sanguinis eruptiones sistit, aliáque potest quæ à Dioscoride Quinquefolio tribuuntur. Quòd verò adijciunt hanc etiam lumbricos exterminare posse, id minus rectè faciunt. Ea siquidem

facultas non huic, sed illi inest herbæ quæ verè Tanacetum dicitur, quæ quidem est tertia, vt suo diximus loco, Artemisiæ species. Proinde non sine magno errore, Potentillam cum ea quæ propriè Tanacetum vocatur herba confuderunt.

De Prunella. Cap. CCXXXVIII.

NOMINA.

NONDVM nobis constat quo nomine hæc herba veteribus tum Græcis, tum Latinis appellata sit. Vulgus tamen medicorum & herbariorum Prunellam nominãt. Germani [Braunellen oder Gottheyl,] Galli *l'Herbe au charpentier* vocant.

FORMA.

Prunella.

Caules habet in medio striatos, pingues & hirsutos: folia Ocimo similia, coloris herbacei, & acuminata. Flores in summis caulibus spicatos, Lauandulæ vocatæ herbæ non dissimiles. Radicem tenuem, multis capillamentis fibratam.

LOCVS.

Nascitur passim in pratis.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse constat, id quod ex gustu patet: glu

glutinosa enim admodum & modicè amara est.

VIRES.

Vulnerariam esse herbam euidentissimum est. Succum eius cum aceto & rosaceo mixtum, vehementes capitis dolores sedare recentiores vno consensu tradunt, si tempora ex eo inungantur. Aphthas & oris vlcera, fauciumque vitia succus eiusdem sanat.

De Pentaphyllo. Cap. CCXXXIX.

NOMINA.

Πεντάφυλλον Græcis. Quinquefolium Latinis & Officinis, Germanis [Fijnf fingelkraut, oder Fijnffblatt,] Gallis *Quintefueille* appellatur. Nomen à numero foliorum habet: in vnoquoque enim pediculo quinque esse deprehenduntur.

GENERA.

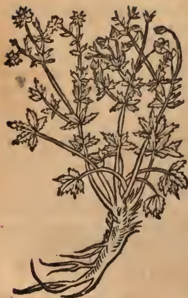
Et si Dioscorides vnum duntaxat Pentaphylli genus faciat, tamen nos ad nostras respicientes terras tria eius genera in vniuersum produximus. Vnum quod maius appellauimus, prorsus ad Dioscoridis picturam accedens, vt hoc nomine verum esse Quinquefolium putemus. Estque duũ generum: vnum quod pallidos seu candidos flores obtinet, hinc est quòd Quinquefolium maius candidum appellauerimus. Germanicè [grosz Vveisz Fijnf fingelkraut.] Gallicè *Grande Quintefueille blanche*. Alterum floribus ornatur auri colorem æmulãtibus, seu luteis. Nos vt discerneremus à priori, Quinquefolium maius luteum nominauimus gallicè *Grande Quintefueille iaune*. Dioscorides etiam hæc duo genera innuere videtur, cùm inquit florem habere vel cãdidum vel auri æmulum. Tertium minus diximus, quod priori haud dissimile est, nõ tamẽ passim vt illud quinque folia obtinens. Hoc, cùm non haberemus aliud nomẽ quo ipsum appellaremus, inter Quinquefolij genera connumerare placuit. Illud Gallis *Quintefueille petite* appellatur. Videtur verò Hippocrates etiam duo Quinquefolij genera nouisse, vnum humilius, alterum procerius, vt hoc nomine nobis etiam liceat minus & maius statuere.

FORMA.

Quinquefolium maius candidũ. *Quinquefoliũ maius luteum*

Ramulos habet festucarum instar graciles, dodrantales, & in ijs semen. Folia Menthæ similia, in singulis pediculis quina, rarò plura, per ambitum serræ modo incisa: florẽ in candido pallidum, auri æmulum. Radicem subrubram, oblongam, Elleboro nigro crassiorem. Ex qua sanè descriptione omnibus liquet, maius Quinquefolium esse legitimum. Ex vna siquidem radice subrubra & oblonga, ramulos profert tenues, ac prorsus festucaceos, & in ijs semen, folia Menthæ, quina in singulis pediculis, per ambitum serræ modo crenata: florem luteum, aut aureũ. Quibus accedũt natalis locus (in riguis enim nascitur) & immensa adstringẽdi facultas: quæ quidem singula verũ esse Quinquefoliũ docent. Adeóque mirari satis non possum, cur nonnulli adulte

Quinquefolium minus.

adulterina hæc esse Pentaphylla sibi persuaserint.

LOCVS.

Prouenit aquosis locis, & iuxta aquæductus. Interdum etiam in incultis, siccis & arenosis locis.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio mensibus potissimùm.

TEMPERAMENTVM.

Vtriusque certè folia flores & radices vehementer adstringunt: atqueadeo, vt Galenus ait, radix, cuius multus est, vsus ex tertio est ordine desiccãtium, minimum habens euidentis caliditatis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radicis Quinquefolij decoctum ad tertias depressum deductúmve, si in ore retineatur, dentiũ dolores sedat. Putrescentia oris vlcera collutione sistit. Arteriæ asperitates gargarizatum emendat. Contra alui profluuia: & dysenterias auxiliatur. Item articulorum & coxendicum dolores potũ sanat. Cocta in aceto & illita, herpetas cohibet. Strumas discutit, duritias: œdemata, aneurysmata, abscessus, erysipelata, digitorum pterygia, condilomata, scabiesq; sanat. Teneræ radicis succus, contra iecinoris pulmonisque affectiones & venena prodest: Folia cum hydromelite, aut

vino diluto, & exiguo pipere, contra febrium circuitus bibuntur: in quartana quidem quaternorum ramulorum folia, in tertiana verò trium, in quotidiana vnius. Tricenis diebus pota comitiali morbo medentur. Succus foliorum per dies aliquot trium cyathorum mensura potus, celeriter regium morbum sanat. Vulneribus ac fistulis cum sale & melle illita medetur. Enterocelicis, id est, intestinorum ramice laborantibus succurrunt. Sanguinis eruptiones potum & illitum Quinquefolium sistit. Inciditur ad expiationes lustrationésve, sanguinis profluuia & castimonias.

EX GALENO.

Pentaphylli radix desiccat vehementer, minimum verò acris est: quare in multo est vsu, velut alia quoque omnia, quæ quum sint tenuium partium, citra morsum desiccant.

EX PLINIO.

Quinquefolium adhibetur purgandis domibus. Strumis medetur, & pectoris vitijs. Idem ischiadicis bibitur & imponitur. Panos sanat. Impositum articulis vtilissimum. Fistulis quæ in omni parte serpunt auxilio est cum sale & melle. Phalangio aduersatur, lichenas emendat. Succus de Quinquefolio potus cyathis tribus anginæ medetur. Idem iecinoris & pulmonis vitijs, sanguinemque reijcientibus, cuicunque sanguinis vitio intus occurrit. Multi supra omnia laudant ad deploratos dysentericos Quinquefolium decoctis in lacte radicibus & potis. Item decoctum ad tertias in vino ictericis dari atque illini vtilissimum est. Eius folia ex aqua comitiales sanant. Item contrita ex vino sumpta triginta diebus in betonicæ farinæ pondo denariorum tredecim cum aceti scillitici cyatho, comitialibus morbis liberant. Celerrimè succus regio morbo medetur, tribus cyathis cum sale & melle potus. Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedere, quartana quartanis, plura cæteris, omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulsa.

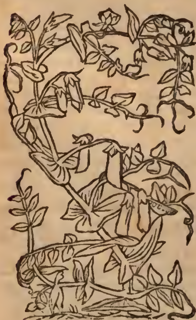
De Pisis. Cap. CCXL.

NOMINA.

Πίσον ἢ λίκυθος Græcè, Pisum Latinè dicitur Officinis hoc nomine notũ. Germanicè [Erbsz, oder Ervveyssen,] Gallicè *Pois*. Sic autem à Pisa loco in quo olim copiosissimè nascebatur, nominatum est.

GENERA.

Duo apud nos genera Pisorum reperiuntur. Vnum in aruis caducum, humi serpens, quod genus Germani [Klein feld Ervveyssen] nominant. Huius, vtpote vulgaris, pictu ram haud damus. Alterum in altum scandit, arboribus aut palis quibus accubet adfixis, quibus sese capreolis vinciens illigat. Hoc Germani [Groszgarten Ervveissen] vocant. Genus hoc pictum exhibemus.

Pisum.

FORMA.

Caules in terrã spargit concauos, ramosósque, prætenui surculo, folio frequenti, præter cæterorum morem lon giusculo, flore papilionis forma, circa vmbilicum purpureo: siliqua oblonga seu cylindracea, granis rotundis, & vt Plinius lib. xviij. capit. xij. ait, angulos multos inæquales habentibus: radice imbecilla, vt mirari satis non possim vnde plærisq; suspicio orta sit, vt Pisũ nostrũ legitimum esse dubitauerint.

uerint. Scio autem esse, qui legumen hoc, quod hodie passim Pisum appellatur, putent esse Cicer arietinum, quòd scilicet valuulæ seu siliquæ eius cornu arietini formam habeant. Quorum certè sententiam probare non possum, quòd, Plinio teste, Cicer arietinum sic non sit dictum, quia valuulæ effigiem arietini cornu exprimant, sed quia legumen ipsum seu granum Ciceris arietino capiti simile sit. Eam autem formam legumen hoc, quod Pisum nominamus, non refert.

LOCVS.

Apricis gaudet locis, frigorum nanque impatientissimum. Tepidum itaque locum & cœlum frequentis humoris desiderat.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, & subinde etiam semina in valuulis profert.

TEMPERAMENTVM.

Quum Pisum simile quid tota substantia cum faba, vt testatur Galenus, obtineat, necesse est vt non multũ à medio temperamento in refrigerando & exiccando recedat.

VIRES EX GALENO.

Simile quid tota substantia cum fabis obtinent Pisa, nec alio quam illæ modo manduntur. In duobus autem euariant. Non enim similiter ac fabæ inflant, nec abstergendi facultatem habent, ideóque segniùs quàm illæ per aluum secedunt.

EX PAVLO.

Pisum molle quidem & laxum est, non tamen adeò inflat.

De Polytricho Apuleiano. C. CCXLI.

NOMINA.

NON temerè adiectum est Apuleij, ne scilicet quispiã Dioscoridis & aliorum Græcorum intelligeret Polytrichon: quod sanè forma ab eo quod nunc describimus alienissimum est. Germanicè à colore aureo quem habet [Guldiner Vviderthon] vocatur. Officinis incognita est hæc herba. Polytrichon dicta est à ramulis, qui capillorum instar

instar tenues sunt: Gallicè *Espece de Mousse.*

GENERA.

Duo Polytrichi Apuleiani damus genera Vnũ maius, alterum minus:neq; enim differunt nisi sola magnitudine.

FORMA.

Ramulos habet capillorum instar tenues, colore aurum referentes, circúmque hos folia multa capillacea, in summo capitula lentis aquaticæ ferè forma, eiusdem cum ramulis coloris.

Polytrichum Apuleii, maius & minus.

LOCVS.

Maius nascitur in pratis humidis & vliginosis. Minus in petris ac muris humidis.

TEMPVS.

Mense Iulio vtrúnq; reperitur.

TEMPERAMENTVM.

In caliditate & frigiditate symmetra sunt: desiccant tamen, extenuant & digerunt.

VIRES.

Decoctum eorundem in aqua aut lixiuia capillorum radices firmat, ideóque in alopecia caput glabrum capillis vestit. Potum, viscosorum crassorúmque è thorace pulmonéque excreationibus non mediocriter confert: lapides frangit, & vrinas ducit. Morbo regio correptis & lienosis auxiliatur. Strumas discutit, & in summa eadem quæ Adiãtum

poteſt. Recentiores ſuperſtitione quadam ducti, illis multa ridicula & incredibilia tribuunt.

De Perſicaria. Cap. CCXLII.

NOMINA.

NON clàm me eſt quàm variè à multis diuinatum ſit, quo nomine Perſicaria vocata veteribus ſit. Sed mea quidem ſententia, in vniuerſum omnes coniecturis vſi nō ſatis firmis, decepti ſunt. Et ego quidē fateor ingenuè, nec mihi conſtare num à veteribus deſcripta ſit, tantū abeſt vt ſcire queam quo illam appellauerint nomine. Vulgus herbariorū vno cōſenſu hodie, quòd folia Perſicę habeat, Perſicariam nominant. Germani [Flohkraut,] Galli *Curaige*.

FORMA.

Perſicaria.

Folia Perſicæ arboris habet, fuſca in medio macula plumbaginéve: caule geniculato, rubente, longo: flore ſpicaceo, primùm candido, dehinc purpureo: ſemine minuto, radice lutea, numeroſa.

LOCVS.

In humidis & paluſtribus locis frequētius prouenit.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floribus ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Frigidam & admodum ſiccā eſſe guſtus abūdè monſtrat: miri

mirificè enim gustata adstringit.

VIRES.

Vulnerariam herbam esse, temperamentum eius satis docet. Rectè itaque iuniores medici in vulneribus, & maximè fistulis curandis vtuntur. Vtilis haud dubiè in dysenteria, alijsque malis quę refrigerationem & adstrictionem requirunt.

De Perfoliata. Cap. CCXLIII.

NOMINA.

AN hæc herba veteribus cognita fuerit Græcis & Latinis, affirmare certò nō possum. Ego planè Cotyledonem putarē Dioscoridis, nisi radix in diuersam me traheret sententiam, quæ oliuæ instar rotūda non est. Hodie tamen, quod caulis eius singula folia dissecat atque penetrat, Perfoliata ab omnibus appellatur. Germanicè [Durchvvachsz, & Bruchvvrtz] dicitur.

Perfoliata.

FORMA.

Caulis illi rotundus, rubescens, folia singula penetrans, quę Pisorum folijs haud dissimilia sunt, tenuia admodum & glabra: in summo coliculorū capitula, & in ijs flores lutei, & semina formam ferè Tithymalli, quā vulgò Esulā nomi

nominant præ se ferentia. Radix candida, fibris capillata.

LOCVS.

Nascitur in hortis sata, & interdum sua sponte in arenosis locis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iulio mense, & subinde semina producit.

TEMPERAMENTVM.

Amara modicè est & adstringit, vt hinc colligi liceat calidam & siccam esse.

VIRES.

Vulneribus & vlceribus tam externis quàm internis curandis aptissima est herba, hæc enim glutinat. Valet autem potissimùm ad ramices puerorum sanandos. Auxiliatur etiam exulcerationibus & prominentijs vmbilici. Plurimus huius apud chirurgos vsus.

De Porro. Cap. CCXLIIII.

NOMINA.

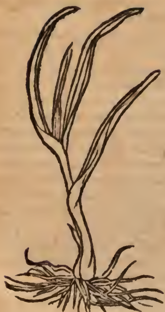
Πράσον Græcis, Porrum Latinis & Officinis, Germanis [Lauch] Gallis *Pourreau* appellatur. Porrum autem dictum putant, quòd porrò eat, & longè latéque grassetur.

GENERA.

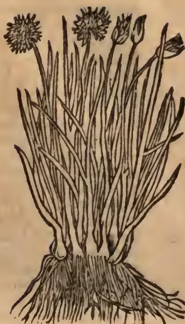
Porri duo genera signauit antiquitas. Vnum capitatũ, sic nominatũ quòd eius radix in caput increscat atque extuberet. Alterum sectiuum, qui frõdens coma super terram eminens aufertur amputatúrve. Hoc Germani pulchrè ad nomen Latinum alludentes, [Schnittlauh] nominant, & [Bryszlauch.]

FORMA.

Capitatum simplici capite ex albæ ceruicis angustijs extuberante constat, frõde super terram carinata, & in angustũ oblõga. Sectiuo verò caulis est longus, intus cauus, multis in vertice floribus aceruatim collectis, & in speciem absoluti orbis conglomeratis, id quod in bimo accedit: quod etiam sementescit, sparso per eius cacumen semine, & emoritur

Porrrum capitatum.

Porrum sectiuum.

ritur. Radix cãdicans, crassa, multis fibris capillata, ac tunicis quibusdam vestita,

LOCVS.

Læto solo gaudet, odit rigua.

TEMPVS,

Duodeuigesimo die à satu prorũpit, bimatũque persert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & extenuat perinde atque cepa, vt ex eius facultatibus euidentiùs innotescet. Symeon Sethi calidum & siccum in secundo facit ordine,

VIRES EX DIOSCORIDE.

Porrum capitatũ inflationem facit, noxium succũ creat, difficilia insomnia parit, vrinam ciet, aluo accommodum. Extenuat, Oculorum obscuritatem facit. Menses pellit, vesicam

ficam exulceratam, renesque lædit. Cum ptisana verò coctum & comestum, ea quę in thorace sunt educit. Coma eius in aqua maris & aceto cocta, in defefsionibus ad præclusiones vuluæ & duritias vtilis habetur. Vna & altera aqua coctum, aut aqua frigida maceratũ, dulcefcit, & multò minus inflat. Semen acrius eſt, & quandam adſtrictoriã vim habet. Quare ſuccus eius cum aceto, addito thure aut mãna, ſanguinem, maximèè naribus prorumpentem, ſiſtit. Venerem ſtimulat. Contra omnia thoracis vitia pro delinctu efficax eſt, & ad tabem comeſtum. Purgat etiam arteriam: ſed ſi aſsiduè eſtur, viſus obſcuritatem inducit. Stomacho aduerſatur. Succus ex melle potus, cõtra beſtiarum morſus auxilio eſt. Idem quoque illitus poteſt. Cum aceto, thure et lacte, aut roſaceo inſtillatus, auriũ doloribus & ſonitui prodeſt. Varos tollunt folia, cum rhoe opſoniorũ illita. Epinyctidi medentur. Cruſtas ex ſale illita rumpunt. Veteres ſanguinis reiectiones cohibent ſeminis drachmę binæ cum æquali baccarum Myrti pondere potæ.

EX GALENO.

Corpus calefacit, & craſſos in eo humores extenuat, glutinoſosque incidit. Bis tamen aut ter in aqua decoctũ, acrimonia ſpoliatur: quanquam ne ſic quidem vim perdit extenuandi.

EX AETIO.

Porri capitati acris ſaporis veluti & cepe ſunt, cuius ratione corpus calefaciunt, craſſosque humores attenuant. ac lentos incidunt, vrinam pruocant, ſanguinem purgant. Præſtantiſsimus vſus eorũ qui bis coquuntur, ita enim acrimoniam deponunt, neque amplius deprauatum ſuccum retinent.

EX PAVLO.

Porrum mali ſucci eſt & acre. Vt autem Dioſcorides ait, grauia facit inſomnia, aluumque bonam, vrinam cit & extenuat: Habet & abſtergendi vim aliquam, cum ptiſana, ſiquidem coctum, ea quę in thorace ſunt educit. Semen verò eius nephriticis miſcetur medicamentis. Folia etiam nonnihil adſtringunt, ob eamque cauſam ſuccus ipſorum ſan

ſanguinem ſupprimit.

EX PLINIO.

Porro ſectiuo profluuia ſanguinis ſiſti in naribus, contrito eo obturatis, vel gallæ mixto, aut menthæ. Item ex abortu profluuia poto ſucco cum lacte mulierum. Tuſsi etiã veteri, ac pectoris & pulmonis vitijs medetur. Illitis folijs ſanantur ambuſta, epinyctides: ita vocatur vlcus aciẽ hebetãs, & in angulo oculi perpetim humor emanãs. Quidam eodẽ nomine appellant puſtulas luentes, ac noctibus inquietantes. Et alia vlcera cum melle trito: Vel beſtiarum morſus ex aceto: Item ſerpentiũ. Aurium verò vitia cũ felle caprino, vel pari menſura mulſi. Stridores cum lacte mulieris. Capitis dolores ſi in nares fundatur, dormituríſve in aurem, duobus ſucci cochlearibus, vno mellis. Succus & ad ſerpẽtium ſcorpionũmq; ictus in potu bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cum vini hemina potus. Sanguinem verò excreãtibus & phthiſicis, deſtillationibus longis, vel ſuccus, vel ex ipſo cibus prodeſt. Item morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptiſanæ ſucco acetabuli mẽſura. Idem modus cũ melle, vuluas purgat. Toſtus verò editur & contra fungorum venena, imponitur & vulneribus. Venerem ſtimulat, ſitim ſedat, ebrietatẽ diſcutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur, inflationem quoq; facere, quæ tamen ſtomacho non noceat, ventrẽmq; molliat. Capitato maior eſt ad eadem effectus. Sanguinem reijcientibus ſuccus eius cũ caule aut thuris farina, vel acacia datur. Hippocrates & ſine alia mixtura dari iubet, vuluáſque contractas aperiri putat. Fœcunditatẽ etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle vlcera purgare. Tuſsim & deſtillationes thoracis, Pulmonis & arteriæ ſanat vitia, datũ in ſorbitione ptiſanæ: vel crudum, præter capita, ſine pane, ita vt alternis diebus ſumatur: vel ſi purulenta excreantibus. Sic voci vel Veneri, ſomnóque multùm confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluum ſiſtunt, & inflationes veteres. Cortex decoctus illitúſq;, inficit canos.

EX SIMEONE SETHI.

Vrinam cit, & mali ſucci eſt. Aſsiduè comeſtum viſus hebetu

betudinem efficit. Difficilia inuehit somnia,& stomacho nocet. Semen genitale calefacit, & capitis dolores excitat: Iecur,renes & vesicam lædit. Confert ad hærmorrhoidas. Bis verò aqua coctum,& aceto,& garo & oleo, cuminóq; conditum,salubre est ijs qui frigido sunt stomacho.

De Pulmonaria. Cap. CCXLV.

NOMINA.

VT veteribus Græcis & Latinis nõminata sit hæc herba, nondum scire licuit. Hodierni temporis medici & herbarij Pulmonariam vocant. Germani [Lungenkraut,] Galli *Herbe à poulmon, ou espece d'* Hepatique. Sic autẽ haud dubiè appellari cœpit, quòd pulmonum vitijs, exulcerationibus potissimùm eorundem, præsens remedium sit.

FORMA.

Folia mollia habet, inuicem incumbentia, leuiter laciniata, canis multis prædita, superiore parte viridia, inferiore in luteo albicantia, ac veluti pũctis aut pustulis quibusdam notata atque hoc nomine aliquam pulmonis humani formam referentia: vnde etiam Pulmonariam dictam esse conijcimus.

Pulmonaria.

LOCVS.

Prouenit in quercu arbore, & saxosis locis.

TEMPVS.

Tota æstate inuenitur locis iã monstratis:

TEM

TEMPERAMENTVM.

Recentiores frigidam & humidam esse, mea quidem sententia, falsò statuũt: admodum enim adstringit, vt hoc nomine idem cum quercu in qua nascitur habeat tẽperamentum. Desiccat itaq; & paulò infra media calefacit, in genere eorum quæ tepida sunt.

VIRES.

Desiccandi & adstringendi facultatem obtinet, quamobrem vulnera recentia glutinat, potissimùm autem pulmonis. Ad incipientes quoq; ac crescentes phlegmonas vtilis: nam quæ iam vehemẽtes sunt, adstringentia respuunt. Confert autem haud dubiè etiam ad muliebre profluuiũ, & sanguinis expuitiones, & diuturnos alui fluores.

De Ptarmice. Cap. CCXLVI.

NOMINA.

Πταρμικὴ Græcis, Strenutamentaria Latinis dici põt. Sunt qui Syluestre Pyrethrum nominent, quòd scilicet Pyrethri modo, quanquam mitiùs, linguam vellicet. Atque hinc est quòd nonnulli pro verò Pyrethro, seducti eius titillante acrimonia, descripserint. Germanis [Vvilder Bertram] appellari potest. Gallis *Pyrethre Bastard*. Ptarmice dicta est, quòd flores eius naribus obiecti sternutamenta eliciunt.

FORMA.

Breuis frutex est, paruis, multis, teretibus, & Abrotono similibus ramulis, circa quos folia multa, oblonga, oleaginis similia. In summo Chamæmeli capitulum, paruum, rotundum, olfactu acre, sternutamenta ciens, vnde nomẽ inuenit. Hactenus Dioscorides. Quòd si itaq; naturam atq; imaginem eius fruticis rectè expendas, vndiquaque ei plantæ, cuius picturam damus, hæc descriptio quadrabit. Nam surculis fruticat exiguis, multis, rotundis, Abrotono non dissimilibus, lentè rufescentibus, qui folijs frequẽtibus, longiusculis, oleæ similibus, angustis, vtrinque leniter serratis ambiunt, cacumine Anthemidis vmbellam obtinent e, quæ acri suo odore nares feriens, sternutamentum irritat.

LOCVS.

Ptarmice.

Inuenitur sæpius in montibus altis, & saxosis locis.

TEMPVS.

Floret æstate: radix eius extremo effoditur autumno.

TEMPERAMENTVM.

Eius temperies est calida et sicca, viridis etiãnum ordine secũdo, siccatæ tertio.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus illita sugillata emendare possunt. Flores sternutamenta efficacissimè mouent.

EX GALENO.

Ptarmices flores cienda sternutationis vim obtinent, vnde & herbæ nomen. Sugillata & reliquas ecchymoseis discutit.

EX PAVLO.

Ptarmices folia sternutamenta mouent. Totus autem frutex viridis sugillata, liuoréſque alios disijcit.

De Pirethro. Cap. CCXLVII.

NOMINA.

Πύρεθρον Græcè, Saliuaris Latinè dicitur. Officinę Gręcam appellationem retinuerunt, Germanicè [Bertram.] Gallicè *Pyrethre* nominatur. Pyrethron autem à feruido, ac ignis simili, qui in eius radice est sapore, Græci dixe

dixerunt. Saliuaris verò, quòd manſa vel ore tantùm detenta eius radix, copioſam ſaliuam eliciat. Romanis appellata eſt.

FORMA.

Pyrethrum.

Herba eſt caulem foliaque ſylueſtris Dauci, & Fœniculi inſtar proferens. Vmbellam Anetho ſimilem, orbiculatam. Radicem Pollicis craſsitudine, longam, ſapore feruidiſsimam. Hæc Dioſcorides. Vbi nobis monendus venit lector, Pyrethrum noſtri ſoli non ex omni parte huic deſcriptioni reſpondere. Non enim vmbellã anetho ſimilem, ſed anthemidis potius orbiculatum capitulum, quod Ptarmici tribuit Dioſcorides, habere deprehenditur. Cætera omnia adamuſsim reſpondent. Siquidem habet Pyrethrũ caules & folia Dauci ſylueſtris & Fœniculi, radicem pollicis craſsitudine, guſtus ardentiſsimi.

LOCVS.

In Germania noſtra, quod ſciam, non niſi plantatum prouenit.

TEMPVS.

Floret æſtatis maxima parte.

TEMPERAMENTVM.

Excalfacit & ſiccat in tertio ordine, vel, vt aliqui putant, in quarto.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Pituitam elicit radix: ideoque dentium doloribus decocta in aceto, colluto inde ore, auxiliatur. Mansa pituitã extrahit. Sudores ciet, inuncta ex oleo. Diuturnis rigoribus efficax. Contra refrigeratas partes corporis ac resolutas eximiè conducit.

EX GALENO.

Pirethri radice potissimùm vtimur, vrentem facultatem obtinente, qua vtique dentium etiam refrigeratorum dolores mitigat. Et ad rigores ante circuitum cum oleo infricatur. Ad hæc stupidos & resolutos adiuuat.

EX PAVLO.

Pyrethri radix adurentem potestatem occupat, dentium qui frigori patuerunt, dolores lenit. Item ad febrium rigores ante circuitum infricatur cum oleo. Ad hæc ijs quorum corpora ex refrigeratione stupent, & resoluta sunt, efficacissimè adhibetur.

De Pyxo Cap. CCXLVIII.

NOMINA.

Πύξος Græcis, Buxus Latinis, Germanis [Buchszbaum] Gallis *Buys* dicitur.

FORMA.

Arbor immortali coma virens: folio Myrti, exiguo, subrotundo: flore herbaceo, semine rufo & rotundo, omnibusq; animantibus inuiso.

LOCVS.

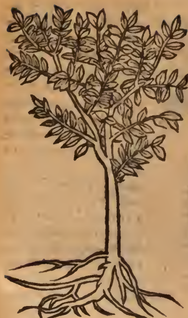
Gaudet frigidis & apricis plurimaque vbique Buxus.

TEMPVS.

Perpetua fronde viret, neque ei vllo tempore decidunt folia. Quo nomine potissimùm hanc celebrat Germanica illa cantilena, eiusdem ac salicis contentionem continens.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores temperatam eius arboris essentiam esse statuunt, id quòd ob multas causas, quas recensere superuacuũ est, non videtur verisimile. Haud dubiè vero adstringit, atque adeò exiccat.

Buxus.

VIRES.

Non admodum magnus Buxi in medicina vsus est. folia eius in lixiuio decocta rufant, aut flauescere efficiũt capillos. Scobem eius decoctã in aqua, alui profluuium sanare tradũt. Sõnum capere sub hac arbore, cerebro vehementer incommodat, quòd eius odor naturæ prorsus aduersetur. Ferunt serpentes vulneratas eius radice degustata, statim sanitatem recuperare.

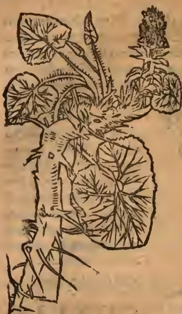
De Petasite Ca. CCXLIX.

NOMINA.

Πετασίτης Græcis, Petasites Latinis appellatur, Officinis penitus ignota. Germanis [Pestilentz vvurtz] nominatur, quòd nimirum eius radix præsentaneum sit contra pestilentiales febres remedium, Gallis verò *Espece de Napolier*. Petasites autem à petaso, pileum significante, dicta est, quòd folium eius pediculo superpositum, petasi modo amplum, vt fungus dependeat.

FORMA.

Pediculus est cubito maior, crassitudine pollicis, in quo petasi figura folium magnum, vt fungus dependet. Ex qua sanè descriptione satis perspicuum fit, herbam cuius picturã damus esse Petasiten. Hæc enim statim inter initia Martij, flores suos in albo purpureos, agglomeratos, & botri figuram referentes profert, citra quidem folia, quod Dioscorides omisit. Hi marcescentes sine fructu abeũt ac decidũt. Posteà purpureos emittit pediculos, cauos, hirsutos, quibus

Petasites.

folia supposita sunt magna, pilei ampli figuram obtinentia, supernè viridia, infernè verò candicantia: quæ in tantã crescunt amplitudinem, vt vnum interdum orbicularem mẽsam prorsus tegat. Radix illi crassa & longa, intus candida, vehementer odorata & amara. Quibus accedit, quòd vires huius herbæ à viribus Petasites, vt ex sequentibus patebit, nõ discrepant, vt hoc nomine nihil euidentius sit, quam eam herbam esse plane veterũ Petasiten.

LOCVS.

Nascitur copiosissimè in pratis humidis, & iuxta riuulos sitis.

TEMPVS.

Initio Martij mensis, vt cõprehensum est, floribus suis cõspicua est herba, qui Aprili imminente, statim citra fructũ decidunt. Quo facto folia cum pediculis suis prodeunt.

TEMPERAMENTVM.

Ex tertio est ordine desiccantium, id quod amaritudo eius quam gustu deprehendimus, facilè monstrat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Facit ad maligna & phagedænica vlcera tritum & illitũ.

EX GALENO.

Ad maligna & phagedænica vlcera, ea vtuntur. Idem etiam de Petasite tradit Paulus.

APPENDIX.

Experimento comprobatum est radicem hanc mirificè conferre pestilentialibus febribus, quòd sudorem vehementer moueat, si in puluerem redacta cum vino sumatur. Nec

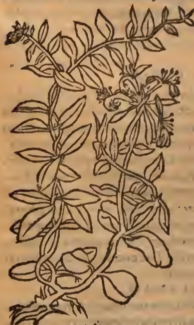
minori

minori efficacia bibitur à mulieribus quas vteri tormina & præfocationes exercent. Valet etiam vnicè ad enecandos lumbricos. Succurrit quoq; ijs, qui spiritus difficultate laborant. Ducit vrinam & menses. Efficax est ad vulnera prę humida, & ad reliquas cutis fœditates. Hæc verò posse, amaritudo eius euidentissimè docet, cuius quidem hæ sunt facultates, vt ex ijs, quæ sæpe iam diximus, & Galenus lib. iij. de simp. medic. faculta. capi. xvij. fusiùs docet, manifestum est.

De Periclymeno. Cap. CCL.

NOMINA.

ΠΕρικλύμενον Græcis, Volucrum maius Latinis, Scribonio Largo Syluæ mater, vulgò Caprifoliũ & Matersylua, & nonnullis Lilium inter spinas dicitur. Germanis [Geyszblatt, Speck oder Vvaldgilgen, & zeunling.] Sic sanè dictum, ꝙ circũuoluendo ad se vicinas arbores aut frutices vocet. Gallicè *Cheurefueille ou Vmciboffe.*

Periclymenus.

FORMA.

Simplex frutex est, ex interuallis folia spargẽs ipsum amplectẽtia, subcãdida, Hederæ similia: flores cãdidos, Fabæ similes, subrotũdos, quasi in foliũ procũbentes: semen durũ, & quod difficilè vellitur: radicẽ crassam, rotundam. Ex qua quidẽ descriptione perspicuum fit, fruticẽ quẽ pictum exhibemus esse Periclymenon: siquidẽ caulibus suis vicina amplectitur, gemina per interualla vmbilicata folia habẽs, à terra cæsijs, supernè herbosis ad He-

deræ similitudinem: flores albos. Fabæ non dissimiles, subrotundos, potissimùm antequam dehiscant, baccas hederaceas aut Rusci, radicem crassam.

LOCVS.

Nascitur in aruis ac sepibus, conuoluens se vicinis fruticibus. Nunc in hortis etiam passim plantatur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Vehementer calefacit & desiccat, id quod gustu etiam ipso deprehenditur. Folia siquidem acrimoniam quandam præ se ferunt gustata.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Huius semẽ postquam maturuit collectum, & in vmbra siccatũ, drachmæ pondere datur in vino quadraginta diebus, vt lienem minuat absumátve, & lassitudinẽ discutiat. Orthopnœæ & singultui prodest. Vrinam cit à sexto die cruentam. Partum accelerat. Habent easdem vires & folia: quæ trigintaseptem diebus pota, sterilitatẽ facere produntur. In periodicis febribus cum oleo inuncta, earum horrores mitigant.

EX GALENO.

Periclymeni vtilis est tum fructus, tum folia, adeò vehementer incidentis & excalefaciẽtis facultatis, vt si plusculũ bibantur, vrinã sanguinolentam efficiãt. Principio quidem vrinam tantùm mouent: porrò foris cum oleo illita calfaciunt. Iuuant & lienosos, & difficulter spirantes. Competens potionis mensura est, drachmæ vnius pondus cũ vino. Cæterùm desiccat quoque semen. Et quidam aiunt, si copiosiùs bibatur, sterilitatem omnino bibentibus afferre. Sunt etiam qui certum dierum numerum ad talem potionem præfiniunt, quemadmodum Dioscorides, qui septem & triginta dies eos tradi refert. Hic quoque cruentam vrinam reddi à sexto die memorat.

EX PLINIO.

Semen eius in vmbra siccatum tunditur, & in pastillos digeritur. Hi resoluti dãtur in vini albi cyathis tribus, tricenis die

nis diebus ad lienem, cúmque vrina cruenta, aut per aluum absumit, quod intelligitur à decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis prosunt.

APPENDIX.

Ex iam commemoratis facultatibus nemo non intelligit fruticem hunc esse Periclymenon: tùm enim gustu acrimoniam præ se ferat, necesse est omnia hæc quæ veteres Periclymeno tribuunt, posſit. Quibus accedit, quòd recẽtiores etiam herbarij suo Caprifolio easdem vires aſsignẽt. Exiccare enim ipsum tradunt vlcera humida & sordida, sanare impetigines, & alias cutis fœditates, lienem absumere, difficulati spirandi conferre, partus celeritatem facere, calculos pellere, faciei maculas abstergere, & alia posse quæ non attinet referre.

De Pyro. Cap. CCLI.

NOMINA.

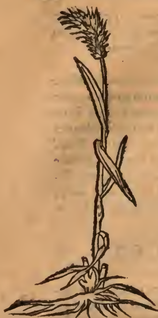
Πυρὸς Græcis, Triticum Latinis dicitur. Officinæ antiquũ Latinum nomẽ retinuerũt. Germanis [Vveyssen] Gallis *Blé, ou Froument* appellatur. Triticum verò dicitur, quòd tritum ex spicis sit, vt autor est Marcus Varro.

GENERA.

Tritici summa genera tria obseruant, qui frumentariæ rei periti sunt. Primum quod Robus dicitur, quoniam & pondere & nitore præstet, Germanis simpliciter [Vvessen] nominatur. Secundum trimestre, & nonnullis Sitanium dicitur. Trimestre quidem, quòd tertio ferè satum mense maturescat: id quod tamen nostro in orbe non fit, in quo Martio mense satum, quinto tandem, hoc est, Iulio mense metitur. Germanis [Amelkorn] dicitur, haud dubiè non alia ratione nisi quòd ex hoc genere tritici amylum optimum conficiatur. Eius picturam dare hoc tempore non potuimus. Tertium genus tritici, non vndiquaque notum, Germanis [Vveischer Vveyssen & Vveissenkolb] dicitur.

FORMA.

Primum tritici genus culmo est quàm hordeum altiore, tribus geniculis constante, folio arundineo, spica à folijs

Tritici primum genus.

Tritici tertium genus.

Exteritur in area, vt alia quædam frumenta. Alterũ culmo, geniculis, granísque priori simile, nec ab eo differt, nisi quòd spicam multis aristis vallatam, & in duos versus dispositam obtinet.

Tertium genicula habet quaterna, aliàs præcedenti per omnia propemodum simile.

LOCVS.

Paſsim prouenit Triticum primi & secundi generis. Postremum in Alsatia, & agro Tubingensi gignitur.

TEMPVS.

Floret, vt alia ferè omnia frumenta, Iunio mense: in Iulio autem metitur.

TEMPERAMENTVM.

Triticum vt medicamentum foris impositum, primi est ordi

ordinis excalefacientium, non tamen nec reficcare, nec humectare manifestò potest. Porrò quod ex eo cōficitur amylum, eo tum frigidius est, tum siccius.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Optimum ad secundæ valetudinis vsum Triticum habetur, quod recens & iam perfectè, adultū, & colorem māli refert. Crudum in cibis rotundos lumbricos gignit. Canū morsibus prodest mansum & illitum, Confectus ex eius similagine panis, plus alit quàm cibarius, quem Græci σιγκομιστὸν vocant. E Sitanij farina panis leuiorem cibum prębet, & qui facilè in membra demandetur. Farina eius cum hyosciami succo illinitur aduersus neruorum fluxiones. Item contra intestinorum inflationes, Lentigines ex oxymelite tollit. Furfures autem acri in aceto elixi & calentes illiti, lepras pellunt. Incipientes etiam inflammationes omnes illiti leniunt. In rutæ verò decocto elixi, mammas turgentes sedant. Viperarum ictibus auxiliantur: & torminosis prosunt. Confectū ex farina triticea fermentum calfaciendi extrahendique vim habet. Priuatim quæ in plantis pedū sunt, extenuat. Cætera tubercula, furunculosque ex sale concoquit, & aperit. Sitanij farina contra venenatos ictus cum aceto aut vino commodè illinitur. Eadem si decocta in glutini modū delingatur, cruenta excreātibus succurrit. Contra tussim & exasperatam arteriam, cum menta & butyro decocta efficax est. Tritici pollen si ex aqua mulsa, aut hydrelæo decoquatur, omnem discutit inflammationem. Panis & cum melicrato coctus & crudus, inflammationes omnes illitus mulcet, cùm emolliat, & quadantenus refrigeret, mixtus herbis succisque quibusdam. Vetus autem & aridus per se, adiectisque alijs quibusdam, citam aluum cohibet. Recens muria maceratus & illitus, vetustas impetigines sanat. Glutinum ex similagine & polline, quo chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus prodest, si liquidius ac tepidum cochlearis mensura detur sorbendum.

EX GALENO.

Triticum quiddam lentoris, & obstruentis naturæ habet. Quod verò ex pane fit cataplasma, vim obtinet magis dige

digerentem, quàm quod ex Tritico: nimirũ quum & salem & fermentum panis adiuncta habeat: quippe cùm fermentum vim habeat attrahendi digerendique ea quę in alto resident. Plura de Tritico petenda erunt ex capite primo libri primi de alimentorum facultatibus, quo in loco variæ panis species exponuntur.

EX PLINIO.

Grana Tritici ferro combusta, ijs quæ frigus vsserit præsentaneo sunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorum contractionibus auxiliatur: cum rosaceo verò & ficu sicca myxisque decoctis. Item suppuratis neruis cum hyoscyami succo illinitur. Ex aceto & melle lentigini. Furfures tonsillis faucibusque gargarizatione prosunt. Sext. Pompeius prætorij viri pater, Hispaniæ citerioris princeps, quum horreis suis ventilandis pręsideret, correptus dolore podagræ, mersit in Triticum sese super genua, leuatúsque siccatis pedibus mirabili modo, hoc posteà remedio vsus est. Vis tanta est, vt cados plenos siccet. Paleam quoque tritici vel hordei calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quàque decoctæ sunt aqua foueri.

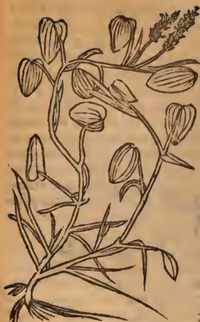
De Potamogetone. Cap. CCLII.

NOMINA.

Ποταμογείτων, ἢ σταχυίτης Græcè, Fontalis & Potamogeton Latinis dicitur. Officinis ignota est herba. Germanis [Samkraut] vocatur. Potamogetõ autem quasi fluminibus vicina dicta est: siquidem aquosis & palustribus locis nasci amat. Stachites verò quasi spicata, ob caulẽ quẽ ex se mittit floribus & semine spicato: Gallicè *Espi d'eau.*

FORMA.

Folium Betæ simile habet, densum, & paulum extra aquam eminens. Ex qua quidem breui admodũ delineatione satis intelligi potest, herbam cuius picturam damus esse Potamogetona. Caulem nanque rotundũ habet, geniculis intersectum, è quibus pediculi exeunt folijs Betæ aut Plantaginis vestiti, paulùm supra aquã eminentibus. Flores etiã spicatos, Plantaginis instar, ꝓfert, ac subinde semen. Quid multa

Potamogeton siue Fontalis.

multa? Folia huius herbæ planè referunt foliũ Indũ vocatũ officinis.

LOCVS.

Nascitur in lacustribus & aquosis locis.

TEMPVS.

Floribus prægnãs est Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat vt gustus etiam abundè docet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Refrigerat & adstringit: pruritibus, vlcerібusque vetustis, & ijs q̃ pascendo serpunt, confert.

EX GALENO.

Adstringit & refrigerat similiter Poligono, sed essentia eius crassior quàm Poligoni est.

EX PLINIO.

Potamogetõ ex vino dysentericis & cœliacis medetur. Peculiariter refrigerat, spissat. Vsus in folijs, cruribus vicios is vtilia, & contra vlcerum nomas, cum melle vel aceto.

De Pede Anserino. Ca. CCLIII.

NOMINA.

QVO nomine veteribus tum Græcis tum Latinis sit appellata hæc planta, nondum cognoscere potui, quapropter nouam vt illi nomenclaturam inderem necesse fuit. Aliam autem & commodiorem non licuit inuenire, præter

præter eam, quam alludentes ad germanicam appellationem imposuimus. Nam si folia eius spectes in ambitu laciniata, planè anserini pedis formam ac similitudinem repræsentant. Hinc appositissimè Germanis nostris vocata est. [Gensz fuosz oder Gensz fuotzle:] Gallicè *Pied de lars.* Quum verò eadem herba suibus inimica admodum sit, atque adeò mortem inferat, factum est vt à mulierculis etiam sit nominata. [Seutod, & Schvventztod]. Et si verò in officinis eius herbæ nullus sit vsus, tamen quia passim nascitur, & temerè fortassis à nonnullis vires eius ignorantibus vsurpari posset, eam silentio transire noluimus, quò scilicet facultas tam vulgaris herbæ omnibus patefieret.

Pes Anserinus.

FORMA.

Caulem profert cubitalem, striatum: folia ad Halicacabi formam accedentia, in ambitu tamen laciniata, atque adeò anserini pedis speciem referentia: flores exiguos, rubentes, semen racematim, veluti in Atriplice syluestri, singulis ramis insidens: radicem obliquam, multasque adnascentias habentem.

LOCVS.

Passim in hortis, alijsque locis vbi fimum reponitur, nasci solet.

TEMPVS.

Iunio mense potissimùm floret.

TEMPERAMENTVM.

Haud dubiè in secundo refrigerat ordine, non secus atq; Solanum hortense.

VIRES.

Suibus exitium affert herba hæc comesta, id quod experientia cognitũ est. In humano corpore idem potest quod Solanum hortense. Quare facultates eiusdem suo quæres loco.

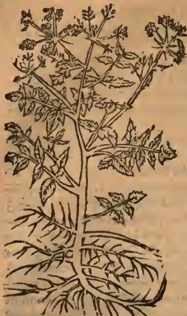
De Petroselino. Cap. CCLIIII.

NOMINA.

ΠΕτροσέλινον Græcis, Apium saxatile Latinis, et Petroselinum appellatur. Germanicè [frembder Petersilien] Gallicè *Persil de Roches & lieux pierreux, ou Macherons* nominari commodè, ad alterius quod Oreoselinum est, vt suo diximus loco, differentiam, potest. Officinæ eius herbæ cuius nunc picturam damus semine pro Amomo vtuntur, nõ tamen sine magno errore, quum constet omnibus (modò conferre inter se vtriusq; historiam non pigeat) Amomum ab ea herba esse diuersissimum. Nos vt tandem sciremus è qua stirpe semen hoc decerperetur, terræ illud mandauimus, & hæc cuius pictura formam ostendit herba erupit, quam nos verum esse Petroselinum, vt paulò pòst ostendemus, credimus.

FORMA.

Petroselinum, inquit Dioscorides, semen Ammi simile obtinet: odoratius tamen, acre, & aroma olens. Breuis quidem delineatio hæc est, atq; imperfecta, vt nihil mirum sit, nos hactenus quod verum esset Petroselinum non potuisse cognoscere. Meritò itaque hoc loco, vt compluribus etiam alijs, Dioscorides negligẽtiæ insimulari potest, vt qui mancas ac mutilas plærásq; posteritati relinquere stirpium historias voluerit. Si verò quispiam paucas etiam has notas expendat, haud dubiè herbam hanc cuius picturam oculis subiecimus, Petroselinũ esse cõperiet. Semen enim eius Ammi tam simile est, vt ab eo vix discerni queat: odoratius etiã existit, & acre, ac aroma olet. In summa, nulla est nota quæ illi non

Petroselinum.

illi non respondeat, vt hoc nomine verum Petroselinum esse credam. Quinetiã tota eius herbæ forma, quæ nõ multùm à nostro & Germanico Petroselino abest, atq; odor, Selini speciẽ esse docent, vt pro Petroselino vsurpare hãc ipsam officinæ tutò possint: semẽ enim quo hodie vtuntur, non Macedonicum Petroselinum, sed Hypposelynum, vt suo diximus loco, existit.

FORMA.

In Macedonia frequens optimúmque nascitur: hinc Macedonicum dicitur: inque saxis & præruptis potissimùm locis, vnde cœpit appellari Petroselinum. Nascitur & alijs in locis, vt lib. j. de Antidotis testatur Galenus, at minus laudatum.

TEMPVS.

Floret Augusto mense, atque subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Petroselinum vt gustu ácre est cum amaritudine, sic & in operibus calidum. Fuerit itaque & ipsum tertij ordinis tum excalfacientium, tum deficcantium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, & menstrua ducit. Stomachi & coli inflammationibus auxiliatur, & torminibus. Laterum quoque, renum, & vesicæ doloribus in potu sumptum, succurrit.

Misce

Miſcetur antidotis vrinam cientibus.

EX GALENO.

Petroſelini ſemen maximè vſui eſt, quum tota etiam herba vnà cum radice ſimilem, ſed imbecilliorem, facultatem ſortiatur. Incidendi etiam vim habet: hinc mẽſes & vrinas largiter prouocat. Flatus quoque extinguit.

APPENDIX.

Sunt, qui hanc herbam quam pro Petroſelino damus, Siſona eſſe putent: quorum ſententiæ cur non magnopere repugnem, facit in primis Dioſcorides, qui Siſona perinde atq; Petroſelinum ſuis notis haud deſcripſit. Dein quòd viribus non diſcrepent, atq; adeò in vſu huius aut illius nullum ſit periculum. Nos tamen noſtram ſentẽtiam propter adductas paulò antè rationes deſerere, niſi euidentibus conuicti argumentis, non poſſumus.

De Roſa. Cap. CCLV.

NOMINA.

PΟδον Græcè, Roſa Latinè, Officinis eodem ſeruato nomine appellatur. Germanicè [Roſen] Gallicè *Roſe* Rhodon autem Græcis, Plutarcho autore nominatur, quòd largum odoris effluuium emittat.

GENERA.

Theophraſtus lib. vj. capi. vj. de plantarum hiſtoria, genera roſarum multa eſſe tradit, quę foliorum multitudine, paucitate, aſperitate, læuitate, colore & odore differunt. Plinius etiam lib. xxj. capi. iiij. ex loci diuerſitate multa roſarum genera colligit. Nos ſimpliciter duo duntaxat illarum genera faciemus, ſylueſtres ſcilicet & domeſticas. Sylueſtres (quæ etiam Caninæ roſæ vocãtur) aſperiores tum virgis, tum folijs ſunt, ac odore, colore, magnitudine à domeſticis ſuperantur. Germani [Heydroſen, & Vvildroſen] vocant. In vtroque verò genere duplices exiſtunt, puniceæ nimirum & candidæ. Nos vtrunque genus vna pictura complexi ſumus.

FORMA.

Vulgò omnibus nota eſt Roſa. Virgas ſiquidem fuſcis

R macu

Rosa.

maculis tinctas, & aculeis plenas emittit: folia incisuris diuisa, nigricantia & aspera. Germinat primùm inclusa grauoso cortice, quo mox intumescente, & in viridesalabastros fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis medio sui stantis complexa luteos apices staminàque capillamentis insidentia, quæ propriè flores dicuntur. Syluestris spongiolas etiam producit, quas pleræque Officinæ Germaniæ nostræ, non sine detestando errore pro Bedegar vsurpant: fructum quoque parit rotundũ, initio viridem, dein puniceum.

LOCVS.

Domestica passim in hortis prouenit. Syluestris etiam nusquam non in campestribus & dumetis nascitur.

TEMPVS.

Rosa vt nouissima inter vernos flores erumpit, ita etiam statim deficit. Decerpenda itaque erit Iunio mense vbi primùm erupit, ne mox nusquam compareat.

TEMPERAMENTVM.

Rosarum vis ex aquea calida substantia duabus alijs qualitatibus, adstringenti videlicet & amara mista, composita est. Flos earum magis etiam ipsis Rosis adstringit, ac proinde sanè exiccatorius est.

VI

VIRES EX DIOSCORIDE.

Rosa refrigerat & adstringit, sed sicca magis adstringit. Succus recentibus folijs exprimendus, detracto forfice vngue (Sic appellatur quod cādidum est in folio) reliquū mortario premi & teri debet in vmbra donec densetur, & ita ad oculorum circūlitiones recōdi. Siccantur etiam folia in vmbra crebro versata, ne mucescant. Ex aridis rosis in vino decoctis expressus liquor, ad capitis, oculorum, aurium, gingiuarum, sedis, recti intestini ac vuluæ dolores penna illitus, collutus infusúsve, cōducit. Eadem sine expressione contusa & illita, præcordiorum inflāmationibus, stomachi humiditati, & sacris ignibus medentur. Siccæ ac tritę femoribus inspergūtur. Misceri solent cōpositionibus quas antheras vocāt, & vulnerarijs antidotis. Vrūtur folia ad honestādas palpebras. Flos qui in medijs Rosis inuenitur siccatur, gingiuarum fluxionibus efficaciter inspergitur. Capita pota, aluum profluentem, & sanguinis reiectiones sistunt.

EX PLINIO.

Vsus succi ad aures, oris vlcera, gingiuas, tonsillas, gargarizatu: stomachum, vuluas, sedis vitia, capitis dolores. In febre per se vel cum aceto ad somnos, nauseas. Folia vruntur in calliblepharum. E siccis femina aspergūtur. Epiphoras quoque aridas leniunt. Flos somnum facit, Inhibet fluxiones mulierū, maximè albas, in posca potus, & sanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores, quantum in vini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec at niculo vetustius, & in vmbra siccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni sacro nō veteri. Naribus subditū caput purgat. Capita pota, sanguinem & ventrem sistunt. Vngues Rosæ epiphoris salubres sunt: vlcera enim oculorum Rosa sordescunt, prǽterquam initijs epiphoræ, ita vt arida cū pane imponatur. Folia quidē vitijs stomachi, rosionibus, & vitijs ventris: & intestinorū, & pręcordijs vtilissima vel illita. Cibo quoque Lapati modo condiuntur. Cauendus quoque in ijs situs celeriter insidens. Et aridis & expressis aliquis vsus. Diapasmata inde fiunt ad sudores coercendos, ita vt à balneis ina

rescant corpora, dein frigida abluantur. Syluestris cum adipe vrsino alopecias mirificè emendat.

EX SIMEONE SETHI.

Odorata calidis capitibus prodest, humida verò offendit, eaque destillationi obnoxia reddit. Sumpta verò febres ex flaua bile procreatas iuuat, & roborat stomachũ & iecur. Proprietate autem quadam testes lædit, prohibetque acres exhalationes ne in caput ferantur.

APPENDIX.

Spongiolæ ac fructus Cynorrhodi seu syluestris Rosæ mirificè valent contra calculum, & vrinæ difficultates, si læuigatæ in puluerem exhibeantur.

De Raphano. Cap. CCLVI.

NOMINA.

Ῥάφανος, ἢ ῥαφανὶς Græcis: Raphanus, Radix, Radicula Latinis: Gallis *Raue, ou Raifort* dicitur. Hæc autem generis sunt nomina, ideoque errant non pauci nostræ ætatis medici & herbarij, qui Radiculæ nomen ad satiuum dũtaxat Raphanum transferunt. Raphanus autem sibi nomẽ ἀπὸ τὸ ῥᾳδίως φαίνειν, id est, quòd facilè appareat, adsciuit: nam die tertio à satu prosilit. Radicis verò nomen sibi arrogauit, quòd cæteras amplitudine corporis superet, vel quàm paucissimis magnitudine cedat. Etenim plærunque in tantam molem coalescit, vt frigidis locis quibus gaudet, sicut in Germania, Plinio lib. xix. cap. v. teste, infantium puerorum magnitudinem æquet. Et memini me stupendæ magnitudinis Raphanos Erfodiæ, Turingiæ celeberrimo oppido, vidisse.

GENERA.

Raphani Græci duo faciunt genera, satiui & syluestris. Satiuus Officinis hodie peculiariter Raphanus minor dicitur. Germanicè [Rettich.] Gallicè *Raifort commun*. Syluestris Latinis Armoracia appellatur. Germani ad vocem Romanam alludentes, [Merretich & Kren] nominant. Galli, *Raifort sauuage*. Nostri hodie herbarij, sua potius quàm veterũ autoritate freti, Radicem simpliciter, generis nomine, vocant

vocant. Nonnulli Raphanum maiorem appellant, propter folia ipsa, quæ satiui folia magnitudine superāt: aut quia acrimonia maiore, aut viribus efficacioribus præditus est.

FORMA.

Raphanus satiua.

Raphanus syluestris.

Radix satiua caudice vno assurgit nōnunquam arboreo radice ad Rapi similitudinē, folijs laciniatis, angulisq; horrida: floribus candidis, & semine in siliquis. Syluestris dicta Armoracia fronde copiosior quàm corpore, folia satiuæ ferè similia habet, magis tamen ad Lampsanæ formā accedētia, longa & acuta: radicem gracilem, mollem, Sinapi instar acerrimam, adeò vt caput tentet, & lachrimas incitet.

LOCVS.

Raphanus in hortis nascitur. Amat autē terrā pinguem Palladio lib. 9. cap. quinto teste, solutam & diu subactam,

Syluestris etiam hodie in hortis habetur, sicque translatus ad culta, edomita feritate mitescit meliorque fit. Crescit aliàs circa margines itinerũ, & loca arenosa, inque pratis nõnunquam sua spõte copiosè prouenit, vt fit in prato ad oppidum Tubingam sito, sacrificorum vocato.

TEMPVS.

Cùm frigoris patientissimus sit Raphanus, solùm æstate, verumetiam hyeme colligi potest. Estque illius vsus quotidianus. Floret æstate.

TEMPERAMENTVM.

Raphanus satiua excalfacit quidem ordine tertio, desiccat verò secũdo. Syluestris autem in vtroque efficacior est. Quin & semen ipsum planta efficacius est.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Raphanus satiuus excalfacit, flatus gignit, ori suauis est. sed stomacho inimicus. Ructus & vrinam cit. Bonam facit aluũ. Si quis à cibo ipsum sumpserit, distributioni eius magis cõferet. Præsumptus autem, cibum subleuat. Prodest ante cibum datus vomituris. Sensus exacuit. Decoctus contra veterem tussim, & crassitiem in thorace natã prodest. Cortex eius cum oxymelite sumptus maiori efficacia vomitiones citat. Hydropicis vtilis. Illitus lienosis etiam confert. Cum melle ea quæ serpendo pascunt sistit. Sugillata tollit. Contra viperarum ictus auxiliatur. Alopecias pilis explet. Lentigines cũ farina loliacea exterit. His qui à fungis strangulantur subuenit. Menses trahit. Semen eius vomitum prritat, vrinamque mouet. Cum aceto potum lienem extenuat. Coctum cum oxymelite calido angina laborantibus vtiliter gargarizatur. Contra Cerastis morsum ex aceto potum auxilio est. Cum aceto illitum gangrænas efficaciter disrumpit, scarificátve. Syluestris tam folia quàm radix olerum modo in cibo coquuntur. Excalfacit autem, vrinã cit, æstuosus est.

EX GALENO.

Facultas inest Raphano discutiendi, itaque ad sugillata, & alios id genus liuores ob eam facultatẽ conducit. Radix eius ex eorum numero est, quæ opsonij potius quam nutrimenti

menti nomine frequenter comeduntur. Vis illi extenuatoria, cum qua cõspicuè vnà excalefacit: acris enim in ea qualitas exuperat. Verno tempore caulem in altum assurgentem producere solet, ceu alia quæ nata sunt excaulescere. Hic elixus estur ex oleo, garo & aceto, vt Rapæ caulis, Sinapi & Lactucæ. Et sanè caulis hic magis quàm crudus Raphanus nutrit, vt qui acrimoniam in aqua deponat: quanquã minimam sanè & ipse alendi potestatem habeat. Quidam nõ solum caulem, sed vnà Raphanos ipsos elixantes comedunt Raparum modo. Cæterũ cũ medicos, tum idiotas illos mirari subit, qui à cœna crudos eos concoctionis iuuãdæ gratia edunt. Ipsi quidem se experientia id abũdè compertum habere dicunt, nullus tamen exẽplum illorum sine damno imitari potuit. Hactenus Galenus. Cuius equidem verba eò libentiùs recitauimus, quòd vulgi errorẽ Raphanos à cœna comedentis lepidè notare videantur.

EX PLINIO.

Raphani decocti mane poti ad ternos cyathos, comminuunt & eijciunt calculos. Iidem, in posca decocti, contra serpẽtium morsus illinũtur. Ad tussim etiam mane ieiunis prodest Raphanus cum melle. Semẽ eorum tostum, ipsũmque cõmanducatum ad Lagonoponon. In aqua folijs eius decoctis, bibere vel succũ ipsius cyathis binis. Cõtrà phlegmoni ipsos illinire tusos vtile. Inchoantibus autem recentem corticẽ cũ melle, veternosis verò quàm acerrimos mandere. Semẽnq; tostum, dein contritum cũ melle suspiriosis. Iidem & cõtra venena prosunt. Cæterùm cerastis, scorpionibus aduersatur, vel ipso semine infectis manibus impunè tractantibus. Imposito Raphano scorpionibus, moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hyoscyami venena æquè, vt Nicander tradit. Et contra ixiam quoq; dari duo Apollodori iubent, sed Citieus semẽ ex aqua tritũ, Tarẽtinus succũ. Lienẽ itẽ extenuãt, iecinori ꝓsunt & lũborũ doloribus. Hydropicis quoq; ex aceto & sinapi sumpti, & lethargici, Praxagoras & iliosis dandos censet. Plistonicus & colicis. Intestinorũ vlcera sanant. At purulenta præcordiorum, si cũ melle edantur. Quidã ad hæc coquere eos in luto

illitos malunt, sic & fœminas purgari. Ex aceto & melle sumpti intestinorum animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum poto cum vino enterocelis prosunt. Sanguinem quoque inutilem sic extrahunt. Medius ad hæc & sanguinem excreantibus coctos dari iubet. Et puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capillos mulierum defluos fricari Raphanis & super vmbilicum imponi, contra tormenta vuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex aqua impositum sistit vlcera quæ phagedænas vocant. Democritus Venerem hoc cibo stimulari putat, ob id fortaßis voci nocere aliqui tradiderũt. Folia quæ in oblongis tantum nascuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi verò acrior Raphani medicina admota sit, Hyssopum dari protinus imperant. Hæc antipathia est. Et aurium grauitati succum Raphani instillant. Nam vomituris, summo cibo esse eos, vtilißimum est. Syluestris vrinæ duntaxat eijciendæ vtilior.

De Ribe. Cap. CCLVII.

NOMINA.

GRAECIS cognitus fuerit necne frutex ille, nondum compertum habeo. Mauritanis & Officinis hodie Ribes nominatur. Germanis, [S. Iohansz treublin oder beerlin,] quòd scilicet circa diui Ioãnis Baptistæ diem, fructus eius fruticis ad maturitatẽ ptingãt. Gallicè *Groselier Rouge*.

FORMA.

Frutex est nullis spinis horridus, sed topiarius magis, vitis pusillæ folijs, baccis rubentibus ex pediculis longis dependentibus refertus, vt pictura ipsa abundè docet. Vnde manifestum fit Mauritanorum Ribes à nostro diuersum esse, quòd non vitis, sed lata potius, magna rotunda & viridia folia habeat. Quanquam non lateat Arabes etiam in Ribes descriptione non admodum concordes esse.

LOCVS.

Paßim in hortis nascitur, ac eorũdẽ puluinos et areas sepit.

TEMPVS.

Circa diui Ioannis Baptistæ natales ferias, & Iulio potißi

tiſsimùm menſe, baccis ac vuis rubentibus frutex ille ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Folia & fructus vehemẽter adſtringũt. Mauritani frigidum & ſiccũ faciunt in ſecundo ordine.

VIRES EX MAVRITANIS.

Baccæ acido ſapore placent. Refrigerant æſtuantem ſtomachum: ſitim reſtinguunt, quæ cum alios, tum maximè febricitantes excruciat. Cibi faſtidia diſcutiũt, & appetentiam inuitant. Fœdam ventris proluuiem cohibent, Vomitiones ſiſtunt, ſtomachum firmant. Alui profluuium quod bilis attulit, retinent: eroſiones & vellicationes eiuſdem tollunt. Sanguinis feruorem demulcent, & bilis acrimoniam domant. Seplaſiarij ſuccum eius fructus condiunt, ad anni totius vſum, Rob de ribe appellantes.

Ribes.

De Rhodia radice. Cap. CCLVIII.

NOMINA.

Ῥοδία ῥίζα Græcè: Rhodia radix Latinè nominatur. Officinis ignota, Germanicè [Roſenvvurtz] vocatur. Rhodiã autẽ tam Græci quã Latini dixerũt, quoniã contrita Roſas redolet. Quapropter Roſæ, quas Græci ῥόδα nominant, non Rhodus inſula, vt imperiti putãt, huic radici nomen fecerunt: Gallicè, *Racine ſentant la Roſe.*

FORMA.

Rhodia siue Rosea radix.

Radix Rhodia Costo similis est, læuior tamen minorísque ponderis & inæqualis odorem Rosarum cum teritur reddens. Reliqua eius facies Telephium refert, nisi quòd flore & semine carere videtur, id quod Galenus etiam asserit, & in Corollario suo annotauit Hermolaus. Dioscorides etiam illorum nullam facit mentionem.

LOCVS.

Nascitur potissimùm in Macedonia. Nunc in multis Germaniæ hortis plantatur.

TEMPVS.

Radix Autumno effodienda.

TEMPERAMENTVM.

Rhodia radix in calefaciendo secundi ordinis, aut certè tertij incipientis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vtilis est capitis doloribus, si madefacta fronti & tempori cum modico rosaceo imponitur.

EX GALENO.

Tenuium partium, & discutientis est facultatis.

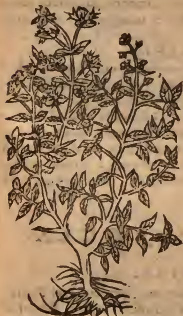
De Sampsucho. Cap. CCLIX.

NOMINA.

Σαμψυχον, ἢ ἀμάρακον Græcis, Maiorana, Amaracus Latinis. Officinæ Latinam appellationem retinuerunt

runt Germanis [Maioram.] vel [Meyran,] Gallis *Mariolaine, ou Marone* dicitur. Animaduertendum autem nos hic de Amaraco ea loqui quę iucundo placet odore. Duplex enim Græcis Amaracus est. Vna que Dioscoridi alio nomine Parthenium dicitur, ingrato prorsus & viroso odore prædita. meritóque ea de causa hodie Cotula fætida nominata. Altera de qua hic agimus, odorata, quā Sāpsuchon Græci priuatim nominant. Id, ne imperitis vox illa πολώνυμος imponeret, monendum esse duximus.

FORMA.

Amaracus seu Maiorana.

Herba est Sampsuchum surculosa, per terram serpens: folijs hirsutis & rotūdis, Calaminthę tenuifolię similibus, admodum odoratis. Hęc delineatio ad amussim herbæ Maioranæ vulgò dictæ fauet: est enim surculis lentè rubentibus, folijs pilosis & rotundis, iucundo odore, semine copioso, quod bullulis quibusdam continet: flore candido & exiguo. Serpit etiam per terram: verùm id non vbique fit interdum enim recta surgit in altum.

LOCVS.

Pasim in hortis & fictilibus vasis prouenit. Gaudet autem locis vmbrosis, aqua & fimo.

TEMPVS.

Aestate dum floribus prægnans est carpitur.

Tem

TEMPERAMENTVM.

Sampsuchum tenuium partium, & digerentis est faculta tis desiccat enim & calefacit ordine tertio.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi vim obtinet, & coronamentis apta. Decoctum eius potum, incipienti aquæ inter cutem prodest, & ijs quos vrinæ difficultas, & tormina discruciant. Arida folia ex melle illita, sugillata tollunt. In pesso subdita menses ducunt. Contra scorpionis ictũ ex sale & aceto illinuntur. Luxatis cerato excepta imponuntur. Similiter & œdematis. Aduersus oculorum inflammationes cum polline polentæ illinitur. Miscetur acopis & malagmatis calefaciendi gratia.

EX PLINIO.

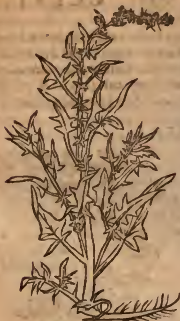
Sampsuchum scorpionibus aduersatur ex aceto & sale illitum. Menstruis quoque multùm confert impositum. Minor est eidem poto vis. Cohibet oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina discutit. Vrinis & hydropitis vtile. Mouet & narium sternutamenta. Fit ex eo oleum quod Sampsuchinum vocatur, aut Amaracinum, ad excalfaciendos emolliendosque neruos. Vuluas calefacit. Et folia sugillatis cum melle, & luxatis cum cera prosunt.

De Spanachia. Cap. CCLX.

NOMINA.

Σπανάχια Græcis recentioribus, Spinacia, vel Spinaceum olus Latinis appellari potest. Arabicæ factionis principes Hispanach, hoc est, Hispanicum olus nominant. Germani [Spinet, oder Spinnat] Galli *Espinars*. Spanachiam haud dubiè ab oleris raritate dixerunt Græci: rarò enim illo vtebantur medici, quòd cibo magis forsitã, quàm medicinæ nata esset, nec quicquã illustre sortita. (Vel quòd etiam simile veri est) ab alijs nationibus emendicato spinaceo nomine, Spinacia vulgo dicta est ab insigni semini spiculo

ſpiculorum nota. Etſi enim herba ipſa glabra & mollis ſit, ſemen tamen in ſpinas coalleſcit. Hiſpanicum verò olus no minauere, forſitan quòd inde primum duxerit originem, ad cæteras tandem nationes tranſlata.

Spanachia ſeu Spinacia.

LOCVS.

Exit ſeptem diebus à ſatu, folio primùm triāgulo, molli, mox intybi, plærunque quà pediculo cohæret laciniato, inerti ſapore, exigua radice, tenuibus capillamentis fibrata, caule cubitali nonnunquam altiore, intus cauo: floribus in vertice rotundis, racematim coeuntibus, exiguis: ſemine ſpinulis horrido.

LOCVS.

Nullum ſolum reſpuit, ſed vbicunque ſatum fuerit hic lætiſsimè prouenit.

TEMPVS.

Seritur Septembri menſe, non horrens hyemis frigora, vt verno tempore cibum ſuppeditare poſsit. Martio etiā menſe ſeritur, Iunio autem & Iulio menſibus ſemen & flores profert.

TEMPERAMENTVM.

Spanachia primi refrigerantium & humectantium ordinis eſt.

VIRES.

Aluum emollit. Melius Atriplice ſuppeditat alimentum, ſed aluo parum hærens facilè exigitur. Flatus colligit, &

vomi

vomitiones cōcitat, nisi excrementitius humor abijciatur. Ventrem decoctæ ius proluit. Stomacho inutile. Et cæterasferè omnes Atriplicis vires sibi fertur arrogasse.

De Sanicula. Cap. CCLXI.

NOMINA.

HERBA quam omnes hodie Saniculá vocant, à nullo, quod sciam, veterum descripta est, sed à recentioribus inuenta, vt multæ aliæ vulnerariæ herbæ. Sunt autem qui Diapensiam nominent. Germanis [Sanickel,] Gallis *Sanicle* dicitur. Nomen Saniculam à sanandis vulneribus traxisse vulgò constat.

GENERA.

Sanicula mas,

Sanicula fœmina.

Duum est generum. Vna quæ propriè apppellatur Sanicula, ideoq; marem, vt certius esset discrimē appellauimus.

Get

Germanicè [Sanickel mennle.] Altera ab omnibus ferè herbarijs pro specie Osteritij vulgò vocati habetur, sed falsò, quando neq; in folijs, neq; in radice vlla appareat acrimonia, sed perinde atq; in mare Sanicula, amaritudo et adstrictio. Germanis errore etiam quodã [Dick klein Meister vvvrtz] nominatur. Nos eandem (cum & forma & facultate ad veram Saniculam, quam marem fecimus, proximè accederet) Saniculam fœminam nuncupauimus. Germanicè [Sanickel vveible.]

FORMA.

Sanicula vera, atque adeò mas herba est folio vitis, aut Apij, in quinq; partes dissecto, rubentibus in fine sectionũ maculis quibusdam: surculis quoq; rubris ad radicem, quæ multis ei capillamentis fibrata subest: capitulis in summis coliculis pusillis, herbacei coloris & subnigris. Fœmina quòd ad folia attinet priori similis, rubentibus tamen maculis caret, itémque rubris ad radicem surculis, quòd in ea hæc singula candida sint. Flores in summo candidos, ac subinde semen striatum & oblongum profert.

LOCVS.

Nascitur in syluis & vmbrosis locis.

TEMPVS.

Carpenda cum suis capitulis Maio & Iunio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Non est simplicis naturæ, sed, vt indicio est gustus, adstringit simul & amara est, vt hoc nomine calefactoriã & exiccatoriam esse nulli dubium sit. Statuunt autem calidam & siccam ordine secundo.

VIRES.

Saniculæ herbæ succum vulneratis in potu mirificè conferre experientia compertum est. Tumores quoque reprimere decoctam herbam impositam, aut eius succum illitũ tam in homine quàm in pecoribus constat. Neque enim aliud præsentius est auxilium, cùm ad fauces vel pulmones vitium decubuit. Et in summa, omnia quæ Symphyton, pręstat etiam Sanicula. Potissimùm verò sanguinis sputo, dysenteriæ, renúmque vitijs medetur.

DE

De Soncho. Cap. CCLXII.

NOMINA.

ΣΟγχ☉ Græcè, Sonchus, Cicerbita Latinè dicitur. Sūt qui Lactucellam & Lactetonem appellent, quòd scilicet caulis eius diffectus copioso diffluat lacte. Germanicè [Mosz, oder Gensz dustel.] Gallicè *Laicteron, ou Palaisan lieure* vocatur. Sonchus autem sibi nomen vendicauit ἀπὸ τοῦ σῶον χέον, eò quòd salubrem fundat succū, vtpote qui sua sorbitione stomachi rosiones leniat, & lactis abundantiam nutricibus subministret: genitalibúsque locis collectione laborantibus præsidio sit. Cicerbitæ tamen vocabulum (quo omnis Hetruria adhuc vtitur) recēs esse adiectitiūq;, & ex nō multo tēpore Dioscoridi accreuisse videtur.

Sonchus aspera.

Sonchus non aspera.

GENERA.

Sonchi duo sunt genera. Alterum syluestrius, aculeatius,& nigrius, quod [Gensʒdistel] Germanicè vocatur. Alterum tenerius esculentúmque,ac minùs nigrum. Germanis [Hasenkol] dicitur. Et Apuleio Lactuca leporina, quòd cùm leporem animus defecit æstu,hac sibi herba mederi soleat.

FORMA.

Cubitalis & angulosus Soncho caulis est, cauus & aliquādo rubescens,& qui fructus copioso lacte manat. Folia habet per interualla in ambitu scissa. Florem luteum,qui: vt Senecionis, breui digestus abit in pappos,vanescitque in lanugines.

LOCVS.

Vbique ferè in macerijs hortorum, potißimùm autem in vineis Sonchus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus Sonchus vterque.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentum eius quodammodo mixtum est:constat enim ex aquea terreáque essentia,vtraque leuiter frigida. Nam & adstrictionis cuiusdam est particeps. Et siue cataplasmatis in morem imponatur,siue edatur,manifestè refrigerat. Posteà verò quàm planè resiccatus fuerit,terrestre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vis vtriq; Soncho refrigeratoria,modicéq; adstringens. Proinde stomacho æstuanti & inflāmationibus illiti prosunt. Succus eorum in sorbitione datus stomachi rosiones morsúsve mitigat,& lactis abundantiam efficit.In lana appositus,sedis ac vuluæ inflammationibus opitulatur.Tam herba quàm radix illita scorpionum ictibus subuenit.

EX GALENO.

Sonchus vbi adoleuerit,ex spinosis plantis est.Cæterùm viridis etiamnum & tener estur perinde vt cætera olera syluestria.

Intubum satiuũ latifolium, siue Endiuia

Intubum satiuum angustifolium siue Scariola.

cinis. Nam qua hodie sub hac voce vtuntur, non est vera Endiuia, sed Lactuca syluestris, vt suo diximus loco. Germanicè [Endiuien] vocari potest, Gallicè *Endiue*. Altera angustiora folia habet, & subamara est. Hæc diminutiuo à Seris nomine Seriola dicitur, quod deinde corrũpentes recentiores Scariolam fecerunt. Germanicè [Scariol] appellari poterit: Gallicè *Scariole*. Erraticus iterũ Intybus in duas species, Plinio loco anteà citato autore, degenerat. Vna, quæ Græcis ab insigni amaritudine πικρὶς, & κιχώριον nominatur, Latinis autem Ambubeia. Vulgus herbariorũ & Officinæ Cichoreã vocant, Germani [Vvegvvarten,] quasi viarum custodem, vel [Vvgvveiſz,] quòd peregrinis quasi viã indicare videatur: Gallicè *Cichoree*. Altera quæ latiore folio prodit. Plinio Hedypnois nominatur, haud dubiè non alia

ratione nisi quòd suauiter dormire, somnumq́ue irrepere faciat. Vel(si paulò durior hęc videtur interpretatio) quòd flos eius præter alias Serides suauiter admodũ spiret. Theophrasto libro septimo de plantarum historia, capite septimo, & Plinio libro vigesimoprimo, capite. 15. Aphaca alio nomine appellatur: diuersa tamen ab ea quam suprà descripsimus, & quę aliàs Vitia syluestris dicitur. Vulgò Dẽs leonis, quòd folium sinuatim per lacinias denticulatũ sit, & Rostrum porcinum nominatur. Officinis nostris (quæ barbaris delectantur vocibus) Taraxacon, aut Altaraxacõ dicitur, Germanis [Korlkraut, Pfaffenrorlin, Pfaffenblatt,] Gallis *Dent de Lyon*.

FORMA.

Intubum syluestre siue Cichorium.

Hedypnois siue Dens Leonis.

Satiuus Intubus caulem edit magnũ, rotũdum, striatũ, frequentibus surculis brachiatum. Germinat foliatu statim à radice

à radice venoso. Flos illis in ramusculis cœruleus, & nonnunquam etiam cādidus emicat. Prima autem eius species, vt diximus, folio latiore, altero angustiore cōstat. Erratici Intubi genus primum, quod Cichorium vocāt, germinat à radice post Vergilias, folio Betæ laciniato ferè semper in solo procumbente: caule magno, fistuloso, frangi contumace, multis ramulis brachiato, ad vinctum quoque lentis: flore cœruleo, interdum albo, particulatim vsque in autumnū erumpente, qui nubilo etiam die solis exortu panditur, & cum eo circumagitur in occasum, noctu semper compressus, & interdiu hiscens. Hinc panditur rudissimus quorundā error, qui hanc herbam quā Germani [Vvegvvart] nominant. Heliotropiū esse contendūt: cùm tamen primùm folia repugnent, quæ non sunt Ocimo similia, neque candida, sed nigricantia magis: Deinde non candidum, sed magna ex parte cœruleum florem habet. Radix denique eius, vt Heliotropij, non inutilis, sed experientia teste, mirè efficax. Quibus omnibus accedit manifesta cū alijs satiuis Intubis similitudo, quæ vna satis docet Intubum esse sylue-strem: & non Heliotropium: Vt quorundam temeritatem non satis mirari queam, qui contra apertam veritatem, & omniū medicorum cōsensum, secus pronunciare audent. Alterum, quod Leonis dens nominatur, folijs multis constat, vtrinque denticulatis, in terra sessilibus, cauliculis dodrantalibus, concauis, læuibus & enodibus, flore luteo, stipantibus in circulum foliolis coronato, qui senescens euanescit in lanuginem, quæ cum aura raptim fertur.

LOCVS.

Satiuus non prouenit nisi in hortis cultu & diligentia humana: haud tamen difficulter vbi satus fuerit, emergit. Erratici prima species passim iuxta itinera nascitur. Altera in hortis, & passim ferè etiam sponte sua gignitur.

TEMPVS.

Satiuus Iunio & Iulio mensibus floret. Cichoriū eodem ferè tempore incipit florere, & in autumnum vsque durat,

Hedypnoidis in Martio erumpunt flores, & in æstatem vsque perdurant.

TEMPERAMENTVM.

Seris olus est subamarũ, & magis quod syluestre est, quod ob idipsum Picrida quidam nũcupant, quidam verò Cichorium appellant. Est autem ea siccæ frigidæque temperaturæ, vtrunque secũdo absceſſu. Porrò domestica magis etiã quam syluestris refrigerat. Sed & humiditatis multæ admistio siccitatem extinguit. Vtraque autem adstringẽtis qualitatis particeps est.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Omnes adstringunt & refrigerant, & stomachum adiuuant. Aluum sistunt coctæ, si cum aceto aſſumãtur. Syluestres autem stomacho meliores. Comesti imbecillum & æstuantem leniunt. Cardiacis per se, aut cum polenta vtiliter illinuntur. Podagris & oculorum inflãmationibus succurrũt. Herba & radix illita, percuſsis à scorpiõe subuenit. Ignibus sacris cum polenta medetur. Succus eorum cum cerusa & aceto vtiliter ijs quæ refrigerationem desiderant inungitur.

EX PLINIO.

Intubi quoque nõ extra remedia sunt. Succus eorũ cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idemque cũ vino potus, iecinoribus & vesicę & epiphoris imponitur. Cichoriũ refrigerat. In cibo sumptum & illitum collectiones, succusque decocti ventrẽ soluit. Iecinori & renibus, & stomacho prodest. Item si in aceto decoquatur, vrinæ tormina discutit. Item morbum regium è mulso, si sine febre sit. Vesicam adiuuat. Mulierum purgationibus quidem decoctũ in aqua adeò prodest, vt emortuos partus trahat. Adijciunt magi, succo totius cũ oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ velint faciliùs impetrare. Hedypnois stomachum diſſolutũ adstringit cocta: crudaque sistit aluum. Et dysentericis prodest magis cum lente. Rupta & cõuulsa vtroque genere iuuantur. Item quibus genitura valetudinis morbo effluat. Seris vtraque stomacho vtiliſsima, præcipuè quẽ humor vexat. Cum aceto in cibo refrigerant vel illitę discutiuntq; & alios

alios quàm ſtomachi. Cum polenta ſylueſtrium radices ſto machi cauſa ſorbētur, & cardiacis illinuntur ſuper ſiniſtrā mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis vtiles, & ſanguinem reijcientibus. Item quibus genitura fluit, alterno dierum potu.

EX SIMEONE SETHI.

Stomacho bonū eſt Intubum, ſi cum aceto quis eo vtatur. Poſtquam decoctum eſt, aluū ſiſtit. Obſtructiones auferendi vim habet, vt nullum aliud olus. Sanguinis feruorē ſedat, & inflammationes iecoris diſcutit, & ictericos iuuat. Iecur proprietate quadam corroborat. Mediocriter ſomnū inducit. Tradūt quidam poſt venæ ſectionem, aut cucurbitas, ſi quis cum aceto vtatur, iecinoris ſanitatem cōſeruare. Veneris appetētiam extinguit, & ſemen genitale in ijs qui frigidam habēt temperaturam, minuit. Vtile eſt ad ſanguinis excreationem. Huius etiam decoctum iecinori admodum vtile. Semen febres ex flaua bile ortas iuuat: at lieni nocet.

De Staphylino. Cap. CCLXIIII.

NOMINA.

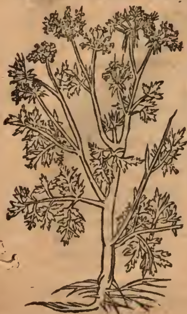
Σταφυλῖνος Græcè, Paſtinaca Latinè dicitur. Germanicè [Paſtiney, oder Paſtnachen,] Gallicè *Paſtenades Carottes ou Panetz.*] Paſtinacæ verò nomen à paſcendo dictum videtur: natura enim ei calens, ſapor vehemens, alit corpus, & Venerem cit.

GENERA.

Duplex Paſtinacæ genus. Vna enim ſatiua eſt, quæ iterum duorum eſt generum. Vnum genus, quod vulgò Carota dicitur, Germanicè [zam Paſtiney, & rot Ruoben.] Alterum, quod quidam inter Rapa connumerant. Hinc eſt quòd Germani [Geel Ruoben] vocant. Sylueſtris altera, quæ propriè Staphylinus Græcis nominatur, Germanicè autem [Vvild Paſteney, oder Vogelneſt.]

FORMA.

Folia Gingidij habet Paſtinaca ſylueſtris, latiora tamen & ſubamara. Caulem rectū, aſperúmq;, vmbellam Anetho

Pastinaca satiua prima.

Pastinaca satiua altera.

similem obtinentem,in qua flores candidi,exiguum quiddam purpurei in medio habentes , & ferè ad croceum accedentis. Radix digiti crassitudine,dodrātalis,odorata,quæ cocta manditur. Hortenses syluestribus per omnia similes sunt , nisi quòd flores in medio purpureum quiddam non habeant,& radix vnius in suprema sui parte purpurea sit, alterius autem magis lutea.

LOCVS.

Passim circa itinera,loca petrosa,& hortorū maceries sua sponte proueniunt erraticæ. Satiuæ in hortis nascuntur.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus flores & semina Dauco similia producit vtraque.

TEM

Pastinaca erratica.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & abstergit vtraque, magis tamen syluestris.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Erraticæ semen potũ aut appositum menses ducit. Vrinæ difficultatibus, hydropicis, & pleuriticis in potu confert. Contra venenatorum morsus & ictus vtile. Ferunt non lædi à venenatis, qui id præsumpserint. Conceptus adiuuat. Radix ipsa vrinam cit, & Venerem stimulat. Fœtus ex vtero pellit apposita. Folia trita cum melle imposita vlcera depascentia expurgant. Hortensis Pastinaca cibo aptior est. Ad eadem, sed minori efficacia, prodest.

EX GALENO.

Pastinaca satiua imbecillior, syluestris ad omnia potentior. Vrinas mouet, & mẽses prouocat cum herba quidem tota tum maximè semen & radix. Habet porrò etiam abstersorium in se quippiam: quãobrem pascentia vlcera quidam folijs eius cum melle, quò pura reddant, illinunt.

EX PLINIO.

Pastinacæ erraticæ semen contritum, & in vino potum, tumentem aluum, & suffocationes mulierum, doloresq; lenit in tantum, vt vuluas corrigat. Illitum quoq; è passo vẽtri earum prodest. Viris verò cum panis portione æqua tritum. Ex vino potum contra ventris dolores. Pellit et vrinã

& phagedænas vlcerum sistit recẽs cum melle impositum. Vel aridæ farinæ inspersam radicem eius Dieuches contra iecinoris & lienis, ilium, lumborum & renũ vitia, ex aqua mulsa dari iubet. Cleophantus & dysentericis veteribus. Philistion in lacte coquit, & ad stranguriam dat radicis vncias quatuor. Ex aqua hydropicis, similiter & opisthotonicis, & pleuriticis comitialibus. Habentes eam feriri à serpentibus negantur, aut qui ante gustauerint, non lædi. Percussis imponitur, cum axungia. Folia contra cruditates manduntur. Orpheus amatorium inesse Staphylino dixit, fortassis quoniam Venerem stimulari hoc cibo certum est: ideo conceptus adiuuare aliqui prodiderunt. Ad reliqua & satiua pollet, efficacior tamẽ syluestris. Semen satiuæ quoque cõtra scorpionum ictus, ex vino aut posca salutare est. Radice eius circunscalpti dentes, dolore liberantur.

De Strychno. Cap. CCLXV.

NOMINA.

Στρύχνος Græcè, Galeno per vnius literæ abiectionem τρύχνος, Solanum Latinè, Officinis Solatrum, vulgò Cuculus, Vua lupina, Vua vulpis, Morellaque dicitur. Germanicè [Nachtschatt.] Gallicè *Morelle*.

GENERA.

Quatuor, Dioscoride & Galeno autoribus, Solani sunt genera. Primum hortense dicitur, quod scilicet olim in hortis cũ alijs oleribus quæ edendo sunt, seminabatur. Hodie sua sponte, & inuitis cultoribus prouenit. Nigrum alio nomine, à nigris nimirum folijs aut in extrema maturitate fructu nigro, appellatur. Germanis simpliciter [Nachtschatt,] Gallis *Morelle* vocatur. Secundum, quod priuatim Halicacabum nominatur, Vesicariam quoq; vocant à folliculis quos producit, vesicarũ in animantibus speciem imitantibus, vel quòd vesicæ calculis medeatur. Officinæ Arabes secutæ, corrupto Halicacabi nomine. Alkakengi appellant. Germani nostri [Iudenhuetlin, oder Doklin, Iudenkirsen, Schlutten, Boberellen, Rot Nachetschatten,] Galli *Baguenaudes*. Est præterea alia Halicacabi species

cies nuperrimè inuenta, & aliunde in Germaniam allata, cuius nemo antiquorum scriptorum, quod sciam, mentionem fecit. Nos discriminis gratia Halicacabum peregrinum nominauimus, Germanicè [Vulsch Schlutten] non ineptè nuncupauimus. Gallicè *Baguenaudes sauuages*. Tertium Solanũ somnificum ab effectu scilicet nominãt. Sunt qui solatrum dormitorium vel marinũ dicant, quòd rupibus non longè à mari inueniatur: Gallicè *Morelle marine*. Quartũ Græcis μανικὸν, hoc est, furiosum nominatur, officinis Solatrum mortale.

FORMA.

Solanum hortense.

Solanũ hortense frutex est esculentus, exilis, alas multas habens, folia nigra Ocimo maiora & latiora, fructũ rotundum, viridem, cùm autem maturuerit nigrum, aut rufum. Flos huic cãdicat. Halicacabum folijs priori simile, latioribus

Halicacabum peregrinum. *Solanum ſomniferum.*

Pęderota vocant, accedens. Caules à radice proceros decem aut duodecim emittit, vlnarũ cubitorumve quatuor altitu dine, capitulum effigie oliuæ incidens, ſed hirſutum vt Pla tani pilulæ, maius tamen & latius. Florem nigrũ, poſt hũc fructum racemoſum, rotundũ, nigrum, denis aut duodenis acinis cõſtantem, Hederæ corymbis ſimilibus, mollibus vt vuæ. Radicem candidam, craſſam, cauam, cubitalem. Cæterum plantatur nunc in hortis Germaniæ herba Italis vocata Stramonia, & pomũ ſpinoſum, quã nonnulli inter Solani ſpecies numerant, non quòd deſcriptioni reſpondeat, ſed quod eius folia opij odorem referre videãtur, Quare vt alijs ocaſionem daremus cogitandi de hac planta, hoc loco eius picturam inſerere placuit. Flores huius herbæ ſuauem Lilij ſpirant odorem. Videtur viribus parum à poſteriori-

bus

Stramonia siue solatrum mortale.

bus generibus Solani distare. Germanicè à pomis appellare libuit, [Stechend oder rauch oepffelkraut.]

LOCVS.

Hortense passim in opacis locis, & semitis obuium est. Nascitur & in hortis. Halicacabũ in vineis copiosissimè prouenit. Somnificum in saxosis nec procul à mari locis producitur. Furiosum in montanis, ac vento perflatis locis, & vbi plantani nascũtur.

TEMPVS.

Hortense tota ferè æstate floret, autumno autem fructus eius maturescit, Halicacabum vesicas illas suas in fine Augusti, & inter initia Septembris mensis colore primùm viridi, mox paulatim rufescente, profert.

TEMPERAMENTVM.

Hortense refrigerat & adstringit in secũdo ordine, mediũ autẽ absolutè in humectando & exiccando. Galeno li. 5. simp. cap. 9. teste. Idem faciunt Halicacabi folia. Somnificum tertij est refrigerantiũ ordinis. Manici seu furiosi cortex radicis refrigerat secundo ordine incipiente, & desiccat in secundo iam completo, & tertio incipiente.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Hortense refrigerandi facultatem obtinet, quapropter folia ignibus sacris, herpetibus cũ farina polentę illita prosunt. Per se autẽ trita & imposita ægilopas, capitisque dolores

lores sanant. Stomacho æstuanti auxiliantur. Parotidas cũ sale trita & illita discutiũt. Succus eius valet aduersus ignes sacros, & herpetas cũ cerusa, rosaceo & lythargyro. Ad ægilopas verò cum pane. Infantium quoque ardori, quem syriasin vocant Græci, cum rosaceo perfusus proficit. Miscetur collyrijs pro aqua aut ouo contra acres fluxiones ad inunctiones. Aurium dolori instillatus prodest. Muliebria profluuia in lana appositus, sistit. Succus fuluo gallinarũ in domibus oberrantiũ fimo subactus & linteo appositus ægilopis remedio est. Halicacabum vim vsũmq; hortensis Solani habet, verùm nõ comeditur. Fructus eius potus, eo quòd vrinam mouet, regiũ morbum expurgat. Vtrorũmque herba exprimitur, & succus siccatus in vmbra reponitur, ad eadẽ vtilis. Somnifici radicis cortex in vino drachmæ pondere potus, somnificã facultatem obtinet, Papaueris succo mitiorem. Fructus vehemẽter vrinã cit. Corymbi eius ferè duodecim hydropicis dantur. Plures autẽ poti ecstasin faciũt. Remedio est aqua mulsa copiosa potui data. Succus eius medicamentis dolorem leuantibus & pastillis miscetur. In vino decoctus & in ore retentus dentium doloribus succurrit. Radicis succus cum melle inunctus oculorum hebetudines tollit. Furiosi radix in vino drachmæ vnius pondere pota, non illepidas neque iniucũdas imagines speciésve efficit. Duarum verò drachmarum pondere pota, ad tres vsque dies ecstasin affert. Quatuor autem drachmæ haustæ interimunt. Remedio est aqua mulsa maiore copia pota, & vòmitione reiecta.

EX GALENO.

Solanum esculentum quod in hortis nascitur, notum est omnibus, vtuntúrq; illo ad ea omnia quæ refrigerari & adstringi postulant. Cæterorũ verò non esculẽtorum vnum quidem nũcupatur Halicacabum, fructum habens rufum, acino vuę tum figura, tum magnitudine adsimilẽ, quo etiã ad coronas vtũtur. Alterum autẽ fruticosum, quod somnificum, & tertium quod furiosum dicitur. Halicacabum igitur in foliorum facultate hortensi simile est, fructũ habens ciendæ vrinæ idoneũ: proinde multis compositis faculta-

tibus

genus,licet præferatur hortẽsis saporibus. Et nihil esse corporis malorum,cui non salutare sit Strychnos Xenocrates prædicat. Somnifici radicem bibunt qui sunt vaticinãdi callentes,quòd furere ad cõfirmandas superstitiones aspici se volunt. Remedio est (id enim libentius retulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data. Nec illud prætereo,aspidũ naturę Solanum somnificũ in tantum aduersum,vt radice eius propius admota soporentur,illud sopore enecãte vim earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

APPENDIX.

Quod nos somnificum esse dicimus Solanum,aliqui hortense non sine maximo errore esse putãt, plurimúmq; suibus conferre,ac easdem à lethalibus morbis præseruare asserunt. Nos tamen non laboramus magnoperè quomodo suibus succurrat,sed quid in homine possit magis consideramus,quum constet plæráque alijs animantibus esse cibũ, quæ homini venenum sunt. Experientia verò cognitũ est, geminos pueros statim ex esu acinorũ huius generis Solani mortuos esse. Quod sanè exẽplum nos mouet vt somniferũ esse credamus, potissimum cum in vniuersum ferè illi descriptio quadret,vno hoc dempto, ꝙ semen nõ habet in siliquis croceũ. Sunt autem notæ quædã in hortẽsis etiam delineatione quæ illi nõ conueniunt. Neq; enim exilis est frutex,sed propemodum arborescens; neque etiam florem candidum,sed spadiceum obtinet. Quod verò ad flores & fructum attinet,videtur accedere ad historiam Solani furiosi,vt suspicio ferè sit duorum horum generum historias esse confusas: quam quidem auget Theophrastus, qui in eorũdem descriptione nonnihil à Dioscoride variat. Quicquid verò sit,certum est Solani esse speciem, quod forma ipsa foliorum abundè docet:atque huic vehementem refrigerandi vim,maximè si paulò copiosiùs sumatur,inesse:vt hoc nomine pro somnifero Solano eius vsus medicis nullo periculo esse queat. Nos vulgi sententiam sequuti,appellauimus [Dolkraut.] posset etiã Germanicè vocari [Schlaff Nachtschatt.] Sunt qui [Sevvraut] nominant. Quòd si tamen hæc nonnullis haud satisfecerint, certè necesse erit

Mandragoræ ſpeciem eſſe fateantur tertiam, quam pingit Theophraſtus lib. vj. de Hiſt. planta. cap. ij. ijs verbis: ἴδιος δὲ ὁ καρπὸς τοῦ μανδραγόρου τῷ μέλανι καὶ ῥαγώδης καὶ οἰνώδης εἶναι τῷ χυμῷ, hoc eſt, fructus Mandragoræ peculiaris, quia niger, acinoſúſq́; & vinoſus ſuo ſapore ſentitur. Hæ enim omnes notæ in fructu huius fruticis reperiuntur. Sed plura ea de re in capite de Mandragora diximus.

ADNOTATIO.

Halicacabum peregrinum & ſtramonia ex horto ſancti Germani pratenſis iam vulgaria multis ſunt.

De Symphyto magno. Ca. CCLXVI.

NOMINA.

Symphytum magnum.

Σύμφυτον, ἢ σύμφυτον μέγα Græcis, Symphytum & Solidago Latinis, Officinis & herbarijs Conſolida maior, Germanis [Vvalvvurtz, Schvvartz-vvurtz, Schmervvurtz, groſſe beynvvell,] Gallis *Conſyre*. Nomen illi apud Græcos Latinóſque egregia conſtringẽdi & conglutinandi vis fecit.

FORMA.

Caulem emittit binum cubitorũ, aut maiorem, læuem, craſſum, anguloſum, Sonchi modo inanem, circa quem folia ſunt non magnis inter

interuallis distantia, hirsuta, angusta, oblonga, ad Buglossi foliorum figuram accedentia. Habet caulis secundùm angulos eminentias quasdam productas. Folium tenue ex singulis alis prodit. Flores lutei, & semen Verbasci. Totus verò caulis & folia quandam lanuginem modicè asperam, tactu pruritū mouentem habent. Radices in supficie extrà ve nigræ, intus candidæ & glutinosæ, quarum est vsus. Hæc siquidem delineatio adamussim huic herbæ quæ vulgò Consolida maior appellatur, competere videtur, quòd nulla prorsus sit nota quæ illi non quadret. Sed obtrudet quispiam, florum colorem non respondere, quem Dioscorides luteum esse dicit, quum in nostra Consolida alius sit. Cui ita responsū volo. Coloris ista in floribus diuersitas non tanti momenti est, vt aliud à Consolida maiori Symphyton esse, conuincere possit: neque enim vbique terrarū, etiam earundem herbarum, flores similes sunt. Exemplo est Buglossum, quod Borraginem hodie officinæ vocant: hoc enim interdum albos, quos nos Norimbergæ & Culmachij sæpe vidimus: magna autem ex parte purpureos producit flores. Sic quoque Symphytū frequenter flore subrubro, vel leniter purpurascente, vt Onolzbachij, rarius candido conspicitur. Tubingæ tamen omnia flore albo visuntur. Luteis floribus nullum in Germania vidisse me memini. Quòd autem alios quam luteos nonnūquam proferat flores Symphytum, satis docet Apuleius in commentariolo illo quem de herbis conscripsit, qui illius flores nigros esse tradit, subrubros aut subpurpureos haud dubiè innuens. Nos vna pictura vtrosque flores exhibemus. Germani candidis floribus Symphytum fœminam, subrubris verò marem appellant. Cæterùm non est quòd in Symphyti descriptione te perturbet aut remoretur, quod idem caulis simul læuis & angulosus dicitur: id enim sic intelligendum venit, quòd caulis non perpetuò læuis aut angulosus sit, sed modò hunc, modò illum producat pro soli diuersitate.

LOCVS.

Locis aquosis, palustribusque abundè prouenit.

TEMPVS.

Per integram æstatem floret. Radix tamen in Autumno carpenda venit.

TEMPERAMENTVM.

Modicè, ordine scilicet secundo, calefacit, exiccat & contrahit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radices tritæ & potæ cruenta expuentibus, ruptisque prosunt. Recentia vulnera illitæ glutinãt. Carnes si vnà coquantur cogunt. Inflammationibus, sedis potissimùm, cũ Senecionis folijs vtiliter illinuntur.

EX GALENO.

Symphitum magnum similem petræo facultatem habet, non tamen gustantibus dulce, neque odorantibus odoratum apparet, sed ijs sanè ab illo diuersum est. Cæterùm quatenus viscositatem quandam & mordacitatem obtinet, Scillæ simile est. Vtitur eo ad omnia quæ petræo. Potest autem petræum, collectũ in thorace pulmoneque pus expurgare. Habet etiam contrahendi vim, qua sanguinis eiectionibus auxiliatur. Enterocelis imponitur, & ad conuulsa & rupta cum oxymelite bibitur. In vino decoctum ad dysenteriam, & profluuium muliebre rubrum constringendum exhibetur.

EX PLINIO.

Symphyti radix illita enterocelas cohibet. Vulneribus sanandis tanta præstantia est, vt carnes quoque cum coquũtur, conglutinet addita, vnde & Græci nomen imposuere. Ossibus quoque fractis medetur.

SYMPHYTI PETRAEI VIRES.

Quum Dioscorides & Galenus ad Symphyti facultates lectorem in Symphyti magni historia ablegent remittantque, necesse est, vt illas ordine connumeremus more quidem nostro, primùm ex Dioscoride, Deinde ex Galeno & Plinio.

EX DIOSCORIDE.

Decoctum in aqua mulsa & potum Symphytũ petreũ, quæ in pulmone sunt expurgat. Sanguinem reijcientibus

& re

& renum doloribus cum aqua datur Ad dysenteriam & rubra fœminarum profluuia in vino decoctũ bibitur. Ad cõuulsa & rupta ex aceto mulso sumitur. Cõmanducatum sitim arcet. Gutturis asperitatibus prodest. Recẽtia vulnera glutinat, & intestinorum ramices illitum coercet. Carnes cùm vnà coquitur conglutinat.

EX GALENO.

Symphytum petræum ex contrarijs constat facultatibus habet enim incidendi vim quampiam, qua collectum in thorace & pulmone pus expurgare potest. Habet etiam quandam cõtrahendi facultatem, qua eiectionibus sanguinis auxiliatur: & tertia ad eas inest humiditas quędam non immodicè calida, per quam gustantibus dulce apparet, & odoratu iucundũ. Mansum sitim extinguit, & arterię asperitates sanat. Portò secundum omnium dictarum virium mistionem simul digerere abundè potest, simulq; corpora contrahere & constringere. Proinde enterocelis imponitur & ad conuulsa & rupta cum oxymelite bibitur. Cæterùm qui ipsum in vino decoctum ad dysenteriam, & rubrum muliebre profluuium exhibent, tanquam desiccante & contrahente vtũtur. Qui verò ad nephritim renúmve dolorẽ, tanquam expurgante & incidente.

EX PLINIO.

Vtilissimum lateribus, lienibus, renibus, torminibus pectoris, pulmonibus, sanguinem reijcientibus, faucibus asperis. Bibitur radix trita, & in vino decocta, & aliquando superlinitur. Quin & commanducata sitim sedat, præcipuéque pulmonem refrigerat. Luxatis quoq; imponitur & cõuulsis, lieni, interaneis. Aluũ sistit coacta in cineres. Detractis quoque folliculis trita cum piperis nouem granis & ex aqua pota. Vulneribus sanandis tanta pręstantia est, vt carnes quoque cùm coquũtur, cõglutinet addita, vnde & Græci nomen imposuerunt. Ossibus quoque fractis medetur.

De Sicy satiua. Cap. CCLXVII.

NOMINA.

Σικυὸς, καὶ σικυὸς ἥμερος Græcis, Cucumis & Cucumer

Latinis dicitur. Officinę latinā appellationem retinuerūt. Aetius Anguriū etiā vocari tradit. Germani [Cucumern:] Galli *Coucombres Pepons & Melons* vocant. Cucumer autem, vt Varroni placet, dicitur à curuore, quasi Curuimer. Sicyn verò Græci ex aduerso ἀπὸ τοῦ σεύειν καὶ κνίζειν, quòd scilicet appetentiam concumbendi minimè stimulet, nominasse vi dentur. Hinc celebratum Græcis prouerbium est, vt ex Athenæo annotauit Hermolaus: Texens pallium mulier cucumerem deuoret: quòd textrices magna ex parte, si Aristoteli credimus, impudicæ sint, & opportunæ Veneri. Vt ergo ijs impetus infrenetur & elanguescat, adagium edendos cucumeres textricibus consulebat.

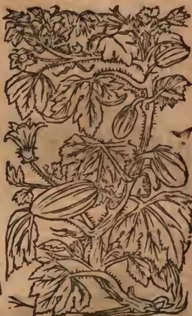
GENERA.

Cucumerū genera sunt Pepones & Melopepones in quos statim degenerant, figura tantum & quantitate inter se dissidentes. Siquidem qui magnitudine excedūt, aut in lōgitudinem procedunt, quales multis locis nascuntur, Pepones quondam vocati fuerunt. Sed qui formam & effigiem mali referunt, & humi rotundantur, Melopepones Græcis vocantur, facto ex Pepone & malo nomine neque inter Pepones & Melopepones aliud quàm quod sumitur ex figura quondam, vt diximus, discrimen fuit. Totum hoc genus Palladius Melones, quasi μήλονας id est, pomeos, à malorum figura appellauit, quo nomine maior pars hodie medicorum simul cum officinis vtitur. Sunt itaque in vniuersum tria Cucumerum satiuorum genera. Primum genus absolutè Cucumis, à nostræ ætatis herbarijs, cum adiectione Cucumis citrinus, hoc est, flauus, à colore quem habet cum maturuerit, appellatur. Aetius, quòd equidem sciam, primus Anguria vocari tradit, quæ veteribus σίκυα, id est, Cucumeres nominantur. Horū sanè plura sunt genera: nos quatuor potiora commemorabimus, quorum etiam picturas exhibemus. Primi generis est vulgaris Cucumer. fructum obtinens oblongū & maculosum, Germanicè vocatur [Gemeyn Cucumern] Gallicè simpliciter *Coucombre*. Sunt qui illum priuatim anguriā appellent. Ad quod sanè nomen alludentes Germani nostri, alio nomine [Gurchen] nominăt. Alterius generis Cucumer est peregrinus, quē vulgus

gus Turcicum nuncupat, priori multò maior ac procerior folijs, floribus & fructu, qui vt in primo non est maculosus, sed tamē oblongus etiā. Germani [Turckisch Cucumern] appellant. Galli *Concombre Turc*. Fructus eius admodum flauus existit, hinc est quòd multi eundem priuatim Citrulum & Citreolum, quasi citrinum, hoc est flauum vocent. Huius semina alba & lata sunt. Tertij generis Cucumer

Cucumis satiuus uulgaris.

Cucumis Turcicus.

est qui marinus dicitur, Turcico, quod ad folia, flores & semina attinet, ferè similis: nisi quòd in hoc omnia sint minora: Fructus verò rotūdus, vt pictura mōstrat. Vulgus Zucco marin vocat. Germani [meer Cucumer.] Gal. *Concōbre marin*. Officinis pinde atq; Turcicus ignotus. Quarti generis Cucumer est, quā officinę hodie Citrulū vocāt. Folia habet ferè Colocynthidis, multifariā dissecta & incisa: fructū

rotundum, herbacei coloris, & in eo semina lata, & colore spadicea, hoc est, in rufo atra. Nos officinas respicientes nominauimus hunc Cucumeré citrulum, Germanicé [Citrullen,] Gallicè *Citrulle.* Alterum genus Cucumeris est, qui nunc simpliciter Pepon, ἀπὸ τοῦ πεπαίνεσθαι, hoc est, maturescere dicitur. Is enim mitis ac tener maturitate flaccescit. Germani [Pfeben] appellant Galli *Pepon.* Tertium genus

Cucumer marinus.

Cucumer citrulus.

Cucumeris hodie Melon ab omnibus vocatur. Germani [Melaum] nominant: Gallicè *Melons.* A priore forma & suauitate differt: rotundior siquidem & mali cotonei quasi formam referens, mitiórq; existit. Discrimen hoc sentiẽtes posteriores Græci σίκυον simpliciter dixerunt, quem nos priuatim modò Cucumerem vocamus. Adiectâ autẽ Peponis voce, hũc quem nostra ætas priuatim Peponem nominat,

σίκυον

σίκυον πέπονα,id eſt,Cucumeré.Peponem dixerunt, mitem ſcilicet & maturitate tenerum Cucumini innuentes. Sub quo eum etiam,quem à tereti ac rotunda mali effigie μήλωνα peculiariter dixerũt, complexi ſunt.

Pepo.

FORMA.

Cucumis ſarmẽtis viticuliſque prælongis ſerpit, in ramóſque vitis modo ſe diffundit, tamen ob caulis infirmitatem humi ſpargitur, ni propius adſit cui caducus incumbat: folio anguloſo, flore luteo, fructu cartilagineo, & interdum maculoſo,coloris tum herbacei,tum citrini,tum nigri. Pepo vite ſerpit prælonga, & flagellis vltro citróq; reptantibus,vitigineis ferè frondibus, ſcabris, flore luteo, fructu cartilagineo,orbiculatim ſtriato,prominulis puluinorum toris,ſtrigilibus in vertice pomi & vmbilico coeuntibus,ibidémque ſtellatim decuſſatis,cute aſpera velut lentiginibus occupata, carne intus ſuaui, ſeminibus in vtero liratim digeſtis.

LOCVS.

Pingui gaudet ſolo, locíſque apricis vberior prouenit Cucumis. Naſcuntur & Pepones bene cultis locis,eóq; lætius ſi ſubinde rigentur. Amant tamen aprica loca, & ſole irradiata:ideóque cùm annus eſt pluuioſus & nubilus,non æquè vt in ſiccis annis proueniunt. Libertate etiã gaudẽt,

qua posſint vltro vagari. Magna copia Peponum & Melonum apud Norimbergam, celeberrimum Germaniç noſtrę oppidum, prouenit.

TEMPVS.

Aeſtatis fine, Iulio potiſsimùm menſe, matureſcunt. Citius tamen Mȩlones quàm priuatim Cucumeres dicti.

TEMPERAMENTVM.

In Cucumeribus ſuperat humida & frigida temperies, non tamen vehementer, ſed quaſi in ſecundo cenſetur ordine. Attamen ſi quis aut ſemen aut radicem areſaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, ſed iam deſiccantis, idque in primo quodammodo ordine, aut in ſecundo incipiente.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Satiuus Cucumis bonam facit aluum, ſtomachóque accommodatus eſt. Refrigerat, nec corruptionem ſentit. Prodeſt veſicæ. Olfactu animo deficientes reſtituit. Semē eius mediocriter vrinam cit. Cum lacte aut paſſo veſicæ exulcerationibus ſubuenit. Folia eius cū vino illita, morſus canū ſanant, cū melle verò epynictidas. Peponis autē caro comeſta vrinam cit. Inflammationes oculorum illita ſedat. Superior eius cortex contra aduſtionē infantiū, quam ſiriaſin vocant, ſyncipiti imponitur. Fronti vt oculorum fluxiones auertat, imponitur. Mixtus farinæ, & cum ſemine in ſole ſiccatus ſuccus, ſmegma fit ad extergendam cutem, & nitorem in facie conciliandum. Radix ſicca, & cum hydromelite drachmæ pondere pota, vomitiones mouet. Quòd ſi quis modicè à cœna vomere cupiat, gemini oboli ſatis erunt. Sanat & vlcera in modum faui concreta: ceria vocāt cum melle illita.

EX GALENO.

Cucumis eſculentus maturus quidem tenuioris eſſentiæ eſt, qui verò immaturus eſt, craſsioris. Sed & abſtergendi & incidendi facultate participant: quare & vrinam mouent, & corpus ſplendidum reddunt: at magis ſi quis ſemine areſacto contuſóq; atq; cribrato, vice pulueris abſterſorij vtatur. In ſemine & radice maior abſtergendi facultas,

tas,quàm in fructus ipsius carne. Vniuersa Peponum natura frigidior cum larga humiditate existit. Habent & quandam abstergendi vim, ideoq; vrinā cient, & deorsum expeditiùs quam Cucurbita & Melopepones rapiuntur. Quòd porrò abstergant, discere licet sordidam cutem defricando. Quamobrem maculas etiam solis calore factas & lenticulas faciem occupātes, & in superficie alphos extergere possunt. Semen quod in eorum veluti carne cōtinetur, ad hoc efficacius, adeò vt renibus etiā calculo infestatis sit accōmodatum. Gignit in corpore vitiosum succū, potissimū quando nō recte cōcoquitur. Tum verò morbum etiā qui cholera dicit, inducere cōsueuit. Etenim priusquā ad corruptionem peruenit, vomitioni quoque idoneus est: largiúsque ingestus, nisi quis aliquid eorum quę boni sunt succi supermādet, omnino vomitum concitabit. Melopepones minùs humidi quàm Pepones sunt, nec adeò praui succi, segnius item prouocant vrinam. tardiusq; deorsum descendūt. Ad vomitum excitādum nō eandem vim Peponibus obtinent sicut nec celeriter in ventriculo (quando illi prauus humor coaceruatur, aut alia corruptionis causa illum infestauerit, corrumpuntur. Ventriculo haud quaquam ceu Pepones officiunt. Cucumeres autem vrinā mouendi facultatem, perinde atque Pepones habent, sed imbecilliorem: minus nanque substantia humidi, ideoque non facilè, vt illi in ventriculo corrumpūtur. Inuenies qui hos ceu alia multa, quę bona hominū pars concoquere non potest, conficiant, ob totius scilicet naturæ cum eis proprietatem.

EX PLINIO.

Pepones qui vocantur, refrigerant, maximè in cibo, & emolliūt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum, aut doloribus imponitur. Radix sanat vlcera concreta in modū faui, quæ ceria vocant. Eadem contra vomitiones siccatur, in farina tusa datur, quatuor obolis in aqua mulsa, ita vt qui biberit, quingentos postea passus ambulet. Hæc farina & in smegmata adijcitur. Cortex quoque vomitionem mouet, faciem purgat. Hoc & folia cuiuscunque satiui illita. Eadem cum melle epinyctidas sanant: cum vino canis

mor

morsus. Cucumis odore defectum animi.

EX SIMEONE SETHI.

Anguria, quę Cucumeres dicuntur, secũdũ verò cõmunem sermonem Tetrangura, ob frigidum & humidũ temperamentum noxia sunt, & mali succi. Ex ijs autem parua magnis anteferre oportet. Hæc vrinã ducunt, & si in aceto macerentur, in acutis pręsertim febribus, mitiorem calorem reddunt. Crebrior verò horũ vsus semen genitale minuit, in Veneremque impetum aufert. Semen autem horum desiccatum, caliditatem quandã possidet, contrariamque his actionem efficit, vrinamque magis prouocat. Pituitã glutinosam Tetrangura in ventriculo gignũt, quæ cruda per venas diffunditur. Propterea qui his crebriùs vtuntur, illi propter humores temporis spatio in venis, & alijs corporis cauitatibus coactos, longis corripiuntur febribus. Semẽ verò horum vrinam cit, sed minus quàm Peponum, quoniam celeriùs in ventriculo corrumpuntur. Meliora in his sunt quæ habent semen exiguum. Calidos autem & siccos stomachos iuuant, & si in ardente febre cum aceto porrigantur, valde prosunt. Proprium verò horum est Nauseas ventriculi calore excitatas, sedare. Horum autem interiora esse oportet: nam quæ foris sunt mali succi existunt, & difficulter admodum coquuntur, & ferè venenata. Habent verò & alias proprietates, vt animo deficientes propter excedentem calorem reficiant. Si autem pituitam in ventriculo nanciscantur, nauseas faciunt, & colicos affectus, & hypochondriacas passiones.

De Sicy syluestri. Cap. CCLXVIII.

NOMINA.

ΣΙκυς ἄγριος, ἢ ἐλατήριον sic autem propriè vocatur succus eius Græcis, Cucumis anguinus, syluestris & erraticus Latinis: Officinis & barbaris Cucumer asininus, Germanis [Vuild Cucumer,] vel [Esels Cucumer] Gallis *Concombre sauuage* appellatur.

FOR

FORMA.

Cucumis ſylueſtris ſiue Aſininus.

Solo fructu à ſatiuo Cucumere diſtat, quem multò minorem habet, glandibuſque longiuſculis ſimilem. Folia & ſarmenta ſatiuo ſimilia, Radicem albam & magnā. Totus frutex amarus.

LOCVS.

Ruderibus ſabuloſiſque locis prouenit. Nuſquā tamen in Germania, quod ſciam niſi ſatus naſcitur.

TEMPVS.

Auguſto menſe floret, atque ſubinde autumno fructum tempeſtiuū producit, qui ſeminibus ac ſucco plenus eſt, qui decepto pediculo cōfeſtim exilire ſolet.

TEMPERAMENTVM.

Calidus & ſiccus eſt Cucumis ſylueſtris, vt ex viribus latius patebit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Foliorum ſuccus inſtillatus aurium dolori cōuenit. Illita ex polenta radix omne vetus œdema diſcutit. Impoſita cum reſina terebinthina, tubercula rumpit. Decocta ex aceto & illita podagras diſcutit. Iſchiadicis infunditur eius decoctum, eóque in dolore dentes colluuntur. Arida trita, alphos, lepras & impetiginem abſtergit. Cicatrices nigras, & in facie maculas expurgat. Radicis ſuccus ſeſquioboli pondere, & item cortex acetabuli quarta parte, bilem pituitamq;

tãque deijciũt. præsertim in hydropicis. Purgat verò citra stomachi iniuriã. Radicis selibram accipere oportet, inque duobus vini, præsertim Lybici, sextarijs cõterere, ac dandi ex eo terni cyathi, donec tumor abundè subsederit. Quod verò Elateriũ vocatur, ex fructu huiusce Cucumeris paratur ad hũc modũ: Eligito Cucumeres qui tacti saliẽdo succum ex se profundũt, ac nocte vna repositos, dimitte. Postridie cribrũ rarius, neque crebra foramina habens, crateri superponito, supinoque cultro sursum versus aciem habente sigillatim Cucumeres vtrisq; manibus prehendens diuidito, & per cribrũ in subiectũ craterẽ humorem exprimito, simulque carnosum in eis quod iam cribro adhæret exprimito, vt & illud descendat. Quæ expressa sũt in paratã peluim conijcito. Coaceruatis autem in cribro quæ antea dissecta fuerunt, ea dulci aqua perfundito, & cum expresseris abijcito. Humorem in pelui agitatum & linteo opertũ, soli exponito, dumque steterit, totam supernatãtem aquã cum humore cõcreto percolato. Facitoque id sæpius donec supernatans aqua subsidat, quam cũ diligenter excolaueris, coniectum in mortarium sedimentum terito, & in pastillos conformato. Elaterium verò à bimatu ad decenniũ purgationibus vtile. Integra quantitas obolus est, minima semiobolus, pueris chalci duo. Copiosius enim potum, periculum adfert. Pituitam & bilem per inferna pariter & superna trahit. Optima autem per ipsum difficulter spirantibus fit purgatio. Quòd si itaque in animo est per aluum purgare, adiecto salis duplo, & stibij quod colorari sufficiat, ex aqua catapotia erui magnitudine dato. Postea cyathus vnus aquæ tepidæ sorbeatur. Ad citandas verò vomitiones aqua diluens Elateriũ, subiectas linguę partes penitissimè penna oblinito. Quòd si quispiã difficilius vomat, oleo aut vnguento irino diluito. Somnũ inhibeto. Porrò ijs qui supra modũ purgãtur, vinũ cum oleo mixtum continuò dare conuenit: etenim vomendo emendantur. Quòd si vomitiones non finiantur, aqua frigida, polenta, posca, poma, & quæ stomachum densare possunt offerenda sunt. Ciet Elaterium mẽses. Fœtus enecat in passo subditum. Morbo regio

gio medetur, cum lacte naribus infusum. Diuturnos capitis dolores finit. Efficaciter angina laborantibus inungitur, cum vetere oleo, melle, aut felle taurino.

EX GALENO.

Cucumeris syluestris, & fructus ipsius succus, quem Elaterium vocant, & nō minimè radicis ac foliorum, ad medicationes perutilis est. Elaterium itaq; mēses ciet, & fœtum interimit appositū ceu alia omnia amara & subtilium partium, maximè si aliquam habeāt caliditatem, veluti Elaterium. Summè siquidem amarum est, leuiter calidum, vt ex secundo sit ordine calefaciētium, Porrò tale protinus quoque digerendi vim obtinet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidam cum melle, aut oleo vetere. Bonum item est regio morbo affectis fusum cū lacte in nares. Hoc etiam vsu dolores capitis sanat. Atq; Elaterium quidem eiusmodi est. At radicis succus, vt & foliorum, licet similem vim habeat, imbecilliorem tamen. Sed & ipsa radix adsimilem facultatem possidet, abstergit nanq;, digerit atque emollit. Porrò cortex eo potentius desiccat.

EX PLINIO.

Ex Cucumere syluestri fit medicamētum quod vocatur Elaterium, succo expresso è fructu. Cuius causa nisi maturius incidatur, succus exilit oculorum etiam periculo. Obscuritates & vitia oculorum sanat, genarúmq; vlcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus vitium, nō attingi vuas ab auibus. Radix enim ex aceto cocta podagris illinitur, succóq; dentium dolori medetur. Arida cum resina impetiginem & scabiem, quā psorum & lichenas vocant. Parotidas & panos sanat, cicatricibus colorem reddit. Et foliorū succus auribus surdis cum aceto instillatur. Nullum ex medicamentis Elaterio longiore æuo durat. Incipit à trimatu: Melius autē quò vetustius erit, quod iam ducētis annis seruatū esse, autor est Theophrastus. Et vsq; ad quinquagesimum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim veri experimentum est, si admotum prius quam extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. Efficax est cōtra scorpionum ictus Elaterium, & ad purgandum vterum, aluúmque.

Me

Modus portione virium à dimidio obolo ad solidum. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur & hydropisey. Illitum, anginas & arterias cum melle, & oleo vetere sanat.

De Smilace hortensi.

Cap. CCLXIX.

NOMINA.

Σμίλαξ κηπαία Græcè, Smilax hortensis Latinè, Officinis inusitata. Recentiores Græci ac herbarij, & qui Arabum præsertim Serapionis & Auicennæ, sectantur placita, Phasiolos vel Faseolos. Galenus & alij veteres Græci Dolichos appellant. Germani [Faselen, Vuelsch oder Vuild Bonen] Galli *Phaseoles* vocant.

FORMA.

Smilax hortensis.

Folia Hederæ similia habet, molliora tamen: caules tenues, & capreolos vicinis frutici bus se implicātes, in tantum increscentes, vt tabernacula effingere possint. Fructū Fœnogræco similem profert, longiorē tamē maiorémq;, in quo semina renibus similia, non vnius coloris, sed ex parte subrufa cōtinentur. Ex qua certè delineatione sole clarius fit, Smilacem hortensem Dioscoridis non esse nisi Phaseolos vulgò vocatos, cùm sint folijs Hederæ, mollioribus atque venosis, cauliculis tenuibus, clauicu-

lis propinquis fruticibus se implicantibus, ramis incremento suo tentoria & hortorum cameras fornicésve facientibus, siliquis Fœnogræco haud dissimilibus, longioribus autē & maioribus, seminibus intus versicoloribus, & renibus in vniuersum similibus. Quæ certè vnica nota ad docendum Smilacem hortensem esse Phaseolos sufficere posset. Accedit quòd Phaseolorum apud Serapionem descriptio non sit alia quam apud Dioscoridem Smilacis hortensis: id quod manifestè patebit vtrasque cōferenti. Cæterùm etsi duo Phaseolorum videantur esse genera: sunt enim aliqui candidi, nonnulli verò rubentes: tamen quia in folijs nulla est prorsus diuersitas, & Dioscorides quoque innuat semina hæc non esse vnius coloris, sed vt Scrapion interpretatur, quædam ad candorem, quædam verò ad ruborem accedant, ideo sub vnica pictura vtriusque coloris Phaseolos exhibemus: neque enim distant alia ratione, quàm quòd albi producant flores candidos, rubentes verò purpurascentes. Licet non ad candidos & rubentes tantùm hæc Dioscoridis verba, οὐκ ἰσόχροα referenda esse, existimem, sed ad alios etiam: sunt enim nonnulli fusci, alij verò giluì, cœrulei & cæsij, alij maculis & orbibus atris variegati, nisi quis omnes iam dictos colores sub candido & rubro, ex quibus ij commixti esse videntur, complecti velit.

LOCVS.

Smilax de qua hic agimus, vt ex nomine satis constat, in hortis sata prouenit, & cum longis serpat flagellis, propè poni ridicæ palíve debent, quas capreolis suis, vbi increuerit, complectatur.

TEMPVS.

Aestate florent, ac subinde siliquas & in ijs semen producunt.

TEMPERAMENTVM.

Simeon Sethi & Mauritani in primo ordine calidos & humidos esse Phaseolos statuunt. Galenus etiam in libro primo de Alimentorum facultatibus, humidiores natura esse asserit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Olerum modo esui apta est siliqua cum semine, Asparagi modo elixa. Vrinam pellit, insomniáque grauia & tumultuosa facit.

EX GALENO.

Dolichi non minùs quàm Pisa nutriunt, similiter etiam flatu carent: sed quod ad suauitatem attinet & deiectioné, peiores sunt. Alibiles itaque sunt, nisi quando integri & etiamnum virides vnà cum suis siliquis ex oleo & garo ab hominibus ingeruntur. Aliqui vinum etiam adijciunt. Sed horum in repositione, vt Pisorum nullus est vsus: quippe quum natura sint humidiores, citò corrumpi consueuerũt. Attamen si quis hos tutò reponere cupiat, siccare prius diligenter & exactè oportebit. Siquidem eo modo & à putrefactione & à corruptione tota hyeme vindicãtur, eundem quem nobis Pisa vsum exhibentes.

EX AETIO.

Siliquæ seu Lobi, qui nunc passim vocãtur, apud omnes antiquos Dolichi & Phasioli appellati, de genere Pisorum sunt, similes illis quantùm ad minimam flatus generationem: quantùm verò ad iucunditatem cibi & egestionem, peiores. Peculiariter autem Lobi dicuntur, quoniam ferè isti tantùm eorum omnium quæ siliqua vestiuntur, cum siliquis suis comeduntur.

EX SIMEONE SETHI.

Qui ex ijs magis rubri sunt, calidiores. Manifesta quoq; in ijs humiditas, quòd citò putrescant. Humorem generãt crassum & pituitosum. Medium locum habent, vt ait Galenus, inter ea quæ facilè & difficulter concoquuntur, celeriter & tardè transeunt, inflant, & nõ inflant, parum & multum nutriunt. Ante alios cibos cum sapa sumpti, ventrem proritant. Cum sinapi oblati, plurimum noxæ deponunt. Albi igitur Phasioli crassiores, & difficilioris coctionis, ac humidiores sunt quàm rubri. Proprietate autem quadam turbulenta somnia faciunt, sed ad bonam habitudinem corporis conferunt, et vrinas mouent. Et horum decoctum menses mouet.

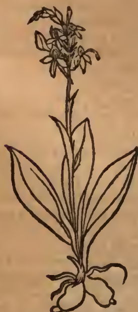
DE

De Satyrio Trifolio. Cap. CCLXX.

NOMINA.

Σατύριον τρίφυλλον Græcis, Satyrium trifolium Latinis. Officinis nostris incognitũ aut inusitatum: vulgò Testiculus vulpis aut sacerdotis. Germanis [Stendelvvrtz,] Gallis *Satyrium à trois fueilles* nominatur. Satyrio autem nomen fecerunt Satyri, qui primi syluestres dij colludentes nymphis per syluas & antra ad firmiorem Venerem herbam hanc inuenerunt. Trifolium verò, quoniam tria fert folia ad terram versa.

FORMA.

Satyrium trifolium.

Folia tria fert Rumici aut Lilio similia, minora tamen & rubentia. Caulem nudum, longũ, cubitalem. Florem Lilio similem, album. Radicem bulbo similem, mali modo extuberantem, foris rufam, intus oui modo albam, gustu dulcem, & ori gratam. Quod verò hic dicimus Lilio similem: non sic intelligendum venit quasi quantitate & tota figura Lilio similis flos sit, quando euidentissimum sit Lilium quantitate sua Satyrij florem multis modis superare. Denique nec figura etiam per omnia respondet: quare hęc similitudo ad colorem & floris essentiam referri potiùs debet, quæ planè eadem est cũ Lilij colore & essentia, id quod

conferenti hos duos flores manifeſtum fiet.

LOCVS.

In montoſis & apricis naſcitur.

TEMPVS.

In Iunio menſe potiſsimùm comparet.

TEMPERAMENTVM.

Calidũ & humidũ eſt,quamobrem guſtu dulce apparet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix in vino auſtero nigro,ad opiſthotonum bibitur. Ferunt etiam hanc impetum ad Venerem excitare.

EX GALENO.

Satyriõ exerementitiam & flatuoſam humiditatem poſſidet,quocirca ad Venerẽ incitat.Hæc verò & herbę ipſius radix præſtare poteſt. Porrò vt nonnulli ſcribũt,cum vino nigro auſtero potum,opiſthotonum ſanat.

EX PLINIO.

Radix cùm Satyrio gemina ſit,eius inferior pars & maior mares gignit,ſuperior ac minor fœminas.

De Satyrio Baſilico. Cap. CCLXXI.

NOMINA.

ΣΑτύριομ βασιλικὸμ poſterioribus Græcis,Satyrium regiũ Latinis, Officinis Palma Chriſti, Arabibus Bucheidẽ, Auicennæ Digiti citrini, Germanis [Kreutzbluomen] Gallis *Satyrium royal* vocatur. Palmam Chriſti propter ſimilitudinem quam eius radix cum humana habet manu, dixerunt.

GENERA.

Duo eius ſunt genera,quorum alterum mas folia nõ maculoſa,floreſque purpureos habet. Alterum fœmina maculoſis eſt & paulò latioribus folijs, floribus in purpureo albeſcentibus. Radicum etiam in colore eſt differentia,quòd maris quidem radix flaueſcat citra albedinem, fœminę autem cum albedine. Quam ſanè differentiam Auicenna etiã expreſsiſſe videtur,dum vnam ex flauo & albo commiſtam eſſe colore,alteram verò ex flauo ſine albedine inquit.

For

FORMA.

Satyrium Basilicum mas. *Satyrium Basilicum fœmina.*

Folia cũ reliqua superficie Cynosorcho similia sunt. Radix tamẽ ei subest lutea aut flauescẽs, instar manus ramosa: modo enim quatuor modo quinq;, modo sex aut plures radices prodeũt, quæ ferè humanos digitos imitari videntur.

LOCVS.

Prouenit in montibus, & locis soli expositis.

TEMPVS.

In Maio & Iunio mensibus inuenitur. Mas quidem Iunio, fœmina verò Maio.

TEMPERAMENTVM.

Vtrunque amarum est, magis tamen amarum quod masculosis cõstat folijs. Ideoque non perperam censent Auicenna & alij quidam ex recentioribus medicis, qui calidum esse & siccum in secundo ordine tradunt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vsus eius ad erugandam cutem, ad neruorum dolores, & contra noxia medicamenta. Fertur & amuletum esse radix gustata. Semen ex vino sumptũ nouem diebus, comitiales sanat. In eundem effectum vinum diluitur herbę decocto. Scobs radicis propinatur in vino ad arcendam quartanam quam & vomitiõe curat paulò ante accessionem pota. Plura in præsentia rescire de huius facultatibus non licuit.

De Succisa. Cap C CLXXII.

NOMINA.

QVO nomine veteres aut posteriores Græci appellauerint hanc herbã, cognitamque illam habuerint necne, nobis nondum constat. Nonnulli Geum esse arbitrantur. Nos Succisam nominare voluimus, partim ꝙ id nominis latinum esset, & pulchrè huic herbæ quadraret, cuius radices circunrosæ sunt, partim quòd antiquus manuscriptus herbarius sic vocaret. vulgus superstitione quadã motum credit cacodæmona, tantę efficaciæ radicem inuidere hominibus, atque hac ratione vbi succreuerit statim cũ vndiquaq; circũrodere. Hinc est quod diaboli morsum appellitẽt. Quã etiã superstitionem plus quam muliebrem secuti Germani [Teuffels abbiſſz,] Galli *Mors de Diable*, hoc est, præmorsam à diabolo, nominant.

Succisa.

FOR

FORMA.

Binum cubitorum fastigiatur altitudine, folijs Plantaginis minoris, aut Cirsij, læuioribus, solidioribúsque, leniter laciniatis. Floribus purpureis, Radicibus subnigris, succisis & circunrosis.

LOCVS.

Nascitur locis incultis & montanis, saltibus, ac interdum etiam pratis & dumetis.

TEMPVS.

In Augusto eius magna & passim in locis iã dictis copia.

TEMPERAMENTVM.

Supra modum amara est, vnde calidam & siccam esse satis constare cuiuis potest.

Præsentaneo remedio ad maturandos, atque adeò sanãdos carbũculos adhibetur, si herba viridis trita imponatur, aut vinũ in quo decocta fuerit bibatur. Radix per se estur, aut vinũ eius decocti in vuluæ doloribus bibitur. Hæc manuscriptus herbarius. Hodie, cũ habeat facultatẽ discutiẽdi & incidendi, vtuntur ea ad dissoluẽdos sanguinis grumos.

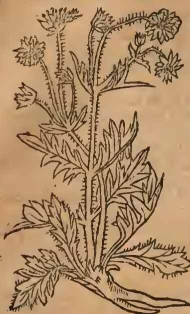
De Scabiosa. Cap. CCLXXIII.

NOMINA.

ET hæc herba quo nomine Græcis vocetur, fatemur nos ignorare. Sunt qui Aetio ψώρας dictam velint: verùm cum nomine tenus eam tantum prosequatur non adiecta descriptione, nihil certi cõstitui potest. Vulgus Scabiosam vocat, quo nomine nobis vtẽdũ erit donec legitimũ cõpertũ fuerit. Germani [Scabiosen, oder Apostemkraut,] Galli *Scabieuse* nominãt. Scabiosam verò aut à scabro herbæ habitu, aut ꝙ scabiei medeatur, appellatã esse euidẽtissimum est: id quod etiã Psora vox prætẽdere videtur. Stœben Dioscoridis nõ esse multis argumentis constat, quæ prætereo.

FORMA.

Folia carnosa: Erucæ modo laciniata & multifida habet, subhirsuta, non tamen aculeis horrentia. Flores speciosos, diuturnos, coloris ex cæsio aut purpureo albicantis. Radicem crassam.

Scabiosa.

LOCVS.

Passim in omnibus, potissimum autem humidis pratis prouenit.

TEMPVS.

In Iunio, antequam gramine denudentur prata, passim floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum sit vehementer amara, calidam & siccã esse nemo nescit, idémque cum Succisa temperamẽtum habet.

VIRES.

Easdem quas Succisa facultates obtinet. Potissimùm autem scabiẽ & tussim sanat.

De Smilace aspera. C.CCLXXIIII.

NOMINA.

Σμίλαξ τραχεῖα Dioscoridi, μίλαξ Galeno, Smilax aspera Latinis dicitur: Officinis nostris incognita. Germanicè [Grosz Stechend oder scharpff Vvindt,] ab aculeis quos habet, nominari aptè põt: Gallicè *Phaseoles espineuses.*

FORMA.

Folia habet Peryclimeno similia, vel, vt Theophrastus ait, hederacea: ramulos multos, tenues, Paliuri aut Rubi modo aculeatos. Circumuoluitur arboribus, sursum deorsum se circumagens. Florem candidum, fructum racemosum fert, cùm maturuerit rubentem, gustu leuiter mordentem. Radicem crassam & duram.

LOCVS.

In palustribus & asperis nascitur. Plinio autem teste in conuallibus opacis.

TEM

TEMPVS.

Smilax aspera.

Smilacem quidē asperam nascentem non vidi: sicca enim aliunde ad me transmissa est, ita vt certò indicare quo tēpore floreat aut fructū producat, haud possim. Id quod ideo referre volui, ne nos calumniandi ansam habeat osor peruersus, si non ex omni parte picturam natiuæ ipsius herbæ formæ respondere viderit. Cogitet enim non viridem sed siccā nos pingēdam tantùm dedisse. Theophrastus tamen lib. iij. capi. vlti. de Histo. plan. hanc verno tempore florere scribit.

TEMPERAMENTVM.

Quale sit eius temperamentum, vires satis declarant, & folia ipsa atque fructus, quæ singula in gustu lenem quandam mordicationem præ se ferūt, vt calidam esse & siccam haud dubium sit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius folia & fructus si antè & post bibantur, contra lethalia venena efficacia sunt. Traditum est, quòd si quis tritum eorum aliquid nuper genito infanti bibendum dederit, nullum illi postea venenum nociturum. Conciditur etiam in alexipharmaca.

EX GALENO.

Milax aspera clauiculis plena est, vt arboribus sursum deorsum diuersimodè circunuoluatur. Folia gustata acrimoniam aliquā habent, & alioqui si illis vtaris calefaciunt.

autumno autem folia cadunt. Ex qua descriptione planũ fit omnibus, herbam hanc quam vulgus herbariorum Volubilem maiorem vocat, esse Similacem læuem, quod illi scilicet singulæ notæ à nobis commemoratæ conueniant. Id quod etiam pictura smilacis asperæ, si cum hac conferas, satis demõstrat, quã vno hoc nomine dedimus, vt ex eiusdem collatione manifestiùs læuis ipsa agnosceretur. His accedit antiqui & manuscripti herbarij testimoniũ, qui Smilacem læuem Volubilem maiorem interpretatur. Eius etiã pictura Volubilem quã maiorem appellamus, penitus exprimit.

LOCVS.

Nascitur passim per fruteta, & sepibus sese inuoluit. Amat culta, & in ijs etiam potissimùm gignitur.

TEMPVS.

Aestate floret, Autumno semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Modicam amaritudinem in gustu præ se fert.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius semen cũ Dorycnio, & vtrunque trium obolorũ pondere potũ, somnia multa & turbulenta facere fertur.

EX GALENO.

Milax læuis facultate quodammodo prædictæ similis est.

EX PLINIO.

Nullius est effectus.

APPENDIX.

Empirici hodie succo Volubilis maioris ad calidas vtũtur passiones, capitis potissimùm & oculorum.

ADNOTATIO.

Smilax læuis Liset & Liseron à ligandis quibus adnascitur plantis hic pingitur.

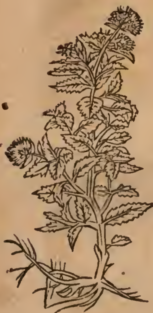
De Sisymbrio. Cap. CCLXXVI.

NOMINA.

Σισύμβριον Græcis, Sisymbrium Latinis appellatur, Sisymbrium dici putat Varro à Sisymbrio, quæ fuit vete

veteribus comœdijs meretricula. Coronam etiam Veneris nonnulli dixerunt, vel quòd ob odoris suauitatem quam præ se fert, eo iuuentus, quæ amoribus gaudet, coronata, in comessationibus suis blando odoris oblectamento suas illecebras commendaret. Vel potius, quòd Sisymbrij caulis articulatim per internodia verticillato florũ ambitu concinnè coronetur.

GENERA.

Sisymbrium.

Sisymbrium cardamine.

Sisymbrij duo sunt genera. Vnum quod simpliciter Sisymbrium dicitur: hoc seplasiarij Balsamitam, vt manuscriptus etiam testatur herbarius vulgus autem Mentham aquaticam, Germani [Fischmuntz Vuassermuntz, oder Bachmuntz,] vocant: Galli *Mente aquatique*. Alterum cum adiectione Sisymbrium cardamine nominatur. Officinis Nasturtium aquaticum Germanis [Brunenkresz,] Gallis

lis *Cresson de ruysseaux*. Sic verò dictum, quòd sapore Cardamum, hoc est, Nasturtium imitetur.

FORMA.

Sisymbrium hortensi Menthæ simile, quadrato caule, quadantenus purpurascente, folijs Menthæ, serratis, latioribus & odoratioribus: floribus internodia geniculatim coronantibus, verticillato semper ambitu. Sisymbriū cognomento cardamine folia inter initia orbiculata habet: cùm autem creuerint, vt Erucæ foliū laciniatim findūtur. Caule prosilit cauo, sesquipedali, ima sui parte pluribus radicularum fibris subinde capillato, è cuius alarū cauis cirri frequentes sinuatim erumpūt. Flore candido. Semine Erucæ instar in siliquis acri & exiguo.

LOCVS.

Vtrunque riguos tractus amat: Primum autem potissimùm circa stagna & piscinas nascitur. Alterum nusquam non in aquatilibus.

TEMPVS.

Aestate, potissimùm verò Augusto mense, cum Mentha florent.

TEMPERAMENTVM.

Sisymbrium primum excalfacit atque desiccat in tertio ordine. Alterū autem quum siccum est, itidem tertij est ordinis excalfacientium, & exiccantium: quum humidum & viride secundi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Sisymbrium primum vim calfaciendi obtinet, Semen eius ad strangurias & calculos cum vino potum prodest. Tormina & singultus sedat. Folia temporibus & fronti illinuntur contra capitis dolorem. Aduersus etiam apum & vesparum ictus valent. Vomitiones potum sistit, Alterum cardamine cognominatum calefacit, vrinā ciet. Comeditur quoque crudum. Lentigines & cutis à sole nigritiem & asperitatem exterit tota nocte illitum, manè autem ablutum.

EX GALENO.

Sisymbrium primum tenuium partium est digerentis, cale

calefacientis, & exiccantis facultatis. Semen quoque eius tenuium partium est & calidum. Quocirca ipsum quidã cum vino exhibẽt singultientibus. & tormina parientibus. Sisymbrium, quod quidem Cardaminem vocant, quandoquidem Cardamo id est, Nasturtio simile quiddam gustu præfert, eadem ferè potest.

EX PLINIO.

Vtrunque Sisymbrium efficax aduersus aculeata animalia, vt sunt crabrones & similia. Sedant capitis dolorem, item epiphoras. Alij panem addunt. Alij per se decoquunt in vino. Sanat & epinyctidas, cutisque vitia in facie mulierum intra quartũ diem noctibus impositum, diebusque detractum. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi dissolutiones cohibet, siue in cibo sumptũ, siue in succo potũ. Nõ edendũ grauidis nisi mortuo cõceptu. Quippe etiam impositũ eijcit. Mouet vrinã cũ vino potum. Syluestre & calculos. Quos vigilare opus sit excitat, infusum capiti cũ aceto.

ADNOTATIO.

Sisymbrium alterum seu Cardamine Cressio, à crescendi celeritate vulgò dicitur.

De Sio. Cap. CCLXXVII.

NOMINA.

Σίον, ἢ ἀναγαλλὶς ἔνυδρος Græcis: Sion, Lauer & Anagallis aquatica Latinis dicitur. Officinis ignota herba. Germanis [Vuasser pungen, Bach pungen. oder Pungen.] Gallis *Berle* appellatur. Sium autem nomen sibi adsciuit à concussu, quod Græci σείειν dicunt: nam excutiendi vim nactum est, vtpote quòd à renibus calculos pellat, vrinam & menses ducat. Anagallis aquatica. quòd flores eius Anagallidis fœminæ floribus per omnia respondeant. Lauer nomen haud dubiè à lauando contraxit, quòd sonantibus aquis enatum semper elui gaudeat.

FORMA.

Pusillus est frutex, rectus, pinguis, folijs latis. Olusatro similibus, minora tamen, & odorata. Quę delineatio prorsus astipulatur huic herbæ quã Germani [Vuasser pũgen] nomi

Sium seu Lauer.

nominant. Hæc enim riuulis gaudet, frutex pusillus pinguísq; est, latis folijs, Hipposelino similibus, & digitis leniter friata, iucũdum expirantibus odorem. Floribus cœruleis, Anagallida fœminam referentibus.

LOCVS.

Inuenitur in aquis citato lapsu repentibus, aut etiam residibus. Sæpe verò intumescẽtibus demersum videtur.

TEMPVS.

Iunio mense floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Quum amara admodum sit hæc herba, vt calefaciat & exiccet necesse est. Atq; hinc iterum colligere licebit, vt patebit ex verbis Aetij, eam esse Sium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Sij folia cocta crudáque comesta calculos comminuunt & excernunt. Vrinas mouent. Fœtus & menses educunt. Dysentericis vtiliter comeduntur.

EX GALENO.

Sium quantùm gustu odoratum est, tantum etiam calefacientis facultatis est particeps. Digerit autem & vrinam mouet, & calculos renum frangit, & menses euocat.

EX AETIO.

Sium quatenus gustu odoratum est, eatenus calefacit, & exiccat. Discutiendi etiã vires habet, vrinam mouendi, calculos in renibus dissoluendi, ac menses ciendi.

EX PLINIO.

Prodest vrinis, renibus, lienibus, mulierúmque mensibus, siue ipsum in cibo sumptum, siue ius decocti, siue semē è vino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquásq; quæ gignunt eos, resistit. Dysentericis prodest infusum. Item lentigini illitum, & mulierum vitijs in facie, noctu illitū momēto cutem emēdat, & ramices lenit, & scabiem equorum.

APPENDIX.

Veterinarij in hodiernum vsque diem hac herba in tumoribus discutiendis, & scabie equorum sananda vtuntur, vt hinc manifestum fiat illam esse Sium.

ADNOTATIO.

Sion seu Lauer diuersissimam pingit ab ea quam medici & officinæ syllabarum metathesi vocant Verlam, & ad nephriticos affectus, vti & Cardamine plantam persimilem & congenerem fœliciter vsurpant.

De Stratiote millefolia. Cap. CCLXXVIII.

NOMINA.

Στρατιώτης ὁ χιλιόφυλλος Græcis. Stratiotes millefolia Latinis, Officinis & herbarijs Millefolium, Germanis [Garben, Schafgarben, Schafripp, Tausendtblatt, & Gerruel] Gallis *Millefueille, ou Cumin, ou Anet sauuage* nominatur. Stratiotes verò Græcis, id est, militaris dicta est, quòd vulnera ferro facta sanet, atque adeò in militia & castris multus eius vsus fit.

FORMA.

Frutex est exiguus, dodrantalis & maior. Folia habet, pulli auium pennis similia. Suntq; foliorum exortus admodum breues, incisuris diuisi. Breuitate verò & asperitate Cumino syluestri maximè assimilantur, & etiamnum breuiora. Huius denique vmbella densior & plenior: surculos enim in cacumine paruos habet, in quibus Anethi modo vmbellæ sunt. Flores illi candidi & exigui sunt.

LOCVS.

Nascitur in agris asperis, & præcipuè circa vias ac semitas.

TEM

Stratiotes Millefolia.

TEMPVS.

Per integram floret æstatem.

TEMPERAMENTVM.

Nonnihil adstrictionis habet, atque adeò exiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eximiè vtilis est herba ipsa ad sanguinis eruptionem, et ad vlcera vetera ac recentia, item ad fistulas.

EX GALENO.

Vulnera glutinare potest, & vlceribus vtilis est. Sunt qui ea ad sanguinis eruptiones vtantur, & ad fistulas.

EX PLINIO.

Hetruria Millefolium appellat herbam in pratis tenuem à lateribus capillamenti modo foliosam, eximij vsus ad vulnera. Boum neruos abscissos vomere, solidari ea, rursúsque iungi addita axungia affirmant.

APPENDIX.

Recentiores ad eosdem vsus millefolium suum adhibét, ad sananda nimirum omnis generis vulnera, dissoluedum sanguinem concretum, & ad constringendos menses. Vnde à Stratiote millefolia non esse diuersum omnibus perspicuum fit.

De Sarracenica Solidagine.

Cap. CCLXXIX.

NOMINA.

QVVM nobis non constet quo nomine veteribus nominata sit herba hęc, placuit vsitatam ac tritam nostri temporis herbarijs appellationem vsurpare, donec veriorem comperire contingat. Non tamen latet à nonnullis corrupta voce Cartafilaginem, vel magis deprauata Filaginem nominari, cùm dicẽdum esset Ceratophylacem, quia nimirum partem oculorum ceratoida, hoc est, corneam defendat, salutiq; percussam ac lęsam restituat. Cur verò hoc nomine non appellandam censeam, facit in primis quòd descriptio Ceratophylacis illi non conueniat. Dein quòd pictura eiusdẽ in manuscripto herbario illi herbæ quam Fortem vocant, prorsus non respondeat. Herbã itaque Fortem, vel vt alij habent Sortis, nominamus eam quæ Germanis [heydnisch Vvũd kraut] Gallis *Herbe forte* vocatur, quòd fortè à Sarracenis reperta putetur. Hinc, ni fallor, à quibusdam Consolida Sarracenica dicitur. Fortis verò à vehementi odore.

Solidago Sarracenica.

FORMA.

Caulem rubescẽtem, duum triúmve cubitorum ac cauum habet, è quo prodeũt folia oblonga, in extremitatibus serræ modo incisa, Salicique

ciíque ſimilia. Flores luteos in pappos euaneſcentes. Radicẽ multifidam, foriſque rubentem.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis & in montibus altis. Copioſè autem in monte poſt arcem Tubingenſem, quem germanico nomine [die Odenburg] vocant, prouenit.

TEMPVS.

Auguſto menſe floret.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu adſtringit, modicéque amara eſt, atque adeò ſiccare, euidentiſsimum eſt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vulneraria herba eſt id quod germanica appellatio abũdè ſatis monſtrat. Impoſita itaque vulneribus carnem primùm generat, dein ſtatim glutinat. Sicca in puluerem trita recentia vulnera, ſi inſpergatur, celeriter ſanat. Fiſtulis etiam medetur, malignaque vlcera mundificat, ac conſeſtim ſanat.

De Saxifraga. Cap. CCLXXX.

NOMINA.

Σαξίφραγον, ἢ σαξίφραγον, ἢ ἐμπετρον Græcis, Saxifragon & Saxifraga Latinis. Officinis quibuſdam perperam Capillus Veneris dicitur, vt in Adianto docuimus. Rectius muraria Ruta vocaretur. Sũt qui Saluiam vitam hodie nominent. Germanis [Maurrauten & Steirauten] appellatur Gallis verò *Saulue vie*. Saxifragon, quòd calculos è corpore pellat frangátq;. Empetron verò, quoniam in ſaxis proueniat. Officinæ hodie alias præter hanc latinorum Saxifragas oſtendunt, de quibus ſuo dicemus loco.

FORMA.

Surculoſus frutex ſaxis hærens, iuncis tenuibus, Epitymi non diſsimilibus, nigris, breuibus, folijs Trichomanis, maioribus, interius læuibus, auerſa verò parte annexa punῶta habentibus, ſine flòre, ſine ſemine, radice nigra, ſupernacua.

Saxifraga.

LOCVS.

In saxis & asperis locis prouenit. Ideò eius magna copia inuenitur apud vetusta ædificia, in lapidum commissuris.

TEMPVS.

Vere & æstate inuenitur, potissimũ autem Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Satis ex facultatibus eius gustúq;(in quo manifesta quædam adstrictio apparet) colligitur hanc herbam calidam & siccam esse.

VIRES EX DIOSCORIDE.

In vino cocta & pota febricitantibus opitulatur, stranguriæ & singultui medetur. Lapides vesicæ frangit, & vrinam mouet.

EX PAVLO.

Saxifraga vrinam ciet, & calculos conterit.

De Siliquastro. Cap. CCLXXXI.

NOMINA.

SILIQVASTRVM conuenientissimo nomine à Plinio lib.xx.cap.xvij. dicta est herba hæc, à siliquis nimirum magnis & oblõgis quas producit. Eadem etiam ab eodem Piperitis, quòd semen eius gustatũ piperis saporem & acrimoniam præ se ferat, nominatur. Alia tamen est ab ea quam vulgò Piperitim appellant, vt suprà etiam monuimus. Sunt qui piper Hispanum, alij piper Indianũ, nõnulli etiam piper ex Chalechut vocant. Auicenna videtur appellare

lare Zingiber caninum Germanicè dici poteſt [Chalechu tiſcher oder Indianiſcher Pfeffer,] Gallicè *Guinee*.

GENERA.

Siliquaſtrum maius & minus.

Siliquaſtrum oblongius.

Maius & minus eſt Siliquaſtrū. Maius ſiliquas producit maiores,& colore ſubnigras,aut fuſcas. Minus contrà minores profert,& colore puniceas. Nos tamen vtrunque genus vna pictura complexi ſumus,vtque hiantes duæ pingerentur ſiliquæ curauimus:non ſanè quòd ſponte ſua ſic rūpātur,ſed vt quale intus eſſet ſemen cerneretur. Præter hæc genera,alia ſunt bina,quorum vnum longiſsimas & colore puniceas,alterum verò latiores multoque breuiores producit ſiliquas. Damus itaque quatuor Siliquaſtri diſtincta genera,vt ex pictura manifeſtiſsimè deprehenditur. Horū primum

mum discriminis gratia maius, alterum minus, tertium longum, quartum latum appellauimus Siliquastrum.

FORMA.

Siliquastrum latum.

Herba est caule rubro & longo, crebris geniculis, folijs Lauri, floribus candidis, semine in siliquis oblongis & magnis albo, vel potius flauescente, tenui, gustu Piperis acerrimo. Radice vnica, subalba, capillamentis fibrata. Ex qua nimirum delineatione satis constat herbam cuius picturam damus esse Plinij Siliquastrum seu Piperitim. Caule siquidem, vt ex Castore collegit Plinius, rubro & longo, densis etiam geniculis, vnde folia Lauri folijs similia erumpũt semine albo, tenui admodum gustu piperis. Quibus omnibus etiam Siliquastri & Piperitidis nomenclaturæ, quæ huic optimè quadrant, accedunt.

LOCVS.

In Germania iam in fictilibus ac testaceis satum passim ferè prouenit. Perpaucis antè annis Germanis incognitum fuit.

TEMPVS.

Aestate quidem floret, atque mox decidente flore siliquæ primum herbacei, dein punicei aut fusci coloris subnascuntur, plenæ semine.

TEM

TEMPERAMENTVM.

Valenter excalfacit atque deficcat, id quod feminis immenfa acrimonia, & foliorum amaritudo euidentifsimè monftrat: vt certè non temerè plæriq; hoc femine loco veri Piperis vtantur: eafdem enim facultates haud dubiè habet quas etiam ex Diofcoride fumptas fubijciemus.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Piper communiter calefaciendi facultatem habet, vrinã mouendi, concoquendi, extrahendi, difcutiendi, & quæ pupillas oculorum obtenebrant exterendi. Prodeft rigoribus circuitu certo inuadẽtibus potũ & inunctum. Venenatorum morfibus fuccurrit. Fœtus ex vtero ducit. Tufsi, & omnibus thoracis affectibus in eclegmate & potu fumptũ auxiliatur. Cum melle inunctum angina correptos iuuat. Tormina cum teneris Lauri folijs potum foluit. Pituitam ex capite purgat cum Staphifagria commanducatum. Dolores leuat, valetudinémque tuetur. Appetentiam mouet. Concoctionem adiuuat ad intinctus additum. Strumas cum pice exceptum difcutit. Cum nitro alphos abftergit.

EX PLINIO.

Siliquaftrum vtile gingiuis, dentibus, oris fuauitati, & ructibus.

APPENDIX.

Auicenna Zinziber caninum abftergere cutis & faciei maculas, lentéfque tradit. Item ftrumas aliófque tumores, eius femen digerere fcribit: vt hinc etiam eafdem cum verò Pipere habere facultates colligere liceat.

ADNOTATIO.

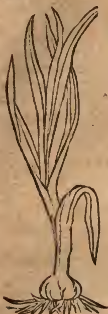
Siliquaftrum & piperitis quæ quibufdam Piper Indicũ dicitur, alijs Cardamomi genus putatur, in filiqs pyramidalibus femẽ habet rufum, latũ, iura croci colore tingẽs, & piperis fapore cõdiens.

De Scorodo. Cap. CCLXXXII.

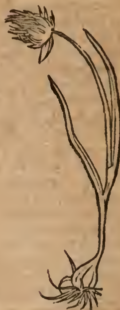
NOMINA.

Σκόροδον Græcè Allium Latinè appellatur. Officinæ Latinum nomen retinuerunt. Germanicè [Knobloch, oder Knoblouch] Gallicè *Ail, ou Aux.* Scorodon autem dicitur, vt nonnullis placet, quafi σκαιὸν ῥόδον, id eft, rudis

Rosa, quòd asperè supra modum redoleat, & olfacientium nares offendat. Latini Allium à Græco fortassis verbo ἄλλεσθαι, id est, exilire, vocant, quòd nimirum exiliendo crescat.

Allium hortense.

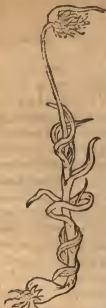
Allium syluestre primum.

GENERA.

Tria in vniuersum Allij sunt genera. Vnum hortense & satiuum domesticúmve, quod Germani [garten oder heymisch Knoblouch] vocant. Alterum syluestre, quod Græci ὀφιοσκόροδον, id est, anguinum Allium nominant: in aruis ac campestribus sponte nascens. Cuius nos duo genera damus, quorum primum Germanis [vvilder Knoblouch] dicitur, Alterum verò [Feldknoblouch.] Tertium itidē syluestre, vrsinum cognominant, in syluis prouenies, Germanis [vvaldknoblouch] appellatur.

FOR

FORMA.

Allium sylueſtre alterum.

Allium urſinum.

Allium hortenſe fronde viret cepitia, caule tereti & inani. In cacumine flores in globum circumaguntur, in quo ſemen emicat. Radicis bulbus tenuis velatur membranis, mox pluribus coagmentatur nucleis, & ijs ſeparatim veſtitis, in cuius vertice complures fibrę cirrorum exemplo criſpantur, tædioſo habitu, & aſpero ſapore. Syluestre folijs conſtat prælongis, teretibus, intus concauis, iunceam ſpeciem repræſentātibus, caule procero, leni, purpureos flores oſtentante: cacumine tum colore tum forma conſpicuo: radice bulboſa & capitata, nucleis ſpicatim cōpactilibus intumeſcente, ſummo vertice capillamentis fibrato. Vrſinum odore molli, folijs grādibus, & Ephemeri nō lethalis folijs ſimilibus, floribus in ſummo candidis, capite prætenui.

LOCVS.

Hortenſe paſsim in hortis ſatum & plantatum prouenit

Sylueſtre ſponte in aruis, vt diximus, & campeſtribus naſcitur. Vrſinum autem in nemoribus.

TEMPVS.

Hortenſe & Sylueſtre æſtate florent. Vrſinum autem vere, Aprili & Maio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Allia deſiccant & calfaciunt quarto exceſſu.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Facultas Allio eſt acris, calfacit, flatus excernit, aluum turbat, ſtomachum exiccat. Sitim efficit. Inflammationes permutat alterátve, & ſummam corporis cutem exulcerat. Eadem poteſt Anguinũ Allium. Comeſtum latos ventris lumbricos expellit. Vrinas ducit. Cõtra viperarum morſus & hæmorrhoidum prodeſt, ita vt non aliud magis, ſi vinũ iugiter ſumatur, aut in eodem tritum bibatur. Contra rabioſorum morſus vtiliter illinitur. Alliũ ipſum in cibo ſumptum contra aquarum mutationes cõfert. Aſperas arterias clarificat. Veterem tuſsim crudum & coctum comeſtum lenit. Cum Origani decocto potum, pediculos & lendes enecat. Vſtum & cum melle ſubactum illitúmq;, hypopya & alopecias ſanat. Exanthemata cum nardino vnguẽto, ſale & oleo curat. Alphos, impetigines, lentigines, achoras, lepras, furfuréſq; eximit. Cum teda & thure decoctum, ſi in ore contineatur, dentiũ dolorem leuat. Contra muris aranei morſus cũ ficulneis folijs, & Cumino illinitur. Comæ decoctum in inſeſsionibus menſes & ſecũdas trahit. Eiuſdem gratia ſuffitur. Factum ex eo & nigra oliua intritum, quod Græci μυτλωτὴρ vocant, vrinam cit, & obſtructiones aperit. Vtile etiam hydropicis.

EX GALENO.

Excalefacit corpus, craſſos in eo humores extenuat, glutinoſóſque incidit. Bis tamen aut ter in aqua decoctũ, acrimonia ſpoliatur: quanquam nec ſic quidem vim perdit extenuandi, verùm facultatem quandam obſcuriſsimam alendi corporis acquirit, cuius antea quã coqueretur, nihil prorſus obtinebat. Cæterùm Allium nõ modo vt opſoniũ, verumetiam vt medicamentum ſanitati accomodum, quòd obſtru

obstructa soluere & discutere possit, vsurpatur. Est autem Allium ex eorum ciborum genere, qui & flatum discutiãt, & minimè sitim inferãt. Ophioscorodon domestico, vel reliqua omnia syluestria, valentius est.

EX AETIO.

Allium comestum flatus discutit, sitim reprimit, crassos & lentos humores incidit. Habet tamen quidpiã virosum, & mali succi, quod amittit, si aqua elixetur. Ab eius assiduo vsu præsertim calidas temperaturas cauere oportet.

EX PLINIO.

Allio magna vis magnæ etiã vtilitates contra aquarum & quorũlibet locorũ mutationes. Serpentes abigit & scorpiones odore: atque, vt aliqui tradidere, bestiarum omniũ ictibus medetur, potu vel cibo, vel illitu. Priuatim contra hæmorrhoidas prodest, cum vino redditum vomitu. Ac ne cõtra araneorum murium venenatum morsum valere miremur, aconitũ (quod alio nomine pardalianches vocatur) depellit: item Hyoscyamum: cõtra canũ morsus, inque vulnera cũ melle imponitur. Ad serpentiũ quidem ictus potũ cum restibus suis, efficacissimè ex oleo illinitur. Attritisque corporum partibus, vel si vesica intumuerit. Quin & suffitu eo, secũdas partus euocari existimauit Hippocrates, cinere eorum cum oleo, capitis vlcera manantia sanitati restituẽs. Suspiriosis coctum, aliqui crudũ id dedere, Diocles hydropicis cũ Centaurea, aut in fico duplici ad euacuandam aluum: quod efficacius præstat viride, cũ Coriandro in mero potum. Suspiriosis aliqui & tritum in lactæ dederunt. Praxagoras & contra morbũ regiũ vino miscuit: & contra ileum in oleo & pulte, sic illinẽs. Strumis quoque. Antiqui & insanientibus dabãt crudum. Diocles phreneticis elixũ. Cõtra anginas tritũ imponi & gargarizare prodest. Dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit: vel, si decocta aqua colluãtur, addaturque ipsa in caua dentiũ. Auribus etiã instillatus succus cum adipe anserino. Phthiriases & prurigines potũ, tusum item in aceto & nitro. Cõpescit & destillationes cum lactæ coctum, vel tritum permixtúmve caseo molli: quo genere & & rauitatẽ extenuat

vel

vel phthisin,in fabæ sorbitione.In totum autem coctũ vtilius est crudo,elixumq; tosto,sic & voci plus cõfert.Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit,in aceto mulso coctum.Tenasmo in pulte medetur.Temporum doloribus illitum,elixum,& pustulis coctum cum melle, deinde tritũ. Tussi cum adipe vetusto decoctũ, vel cum lacte. Aut si sanguis etiã execreetur, vel purulenta sint. Et pituitę sub pruna coctum potum,& cum mellis pari modo sumptum. Cõuulsis & ruptis cum sale & oleo.Nã cum adipe tumores suspectos sanat.Extrahit fistulis vitia cum sulphure & resina etiam harundines cum pice. Lepras,lichenas, lẽtigines exulcerat,sanatque cum Origano,vel cinis eius ex oleo & garo illitus:Sic & sacros ignes.Sugillata aut liuentia ad colorem reducit,combustum ex melle. Credunt & comitialem morbũ sanare,si quis eo in cibo vtatur aut potione.Quartanas quoque excutere potum caput vnum cum Laserpitij obolo.In vino austero tussim,& alio modo acceptũ. Suppurationes quantaslibet sanat, fractæ incoctũ fabæ, atque ita in cibo sumptũ,donec sanitatem restituat. Facit & somnos,atque in totum rubicundiora corpora. Venerem quoque stimulat cum Coriandro viridi tritũ,potumque è mero. Cæterùm contra pituitã & gallinæ & gallinaceis prodest.Mixtum farre in cibo,iumentis vrinam reddere,atque non torqueri tradunt,si eo trito natura tangatur.

EX SIMEONE SETHI.

Commodissimum est crassum & tenacem aut crudũ humorem aggregantibus:cum enim incidit,& obstructiones ab eo factas tollit.Habet verò quippiã mali succi,quod decoctum:aqua abijcit.In frigidis temperaturis sępe sanitatẽ præseruat.Temperatura verò calidos ledit,& maximè oculos,caput,pulmonẽ,& renes eorũ. Proprietate autem quadam sitim à salso humore factam sedat,& lumbricos eijcit, & flatus discutit.Et si verò sanũ visum offendat nihilominus tamen eius hebetudinem propter humiditatem ortam sanat.Semen in calidis corporibus exiccat. In frigidis verò & humidis corporibus idem calefacit, Veneremq; excitat.

Eſt etiam remedium cõtra venena, & morſus venenatorũ, perinde atque theriaca: vnde Galenus hoc theriacã ruſticorum vocat. Hoc ipſum fugiunt ſerpentes, tanquam Rutam. Quapropter Perſæ coquinas ipſorum Allijs replent. Non ſolum autem flatus diſcutit, ſed etiam horũ generatio nem prohibet. Colicos affectus à flatibus ortos, & diuturnos coxendicum qui à pituita proueniunt dolores, iuuat. Alimentum & ſanguinem extenuat, & faciem rubrificat, aſperamque arteriã purgat. Si verò aſſetur, & corroſis den tibus aut propter humiditatem dolentibus imponatur, pdeſt. Non ſolũ verò ſumptum ad venenatorum morſus cõ fert, ſed etiam poſtquàm tritum eſt, ſuperpoſitum. Lædit prægnantes & lactentes, menſeſque ducit.

De Sancti Iacobi flore. Cap. CCLXXXIII.

Herba S. Iacobi.

NOMINA.

NVM hæc veteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, non dum certò affirmare aut inficiari audeo. Vulgus tamen herbariorũ ſancti Iacobi florẽ aut herbam nominat. Officinis incognita eſt. Germani [S. Iacobs blnom] Galli *L'herbe S. Iaques* appellatur.

FORMA.

Herba eſt fruticoſa, cauliculo rubente, multifariã ſtriato, folijs exi guis

guis, Erucæ instar confectis: floribus luteis, forma Chamæmeli floribus haud dissimilibus, radice adnascentias multas habente.

LOCVS.

Nascitur in agrorum marginibus, & aquarum ripis, locisque arenosis.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Amara est & adstringit, ideóque calidam & siccam esse constat.

VIRES.

Recentiorum medicorum experientia cognitū est, herbam hanc vulneribus mirificè mederi, & ad interanea prodesse. Fistulas quoque ijdem curare, & ne vltrà serpant prohibere impositū tradunt. Quæ sanè omnes facultates pulchrè eius temperamento respondere videntur.

De Selino hortensi. Cap. CCLXXXIIII.

NOMINA.

Σελινον κηπαῖον Græcis, Apiū hortēse aut satiuū Latinis vocatur: Officinę Latinum retinuerunt nomen. Germanis [Epffich, oder Eppich,] Gallis *Persil cultiué, ou de iardin* nominatur. Selinon autem Græci vocant, quasi ἴλαε σινδμινον hoc est, paludibus impulsum: paludosis enim gaudet, & in ijs enatum lætius exurgit.

FORMA.

Apium hortense sæpe cubitalem æquat altitudinē: caulę rotundo, tenuiter striato, multisque ramulis brachiato: folijs tripartito dissectis, & leniter crispis, in extremitatibus laciniatis: flosculis candidis, & quibus minores haud temerè reperias: semine exiguo, radice singulari, lōga, capillata. Hæc itaque herba, cuius picturā damus, est verùm Apiū quòd illi omnes respondeant notæ, adeò vt temerè nonnulli putent esse vulgare nostrum Petroselinum.

LOCVS. In

Apium.

In hortis satum prouenit: amat autem loca potissimũ aquosa. Hinc est quod sua sponte nõ procul à Canstadio Ducatus Vuirtenbergensis oppido, in paludosis proueniat.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret ac semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est in secundo ordine, & siccum in medio tertij.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Ad oculorum inflammationes cum pane aut tenui polenta illitũ prodest. Aestũ stomachi mulcet. Mammas grumis induratas discijcit. Crudum aut coctum comestum vrinam mouet. Decoctum eius radicũmque potum, lethiferis medicamentis aduersatur, vomitum ciens. Aluum cohibet. Semen efficacius vrinã cit. Succurrit & ferarum morsibus, & ijs qui lithargyrum hauserunt. Inflationes discutit. Miscetur etiam vtiliter medicamentis dolorem leuantibus, theriacis, & tussi medentibus.

EX GALENO.

Apium vsque adeò calidum est, vt & vrinas & menses cieat. Flatus quoque discutit, & magis semen quàm herba ipsa. Ori, stomachóq; gratissimum.

EX PLINIO.

Rami Apij largis potionibus per iura innatant, & in cõdimen

dimentis peculiarem gratiam habent. Oculis illitum cum melle,ita vt subinde foueatur feruenti succo decocti,alijsq; membrorum. Epiphoris per se tritũ aut cum pane,aut polenta impositum,mirè auxiliatur. Pisces quoq; si ægrotent in piscinis, apio viridi recreantur. Verùm apud eruditos non aliud erutum terra in maiore sententiarum autoritate est. Ad cibos non est admittẽdum,imò omnino nefas,nam id defunctorum epulis feralibus dicatum existimãt. Ipsius quoq; visus claritati inimicum. Eos qui ederint sterilescere mares fœminásque tradunt. In puerperijs verò ab eo cibo comitiales qui vbera hauriunt. Innocentiorem tamen esse marem. Eáq; causa est,ne inter nefastos frutices damnetur. Mammarum duritiam impositis folijs emollit. Suauiores aquas potui incoctum præstat. Succo maximè radicis cum vino,lumborũ dolores mitigat. Eodem iure instillato grauitatem aurium. Semine vrinam ciet,menstrua ac fecũdos partus. Et si foueantur semine decocto sugillata reddit colori,cum oui albo illitum. Aut ex qua coctum potúmq; renibus medetur. In frigida tritum oris vlceribus. Semẽ cum vino,vel radix cum veteri vino vesicæ calculos frangit. Semen datur ex tribus cyathis ex vino albo.

EX SIMEONE SETHI.

Vrinam cit,obstructiones tollit,non inflat, magis verò flatus discutit,& menses ducit. Difficulter autem cõcoquitur, atq; ob eam causam oportet ipsum in medio ciborum sumi. Paululum quid ventrem sistit. Proprietate vero quadam comitiales lædit, & oportet hos omnino abstinere. Sæpe enim quidã qui ferè ex hoc morbo cõualuere, parati autem in eũ incidere,ex eiusvsu iterũ comitiales facti sunt. Offendit etiam testes. Semen autem quàm folia validius et efficacius,& eo radix. Prodest ad singultus à crassis excrementis profectos. Abstergit renes & vesicã. Obstructiones in venis & arterijs factas aperit. Semen pręsumptum,ebrietatem arcet. Confert etiã ad bonum † corporis odorẽ,multíque crebriore huius vsu grauem † corporis odorem abegerunt. Mulieres ad rem veneream promptiores facit. Si in huius decocto calculosi desidant, calculos, vt ferunt,

† Aliàs oris.

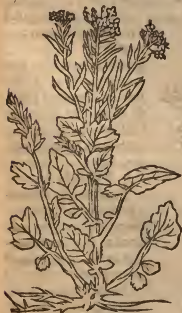
† Oris.

runt,eijcit,& difficultatem vrinæ sanat & renes curat. Lactantes mulieres oportet ab eius vsu abstinere: minuit enim lac.

De S. Barbaræ herba. Cap. CCLXXXV.

NOMINA.

NEQVE huius herbæ aliud nomen,quàm quo vulgò appellatur,afferre potuimus. Superstitiōe enim quidam ducti prioris temporis herbarij, diuæ Barbaræ herbã nominarunt. Nec nos aliud nomen vtcunque inuestigantes ex herbariæ rei peritis extorquere potuimus. Germanis [S.Barbaruk raút] Gallis *l'Herbe de S. Barbe* vocatur.

S. Barbaræ Herba.

FORMA.

Caulem habet rotundum, solidum, striatũ, folia Erucæ modo laciniata,flores luteos,siliquas teretes,semine refertas,radicem ex obliquo prodeũtem, & oblongam.

LOCVS.

Pasim in campestribus nascitur.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret, ac subinde in siliquis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Gustanti primùm subacris esse, dein parum etiam ad-

ſtringere videtur, vt calidam & ſiccam eſſe nemo dubitare debeat.

VIRES.

Vulnerariam herbam eſſe & temperamentum eius & experientia docet. His verò potiſsimùm vlceribus medetur quæ impura ſunt, & in quibus caro ſupercreſcens fuerit: nam quia valenter ſiccat, ideo ſordes extergere, & carnes minuere poteſt.

Saxifraga maiore. Cap. CCLXXXVI.

NOMINA.

AN veteribus Græcis & Latinis herba hæc cognita fuerit, nondum mihi cõſtare ingenuè fateor. Vulgus herbariorum & Officinæ Saxifragam maiorẽ, & albam, quòd ſcilicet mirificam in cõminuendis frangendiſque calculis vim, ac flores albos habeat, hodie vocant. Germani [Hodẽ Steinbrech, vel vveiſſen Steinbrech] appellant. Galli *Eſpece de Baſſinet blanc.*

Saxifraga alba.

FORMA.

Caulem habet lanuginoſum, ſubrubicundum, folia exigua, rotunda, in extremitatibus inciſa, flores candidos, radicem exilem, cui granula Coriandri ſeminis quantitatem referentia adhærẽt, partim alba partim rubea, quibus Officinæ pro ſemine eius vtuntur.

LO

LOCVS.

In pratis & montibus, potifsimùm ficcis, prouenit.

TEMPVS.

Maio menfe floret, dein ftatim euanefcit.

TEMPERAMENTVM.

Quum flores, folia & radix guftanti amara fint, calidam & ficcam in ordine tertio effe verifimile exiftit.

VIRES.

Vrinam mouet, calculos frangit & conterit. Stranguriæ itaque confert: abftergit enim expurgátque, & quæ in venis eft crafsitiem, ficut omnia alia quæ amara funt, incidit. Menfes quoque cit, craffaque ac glutinofa ex thorace educit.

De Saxifraga lutea. Cap. CCLXXXVII.

NOMINA.

NOMEN hoc in præfentia fingere allubuit cùm fcilicet aliud quo herbam hanc appellaremus, non occurreret, vt hac ratione à priori difcerni poffet. Saxifragam autem vocare placuit, quòd nimirum calculos frangat. Ad quod fanè nomen alludentes Germani [Steinklee]nominant, quod idem valet, ac fi Trifolium frangens lapidem diceret. Alio nomine[gulden oder geeleukree]& quod fen tentiam noftram confirmat, [Steinbrechen,] à cõminuendo lapide appellant. Luteam verò diximus à luteis floribus volentes eam ab alba difcriminare Saxifraga. Commodifsimè itaque Germanicè[geeler Steinbrech]vocabitur. Perperam ea officinæ nonnullæ pro Meliloto vfurpant, vt fuo etiam loco indicauimus.

FORMA.

Caulem cubiti ferè altitudine obtinet, folia fœnogræco fimilia, in quouis pediculo tria: floribus pifi, multò tamen minoribus, luteis, odoratis, deorfum nutãtibus, femine per ramulos diffufo rotundo, radice fubcandida.

LOCVS.

Pafsim in aruis & fegetibus prouenit.

Saxifraga lutea.

TEMPVS.

Floret tota ęstate, potiſsimùm autem Iulio menſe, in quo ſemen etiam producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe guſtus abundè docet: amara enim & ſubacris exiſtit.

VIRES.

Abſtergit, expurgat, & quæ in venis eſt craſſitiem incidit, atq; adeò obſtructiones iecinoris & lienis tollit. Vrinam mouet, menſes cit, lapidem frangit, & quæ in thorace ſunt glutinoſa extenuat & educit. Rectè itaque recentiores in obſtructionibus renum & veſicæ, earundemque partium calculis, hac herba vtendum eſſe docent. Succus etiam eius herbæ ac florum eiuſdem ad caliginem oculorum inſtillatus confert.

De Siſara. Cap. CCLXXXVIII.

NOMINA.

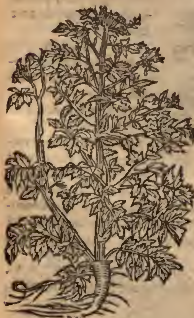
Σίσαρον Græcis, Siſer Latinis, vulgò Paſtinaca quòd ei congener ſit, appellatur. Sunt qui ex tritis prioribus literis diminutrice forma, Serullum, aut Seruillam, aut Cheruillam, pro Siſerculo nominent. Germani ad corruptam hanc appellationem reſpicientes, [Gerlin & Geirlin] Galli *Cheruys ou Giroles* vocant.

GR

GENERA.

Duo ſunt Siſari, Plinio lib. 20. capitu. 5. autore, genera. Vnum ſatiuum, quod iterum duûm eſt generum: vnum enim magnum dicitur, Germanis [groſz zam Moren.] Alterum verò minus, quod ijdem priuatim [Geirlin, vveiſz Morelen, Klein zam Moren] vel [Morchelen] nominant. Alterum erraticum, quod [Vvild Moren] appellant. Officinis nonnullis Baucias dicitur.

FORMA.

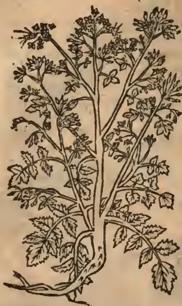

Siſarum ſatiuum magnum.

Siſarum ſatiuum minus.

Siſarum ſatiuum caulem habet anguloſum, folia oblonga & in extremitatibus inciſa: flores magnum luteos, minus verò candidos: ſemen latum & foliaceum, radices intus candidas, iucundi guſtus, eſuiq; gratiſsimas. Erraticum caule eſt bicubitali, folijs Pimpinellæ, ſed maioribus, flore lu-

sisarum sylnestre.

teo & vmbella Anethi, semine lato & rotundo, vt satiuum, radice tenui ac longa.

LOCVS.

Copiosè in Germania nostra prouenit: gaudet enim frigidis locis. Satiuum quidem in hortis. Erraticum verò passim in incultis, vberiùs autē in apricis pratis.

TEMPVS.

Vtrunque æstate floret, atque subinde semē producit.

TEMPERAMENTVM.

Sisaron Paulus in tertio ordine, galenus autē rectiùs in secundo calidum esse statuit. Satiuū autem siccum quidem simul in primo ordine, quādoquidem Venerem stimulat: erraticum verò, quoniam adiectā habet amaritudinem quandam cum leuicula adstrictione, siccius existit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Suauis ori elixa Sisari radix, stomacho vtilis, vrinam cit, & appetentiam excicat.

EX GALENO.

Sisari radix cocta, stomacho grata est, & vrinam mouet.

EX PAVLO.

Sisari radix cocta, stomacho vtilis est, & vrinæ ciendæ, Semen tenue est & discussorium, validumque: idcirco ijs quos singultus & tormina malè habent, cum vino exhibetur.

EX PLINIO.

Siser erraticum satiuo simile est & effectu. Stomachum excitat, fastidium discutit. Ex aceto laserpitiato sumptum, aut ex pipere & mulso, vel ex garo vrinam ciet, vt Opion credit, & Venerem. In eadem sententia est Diocles. Preterea cordi conuenire conualescentium, aut post multas vomitiones perquàm vtile. Heraclides contra argentum viuum dedit, & Veneri subinde offensanti, ægrísque se recolligentibus. Satiui priuatim succus cum lacte caprino potus sistit aluum.

ADNOTATIO.

Sisarum pingit quod in hortis hodie est frequentissimũ, Panacis nomine à Cheruilla dicta diuersum, quæ huic Siser est satiuum.

De Syce. Cap. CCLXXXIX.

NOMINA.

Ficus satiua.

Συκῆ ἥμερος Græcis, Ficus satiua Latinis & Officinis. Germanis [Feigenbaum] Gallis *Figuier* dicitur.

FORMA.

Ficus satiua arbor est non magnopere procera, quanquam amplissimæ quædam inueniãtur, vel pyris æmulæ magnitudine: caudice breui, cortice læui, medulla carnosa, folio per quàm magno vmbrosóque, profundè admo-

dum laciniato, ſine flore, pomo, quod ſupra folij pediculum naſcitur, turbinato, molli, intus granoſo: ſucco cum matureſcit lacteo, poſtea melleo: radicibus multis, obliquis ac longis.

LOCVS.

Iam in pleriſque Germaniæ noſtræ hortis plantatur, at in paucisſimis fructus maturos producit. Calidiora & aprica loca amat: arbor enim omnium ferè tenerrima & delicatisſima, gelicidia & glacies horret.

TEMPVS.

Germinat ſub Arcturum poſt ver, aut paulo ante ſolſtitium.

TEMPERAMENTVM.

Ficus arbor calidæ temperaturæ eſt, tenuiúmq; partiũ, ceu indicant tum liquor eius, tum foliorum ſuccus. Valenter enim eorum vterque calidus eſt. Ficus quoque recentes & aridæ primo ordine completo calefaciunt, aut ſecundo incipiente: deſiccant verò in medio primi.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Fici maturæ, teneræ recẽtésve ſtomacho noxiæ. Aluum ſoluunt, ſed facilè ab eis contracta fluxio, ſiſtitur. Exãthemata & ſudores prouocant. Sitim ſedant, calorem reſtinguunt. Siccæ nutriũt, calefaciunt, ſitim magis afferunt, bonam faciunt aluum. Fluxionibus tamen ſtomachi & vẽtris inutiles, arteriæ verò veſicę & renibus vtiles. Amicæ etiam ijs quos longa valetudo decolorauit, aſthmaticis, comitiali morbo laborãtibus & hydropicis. Decoctæ cũ Hyſſopo & potæ, quæ in thorace ſunt, purgãt. Veteri tuſsi, & diuturnis pulmonis affectibus proſunt. Aluum molliunt, tuſæ cum nitro & croco manducatæ. Decoctum earũ arteriæ & tonſillarũ inflammationibus gargarizatu confert. Cũ hordeacea farina cataplaſmati miſcetur, & in muliebria fomenta cum fœnogræco, aut ptiſana. Cum Ruta decoctæ, in torminibus infunduntur. Coctæ tritæ illitæque, duritias diſcutiũt, parotidas ac furũculos emolliũt. Panos maturãt, maximè iride, nitro, aut calce addita. Crudæ cũ antedictis tuſæ, eadem efficiunt. Cum malicorio, pterygia purgant.

Cum

Cum atramento sutorio difficiles curatu & maleficas tibiarum fluxiones sanãt. Quin cum vino decoctæ, addito absinthio & hordeacea farina, hydropicis illitæ auxiliantur. Crematæ & cerato commixtæ, perniones sanant. Crudæ & tritæ sinapi humido exceptæ, ac auribus impositæ, sonitus & prurigines curãt. Succus tam syluestris quàm satiuæ Fici, coaguli modo lac coagulat, concretúmq; vt acetũ dissoluit. Exulcerat corpora, ac venarum ora aperit. Soluit aluum. Vterum laxat, cum amygdala trita potus. Mẽstrua ciet cum luteo oui appositus, aut thyrrenica cera. Podagricorum cataplasmatis cum farina fœnigræci & aceto vtilis. Lepras, lichenas, discolorem à sole cutem, alphos, scabies, achoras, cum polenta expurgat. Instillatum plagæ percussis à scorpionibus, venenatorum ictibus, & rabiosi canis morsibus auxiliatur. Dentium doloribus lana exceptus prodest, & cauis eorum inditus. Myrmeciam tollit cum adipe, circunlita in ambitu carne.

EX GALENO.

Fici arboris liquor, & succus foliorum eius non mordicat tantùm, aut absterget vehementer: sed & vlcera, & ora vasorum reserat, & myrmecias eijcit. Verùm & purgare potest. Ficus aridæ tumores duros concoquunt, eósq; statim discutiunt. Atque ipsæ per se illitæ eiusmodi vim obtinẽt. Sed & decoctum earum eiusdem vtique naturæ. Verùm vbi magis concoquere consilium est, miscẽda est farina triticea: vbi verò plus digerere, hordeacea. Panis horũ in medio est. In præsentiarũ hæc de caricis nouisse sufficiat. Scire verò oportet, quòd quæ pinguiores sunt, magis possunt concoquere: quę verò gustu acriores, magis tum extergere, tum discutere. Cæterùm quod ex ijs plurimum in aqua coctis efficitur, simile est melli non solum consistentia, sed & facultate. Porrò Ficus virides comesæ, propter admistã humiditatem, facultatis sunt imbecillioris: subducunt tamen aluum vtræq; tum humidæ tum siccæ. Præterea Ficus commeabiles sunt, & facilè in totum corpus peruadunt, penetrántque, Nam & abstergendi vi pollent haud obscurã: cuius gratia commansæ, è calculosis renibus arenularum vim

propellunt. Caricæ licet multiplici vtilitate commendentur, si quis tamen crebrò largitérque esitauerit, sentiet non esse innoxias. Non admodum enim probum sanguinem gignunt, quapropter pediculorum quoq; agmen eas comitatur. Incidendi extenuandíque vim habent, quo nomine aluum stimulant ad excretionem, renésque expurgant. Iecori autem lieníque inflammatione obsessis officiunt, velut Ficus quoque, communi ratione omnium dulcium epularum non peculiari quadam eximia facultate. Obstructis autem illis, aut scirrho tentatis, ipsæ ex sese proprijs viribus nihil prosunt, nec obsunt: sed incidentibus, extenuãtibus, & abstergentibus iunctæ, non mediocriter auxiliantur: ideóque medici nonnulli in dictis lienis iecorísque affectibus eas longè antè cibum cum thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio, aut satureia, aut calamentha, aut origano, aut hyssopo dare soliti sunt. Ad eundem modum cum alio quouis acrem qualitatem, aut omnino incidendi extenuandíque vim gerente, Caricas assumere, non solum ita affectis, sed sanis quoque ex vsu fuerit. Siquidem iecoris meatus, per quos fertur alimentum, patentes apertósq; seruari non solis laborantibus, sed bene valentibus etiam tutissimum est. Proinde hoc pacto Ficus extenuante sale, aceto garóque conditas vulgò comedunt: experiméto id vtile esse compertum habentes.

EX PLINIO.

Fici succus lacteus, aceti naturam habet, itaque coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi, & in vmbra siccatur ad aperienda vlcera, cienda menstrua, appositus cum luteo oui, aut potus cum amylo. Podagris illinitur cum farina fœnigræci & aceto. Pilos quoq; detrahit, palpebrarúmque scabiem emendat. Item lichenas & psoras. Aluum soluit. Lactis ficulni natura aduersatur crabronum, vesparúmq;, & similium venenis, priuatim scorpionum. Idem cum axungia verrucas tollit. Folia & quæ non maturuere Fici, strumis illinũtur, omnibúsq; quæ emollienda sunt discutiendáve. Præstant hæc & per se folia. Et alij vsus eorũ, tanquã in fricando liene et alopecijs, & quæcunque

que exulcerari opus sit, & aduersus canis morsus. Ramorũ teneri cauliculi cuti imponuntur. Iidem cum melle vlceribus, quæ ceria vocantur, illinũtur. Extrahunt infracta ossa cum Papaueris folijs syluestris. Canũ rabiosorũ morsus, folio trito ex aceto restringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illinuntur furũculis, muris aranei morsibus cum cera. Cinis earum è folijs, gangrænis, consumendisque quæ excrescũt. Fici maturæ vrinam ciunt, aluum soluunt, sudorem mouẽt papulásque. Ob id autumno insalubres, quoniam sudantia huius cibi opera corpora, refrigescũt. Nec stomacho vtiles, sed ad breue tempus. Nec voci contrariæ intelligũtur. Nouissimæ salubriores quàm primæ. Medicatæ verò nonnunquam iuuenum vires augent. Senibus meliorem valetudinẽ faciunt, minusque rugarum. Sitim sedant, calorem refrigerant: ob id non negandę in febribus cõstrictis, quas stegnas vocant. Siccæ Fici stomachum lædunt, gutturi & faucibus magnificè vtiles, Natura ijs excalfaciendi: Sitim afferunt. Aluum molliunt, rheumatismis eius & stomacho cõtrarię. Vesicæ semper vtiles, & anhelatoribus, ac suspiriosis. Item iecinorum, renum, lienum vitijs. Corpus & vires adiuuant ob id antè athletæ hoc cibo pascebantur. Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos transtulit. Recolligentibus se à longa valetudine vtilissimæ. Item comitialibus & hydropicis, omnibúsque quę maturanda aut discutienda sunt, imponuntur. Efficacius calce aut nitro admixto. At coctæ cum hyssopo pectus purgant, pituitam, tussim veterẽ. Cũ vino autem ad sedem, & tumorem maxillarum, & furunculos, panos, parotidas, decoctæ illinuntur. Vtiles & decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quoque eædem cum fœnograeco vtiles sunt pleuriticis & peripneumonicis. Cum Ruta coctæ, torminibus prosunt. Tibiarum vlceribus cum æris flore. Pterygijs cum punico malo. Ambustis, pernionibus cum cera. Hydropicis coctæ in vino, & cum absinthio & farina hordeacea, nitro addito. Aluum sistunt manducatæ. Scorpionum ictibus cum sale tritæ illinuntur. Carbunculos extrahunt in vino coctæ & impositæ. Carcinomati, si sine vlcere est, quam pinguissimam Ficum imponi,

pene singulare remedium est: item phagedænæ. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior, conglutinat, replet, adstringit. Bibitur & ad discutiendum sanguinem concretũ. Item percussis, præcipitatis, conuulsis, ruptis, cyathis singulis aquæ & olei. Datur tetanicis & spasticis. Item potus vel infusus cœliacis, dysentericis. Et si quis eo cum oleo perungatur, excalfacit. Item cum cera & rosaceo subactus, ambustis, cicatricem tenuissimam obducit. Lusciosos ex oleo illitus emendat, dentiumque vitia, crebro fricatu. Produnt etiam, si quis inclinata arbore supino ore aliquem nodum eius morsu abstulerit nullo vidente, atque in aluta illigatũ licio è collo suspenderit, strumas & parotidas discuti. Cortex tritus cum oleo, ventris vlcera sanat. Crudæ grossi verrucas & thymos nitro farináq; additis tollunt, spodijque vicem exhibet fruticum à radice exeuntium cinis. Bis tostus adiecto psimmythio digeritur in pastillos, ad vlcera oculorum & scabritiem.

EX SIMEONE SETHI.

Ficus admodum nutriunt, non tamen adstrictam & robustam carnem efficiunt, vt panis ac caro, sed laxam. Ventrem flatibus implent, nisi probè coquantur. Minus verò quàm cętera sopora sunt mali succi, & ventrem proritãt, & facilè exeunt. Effatu dignam extergendi facultatem obtinent: proinde arenosa multa si edantur nephreticis excernuntur. Maturæ Ficus nihil ferè obsunt, proximéque ad caricas accedunt, quæ multa vtilia habent. Malum hoc illis inest, quòd sanguinem non admodum bonum gignunt, vnde & pediculi procreantur. Oportet autem post vsum Ficuum, alimentum quod extenuet, ingerere. Ad hæc Fici pulmonem & thoracem iuuant. Aiunt insuper contra venena facultatem habere, si quis singulis diebus ieiunus ijs vtatur. Caricæ pectus iuuant, & tusses. Vrinam ciunt, satisque nutriunt, corporis etiam bonam habitudinem efficiunt. Antè cibum sumptæ, ventrem irritant, sed nisi celerius ventrem pertranseant, nõ bonum sanguinem gignũt. Quapropter si ad satietatem vsque eduntur, scabiem & pruritum excitant. Cibus autem bonus est, & aduersus vene-

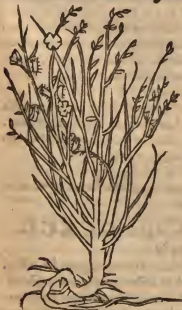
nena

nena remedium, si cum nucibus aut amygdalis comedantur. Renes expurgant, & iecoris, lienisque obstructiones auferunt, verùm calefaciunt, & sitim inferunt, & flauam in calidioribus temperamentis bilem procreant. Impositæ parotidibus & reliquis abscessibus, emolliunt & concoquunt, potissimùm in ijs quibus sunt carnes molliores. Podagricis cum fœnogræco & aceto impositæ, non parum iuuant.

De Sparto. Cap. CCXC.

NOMINA.

Σπάρτον ἢ σπάρτιον Græcis, Spartum Romanis vòcatur. Officinis incognitum. Germanis [Pfrimmen] Gallis *Genest* appellari potest. Sparton verò dixerunt, quòd funiculi ac vinculi vsum in alligandis vitibus præbeat.

Spartus.

FORMA.

Frutex est virgas longas proferens, sine folijs, validas, difficulter fragiles, quibus vites ligant. Siliquas phaseolorum modo fert, & in ijs semina lentis formã habentia. Forem luteum, veluti Leucoion.

LOCVS.

Aridum solum amat estque veluti terrę iuncus.

TEM

TEMPVS.

Floret circa Idus Iunias, ac subinde siliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum esse, & gustus & vires indicant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Sparti semen & flores in aqua mulsa pota quinque obolorum pondere, per superna cum intensione veluti Elleborus citra periculũ purgât. Semen per inferna purgat. Quin etiam maceratis in aqua virgis eius, deinceps verò tusis, & expresis si succus cyathi vnius mensura ieiunis bibatur, ischiadicis & angina laborantibus auxiliatur. Quidam etiã muria, aut marina macerantes, ischiadicis clysterem infundunt. Strigmenta autem cruenta elicit.

EX GALENO.

Sparti, quo & vites apud nos alligant, tum semen, tum virgarum succus, non instrenuè trahentis est facultatis.

EX PAVLO.

Sparti quo vites ligant, & semen & flos cum mulsa pondere quinque obolorum pota, per superiora purgant veratri modo sine periculo. Semẽ per inferiora quoque purgat. Virgæ ipsius ad coxendicum dolores proficiunt.

EX SIMEONE SETHI.

Sparti quo vites ligantur, semen & flores cũ aqua mulsa si bibantur pondo obolorũ quinque per superna purgant. vt Elleborus albus, sine periculo. Semen autem per inferna purgat. Virgæ verò ischiadicis prosunt.

ADNOTATIO.

Spartum iam Parisijs frequens in calathis ficuum & vuarum passarum vsu frequentißimum.

De Smyrnio. Cap. CCXCI.

NOMINA.

Σμύρνιον Græcis, Smyrnion Latinis, officinis Leuisticũ Germanis [Liebstockel.] Gallis *Leuesse, ou Liuesche* dicitur. Smyrnion dictũ, quòd huic idem sit odor qui Myrrhæ. Errant qui Leuisticum hodie nominatam herrbam eam esse putant quæ Dioscoridi Ligusticum appellatur.

Ne

Neque enim caulem geniculatum, neque etiam folia Meliloto similia profert. Tolerabilior est sententia eorum qui arbitrantur secundam esse Dauci speciem.

FORMA.

Smyrnium.

Caulem habet Apio similem, adnascentias obtinentem multas. Folia latiora Apio, ad terram confracta, subpinguia, robusta, cum acrimonia odorata, medicatáque, & colore sublutea. Vmbellam supra caulem Anetho similem. Semen rotundum, nigrum, sapore acre. Radicem acrem, odoratam, teneram, succosam, fauces mordentem, foris nigram, intus pallidam, aut subalbidam. Cæterùm si quis singulas has notas velit expendere, facilè perpendet Smyrnium eam esse herbam quam hodie Leuisticum nominant. Siquidem ea vt Apium caulem profert concauum, ac stolones multos. Folia quoque Apij, at latiora, ad terram confracta, subpinguia, firma cum quadam acrimonia odorata, odore tamen medicato, colore in luteum languido: muscariũ in capitibus caulium Anetho simile: semen rotundum, nigrum, acri sapore: radicem odoratam, acrem, gustu fauces mordentem, succosam, mollem, foris atram, intus subalbidam, aut pallidam. His accedit quod Leuisticũ forma & odore Apio valde simile est, ita vt nonnulli hac ratione moti putauerint esse Apij speciem quandam: vt congenerem esse herbam, quemadmodum testatur Galen

Galenus,nemini dubium esse debeat. Vnde iterum liquidò colligi potest esse Smyrnion, quòd certè statim ab Apio Dioscorides,tanquam similem congenerémq; herbam,idipsum describat. Conueniunt etiam vtrarúmque herbarum facultates,vt paulò pòst monebimus. Itē Dioscorides scribit Pæoniam fœminam folia Smyrnij habere. Quid verò folijs Pæoniæ fœminæ,quam folia Leuistici hodie nominati magis simile? Vt nemo dubitare debeat subinde Smyrnion esse Leuisticum.

LOCVS.

Nascitur hodie passim in hortis. Humida autē loca amat.

TEMPVS.

Floret æstiuo tempore.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum in tertio ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi facultatem habent radix, herba & semen. Olerum modo comedūtur folia muria macerata, aluúmq; sistunt. Radix serpentium morsibus pota succurrit. Tusses & orthopnœas mitigat. Vrinæ difficultati medetur. Illita, recentia œdemata,phlegmonas,& duritias discutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Feruefacta & subdita,abortus facit. Semen eius lienis,renum & vesicę vitijs prodest. Menses & secundas pellit. Commodè datur ischiadicis cū vino. Inflationes stomachi leuit. Sudores & ructus ciet. Potum peculiariter hydropicis,& febrium circuitibus prodest.

EX GALENO.

Smyrnion est eiusdem generis cum Apio & Petroselino: fueritque Apio quidem validius, Petroselino autem imbecillius. Menses itaque & vrinas mouet. Cilices in Amano monte natum Petroselinum vocant. Est quidem & ipsum Smyrnion: minus verò Petroselino & Smyrnio acre. Proinde & vlceribus imponi potest, quia videlicet sine molestia desiccat. Sed & digerere quæ indurata sunt,valet. Reliqua facultas eius Apio & Petroselino similis est. Quocirca & semine vtimur ad menses, vrinas & asthmata. Hæc Galenus. Ex ijs Galeni verbis liquidò apparet duplex esse

Smyr

Smyrnion, vnum quod alio nomine Hipposelition, de quo suo diximus loco, dicitur: alterum autem quod in Amano nascitur monte, de quo hic nobis sermo est.

EX PLINIO.

Vrinam & menses ciunt folia & radix. Aluum sistit semen. Radix suppurationes recentes, & collectiones discutit: item duritias illita. Prodest cõtra phalangia, ac serpentes, admixto cachry, aut polline, aut apiastro in vino pota, sed particulatim, quoniã vniuersa vomitiones mouet, qua de causa nonnunquam cum ruta datur. Partus adiuuat, & secundas pellit. Medetur tussi & orthopnœæ radix vel semen. Item thoracis, lienis, renum & vesicæ vitijs. Radix autem ruptis, cõuulsis auxiliatur. Sudores ciet & ructus, ideò inflationẽ stomachi discutit. Vulnera ad cicatricẽ pducit. Datur ischiadicis in vino cum crethmo. Exprimitur succus radicis, vtilis fœminis, thoracis & præcordiorũ desiderijs: calefacit enim, cõcoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & succus illinitur. Concoctiones facit. Sapore simillima piperi, ideò ad opsonia vtuntur cum mulso, oleo & garo, maximè in elixis carnibus.

APPENDIX.

Confer cum iam dictis facultatibus eas quas Leuistico recẽtiores tribuunt, & comperies prorsus easdem esse. Tradunt enim eius semen mouere mẽses & vrinas, inflationes tollere, serpentium morsibus mederi, calculos confringere, sudores ciere, vulnera conglutinare, lienísque obstructiones auferre: adeò vt hinc iterum cõstet, Leuisticum à Smyrnio non esse, saltem viribus, diuersum.

De Silphio. Cap. CCXCII.

NOMINA.

Σίλφιον Græcis, Laser & Laserpitium Latinis dicitur. Vulgò & Officinis corrupta voce, deflexa tamẽ quadam à Laserpitio pristini nominis vmbra, Osteritium vocatur. Primum siquidem vt dictum est, Laserpitium, dein deprauata nomẽclatura, Osteritium, postremò Ostritium cœpit appellari. Qui sanè lapsus facilis admodum fuit. Abiecta

iecta nanque prima litera, Asteritium, & dein a mutato in o, Osteritium, ac postremò magis conciſè Ostritium nominare imperiti cœperunt. Veteribus Germanis haud dubiè [Laservvurtz] dicta eſt hæc herba, quam quidem vocem, vtpotè ſemilatinã, poſteri nõ rectè intelligentes, in [Meysterwurtz] mutarũt. Qua quidem appellatione adhuc hodie omnes vtuntur Germani. Galli *Benioin, ou Angelicque*.

FORMA.

Laſerpitium Germanicum.

Caulem ferulæ ſimilẽ habet, folia verò Apij, aurei coloris, ſemẽ latũ, foliaceum, radicem quę corticem nigrum obtinet, à qua liquor etiam modicè rubens, trãslucidus, myrrhámq; redolens, ac odoratus deſtillat. Ex qua quidem deſcriptione luce clarius conſtat, herbam hãc cuius picturã damus, eſſe Laſerpitium, ſaltẽ Germanicum. Caulis enim ei fœniculaceus, ſeu ferulæ, hoc eſt, geniculatus, folia Apij in auri colorẽ langueſcẽtia, ſemen foliaceũ & latum, nẽpe quod figura exile foliolum exprimit: radix craſſa & multa, foris nigricans, intus candida, miráque flagrans iucunditate: quæ ſi vulneratur, liquor profluit lentus, ac modicè rufus, ſuauiſsimúmque ſpirans odorem, & linguam ſua acrimonia vellicans, vt ſanè nulla ſit prorſus nota, quæ reclamare videatur. His accedit quòd facultates Oſtritij nominati, à Laſerpitij viribus nõ diſcrepant, quẽadmodum ex ſequentibus patebit.

LOCVS.

Nascitur in Syria, Armenia, Media & Aphrica. Quod ex Armenia & Aphrica affertur, suauissimum odorem habet. præsertim Cyrenaicum, vnde & ὀπὸς id est, succus Cyrenaicus appellatur. Nec hoc Laserpitium aliud est quàm cōcretus ille succus, quem officinæ Belzuinum, vel Ben Iuinū vocant. Quod verò ex Media & Syria affertur, Dioscoride teste, virosum odorem obtinet, ac putrilaginem resipit, ideoque videtur esse id quod hodie officinæ passim Assam fœtidam nominant. Quod etiam hinc colligi potest, quòd in hodiernū vsque diem ex Syria Alexandrina, & hinc Venetias deportatur. Nostrum in montosis locis prouenit, ac in omnibus ferè hortis nunc plantatur.

TEMPVS.

Iunio mense flores admodum exiguos ac candidos, instar Anisi profert, atque subinde semen latum.

TEMPERAMENTVM.

Silphij liquor calidissimus est. Verumenimuerò & folia & caulis, & radix sat strenuè excalfaciunt. Nostrum etiam Laserpitium in vniuersum calidius atque acrius est pipere ipso, adeóque calefacit & exiccat in tertio ordine. Radix autem & semen folia & caulem superant, vt in eo etiam efficacissimus omnium aliarum partium sit liquor, secundo loco folia, postremo caulis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Laserpitij liquor, acris est, inflat. Inunctus cū vino, pipere & aceto, alopecias sanat. Oculorum aciem exacuit. Incipientes suffusiones cū melle inūctus discipat. Cauernis dentium in eorundem dolore inditur, aut cū thure in linteo circumponitur, aut colluitur eo os cū Hyssopo, & Ficis coctis in posca. His prodest, quos bestia in rabiem efferata momorderit, vulneribus impositū. Valet aduersus omnia animantia quę virus eiaculantur, venenata tela, potus aut inūctus. Scorpionū plagis oleo dilutus circūlinitur. Gangrænis antea scarificatis immittitur. Carbunculisque cum ruta, nitro & melle, vel per se. Clauos, callosque prius circūscarificatos tollit, cerato, aut aridarum Ficuum carne præmollitus. Re-

 centes

centes lichenas ex aceto sanat. Excrescentiàs carnis, polyposque, si aliquot diebus cum atramento sutorio aut ærugine illinatur. Extuberantia cum forfice extrahit. Diuturnis asperæ arteriæ asperitatibus opitulatur. Vocem subitò exasperatam irraucescentémve, dilutus aqua, & absorptus confestim restituit. Vuam cum melle inunctus reprimit. Angina laborantibus ex aqua mulsa vtiliter gargarizatur. Coloris bonitatem ijs qui eo vescuntur auget. In sorbili ouo datus tussi auxiliatur, pleuriticisque in sorbitionibus. Suffusis felle, & hydropicis cũ aridis Ficis vtiliter exhibetur. Cum pipere, thure & vino potus, rigores soluit. Neruorũ distentione laborãtibus, opisthotonicisq; datur oboli pondere deuorandus. Hærentes gulæ hirũdines, gargarizatum cum aceto deijcit. Ad lac intus in grumos concretũ. Comitialibus ex oxymelite sumptus succurrit. Menses ciet cum pipere & myrrha potus. Cœliacos in acino vuæ sumptus iuuat. Cum lixiuio potus, repẽtinis conuulsionibus & rupturis prodest. Ad potiones dissoluitur amaris amygdalis, aut ruta, aut calido pane. Foliorum liquor eadem potest sed multò minori efficacia. Cum oxymelite mãditur ad expediendam asperam arteriam, præsertim amissam vocem. Vtuntur eo cum Lactucis, pro Eruca comedentes.

EX GALENO.

Omnes Silphij partes flatulentæ magis sunt essentię, ac proinde concoctu difficiles. Foris tamen impositæ corpori efficaciores: & omnium potissimùm liquor, admodum trahentem facultatem obtinens. Attamen excrescentias imminuendi, & liquandi vim quandam propter iam dictam temperiẽm habentẽ. Liquor Cyrenaicus quidem omnes & caliditate & tenuitate exuperat, ac proinde etiam omniũ maximè discutit.

EX PLINIO.

Folia Silphij ad expurgandas vuluas, pellendosq; emortuos partus decoquuntur in vino albo odorato, vt bibatur mensura acetabuli à balneis. Radix prodest arterijs exasperatis, & collectionibus sanguinis illinitur. Sed & in cibis cõcoquitur ægrè. Inflationes facit & ructus. Vrinę quoque

noxia

noxia. Sugillatis eum vino & oleo amicissima, & cum cera strumis. Verrucę sedis crebriore eius suffitu cadunt. Liquor eius per se algores excalfacit. Potum, neruorum vitia extenuat. Fœminis datur in vino. Et lanis mollibus admouetur vuluæ ad menses ciendos. Pedum clauos circunscarificatos ferro, mixtus ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutus. Andreas spondet, copiosius sumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre senibus & fœminis. Item hyeme quàm æstate vtilius, veruntamen aquam bibentibus: cauendúque ne qua intus sit exulceratio. Ab ęgritudine recreationi efficax in cibo. Tempestiuè enim datus, cauterium obtinet: assuetis etiam vtilius quàm expertibus. Ad extera corporum, indubitatas confessiones habet. Venena telorum & serpentium extinguit potus ex aqua vulneribus his circunlinitur. Scorpionum tantùm plagis ex oleo. Vlceribus verò non maturescentibus, cum farina hordeacea, vel fico sicca. Carbunculis cum ruta, vel cum melle, vel per se visco superlitum vt hæreat. Sic & ad canis morsus. Excrescentibus circa sedem, cũ tegmine punici mali ex aceto decoctus. Clauis pedum, qui vulgo morticini appellantur, nitro mixto, antè subactus. Carnes replet cum vino & croco, aut pipere, aut murium fimo & aceto. Perniones ex vino fouet, & ex oleo coctũ imponitur: sic & callo. Clauis pedum superrasis præcipuè vtilitatis. Contrà aquas malas, pestilentes tractus, vel dies. In tussi, vna fellis veteri suffusione, hydropicis, raucitatibus: confestim enim purgat fauces, vocemque reddit. Podagras, in spongia dilutus postea lenit. Pleuriticis in sorbitione vinum poturis datur, contractionibus, opisthotonicis, ciceris magnitudine cera circũlitus. In angina gargarizatur. Anhelatoribus & in tussi vetusta, cum Porro ex aceto datur, atque ex aceto his qui coagulum lactis sorbuerint. Præcordiorum vitijs, syntecticis, comitialibus in vino, in aqua mulsa linguæ paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non censuerim, quod autores suadent, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui se eadem causa præcipitauit ex alto.

FORMA.

Stachys.

Frutex est Marrubio similis, sed altior, folia ferens plura, sed rara, hirsuta, dura odorata incana. Virgas ab vna radice plures emittit, Marrubio candidiores. Ex hac descriptione perspicuum fit omnibus, herbam quam pictam damus, esse Stachyn. Est enim fruticosa, Marrubijque similitudinem refert, nisi quòd altior est: folia quoque plura, at rara obtinet, item hirsuta, dura, odorata, & albicantia. Virgulas denique (etsi pictura idipsum non ostendat) ab vna radice plures emittit, candidiores quàm Marrubium. Quibus omnibus florum purpureorum verticillatus accedit ambitus, ac orbes spicarum, qui caules circundant.

LOCVS.

Asperis locis, montibus ac collibus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Stachys gustu acri & amaro est, tertijque ordinis excalfaciétium. Vnde iterum liquet hanc herbam esse Stachyn, quòd gustata acris & amara videatur.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habet excalfactoriam & acrem. Ideóque decoctum foliorum eius potum, menses & secundas pellit.

EX GALENO.

Menses prouocat, abortum facit, & secundas eijcit.

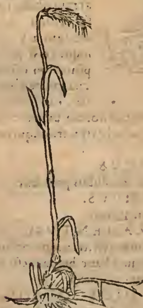
EX PLINIO.

Pellit mestrua.

De Secale. Cap. CCXCIIII.

NOMINA.

SECALE dicitur Plinio lib.xviij.cap.xvj. Farrago. Germanis [Rocken & Korn] Gallis *Seigle* nominatur. Magno in errore versantur, qui hoc frumenti genus Siliginem esse existimãt. Siquidem ex hac, Plinio li.xviij.cap.ix. teste, lautissimus fit panis, tener, candidus, & primatum tenens: ex illo cibarius, ater, & pondere præcipuus, ad arcendam pauperum famem tantùm vtilis, qui veterascens acorem etiam contrahit. Item Siligo habet spicam erectam, Plinio loco iam citato, cap.x. autore, nec rorem continet, quæ rubiginem faciat: hoc verò procumbentem, & ideo quòd imbres retineat, rubigini opportunum. Siligo præterea grano est candido, læui & multipliciter tunicato, hoc contrà nigro striato, & glumis ferè explicito. Denique Siligo sine arista est, hoc verò aristis horret. Postremũ ex Siligine pistrinarũ opera fiunt laudatissima, ex Secale nullum ferè tentatũ est. His itaque rationibus euidẽtissimũ esse puto, hoc frumenti genus quod Germani nostri [Rocken] vocãt, nõ esse Siliginẽ.

Secale.

FOR

FORMA.

Secale frumenti genus vulgò notissimum, stipula est culmo triticeo, graciliore & proceriore, geniculis vt plurimū quatuor, spica innocentioribus aristis horrente, non erecta sed semper propemodum procumbente, grano plumis explicito, & ob id caduco, tristi, nigricante, strigoso. Plinius, cap.xvj.lib.xviij. scribit Secale fœcunda, sed gracili stipula esse præditum, nigritia triste, sed pondere præcipuū. Quæ singula satis monstrant, frumentum quod [Rocken] vocant Germani, esse secalen, & non siliginem.

LOCVS.

Gignitur qualicunq; solo, ideóque passim in Germania, præsertim Rhetia, & Vindelica seritur.

TEMPVS.

Floret Iunio mense, metitur autem Iulio.

TEMPERAMENTVM.

Magis videtur excalefacere quàm Triticum, minus tamen refrigerare quàm Hordeum. Magis item exiccare quā Triticum, minus tamen quàm Hordeum aut Zea.

VIRES.

Habet aliquid lentoris & obstruentis naturæ. Hinc panis ex eo confectus, potissimùm si à furfuribus nō sit probè purgatus, stomacho grauis esse solet. Reliquæ vires ex capitibus de Tritico & Hordeo colligendæ.

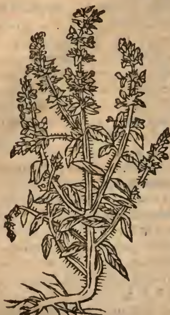
De Sideritide prima.

Cap.CCXCV.

NOMINA.

Σιδηρῖτις Græcis, Sideritis prima Latinis dicitur. Magna officinarum pars hac herba pro Chamæpity vera vtitur, non sine errore, cùm satis ex forma illius constet, vt pauló pòst monstrabimus, non esse Chamæpityn. Germanis [Glidkraut] Gallis *Espece de Tetrait* appellatur. Sideritis verò nominata, quòd glutinandis vulneribus apta, præcipuum in bello habeat vsum.

FORMA.

Sideritis prima.

Herba est folia Marrubio similia habens, longiora tamen, ad saluiæ aut quercus figurã accedentia, verùm minora & aspera. Caules fundit quadratos, dodrantales, aut longiores, gustu non iniucundos, aliquo modo adstringentes, in quibus per interualla, velut in Marrubio verticilli in orbem circumacti & in his semen nigrum. Ex qua quidem delineatione sole clarius constat, herbam cuius hic picturam exhibemus, esse Sideritin primam. Siquidem folia Marrubij habet, sed longiora, ad saluiæ similitudinem aspera & rugosa, minora tamen. Caulem quadratum & hirsutum non iniucundi gustus, aliquãtum subadstringentis, quem per interualla verticillati orbes coronant, vt in Marrubio videre licet: in quibus flores subcandidi ac lutei, & subinde semen nigrum. Radicem exiguam & subluteam, quod silentio trãsiuit Dioscorides. Non esse verò hanc herbam Iuuam atthriticam, nec Chamæpityos generibus posse annumerari, hinc conijcere licebit: primum, quòd non sit pumila, sed in altum surgat, fruticis veriùs quàm herbæ specie. Quòd verò neque primum neque secundum genus Chamæpityos dici queat, hinc manifestum fit: quòd vtrunque folijs Semperuiui minoris sit, à quibus saluiæ, qualia hæc habet, diuersissima sunt. Neque etiam tertium, quia folia eius non sunt exilia.

LO

LOCVS.

Nascitur asperis, petrosis & incultis locis.

TEMPVS.

Iunio mense florere incipit, nec desinit nisi in Autumni fine.

TEMPERAMENTVM.

Sideritis habet quandam abstergendi facultatem, id quod amaritudo eius satis indicat: & pauculam adstrictionem. Plurima tamen eius pars humida est & mediocriter frigida.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia eius illita vulnera glutinare, & inflammationem arcere possunt.

EX GALENO.

Phlegmonem sedat, & glutinandi vim obtinet.

EX PLINIO.

Sideritis tantam vim habet, vt quamuis recenti gladiatoris vulneri illigata, sanguinem claudat.

De Sorgi. Cap. CCXCVI.

NOMINA.

PEREGRINVM est hoc genus frumenti, & ex Italia ad nos allatum, ideoque Germani [Vuelchen Hirsz] Galli *Blé barbu, ou espece de Paniz* vocant. Alij [Sorgsomen] quòd scilicet in Italia Sorgi nominetur. Neque cōstat quo nomine veteribus sit appellatum, nisi farris genus sit, quod in Gallia nunc rubrū & barbatum frumentū nuncupant. Probè enim illi hæc nomenclatura videtur cōuenire, quòd nimirum eius spica rubra & barbata sit. Certò tamen nihil affirmare audemus, nam Panicum etiam referre, quamuis magnitudo repugnet, videtur.

FORMA.

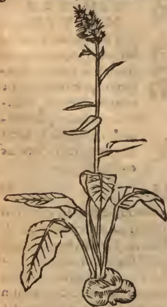
Culmos habet quatuor aut quinque, altos, crassos, geniculatos, rubicundos, folijs vestitos longis, latis, & in summitate acuminatis, hirundini non dissimilibus: spicam quā Panicum maiorem ac densiorem, rufam & barbatam, in qua semen rufum, rotundū, lentis magnitudine, & acuminatū.

Florē

& intolerando errore Serpentarias vocant, nō certè quod in nomenclatura tantū sit situm: sed quod forma & viribus plurimū ab ea herba quam Græci δρακόντιον Latini autem Dracunculū ac Serpentariam nomināt, plurimū discrepēt, vt suo loco latiùs demonstrabimus. Germani nostri has herbas [Natervvvrtz] sua lingua appellant. Galli *Bistorte*,

GENERA.

Duo sunt Serpentariæ recentiorū & officinarum genera, forma non multū variantia. Vnū quod læuibus admodum folijs, & radice in se cōtorta cōstat. Hinc est quòd herbarijs nostri temporis Bistorta dicatur. Nos certioris discriminis gratia marē fecimus, germanicéque [Natervvvrtz] mennle vocabimus. Alterū rugosioribus folijs, maiorique radice, & minus intorta, ac multū capillata videtur. Vulgares herbarij Colubrinā nuncupant. Nos fœminā cōstituimus, ideoq; germanicè [Natervvvrtz Vueible] vocauimus Serpentarias verò vtrūque genus dixerūt, propterea quòd vbi primum è terra prodeūt, linguæ serpentinę pelle tenui vestitæ, formā obtinent.

Serpentaria mas, seu Bistorta.

FORMA.

Cauliculo constāt tenui ac iunceo, glabrescētē, per ima tantum foliato, spicoso florum vertice, quibus dilutioris purpuræ color inest: folio Rumicis à terra cæsio, supernè viridi & herbaceo: Radice, mas quidē draconis modo inuoluta & contorta, fœmina verò

verò oblonga, maiore ac capillata, extrà nigricante, intus rubescente.

Colubrina seu Serpentaria fœmina.

LOCVS.

Nascuntur locis vmbrosis & humidis, pratis potissimùm Martianæ syluæ.

TEMPVS.

Florent Maio mense & Iunio, quo maximè tempore, vt omnes aliæ quæ floribus ornantur plantę, dignosci ac inueniri possunt.

TEMPERAMENTVM.

Vtriusq; radix mirificè adstringit, vt refrigerandi ac exiccandi facultate præditas esse nemini sit dubium. Antiquus manuscriptus herbarius frigidas & siccas esse in tertio ordine censet.

VIRES.

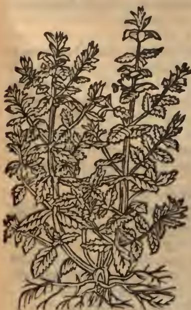
Radices illarum glutinant vulnera, fœtum in vtero retinent, vomitum biliosum reprimunt, disenteriam sanant. Hæc antiquus herbarius: Nostræ verò ætatis medici aliorum errata impudēter sectātes, ad longè diuersos vsus Serpentariæ vtriusque radices adhibēt, nempe ad eos ad quos Dioscorides, Galenus & alij veteres suum Dracontiū: cum tamē viribus inter se maximè discrepent, quod gustus etiā a undè testatur: cū Dracontij radix acris sit, illarum verò vehementer adstringat. Vt igitur errorem hunc relinquāt, subito

subinde medicos & seplasiarios hortor, nisi fortè perdere magis quàm sanare in delicijs habeant: sciántque Serpentarias suas non alias quam Britannicam habere facultates, adstringendi nimirum, priuatim ad ea quæ in ore & tonsillis sunt depascentia vlcera accommodatas, & ad omnia alia quibus adstrictione opus est. Folia etiam in farinam trita labiles dentes confirmant.

De Scordio. Cap. CCXCVIII.

NOMINA.

Σκόρδιον Græcis, Latinis Trixago palustris dicitur. Officinis ferè omnibus incognita. Germanis allusione quadam ad Romanam appellationem aptè [Vuasserbatenig] nominabitur: Gallis *Germandree d'eau*. Scordion autem Græcis ab Allijs dicta est herba hæc, quòd nimirum eius folia affricta Allij (quod Græcis Scordion vocatur) odorem referant. Ab hoc mali & ingrati odoris sensus, ijsdem etiam δύσοσμον appellata est. Vt verò Trixago dicta sit, similitudo fecit: Trixagini enim, quæ Græcis Chamædrys nominatur, similis est. Palustris autẽ quoniam humentibus, ac palustribus locis nascatur.

Scordium.

FORMA.

Folia Trixagini seu Chamædri similia habet, maiora tamen, nec sic in

ſic in ambitu inciſa, odore aliquantum Allium referentia, guſtu adſtringentia & amara. Caules quadrangulos, in quibus flos ſubrubeſcens. Hæc delineatio ſic refert herbam hanc, cuius picturam damus, vt ouum ouo non ſit tam ſimile. Folio ſiquidem eſt Trixaginis: maiore, & per ambitũ nõ ita profundè ſerrato, & inciſo, odore aliquatenus Alliũ reddente, adſtringentis & amari guſtus, quadrangulis caulibus: flore in caulibus, inſtar Chamædryos & Teucrij, ſubrubro, & minimè in ſummis caulibus, vt aliqui putant, quemadmodum pictura ipſa abundè docet. Hæc itaq; herba in theriacos paſtillos inſerenda erit, & non ſylueſtre Allium, vt maximo in errore verſentur ſeplaſiarij inſtitores, qui pro re tam ſalutari atque omnibus putridis mareoribus, Galeno lib.j. de antidotis autore, aduerſante, ſylueſtre Allium vſurpant. Sed indignius erratum, quàm quod multis explodi debeat. In hunc autẽ eoſdem vicinitate vocabulorum potiſsimum incidiſſe errorem, lib.j. Paradoxorum, cap.xxiiij. abundè monſtrauimus.

LOCVS.

Naſcitur in montanis & humentibus locis. Nec inter ſe pugnant Dioſcorides & Plinius, dum hic in campis humidis pinguibúſq;, ille autem in montanis naſci ſcribit. Vterque enim verum dixit: in campeſtribus ſiquidem & montanis, non tamen omnibus prouenit, ſed (quod Dioſcorides etiam adiecit) humentibus tantùm. Plantatum autem Scordium non difficulter naſcitur, & poſſunt de vno duntaxat ramo complures prouenire, modò ſolo humido committantur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret, flos tamen non niſi diem vnum durare videtur, ſic continuo vnus alium ſequitur.

TEMPERAMENTVM.

Tum ex ſaporibus, tum etiam facultatibus paulò pòſt exponendis ſatis conſtat Scordium calidum eſſe. Nam, Galeno etiam teſte, amarum quid obtinet, & acre.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba vim calefaciendi habet, & vrinam cit recens trita & pota.

& pota. Arida quoq; cum vino decocta contra serpentium morsus,& lethalia venena bibitur. Ad stomachi rosiones, dysenteriam,& vrinæ difficultatem pondere duarū drachmarum cum hydromelite. Purgat crassa purulenta è thorace. Facit ad veterem tussim,rupta,conuulsa,cum nasturtio melle & resina in eclegmate arida cōmixta. Hypochondriorum vetustas inflāmationes excepta cerato lenit. Succurrit eadem podagris cum acri aceto circūlita,aut ex aqua illita. Menses supposita mouet, vulnera glutinat, vetusta vlcera purgat,& cum melle ad cicatricem ducit. Siccata carnium excrescentias reprimit. Succus præterea ex ea expressus ad prædicta vitia bibitur.

EX GALENO.

Expurgat simúlq; excalfacit viscera,tum menses vrinámque mouet. Præterea conuulsa ruptáq; & laterum dolores ab obstructione & frigore natos sanat potum. Deniq; viride illitum magná vulnera conglutinat: verùm sordida purgat,& maligna ad cicatricem perducit,illitum aridum.

EX PAVLO.

Scordium varium existit,vt quod amarum,acerbum & acre sit. Purgat igitur simul & calfacit viscera,vrinas & mē strua cit,refrigerata omnia recalfacit,vulnera glutinat,repurgátque:aridum illitum cicatricem inducit.

ADNOTATIO.

Scordium iam notius est,quàm vt sit pluribus declarandum, nomen retinet.

De Stichade. Cap. CCXCIX.

NOMINA.

Στιχὰς Græcè,Stichas vel Stœchas Latinè appellatur. Officinæ cognomento Arabicam vocant. Germanis nominatur [Stichaßkraut] Gallis *Stechados citrin,ou Arabic.* Stichas verò nomen accepit à Stœchadibus ex aduerso Massiliæ sitis Galliæ insulis,in quibus prouenit. Arabæ factionis autores patriam Stichada reliquis omnibus prætulerunt, hinc sequaces illorum gentili cognomento Arabicam nuncuparunt.

FORMA.

Stichas.

Herba est tenuibus ramulis, comam similem Thymo habēs, longiore tamen folio, & gustu acris, & aliquantùm subamara. Hactenus Dioscorides, qui flores atque spicam prorsus omisit. Sunt autem flores, vt pictura abundè monstrat, exigui & cœrulei, spica verò flauescit, semine referta exiguo, triquetro, & coloris spadicei. Radix illi est tenuis & lignosa.

LOCVS.

Nascitur, vt antea est commemoratum, in insulis Galliæ è regione Massiliæ, quæ Stichades appellantur, à quibus etiam gentilitiam appellationem accepit. Prouenit etiam in Arabia, alijsque compluribus locis, & in multis etiam Germaniæ nostræ hortis.

TEMPVS.

Floret eo quo Lauandula tempore, nimirum ante Solstitium æstiuum, hoc est, Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Stœchadis qualitas gustu quidem amara est, & mediocriter subastringens. Temperamentum verò compositum ex extrema essentia frigida exigua, vnde sanè adstringit: & ex tenui, altera, quæ terrena est, copiosiore, à qua vtique amara est.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Decoctum eius quemadmodum & Hissopi, ad thoracis vitia efficax est. Miscetur antidotis vtiliter.

EX GALENO.

Obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum omnia viscera, tum totum corpus est nata.

EX PLINIO.

Menses cit potu, thoracis dolores leuat. Antidotis quoq; miscetur.

De Struthio. Cap. CCC.

NOMINA.

Στρούθιον Graecis, Radicula, siue Lanaria herba Latinis, Mauritanis & Officinis Cōdisi, nonnullis herba fullonum, vulgò Saponaria, Germanis [Seyffenkraut] Gallis *Herbe à Foulon* dicitur. Vnde verò Graeci hanc herbam Struthium appellauerint, non satis cōstat, nisi fortè à foliorum positura, quae auium alas quadantenus imitatur, nomen illi indiderint. Nam gens ea στρουθὸν & στρούθιον passerem & minores alias aues appellat. Vel forsitan quòd Venerē stimulet. Graeci enim, vt dictum est, στρουθὸν passerem vocant, & ab eius auis salacitate lasciuos, & in venerem procliuiores homines στρουθὸς, quasi passeres vocant. Porrò strutheum, vt est apud Festum, nuncupant obscoenam virilem partem. Qua imitatione Martialis & Catullus passerem pro virili membro in suis versibus vsurpasse videtur. Lanariā verò dixerūt, q; ad cādorem & mollitiem lanarū ea vsa fuerit antiquitas. Nam cū succidae lanae oesypo spurcatę colores respuerent, prolutae huius radicis succo, ad quoscūque suffectus imbibendos pręparabātur, quibus oesypū erat impedimento. Sic sordescētes lanas veteres hac herba eluebāt, ad munditiem contrahendam, quae primum ab infectoribus quaerebatur, sordidis colores aspernātibus. Sic quoq; à praecipua & vtiliore parte. Radicula Romanis est appellata. Saponaria recentioribus dicta est, quoniam eluendis vestimentorum maculis, sordibusque lanarum expurgandis, saponis vicem exhibet. Herba autem fullonum nominata

est, quòd ea interpolandis vestibus, & mangonio poliendis fullones vtantur.

FORMA.

Struthium.

Struthion herba est caule lanuginoso, folijs oleę prodeūtibus ex interuallo quasi geniculatim, plærunque quinis in vnum coeuntibus, in summo coliculorū floribus candidis, radice (quam summo cespite non in altum vltrò citróque per longitudinem fundit) magna, tereti & oblonga, quæ cōciditur purgādis lanis.

LOCVS.

Nascitur in Asia Syriaque, saxosis & asperis locis præcipuè. Nūc in hortis quibusdā plātatur.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio maximè mense, sed per duos continuos menses floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum temperamento, ex quarto quodammodo ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix eius acris est, vrinā cit, iecinorosis auxiliatur, tussi & orthopnœis cū melle cochlearis mensura sumpta. Aluū subducit. Eadem cum Panace & Capparis radice sumpta, calculos frangit, & per vrinam exturbat. Lienem induratum

tum minuit. Subdita, menses elicit: & fœtum manifestè enecat. Cum polenta & aceto illita, lepras tollit. Cum farina hordeacea in vino elixa, tubercula discutit. Miscetur prę terea collyrijs & malagmatis quæ ad claritatem oculorum conficiūtur. Sternutamenta cit, & trita cum melle naribus infusa, per os purgat.

EX GALENO.

Struthij radice potissimùm vtimur, gustu acri quidem existente. Sed & abstergit, & irritat: ideóque sternutamenta mouet, ceu cætera omnia quæ gustu acria sunt, & temperamento calida.

EX PLINIO.

Medetur morbo regio ipsa radix decocta, & ius potum: item thoracis vitijs. Vrinam cit, aluum soluit, & vuluas purgat. Ea & ex melle ꝓdest magnificè ad tussim orthopnœæ cochlearis mensura. Cum polenta verò & aceto lepras tollit. Eadem cum Panace & Capparis radice calculos frangit pellitque. Panos discutit, cum farina hordeacea & vino decocta. Miscetur & malagmatis & collirijs, claritatis causa. Ad sternutamenta vtilis inter pauca. Lieni quoque ac iocinori. Eadem pota denarij vnius pōdere ex mulsa aqua, suspiriosos sanat.

De Scilla. Cap. CCCI.

NOMINA.

Σκίλλα Græcis, Scilla Latinis, Squilla, exemplo Varronis, omnibus nūc Officinis vocatur. Germanis autem [Meerzvvibel] Gallis *Stipoulle, ou Charpentaire.*

FORMA.

Scillæ radix cepæ modo multipliciter tunicata corticosaque: ex qua prius, vt in croco, caulis prosilit, tū ex eo flos in luteo candidus emergens insidit, qui cum senuerit, folia demum multis post diebus emicant lata, nullo nixa pediculo, cepitia quadam specie, & plæraque ex ijs in terram deflexa.

LOCVS.

Scilla vndique, vt Cepæ & Allia, prouenit.

ita vt ne taleolæ inuicem se contingant. Sic igitur secta, ad oleum, vinum, acetúmq; scilliticum vtimur. Ad rimas verò pedum crudæ Scillæ interanea pars in oleo feruefacta, aut cum resina liquefacta imponitur. Decocta in aceto demorsis à vipera cataplasma est. Assæ eiusdem pars vna tosti salis partibus octo subigitur, datúrque ieiunis cochlearis vnius duorúmve pondere ad emolliendam aluū. Additur potionibus & odoramentarijs medicamentis, & ijs cum quibus vrinam ciere voluerimus, hydropicisq; & stomachicis, quibus innatāt cibi, & morbo regio, torminibus, in vetere tussi, asthmaticis, cruenta reijciētibus. Trium verò obolorum pondus in delinctu ex melle sumpsisse satis est. Coquitur eadem cū melle, sumitúrque in cibo ad eadem, maximæ coctionem adiuuans. Strigmentitia per aluum ducit. Cocta & simili modo sumpta, idem potest. Cauendus Scillæ vsus ijs quibus interaneum aliquod exulceratum erit. Prodest verrucis & pernionibus assam inungere. Semen eius tritū, cum caricis aut melle exceptum, si manditur, aluū emollit. Pro foribus domus suspensa tota amuletum est.

EX GALENO.

Præstat assam aut elixam sumere, sic enim virium eius vehementia exoluitur.

EX PLINIO.

Scillarum in medecina, alba est quæ masculus, fœmina nigra. Scilla quæ candidissima fuerit, vtilissima erit. Huic aridis tunicis direptis, quod reliquum è vino est, consutum suspenditur lino modicis interuallis, postea arida frusta in cadum aceti quàm asperrimi pendentia immerguntur, ita ne vlla parte vas contingant. Hoc fit ante Solstitiū diebus quadraginta octo. Gypso deinde oblitus cadus, ponitur sub tegulis, totius diei solem accipientibus. Post eum numerum dierum tollitur vas, Scilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clariorē aciem facit. Salutare est stomachi laterúmq; doloribus, parū sumptum binis diebus. Sed tāta vis est, vt auidius haustum extinctæ animæ momento aliquo speciē prębeat. Prodest & gingiuis & dētibus, vel per se cōmāducata. Tineas & reliqua vētris animalia pellit ex aceto

& melle sumpta. Linguæ quoq; recens subiecta præstat ne hydropici sitim sentiant. Coquitur pluribus modis in olla, quæ cōijciatur in clibanum aut furnum, vel adipe aut luto illita, aut frustatim in patinis. Et cruda siccatur, deinde cōciditur, coquitúrq; in aceto, tum serpentiùm ictibus imponitur. Tosta quoque purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vsus sic coctæ ad hydropicos. Ad vrinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Item ad spleneticos & stomachicos, si nō sentiant vlcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tussim veterē cum suspirio. Discutit & ex folijs strumas, quadrinis diebus soluta. Furfures capitis, & vlcera manantia illita, ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maximè vti coctionē faciat. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta, & mixta resinę. Semen eius lumborū dolori ex melle imponitur. Pythagoras Scillam in limine ianuæ suspēsam, malorum medicamentorum introitum pellere tradit.

De Staphide agria. Cap. CCCII.

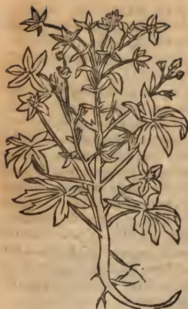
NOMINA.

Σταφὶς ἀγρία Græcis, herba Pedicularis & Pituitaria Latinis, Officinis Staphisagria, Germanis [Biszmuntz] Gallis *l'Herbe aux poux*. Pedicularis autem Pituitariáque Latinis à viribus quas habet, dicta est: erumpentibus enim è corpore pediculis ex oleo inuncta aduersatur, & cōmanducata feruore multam pituitam trahit.

FORMA.

Folia habet Labruscæ, incisuris diuisa, coliculos rectos, molles, nigrósque, flores Isati similes, semen in vasculis viridibus similibus Ciceri triāgulum, asperum, in nigro subrufum, intus candidum, gustu acre. Hæc descriptio herbæ huic cuius hic effigiem damus per omnia quadrat, floribus tantū exceptis, qui minimè Isati similes sunt, neq; in colore, neq; in quātitate. Isatis enim flores lutei sunt, & exigui, huius contra subcæsij, ac multò maiores: vt hinc ferè suspicer eam herbam non esse quam veteres pingunt Staphida agriam. Cæterū cùm proximè tamen ad picturam accedat,

neque

Staphis Agria.

neque viribus distet admodũ, inter Staphidis agrias species rectè à plęrísque hodie herbariæ rei studiosis connumeratur. Folia enim fert plærunque septem, aliquãdo etiã paucioribus incisuris diuisa, coliculos rectos, nigros, in folliculis herbaceis semen triquetrũ, in nigro subrufum, intus candidum, gustu acre, ita vt illi omnes notæ demptis floribus, respondeant.

LOCVS.

Nascitur, Plinio autore, in opacis, Ea cuius picturã exhibemus nũc passim ĩ hortis plãtatur.

TEMPVS.

Floret æstate.

TEMPERAMENTVM.

Quum vrẽdi vim habeat Staphis agria, cõsequitur eandem in quarto ordine esse excalfacientium & desiccantiũ.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eius grana quindecim, si quis trita in aqua mulsa dederit, crassa per vomitum purgãt. Sed qui biberint ambulare debent. Quinetiam assiduè attendere oportet, & aquam mulsam potui dare, quòd strangulationis pericula inferant, & fauces deurant. Trita eadem, & ex oleo inuncta, pediculationi, prurigini & scabiei auxiliatur. Plurimam cit pituitã commãducata. Decocta in aceto, dentium dolori, si ea colluantur, subuenit. Gingiuarum rheumatismum sistit. Vlcera oris, aphthas nominant, cum melle sanat. Miscetur prætereà vrentibus malagmatis.

EX GALENO.

Vehementer acrem obtinet facultatem, adeò vt ex capite purget pituitam, abstergátque valenter. Itaque ad scabiem accomodata est. Sed & vrendi vim aliquam habet.

EX PLINIO.

Nucleis eius ad purgationes vti non censuerim propter ancipitem strangulationem, nec ad pituitam oris siccandam: fauces enim lædunt. Phthiriasi caput & reliquũ corpus liberant triti. Faciliùs admixta sandaracha. Item pruritu & psoris. Ad dentium dolores decoquuntur in aceto. Ad aurium vitia, rheumatismum gingiuarum, vlcera oris manantia. Flos tritus in vino contra serpentes bibitur. Semen enim abdicauerim, propter nimiam vim odoris. Quidam eam Pituitariam vocant, & plagis serpentiũ vtique illinunt. Item phthiriasi, qua Sylla dictator consumptus est. Nascuntur quoque in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus. Resistitur Staphidis agrias succo, cum oleo perunctis corporibus. Hæc quidem in aceto decocta, etiam vestes eo tædio liberat.

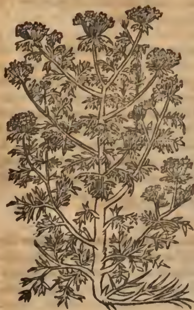
De Seseli massiliensi. Cap. CCCIII.

NOMINA.

ΣΕσελι τὸ μασσαλιωτικὸν Græcis, Seseli Massiliense Latinis Officinis Siler montanum dicitur. Semen tamen quod à seplasiarijs hoc nomine vẽditur, non Massiliensis, sed si amaritudinem respicias, Aethiopici, vel quod magis verò simile est, Peloponesiaci (neutrius enim integrã imaginem vidimus) Seseli semen est: latius enim, odoratius, & carnosius Massiliensi existit. Germanis incognita hactenus planta fuit, ob id [Sesel] rectè illam appellabunt.

FORMA.

Folia gerit Fœniculi, crassiora tamen. Caulem vegetiorem, vmbellam Anetho similem in qua semen est oblongũ, angulosum, & degustanti cõfestim acre: radicem longam, & odoratam. Ex qua Dioscoridis delineatione satis cõstat stirpem, cuius picturam damus, esse Seseli Massiliẽse, quòd huic nimirum, nulla prorsus nota reclamante, tota descriptio

Seseli Maßilienſe.

ptio ſuffragetur. Quid multa? Dato etiã quod ſingulæ illi nõ reſponderent notæ, tamen cũ eas quas veteres Seſeli attribuerunt facultates obtineat, citra omne periculum pro eo vſurparetur.

LOCVS.

Optimũ iuxta Maſſiliam, teſte Dioſcoride, Galliæ vrbem naſcitur: vnde etiam cognominatum eſt Maſsilienſe. Prouenit autem alijs quoque in locis calidioribus & nunc in plærisque Germaniæ hortis, ſed non niſi ſatum & cultũ.

TEMPVS.

Floret æſtate, & ſemen ſubinde producit.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat in ſecundo ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen & radix calefaciendi vim obtinent. Stranguriæ, orthopnœæ, vteri ſuffocationibus & comitialibus pota medentur. Menſes & fœtus ex vtero ducunt. Interaneis omnibus proſunt, & diutinas tuſſes ſanant. Ipſum ſemen cum vino potum coctioni confert, tormina diſcutit, & epialis febribus vtile eſt. Ad arcenda in itinere frigora cum pipere & vino bibitur. Datur capris alijsq; quadrupedibus bibendũ vt partus iuuet.

EX GALENO.

Seſeli & radix & ſemen vſque adeò excalfacit, vt admodum

dum vrinam mouere queat. Sed tenuium est partium, vt & comitialibus, & orthopnœis competat.

EX PLINIO.

Prodest homini ad tussim veterem, rupta, cõuulsa, in vino albo potum. Item opisthotonicis, & iecinorum vitijs, & torminibus, & strãguriç, duarũ aut trium ligularum mensura. Sunt & folia vtilia, vt quæ partus adiuuent etiam quadrupedũ. Hoc maximè pasci dicuntur ceruæ parituręę. Illinitur & igni sacro. Multũ in summo cibo coctionibus cõfert vel folio, vel semine. Quadrupedũ quoque aluum sistit, siue tritum potui infusum, siue mandendo commanducatũ è sale. Boum morbis medetur, vel si contritum infunditur.

De Sanguisorba. Cap. C C C IIII.

NOMINA.

QVVM ignoraremus quo nomine stirpem hanc veteres Græci & Latini (si modo ijs cognita fuit) appellarint, maluimus interea vulgari vti nomenclatura, donec aliud certius nomen inuenerimus. Elatinen tamen esse iudicarem, si folia pusilla, pilosa, & rotunda obtineret. Nunc quum neque pusilla, neque pilosa, neque rotunda, sed mucronata esse videantur, certi statuere nihil possum. Sanguisorba verò dicta est hæc herba; non quòd vulneribus iniecta ferrum & spicula facilè & citra sensum doloris exigat, vt nonnulli arbitrantur: idipsum enim non posse mirifica quæ illi inest adstringendi facultas, abũdè ostendit: sed potius quòd ei in sistendo sanguine vndecũque emanarit, mira admodum insit efficacia, adeò vt hunc ipsum quasi absorbere videatur. Erroris autem huius nulla alia causa est, nisi quòd hanc stirpem multi cum ea quæ hodie Pimpinella vocatur, confundant: quæ certè propter caliditatem quã obtinet haud exiguam, quãdam etiam trahendi facultatem habere videtur, adeò vt infixa corpori extrahere facilè qãt. Quòd verò cum Pimpinella confuderint non alio factum est nomine, quã quòd huius folia proximè ad Pimpinellæ folia (quæ itidem vt hæc serrata sunt) accedere videntur. Sed hęc confusio non caret errore, vt paulò post dicemus.

Germanis hæc herba[Rolbleskraut,]à capitellis quæ ruffescẽtibus punctis maculata sunt,dicitur. Nõnulli etiã Germanorũ[Hergots Bartlin]nominant. Quidam etiã à sistẽdo sanguine [Bluotkraut] Bona pars Gallorum *Pimpenelle* cam vocant.

GENERA.

Duo sunt eius herbæ quæ Sanguisorba vocatur genera. Vna enim maioribus constat folijs ac longioribus,coliculis tamen tenuioribus,ideoque ab hac foliorum forma, maior à nobis dicta est. Altera minoribus folijs, coliculis autẽ maioribus esse deprehenditur, quare ab ista foliorũ effigie recte minor appellari potest,vt inter eas aliquod discrimen esse herbariæ rei studiosi hac ratione animaduertant.

FORMA.

Sanguisorba maior.

Sanguisorba minor.

Herba est à radice crassa & longa,statim foliosa, minor potissimũ,coliculos habens plurimos rubentes, folia aspe-

ra

ra in extremitatibus latè crenata & ferrata, in summo coliculorum capitella rubescentibus punctis maculata, quæ si hiant flores exeunt herbacei, in medio croceam comam ostendentes.

LOCVS.

Nascuntur locis incultis, aridioribus, & soli expositis. Vnde iterum colligere licebit non esse Elatinen, vtcunque à facultatibus illius non discrepet, quòd Dioscoride & Plinio testibus, Elatine in cultis & segetibus proueniat.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Gustantibus adstrictionem haud vulgarem ac viscositatem herba præ se ferre videtur. Quapropter siccam admodū consistentiam nacta est, simulque corpora contrahere, & constringere potest: atque adeò emplasticam, eò quòd glutinosa sit, facultatem obtinet.

VIRES.

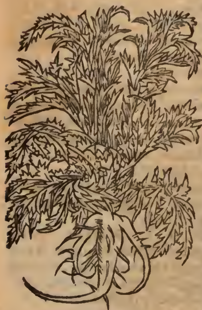
Ex ijs quæ diximus abundè cōstat vtranque Sanguisorbam in restringendis ac supprimendis sanguinis profluuijs esse efficacissimas, adeò vt nonnulli constanter asserāt, eas etiam manibus gestatas sanguinem vndecunque manantē sistere posse. Experientia certè compertum est, ad muliebre profluuium sanandū, nullum posse reperiri præsentius ijs stirpibus præsidium. Glutinant etiam vulnera illarum folia, carcinomatisque & fistulis medētur. Generosum denique ac strenuum remedium easdem esse ad dysenterias, & reliquos ventris fluxus, si ex aqua aut vino bibantur, nemini non notum est. Quid multa? Elatines herbæ, cuius certè hæ duæ stirpes genus esse videntur, facultates habent. Quare toto cœlo errant qui herbas has, vt supra etiam commemoratum est, cum Pimpinella confundunt, quòd hæc ipsa acris admodum sit & multum calida: illæ contrà sapore haud secus atque Elatine, adstringente. Verùm non tantū differūt facultatibus, imò etiam odore, coloréque foliorū, maximè verò florū diuersitate, vt quiuis ex vtriusque herbæ picturæ collatione statim deprehendet.

DE

De Scolymo. Cap. CCCV.

NOMINA.

Σκόλυμος Græcis, Carduus & Strobilus Latinis, Columellæ Cinara dicitur. Sunt, qui hodie Arcocum corrupta voce nominent, primam vocis syllabam articuli vice præponentes. Alij paulò rectiùs Alcocalum vocant. Cocali siquidem nomine, nux pinea, cui Scolymi capitulum simile est, venit. Nunc vulgò herbariorum ab Articolo statim duabus interiectis literis Articocalus, aut expuncta vocali a, Articoclus, vel magis curtato, vt ferè fit, vocabulo, Articols vel Articoca nuncupatur. Germani instar vulgi [Articoca,] nominabunt, aut [Strobildorn,] Galli *Artichaut*. Strobilum autem Romani hanc stirpem non alia ratione dixerunt, quàm quòd eius capitulum, vt diximus, structili nucleorum serie pineam nucem referre videtur, Cinaram verò sunt qui appellatam putent, quòd satum & cultum cineribus gaudeat. Alij à Cinara potius puella, quæ in eius speciei Carduum mutata est, dictam esse volunt.

Scolymus.

FORMA.

Folia habet Chamæleontis, & spinæ albæ vocatæ similia, nigriora tamen ac crassiora. Caulem emittit oblongum, foliosum, in quo capitulum spinosum. Radicem verò nigram

gram & crassam. Hæc Dioscorides. Cæterum caput eius & vertex in squarosum extuberat globum, corticosis vnguibus turgentem, spicisque squamatim coagmentatum, quorum orbis exterior viret, interior niueo candore nitescit. Flos purpureo rutilat colore, qui tandem euanescit in pappos. Caput vetustate tandem dissilit in corticeas laminas, semen ostendens Cnici figura. Nos tamen integram Scholymi faciem ac picturam hoc tempore dare non potuimus, quòd primo anno fructum suum nō ostendat. Curabimus autem alio tempore vt studiosi integram eius habeant picturam.

LOCVS.

Nusquam, quod sciam, in Germania prouenit Cinara, nisi sata & culta. Quare Scolymus, qui in hortis colitur & plantatur, verè Cinara existit. Quod ideò monendum esse duximus, quia inter Græcos esse constat, vt est Paulus & Aetius, qui Scolymum à Cinara discriminăt. Non est autem aliud inter eas stirpes discrimen, quàm quòd Scolymus ferus est & syluester, Cinara verò domita cultu, ideóque à nonnullis Carduus altilis nominatur.

TEMPVS.

Quum Solstitium æstiuum agitur, Scolymi flos erumpit, Hesiodo in lib.ij. cui titulus Opera & dies, teste, qui ea florente cicadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis auidissimas, virósq; in coitum pigerrimos, capite, genibus, ac toto corpore præ Sirij æstu arescentibus, scribit.

TEMPERAMENTVM.

Quæ secundum qualitatem editur actio, calidum in secundo ordine completo, aut tertio incipiente, medicamentum indicat, siccum verò in secundo.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix Scholymi illita graueolentiam alatum, & totius corporis emēdat. Item si decocta in vino bibatur. Vrinam etiam copiosam fœtidámq; pellit. Herba cùm Recens nascitur tenerescitve, asparagorum modo in olera transit.

EX GALENO.

Scholymi radix copiosam vrinā graueolentem elicit, si

quis eam in vino coctam bibat: ideóque grauecolentiam sanat, tum alarum, tum totius corporis. Atque hoc sanè medicamento ex tota inest essentia, vtpote eius succo existēte purgatorio. Et in libro secundo de alimentorum facultatibus, Praui succi edulium est Ciuara, præcipuè cùm iam durior euaserit: tum enim biliosi humoris copia abundat, totáq; eius substantia durior existit, adeóq; vt ex ipsa melancholicus, ex succo verò eius tenuis et biliosus humor producatur. Proinde coctam edere præstiterit adiecto coriādro, dein ex oleo, garo, vinóque sumatur. Si tamen in Patina aut sartagine ad esum præparetur, absque ijs comedatur. Plærique enim sic eius veluti cacumina comedunt, quæ spondylos nominant.

EX PLINIO.

Vrinam ciere Scolymum præcipuè traditur. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerem stimulare in vino, Hesiodo & Alcæo testibus, qui florēte ea cicadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis auidissimas virósq; in coitum pigerrimos scripsere, velut prouidentia naturæ hoc adiumento tunc valentissimo. Item grauecolentiam alarū emendat radicis emedullatæ vncia, in vini falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balneo ieiuno, itémque post cibum cyathis singulis pota. Mirum est, quod Xenocrates promittit experimento, vitium id ex alis per vrinam effluere.

De Sphatula fœtida. Cap. CCCVI.

NOMINA.

HERBA quam Officinæ Sphatulam fœtidam vocāt, quòd grauem exhalet odorem, quomodo veteribus sit appellata nondum certò scire possum. Nomen quidem ipsum Xiphij seu Gladioli speciem esse docet: Sphata siquidem Latinis gladium significat. Non esse autem Xiphium radix eius euidenter admodū ostendit, quæ non est bulbosa, nec gemina, ita vt altera alteri insideat, sed capillamētis fibrata. Neque etiam Sparganium esse partim folia eius, quæ in terram nō procumbunt, partim etiam semina, quæ non in pilulis, sed folliculis aut siliquis profert. Non vide-

tur etiam esse Xyris, quòd illa radicem habeat longam & rufam, Sphatula verò fœtida nec longam nec rufam, sed rotundam, albam & capillatam. Tamen quicquid sit gentilem ijs esse foliorum similitudine constat. Germani eam [Vvandtleuszkraut,] à necandis cimicibus appellãt. Galli *Sphatule puante*.

FORMA.

Sphatula fœtida.

Folia Iridi similia habet, minora tamen & angustiora. Caulem ex se mittit, in cuius summo folliculos aut siliquas Pæoniæ fœminæ non dissimiles profert, quibus dehiscẽtibus semen in ijs apparet rotundum & rubrum. Radicem obtinet capillamentis multis fibratã.

LOCVS.

Circa sepes & dumeta nascitur, frequẽs in Italia, nusquam tamen in Germania, quod sciam, nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Fructum seu siliquas suas autumno profert, ac subinde in ijs, vbi dehiscunt, semen ostendit.

TEMPERAMENTVM.

Vehementer acrem qualitatem obtinet, adeò vt gustata, fauces quasi vrere videatur. Proinde calidam & siccam admodum esse constat.

VIRES.

Non multùm à Staphidis agriæ viribus abesse apparet: valenter enim abstergit. Hinc ad scabiem, eius potissimùm succus abigendam vtilis est. Surculos etiam & spicula perinde atque Xiphium & Xyris, sine dolore extrahit. Cimices quoque necat atque fugat.

ADNOTATIO.

Sphatula fœtida cum Xyride magis conuenit.

De Trichomane. Cap. CCCVII.

NOMINA.

Τρίχόμανὲς Græcè, Trichomanes, Capillaris Latinè vocatur. Officinis Politrichon falsò dicitur: id enim nominis Adiãto herbæ, quam hodie Capillum Veneris vocant, Dioscoride & veteribus alijs testibus, debetur. Germanicè [Vvidertodt, oder Abthon] Galli *Polythric ou Polytrichõ* appellatur. Trichomanes autem à facultate sua Græci nominauerunt, quod scilicet fluentem capillum expleat, & subnasci faciat: μανὸν enim ea gens rarum vocant, τρίχα autem capillum. Hoc etiam nomine Capillarem Latini dixerunt.

Trichomanes.

FORMA.

Filici simile est Trichomanes, paruum admodum. Ex vtraque parte

 ordi

ordine quodam folia habet tenuia, Lentis figura, contraria inuicem, in ramulis tenuibus, ſplendeſcentibus, ſubnigris & auſteris. Cuius equidem deſcriptionis notæ omnes, nulla penitus reclamante, herbæ illi quàm hodie officinæ Polytrichum vocant, pulchrè quadrant. Siquidem cauliculis iunceis, quincuncialibus, à radice ſtatim penè foliatis conſtat, folijs rotundis lenticulæ forma, aduerſis inter ſe pediculis, ramulis ſubnigris & nitentibus, ſine flore, ſine ſemine.

LOCVS.

Naſcitur in paluſtribus atque vmbroſis locis, humentibus muris, & iuxta fontes, haud ſecus atque Adiantum.

TEMPVS.

Capitur æſtate & autumni initio.

TEMPERAMENTVM.

Trichomanes in caliditate quidem & frigiditate ſymmetrum eſt, verùm deſiccat, extenuat & digerit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eadem poteſt quæ Adiantũ. Cùm itaque Adiantũ aliũde in Germaniam ſit deportãdum, & Trichomanes paſsim proueniat, licebit hoc in alterius inopia vti. Et conſultius multò vt Trichomane vtãtur Officinæ, quàm Adianto adulterino. Prodeſt igitur Trichomanis decoctũ potũ aſthmaticis, dyſpnoicis, felle ſuffuſis, lienoſis, vrinæque difficultatibus. Calculos frangit. Aluum ſiſtit. Venenatorum morſibus, & ſtomachi fluxionibus in vino potũ medetur. Menſes & ſecũdas ducit, ſanguinis autẽ reiectiones ſiſtit. Crudũ illinitur venenatorum morſibus. Alopecias explet, ſtrumas diſijcit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrtino, ſuſino, aut hyſſopo & vino capillos defluẽtes continet. Decoctum etiam eius cũ lixiuio & vino ſi eo abſtergantur, idem poteſt.

EX GALENO.

Alopecias denſat, & ſtrumas & abſceſſus diſcutit, lapideſque frangit potum. Viſcoſorum craſſorumque ex thorace pulmoneque exereationibus non mediocriter confert. Ventris profluuium ſiſtit, nullam tamen manifeſtam calidita-

tem

tem affert, ſicut nec frigiditatem.

EX PLINIO.

Calculos è corpore mirè pellit, frangitque vtique nigrũ. Qua de cauſa potius quàm quod in ſaxis naſceretur, & à noſtris Saxifragũ appellatum crediderim. Bibitur è vino quãtum terni decerpſere digiti. Vrinam cient. Serpentiũ & araneorum venenis reſiſtunt. In vino decocti aluum ſiſtunt. Capitis dolores corona ex ijs ſedat. Cõtra ſcolopẽdrę morſus illinuntur, crebrò auferendi ne pereant. Hoc & in alopecijs. Strumas diſcutiunt, furfureſq; in facie, & capitis manantia vlcera. Decoctum ex his prodeſt ſuſpirioſis, & iecinori & lieni, & felle ſuffuſis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum Abſinthio. Secundas cient & menſtrua. Sanguinem ſiſtunt ex aceto, aut Rubi ſucco poti. Infantes quoque vlcerati perunguntur ex ijs cum roſaceo & vino prius. Folium in vrina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum ventri mulierum, ne rugoſus fiat, præſtare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnatiores fieri putant, in cibum eorum additis, pecorique eſſe vtiliſsimos.

De Teli. Cap. CCCVIII.

NOMINA.

Τῆλις, κεραῖτις, αἰγόκερως, βούκερως Græcis, Fœnumgræcum Latinis: Officinæ genuinum nomẽ retinuerunt Germanis [Bockshorn, oder Kuehorn.] Gallis *Senegré, ou Fenugrec* dicitur. Magna græcarum appellationum pars à ſiliquarum quas producit figura deſumpta eſt: hæ enim corniculis ſimiles exiſtunt. Hinc Ceraitis à cornu ſimpliciter dici cœpit: κέρας enim Græcis cornu eſt. Aegoceros autem à caprini cornu ſimilitudine, quemadmodum à bubuli Buceros: quod ſane nomen Theophraſtus libro quarto de hiſtoria plantarum illi impoſuit. Cum itaque corniculis ſimiles habeat ſiliquas, factum eſt vt illam Columella ſimpliciter Siliquam nominauerit. Plinius Siliciam, Varro Siliculam.

FORMA.

Fœnumgræcum.

Cauliculis emicat exi libus, rubicundis, folio penè Trifolij, flore candido & exiguo, femine in filiquis oblongis, ac cornu inftar incuruis fuluo. Radice fubrotunda & oblonga innititur.

LOCVS.

Satum Fœnogræcum pafsim ferè prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menfibus floret, & vnà filiquas producit. Semen tamen in Augufto maturum legitur.

TEMPERAMENTVM.

Fœnumgræcum calidum eft fecundi ordinis, deficcat primo.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Molliendi & difijciendi facultatem habet Fœnogræci farina. Facit ad inflammationes quæ intus forisque funt fi cum aqua mulfa decocta trita illinatur, Lienem cum nitro & aceto fubacta & illita minuit. Decoctum eius infeffu ad muliebria mala, quæcunque per inflammationes aut præclufiones cõfiftunt, vtile eft. Expreffus Fœnogręci in aqua decocti fuccus, capillos, furfures & achores exterit. Cum anferino adipe pefsi vice apponitur, loca quæ iuxta vterum funt, emolliens & relaxans. Viride cum aceto imbecillus & exulceratis locis prodeft. Decoctũ eius aduerfus tenefmos, &

& grauiter olentia dysentericorum excrementa confert. Oleum eius cum myrtino capillos & in genitalibus cicatrices abstergit.

EX GALENO.

Fœnumgræcum feruentes inflammationes irritat. Quæ verò minus sunt calidæ, & magis duræ, eas digerẽdo curat.

EX AETIO.

Fœnum græcum habet etiam abstergendi vires. Varijs modis comeditur, sed copiosiùs sumptum caput tentat. At cremor decocti Fœnogræci cum modico melle exhibitus, omnes deprauatos intestinorum humores educit, Permodi cum esse oportet quod permiscetur mel ne erodat. In diuturnis verò doloribus qui sine febri thoracem infestãt, pingues simul palmulæ elixantur, inde succo expresso melléq; admixto suppositis carbonibus rursus decoquuntur vsque ad congruam consistentiam. Datur id diu ante cibum, obseruariq; oportet ne ijs exhibeatur quibus facilè caput dolet: palmulæ enim capiti infestæ sunt.

EX PLINIO.

Vis eius siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis subuenit: siue duritia, siue tumor, siue contractio sit vuluæ, fouẽtur, insidunt. Infusum quoque prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur. Item ex aceto. Sic iecinori decoctum. Diocles difficilè parientibus semen eius dedit acetabuli mensura tritum in nouem cyathis sapæ ad tertias partes bibere, vt qui biberent in calida lauarentur. Et in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, pro summo auxilio. Farinam Fœnogræci cum hordeo aut lini semine decoctam aqua mulsa contra vuluæ cruciatus subiecit. Itémque imposuit imo ventri. Lepras, lentigines, sulphuris pari portione mista farina curauit, nitro antè præparata cute, sæpius die illinens, perungíque præcipiens. Theodorus Fœnogræco miscuit quartam partem purgati Nasturtij acerrimo aceto ad lepras. Damion Fœnigræci semen acetabuli dimidia mensura cum sapæ & aquæ no-

uem cyathis ad menſes ciendos dedit potu. Nec dubitatur quin decoctum eius vtiliſsimum ſit vuluis, interaneiſque exulceratis, ſicuti ſemen articulis atque præcordijs. Si verò cum Malua decoquatur, poſtea addito mulſo potus, ante cætera vuluis interaneiſque laudatur: quippe cùm vapor quoque decocti plurimum poſsit. Alarum etiam grauceolentiam decoctum Fœnogræci ſemen emendat. Farina porrigines capitis furfuréſque cum vino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur. Item parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibúſq; quæ recedunt ab oſsibus, Aceto verò ſubacta luxatis. Illinitur & lieni decoctæ in aceto, & melle tantùm. Carcinomata, ſubacta ex vino purgat, mox addito melle perſanat. Sumitur & ſorbitio è farina ad pectus exulceratum, longámq; tuſsim. Diu decoquitur donec amaritudo deſinat, poſtea mel additur.

ADNOTATIO.

Fœnugræcum corruptè, vulgus per S, loco F, Senegrec.

De Telephio. Cap. CCCIX.

NOMINA.

Τελίφιον, ἢ ἀείζωον ἄγριον Græcis, Telephium & Illecebra Latinis, Officinis & vulgo Craſſula maior appellatur. Sunt qui Fabam craſſam, à foliorum quam cum faba habent ſimilitudine, nominent. Germanis [Vvundkraut, Knabenkraut, Fotz zvvang, Fotzvvein,] Gallis quibuſdã *Graſſete*, Alijs *Orpin*, Alijs *Chicotrin* dicitur. Telephiũ verò dictum eſt, quòd vlceribus malignis & deploratis, quibus Telephus Myſiæ rex ab Achille vulneratus conſenuit, quæ eam etiã ob rem Telephia vocãtur, auxilietur.

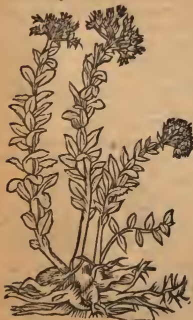
GENERA.

Dioſcorides duo genera facit. Vnũ floribus albis, quod nobis Telephium album nominare placuit, Germanicè [Vvundtkraut das vveible.] Alterum floribus luteis, quod Norimbergę me vidiſſe memini. Damus pro illo Telephiũ purpuraſcentibus floribus emicans, quod ad differẽtiã prio

ris

ris Telephium purpurascens appellare voluimus. Germanicè [Vvundkraut das menule.] Præter flores, qui in primo candidi sunt, in hoc autem purpurascentes, foliorum etiam colore differunt, qui in candido viridis & herbaceus existit, in purpurascente autem paulò pallidior. Cætera omnia in ijs similia apparent, folia potissimũ, quæ fabacea prorsus su[illegible], nisi quòd pinguiora, & crassiora existunt.

FORMA.

Telephium album.

Telephium purpurascens.

Folijs & caule Portulacæ similis herba Telephium. Alas binas in singulis foliorũ geniculis inhærentes habet. Ramuli à radice seni septenive prodeunt, referti folijs cœruleis, crassis, glutinosis, carnosis: flores illi lutei, vel albi, vel purpurascentes: radix ima (quod Dioscorides omisit) innumeris tuberibus scatet. Non est autem cur diuersum Tele-

phium hoc nomine ab ea herba, quã herbarij hodie crassulam maiorem nominant, suspicemur, cum omnes reliquæ notæ à Dioscoride commemoratæ, illi adamussim conueniant. Et solemne certè est Dioscoridi vt multas notas, in his potissimum herbis quas ipse nõ vidit, atq; adeò ex aliorum fide pingit, eásq; maximè quidem necessarias omittat, & silentio transeat. Quibus etiam accedit locus natalis, & facultates Telephij, quæ eædem sunt cum ijs quas Crassulæ maiori recentes herbarij adscribunt. Sunt qui alterum acetabulum esse putent, quorum sanè sententiam non admodum absurdam esse iudico.

LOCVS.

Nascitur, inter vites, locis cultis, humidis.

TEMPVS.

Vere statim prosilit, Iulio autem & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Telephium exiccat ordine secundo intenso, aut certè principio tertij, non tamen insigniter calida, verum in hoc forsan quispiam ipsum primi esse ordinis censeat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia senis horis illita, albas vitiligines sanant: sed oportet postea hordeacea farina illinire locum. Quinetiam alphos tollunt cum aceto in sole inuncta. Sed vbi inaruerint, absterguntur.

EX GALENO.

Telephium detergendi & exiccandi facultate est præditum: proinde ad putrida vlcera conuenit, & leucas & alphos cum aceto sanat.

EX PLINIO.

Illinitur lentigini, & cùm inaruit teritur. Illinitur et vitiligini, ternis ferè mẽsibus senis horis noctis aut diei, postea farina hordeacea illinitur. Medetur et vulneribus et fistulis.

APPENDIX.

Recentiores herbarij sua Crassula maiori in curãdis vulneribus, & sistendo sanguinis profluuio vtuntur, vt eandẽ esse cum Telephio vel hoc saltẽ nomine nemo dubitare debeat.

beat. Magnam autem efficaciam habere in internis potiſsimùm vulneribus & vlceribus, mirificéque herniofis prodeſſe ijdem tradunt.

ADNOTATIO.

Telephium pingit vulgò Gallorum Orpin dictam herbam, in qua tamen quædam deſiderantur.

De Trinitatis Herba. Cap. CCCX.

NOMINA.

QVO nomine priuatim planta hæc Græcis aut Latinis appellata ſit medicis, ignorare me fateor. Cõſtat tamen Violæ inodoræ genus eſſe, & mea quidem ſententia Iouis florem. Vulgus à triplici colore floris, herbam Trinitatis nominat. Sunt qui Iaceam, & herbam clauellatam appellent. Germani [Dreyfeltigkeyt bluomen, & Freyſcham kraut,] Galli *Herbe de la Trinité ou penſee* vocant.

Herba Trinitatis.

FORMA.

Herba hæc folio eſt initio rotundo, per ambitum ſerrato, proceſſu temporis oblongiore, cauliculo triãgulo, intus cauo, leuiter ſtriato, & interuallis geniculato: prodeũtibus ex alarũ ſinu pediculis lõgis, in quibus ſummatim elucet flores figura & ſpecie violarum purpurearum, ſuperiore parte purpurei, in medio candidi, inferiori verò lutei, radijs qui-

busdam nigris distincti. Quibus decidentibus semina protuberant

LOCVS.

Sua sponte in aruis interdum prouenit. In hortis tamen vt plurimùm plantatur, speciosiorque nascitur.

TEMPVS.

Vere viola hæc post purpuream emicat, & tota æstate floret.

TEMPERAMENTVM.

Herba in gustu lentorem quendam, atque modicã acrimoniã seu mordacitatem præ se fert, atque adeò à Simphyti temperamento non admodũ abesse videtur, id quod etiã ex facultatibus quas illi recentiores tribuunt facilè deprehenditur. Calida itaque & sicca est.

VIRES.

Quum acrimoniæ ratione incidendi vim quampiã habeat, ideò rectè recentiores asthmaticis, pulmonisq; phlegmonibus prodesse tradunt: collectum siquidem in thorace & pulmone pus expurgare potest. Hac ratione puerorum etiam comitialibus morbis auxilio esse solet. Cæterũ non parũ ad pruritum & scabiem cõfert, omniaq; cutis vitia emẽdat, idque mediocris acrimoniæ & siccitatis ratione. Vlcera etiam, quia viscositatem obtinet glutinare potest.

ADNOTATIO.

Herba trinitatis, nobis Pensee.

De Teutlo. Cap. CCCXI.

NOMINA.

Τεῦτλον, ἢ σεῦτλον Græcis. Beta Latinis appellatur. Germanis [Mangolt, oder Piessen.] Gallis *Pourree, Bette, Reparee, Iotte.* σεῦτλον autẽ Græci ab impulsu nominarunt: etenim cultus ratione quadã incrementũ capescit arboris neque vlli hortensium latitudo foliorũ maior. Betæ nomẽ sibi adsciuit, quoniam figuram β literæ græcæ dum semine turget, referre videtur. Nam summitatem in cacumine reflexam obtinet. Id quod testatũ nobis reliquit Lucius Columella in suo carmine de cultu hortorum ita canens.

Nomi

Nomine tum graio, ceu litera proxima primæ,
Pangitur in cera docli mucrone magistri:
Sic & humo pingui ferratæ cuspidis ictu
Deprimitur: folio viridis pede candida Beta.

GENERA.

Eius à colore omnes duo genera faciunt, candidam & nigram Candida alio nomine Sicula, vt Theophrastus libro octauo de historia plantarum, & Plinius libro decimonono capitulo octauo, memoriæ prodiderunt, appellatur. Et nunc extrita litera vna ferè omnibus nostri seculi medicis Sicla nominatur. Germanicè [vveisser Mangolt] Nigra ad atrum videtur tendere colorem, & à Germanis [roter Mangolt] vocatur.

FORMA.

Beta candida,

Beta nigra,

Cau

Caulem habet ſtriatum, bicubitalem, folium ferè Atriplicis, flores exiguos, luteos, ſemen in caulibus copioſum: radicem vnicã in longum protenſam, è cuius lateribus aliæ, modò ſingulæ, modò binæ: nonnunquam ternæ funduntur, fibris multis refertæ.

LOCVS.

In hortis paſsim & cultis naſcuntur locis Betæ.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floribus & ſemine turgent.

TEMPERAMENTVM.

Nitroſa qualitate particeps eſt. Nigra tamen adſtrictionis quippiam adiunctum habet, & magis in radice quã in alijs partibus. Simeon Sethi calidã & ſiccã eſſe in tertio ordine aſſerit.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Nigra Beta cum Lente cocta aluum efficacius cohibet. multóque magis radix. Cãdida aluo vtilis eſt. Vtraque verò propter nitroſam vim quàm habet mali ſucci eſt. Vnde ſuccus earum cum melle naribus inditus caput purgat. Aurium etiam doloribus auxiliatur. Decoctum radicum & foliorũ ſurfures & lendes deterget. Perniones fotu mitigat. Crudis folijs alphos nitro prius perfrictos, alopecias pruriẽtes, atque depaſcentia vlcera illini prodeſt. Cocta exanthematis, eryſipelatis, & ambuſtis medetur.

EX GALENO.

Beta nitroſæ facultatis eſt particeps, quia tũ extergit, tũ digerit, & per nares purgat. Cæterùm cocta nitroſitatem omnẽ exuit, fitque facultatis phlegmonis aduerſæ, leuiter diſcutientis. Porrò ad detergendum digerendumque validior eſt Beta alba. Nam nigra adiunctum habet quippiam adſtrictionis, & magis in radice quàm alijs partibus. Betæ itaque abſterſorius ineſſe ſuccus conſpicitur, adeò vt aluũ ad excretionem extimulet, & nonnunquam ſtomachũ demordeat, præſertim ijs quibus ille ſenſilior obtigit: eoque largius commanſa, ſtomachum infeſtat. Huius ceu aliorũ olerum exigua eſt alimonia. Iecoris obſtructionibus, quã Malua, aptius accommodatur, magis autem vbi cũ Sinapi

estur, aut aceto. Lienosos item similiter manducata, mirificè iuuat.

EX PLINIO.

Nec Beta sine remedio est vtraque: siue candidæ, siue nigræ radix recens & madefacta, suspensa funiculo, contra serpentium morsus efficax esse dicitur. Candida Beta cocta, & cum Allio crudo sumpta, contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctæ, pruriginem tollunt, atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores veteres & vertigines, item sonitum aurium sedat, infusus ijs. Ciet vrinam. Medetur dysentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium sedat illitus succus. Et contra serpentium ictus valet, sed huius radicis duntaxat expressus. Ipsa verò decocta, pernionibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat, fronte illita. Aluminis pauco admixto, ignem sacrum. Sine oleo trita licet, adustis medetur. Et contra eruptiones papularum cocta. Eadem contra vlcera quæ serpunt. Illinitur & alopecijs cruda: Et vlceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus, caput purgat. Coquitur & lenticula addito aceto, vt ventrem molliat. Validiùs cocta, fluctuationes stomachi sistit & ventris.

EX SIMEONE SETHI.

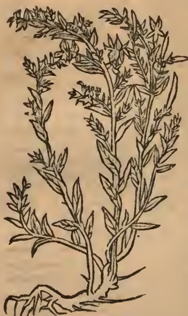
Eius succus mediocriter abstergit. Hic etiam ventrem ad effluxum proritat, & stomachum aliquando vellicat, eorum præsertim qui hunc valde sensilem obtinent. Quapropter edulium est stomacho infestum, si plurimum comedatur. Exiguum est eius alimentum, sicut cæterorum olerum. Vtilis verò est ad iecoris obstructiones cum aceto comesta. Pari modo si edatur, & lienis obstructionibus bonum fit medicamentum. Constat autem Beta ex contrarijs facultatibus. Succus enim eius calidus est, ventrem constringit, & sitim affert. Eius verò corpus crassarum partium, flatuosum, concoctu difficile & frigidum, ventrémque sistit, maximè si qua in aqua coctum est, subinde abijciatur.

DE-

De Tinctorio flore. Cap. CCCXII.

NOMINA.

AN herba hæc veteribus cognita fuerit nondum compertum habemus: quapropter ad germanicã alludentes appellationem, Tinctorũ florem interim dum certius nomẽ nacti fuerimus, nominabimus. Germani [Gilb oder Streich oder Ferbblumen,] quòd florum illius in tingendis libris & alijs quibusdam vsus sit, nuncupant. Sunt qui [Ackerpfrimmen] vocant. Galli *Herbe à iaunir*.

Tinctorius flos.

FORMA.

Genistæ non admodum dissimilis est hæc herba: ramos enim herbaceos, vt illa habet, ac scabros, folia tamen paulò longiora & latiora, ad Hyssopi ferè formam accedẽtia: florem luteũ, Piso similem: semen in siliquis Lenticulæ haud adsimile: radicem planè ligneam.

LOCVS.

Prouenit locis altis, incultis & aridis, atque pratis nonnullis.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, atque deinceps semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara est haud aliter quàm Genista, vt calefacere illam & siccare in altero ordine sit euidentissimum.

VI.

VIRES.

Vt forma & temperamento Genistæ similis est, sic etiam facultatibus haud dubiè eidem respondet. Has igitur suo loco reperies.

De Tordylo. Cap. CCCXIII.

NOMINA.

Τόρδυλον, ἢ τορδύλιον, ἢ σέσελι κρητικὸν Græcis: Tordylon & Tordylion, & Seseli Creticum Latinis, Paulus Gordylion appellat. Germanis [Beervvurtz] Gallis *Seseli* dicitur, vt suprà in capite de Dauco quoque diximus. Nam cùm Dauci semen hirsutum sit, vtcunque cætera respondeant, hoc verò minimè: non est cur Daucũ esse credamus.

FORMA.

Fruticosa est herbula, semen habens rotundum, geminatum, clypeo simile, subacre & odoratum. Quæ sanè omnes notæ huic herbæ, quæ à Germanis [Beervvurtz] dicitur, respondent: vt eius pictura, quam in capite de Dauco reperies, abundè docet. Hanc autem propter radicum similitudinem, inter Daucorum effigies habere locum voluimus.

LOCVS.

Nascitur in Amano Ciliciæ monte. In multis etiã Germaniæ nostræ locis copiosissimè prouenit.

TEMPVS.

Iulio mense floret, ac subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calfacit & exiccat, vt ex facultatibus eius abundè colligere licet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Potum eius semen contra vrinæ difficultatem, & ducendis mensibus prodest. Succus verò caulis seminísque adhuc virentis, trium obolorum pondere haustus decem diebus in passo, nephriticos sanat. Efficax etiam radix: cum melle siquidem lincta, quæ in thorace sunt educit.

EX PAVLO.

Gordylon alij Seselli appellant, vrinæ & mensibus du-

cendis habile. Radix ipsius ex melle lincta, quæ in thorace hærent, educit.

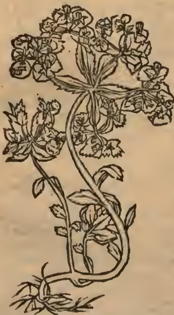
EX PLINIO.

Combusta potu ciet menses, & pectoris excreationes, efficaciore etiamnum radice. Succus eius ternis obolis haustus renes sanat. Additur radix eius & in malagmata.

De Tithymalis. Cap. CCCXIIII.

NOMINA.

Τιθυμαλος, ἢ τιθυμάλλος Græcis, Lactaria herba, & Lactuca caprina aut marina Latinis, barbaris & Officinis Esula, Germanis [vvolffs milch] Gallis *Espurge, ou herbe à laict* dicitur. Lactariam autem herbam cõmuni appellatione, ob commune omnibus lac, vniuersum hoc genus vocauerunt. Lactucam verò ab eandem causam, quia scilicet ex hac herba haud secus atq; ex Lactuca secta lac fluit. Caprinam, quòd capræ Tithymalis vescantur.

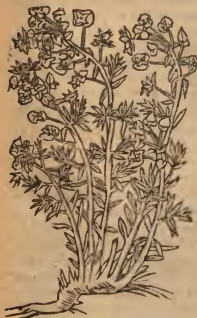
Tithymalus Helioscopius.

GENERA.

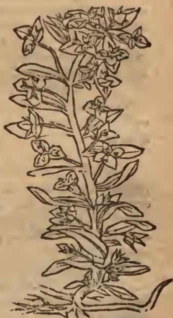
Septem sunt, Dioscoride & alijs veteribus testibus, Tithymalorum genera. Primus Characias, id est, vallaris dicitur, quòd vallis septísq; muniendis idoneus sit. Secundus Myrsinites, à Myrti foliorum figura: aut à nucibus, quibus similem fert fructum, Caryites nominatur. Hunc fructum sunt, qui Nucem vomicam, Germanis [Kronaglin] vocatam, esse putent. Tertius Paralius, id est, marinus, quòd in maritimis nascatur, appellatur. Quartus Helio

Helioscopius, hoc est, solisequus, quia eius coma ad solis cursum circumagitur, nominatur. Germanicè [Sönen vuende de vvolffs milch] vocari potest. Alijs nominat. [grosz vvolffsmilch,] Quintus Cyparissias à Cupressi similitudine nũcupatur. Germanicè [Cypressene vvolffsmilh] nominari potest. Sextus Dendroides, à ramorum copia dicitur. Septimus Platyphyllos, id est, latifolius, à latitudine foliorum nominatur, Germanicè [Breytbletterte vvolffsmilch,] alij [grosz Teuffelzmilch] vocant. Nos ex ijs generibus tria tantum depicta damus, quòd reliqua videre nondum nobis licuerit. Proferent fortè alij longè plura.

FORMA.

Tithymalus Cyparißias.

Tithymalus Platyphyllos.

Nos ea tantùm genera quorum picturas exhibemus, omissis, alijs, describemus. Helioscopius itaque Portulacæ similia

milia folia obtinet, tenuiora tamen atque rotundiora. Ramos autem à radice prodeuntes quatuor aut quinque mittit, dodrantales, tenues & rubentes, copioso lactis liquore plenos. Caput huic est anetho simile, & semen veluti in capitulis inclusum. Circum agitur huiuscoma cum sole, vnde & Helioscopij nomen accepit. Cyparissias caulem emittit dodrantalem, aut maiorem subrubrum, ex quo geminant folia Pini similitudine, teneriora tamen ac tenuiora. Et in vniuersum Pino nuper natæ similis est. vnde & nomen traxit. Abundat hæc etiam succo candido. Platyphyllos Verbasco similis est, longioraq; reliquis folia habet.

LOCVS.

Helioscopius in ruderibus potissimùm, & circa oppida nascitur. Cyparissias in campestribus frequentissimus occurrit. Platyphyllos verò in syluis.

TEMPVS.

Semen Tithymalorum Autumno legitur, succus verò incipiente pomorum lanugine.

TEMPERAMENTVM.

Vincentem habent acrem calidamq; facultatem, inest verò & amaritas. Ex quarto itaque calefacientium sunt ordine, & valenter deficcant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habet Characiæ liquor lacteus aluum per inferna purgandi, pituitam & bilem ducens, duorum obolorũ pondere ex posca sumptus. Cum melicrato autem vomitũ ciet. Appetente vindemia lacteus colligitur liquor. Depilat liquor hic recens ex oleo in sole inunctus, renascentesque flauos & exiles efficit, tandéque omnes destruit. Cauernis dẽtium inditur, leuatq; dolores: sed cera dentes oblinendi, ne effluens fauces aut linguam vitiet. Idem inunctus myrmecias, achrochordonas, thymos & impetigines tollit. Valet etiam aduersus pterygia, carbunculos, phagedænas, gangrænas, fistulasque. Semen & folia eadem lacteo succo prẽstãt, dimidij acetabuli pondere pota. Radix drachmæ pondere cum hydromelite inspersa & pota per inferna purgat. Decocta cum aceto, colluto ore, dentium dolori auxiliatur. Helioscopius eandem priori vim habet, nõ tamen vsque adeò

intea

intensam. Nec diuersam facultatem obtinent. Cyparissia & Platyphyllos.

EX GALENO.

Validissimus Tithymalorũ liquor est. Secundum locum tenet semen & folia. Sed & radix earundem facultatũ particeps est, sed non ex æquo. Sanè ipsa cum aceto decocta dolores dentium sanat, maximè qui illis erosis proueniũt. At liquores vt qui valentiorẽ vim habeant, in foramina quidẽ ipsa dentium induntur. Cæterùm si aliam corporis partem contigerint, cõtinuò adurunt, vlcerantque: quapropter foris illis cerá circumlinitur. Sic pilos quoque succus inũctus tollit. Porrò quum vehementior fit, oleo miscetur: & si id sæpe fiat, tandem prorsus radices pilorũ adustæ corrũpentur, corpusq; depile reddetur. Eadem facultate myrmecias acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergentq; lichenas & psoras, quia scilicet abstergẽdi illis facultas inest propter amaritudinem. Præterea vlcerũ phagedænica, anthracωde & gangrænωde, quia valenter calefaciunt & abstergunt, si in tempore & moderatè quis vtatur, iuuare poterunt. Verumenimuerò & fistularum callos, eadem facultate adimunt. Porrò hæc omnia genere quidem similiter, imbecillius tamen & folia & fructus pręstare possunt. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnali capiendos vti assolẽt. Celerrimè nanque ab illis in vertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superficiem feruntur. Cæterùm quum septem sint eorum genera, valentissimus est quẽ Characiã nominant, & Myrsinites, & qui in petris nascitur ad modũ arboris: deinceps qui Verbasco adsimilis est, & Cyparissias: post Paralius, denique Helioscopius. Proportione verò cõprehensæ illorum facultatis & cinis & lixiuium erit.

EX PLINIO.

Tradunt toties purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis Characiæ exceperit. Est & semen in vsu cum melle decoctum ad catapotia soluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur. Colluntur & dentes succo radicis decoctę in vino, aut oleo. Illinunt & lichenas succo, bibuntque cum vt purgent vomitiones, & aluo soluta, aliàs stomacho inutilẽ. Trahit pituitã sale adiecto in potu

bilem aphronitro. Si per aluũ purgari libeat, in posca: si vomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis constat. Ficos à cibo sumpsisse melius est. Fauces vrit leniter. Est enim tam feruentis naturæ, vt per se extrà corpori impositum, pustulas ignitum modo faciat, & pro caustico in vsu sit. Helioscopius trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo. Cæteri vsus qui Characiæ. Cyparissiæ eadem vis quæ Helioscopio aut Characiæ. Platyphyllos pisces necat, aluum soluit, radice vel folijs, vel succo in mulso, aut aqua mulsa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas.

ADNOTATIO.

Tithimalorum genera passim Luxuriant, Reueille matin Gallis dicuntur, opinor quòd vrente acrimonia insomnia pariant.

De Triphyllo. Cap. CCCXV.

NOMINA.

Τρίφυλλον Græcis, Trifolium odoratũ Latinis, Officinis simpliciter Trifoliũ dicitur. Germanis [Sibengezeit,] proptèrea qđ singulis diebus septies odorẽ suũ habeat & toties etiã amittat, quandiu in horto creuerit. Decerptũ enim & exiccatum, odorem suum perpetuò retinet. Qui certè pluuiosa temporis constitutione ac tempestate instãte multò vehementior est, sic sanè vt totas ædes, in quibus hæc herba reposita est, odore suo compleat. Potest etiam appellari commodissimè [Vuolriechender Klee.]

FORMA.

Frutex est cubito altior, virga habens tenues, nigris, iunceisq; adnascentijs multis præditas, in quibus folia Loto arbori similia sunt, terna in singulis germinationibus. His recens enatis odor Rutæ inest, auctis verò iam bituminis. Florem emittit purpureum, semen modicè latum & subhirsutum, ex altero extremo apicem obtinens. Radix illi tenuis, longa, valida. Ex qua quidem delineatione satis constat herbam, cuius picturam damus, esse Trifolium odoratum: siquidem cubito altior est, caules tenues obtinens, vnde ramusculi multi nigricantes quodammodo, ac iuncei oriuntur, qui singuli terna folia producunt odorata

Flores.

Trifolium odoratum.

Flores etiam habet in purpureo cœruleos: Semen quoq; Milio haud dissimile ĩ folliculis modicè latis, pilosis, & in summitate aculeum habentibus, profert. Radicem denique longã, candidam ac validam habet vt prorsus nihil sit quod descriptioni nõ respondeat.

LOCVS.

Sponte sua in Germania non prouenit. Satũ verò nulla difficultate prodit.

TEMPVS.

Iulio mense floret, ac subinde semẽ producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est & siccum in tertio ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen & folia in aqua pota lateris dolore laborãtibus, difficultati vrinæ, comitialibus, incipienti aquæ inter cutẽ, vuluæq; strangulationibus auxiliãtur. Menses etiã ducũt. Oportet autem seminis tres, foliorum verò quatuor drachmas dare. Succurrunt & venenatorum morsibus folia trita cum oxymelite & pota. Referunt quidam, si totius fruticis radicis & foliorum decocto foueantur, facti ex serpentium morsibus dolores, eos mitigari. Si verò alius vlcus habens eodem illo decocto quo quispiam sanatus fuerit foueatur, eadem sentit quæ morsi à serpẽtibus. Dant quidam etiam in tertianis bibenda folia eius tria, aut totidem semina cum vino, in quartanis autem quatuor, veluti quæ circuitus soluere possunt. Miscetur verò eius radix & antidotis.

EX GALENO.

Triphyllum potum laterum dolores ab obstructione natos iuuat, vrinam & menses prouocat.

EX PLINIO.

Trifolium scio credi præualere cõtra serpentiũ ictus & scorpionũ. ex vino aut posca, seminis granis viginti potis, vel folijs, & tota herba decocta, serpẽtésq; nunquã in Trifolio aspici. Præterea celebratis autoribus contra omnia venena pro antidoto sufficere vigintiquinque grana eius.

APPENDIX.

Debet eius Trifolij odorati vsus esse subinde in omnibus Officinis, quòd mirificè venenis aduersetur et ad vlcera malefica sananda perquam vtile sit.

APPENDIX ALTERA.

Non latet hanc herbam propè accedere ad descriptionẽ Loti syluestris. Caulem namq; fert bicubitalem, & aliquando maiorem, numerosis alarum cauis. Folia Trifolio quod in pratis nascitur similia: semen Fœnogræco ita respõdens, vt nisi minus esset, vix ab inuicem discerneres: sapore item medicato. Tamen non minus accedit etiam ad Trifolij acuti picturã. Frutex enim verius esse quàm herba videtur, cubito maior, virgas habens tenues, nigras, iuncosa adnata obtinentes, in quibus sunt folia Loti in singulis pediculis tria, in ambitu cuspidibus serrata, vt hinc cõmodissimè dici mereatur ὀξύφυλλον. Hæc etiam odorata sunt vehemẽter, vt nonnullis caput offendant: & ad bituminis certè odorem proximè accedunt, sed non parum tamen suauior & iucundior est. Florem præterea ex se mittit purpureum, hoc est, ad purpuræ colorem nonnihil accedentẽ: ex albo enim purpureus, aut subcœruleus est. Semen etiam modicè latum, et sub hirsutũ, ex altero fine veluti cornu obtinẽs. Quod ego non de ipso quidem nudo semine, sed de eius potius folliculo, quod in cacumine planè aculeatum ac veluti cornutum existit, intelligendũ puto. Radix deniq; illi longa, gracilis, & tenax existit, nihilq; est in tota descriptiõe quod ei aptissimè non quadret. Accedit præterea amaritudo quæ in semine nõ est obscura, pulchrè sibi etiam Trifolij odorati facul-

cultates vendicans: mouent enim quæ amara sunt vrinam, menses ducunt, comitialibus prosunt, aliáque quæ Dioscorides Trifolio huic adscribit efficere possunt. Quare ijs rationibus motus, à concepta sententia discedere nondum queo, nisi contingat nobis aliam intueri stirpem, cuius semina, atque adeo grana ipsa hirsuta, & cornuta existant. Quanquam non lateat parum admodum referre verã sententiam, nostram aut aliorum amplectaris, cùm Lotus & Trifolium facultatibus non multum aut ferè nihil distent. In hoc tamen semine, quod nos Trifolij odorati esse cõtendimus, nulla inesse apparet adstrictio, quam tamen in Loti semine Dioscorides requirit. Quod pro confirmanda nostra sententia adijcere voluimus.

De Trifolio pratensi. Cap. CCCXVI.

NOMINA.

TΡίφυλλον ἐν χορτοκοπίοις γεννώμενον Græcis, Trifolium pratense Latinis dicitur. Officinæ Latinum nomen retinuerunt, & simpliciter Trifolium vocant. Vtendum verò illis esset odorato Trifolio, quemadmodum altero ab hinc capite diximus. Germanis [Vvysenklee,] Gallis *Tresle* nominatur.

GENERA.

Tria apud nos passim in pratis prouenientia Trifolij inueniuntur fastigia: quorum primum à floribus purpureis, Trifolium pratense purpureum, Germanicè [braun Vvysenklee] Gallicè *Tresle purpuree.* Alterum itidem à floribus suis candidis, Trifolium pratense candidum, Germanicè [Vveisz vvysenklee] Gallicè *Tresle blanc.* Et tertiũ luteum, Germanicè [geel Vvysenklee] Gallicè *Tresle iaune* appellauimus. Quòd ad folia ipsa attinet, non admodũ differunt: quoduis enim horum generum tribus constat folijs, quę in primo sunt latiora & herbacea, in secundo autem longiora & angustiora, magísque pallescentia candicantiáve: in tertio sunt minora & rotunda, atque ad Fœnigræci folia accedentia. Sunt qui hoc genus Lagopum esse putent. Sed de Lagopo suo diximus loco.

FORMA.

Trifolium pratense purpureum. *Trifolium pratense album.*

Caulem rotundũ, cubitalem obtinent, ramos exiles, folia per interualla tria: flores in summo aut purpureos, aut candidos, aut luteos: radicem longam & lignosam.

LOCVS.

Scatent ijs prata omnia, vnde etiam nomen nacta.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Adstrictoriæ cuiusdam qualitatis sensum gustu præ se ferunt, nõ tamen multum admodum, vt nihilominus sint tenuium partium & exiccatoria, quandoquidem etiam exigua quasi acrimonia prædita videantur.

Trifolium pratenſe luteum.

VIRES.

Haud dubiè mediocriter concoquendi & exiccandi vim poſsident, vt non temerè quidam ex recentioribus herbarijs tradãt Trifolia hæc albo muliebri ꝓfluuio mirificè conferre. Eadem etiã inflammationibus impoſita, eas cõcoquũt, & ad maturationem perducunt.

De Tragopogone. Cap. CCCXVII.

NOMINA.

Τραγόπωγων, ἢ κομὴ Græcis nominatur, Latinis Hirci barba, & Coma: officinis ignota eſt herba. Germanis [Bocksbart, & Gauchbrot] Gallis *Barbe de Bouc* dicitur. Hieronimus herbarius Braunſchuuigenſis magno errore hypociſthida in hac herba naſci putauit. Sic autem eã Græci vocarunt, quòd à calyce eius promiſſæ pendeãt barbæ, vel rectius quò lutei illius flores in volucres barbulas euaneſcant.

FORMA.

Caulem habet exiguum, longum tamen, & bicubitalem interdum, geniculatum: folia croco ſimilia, radicem longam

Tragopogon.

gam & dulcem, suprà caulem calycem magnũ & in eius summo semen nigrum, florem luteum, qui in canescentes barbulas fathiscit. Hæc etiã cùm carpitur lacte manat.

LOCVS.

Sua sponte in pratis nascitur.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedo quæ in radice ac tota ferè plãta apparet, satis monstrat eã esse caliditate tepida præditam, & modicè humidam.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba & cruda & cocta edendo est.

APPENDIX.

Ex recentiorum traditione, & temperamenti ratione, æstuanti stomacho vtilis est herba, thoracis & iecoris vitijs renũ item & vesicæ malis. Succus eiusdem mirificè laterũ doloribus auxiliatur.

De Typha. Cap. CCCXVIII.

NOMINA.

TYφη Græcis, Typha Latinis, officinis inusitata. Germanis [Mosz, oder Narrenkolb] dicitur, A nõnullis [Knospen vnd Lieszen. Gallis *Marteau ou Plante semblable aux masses de Bedeaux.*

FOR

FORMA.

Typha.

Folium profert Cyperidi simile, caulem læuẽ, enodem, cuius in summo capite flos obducitur densus, euadens in pappũ seu lanuginem. Quę descriptio huic plãtæ sic quadrat, vt nulla sit nota quæ reclamet. Folio siquidem Cyperidis erumpit, caule alto, lęui, plano, enodi, cuius cacumen densa florũ cõgeriæ stipatur, & veluti spissa cingitur lanugine, quæ in pappos tandem euanescit.

LOCVS.

Gignitur in palustribus & stagnantibus aquis.

TEMPVS.

Iulio mense caulis lanosa floccorũ densitate obducitur, Augusto autem in pappos abit, & euanescit.

TEMPERAMENTVM.

Quantum ex viribus eiusdem colligi potest, nõ euidenter, potissimùm eius flos, calefacit & refrigerat, modicéque abstergit, atque adeò ęxiccat. Quum enim ambustis medeatur, & ambusta, Paulo libro quarto, capite xj, teste, medicamenta quæ mediocriter citra insignem caliditatem aut frigiditatem abstergunt, requirãt: sequitur hoc quale diximus temperamentum obtinere.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Flos eius cum suillo adipe vetusto eloto exceptus, ambustis medetur.

AD

ADNOTATIO.

Thypha in stagnis frequens: Marteau quibusdā dicitur, quod Flos dura densitate longus, mallei formā & pondus imitetur. Cætera omisimus, quòd vel essent medicis nota, vel nomen vulgò & officinis nō haberent, aut saltem non aliud quàm quod à Fuchsio diligentissimè scribitur. Cuius doctis & magnis Laboribus gratia imprimis est habenda quos in plantis non solum describendis, sed etiam affabre pingendis in studiosorum gratiam insumpsit Longe interim valere iussis, qui omnia calumniari, nihil vtile meditari solent.

De Turcico frumēto. Cap. CCCXIX.

NOMINA.

HOC frumentum, vt alia multa, ex eorum est genere quæ aliundè ad nos trāslata sunt. E Græcia autem & Asia in Germaniam venit, vnde Turcicum frumentum appellatum est: Asiam enim vniuersam hodie immanissimus Turca occupat. Germani etiam ad loca vnde affertur respicientes, [Turckish korn,] Galli *Blé de Turquie* nominant.

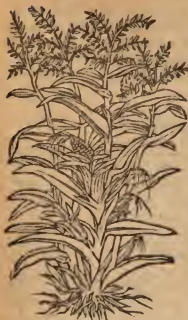
GENERA.

Quatuor huius frumenti reperiuntur genera. Quoddā enim grana rufa, quoddam verò purpurea, aliquod lutea, aliquod subcandida grana profert. Spicarum seu panicularum etiā in ijs est diuersitas: etsi enim omnes muticæ sint, tamen alia candidos, alia luteos, alia purpureos, prout scilicet grana colorata erunt, flores obtinet. Aliàs, quòd ad formam attinet, in ijs nulla est differentia.

FORMA.

Culmum habet crassum, rotundū, altū longúmve, infima eius parte purpureum, geniculis interse&ctū: folia oblōga & harundinacea, in summitate paniculas, aut spicā muticam, & granis vacuam, instar Secales florentem, nunc luteo, nūc cādido, nūc purpureò colore, prout fructus quem profert coloratus est. Fructum verò & grana triangula, diuersis iam cōmemoratis coloribus tincta, in foliaceis rotūdis ac crassis mēbranis ac vaginis, quæ è lateribus geniculorū ferè singulorum prodeunt, cōtenta obtinent, coacer-

uata

Turcicum Frumentum.

uata ac penitissimè iuncta, inque octo aut decẽ versus ordine digesta. E fastigio vaginarum capilli tenues, iam candido, iam luteo, nunc purpureo colore maculati dependent, vt pictura satis ostendit: quæ vnica quidem tibi omnia genera repræsentabit. Hęc in vna vagina quatuor tibi granorũ colores monstrat, cùm tamen quæuis vnius duntaxat coloris grana: nempe aut lutea, aut purpurea, aut rufa, aut subcandida omnia habeat. Quod nos, ne aliquem pictura deciperet, monendum esse duximus.

LOCVS.

E Græcia vel Asia, vt dictum est, primum ad nos peruenit. Nunc autem passim in omnibus hortis prouenit.

TEMPVS.

Seritur, mense Aprili, nec nisi sub finem Augusti & initia Septembris ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedinem & lentorem quendam grana gustu præ se ferunt, vt haud dubie idem cum Tritico habeat temperamentum.

VIRES.

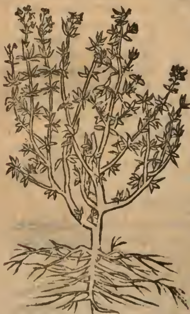
Cùm idem cum tritico habere videatur temperamentum, easdem etiã obtineat facultates necesse est. Grana itaque teruntur in candidissimã farinã, quæ in panificia subinde

inde cogitur. Panis tamen ille lentoris quidam & obstructis naturæ habet. Hinc est quòd in Asia & Turcia illius nullum in cibo vsum esse, nisi cùm annonæ præmit inopia, dicunt. Cæterùm foliorum succum refrigerandi facultatem obtinere tradunt, hinc ad erysipelata vtilem admodum esse coniiciunt.

De Thymo. Cap. CCCXX.

NOMINA.

Θύμος Græcis, Thymus Latinis, herbarijs vulgaribus Serpyllum Romanum, haud dubiè ab odore quē cum Serpillo communem habet, dicitur. Officinæ antiquum nomen retinuerunt. Germanis [Thym, et Romischer quendel] Gallis *Tyn, ou Thim, ou Mariolaine d'Angleterre* vocatur. Thymus autem Græcis ab excitando, quod θύειν dicūt, nomen inuenit. Nonnullis potius hoc placet etymum, vt Thymos quasi thyæmos, hoc est, sanguinem impellens dicatur.

Thymus.

FORMA.

Thymus surculosus frutex est, minutis multis & angustis folijs circundatus, in summo capitula floribus purpureis referta habens. Ex qua sanè delineatiōe omnibus cōspicuum fit, herbam cuius picturam damus esse Thymū. Dodrātalis enim & surculosus frutex est, folijs exiguis, flosculis ex purpura candicantibus, suauissimi odoris, capitella spe

ſpecie complicatarum formicarum,radice lignoſa,enaſcentias virides multas obtinente,quibus in terra radicatur.

LOCVS.

Naſcitur petroſis & tenuibus locis: neque enim locum pinguem,neque ſtercoratum,ſed apricum deſiderat. Nunc in hortis multis Germaniæ prouenit.

TEMPVS.

Floret ſerò (quod Theophraſtus etiam libro ſexto de hiſtoria plant.capi.ij.teſtatur) circa Solſtitia , cùm & apes decerpunt,& augurium mellis eſt.

TEMPERAMENTVM.

Thymus vehementer calefacit. Itaque in calefaciendo & exiccando in tertio ordine ſtatuendus eſt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Potus cum ſale & aceto,pituitam per aluum ducit. Decoctum eius cũ melle orthopnoicis & aſthmaticis prodeſt. Lumbricos ventris,menſes,fœtus & ſecundas pellit. Vrinã ciet. Mixtus melle in eclegmate,excreabilia efficit thoracis vitia. Recentia œdemata cum aceto illitus diſcutit. Sanguinis grumos diſſoluit. Thymos & verrucas penſiles tollit. Iſchiadicis cum vino & polenta impoſitus auxiliatur. Hebetibus oculis in cibo ſumptus opitulatur. Vtilis etiam pro condimento in ſanitatis vſu.

EX GALENO.

Thymus incidit, & calefacit manifeſtè:ob id & vrinam & menſes prouocat,fœtum euellit,& viſcera potus expurgat,educendis ex thorace & pulmone confert.

EX AETIO.

Hæc experimentis de Thymo comperta ſunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus Thymi aridi minutiſsimi drachmas quatuor cùm oxymelitis cyatho:Bilem enim reliquóſque humores atque acrem ſemen euacuat. Facit & ad veſicæ mala. Ventre inflatis,vbi intumeſcere cœperint, drachmam vnam dato ieiuno cum cochleari aquæ mulſæ. Ad lumborum coxendicúmque dolorem,laterìſque & thoracis, ac hypochondriorum ſuſpenſiones, ac inflationes, pondere trium drachmarum cum oxymelite temperato,

menſura cochearij ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mẽte turbatis, timoréque detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato itẽ ieiunis & ante cœnam aduerſus lippitudinem, & vehementem oculorum dolorem. Præterea contra podagram, etiam quæ motũ omnino interceperit, cum vino vtiliſsimè propinatur. Poſtremò ad tumefactos teſtes, ieiunis triũ drachmarum pondere exhibeatur.

EX PLINIO.

Oculorum claritati multum conferre exiſtimatur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tuſsi eclegmate faciles excreationes facere cum aceto & ſale. Sanguinem concreſcere non patitur è melle. Longas Faucium deſtillationes extrà illita cum Sinapi extenuat. Item ſtomachi & ventris vitia. Modicè tamen vtendum eſt, quoniam excalfacit, quamuis ſiſtat aluum: quæ ſi exulcerata ſit, denarij pondus in ſextariũ aceti & mellis addi oportet. Item ſi lateralis dolor ſit, aut inter ſcapulas, aut in thorace. Præcordijs medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis & melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat Thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli Thymo. Prodeſt & orthopnoicis & anhelationi, mulierúmq; menſibus retardatis. Vel, ſi emortui ſint in vtero partus, decoctũ in aqua ad tertias. Viris verò contra inflationes, cum melle & aceto. Et ſi venter turgeat, teſtésve aut veſicæ dolor exigat. E vino tumores & impetus tollit impoſitum. Item cum aceto, callum & verrucas. Coxendicibus imponitur cũ vino. Articularibus morbis triũ obolorum pondere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in faſtidio, tritum cum ſale.

De Teucrio. Cap. CCCXXI.

NOMINA.

Τεύκριον, ἢ χαμαίδρυς Græcis, Teucrion Latinis appellatur. Officinis ignotum. Germanis [grotz Bathengel] dicitur. Teucrium autem vocatũ eſt Græcis pariter & Latinis, ꝙ Teucer Aiacis frater hoc inuenerit. Inuentum verò

verò ab eo sic tradit Plinius. Quum extra in sacrificio super id proiecta fuissent, heni adhæsit, cumque exinaniuit. Proinde quod casus ostenderat, obseruatumque à Teucrio fuit: ad æternum humani beneficij decus & famam illi accreuit. Diuersum tamen hoc Teucrium ab Hemionitide, quòd à Plinio etiam Teucrium appellari diximus. Chamędrys autem nominata est hæc herba, quòd Chamædry simillima sit, adeò vt vicissim etiam Chamædrys hoc nominè vt suo dicemus loco, dicta sit Teucrium. Maius tamen est Teucrium quàm sit Chamædrys, vt meritò Germanis [grosz Bathengel] nuncupari queat. Galli *Germandree bastarde* vocant.

FORMA.

Teucrium.

Herba est virgæ referens effigiem, Chamædry similis, tenui folio, non multùm Ciceri dissimile. Hæc quanquam breuissima sit Teucrij delineatio, tamen abundè monstrat herbã hanc cuius picturam exhibemus, esse verum Teucrium, cùm nihil Chamædry magis simile dici queat, si diligenter vtriusque plantæ notas expendas.

LOCVS.

Nusquam, quod sciã, sponte sua in Germania prouenit. Satum tamen copiosè nascitur. In Cilicia plurimum habetur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus: ac subinde semē producit.

TEMPERAMENTVM.

In secundo excalefacientium, tertio autem exiccantium existit ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Viride cum posca potum, aut aridum decoctū ac haustū lienem potenter minuit. Lienosis cum ficis & aceto illinitur. Venenatorum autem morsibus cum aceto sine ficis.

EX GALENO.

Teucrium incidentis, & tenuium partium facultatis est, quare lienes sanat.

EX PLINIO.

Recens Teucria in posca, vel sicca deferuefacta, potu lienem efficaciter consumit. Item ex aqua illinitur. Pota arida & decocta quantum manus capiat, in aceti heminis tribus lieni medetur. Ad vulnus illinitur eadem cū aceto, aut si tolerari non possit, ex fico vel aqua. Serpentium plagis imponitur cum aceto tantùm.

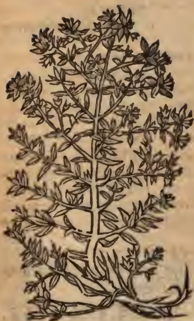
De Hyperico. Cap. CCCXXII.

NOMINA.

Ὑπέρικον, ἀνδρόσαιμον, χαμαιπίτυς Græcis, Hypericum Latinis dicitur. Nomen latinum in Officinis seruat. Vulgus herbariorum Perforatam vocat, quòd folia soli obiecta innumeris foraminibus scatere, & omni ex parte punctis quibusdam pertundi videantur. Herbam quoque diui Ioannis appellant. Germanis [S. Iohans Kraut] Gallis *Mille pertuis ou Trucheran*, nominatur. Androsæmon ob florem qui digitis confricatus sanguineum emittit liquorem, dixerunt. Chamæpitys verò ab odore seminis resinaceo nominata est. Fugam dæmonum aliqui, quòd superstitione quadam inducti, fugare posse dæmones crediderint, appellauerunt.

FORMA.

Folia Rutæ similia habet, surculosus frutex, dodrātalis, rubescens. Florem luteum, qui digitis attritus sangineum emittit

Hypericum.

emittit succum, qua ratione Androsæmũ quasi humanum dixeris sanguinem, appellatur. Siliquas gerit hirsutas, in rotunditate oblõgas, hordei magnitudine, in quibus semen nigrum, resinam olens. Cuius nimirum descriptionis notæ ita herbæ illi, quam Perforatam vocant nostri temporis herbarij, respondent: vt nemo, nisi prorsus pręfracto sitanimo, Hypericum esse deinceps reclamare posśit. Siquidem surculosa est herba dodrantalis, subrubens, folio Rutæ, flore luteo, quem si digitis libeat terere, manus profecto inuenies sanguineo succo cruentatas. Siliqua denique terere, hordei magnitudine, semine intus nigro, resinam olente. Duo itaque in Perforata inueniuntur, quę esse Hypericum certam tibi faciunt fidem: cruentus nempe floris triti succus, odórq; seminis resinacens. Qui diuersum sentiũt, haud dubiè Marcelli Florentini interpretatione falsa seducti sunt, qui flore albo constare Hypericum asserit: cùm tamen in Dioscoride sit, ἄνθος ἴχορ μηλινόρ, hoc est, florem luteum habens.

LOCVS.

Gignitur in cultis, & asperis locis.

TEMPVS.

Aestate floret, Iulio potisśimùm & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Hypericum calefacit & exiccat, tenuisque substantiæ est.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, menstrua ducit appositum. A tertianis quartanisq; cum vino potum liberat. Semen quadraginta diebus potum ischiadicis medetur. Folia cum semine illita sanant ambusta.

EX GALENO.

Menses & vrinas prouocat: sed ad hæc totus sumendus est fructus, non tantùm semen. Cum folijs illitus viridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambusta. Cæterùm si sicca contusa inspergas, humida & putredinosa vlcera sanabis. Sunt nonnulli qui ischiadicis bibendum exhibent.

EX PLINIO.

Natura semini Hyperici spissandi. Aluum sistit, vrinam cit, ad calculos vesicæ cum vino bibitur.

De Hyosciamo. Cap. CCCXXIII.

NOMINA.

Yοσκύαμος Græcis, Hyoscyamus. Apolinaris Latinis dicitur. Arabicus Plinius Altercum vocari testatur. Officinis corrupta voce Iusquiamus dicitur. Germanis [Bilsamkraut,] vel simpliciter [Bilsen.] Gallis *Iusquiame, ou Hanebane*. Hyoscyamon autem Græci videntur appellare quasi fabam suillam aprinámve, quòd (vt in historia sua Helianus inquit) pastu huius herbæ cõuellantur sues aprive, præsenti mortis periculo, nisi copiosa aqua statim se foris & intus proluerint. Adeuntque aquas non vt proluant se tantùm, verumetiam vt cancros venantur, ijs enim nactis protinus sanitati restituuntur. Atque hinc est quòd à nonnullis etiam Germanis [Sewbon] nominetur. Apollinarem verò Latini ab Apolline medicinæ inuentore dixerunt.

GENERA.

Tria sunt Hyoscyami genera. Vnum purpureos fert

flores

flores, folia Smilaci similia, semen nigrum, cytinos duos & spinosos. Hoc nigrum herbarij appellant. Alterum flores luteos ceu mali effigie, folia & siliquas teneriores, semen subflauum ceu Irion: flauum vocãt. Et hoc est, quod pictum damus. Tertium vtile ad medicinam, placidissimum existens, pingue, tenerum, lanuginosum, flore & semine candido: album nominãt. Quòd si verò illud non adsit, vtendum flauo erit. Nigrum vt deterrimum improbandum.

FORMA.

Hyoscyamus flauus.

Frutex est caules emittens crassos, folia lata, oblonga incisa, nigra, hirsuta. Per caulẽ deinceps flores prodeunt veluti mali punici cytini, clypeolis septi, semine, vt Papaueris, plenis. Quid multa? Frutex est tristi aspectu, folio lato, lõgo, pingui, hirsuto, venoso, & laciniato: caulibus crassis, è quorum latere flores prodeunt tãquam malorum punicorum cytini, muricatis calycibus, ramos continua serie vestientibus, semine intus Papaueris refertis.

LOCVS.

Primum genus in Galatia nascitur. Alterum passim circa littora, & inter ruinas & rudera prouenit. Tertium in maritimis & ruderibus.

TEMPVS.

Semen nullum nisi postquam inaruerit legendum. Flo-

ret ferè per integram æstatem, potißimùm Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Candidus ex tertio quodammodo ordine refrigerantium est. Reliqua duo genera venenosa.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Exprimitur succus ex tenero semine, folijs, caulibúsque: in quem vsum tunduntur omnia, expressúsque in sole siccatur. Vsus eius ad annum vsque: facilè enim putrescit. Exprimitur priuatim etiam succus ex arido semine, aqua calida perfuso, tuso & expresso. Est verò succus liquore præstantior, & magis dolores finit. Herba autem virens contusa, & trimestri farinæ mixta in pastillos conformatur & reconditur. Prior verò succi expreßio, & quod à semine exprimitur, collyrijs dolorem lenientibus commodè miscetur, & contra acres calidásq; fluxiones, dolores auriũ, & vuluæ vitia. Cum farina autem aut polenta, contra oculorum, pedum, aliásq; inflammationes. Semẽ eadem potest. Facit ad tußim, destillationem, oculorum fluxionem, vehementes dolores, muliebria profluuia, aliásque sanguinis eruptiones, oboli pondere cum Papaueris semine, & aqua mulsa potum. Confert podagris, testibus inflatis, mammísque à partu turgentibus, si tritum cum vino illinitur. Miscetur vtiliter & alijs cataplasmatis dolorem leuantibus. Folia omnibus medicamentis dolorem sedantibus, per se, & cum polenta mixta vtiliter illinuntur. Recentia ad mitigandos omnes dolores illinuntur. Tria aut quatuor cum vino pota, hepialas febres sanant. Decocta olerum modo, & triblij mensura comesta, mediocrem insaniam gignunt. Idem efficere tradunt, si in colo vlcus habenti quis per clysterem infundat. Radice in aceto decocta, dentes in dolore colluuntur.

EX GALENO.

Hyoscyamus cuius semen atrum est, insaniam & soporem affert. Huic is cui semẽ mediocriter flauum est propinquam facultatem obtinet. Fugiendi autem vtrique sunt vt inutiles & venenosi. Cæterùm cuius semen ac flos candidus est, ad sanationes vel maximè idoneus est.

EX

EX PLINIO.

Hyoscyamum contra canum morsus valet, inq; vulnera cum melle imponitur. Contusum cum folijs ex vino datur peculiariter contra aspidas. Eius succus sanguinem excreantibus medetur. Nidor quoque accensi tussientibus. Vsus seminis & per se, & succo expresso. Exprimitur separatim, & caulibus folijsque vtuntur, & radice, temeraria in totum (vt arbitror) medicina. Quippe etiam folijs constat mentem corrumpi, si plura quàm quatuor bibantur. Etiam antiqui in vino febrem depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex semine, quod ipsum auribus infusum tentat mentem.

De Hyacintho. Cap. CCCXXIIII.

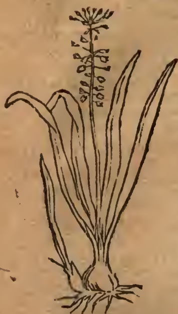
NOMINA.

Yάκινθος Græcis, Hyacinthus Latinis, Officinis incognitus, Germanis [Blavv Mertzenbluemlin,] quod videlicet cũ Viola purpurea in Martio & primo vere erumpat, appellatur. Gallis *Iacinthe, ou vacet.*

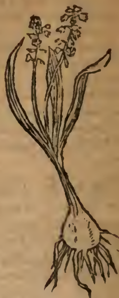
GENERA.

Duplices sunt Hyacinthi, albi, & cœrulei, vt ex hoc Columellæ carmine colligi potest: Necnon vel niueos, vel cœruleos hyacinthos. Albos verò non intelligas prorsus candidos, sed eos potius qui, si cum cœruleis conferas, pallescere videntur, quemadmodum pictura affabrè tibi demonstrat. Germani album fœminam, sicut cœruleum marẽ vocant. Sunt qui ad ætatem hanc differentiam coloris referre volunt, quorũ ego sententiam veriorem esse existimo: cùm enim adolescunt, pallescere incipiunt. Cœruleum autem Hyacinthum nostra terra triplicem producit, vt è pictura manifestè cernere licet: maximum, maiorem, & minorem. Minor floribus differt plurimum à maiore: in illo enim maiores ac patentiores, in hoc autem minores & quasi orbiculati sunt flores. Omnibus autem descriptio (vt ex ijs quæ statim subiciemus planum fiet) pulchrè conuenit, vt hinc congeneres herbas esse conijcere cuiuis liceat.

FORMA.

Hyacinthus cœruleus maximus.

Hyacinthus cœruleus maior.

Folia Bulbo similia habet, caulem dodrantalem, læuem minimo digito tenuiorem, viridem, commâ adiacentem in curuam, plenam florum purpureorum, radicem & ipsam bulbosam. Hæc certè descriptio ita picturis, quas damus quadrat, vt nulla prorsus sit eius nota quæ illas non apposi tissimè exprimat. Folia siquidem Bulbi protinus à radice prodeunt, caulis dodrantalis, læuis, & minimo digito tenuior, herbaceus, coma procumbens incurua, plena florum purpureorum, radix bulbacea. Verùm posset aliquis cauillari, hos quos descripsimus flores non esse Hyacinthos, quod in ijs discurrentibus venis Græcarum literarum figura αι (vt Plinius lib. xxj. cap. xj. producit, vt Poëtæ fabulantur) haud inscripta legatur. Cui sic respondemus. Hyacinthum,

Hyacinthus cæruleus minor.

Hyacinthus albicans. seu fœmina.

thum, quem Dioscorides & alij historici describunt, diuersum esse ab eo de quo Poetæ fabulātur. Cuius rei testis est Pausanias, qui refert florem qui natus est extincto Aiace apud Salamina, non esse Hyacinthum, sed literis Hyacintho similem videri, ex candido rubentem, ac Lilio minorem, quemadmodū Ouidius, itémque Vergilius describūt. Idem etiam autor Cosmosandalon dici florem apud Hermionenses, Trœcenijs confines testatur. Cùm itaque constet duplicem esse Hyacinthum, alterū rubentem, cum literis illis inscriptis, qui à Poetis describitur: alterū verò purpureum seu cæruleum (nihil enim refert vtrum dixeris, quòd Dioscorides per purpureū colorem violaceum dilutū, hoc est clariorem & apertiorem, quem cæruleum vocamus, intellexerit nam & Plinius lib. 37. cap. 9. Hyacinthi colorem vio

violaceum dilutũ vocauit) sine literis, à Dioscoride alijsq; historicis descriptum: nihil enim Dioscorides in suo Hyacintho de literis commeminit. Haud igitur temerè in Vergilio ferrugineos hyacinthos, non cœruleos, sed rubentes ad similitudinem ferruginis quispiam interpretabitur: potissimùm cùm Poetarum Hyacinthus, non cœruleus, sed rubens sit, quemadmodum alibi Vergilius & Pausanias docuere. Rubet etiam color ferrugineus. Neque obstat quòd Nonius ferrugineos hyacinthos cœruleos interpretatus est: is enim cœruleum tantùm Hyacinthũ nouerat. Quòd si verò hæc morosis quibusdam non probabuntur, sed prorsus funestas literas inscriptas esse contendant: ijs ita respons um volo: Quas in Hyacintho literas appellãt Poetę, veras non esse, sed potius notas quasdam nigras: id quod hinc palã fit. Plinius libro decimooctauo, capitulo duodecimo. vbi de leguminibus loquitur, literas lugubres in flore etiam fabæ ex sententia M. Varronis reperiri tradit: in quo tamen flore non literas vllas, sed nigras tantum notas, vt res ipsa & pictura docent, inspicere licet. Quòd si nec ista satisfecerint, dicemus tum penitus fabulosum esse quòd regum nominibus inscriptum Poeta florem hunc canit. Si enim id credendum erit, credendum etiam, quod idem ex puero transformato natus sit. Vel (quod verò similius est) de regijs florum appellationibus. Poeta iocum struxisse videtur, cùm pastorem inducit sciscitantem, quibus in terris inscripti nomina regum nascuntur flores: sunt enim cõplures flores quibus à suis inuentoribus regibus nomina sunt indita. Neque nunc vlla prorsus regum permultorum extaret memoria, nisi in florum nomenclaturis, qui nominibus regum inscripti sunt, asseruaretur.

LOCVS.

Nascitur in nemoribus: atque hinc est quòd Galli, apud quos, Plinij etiam testimonio, eximiè prouenit, vt in suis cõmentarijs de natura stirpium vir eruditione clarus Ioãnes Ruellius autor est, nemoralem vel agrestem cepam nominent. Et eius certè magna est copia verno tẽpore in nemo-

re haud procul à vico Luschenau iuxta Tubingam sito, vt vel ex natali etiam satis constat flores hos quos pictos exhibemus, esse genuinos Hyacinthos.

TEMPVS.

Vere, mensibus nimirum Februario & Martio, cum viola purpurea, Theophrasto lib. 6. de Stirpiũ historia, capit. vltimo teste, erumpit: hinc Martium florem Germanis nostris dictum esse supra monstrauimus. Hoc potissimũ tempore prorumpit is, quem Hyacinthũ minorem nominauimus. Exit etiam, eodem Theophrasto autore cũ Gladiolo, qui vernus etiam flos est. Quo sanè tempore is maximè floret, quem maiorem appellauimus. Proinde cùm tempus etiam conueniat, nemo est qui deinceps veros esse Hyacinthos, dubitare meritò possit, aut debeat.

TEMPERAMENTVM.

Hyacinthi radix bulbosa est, ordinis primi in desiccando, secundi verò completi, aut incipientis in refrigerando. Semen autem tertio quadãtenus ordine desiccat, in medio caliditatis & frigiditatis consistens.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Hyacinthi radix pueris cum vino albo illita impuberes seruare creditur. Sistit aluum. Pota vrinã ducit, & phalangiorum morsibus auxiliatur. Semen magis adstringit, & cœliacis prodest. Potum cum vino regium morbum emendat.

EX GALENO.

Radix pueros diutissimè seruare impuberes in vino illita creditur. Semen regio morbo affectis, in vino exhibetur.

EX PLINIO.

Radix Hyacinthi in vino dulci illita, pubertatem coercet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum morsibus resistit. Vrinam impellit. Contra serpentes & scorpiones, morbumque regium, semen eius cum Abrotono datur.

DE

De Hyssopo. Cap. CCCXXV.

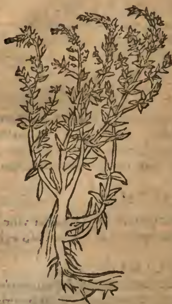
NOMINA.

Ὕσσωπος Græcè, Hyssopus & Hyssopũ Latine, Officinæ nomen legitimum retinuerunt. Germanicè [Ispen oder Isop,] Gallicè *Hyssoppe* vocatur.

GENERA.

Duum generum Dioscoridi Hyssopus est, hortensis & montana. Hortensis quæ in hortis prouenit, ac culinarum causa colitur, [garten Ispen] Germanis vocatur. Montana quæ in montibus nascitur, & Germanicè [Birg Iseen] appellari potest.

FORMA.

Hyssopus hortensis.

Herba est pedali altitudine hortensis, fruticosa, folio Satureiæ satiuæ, floribus in cœruleo purpurascentibus, thyrsos spicæ modo vestientibus, radice lõga & lignosa, Mõtana priori haud dissimilis est. Errant qui nostram Hyssopũ hortẽsem non esse verã putãt: habet enim planè foliũ origani, nisi quod angustius est. Nec plures sunt eius apud Dioscoridẽ notæ. Nam quę de vmbella quidam obijciunt, nihil ad hyssopum attinent: cum simpliciter scribat Dioscorides, Origanum nõ habere vmbellam rotæ speciem obtinentem. Id quod verum est.

LOCVS.

In hortis, vt diximus, hortensis, in montibus verò montana nascitur. Cæteris præfertur quæ in Tauro monte prouenit.

TEMPVS.

Aestate floret, quo etiã potissimum tẽpore carpenda venit.

TEMPERAMENTVM.

Hyssopum calefacit & desiccat ordine tertio: sed & tenuium est partium.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vim habet extenuandi & calefaciendi. Decocta cum ficis, aqua, melle, ac ruta, & pota, peripneumonicis, asthmaticis, tussi vetustæ, destillationi & orthopnœæ opitulatur. Lumbricos necat. Cum melle lincta idem pręstat. Decoctũ eius cum oxymelite potum crassitudinem per aluũ ducit. Estur cum ficis viridibus, aluum subducens. vehementius purgat adiecto illi cardamomo, aut iride, aut erysimo. Colorem bonum præbet. Cum fico & nitro illinitur ad lienẽ. aquam intercutẽ. Cum vino ad inflammationes. Discutit sugillata cum aqua feruenti illita. Angina laborantibus cũ decocto ficorum optimum gargarisma. Decocta cum aceto, dentium dolorem collutione mittigat. Inflammationes quæ circa aures sunt, suffitu soluit.

EX PLINIO.

Hyssopum in oleo contritum phthiriasi resistit, & prurigini in capite. Stomacho est cõtrariũ. Purgat cũ fisco sumptum per interna, cum melle vomitionibus. Putãt & serpẽtium ictibus aduersari, tritum cum melle & sale & cumino.

De Hydropipere. Cap. CCCXXVI.

NOMINA.

Υδροπίπερι Græcis, Hydropiper Latinis, Officinis incognitum. Germanis [Vuasserpfeffer, oder Muckenkraut] Gallis *Curage* nominatur. Hydropiper autem à locis quibus nascitur, & piperis sapore quem præ se fert quasi dixeris piper aquatile, appellatum est. Muscæ denique ab eo vehementer abborrẽt: neque enim idquod succo eius aspersum

ſum eſt, attingunt, hincque adeò alteram appellationem Germani illi indiderunt.

FORMA.

Hydropiper.

Hydropiper rubeum.

Caulem ædit geniculatum, robuſtum, circa quem alarum cōcauitates, & folia Menthæ ſimilia, maiora, teneriora, cādidioráq;, guſtu piperis acri nō tamen odorato. Semē in ramulis fert ſecūdum folia naſcens, cōtinua ſerie congeſtum, racemoſum, & acre. Radicem exiguam & inutilem. Ex qua deſcriptione ſatis conſtat herbam hanc, cuius imaginem damus eſſe Hydropiper: nulla ſiquidē nota eſt, quæ illi non cōueniat. Caulis enim eius geniculatus, ſolidus, circa quem alæ panduntur, & folia Menthæ conſimilia, maiora tamen, hoc eſt longiora multò, tenuiora & albiora. Quæ ſingula facilè diligens quiſpiam oculis luſtrabit. Si verò

verò linguam consulat, folia meram piperis acrimoniam resipiunt, nullam tamen odoris suauitatem in eis deprehẽdet. Quòd si reliquam faciẽ excusserit, offendet semẽ prope folia enatum racematim cõgestum & quadam serie cohærens, ipsumque acre. Accedunt denique natales: facultates, & alia, vt nullus planè ambigendi locus relictus sit. Damus hic etiam alterius herbæ quæ in aquis prouenit picturam, quam nonnulli Hydropiperis speciẽ esse arbitrantur, quæ ferè Hederæ folia obtinet, & secundum ea semen, Ari semini haud dissimile. Nos à colore seminis appellauimus Hydropiper rubeũ, Germanicè [rot Vvasser pfeffer. Huius herbę & racemosus fructus, & folia acrimonia sunt prædita.

LOCVS.

Gignitur prope stantes aquas, aut quæ leuiter fluunt. Copiosè prouenit ad flumen Pegnicum haud procul à Norimberga.

TEMPVS.

Floret Augusto mense floribus albis spicatim cohærentibus, ac subinde semen minutum profert.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est, nõ tamen vsque adeò vt piper, & siccum: id quod gustus abundè docet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia cum semine illita, œdemata, veteresq; duritias discutiunt. Sugillata delent. Siccata & tusa pro pipere sali & opsonijs miscentur. Radix parua, nullius in medicina vsus.

EX GALENO.

Hydropiper à locis in quibus nascitur, & à similitudine quæ illi cum pipere gustu est, nomen sortitum est. Cæterùm calidum est, sed minùs quàm piper. Atque herba ipsa etiamnum viridis cum semine cataplasmatis in modũ imposita, sugillata, induratos tumores digerit.

EX AETIO.

Hydropiper herba est in aquosis nascens, ramusculis ac folijs Menthæ similis, maior tamen, gustu acerrima vt piper, perexigua semina singulis folijs ferens. Calida quidem

est,non tamen accedens piperi:quæ recens illita, sugillata ac duritia sanat.Hanc nonnullis condimentis piperis loco addunt.

APPENDIX.

Cum intereà temporis dum sub prælo sunt nostri cõmẽtarij,quomodo veteribus sit appellata herba,quam Hydro piper rubeum vocauimus,diligentius cogito:tertiam Dracontij apud Pliniũ lib.24.cap.16.speciem esse cõperio:hãc enim ita pingit,Tertia demõstratio fuit folio maiore quã Cornus,radice harũdinea,totidẽ(vt affirmabãt)genicula-ta nodis,quot haberet annos totidemq; esse folia. Hi ea ex vino vel aqua cõtra serpẽtes dabant.Quæ quidẽ notę huic etiam herbę cõpetere vidẽtur.Est enim folio maiore quàm Cornus,radice harũdinea,nodisq; geniculata. Anverò tot nodis sit geniculata,quot habet annos,totidẽmq; folijs:nõ dum obseruare potuimus. Quinetiã vniuersa tum foliorũ tum fructus forma,acrisque sapor, Ari ac Dracontij genus esse euidẽter ostẽdunt.Facultas deniq; cõtra serpentes,quã Dioscorides suis etiã tribuit Dracõtijs,abundè quod contendimus docet.Non est autẽ(vt quidã existimant) Plinij Aris,quòd eius radix oliuæ grandis magnitudinẽ atq; formam nõ referat.Hanc nostram de hac stirpe sententiã hoc loco referre placuit,ne quis nos illam Hydropiperis esse genus pertinaciter asserere ac tueri velle existimet.

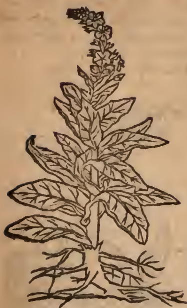
De phlomo. Cap. CCCXXVII.

NOMINA.

Φλῶμος Græcè.Verbascum, Latinè, Officinis. Tapsus barbatus dicitur.Sunt qui Cãdelã regis, Cãdelariam, Lanariámque nominent.Germanicè[Vulkraut, Kertzenkraut,vnholden Kertz,Himelbrant,Brẽnkraut] Gallicè *Boillon blanc, ou noir* vocatur.Phlomon autẽ haud dubiè di xerũt Gręci,quòd ea pro ellychnijs vtãtur.Cãdelaria quoque recentiores nominarũt,quòd caulibus eius adipe,seuo, vel aliquo pingui illitis,nonnulli pro lucernis vtantur.

GENERA.

Verbascũ omnium veterũ testimonio duo habet summa genera

Verbascum candidum mas.

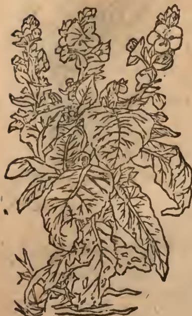

Verbascum candidum fœmina.

genera. Candidum enim alterum folijs, nigrum alterum est. Candidum rursus in marem & fœminam digeritur. Præter tria hæc, & syluestre habetur. [Vvild Vvullkraut] Germani appellant. Sunt etiam Verbascula duo, quæ à nostris herbarijs herbæ paralysis, & vulgò arthericæ, cùm arthriticæ dicendum esset, vocantur. Gremanicè [Schlijssel bluomen.] Gallicè *Coqun*. Horum vnū est odoratum, alterum odoris expers. Prius Germanicè simpliciter [Schlijssel bluomen, oder gelb Schlijssel bluomen, Himelschlijssel, oder S. Peters schlijssel,] alterum [Vvild Schlijssel bluomen, oder Vveisz Himelschijssel] appellant. Est & tertiū Verbasculū, quòd Lychnitim, alij autem Tryallida appellant, Germani [Marienrosen] vocant. Hęc sunt genera Verbasci quemadmodum à Dioscoride & Galeno cōmemorantur, quorū

ſanè omnium picturas damus, excepto vltimo, quod hoc tempore nondum floruerat. Quanquam diſtingui genera hæc (vt Plinius libro xxxv.cap.x.ait) pene ſuperuacuũ ſit, cum ſint eiuſdem effectus omnia.

FORMA.

Verbaſcum nigrum.

Verbaſcum ſylueſtre.

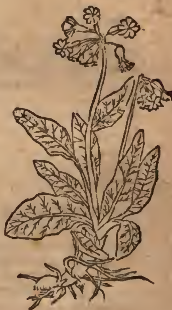
Verbaſcum candidum fœmina, Braſsicæ ſimilia folia habet, multò tamen hirſutiora, latiora & candida. Caulis eius cubitalis & amplior candidus, ſubhirſutus. Flores albi aut ſubpallidi. Semen nigrum. Radix longa, acerba, craſsitudine digiti. Candidum mas à foliorum candore Leucophyllõ Græcis dictum, oblongioribus & anguſtioribus folijs, & tenui caule. Nigrum in cunctis candido ſimile, niſi latioribus nigrioribusque conſtaret folijs. Syluestre virgas fert altas & arboreſcentes, folia Saluiæ ſimilia. Habet verò circa vir-

gas ramulos Marrubij modo. Florem luteum, auri fulgore. Verbascula duo hirsuta, terræ inhærentia, humiliáve: folijs rotundis, & multò minoribus, rugosis, è quibus medijs stylus exilit tenuis, palmi altitudine, incanus, in cuius vertice terni, quaterni, & plures etiam dependent flores lutei, summis labris denticulati, in altero odorati, in altero inodori: calyculo in album pallescente, Lychnitis siue Thryallis folijs ternis, aut quaternis, aut etiam plusculis, crassis, pinguibus, hirsutisque, ad lucernarum lumina vtilibus: floribus purpureis.

LOCVS.

Verbasculum odoratū.

Verbasculum non odoratū.

Cādidum & nigrum in campestribus, & in syluis etiam proueniunt. Syluestre in cāpestribus, potissimū siccis & la-

pidosis,nascitur. Verbascula duo passim in pratis & hortis produncuntur. Lychnitis similiter alijs in campestribus nasci solet.

TEMPVS.

Verbascula duo primo statim vere emicant,certiq́ue huius appetentis nuncij. Hoc sanè tempore carpenda veniũt, quòd confestim fugacia euanescant vita enim illis cũ plurimũ menstrua,nec temerè ad summum sesquimensem excedunt. Reliqua genera Autũno,dum florent & semen proferunt,colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia desiccandi & detergendi vim possident.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix priorũ duorũ adstringit: vnde tali ludicri magnitudine in alui profluuio vtiliter cũ vino in potu datur. Decoctũ eiusdem ruptis,cõuulsis,cõtusis,& antiquæ tussi auxiliatur. Dẽtium dolorem collutione mitigat. Verbascum, cui flos aurei coloris,capillos tingit, & quocunque reponatur blattas in se contrahit. Folia in aqua decocta aduersus œdemata,& oculorum inflammationes illinuntur. Syderata vlcera cũ melle aut vino, cũ aceto autem vulnera sanat. Cõtra scorpionum ictus auxilio sunt. Syluestris folia ambustis illinũtur. Ferunt fœminæ folia caricis interposita,in corruptas atque à putrefactione immunes seruare.

EX GALENO.

Priorum duorũ radix gustu acerba est,& fluxionis affectibus prodest. Sed & ad dentium dolorẽ eam nõnulli colluunt. Folia tamen digerendi vim habent. Sic etiam aliorũ folia,potissimùm autem eius quę aureos flores obtinet. Capillos quoque flauescere faciunt.

EX PLINIO.

Contra scorpiones bibitur radix cum Ruta ex aqua magna amaritudine,sed effectu pari. Verbascum,priuatim tõsillis in aqua potum medetur. Tribus obolis bibitur. Verbascũ cuius flos aureus est, cõtra omnia pectoris vitia,tussem,& purulenta excreantibus. Tanta huic vis est, vt iumẽtis etiam non tussientibus modo,sed ilia trahentibus auxilietur

lietur potus. Lateris & pectoris dolores Verbascum cũ Ruta ex aqua sedat. Panos sanat cum sua radice tusum, vino aspersum & ita cinere calfactum, vt imponatur calidũ. Semẽ ex vino decoctum & contritum luxatis medetur, dolorẽ & tumorẽ tollens. radicis medulla collyrij tenuitate in fistulam additur. Contusis, euersis, & si febris sit, potatur in aqua Verbascũ, cuius flos auro similis est. Folia ex aceto imponuntur in struma. Semine ac folijs decoctis in vino ac tritis, omnia corpori infixa extrahuntur.

APPENDIX.

Recentiores duobus Verbasculis hos effectus asignãt. Trita imponuntur efficaciter articulorũ doloribus. Radicis decocto vesicæ renumque obstructiones soluuntur. Ius herbæ propinatur & illinitur aduersus rupta, luxata & liuetia. Quòd verò hæc eadem posint, teperamẽtum eorũdem palàm docet: parum enim adstringunt: si gustaueris, amara, & modicè acria sunt: vt hoc nomine desiccãdi & detergẽdi facultatem, quam illis Galenus ascribit, habere, nemo dubitare debeat. Nostri etiam temporis herbarij calida & sicca esse statuunt. Et mulieres formæ studentes, succo è floribus illorum expresso faciem illinunt, quòd maculas rugásque, & alia eiusdem vitia mirifice detergeãt. Vt hinc euidentisimum sit herbas, quas [Schlijsselbluomen] vocant Germani, esse Verbascula.

De fragaria. Cap. CCCXXVIII.

NOMINA.

GRAECIS Vt herba quæ fraga gerit nominata sit, certò constituere nobis nondum licet. Sunt tamẽ qui βάτον ἰδαίαν, hoc est, Rubum Idæum esse putent, cum potisſimùm qui sine spinis inuenitur. Quorum certè sententiã ob multas variasque causas (vt in sequentibus dicemus) minimè repudiãdum existimanus. Apuleius Græcis κόμαρον appellari scribit: quod si verũ est, alia sit à Comaro quã Dioscorides, Galenus & alij quidam depingunt, necesse est: hęc enim arbor est, illa autem herba. Ego tamen vidi codicẽ manuscriptũ, in quo hæc verba: Comarõ Græci, Romani Fra

gum nūcupant, non habebātur. Quicquid verò sit, ex numero Mororum esse constat eius fructū optimi odoris hinc à frago verbo, quod odorē reddo significat, herba ipsa Latinis Fragaria, & fructus fragum dici cœperunt. Germani Erdtbeer. [*Galli Fraises, ou herbe portant Fraises*] vocāt. Græci autem Comaron appellarunt, ob fructum arboris eiusdem nominis, qui fragis ijs terrestribus similis est, haud dubiè sic dixerunt.

Fragaria maior & minor.

GENERA.

Duo Fragariæ sunt genera. Vna flores fructusq; paulo maiores, altera minores obtinet, nos vna pictura vtranque expressimus.

FORMA.

Humi sine caule spargitur, multis à radice lanuginosis pe diculis, quorū alij flores candidi coronantur: alij trigemino com

comantur:folio per ambitum ferrato atque venoſo:alij fru ctum gerunt exiguis quidem Moris haud abſimilem,cæterùm ſui generis,ſolidum,calloſum,tenerum, quum maturuit rubentem,tum guſtu tum etiam odore ſuauiſsimũ. Radice foris atra aut rubeſcente intus candida, multo fibrata capillitio.

LOCVS.

In ſyluis,dumetis,& in opacis mõtibus,ac ſecus vias ſpõte naſcitur. Vnde etiam colligi poteſt eſſe Rubum Idęum, quando & is in lucis proueniat.In hortis etiam nõnunquã vt grandiorem fructum miniſtret,colitur Fragaria.

TEMPVS.

Floret vere & tota æſtate,inq; maximam autumni partem.Fructus tamen eius fugax,rarò niſi æſtatis initio inueniri poteſt.

TEMPERAMENTVM.

De temperamento Fragariæ recẽtiores diuerſa tradũt. Serapio calidam & ſiccam in ſecundo ordine tradit. Alij frigidam & humidam in primo:nonnulli(qui tamen prorſus meo iudicio hallucinari vidẽtur)in tertio ordine ſcribunt. Nos folia ipſa guſtu modicè eſſe amara, & adſtringere deprehendimus,vt ſiccam eſſe hac ratione, & minimè humidam oporteat.Quapropter in tanta ſententiarũ de eius tẽperamento diuerſitate animaduertendum,idem de Fragaria,quod de Rubo ſentiendum eſſe:nempe quòd folia,flores,fructus & radix adſtringant.Differt tamen inter ſe, ꝙ folia potiſsimùm recens nata,plurimũ in ſe habeant aqueę ſubſtantiæ,parum vero adſtringant:adeò vt veriſimile ſit de ijs locutos eſſe,qui frigidam & humidam in primo ordine Fragariam ſtatuerunt.Eſt enim eorum temperies ex terrena frigida eſſentia,& aquea tepida. Fructus immaturos frigida terrea ſubſtantia præditus eſt,vt frigidus & ſiccus hoc nomine dici mereatur.Maturus aũt nõ parũ ſucci temperati calidi,qui dulcis eſt,modicamque adſtrictionem habet ita vt calidus & ſiccus dicendus veniat. De fructu itaq; intelligendi erunt,qui Fragariam calidam & ſiccam eſſe affirmant.Quare vbi de temperamẽto Fragarię agitur, non

simpliciter, sed cum prædicta distinctione respondendum est. Vnde cùm idem ferè cum Rubo temperamentum habeat Fragaria, iterum hanc ab Idæo Rubo nihil differre verisimile est.

VIRES.

Quum recẽtiores in commemorandis Fragariæ facultatibus partim eas quas Dioscorides Rubo Idæo, partim etiã quas Comoro tribuit Apuleius, vires Fragariç ascripserint operęprecium me facturum arbitror, si vtriusque de ijs verba præmisero: vt nimirum quisque hac ratione, quapropter iuniores ijs facultatibus Fragariam ornauerint, certius intelligere queat.

EX DIOSCORIDE.

Idæus Rubus eadem potest quæ Rubus. Amplius eius flos cum melle tritus & illitus. oculorum inflammationibus auxiliatur. Sacros ignes extinguit. Stomachisis cum aqua potui datur.

EX APVLEIO.

Ad lienis dolorem herbæ Fragi succũ ex mellis vncia potui datum, mirificè proficere certum est. Ad suspiriosos eiusdem succus cum pipere albo & melle mixtus, potui datus, mirificum est remediũ. Has facultates etiam antiquus manuscriptus herbarius Fragariæ adscribit, nomine tamẽ Apuleij in Dioscoridis nomen immutato. Addit tamẽ huius fructum comestum stomacho conferre, & ex succo eius os contra fœtorem collui, id quod Serapion quoque tradit.

EX RECENTIORIBVS.

Herba Fragaria in cibo sumpta medetur lienosis, item succus ex melle potus, Idem cum pipere candido datur suspiriosis. Fraga sitim sedant, stomacho prosunt, sed præsertim bilioso. Succus Fragis exprimitur, vetustate vires accipiens, præsentaneo remedio ad faciei vlcera, oculorum suffusiones, neque non epiphoras. Radicis decoctum iecinoris feruores mulcet matutino & meridie potum. Vtuntur hodie frequenter Fragaria ad glutinãda vulnera, aluum sistendam, menstrua cohibenda, gingiuas confirmãdas, oris vlcera

viscera, eiusdémque fœtorem tollendum, quæ singula Rubus etiam Idæus potest, vt inde rursus conijcere liceat Fragariam ab eodem nihil differre.

De Phu Germanico. Ca. CCCXXIX.

NOMINA.

Φοῦ, ἢ ἄγρια νάρδος Grecis, Phu & Nardus syluestris Latinis, Valeriana officinis & herbarijs nostri temporis, Germanis [Baldrion, Dennenmarck, oder Kotzenkraut oder Augenvvurtzel] appellatur, quòd scilicet catti odore radicis eius, quo eorum oculi roborantur, impensè delectentur, Gallicè *Valeriane*.

GENERA.

Duo sunt præcipua Phu genera. Magnum quod alio nomine Theriacaria vocatur. Hoc descriptioni per omnia respondet. Germanicè [grosz, Baldrion & Triacks] appellatur. Vulgus herbariorum Valerianam maiorem nominãt. Alterum vulgare, quod alio nomine Valeriana etiam vulgaris nũcupatur. Germanis [gemein Baldrion, & Katzenvvurtzel] dicitur. Hoc etiam genus à pictura Dioscoridis, vt paulòpost fusius docebimus, non abhorret.

FORMA.

Folia Elaphobosco, siue Olusatro similia habet. Caulem cubitalem, aut proceriorem, læuem, tenerum purpurascentem, in medio concauum, geniculis intersectum. Flores ad Narcissi flores accedentes, minores & teneriores, in subalbido purpurascentes. Radices in superiore parte minimi digiti crassitudine. Adnascentes etiam radiculas obliquas veluti iuncus odoratus, aut veratrum nigrum, inuicẽ implicitas, subflauas, bene odoratas, Nardum in gustu referẽtes, cum quadam virosa grauitate. Ex qua certè descriptione sole clarius fit, herbam quam vulgarem hodie Valerianã nominant, esse Dioscoridis Phu: quod omnia ferè sic illi respõdeatur, vt prorsus nulla reclamare nota videatur. Folia nanque huius cùm primùm erumpunt. Elaphobosci præ se ferunt

Phu magnum.

Phu Germanicum.

runt imaginem: postea verò, dum adolescit in Olusatri modum laciniantur. Caulis quoque eius cubitalis, & maior (non enim rarò ad trium cubitorum longitudinem caulis, à nobis visus est) lænis, potissimùm in infima eius parte denique tener, purpurascens, in medio concauus, geniculatus. Flores eiusdem, qui summis caulibus emergunt, Narcissi certam exprimunt effigiem, quanuis minores sint, atque adeò teneriores. Vt hoc nomine cum Ruellio in Græcis codicibus Dioscoridis ἥσσονα μείζονα legendum esse putem. Nisi quis existimet Phu Ponti, quod Dioscorides potissimùm describit, fauentis cœli beneficio maiusculos habere flosculos. Prædicti etiam flores aceruatim coeuntes in purpuram candicant. Radices quoque in superiore parte minimi digiti crassitudinem obtinent, multasque radiculas obliquas, Schœni, aut nigri Veratri modo sibijpsis implicitas

ritas,subflauas,odoratas, Nardum,cum virosa tamen grauitate, imitantes. Quum itaque hæ omnes notæ, Valerianæ nostrę respondeant,multorúmque consensus nobis subscribat,& facultates eius quas illi recentiores tribuunt,planè cum ijs quas Dioscorides Phu adscribit cōueniant:quid impediat cur non certò affirmemus Valerianā hanc vulgarem esse Phu Dioscoridis,non video:præsertim cùm manu scriptus etiam herbarius Phu esse Valerianam apertè doceat, ita vt mirari satis non queam,cur aliquot docti viri in Germania nostra,diuersum astruere voluerint.

LOCVS.

Nascitur in humectis locis,& prope aquas,hæcque ad mirandam altitudinem surgit. Prouenit etiam in lucis & cæduis syluis, sed hæc in tantam proceritatem non emergit.

TEMPVS.

Floret integra æstate.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse in secundo ordine tradunt.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Phu calefacit. Sicca pota vrinam mouet. Potest idem & decoctum eius. Ad lateris dolorem prodest. Menses ducit, & antidotis miscetur.

EX GALENO.

Odorata quodammodo est huius herbæ radix, Nardo viribus similis,sed tamen ad plurima infirmior. Vrinā plus mouet quàm Indica, aut Syriaca Nardus, similiter autem vt Celtica.

EX PLINIO.

Radix Phu datur potui trita, vel decocta ad strangulationes,vel pectoris dolores,vel laterum. Mēses quoque cit. Bibitur cum vino.

APPENDIX.

Magni Phu radice hodie multi,magno cū errore, ꝓ calamo aromatico vtuntur, quod hoc in loco monere placuit.

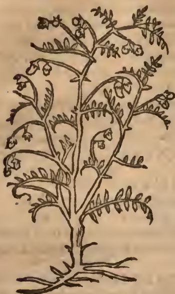
De Phaco. Cap. CCCXXX.

NO

NOMINA.

Φ Ακὸς, ἢ φακὴ Græcis, Lens & Lenticula Latinis dicitur, Officinis & herbarijs latinum nomē retinuit. Germani [Linſen] Galli *Lentille* appellant.

FORMA.

Lens.

Lens racemoſum legumen eſt, folijs Viciæ, ſed minoribus, floribus exiguis in candido purpuraſcentibus, ſiliquis paruis, molliter in latitudinem fuſis, in quibus tria aut quatuor grana, inter legumina minima ſunt.

LOCVS.

Prouenit paſsim in agris ſatum.

TEMPVS.

Iulio menſe floret, & deinceps in ſiliquis grana profert.

TEMPERAMENTVM.

Lentes mediū tenent caliditatis & frigiditatis, deſiccant tamen in ſecundo ordine.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Lens crebrò comeſta, oculorū aciē hebetat. Aegrè cōcoquitur. Stomacho nocet, cumque & inteſtina inflat. Aluū cū cortice ſuo comeſta ſiſtit. Præſtat que facilimè concoquitur, & nihil atri in maceratiōe reddēs. Vim habet adſtrictoriā: quapropter aluū ſiſtit, ſi detracto antea cortice accuratè coquatur, primaq; aqua inter coquendū effundatur. Primū enim eius decoctū aluū ſoluit. Somnia tumultuoſa & grauia facit. Neruis, pulmoni & capiti inutilis. Melius ſuo fungetur officio cōtra alui fluxiones, admixto illi cū aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut myrto, aut corti

ce pu

ce punici mali, aut rosis siccis, aut mespilis, aut sorbis, aut pyris Thebanis, aut cotaneis malis, aut cichorio, aut plãtagine, aut gallis integris, quæ post decoctionem abijciũtur, aut rhois quæ obsonijs inspargitur. Acetum autem cum eo diligenter percoqui debet, alias aluum conturbat. Contra subuersionem stomachi triginta grana lentis suis corticibus denudata, deuorata prosunt. Decocta cum polenta, & illita, podagram lenit. Sinus cũ melle glutinat. Crustas rũpit, & vlcera purgat. Decocta in aceto duritias & strumas discutit. Cũ meliloto, aut cotoneo malo, medetur inflãmationibus oculorũ & sedis, addito rosaceo. In maioribus sedis inflãmationibus & sinu amplo cum malicorio aut siccis rosis, adiecto melle decocta. Contra nomas gangrænicas similiter vtuntur, aut adiuncta maris aqua. Aduersus autem pustulas, herpetas, erysipelata, perniones que, vt antea dictum est. Contra mammas grumosum lac continentes, & lactis copia turgentes, in aqua maris cocta & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Lentes nõ valenter adstringunt. Ipsum itaque earũ corpus desiccat, & sistit ventrem: cæterum decoctum irritat. Proinde etiã prior aqua abijcitur, vbi retentionis causa adhibentur. Cortex esus vehemẽter adstringit, carnea substãtia tenuiter, quæ & crassi succi & terrestris est. Succus porrò Lentis adstringenti est contrarius. Quocirca si elixæ in aqua iusculum sale, garo, oleoque conditũ bibatur, aluum deijciet. At quod ex bis decocta Lẽte ferculum apparatur, contrariam succo vim obtinet. Nam quæ ventri obueniũt fluxiones desiccat, os ventriculi, intestina, & totum deniq; ventrem corroborans. Quamobrem cœliacis & dysentericis accommodatus est cibus. Lens verò decorticata, vt illam adstringendi vehementiam, cumq; hac alia videlicet omnia quæ consequuntur, amittit: ita alibilior quàm integra illa efficitur, crassum prauumq; succum gignens, tardè cõmeans: alui tamen flores haud desiccat, vti ea quæ cortice non est spoliata. Iurè igitur qui modum in hoc edulio non seruãt, elephantiasim, quam vocant, & cancrum incurrunt. Siquidem crassa siccaq; cibaria facilè in melancholicos humores

vertun

vertuntur. Quare ijs duntaxat quibus vitiosa est habitudo ob aquam in carne diffusam, Lens cibo vtiliter præbetur, ceu aridis & squalentibus admodũ dãnosè. Eandẽ ob causam visum integrũ & inculpatũ hebetat, immoderatè exiccans. Ei verò qui contrario modo se habet, humidiori videlicet opitulatur. Menstruis purgationibus inepta est: crassum enim & tardifluum sanguinem facit. At muliebri appellato profluo conuenientissima.

EX PLINIO.

Lens optima quæ facilimè coquitur, eaq; quæ maximè aquam absorbet. Aciem quidem oculorũ obtundit, & stomachum inflat: sed aluũ sistit in cibo, magisq; discocta cœlesti aqua. Eadẽ soluit minus percocta. Crustulas vlcerum rumpit, eaq; quæ intra os sunt, purgat & adstringit. Collectiones omnes imposita sedat, maximeq; exulceratas & rimosas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra suppurãtia cum polenta imponitur. Decoctæ succus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur. Ad sedem, cum rosaceo aut cotoneo. In ijs quæ acrius remediũ exigunt cum putamine punici, melle modico adiecto. Ad id demũ ne celeriter inarescat, adijciunt & Betæ folia. Imponitur & strumis panisque, vel maturis, vel maturescentibus, ex aceto discocta. Rimis ex aqua mulsa, & grangręnis cum punici tegmine. Item podagris, cũ polenta, & vnluis, & renibus & pernionibus, vlceribus difficilè cicatricem trahentibus. Propter dissolutionem stomachi triginta grana Lentis deuorantur. In choleris quoque & dissenteria, efficacior est in tribus aquis cocta, in quo vsu melius semper eam torrere aut tundere, vt quam tenuissima detur, vel per se, vel cũ cotoneo malo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni est inutilis, & capitis dolori, neruosisque omnibus, & felli, nec somno facilis. Ad pustulas vtilis, igniq; sacro, & mammis, in aqua marina decocta: in aceto autẽ, duritias & strumas discutit. Stomachi quidẽ causa, polentæ modo potionibus inspergitur. Quę sunt ambusta, aqua semicocta curat, postea trita, & per cribrũ effuso furfure, mox procedente curatione

addi

addito melle. Ex posca coquitur ad guttura.

EX SIMEONE SETHI.

Crasſi ſucci eſt, & auſteram vim atque qualitatem poſſidet. Si quis ergo in aqua coquat, & eam aquę, oleo & ſapę cum ſale miſceat, potionem faciet quæ ventrem ſubducat. Bis autem cocta, ventriculum & ad ipſum defluxus ſiſtit. Inducit autem ſtomacho robur, & inteſtinis, & vniuerſo ventri. Quapropter vtilis eſt cibus cœliacis & dyſentericis. Si verò cortice ablato ſumatur, vehementiam adſtringendi abijcit, magis verò neutrit, cũ tardi ſit tranſitus, & craſsi ſucci, non tamen adeò ſiccat, vt antea dixi. Qui verò hoc edulio crebrò vtũtur, elephantiam contrahunt, & cancros, & duritias, & neruorum dolores, & melãcholicos affectus. Aptus enim eſt craſſus & ſiccus ſanguis, vt fiat ſuccus melancholicus. Quibus igitur habitus quiſpiam malus aquoſus in carne eſt, ijs ſolis vtile eſt edulium, quemadmodum ſiccis & ſqualidis maximè noxium. Similiter viſum ſalubriter ſe habentem nimium exiccando hebetat, contrà verò affectum iuuat. Neque etiam ad menſtruas purgationes vtilis eſt, eò quòd craſſum & difficulter fluentem ſanguinẽ efficiat. Ad hæc veneris appetentiam ſemen exiccando, extinguit: ideò caſtè viuere volentibus ad hoc maximè confert. Grauia etiam ſomnia facit, eò quòd ex ea melancholici ſucci in totum diſtribuantur corpus. Cum Mentha decocta, plurimum inflationis deponit. Nonnulli & Betam huius rei gratia eo quo decoquitur tempore inijciunt. Lens verò probè decocta & trita, ſi vulneribus ex iaculo aut telo factis imponatur, ſanguinis fluxum vehementer compeſcit. Paruæ verò Lentis decoctum ſumptum, difficilem partum ſoluit. Auribus ex quibus pus emanat inſtillatũ, ſuccurrit.

De philyra. Cap. CCCXXXI.

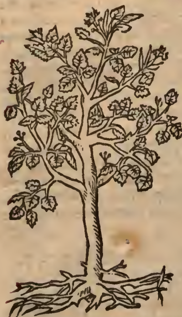
NOMINA.

Φιλυρα Gręcis, Tilia Latinis & Officinis, Germanis [Linden] Gallis Tilier appellatur. Alia ab hac eſt arbor quæ Dioſcoridi φιλλυρια vocatur. Quod non animaduertentes

viri etiam nõnulli doctissimi, vtrasque arbores magno errore confundunt, quòd forma admodum discrepent, vt ex ijs quæ paulò post dicemus, & è Dioscoride & Theophrasto libro.3.de plantarum historia, capitu. 10. inuicem collatis, abundè constabit. Differunt itaque inter se Philyra & Phillyrea, neque vna vtraque voce arbor significatur, sed diuersæ.

GENERA.

Tiliæ, Theophrasto loco iam citato autore, duo habentur genera, mas scilicet & fœmina. Distantq; inter se, tum materie, tũ totius corporis forma, & quòd altera fructifera, altera sterilis. Materies mari dura, flaua, nodosior, spinosiorque: fœminæ candidior: & cortex mari crassior, detractusque inflexibilis propter duritiam est: fœminæ cãdidior flexibiliorque, ex quo cunas faciunt: item fœminę odoratior. Et mas sterilis, nulloque flore est; fœmina, cuius tibi pictu ram damus, & florem & fructum gignit.

Tilia fœmina.

FORMA.

Folio est hederaceo, molliore, & in angulum acutiorem rotundiore et prolixiore, & in orbem lentè crispo atque serrato: flore tantispèr dum calyculo cõtinetur herbaceo, vbi emersit flauo: fructus magnitudine fabæ, similis acinis hederæ, in quo semen prætenue quantum Atriplicis, omnibus animanti-

bus

bus ingratum, cùm foliorum pabulo maximè ducantur, eorumque mira dulcedine capiantur. Nunc cum ijs confer ea quæ Dioscorides de Phillyrea tradit, & senties esse diuersissima. Nam quis vnquam dixit Tiliam habere folia oleæ, & fructum ferre subdulcem ad similitudinem Lentisci, nigrum, vuarum more congestum? Philyræ enim seu Tiliæ folia sunt hederacea atque serrata, adeoque ab oleæ folijs dissidentia: fructum denique fert non modò non subdulcem, sed qui à nullo mandi potest.

LOCVS.

Montes & valles diligit Tilia, sed plus montibus gaudet aquosis.

TEMPVS.

Floret Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Calidam esse Tiliam, vel ex eo liquet, quòd frigidis cerebri malis, epilepsiæ, & id genus alijs mirifice conferat. Amaritudo etiam cum glutinositate quadam in ea reliquis qualitatibus præualere videtur, si hanc degustes. Quare abstergendi plane facultatem cū modica adstrictoria, perinde atque vlmus (cuius facultates illi Plinius, vt ex ijs quæ paulò post subijciemus planum fiet, tribuit) habere euidentissimum est.

VIRES EX GALENO.

Vlmi folijs aliquando recens vulnus glutinauimus confidentes adstringentem pariter & extergentem illis inesse facultatem. Cortex amplius etiam subamarus est & adstrictorius, itaque cum aceto lepram sanat. Porrò viridis etiānum & recens si vulneribus deligaturæ vice circunligetur, ea glutinare potest. Radices eandem vim obtinent: proinde & decocto earum quidam perfundunt fracturas quibus callo inducto opus est.

EX PLINIO.

Cortex interior Tiliæ lepras sedat, & folia ex aceto illita. Multi corticem commanducatum vulneribus vtilissimū esse putant. Folia trita, aqua aspersa, pedum tumori, Humor quoque è medulla castratæ arboris effluens, capillum red-

dit capiti illitus, defluentésque cõtinet. Humor denique cu ti nitorem inducit, faciémque gratiorem præstat. Folia ad infancium vlcera in ore commãducata prosunt: decocta & pota, vrinam ciunt & menses.

APPENDIX.

Quũ Plinius ferè omnes facultates Vlmi etiã Tiliæ adscribat, vt ex eiusdem verbis patet, ideò è Galeno, quæ ille de Vlmo tradit, produximus. Si verò quispiam vires quæ à recentioribus Tiliç tribuuntur, probè expendat: nihil ab ijs quæ ex Plinij & Galeni sententia retulimus, differre cõperiet. Nam maculas faciei abstergere scribunt Tiliam, si illa eius succo lauetur. Mederi etiam morbo comitiali bibitum eius liquorem stillatitium, oculis claritatem inducere, calculum sanare, tumores discutere ijdem docẽt. Quid multa omnes facultates Vlmi obtinet Tilia: ideoque vulneribus etiam recentibus succurrit, & alia quę à Dioscoride & Galeno in Vlmi historia commemorantur, potest.

De Chelidonio maiore. Cap. CCCXXXII.

NOMINA.

Χελιδόνιον μέγα Græcis, Chelidoniũ maius Latinis, Officinis chelidonia, germanis [Schelkraut, Schelvvurtz, grosz Schvvalbenkraut,] Gal. *Chelidoine, ou Esclere* dicitur. Chelidonio autem, vel si mauis Hirundinariæ, auis Hirundo, quæ Græcis χελιδὼν vocatur, nomen indidit: vel vt autor est Plinius, quòd hanc primùm inuenit, & ea oculis pullorum in nido restituit visum, vt quidam tradunt, etiam erutis: vel quòd floret aduentu hirundinum, discessuque cõ marcescit: id quod de minore verę dicitur.

FORMA.

Caulem emittit cubitalem & maiorem, gracilem, adnata folijs plena habentem, Folia Ranunculo similia, teneriora tamen, & colore subcæsia, iuxtaque singula folia florem Leucoio similem. Succus illi croceus, acris, mordax, cum aliqua amaritudine & odoris grauitate. Radix supernè singula

Chelidonium maius.

gularis, infernè antè plures. Fructus cornuti Papaueris instar tenuis, lõgus veluti galeæ conus, in quo exigua semina sunt. Papaueris semine maiora. Huius descriptionis notę omnes chelidonio nostro respondent. Siquidem fruticosa est herba, cubitali altitudine, cauliculis lanuginosis, teneris: folio Ranũculi, magis anguloso tenuiori, aduersa parte cæsio, auersa incano: flore luteo, Leucoio consimili: semine Papaueris, quod in corniculis seu siliquis lõgis exilibus clauditur. Vulnerata succũ croceum emittit, gustũ vellicantem. Radix in superiore parte vna, in inferore parte multis luteis fibris capillata.

LOCVS.

Nascitur in opacis & parietinis.

TEMPVS.

Chelidonium hirundinum aduentu florem excitat, atq; adeò toto deinceps vere & æstate floret, quibus etiam temporibus carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Herba hæc tertij ordinis absoluti est in calefaciendo & deficcando.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Succus Chelidonij mixtus melli, & in æneo vase in carbonibus decoctus, contra oculorum caliginem prodest. Exprimitur autem succus ex folijs, rádicibus & floribus incipiẽte æstate, siccaturque in vmbra, & in pastillos conformatur.

Radix cũ Aniso & vino albo pota, regio morbo medetur. Sanat herpetas cum vino illita. Dentium dolores commanducata ſedat.

EX GALENO.

Chelidonium admodum extergentis & calidæ facultatis eſt. Sed & ſuccus eius ad acuendum viſum commodus eſt, vtique in quibus craſſum quiddam in pupilla colligitur diſcuſsione indigens. Vſi ſunt quidam radice eius ad morbum regium à iecoris obſtructione proficiſcentem, in vino albo eam potui exhibentes cum Aniſo. Pari modo mãſa, dentiũ doloribus confert.

EX PLINIO.

Florentibus ſuccus exprimitur, & in æreo vaſe cum melle Attico leniter cinere feruenti decoquitur, ſingulari remedio contra caligines oculorum. Vtuntur & per ſe ſucco in collyrijs, que Chelidonia appellantur ab ea. Eadem oculorum aciem adiuuat, ſi addita aqua foueantur. Succus eius cum melle culices, nubeculas, obſcuritatémque diſcutit, cicatrices extenuat. Albugines etiam iumentorum.

De Chelidonio minore. Cap. CCCXXIII.

NOMINA.

Χελιδόνιον μικρὸν Græcis, Chelidonium minus Latinis, Officinis Scrofularia minor vocatur, quòd ſtrumoſa radix multis granorum frumenti grumis videatur coaluiſſe(quòd vel ſtrumis, quas imitatione Græca Scrophulas vocãt) medeatur. Germanis[Feigvvartzen oder Blattenkraut,] id eſt Ficariam, [Pfaffenhoeln, klein Schelvvurtz, oder Schvvalbenvvurtz, oder Meyenkraut] nominatur. Chelidonium autem hæc herba vocata eſt haud dubiè quòd, vt Theophraſtus libro ſeptimo, cap. xiiij. hirũdinum aduentu florem excitet. Gallicè *Eſclere petite*.

FORMA.

Herbula eſt à ſtolonibus pediculiſve pendens, ſine caule, folijs Hederæ figura, rotundioribus minoribuſque, item teneris

Chelidonium minus.

neris & aliquatenus pinguibus. Radices habet paruas multas ex eodem callo prodeuntes, tritici modo aceruatim congestas, quarum tres aut quatuor in longitudinem progrediũtur. Hæc Dioſcoridis delineatio prorſus herbæ illi quam Scrofulariam minorem vulgò nominant, cõuenire videtur. Nam hæc herbula eſt à prædiculis pẽdens, vidua caule, folijs Hederæ, rotundioribus multò minoribúſque, teneris & modicè pinguibus. Radices oſtẽdit ex eodem callo prodeũtes, barbas cõplures in granorum tritici morem aceruatim collectas, quarum tres vel quatuor in longum protenduntur. Flos ei Ranunculi vt maiori, luteo colore nitens. His accedunt locus, tempora, vires, & alia quæ iam commemorabuntur, quæ ſingula Scrofulariæ minori adamuſsim quadrant, vt nemo hanc Chelidonium minus eſſe inficias ire ſine magna impudentia poſsit.

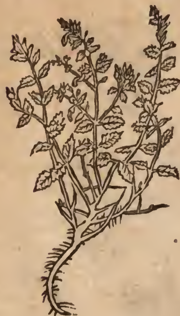
LOCVS.

In Paluſtribus, prope aquas, & in limitibus humidis omnibusque vliginoſis tractibus ac ortis paſsim gignitur.

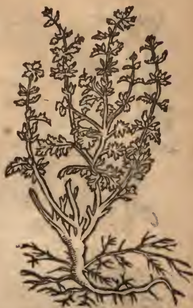
TEMPVS.

Verno tempore, Maio menſe, & præſertim Hirũdinum aduentu floret, nec longo pòſt tempore marceſcens euaneſcit, ſic vt irrigui limites, qui largo foliorum florúmque ſti-

milis ac terrestris quercus,quòd scilicet folia Quercus habeat,& huius respectu , quasi humi repat . Sunt qui Serratam nominatam ideo putent,quòd ab ea,serra inuenta sit. Dioscorides hanc Teucrium etiam,propterea quòd Teucrio similis admodum sit,appellari à nonnullis scribit.

Chamædrys uera mas.

Chamædrys uera fœmina.

GENERA.

Et si Dioscorides alijque veteres vnicam faciant Chamædryn,tamen nos,quia plures herbas ad eius formam ac picturam accedere videmus , duo eius genera produximus. Quorum sanè primum vera Chamædrys existit,& Germanicè[Klein Bathengel]nominatur.Illius autem rursus duo sunt genera.Vnũ enim ꝙ prę cęteris omnibus picturę Dioscoridis maximè accedit,mas dicitur: Alterũ verò fœmina:

neque enim aliter nobis discrimen indicare licuit, nisi sexus ratione. Alterum genus vulgaris est Chamædrys, quod iterum duum est generum, mas scilicet & fœmina. Mas Germanicè [Erdtvveiranch] Fœmina verò [Gamenderle Blavvmenderle Vergiszmein nit] appellatur.

FORMA.

Chamadrys uulgaris mas.

Chamædris uulgaris fœmina.

Frutex dodantralis: folijs exiguis, forma & diuisuris quernis similibus, amarisque: flore subpurpureo: exili semine in calyculis atro. Quæ vtique descriptio ita herbis illis quas pictas exhibemus, respondet: vt nulla prorsus nota reclamare videatur. Sunt enim herbæ palmum altę vt plurimũ, exili folio, effigie & diuisura Quercus, amaro: flore penè purpureo & exiguo, ita vt mirari satis non possim, cur nõnulli alteram speciem genuinam Chamædryn esse negent: cùm tamen Germanica etiam appellatio pulchrè ad antiquum

quum atque adeo græcum nomen alludat. Sed instabit for sitan quispiam dicens. Chamædrys Dioscoridis palmum alta est: hæc tua mensuram hanc excedit. Fateor sanè, attamen non multùm exuperat: quòd si etiam plus exuperaret, non tamen hoc nomine alterius speciei herba putanda esset: neque enim adeò statam atque certam mensuram herbis tribuit Dioscorides, vt quandoque vltra citraque consistere non liceat: verùm cùm alicui herbæ mensuram adscribit, id ea ratione facit, vt maiori parti indiuiduorum illius speciei quadrare existimet. In prioris itaque inopia alterius vsus esse potest.

LOCVS.

Nascitur asperis & petrosis locis, interdum etiam in mõtosis & campestribus solidis.

TEMPVS.

Primum genus Iunio & Iulio mensibus floret. Alterum autem vere potissimùm. Carpuntur semine prægnantia.

TEMPERAMENTVM.

Ex tertio ordine calefacientium & desiccantiũ facit Galenus. Germanicæ tamen minus calefacere & desiccare videntur, vt potè in regione frigidiore natæ.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Recens ac viridis in aqua decocta & pota, conuulsis, tussientibus, lieni indurato, vrinæ difficultatibus, hydropicis inter initia auxiliatur. Cit menses, fœtúsque extrahit. Lienem ex aceto pota minuit. Aduersus venenata cũ vino pota & illita efficax est. Trita ad prædicta in pilulas conformatur, cum melle vetera vlcera purgat. Cum oleo trita, inuncta & illita, oculorum caliginem discutit.

EX GALENO.

Chamædrys vincentem qualitatem amaram habet, & est quodammodo acris. Quocirca meritò lienem colliquat, vrinam & menses monet, crassitudinem humorum incidit, & viscerum obstructiones expurgat.

EX THEOPHRASTO.

Trissaginis folia ad rupta, vulneraque, in oleo trita valét, & ad

& ad depascentia vlcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoque beneficum est. Folium ad albugines tritum in oleo prodest.

EX PLINIO.

Aduersus serpentium venena potu illituque efficacissima. Item stomacho, tussi vetustæ, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis, conuulsis, lateris doloribus. Lienem consumit. Vrinam & menses cit, ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius in tribus heminis aquæ decoctis vsque ad tertias. Sanat & vomicas, & sordida vlcera cum melle. Fit & vinum ex ea pectoris vitijs. Foliorum succus cum oleo, caliginem oculorum discutit. Ad splenem ex aceto sumitur.

De Chamæcyparisso. C. CCCXXXV.

NOMINA.

Χαμαικυπάρισσος Plinio dicta est, quasi pumila Cupressus. Apud Græcos, quod sciam, eius fruticis nulla fit mentio. Vulgò Cypressus, Germanis [Cypresz] Gallis *Cypres* nominatur. Cypressus ab odore & forma foliorũ eiusdem nomenclaturæ arboris vocata est.

FORMA.

In arbusculi formam fruticat, folijs incanis, Abrotoni fœminæ modo scissis. Floribus in summo auri instar fulgentibus. Totus frutex odoratus est. Errãt qui Chamæpitin esse arbitrantur: neque enim vt illa humi serpit, sed altius à terra, vt pictura monstrat.

LOCVS.

In hortis passim ac figulinis prouenit.

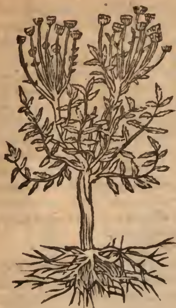
TEMPVS.

Aestate floret. Paucos autem frutices inuenies in quibus flores intueri liceat, quando per vniuersam vitam non nisi vnum hunc, cuius picturam damus, fruticem in quo flores apparuerint, viderim.

TEMPERAMENTVM.

Apparet in ea, sicut gustus testificatur, leuis quidem acrimonia, sed maior amaritudo, multóque etiã plus acerbita-

tis

Chamæcypariſſus.

tis in tota planta. Reſiccat itaque abſque inſigni caliditate.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Quum eaſdem quas arbor Cypariſſus qualitates habeat Chamæcypariſſus, neceſſe eſt vt etiam facultates eaſdem obtineat. Arboris igitur hæ ſunt vires. Adſtringit & refrigerat. Folia eius cum paſſo & myrrha modica pota, veſicæ fluxionibus & vrinæ difficultati medentur. pilulæ tuſæ, & cum vino potæ, contra ſanguinis reiectionem, dyſenterias, alui fluxiones, orthopnœam, tuſsimque proſunt. Decoctum earum idem poteſt. Tuſæ cum fico duritias emolliunt, & polypos in naribus ſanant. Leproſos vngues cum aceto decoctæ & tritæ adiectis lupinis tollunt. Inteſtinorum ramices illitæ coercēt. Folia idem poſſunt. Pilulæ cum coma ſuffitæ culices abigere creduntur. Folia trita & illita vulnera glutinãt, ſanguinemque ſupprimunt. Cum aceto autem trita, capillos tingunt. Illinitur per ſe aut cum polenta ad eryſipelata herpetas, carbunculos, & oculorum phlegmonas. Cerato mixta & impoſita ventriculum firmant.

EX GALENO.

Cupreſsi folia, germina, pilulę recentes & molles, magna vlcera in duris corporibus glutinãt. Ex quo clarũ eſt, quòd reſiccandi vim habeat, abſque inſigni acrimonia & caliditate. Tanta ineſt ei acrimonia caliditasque, quanta ſatis

tis sit deducendæ in altum acerbitati nullã tamen mordica tionem aut caliditatem in corporibus efficit. Proinde in alto latentes in flaccidis putrescentibusque affectibus humiditates, sine molestia tutóque depascitur: quũque calefaciũt & desiccant, eas quidem quæ contentæ sunt absumãt, ceterùm acrimonia & caliditate alias attrahant. Sic intestinorum ramice affectos iuuat: siquidem exiccat & robur addit corporibus præ humiditate laxis, vt pote quum adstrictio in altum subeat, eo quòd caliditas quę illi admixta est, deducat, ad eam quidem mensuram perueniens, vt præire quidem valeat, nondum tamen mordicare. Quidam ea vtuntur ad carbunculos & herpetas polentæ miscentes, tanquã absumat citra calefactionem eos morbos efficientem humiditatem. Sunt qui ad erysipelata vtantur, admixta nimirũ polenta cum aqua, aut oxycrato aquoso.

EX PLINIO.

Cupressi folia trita serpentũ ictibus imponuntur, & capiti cum polenta, si à sole doleat. Item ramici, qua de causa bibuntur. Testium quoque tumori cum cera illinũtur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & è vino Aminæo subacta, pedum ac neruorum dolores sedant. Pilulæ aduersus serpentum ictus bibũtur, aut si eijciatur sanguis. Collectionibus illinũtur. Ramici quoque teneræ tusæ cum axungia & lomẽto prosunt. Bibuntur ex eadem causa. Parotidi & strumę cũ farina imponuntur. Exprimitur succus tusus cum semine, qui mixto oleo, caliginem oculorũ aufert. Item victoriati pondere in vino potus illitúsque, cum fico sicca pingui, exemptis granis vitia testium sanat, tumores discutit, & cum fermento strumas. Radix cum folijs trita potaque, vesicæ & stranguriæ medetur, & contra phalangia. Ramenta pota menses ciunt, scorpionum ictibus aduersantur. Chamæcyparissos herba ex vino pota contra venena serpentium omniũ scorpionumque pollet.

De Chamæcisso. Cap. CCCXXXVI.

NQ

NOMINA.

Χαμαικισσος ἢ γῆς ςέφανος Græcis, Hedera terreſtris, Terræ corona Latinis appellatur. Officinæ nomen Hederæ terreſtris retinuerunt. Germanicè [Bundelreb] corrupto ſanè nomine vocatur:cùm dicendum eſſet [Grundreb]hoc eſt,humi repens viticula. Nominatur etiam Germanis[Erdephevv,& Erdeukrentzlin] Galicè *Lierre terreſtre*, Chamæciſſos verò dicta eſt,quòd nunquam non repat humi,folijs hederæ ſimilibus. Corona terræ,quòd ramulos ſuos per terram ſpargens, folioſo̔ veluti ſerto eandem coronare videatur.

FORMA.

Chamæciſſos.

Folia Hederæ ſimilia habet,minora tamen & tenuiora. Ramulos dodrantales multos,folijs plenos, à terra quinque aut ſex prodeuntes, Flores Leucois ſimiles, minores tamen , & in guſtu vehementer amaros. Radix illi eſt tenuis alba.& inutilis Ex hac hiſtoria ſatis cõſtat herbam hodie vocatam Hederam terreſtrem , eſſe Dioſcoridis Chamæciſſon. Siquidem folijs Hederæ conſtat , minoribus tamen & tenuioribus,ac in circuitu inciſis. Legendum enim eſſe μικρότερα, & non μακρότερα, res ipſa docet: nam etſi folia Chamæciſsi aliquatenus Hederæ ſimilia ſint, tamen rotundiora,atq; adeò minora etiam & tenuiora exiſtunt. Et eſt hi: lapſus

lapſus abi,in α,apud Dioſcoridem frequens, vt ex alijs etiã locis ſuprà notatis liquet. Ramulis etiam dodrantalibus multis,folioſis,qui tamen antequam ſcindãtur quinq; aut ſex à radice procedunt. Flores denique eius Leucois ſimiles ſunt,nõ quidem luteis,albis aut purpureis,ſed cœruleis: ita vt vehementer errent qui eius flores, neque figura, neque colore floribus Chamæciſsi,qui Leucois adſimilantur, eſſe ſimiles putãt. Etſi enim colore neque albi,neque lutei ſint, cæruleos tamen(qui color Leucoiorum eſt)eſſe conſtat. In guſtu denique,ſicut etiam folia, amari ſunt. Radix quoque eius tenuis,& nullius prorſus vſus eſt. His omnibus accedit, quòd nomen etiam pulchrè quadrat: neque enim Græcis aliud ſonat Chamęciſſos,niſi humilem ac humi repentem Hederam. Cæterùm non eſſe Elatinen,præter alia multa,quæ referre ſuperuacaneũ arbitror, ſapor manifeſtè oſtendit:qui in Hedera terreſtri amarus & modicè acris eſt, atque adeò calorem pręſe fert. Elatine verò refrigerat atque adſtringit. Sic nõ eſſe Aſclepiada (vt taceam quòd Securidacæ ſimile ſemen non proferat)vel vnus locus natalis ſatis monſtrat. Aſclepias enim in montibus,Hedera autem terreſtris in decliuibus locis & vallibus,vt Germanicum nomen[Brundreb]abundè indicat,prouenire ſolet. Quę autem herba ſit Aſclepias,ſuo loco dictum à nobis eſt.

LOCVS.

Naſcitur in cultis locis,iuxta etiam ſepes & dumeta.

TEMPVS.

In Martio ſtatim erumpit, & floret in magnam vſque ætatis partem.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudo exiguaq; acrimonia foliorum & florum ſatis monſtrant herbam hanc calidam & ſiccam eſſe, ita vt hi, qui frigidam eſſe ſtatuunt,reprehenſione non careant.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia eius trioboli pondere in aquæ cyathis tribus,quadragenis aut quinquagenis diebus pota, iſchiadicis proſunt. Morbum quoque regium in ſenos ſeptenóſve dies ſimiliter pota,emendant atque expurgant.

EX GALENO.

Chamæcißi flos quum fit admodũ amarus, iecoris obstructiones soluit. Sunt qui illum etiam ischiadicis exhibeant.

EX PLINIO.

Chamæcisson appellant Hederam nõ attolentẽ se à terra. Et hæc contusa in vino acetabuli mesura lieni medetur. Eius folia bibũt ischiadici tribus obolis, ĩ vini cyathis duobus, septem diebus, admodum amara potione.

APPENDIX.

Has omnes iam commemoratas facultates Hederę terrestri recẽtiores tribuunt: neque dubium est, quum sit admodum amara, quin eandem habeat, & alia etiam poßit quæ illi adscribunt, vt euocare suppressos mẽses, vrinam mouere, obtusum auditum remouere. Contra pestem etiam tradunt efficacem esse: id quod equites quoque sciunt: hi enim quoties fibula dicta pestis equum corripuerit, hac contra eandem herba magna efficacia vtuntur.

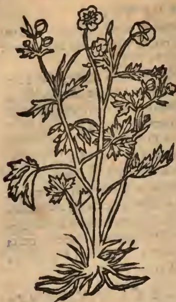
De Chrisanthemo. Cap. CCCXXXVII.

NOMINA.

Χρυσάνθεμον Græcis, Chrysanthemum Latinis, Officinis inusitatum. Germanis [Goldtbluom, Schmaltzbluom, à pinguedine quæ contrito digitis flosculo apparet, & [Dratbluom] Gallis *Marguerites blanches* nominatur. Chrysanthemon verò à flosculis auri splendorem & colorem præ se ferentibus, dictum est.

FORMA.

Herba est tenera, fruticis tamen speciem obtinens, læues proferens caules, & multifida folia luteos flores, vehementer splendentes, & oculi instar circulares. Ex qua sanè descriptione satis clarum est, herbam quam pictam damus, esse Chrysanthemon, quòd illi omnes à Dioscoride traditę notæ, nulla prorsus reclamante, cõueniant. Quibus Democriti in Hydroscopico accedit testimonium, qui herbam hanc quæ Batrachio similis est, Chrysanthemon Gręcis appellari scribit, folijsq; Apij esse, maioribus tamen, flore auri colore splendẽte. Addit denique ab Aquilegijs mirè celebratam esse, eò quòd aquã subesse certum sit, vbi solet emicare.

Crisanthemon.

care. Quæ quidē singula herbæ illi, quā depictam exhibemus, respondent. Nā, vt cætera omittam, vbi hæc nascitur, aquę latices subesse non est dubiū. Quidam perperàm V vasserhanenfuosz Germanicè nomināt: nā hoc nomine appellata herba alia ab ea est, vt in capite de Batrachio docuimus. Nā cùm hæc nostra acrimonia vacet, quanquam Batrachijs similis sit, tamen in numero illorum esse hoc nomine non potest.

LOCVS.

Nascitur prope vrbes, in pratis humidis, & alijs locis aquosis.

TEMPVS.

Maio mense eius floribus prata & loca humida splendescunt.

TEMPERAMENTVM.

Eiusdem esse cum Buphthalmo temperamenti, & gustus & facultates declarant. Calidum itaque esse & siccum constat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Eius flores cum cerato triti, steatomata discutere produntur. Regio morbo correptis coloris bonitatem tempestiuę reddit, à balneo post longiorem in eo moram exitu pota.

EX PLINIO.

Vesicæ calculos Chrysanthemon eijcit.

De Chamæleone albo. Cap. CCCXXXVIII.

NOMINA.

Χαμαιλέων λευκὸς Græcis, Chamæleon albus, Carduus suarius & varius Latinis, Officinis & barbaris Cardo pacium appellatur. Quod nomen haud dubiè corruptum est, deductúmque à dictione Pancration, nam sic olim esse nominatum Chamæleonem Apuleius testatur: aut à Carduo vario, à qua dictione, v, scilicet litera in p, & r in t mutata, in Cardopatium facilis est lapsus. Germanis [Ebervvurtz,] elegāti allusione ad Carduū suariū, nuncupatur, Gallis *Carline, ou Artichaut sauuage* Chamæleō autē à filiorū varietate dici cœpit. Mutat enim cū terra colores Plinio teste: hic niger, ille viridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atque alijs coloribus videtur. Suarius autem Carduus dictus est, quòd sues, si in polenta exhibeatur, perimat. Ob quam etiam causam [Ebervvurtz] germanis nuncupatam puto.

Chamæleon albus.

FORMA.

Folia habet Silybo aut Scolymo similia, asperiora autē, acutiora, nigróq; Chamęleone validiora. Caule vacat, verū è medio spinam Echino marino, aut Cinaræ similē erigit. Flores purpureos, veluti capillos, q in pappos euanescūt. Semē Cnico simile. Radicē in pīguibus collibus crassam, in mōtosis verò gracilemē, in profundo albā aliquatenus aromaticā, graueolentem: & dulcem. Plinius libro 22. capi.

cap. 18. breuius herbam hanc depingit, sic inquiens: Asperiora folia habet, serpit in terra Echini modo spinas erigens, radice dulci, odore grauissimo. Quæ certè notæ in vniuersum omnes, herbæ quæ hodie barbara & corrupta voce Cardopatium vocatur, adamussim respõdent, ita vt nemo nõ esse Chamæleonem perspicuè intelligat. Huc accedit quod facultates etiam eædem sint. Radix enim Chamæleonis albi hausta, venenis resistit. Radix etiam Cardopatij ex recẽtiorum traditione, mirificè venenis aduersari, & contra pestilentiam populatim sæuientẽ, vt paulò pòst dicemus, efficacissimum esse remediũ dicitur. Quòd si tamen rectiora quis protulerit, non grauabimur hic, vt in alijs quoque, mutare sententiam.

LOCVS.

In glabretis montium prouenit, & in syluis, vt hinc etiã syluaticus Carduus cognominatus sit.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus cũ suis floribus effodi potest.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius calefacit secundo ordine absoluto, desiccat autem tertio.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix pota acetabuli mensura, latos lumbricos pellit. Sumitur autẽ in vino austero, cũ decocto Origani. Hydropicis commodè drachma in vino datur: etenim eos extenuat. Cõtra difficultatem vrinæ decoctum eius propinatur. Pro theriaca cum vino pota est. Occidit canes & sues. Mures itẽ necat subacta cum polenta, aut hydrelæo madefacta.

EX GALENO.

Radix eius potui datur acetabuli mensura contra latos lumbricos cum vino austero. Exibent etiam aqua inter cutem laborantibus.

EX PLINIO.

Hydropicos sanat succo radicis decoctæ. Bibitur drachma in passo. Pellit & interaneorũ animalia acetabuli mẽsurà succi eiusdẽ in vino austero cum Origani scopis. Facit ad difficultatem vrinæ. Hic succus occidit canes suesq; in polẽta. Addita aqua & oleo contrahit in se mures & necat, nisi

proti

protinus aquam sorbeant. Radicem eius aliqui concisam seruari iubent funiculis pendentem, decoquuntque in cibo contra fluxiones, quas Graeci rheumatismos vocant.

APPENDIX.

Recentiores radicem Cardui suarij drachmæ pōdere in vino sumptam cōtra pestilentiæ contagia prodesse tradūt. Eandem etiā in aceto decoctā, contra scabiē, impetiginē, & omnes cutis fœditates curatu difficiles conferre scribunt, si eius decocto lauentur. Idem dentium etiā dolori succurrit.

De chamæleone nigro. Cap. CCCXXXIX.

NOMINA.

Χαμαιλέων μέλας Graecis, Carduus niger aut Vernilagiū Latinis dicitur. Officinis hæc planta incognita existit. Germanis allusione ad latinam nomenclaturā [Schvuartzer Guartendistel] Gallis *Chardonette*, vocari potest, quod scilicet in hortis tantùm culta proueniat. Sunt qui eā à candore foliorū nominent [V velch V veisz Distel;] sed prior appellatio ad discriminandas plantas melior existit. Chamæleon verò dictus est à varietate foliorum, quæ pro terrę & locorum differentia, aut admodum viridia, aut subalba aut cœrulea aut rubra inueniūtur. Niger verò haud dubiè à radice appellari cœpit.

FORMA.

Folijs Scolymo similis est, minora tamen, tenuioraq́;, & rubentia ea habet. Caulem emittit digitali crassitudine, dodrantalem, subrubrum, qui in summo habet vmbellam, & spinosos flores tenues, hyacinthi æmulos, versicolores. Radicem crassam, nigram, densam, & aliquādo corrosam, quæ dissecta subflauescit, & commanducata mordet. Hæ quidē notę quanquam plantę, cuius hic picturam damus, ferè omnes videantur quadrare (caulem enim euehit dodrantalem, & altiorem etiam, digitum ęquantem crassitudine, subrubrum, folia instar Scolymi, minora, subalba & leniter puniceα: candidum ac hispidum florem, hyacinthina purpurea variatum: radicem nigram & subflauam) tamen cùm nō admodum linguam vellicet commanducata radix, fit vt non

Chamæleon niger.

parum an legitimus ſit Chamæleon niger addubitem. Verùm cùm multi huius temporis viri eruditi hanc plantã Chamæleonem nigrum eſſe credant, nolui hoc tempore ab ijs prorſus diſſentire, atque adeò eandem quam illi, plantæ huic indere appellationem volui, maximè cùm nullam eidem cõuenire apud Dioſcoridem deſcriptionem videam donec aliquid certius de eã nobis aut alijs compertum fuerit.

LOCVS.

Nuſquam ſua ſponte in Germania prouenit, quare cultura indiget. Naſcitur autem Chamæleon niger, Dioſcoride autore, ſiccis, campeſtribus, cliuoſiſque, & maritimis locis.

TEMPVS.

Iunio menſe floret, ac ſubinde in capitulis rotundis Augusto menſe ſemen hiſpidum profert.

TEMPERAMENTVM.

Chamæleontis nigri radix ſicca eſt in tertio ordine, calefacit verò in ſecundo abſoluto.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Radix trita additis exiguo atramento ſutorio, cedrino oleo, & axungia, ſcabiem abigere poteſt. Abſtergit etiam impetigines, admixtis ſulphure & bitumine. Decoctũ eius collutione dentium dolorem mitigat. Cum pari pipere & cera

tera oblita, dolẽtibus dentibus auxiliatur. Quinetiam fouentur ea dentes, quum decocta in aceto, & calens imposita fuerit. Scriptorio stylo dolẽti denti calida admota, eum frangit. Cum sulphure decolorem ob solẽ faciem, & alphos emendat: Miscetur medicamẽtis erodentibus. Fhagedænas ferináque ac tetra vlcera illata, ad mitiorẽ habitum transferens sanat.

EX GALENO.

Radix quiddam lethale obtinet, quamobrem eius foris vsus ad scabies, impetigines, alphos, & in summa ad omnia quæ detersionem postulant. Præterea emollientibus & discutientibus medicamentis miscetur, ac illita phagedęnica vlcera sanat.

EX PLINIO.

Radice eius lichenes curantur, cum sulphure & bitumine vna coctis: commanducata vero dentes mobiles, aut in aceto decocta. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant, & ricinos canum necant.

De Chamæpitys. Cap. CCCXL.

NOMINA.

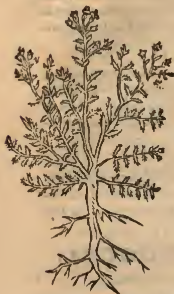
Χαμαιπίτυς Græcis, Aiuga siue Abiga, autore Plinio Latinis dicitur. Iuuenitur & Ibiga vocari, quod nomen, Hermolao teste, ferè seruant hodie Illyrici, Hinc abiectis duabus literis i & g, Iba, & ab Aiuga abiectione literarum a & g, Iua manauit in vulgi nomenclationem. Officinæ Iuam cognomento muscatam appellãt: Germani[ye lenger ye liber] Galli *Iue Muscate ou artetique* Cæterùm Chamæpitys dicta est, quasi humilis & breuis humíque depressa picea: nam eius folia piceam olent. Abiga verò vocata propter abortus, quos educendis ijs quę in vtero sunt, excitare solet.

GENERA.

Tria eins sunt genera. Vna folijs Sedi seu Aizoi, quam nos fœminam 'fecimus. Altera ramis anchoræ modo incuruis, quam nondum vidimus. Tertia mas dicitur etiam

Dioſcoridi. Harum diſcrimina è deſcriptionibus certis cognoſces.

FORMA.

Chamæpitys prima.

Chamæpitys tertia.

Prima, herba eſt per terram ſerpens ſubcurua, folia minori Aizoo ſimilia habens, multò tamē tenuiora, pinguiora, hoc eſt, vt Serapion interpretatur, ſuper ſe plus humiditatis tenacis habentia, & hirſuta, circa ramos frequentia, odore piceę, flores exiguos, luteos aut candidos, radicem Cichorij. Altera cubitalibus eſt ramis, anchoræ modo incuruis, tenuibus, coma ſupradictæ ſimili: flore candido, ſemine nigro. Olet autem & ipſa piceam. Tertia quæ maſcula appellatur, herbula eſt foliolis tenuibus, candidis & hirſutis: caule aſpero, candido: floſculis luteis, ſemine ſecus alas puſillo. Piceam & hæc olet.

LO

LOCVS.

Sua ſponte, quod ſciam, in Germania non prouenit. Nūc tamen in hortis plantari cœpit. Plinius tertiam in petris naſci tradit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Chamæpitys guſtu quidem amarum ſaporem aeri validiorem obtinet. Eſt autem in calefaciendo ſecundi, in ſiccando verò tertij ordinis.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Folia primæ ſeptem diebus in vino pota, regio morbo medentur. Quadraginta verò ex hydromelite, iſchiadicos ſanāt. Dantur peculiariter iecinoroſis, vrinę difficultatibus & renum vitijs. Proſunt etiam torminoſis. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atque antidoto contra aconitum vtuntur, bibentes decoctum. Ad antedicta illinitur, cū polēta iure decocti macerata. Trita & cū fico pro pilulis data aluum emollit. Excepta melle, ſquama æris, & reſina, purgat. Appoſita ex melle, ex vtero ducit. Mammarū duritias diſcutit. Vulnera glutinat. Vlcera quæ ſerpunt, cum melle illita cohibet. Secunda & tertia eandem vim obtinent, non tamen vſqueadeò efficacem.

EX GALENO.

Effectu expurgat Chamæpitys, abſtergitque viſcera plus quàm calfacit. Proinde regio morbo correptis, & omnino quibus facilè iecur obſtruitur, bonum eſt medicamentum. Quin & menſes ducit tum pota, tum appoſita cum melle. Sed & vrinæ mouendæ aptum eſt medicamen. Sunt qui etiam eam exhibent iſchiadicis decoctam in melicrato. Herba porrò ipſa viridis magna vulnera conglutinat, & vlcera putreſcentia ſanat. Mammarum præterea duritie diſcutit.

EX PLINIO.

Proſunt aduerſus ſcorpionum ictus. Item iecinori illitæ cum palmis aut cotoneis. Renibus & veſicæ, decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoque regio, & vrinæ

difficultatibus,ex aqua decocta bibũtur, Nouissima cõtra serpentes valet cum melle. Sic & apposita vuluas purgat. Sanguinem densatum extrahit pota. Sudores facit, perunctis ea. Peculiariter renibus vtilis est. Fiunt ex ea & hydropicis pilulę, cum ficu aluum trahentes. Lumborum quoque dolorem victoriati pondere in vino finit, & tussim recentem. Mortuos fœtus ex aceto cocta potáque, eijcere protinus dicitur.

APPENDIX.

Recentiores herbarij, & magna officinarum pars, aliam Chamæpityn ostendũt, folio Saluiæ rimoso, angustiore tamen, & ad radicẽ maiore, flore subcandido ac luteo, & semine nigro: quæ tamen legitima Chamæpitys nõ est, sed prima potius Sideritidis, vt suo diximus loco, species. Desinãt igitur subinde hac herba pro Chamæpity vera vti, ac illius loco has, quarum nũc picturas damus, vsurpent. Erroris autem huius nulla alia fuit causa, quàm quòd Chamæpitys etiam veteribus alio nomine dicta sit Sideritis. Hinc plerique decepti, eam herbam quæ priuatim ac proprie sic nominatur, pro Chamæpity vsurpare cœperunt. Sideritis autẽ nulla alia de causa dicta est Chamæpitys, nisi quòd illi vulnera glutinandi insit facultas.

De psillio. Cap. CCCXLI.

NOMINA.

Ψύλλιον Græcè herba Pulicaris Latinè: nomen gręcum in officinis retinet. Germanicè [Psilienkraut] Gallicè *Herbe a Puces* nominantur. Tam græcam autem quàm latinam appellationem à pulice, cuius effigiem semẽ eius refert, sortita est herba. Vel, vt nonullis videtur, quia si viridis in domum ferratur, generari in ea pulices prohibeat.

FORMA.

Psyllion folia Coronopo similia habet, hirsuta, lõgiora, ramos dodrantales. Tota herba ad fœni graminísve formã accedit. Coma eius à medio caule incipit, capitula bina aut terna in summo contracta conuolutàve, in quibus semen pulicibus simile, nigrum durumque.

Psyllium.

LOCVS.

In aruis & incultis nascitur. Nusquam tamen quod sciam, in Germania nisi satum prouenit.

TEMPVS.

Flores tota ferè æstate ex capitulis eius, quæ spicę formam obtinent, erumpentes dependent, canino capiti haud dissimiles, vt pictura abundè monstrat. Semen verò autumno profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen eius ex secundo refrigerantium est ordine, in desiccando verò & humectando medium quodammodo & symmetrum. Commentum Mesues de substantia eius interiore calida nihil moror.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Vis Psyllio refrigeratoria. Cum rosaceo aceto, aut aqua illitum articulorum doloribus, parotidibus, tuberculis, œdematis, luxatis, capitisque doloribus prodest. Enterocelis seu intestinorum ramicibus puerorum, & vmbilicis prominentibus cum aceto illitum medetur. Oportet autem acetabuli mensura tusum in aquæ heminis duabus madere, & vbi aqua concreuerit, illinire: egregiè siquidem refrigerat: deiectum enim in feruentem aquã, calorem eius reprimit.

Prodest

Prodeſt eryſipelatis, Perhibent ſi viridis domum importetur, prohibere ne in ea pulices generētur. Tuſa cum adipe, ſordida & maligna vlcera expurgat. Succus eius cum melle ad aures fluxione tentatas,& vermiculoſas conducit.

EX PLINIO.

Vis ad refrigerandum ingens. Semen in vſu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & roſaceo, aut poſca. Ad cætera illinitur acetabuli menſura, ſextario aquę denſat ac contrahit. Tunc terere ac craſsitudinem illinere oportet cuicunque dolori, & collectioni inflammationiq́; Tenaſmo in aqua cum radicibus decoctū medetur. Omnibus articulorum morbis ſalutare eſt huius ſemē madefactū in aqua, admiſtis in hemianam ſeminis duobus reſinæ colophoniæ cochlearibus, thuris vno.

De Pſeudonardo. Cap. CCCXLII.

NOMINA.

Ψευδόναρδος Græcè & Latinè nominatur, quòd ſcilicet non ſit vera & genuina Nardus, cuius Dioſcorides & alij veteres meminerunt.

GENERA.

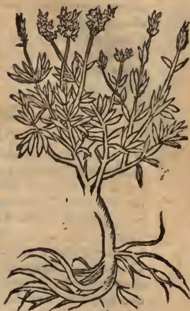
Duum cernitur generū. Alterum procerius eſt, & maiorem ſpirat odorē, nec minus quàm Nardus placet. Hoc nos Pſeudonardum marem diximus. Officinæ & vulgus herbariorū Spicam à ſpicatis floribus nominant, Germani [Spicanardi] Galli *Narde ou Aſpic*. Alterum amplitudine & odore minus, quod nos Pſeudonardū fœminam appellauimus. Officinæ & herbarij recentiores Lauandulam vel Lauendulam (eo quòd balneis & hominum lauacris expetatur, elotáque omnia ſi permiſceatur odoris commendet ſuauitate) vocant. Germani ad hoc nomen alludentes [Lauendel] Galli *Lauende* nuncupant.

FORMA.

Frutex eſt folio craſsiore, carnoſo, anguſto, colore lāguido, in candidum vergente, piloſo, frequentibus ſpicis in ariſtas ſparſis: floſculis in ſpica ferè cœruleis, in Lauendula autem purpureis.

Pseudonardus mas.

Pseudonardus fœmina.

LOCVS.

Gaudent apricis & petrosis, tanta suauitatis fragrantia, vt penè flores odoris iucunditate vincant, qua dote vestibus inseruntur.

TEMPVS.

Vtraque perpetua coma exitu veris canescit, Iunio & Iulio mense spicatur, floribusque pręgnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat ordine secundo, tenuibusq; constat partibus, haud multum à natura Celticę Nardi dissidens.

VIRES.

Antiquus manuscriptus herbarius easdem ferè facultates Pseudonardo, quas Celtica habet, tribuit, dum in hunc modum scribit: Stomachi dolorem frigidum eiusdem inflationes

tiones, vteri dolores, lienis duritiem, iecinorisque obstructiones tollit. Stranguriæ & difficultati vrinæ auxiliatur. Capiti admota calefacit, eiusque humiditates exiccat. Hinc est quòd recentiores tantisper eius vsum in frigidis cerebri & neruorum morbis, apoplexia, paralysi, & similibus commendent.

De Ocimo. Cap. CCCXLIII.

NOMINA.

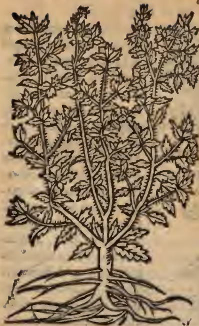
Ωκιμον Græcis, Ocimum Latinis, recentioribus Græcis βασιλικὸν id est regium appellatur: quòd nomen apud omnes nostræ ætatis herbarios & officinas vsurpatur. Sūt tamen quibus Ocimum gariophyllatum nominetur. Germanicè [Basilien, vel Basilgram,] Gallicè *Basilic* dicitur. Ocimum autem quibusdam à nascendi celeritate dictū est, siquidem à satu tertio statim die emicat. Quod verius Ocimo videtur cōuenire, quod pabuli & farraginis quoddam genus est, sic nominatum ab ὠκὺς Græca dictione quę citò significat. Proinde sunt qui significantiùs per z scribēdum ducant Ozimum, ab ὄζω, quod redolere denotat, quoniam herba tota suauissimum spiret odorem. Ab eodem odore quod basilica & regia domo dignum sit, Basilicum hodie nuncupatur.

GENERA.

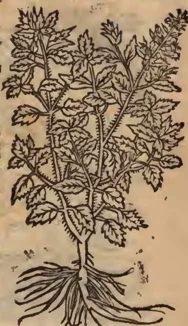
Sunt qui duo Ocimi comminiscātur genera: vnum latiora folia habens, quod priuatim Basilicum: alterū angustiora, quòd Ocimum gariophyllatum appellant. Nos tria tibi exhibemus ex vno promiscuè semine nobis nota. Primùm maioris discriminis ratione Ocimum exiguum, Germanicè [Klein Basilien,] nominauimus. Alterū mediocre, Germanicè [Mittel Basilien.] Tertium magnum. Germanicè [grosz. Basilien] vocauimus. Neque enim nisi folijs solis distare videntur: quæ in primo genere exigua admodū sunt, in altero verò paulò latiora, in tertio primi respectu latissima. Odor autem omnibus tribus vnus idemque est.

FORMA.

Ocimum pedali altitudine prosilit, surculosum, ramulis rotun

Ocimum exiguum.

Ocimum mediocre.

rotundis,folio Mercurialis,diluti viroris. Floret particulatim,primò parte inferiore,demum superiore: flosculo candido,semine pullo nigróve,cui cortex obducitur. Radix vna descendit in altitudinem, crassior & lignosa,cæteræ à lateribus funduntur exiles ac prolixæ.

LOCVS.

Passim in figulinis vasis mulieres extra fenestras ædium fouent Ocimum. In hortis etiam satum prouenit.

TEMPVS.

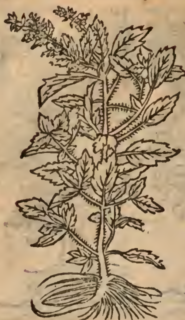
Iunio & Iulio mensibus floret,dein semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Ocimum ex secundo est ordine calefacientium, cum excrementitia quadam humiditate.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Copiosè comestum oculorum aciem hebetat,aluũ emollit,fla

Ocimum magnum.

lit, flatus mouet, vrinam cit, lac euocat. ægreque in ventre mutatur. Illitum cum polentæ farina, rosaceo & aceto, inflammationibus, mariniq; draconis & scorpionis ictibus auxilio est. Per se autem cum vino Chio oculorum doloribus. Oculorum caligines succus eiusdem abstergit eorundemq; fluxiones exiccat. Semen potum quibus atra bilis gignitur, difficultati vrinæ, inflatisq; conuenit. Olfactu per nares attractũ, copiosa sternutamenta mouet. Quod idẽ herba efficit. Porrò instante sternutamento oculos comprimere oportet. Sunt qui Ocimum cauent miniméque comedunt, quandoquidem manducatum, & in sole positum vermes gignat. Libyes autem adiecerunt, quòd si feriantur à scorpione qui Ocimum ederint, nullo dolore cõflictari.

EX GALENO.

Ocimum excrementitiam humiditatem habet, proinde nec commodum est, quòd in corpus sumatur. Cęterùm foris illitum, ad digerendum & concoquẽdum vtile est. Plærique hoc etiam vt opsonio vtuntur, ex oleo & garo offerẽtes, Vitiosioris autem succi est. Admentiuntur ob hoc quidam dicentes, si tritũ fictili nouo indatur, celerrimè intra paucos dies scorpiones gignere, præsertim vbi quis quotidie ollam soli expositã calfecerit. Sed hoc sanè à verò abest. Id porrò verè de eo dixeris, praui succi, stomacho inimicum, & concoctu pertinax olus esse.

EX

EX PLINIO.

Ocimum Chrysippus grauiter increpuit, inutile esse dicens stomacho, vrinæ, oculorum quoque claritati. Præterea insaniam facere, & lethargos, & iecinoris vitia, ideoque capras id aspernari: hominibus quoque fugiendum censet. Adijciunt quidam, tritũ si operiatur lapide, scorpionem gignere: commanducatum, & in sole positum, vermes afferre. Alij verò, si eo die feriatur quispiam à scorpione, qui ediderit Ocimum, sanari non posse. Quinimò tradũt aliqui, manipulo Ocimi cum cancris decem marinis vel fluuiatilibus trito, cõuenire ad eum scorpiones à proximo omnes, Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere Ocimi cibum. Secuta ætas alacriter defendit, nam id esse capras, nec minus quàm mentham & rutam scorpionum terrestrium ictibus, marinorumque veniens mederi cum vino, addito aceto exiguo. Vsu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratum salutem esse. Item lethargicis, & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cũ rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositũ ex vino. Stomacho quoque esse vtile, inflatiões & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum. Vrinã ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodesse. Choleras co & destillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philistio dedit, & coctũ dysentericis & colicis Plistonicus. Aliqui & in tenasmo, & sanguinem excreantibus, in vino. Contra duritiam præcordiorum illinitur mammis. Extinguit quoque lactis prouentum. Auribus vtilissimum infantium, præcipuè cum adipe anserino. Semẽ tritum & haustũ naribus, sternutamenta mouet, & destillationes capiti quoque illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto atramento sutorio tollit. Venerem stimulat.

EX SIMEONE SETHI.

Basilica ocima olfacta cor & caput iuuant. Si aqua irrigantur, humidiora fiũt, & somnum cõciliant. Semen eorum cardiacis affectibus succurrit. Animi mœrorẽ ex atra bile ortam, in hilaritatem & lætitiam mutat.

APPENDIX.

Vides in referendis Ocimi facultatibus non parum inter se dissentire Dioscoridem, Galenũ, & Plinium, ita vt vix pugnantes illorum sententias conciliare posis. Quare consultum erit vt hic, quemadmodum in alijs etiã, Galeni amplectaris opinionem, qui quodãmodo inter hoc medius interiectus, commẽdat exteriorem eius vsum in ijs quę σύμπεψιν, καὶ διαφόρησιν, id est, conçoctionem & discutionem desiderant: damnat verò internum, ob excremẽtitium humorem quo grauat & lædit interanea. Et ad hunc etiam scopum respiciens, plærasque alias Dioscoridis & Plinij contradictiones tollere poteris.

De Ocimastro. CAP CCCXLIII.

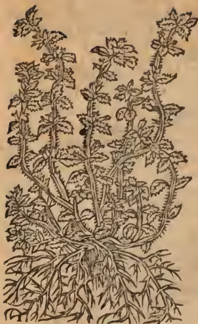
NOMINA.

Ὠκιμοειδὲς Græcis, Ocimastrum Latinis dicitur. Officinis inusitatum atque incognitum. Germanis [Vild Basilig] Gallis *Basilic sauuage* appellatur. Ocimoides verò Græcis haud alia ratione dictũ est, quàm quòd Ocimo, suis potissimum folijs, simile sit. Ocimastrum autem Latini quasi syluestre Ocimum appellauerunt. Nam sic ipsum vocare videtur lib. 2 o. cap. 13. Plinius.

FORMA.

Folia habet Ocimo similia, ramulos dodrantales, eosdẽque hirsutos, siliquas Hyoscyamo persimiles, semine nigro plenas, Melanthio seu Nigellæ simili: legendum enim in Dioscoride ἐοικότος, & non ἐοικότας, vt habent aliqua exemplaria. Radix illi est gracilis & inutilis. Ex qua quidem delineatione omnibus palàm fit, stirpem, cuius effigiem atque picturam damus: esse Ocimastrum: siquidem folia fert Ocimi, ramulos palmares & quadratos (quod Dioscorides omisit) hirsutos, flores purpureos (quos itidem Dioscorides non explicauit) forma Ocimi floribus similes, qui tamen colore, qui illis candidus est, distant: decidentibus floribus siliquas Hyoscyamo similes, seminis nigri, Melanthio similis, plenas ostẽdit. Radice etiam nititur tenui & supeuacua. His omnibus etiam accedit odor, qui planè Ocimũ

referre

Ocimastrum.

referre videtur: ita vt nemo dubitare debeat, quin hæc herba verum sit Ocimastrum, potissimùm cùm illi Dioscoridis descriptio sic quadret vt nulla prorsus nota reclamare videatur.

LOCVS.

Nascitur arenosis in locis. Copiosè autē iuxta Nirtingam ad Nicerū oppidulū prouenit, vbi idipsum primum vidi, ac reperi: aliàs, quod sciam, mihi nunquam visum.

TEMPVS.

Floret in fine Septembris & Octobre mense, atq; simul in siliquis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Ocimastrum, maximè eius semen, est calidæ & siccæ temperaturæ, quod sapor etiam satis ostendit, qui cum modica adstrictione amarus est.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semen Ocimastri in vino potum, medetur viperarum & aliarùm serpentium morsibus. Ischiadicis datur cum myrrha & pipere.

EX GALENO.

Ocimoides quidam Philiterium cognominant. Radix superuacanea est. At semen tenuium partium, & desiccantis citra mordacitatem facultatis est.

EX PLINIO.

Syluestri Ocimo vis efficatior ad eadem omnia, quæ sa-

tiuo. Peculiaris ad vitia quæ vomitionibus crebris contrahuntur. Vomicisque vuluæ, contráq; bestiarum morsus radix in vino est efficacissima.

APPENDIX.

Vel syluestre Plinij Ocimum diuersum est ab Ocimastro, aut in verbis eiusdem iam productis, error subest. Quũ enim Ocimastri radix, Dioscoridis & Galeni testimonio, inutilis sit, non rectè à Plinio dicitur quòd eius radix in vino contra bestiarum morsus efficacissima sit: sed hoc potius Dioscoride teste, semini tribuendum erit. Quare in Plinio legendum, contraque bestiarum morsus semen in vino est efficacissimum. Quam sane lectionem Dioscoridis autoritas abundè confirmat, qui Ocimastri semen cum vino potum, contra viperarum & aliorum reptilium ictus efficax esse tradit.

COMMENTARIORVM DE STIRPIVM HISTORIA FINIS.

EXPLICATIO QVARVNDAM VOCVM TOTO HOC OPERE PASSIM OCCVRRENTIVM, IN quibus assequendis non admodum peritus lector hærere posset.

Cetabula ab aceto denominata videntur quanuis alij ab accipiendo dictũ putent,atq; hinc est q̃ scribant acceptabulũ: vasculáque fuerunt orbiculata, concaua, sine marginis latitudine,quæ aceto plena ad intinctus ponebantur. Dehinc vox ad omnia alia quæ similem concauitatem habent,translata fuit.Primúmque sic concauas partes in polyporum flagellis, quibus id animal nititur,& velut adminiculis fultum exurgit, nominarunt. Translata etiam vox ad fœminarum locos, vocaueruntq; acetabula venarum arteriarumque ora, quæ in vterũ ferũtur hiantia. Transtulerunt postremò etiam hoc nomen ad herbam,quam eam ob causam Acetabulum dixerũt, quòd folia acetabulo similia in orbem circumacta, sensímque,sic vt sensum fallant,in concauam lacunam descendentia habeat. κοτυληδὼν Græcè nominantur.

Acinus non tantùm grana interna vuæ, quemadmodum quidam existimant,sed totum fructum,qui ex succo,& parte quæ veluti caro est,& ex vinaceis, & ambiente forinsecus cute constat,significat. Testis Galenus,qui lib.2. de facultatibus alimentorum sic scriptum reliquit: Acini corpus ex quatuor partibus constat,ex ea scilicet quę eius veluti caro est:exque humore per eam disperso,vnde vinum:preterea ex nucleo, atque eo quod omnia hæc foris circuncludit membranoso tegumento. ῥάξ Græcis dicitur.

Aculei,quæcũque duriuscula in cuspidem turbinata pũctionem infligunt,spiculorum modo,nominantur.

Acus purgamentum frumenti, leuissimum scilicet in eo quod ventilabris extra aream iaculatur.

Adnata, vel Adnascentia, siue Appendices, ramuli dicū-tur quos caulis nonnunquam ex se mittit, quasi nouam adscititiamque prolem. Sic autem vocantur, quòd quasi cauli adnascantur & superaccedant. Græci παραφυάδας, quòd circum caulem erumpentes accrescant, appellarunt.

Alæ, caui inter caulem & ramulos anfractus, vnde sinuatim noua proles egreditur, facta ab humanis alis translatione, dicuntur. Græci μασχάλας vocant.

Alabastra sunt seruandis odoribus ex solidissima & frigidissima materia facta vascula, sic dicta Græcis, quòd ob læuorem suum capi tenerique manibus non facilè possent, lubricáque dilaberentur. Hinc Alabastrites lapis, quem nūc Alabastrum vocant, quoniam ex eo Alabastra fierent, denominatus est.

Aluta pellis seu corium dicitur postquam ad vsum & opus calceorum & aliarum rerum concinnatum est. Hinc Alutamen, siue Alutamentum, opus ex concinnatis pellibus factum. Et Alutarij, pellium & coriorum concinnatores.

Alsiosa non dicuntur ea quę frigidis locis gaudent, sed contrà potius quæ algores ferre non possunt.

Amuleta remedia sunt præsentanea aduersus venena & fascinationes, qualia quidam in annulis, & è collo suspensa gestare solent.

Amphora mensura est quæ capit duas vrnas, seu octo congios.

Apices quæ in medio calycis seu folliculi quo flos clauditur, erumpunt. Stamina sunt, quæ veluti filamenta ab intimo floris sinu prosiliunt. Habent apices sæpius in summo quidpiam crassiculum, à qua similitudine nomen acceperunt.

Arbor est quicquid à radice statim simplici caudice, brachiatū ramis, surculosum, dissolutúque cōtumax assurgit.

Articuli sunt partes quæ in nodos quosdam intumescūt, à quibus persæpe ramuli prodeunt.

Arista, est quæ vt acus tenuis, longa, eminet à gluma. In summa, Aristæ quasi apices & cornua sunt spicarum.

Aspa

Asparagi, quæ primum in lucem prodeunt olerum germina, priusquam in folia explicentur, recentissimiq; turiones qui edendo sunt, dicuntur.

BAccæ sunt fœtus minutiores herbarum, fruticum, arborúmve, qui dispersius rariusque enascuntur: vt sunt partus lauri. Atque in hoc ab acinis differunt, quòd ij densius proueniant.

Brachia sunt plantarum, præcipuè autem arborum ramuli, quòd instar brachiorum in homine extendantur.

Bulbi radices sunt rotūdæ tunicatæ, quales sunt hyacinthi, asphodeli, & colchici.

CAchryes sunt oblonga panicularum modo nucamēta, quæ squamatim compacta propendent è ramis. Crescunt hyeme, vere dehiscunt in flauescentes squamulas, & folio prodeūte, decidunt: qualia in Abiete, Picea, & alijs permultis videre licet. Plinius pilulas nominat.

Calathus est rectus turbo: hoc est, id quod ex angustijs in latitudinem se diffundit. Calathi effigiem planè referunt flores liliorum.

Calyx foliculus est, quo flos primùm, mox seminis fœtus clauditur.

Cappillamenta particulæ teretes & oblongæ in capilli modum extenuatæ dicuntur.

Caput est id quod sursum deorsúmve in globum extuberat, aut in orbem glomeratur. Si magnitudine cesserit, capitulum nominatur. Extremam tamen vitis partem caput etiam vocant, id est, vltimum & productissimum flagellum.

Capreoli sunt coliculi intorti veluti cincinni quidam in ipsis pampinis tenioribus apparentes, quibus vitis veluti manibus quibusdam adminicula complectitur, ac comprehendit. Ij enim vt vitem teneant, serpunt ad locum capiēdum: vnde à capiendo capreoli dicti sunt.

Caro dicitur id quod cortici subest.

Caudex dicitur in arboribus & fructibus, id quod à radice supra terram simplex assurgit, & in quod à radice fertur alimonia,

Caulis verò idem quod supra solum simplex prosilit, in herbis nominatur. Sic vtique caudex ad frutices & arbores, caulis ad herbas duntaxat pertinet.

Ceruix est pars illa à capitatis radicibus prodiens, prælonga, teresq́; sic dicta, quòd in colli speciem figuretur.

Cyathus Græcis ἀπὸ τοῦ χύειν, id est, à fundendo dictus est duodecima pars sextarij.

Cymæ herbarum delicatiores tenioresq́; coliculi, quos à prima germinatione, & in summa stirpe proferunt. Nam cum vernum tempus appetit, primo quoq; foliorum pullulatu, præclusis adhuc florum calycibus, quosdam quasi turiones, olus subministrat, in quibus floris primùm, mox seminis fœtus conl uditur.

Cirri sunt capillamenta quæ contorta crispantur.

Clauiculæ coliculi sunt, quibus quasi manibus prorepetans vitis adminicula comprehendit.

Coma est quicquid hilari venustate criniū modo, summa ramorum vel coliculorum exornat.

Congius, qui græcè χοῦς dicitur, sex sextariorum capax mensura est. Eadem etiam congiarium appellatur.

Conus Græcis, vel pyramis, est inuersus turbo, hoc est, id quod ex latitudine in arctius protrahitur ac fastigiatur: cui Calathus, vt diximus, contrarius existit.

Cor est quod in medio ligni residet, & tertium à cortice continetur, veluti in ossibus medulla.

Ab alijs matrix, à nonnullis medulla nominatur.

Corymbus est hederarū vua dependentibus acinis coacta. Transfertur tamen ad multos herbarum fructus.

Cortex pars est vltima à subiecto corpore separabilis, veluti crusta quædam ad tegendum data.

Cotyle vox est in Græcia nata, nam Romani heminæ vocabulo vtuntur. vide in dictione Hemina.

Crenæ sunt quædam in extremis oris incisuræ, à quibus crenata herbarum folia vocantur, hoc est, serrata, per ambitumque secta.

Cubitus est mensura quanta patet à cubiti flexura vsq; ad summum medium digitum, quæ sex palmis digitisve

v gin

vigintiquatuor constat.

Culmus frumenti calamus est, qui spicam sustinet.

DEcussis antiquis ad X literę figuram fiebat, quę apud Latinos decem significat. Hinc decussari est in speciē literæ X diduci.

Dilutū dicitur, quod est mixtum, vnde vinum aqua mixtum dicitur dilutum, Dilutum verò substantiuum factū, est id liquidum, in quo aliquid certo tempore maceratum & infusum fuit: vt si in vas vini appositum absinthium fuerit, deinde post interiectum tempus abstractum, id vinum absinthij dilutum vocatur.

Dodrans est mensura duodenum digitorum. alias palmus maior Latinis, & Græcis σπιθαμὴ dicitur. Dodrantalis itaque cauliculus vocatur, qui longitudine duodenos æquat digitos.

ECHinus est quicquid numerosa congerie aculeorum stipatur, siue tegmen, siue caput, siue cacumen fuerit: sic dictus quòd globoso spinarum agmine, maris herinaceum mentiatur.

FIbræ capillamentis germanæ sunt, quæ herbarum arborumque minutiores sunt radiculę, in quas velut extremas, crassiores effusæ sparguntur.

Fimbriæ sunt vestium extremitates, à quibus & fimbriata folia dicuntur, quæ in ambitu in quasdā fimbrias exeūt.

Flagella dicuntur cymæ arborū & ipsarum summæ partes, quæ ad cuiusq; venti flatum mouentur: vnde etiam nomen traxerunt ab eo quòd flatibus petantur. Flagella etiā sunt vitium rami oblongiores, & productiores, alijs tamen minores, ab ipsis brachijs sursum ascendentes: dicta flabella prius à venti flatu scilicet.

Folliculus theca rei cuiuslibet, quæ granum vel semen continet inuolutum. Sic membranosa cutis acini folliculus dicitur.

Fructus, quod carne & semine compactum est. Frequenter tamen pro eo, quod inuolucro perinde quasi carne & semine coactum est, accipi solet.

Frutex est quod à radice caudice multiplici, romosumqs

 sele

sese attollit, vt rubus.

Frons interdum pro ramo ponitur. Propriè tamen dicitur id quod ipse ramus circũquaque producit, multa interdum folia habens, & nonnihil corticis, ac veluti cauliculi.

GEmma in vite idem est quod oculus, quia veluti ocellus quidam conspicuus, aut gemma quædam excellẽs conspici posit, cùm primùm è vite prodit, aut sarmento. Hæc ineunte vere sese ostendit, & ab ea primùm flos, deinde fructus prodit tam in ipsis vitibus, quàm arboribus.

Geniculi siue genicula sunt nodi qui in herbis aut leguminibus, aut etiam sub fructibus apparent. Sic geniculatæ radices nominantur, quæ nodis quibusdam interstinctæ protuberant, rotundæ & leuiter capitulatæ.

Gluma est folliculus grani quod in spica continetur, vel grani theca.

Grossi appellantur fici, quę non maturescunt. Priuatim tamen in bifera fico eas intelligunt, quæ per mensses matu rantur. Hos grossulos Græci vocant ὀλύνθους.

HEmina Romana vox est, ex Græco quidẽ ἥμισυ, quòd dimidia sextarij pars sit, deriuata. Græcis κοτύλη nominatur. Capit vncias decem mensurales, vt copiosè in annotationibus nostris in quartum de tuenda sanitate librũ Galeni demonstrauimus.

Herba est quod à radice foliatum, siue caudice prouenit, sæpiusque semen in caule fert.

INternodium, quod inter artus vel genicula medium intercedit, dici consueuit.

Interuenium, quod inter venas intercipitur.

Iuba est harũdinacea coma effusa, qualis in milio est: metaphora desumpta à iubis, hoc est crinibus animalium à collo pendentibus.

Iulus tam Græcis quàm Latinis est quod in corylo compactili callo racematim cohæret, & veluti prælongus vermis, singulari pediculo pensile nititur, & fructũ præcedit.

LAchryma est is humor, qui statim desecto caudice, vel ramo, aut tantùm ipso ligno, prosilit, & apparet.

Laciniæ, partes sunt extremę, particulatim decoris causa

ta concisæ, orarumque summarum cæsuræ. Inde folia membratim per flexuras digesta, vel natiuis segminibus discreta, laciniata vocitantur. Sunt tamen qui laciniosum pro sinuoso vsurpent.

Lanugo in herbis atque arboribus lanata quædã est hirsuties, qua folia, coliculique canescunt.

Liber, pars corticis interior quæ ligno præsertim adhęret. Is quibus scribimus libris nomen dedit.

Libra Romana capit vncias duodecim mensurales.

Ligula quarta pars cyathi dicitur, hoc est, semiũcia, demptis scilicet duobus scriptulis.

Locumenta sunt seminum inuolucra, quæ veluti paruæ capsulæ ea recludunt.

Lomentum fabarum farina est.

MAlicorium est mali punici putamen. Malleolus nouellus est palmes, innatus prioris anni flagello, cognominatus à similitudine rei, quòd in ea parte, qua deciditur ex vetere sarmento, prominens, vtrinque malleoli speciem præbet. Vel, quòd capillatur vtrinque & surculatus solebat seri.

Matrix, vide in dictione Cor.

Medulla, ibidem.

Mucro est acumen in quod pars quæcunque desinit. Sic foliorum multorum, siliquarum quarundam, & spinarum omnium extrema in mucronem acuminantur.

Muscus est id quod in ipsa corticis superficie quarundam arborum lanuginosum apparet, veluti caui quidam ipsarũ arborum villi. In quibusdam etiam quædam ipsarum arborum quæ visitur villosa flosculorum congeries, quæ quòd conferta sit densáque florescat, muscus dici consueuit: vt in Ligustro, & compluribus alijs.

Muscaria sunt in orbem radiatæ herbarum comæ, cacumináque in fasces coacta: à flabri similitudine, cuius ventilatu, muscæ conuiuijs abiguntur, dicta.

NVcamenta dicuntur ea quæ callo squamatim compactili pendent è ramis nucum, roborum, picearũ: sic dicta

dicta, quòd sint quasi quædam naturæ rudimenta, pineam nucem facere condiscentis.

OCulus gemmula illa in herbarum surculis, primum germinationis argumentum dicitur.

PAlma dicitur maius vitis flagellum, vnde nascũtur vuę

Palmus veteribus duplex fuit. Minor digitorum quatuor habebatur, Græcis παλαιστὴς vocatus. Maior digitorum duodecim, σπιθαμὴ Græcis dictus.

Palmites dicuntur qui è stirpibus ac surculis quotannis prodeunt: sic nominatæ, quòd in modum humanarum palmarum virgulas quasi digitos ædant.

Pampini sunt frondentium ramusculorum comę coliculique fructum fouentes, & ab impendente vindicãtes iniuria. Hinc pampinare, est pampinos superfluos ex vinea detrahere, posteaquàm fronduit.

Panicula dici potest quicquid sublonga vel subrotunda effigie tumet, vt quæ pendet è picearum ramis. Lanosam quoque comam in milio, panico, arundine, & qualem in aruis complures herbæ, & in palustribus iunci gerunt, Latini paniculam dixere.

Pappus tam Græcis quàm Latinis est lanugo ex floribus aut fructibus, decidua. Sic etiam lanosi quidam villi, qui de florescentibus aliquot herbis remanent, & postmodum in auras euanescũt, pappi sunt, vt in senecione, soncho, & plęrisque alijs fit.

Pediculus, siue quod idem habetur, Petiolus, id est quo folium, fructus, aut flos dependet.

Pedamenta quibus stat recta vinea dicuntur, hoc est, quibus veluti pedibus nititur.

Nominantur etiam à quibusdam pedamina.

Pilula, vide Cachris.

Pyramis, vide Conus.

Propago dicitur vitis vetula depressa, atque in terram ꝑ inflexos arcus submersa, vt ex vna plures emergant.

Pulpa in arboribus est, quod nos in animalium corporibus musculum appellamus.

Puluinus est quod inter sulcos eminulum protumet, sic

dictus

dictus quòd quandam referat puluinorum in quibus sedemus, similitudinem.

QVincuncialis figura, eius figuræ quæ Decusſim antiquis ſignificabat, media eſt. Fiebat verò Decusſis ad x literæ formam, quæ quidem apud Latinos decem ſignificat. Atque hæc ſi per medium ſecetur, remanebit V figura, quæ quinarium numerum, atque adeò quincuncem demonſtrat. Sed hæc quidem multoties tum ſuperius, tum etiam inferius multiplicata, figuram facit, quæ quincuncialis appellatur.

RAcemus pro Vua accipitur. Neque tantùm ipſius vitis eſt, ſed etiam hederæ, & aliarum herbarum, aut fruticum vuas quaſdam producentium. Dicitur etiam ramoſum id, quo dependent acini.

Rami ſunt, qui in caule fiſsi multiplices ſparguntur.

SArmenta prælongæ ſunt vitium virgulæ, in quas vitis luxurians ſpargitur: hoc eſt, vitis ipſius brachiorum & caulium ligna, tam dum ſunt in ipſa vite, quàm dum execta, & exempta ſunt.

Scapus eſt caulis qui in ſtyli modũ ſurſum proreptat, aut in altum fertur, ducta à columnaribus ſcapis, ſimilitudine.

Scopus ramoſum id, quo dependent acini.

Seſqui vocabulum cum aliqua menſura vel modi, vel numeri, vel temporis collocatum, non integrum modò id cui iungitur explicat, ſed integrum & ſemis. Sic ſeſquilibra, libram vnam & ſemis ſignificat. Seſquimenſis, integrũ menſem cum dimidio.

Sextarius capit vncias viginti menſurales.

Siliqua tegumentum eſt, quo vel grana leguminum, vel herbarum ſemina concluduntur. Nam non modò legumina, ſed & complures quoque & herbæ & frutices ſiliquas proferunt.

Sinus alarum caua ſunt.

Spica eſt quod culmus extulit. Hanc antiquitus ruſtici ſpecã vocabant, & à ſpe videtur nominata: eam enim quod ſperant fore, ferunt. Tria verò continet, granum, glumam & ariſtam. Spica mutica eſt, quæ non habet ariſtam. Et mu-

tica

tica quaſi mutila nominatur.

Spongias antiqui olitores vocarunt radiculas illigatas & connexas. Hinc Aſparagi ſatiui & altilis radices multis irretitæ capillamentis coaleſcentes, & inter ſe implicatę, ac quaſi in vnitatem coeuntes ſpongiolæ, & ſpongiæ ſpongioſæque appellantur.

Stamina ſunt qui in medio calycis erũpunt apices: ſic dicta, quòd veluti filamenta ab intimo floris ſinu proſiliant.

Stipulæ folia ſunt culmũ ambientia. Striæ partes ſunt quedam, quæ protuberant & eminent. Hinc ſtriatus caulis, qui huiuſmodi ſtrijs eſt prędıtus, aut ſtriaturis exaſperatus Strigiles etiam, ſi Vitruuio credimus, appellantur.

Stolones appellantur coliculorum ſoboles, inutiliſque è radicibus fruticatio.

Suffrutices ſunt, quæ compluribus ramulis ſurculiſq; lignoſis ſcatent, ſed minutis cõſtant folijs. Surculus, quod ex ramis ſimplex ac indiuiduum oritur, eſtq; velut germen quoddam ex ipſo trunco vel caudice productum.

THyrſus eſt caulis. Idq; nomẽ ſibi vẽdicauit: quòd virgulæ in modum, vel tili rectitudinem conſurgat.

Tomentum Latinis omne id quo culcitrę ad molliorem & calidiorem quietem infarciuntur, dicitur: ſiue id lana ſit ſiue pluma, ſiue quod voluerit aliquis, excipiendis molliter & fouendis calore corporibus noſtris aptum. Sic Dictamni folia, quòd mollia videntur eſſe, tomẽtitia & lanea dicũtur à Dioſcoride, hoc eſt, γναφαλοειδῆ. Topiariũ opus eſt quod ex arbore, frutice, vel herba ad decorem componitur, in teſtudines aut cameras fornicatum. Hinc Topiariæ dici merentur arbores vel herbæ, quæ nimirum huic operi, quòd flexiles ſunt, ac ſuo lentore ſequaces, accommodantur.

Tori prominẽtes partium calli, & in ſe pulparũ modo collecti nominantur. Græci κονδύλους vocant. Hinc κονδυλώδης id eſt, toroſus, quod idem Latinis eſt, ac nodi formam præ ſe ferens.

Triens quatuor cyathi.

Tunica eſt tenuis cortex & veluti membranaceus, quo vel arbor, vel radix inueſtitur. Sic cepe folliculis eſt tũicatũ,

Turbo dicitur quicquid ex acumine tendens in amplius ſpaciatur. Hinc Turbinatum, quod ex anguſto continenter in latius prodit. Sic turbinata conſpicitur pyrorum forma. Permulta etiam herbarum folia in mucronem turbinantur. Turiones ſunt teneritates ſummitatum ipſarum arborum, quæ ſingulis annis creſcunt.

Vaſcula, ſeminum inuolucra ſunt.

Venæ ſunt quæ in plantarum folijs apparent, & ramulos & humorem habentes. Vermiculatum quod roſæ modo, quaſi purpuriſſo, rutilat, dicitur. Verticillum florũ vel foliorum ambitus, qui coliculos aut ramulos herbarum coronat, exiſtit: ab inſtrumẽti muliebris ſimilitudine dictũ quod fuſo vertendi gratia ſolitum eſt adhiberi.

Vinacei, grana ſunt acinorum, γίγαρτα Græcis nominãtur, quæ preſsis vuis cum folliculo abijciuntur. Virga eſt quæ ex radicibus, aut caudicis lateribus exit. A nõnullis virgæ appellatæ ſunt ſoboles. Virgultum ſurculus is eſt, qui terræ committitur, vt in arborem inſurgat. Viticulæ non palmites aut ſarmenta ſunt, ſed flagella quæ vitis modo repta ntia longe lateq; vagantur, ac vicinos frutices nacta, ſic intricant eos, vt ijs perinde quaſi pedaminibus abutantur: vel ſcandentia ſuis irretiunt clauiculis, quibus quaſi digitis hærent, quales in cucumeribus, cucurbitis, & plæriſq; alijs inueniuntur.

Vmbella eſt floris ſeminíſve pedamentum, in plures digeſtum longiores pediculos, qui ſimul ex faſtigio eodẽ orti, in Latius continuò radiantur, ſingulique vel florem, vel ſemen ſuſtinent, in orbem circumactum. Grçci hunc floris habitum σκιάδιον, Latini verò quoniam vmbellæ, qua mulieres vultum vindicant à ſole, & æſtum arcent, circinatam effigiem gerit, vmbellam dixerunt. Vmbilicus id in pomis eſt, quod in eis medium vel prominet, vel conditur.

Vngues in roſis & foliatis floribus intellexerunt veteres, imas ſuorum foliorum partes, quibus in capite ſuo cohærent, decoloreſque dependent. Vel breuius: Vnguis infima pars foliorum roſæ alba appellatur.

FINIS.

EXCVDEBAT
BALTHAZAR
ARNOLLETVS.

Lugduni Batav.
1551– 1596–